

ΟΙ ΣΕΡΡΕΣ
&
ΟΙ ΣΕΡΡΑΙΟΙ

Μέρος β΄ : 1891 – Σεπτέμβριος 1912

έρευνα – συγγραφή: Αργύρης Τσιάπος

ΣΕΡΡΕΣ
ΜΑΪΟΣ 2021

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 1891: ... σελ.**7**
[Η μεγάλη εσωτερική κρίση της ελληνικής κοινότητας των Σερρών, σελ.7· ΔΙΑΦΟΡΑ ΣΕΡΡΑΪΚΑ ΤΟΥ 1891, σελ.14· ΠΡΟΣΩΠΑ, σελ.21]
- 1892: ... σελ.**23**
[Η επίλυση του κοινοτικού και εκκλησιαστικού ζητήματος, σελ.23· Ο θάνατος του Δημήτριου Μαρούλη, σελ. 25· ΔΙΑΦΟΡΑ ΣΕΡΡΑΪΚΑ ΤΟΥ 1892, σελ.29· ΠΡΟΣΩΠΑ, σελ.32]
- 1893: ... σελ.**33**
- 1894: ... σελ.**36**
[ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ – ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ, σελ.42]
- 1895: ... σελ.**45**
[Ήρθε ο σιδηρόδρομος!, σελ.45· Ο βουλγαρικός κίνδυνος, σελ.47· ΔΙΑΦΟΡΑ ΣΕΡΡΑΪΚΑ ΤΟΥ 1895, σελ.49]
- 1896: ... σελ.**55**
[Η βουλγαρική απειλή, σελ.55· Ένα παρ' ολίγον εκκλησιαστικό ζήτημα στην επαρχία Ζίχνης, σελ.58· ΔΙΑΦΟΡΑ ΣΕΡΡΑΪΚΑ ΤΟΥ 1896, σελ.59· ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ - ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ, σελ.62· ΠΡΟΣΩΠΑ, σελ.64· -Απώλειες, σελ.65· ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ: α. Η επίσκεψη του Σ. Γοργία, σελ.66· β. Η μονή του Τιμίου Προδρόμου, σελ.68· γ. Οι εξοχές των Σερρών, σελ.69· δ. Η σιδηροδρομική γραμμή Θεσσαλονίκης-Σερρών, σελ.70]
- 1897: ... σελ.**71**
- 1898: ... σελ.**73**
[Trains de plaisir, σελ.78· Μεγαλόπνοα... όνειρα!, σελ.79· Η Φιλόπτοχος Αδελφότητα «Τα δύο λεπτά της χήρας», σελ.80· ΠΡΟΣΩΠΑ, σελ.81]
- 1899: ... σελ.**82**
[ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ, σελ.89· ΠΡΟΣΩΠΑ, σελ.91]
- 1900: ... σελ.**93**
[Τα προπαγανδιστικά σχολεία των Σερρών (ρουμανικό, σερβικό και βουλγαρικό) και οι περιπέτειές τους, σελ.101· Θεατρικές περιπέτειες στις Σέρρες, σελ.102· ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ, σελ. 104· ΠΡΟΣΩΠΑ, σελ.107· Ένα παιδικό τραγουδάκι..., σελ.108]
- 1901: ... σελ.**109**
[Η «Εμμέλεια» και η «Ανάργυρος Αδελφότης», σελ. 122· ΠΡΟΣΩΠΑ, σελ.123· «ΑΙ ΣΕΡΡΑΙ ΔΙΑΣΚΕΔΑΖΟΥΣΑΙ» (δημοσίευμα), σελ.125]

- 1902: ... σελ.**128**

[Τα σεραϊκά καπνά, σελ. 128· ΔΙΑΦΟΡΑ ΣΕΡΡΑΪΚΑ ΤΟΥ 1902, σελ.129· ΠΡΟΣΩΠΑ, σελ.137· -Σεραϊοί φοιτητές, σελ.138· -Κοινωνικά, σελ.138· -Η μετάφραση του Ευαγγελίου και η περιπέτεια ενός Σεραϊού!, σελ.140]

- 1903: ... σελ.**141**

[Αλιστράτη – Αδελφότητα «Αμφίπολις», σελ.145· Έργα και ημέρες των Βούλγαρων κομιτατζήδων, σελ. 147· ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ: -Μία μικρή κρίση, σελ.154· -Η επάνοδος των σχισματικών χωριών, σελ.155· -Θεοδώρητος Βασματζίδης, σελ.156· ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ, σελ.157· ΠΡΟΣΩΠΑ, σελ.159· -Μία σημαντική απώλεια, σελ.160· -Γάμοι και αρραβώνες, σελ.160· -Γρηγόριος Ρακιτζής, σελ.163· ΣΕΡΡΑΪΚΗ ΖΩΗ: α. Δύο βιβλία, σελ.165· β. Σεραϊκές εξοχές και σεραϊκή πρωτομαγιά (δημοσίευμα), σελ.167· γ. Το «Κεντρικόν Ξενοδοχείον», σελ.168· δ. Ο πρώτος δημοσιογράφος από την ελεύθερη Ελλάδα στις Σέρρες, σελ.170]

ΤΟ «ΣΚΡΙΠ» ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ: Η ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΕΙΑ ΕΛΛΗΝΟΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΥ – ΤΙ ΕΙΔΕ, ΤΙ ΗΚΟΥΣΕ, ΤΙ ΑΝΤΕΛΗΦΘΗ – Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΘΡΙΑΜΒΕΥΕΙ – ΠΛΗΡΗΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ: ... σελ.**171**

- 1904: ... σελ.**194**

[Κομιτατζήδες, σελ. 200· Γάλλοι αξιωματικοί στις Σέρρες, σελ.205· ΠΡΟΣΩΠΑ, σελ.207· -Αξιωματούχοι, σελ.209· - Γρηγόριος Κωνσταντίνου Ρακιτζής (δημοσίευμα), σελ.210· ΔΥΟ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ, σελ.212]

- 1905: ... σελ.**214**

[Μακεδονικός Αγώνας, σελ.220· Έργα και ημέρες κομιτατζήδων, σελ.220· Οι βουλγαρικές εφημερίδες, σελ.224· ΠΡΟΣΩΠΑ: Κοινωνικά Ισραηλιτών Σεραϊών, σελ.227, Πανεπιστημιακά – Αναστασία Χατζηαράπη: Μια Σεραϊά φοιτήτρια με πυγμή, σελ.227· ΕΝΑ ΣΕΡΡΑΪΚΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ, σελ.230· Ο ΗΡΩΣ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ, σελ.232]

- 1906: ... σελ.**235**

[Δύο απώλειες, σελ.235· Ο Αθανάσιος Αργυρός στην Αμερική, σελ.237· Σεραϊοί στην Αθήνα, σελ.239· Η ισραηλιτική κοινότητα των Σερρών, σελ.239· Άλλες ειδήσεις από την περιοχή των Σερρών, σελ.241· Μακεδονικός Αγώνας – Έργα και ημέρες κομιτατζήδων, σελ.245]

- 1907: ... σελ.**255**

[Η μάχη της Κάτω Καμνίκης και ο ηρωικός θάνατος του Μητρούση Γκογκολάκη, σελ.255· Ο μητροπολίτης Σερρών στο στόχαστρο, σελ.259· Η εκτέλεση του Νικόλαου Παναγιώτου, σελ.262· Αποφάσεις των Έκτακτων Δικαστηρίων, σελ.265· Άλλες σεραϊκές ειδήσεις του 1907, σελ.268· Μακεδονικός Αγώνας – Κομιτατζήδες (δημοσιεύματα), σελ.272]

- 1908: ... σελ.**278**

[Ιανουάριος – Ιούλιος: ο μητροπολίτης και πάλι στο στόχαστρο, έργα και ημέρες κοιμητηζήδων, αποφάσεις έκτακτων ποινικών δικαστηρίων κλπ., σελ.278· Το κίνημα των Νεότουρκων και η πόλη των Σερρών, σελ.283· Οι Έλληνες οπλαρχηγοί παραδίδουν τα όπλα – Αψιμαχίες με κοιμητηζήδες, σελ.288· Άλλες ειδήσεις (Ιούλιος – Δεκέμβριος 1908), σελ.294· ΠΡΟΣΩΠΙΑ, σελ.302· Ένας Οθωμανός Σερραίος, σελ.303· -Ισραηλίτες Σερραίοι, σελ.303· ΤΟ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ, σελ.304]

- 1909: ... σελ.**306**

[Μια όχι και τόσο ωραία ατμόσφαιρα, σελ.306· Τρεις Μητροπολίτες σε μία χρονιά, σελ.308· Άλλες σερραϊκές ειδήσεις του 1909, σελ.314· Η δολοφονία του Ιωάννη Παπάζογλου, σελ.326· ΠΡΟΣΩΠΙΑ, σελ.328]

- 1910: ... σελ.**330**

[ΣΕΡΡΑΪΚΗ ΣΑΤΙΡΑ, σελ.342· ΕΝΑ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ ΜΕ ΑΡΩΜΑ ΣΕΡΡΩΝ, σελ.343· ΣΕΡΡΑΪΚΕΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ, σελ.344]

- 1911: ... σελ.**346**

[ΠΡΟΣΩΠΙΑ, σελ.366· -Υποθέσεις αυστηρά προσωπικές, σελ.368· -Υποθέσεις αυστηρά εμπορικές, σελ.369]

- 1912 (ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ): ... σελ.**372**

[ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ, σελ.394· ΠΡΟΣΩΠΙΑ: -Ευεργέτες, σελ.397· -Ιατρικές υποθέσεις, σελ.400, -Υποθέσεις αυστηρά προσωπικές, σελ.401· -Υποθέσεις αυστηρά εμπορικές, σελ.403· ΣΕΡΡΑΪΚΕΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ, σελ.403· ΣΕΡΡΑΪΚΗ ΖΩΗ – ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ, σελ.405]

1891

Η μεγάλη εσωτερική κρίση της ελληνικής κοινότητας των Σερρών

Το κορυφαίο ζήτημα του 1891, το οποίο ταρακούνησε την ενότητα της ελληνικής κοινότητας των Σερρών όσο τίποτε άλλο μέχρι τότε, ήταν η ρήξη μεταξύ των δύο παρατάξεων, των λαϊκών «Τσιπλάκηδων» και των πλούσιων «Τσορμπατζήδων», μετά από τις ενοριακές εκλογές του Απριλίου και την καθαρή νίκη των πρώτων. Ειδικότερα, οι μέχρι τότε πλειοψηφούντες επανεξέλεξαν 13 αντιπροσώπους, ενώ από τις εκλογές αναδείχθηκαν και 23 νέοι, όλοι αντιπολιτευόμενοι.

Η μέχρι τότε πλειοψηφούσα συντηρητική παράταξη επέμεινε να μην αποσυρθούν οι εκπρόσωποί της από τις διοικητικές υποθέσεις της κοινότητας, έχοντας εξασφαλίσει την υποστήριξη και του μητροπολίτη Σερρών, ο οποίος ως επικεφαλής της δημογεροντίας αποφάσισε μετά το Πάσχα την ακύρωση όλων των ενοριακών εκλογών πλην τριών, στις οποίες είχαν εκλεγεί οι Αθανάσιος Εμμανουήλ και Δ. Ζλάτκος από τη συμπολιτευόμενη μερίδα και οι Δ. Χατζηδήμου και Αθανάσιος Κοντός από τη μέχρι πρότινος αντιπολίτευση.

Στις 26 Απριλίου /8 Μαΐου πάνω από δύο χιλιάδες πολίτες (τουλάχιστον σύμφωνα με την εκτίμηση του ανταποκριτή του *Ανατολικού Μηνύτορα*, του πρώτου που έδωσε ευρεία δημοσιότητα στην υπόθεση) συγκεντρώθηκαν και μετέβησαν στη Μητρόπολη, όπου δώδεκα εκπρόσωποί τους συναντήθηκαν με τον μητροπολίτη Κωνσταντίνο ζητώντας απ' αυτόν ν' ανακαλέσει την απόφασή του, προκειμένου να ηρεμήσουν τα πνεύματα, όμως εκείνος απέρριψε την πρότασή τους. Μόλις οι συγκεντρωμένοι ενημερώθηκαν από τον Α. Κοντό για την αρνητική απάντηση του ιεράρχη, ξέσπασαν σε έντονες διαμαρτυρίες ζητώντας την άμεση εκδίωξή του, κατέληξαν δε στο ακόλουθο ψήφισμα, για τη σύνταξη του οποίου απαιτήθηκαν τέσσερις ώρες λόγω του μεγάλου συγκεντρωμένου πλήθους:

«Ο λαός θεωρεί τον μητροπολίτην ως πεπαιωμένον και τάττει αυτό προθεσμίαν δεκαπενθήμερον όπως καταλίπη την μητρόπολιν. Παρελθούσης της προθεσμίας ταύτης ο

λαός θα εκλέξη επιτροπήν, ήτις θα λάβη ανά χείρας την διεύθυνσιν των υποθέσεων της κοινότητος».

Επίσης συντάχθηκε ανάλογο πρακτικό, το οποίο τηλεγραφήθηκε σε όλα τα πατριαρχεία εκθέτοντας τους λόγους για τους οποίους θεωρούσαν ότι ο μητροπολίτης εργαζόταν υπέρ συγκεκριμένου κόμματος, στερούμενος κατ' αυτόν τον τρόπο την ιδιότητα του πνευματικού αρχηγού όλης της κοινότητας. Από την άλλη, ο ίδιος ο μητροπολίτης και οι υποστηρικτές του επιχείρησαν να υποβαθμίσουν την κρίση διαψεύδοντας τις καταγγελίες με ξεχωριστό υπόμνημα.

Σοβαρά επεισόδια έλαβαν χώρα και στις 5/17 Μαΐου στη –φρουρούμενη από στρατιώτες– εκκλησία των Ταξιαρχών, όπου πιστοί αποκήρυξαν τον μητροπολίτη φωνάζοντας «ανάξιος». Λίγες μέρες μετά, το Οικουμενικό Πατριαρχείο όρισε ως έξαρχο Σερρών τον μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Σωφρόνιο, ο οποίος ήρθε στην πόλη και ανέλαβε τα καθήκοντά του στις 17/29 Μαΐου με στόχο την επίλυση της κρίσης.

Στο μεταξύ σε επιστολή από τις Σέρρες με ημερομηνία 15 Μαΐου, που δημοσιεύτηκε στον *Νεολόγο* με υπογραφή «Ω.», ο επιστολογράφος προχωρούσε σε ευθεία προσωπική επίθεση κατά του μητροπολίτη κατηγορώντας τον για «πολιτεία αποκλειστικώς κομματική υπέρ των ολίγων ομοφρόνων του, μεροληψία ένεκα πολλών λόγων, ολιγωρία των θρησκευτικών κανόνων και διατάξεων, ιδιωτικό βίο ουχί κατά πάντα αξιοπρεπή, ακηδία περί την περιφρούρησιν απέναντι των σχισματικών των συμφερόντων της εκκλησίας [και] περιφρόνησι των δικαιωμάτων του λαού».

Μεγάλη ένταση υπήρξε και στις 21 Μαΐου/2 Ιουνίου κατά τη λειτουργία για τη γιορτή των ισαποστόλων Κωνσταντίνου και Ελένης στον μητροπολιτικό ναό των αγίων Θεοδώρων. Αντιπολιτευόμενοι αποκήρυξαν τον μητροπολίτη, όταν αυτός άρχισε να ευλογεί στην αρχή της λειτουργίας, φωνάζοντας «ανάξιος, ανάξιος», με τους υποστηρικτές του ιεράρχη ν' απαντούν φωνάζοντας «άξιος».

Χρειάστηκε η συνδρομή αστυνομικών και στρατιωτών προκειμένου να ηρεμήσουν τα πνεύματα και να μη σημειωθούν χειρότερα επεισόδια μεταξύ των πι-

στών, ενώ η ησυχία αποκαταστάθηκε πλήρως μόνο όταν ο μητροπολίτης Θεσσαλονίκης παρέλαβε τον Σερρών και αναχώρησαν. Στον ναό των αγίων Θεοδώρων παρέμειναν μόνο οι αντιπολιτευόμενοι, επικεφαλής των οποίων ήταν οι Χατζηδήμου, Κοντός, Παπάζογλου, Γράτζιος κλπ., η δε λειτουργία συνεχίστηκε και ολοκληρώθηκε μόνο με τους ιερείς.

Στις 25 Μαΐου/6 Ιουνίου ελήφθη νέο τηλεγράφημα από την Κωνσταντινούπολη, που οδήγησε στην επανάληψη των διαπραγματεύσεων και στις οποίες ξεκαθαρίστηκε ότι ο μητροπολίτης δεν θα λειτουργούσε πλέον μέχρι να βρεθεί συμβιβαστική λύση. Την επόμενη μέρα, 26 του μηνός, η επιτροπή του λαού απάντησε εγγράφως θέτοντας τα δύο βασικά της αιτήματα: α) να σταματήσει ο μητροπολίτης να προεδρεύει των υπάρχόντων σωματείων μέχρι ν' αποφασιστεί η μετάθεσή του και β) να συγκροτηθεί γενική συνέλευση του λαού, η οποία να συντάξει νέο κανονισμό, σύμφωνα με τον οποίο να διενεργηθούν νέες εκλογές.

Μετά από λίγες μέρες το Πατριαρχείο έδωσε νέα εντολή στον μητροπολίτη Θεσσαλονίκης να επιστατήσει σε νέες κοινοτικές εκλογές στις Σέρρες, κατά τη διάρκεια των οποίων ο μητροπολίτης Σερρών θα απουσίαζε τυπικά σε περιοδεία στην επαρχία του, παραμένοντας όμως στη θέση του. Αναμενόμενα η αντιπολιτευόμενη παράταξη δεν δέχτηκε την απόφαση αυτή, που δεν ικανοποιούσε ούτε ένα από τα αιτήματά της.

Στο μεταξύ η Ιερά Σύνοδος ενέκρινε τον διορισμό του μητροπολίτη Σερβίων και Κοζάνης Κωνσταντίνου ως συνέξαρχου του Θεσσαλονίκης. Παράλληλα έδωσε σε αμφοτέρους εντολή για σύγκληση της γενικής συνέλευσης των Σερραίων κατά τους ήδη ισχύοντες κανόνες, προκειμένου να εκπονηθεί σχέδιο νέου κοινοτικού κανονισμού, μετά την ψήφιση του οποίου (αλλά και την έγκριση και επικύρωσή του από το Πατριαρχείο) θα πραγματοποιούνταν οι ενοριακές εκλογές σύμφωνα με τους νέους πλέον κανόνες. Ούτε αυτή η πρόταση ικανοποίησε την αντιπολίτευση, καθώς δεν κάλυπτε το σύνολο των αιτημάτων της.

Ακολούθησαν και άλλες παρεμβάσεις της Ιεράς Συνόδου, που όμως ήταν εξαιρετικά γενικές και άτολμες, ώστε απορρίπτονταν από αμφοτέρες τις παρατάξεις,

όπως συνέβη και με την απόφαση που κοινοποιήθηκε στην πόλη των Σερρών στις 5/17 Αυγούστου. Σύμφωνα μ' αυτήν, επερχόταν η οριστική κατάργηση του παλιού κανονισμού (βάσει του οποίου ο μητροπολίτης Σερρών είχε αποφασίσει την αναντίστοιχη με τη λαϊκή βούληση ακύρωση των εκλογών), η εξαρχία διατασσόταν να συγκροτήσει καθολική συνέλευση άνευ κανονισμού (αλλά όπως οι δύο συνέξαρχοι ιεράρχες έκριναν προσφορότερο), ενώ τα υφιστάμενα σωματεία με τη δημογεροντία και τις εφορείες των σχολείων και του νοσοκομείου θα εξακολουθούσαν να εργάζονται κανονικά μέχρι να συνταχθεί/ψηφιστεί/επικυρωθεί/εφαρμοστεί ο νέος κανονισμός από τη μέλλουσα συντακτική επιτροπή!

Όμως τα παράπονα κατά του μητροπολίτη Σερρών δεν σχετίζονταν αποκλειστικά με τις κομματικές αντιπαλότητες και τη σαφή υπέρβαση του πνευματικού του ρόλου. Σε επιστολή Σερραίου, που υπέγραφε με το ψευδώνυμο «Πατριώτης», δημοσιευθείσα στη *Νέα Εφημερίδα* της 23.08.1891, ο Βαφειδής εγκάλειτο για σειρά πράξεων ή αμελειών, όπως:

η ανασύσταση της βουλγαρικής σχολής που είχε κλείσει προσωρινά πριν τρία χρόνια, αλλά πλέον αριθμούσε πάνω από 300 μαθητές· η επίσημη αναγνώριση βουλγαρικής κοινότητας, ολοένα αυξανόμενης· η για πρώτη φορά επιτραπείσα περιφορά επιταφίων από τους Βούλγαρους· η ελεύθερη εκμετάλλευση και εμπορεία της κηροποιίας, που παλιότερα αποτελούσε μονοπώλιο της εφορείας του νοσοκομείου· η περιφρόνηση της σφραγίδας της Μητρόπολης από Τούρκο κλητήρα, ο οποίος ξέσκισε και καταπάτησε τοιχοκολλημένη προκήρυξη της Μητρόπολης με την αιτιολογία ότι αυτή δεν είχε χαρτοσημανθεί· η καταδίωξη και βαριά τιμωρία των φτωχών χωρικών που αδυνατούσαν να πληρώσουν το χαράτσι τους· η μεγάλη αύξηση των διαζυγίων· η αποστασία 30 βουλγαρικών χωριών της περιφέρειας Σερρών· η εγκατάσταση στη βουλγαρική σχολή Σερρών του αρχιμανδρίτη Γκολοβάνωφ· η παράδοση στις τουρκικές αρχές του αποφοίτου του γυμνασίου της πόλης Βασίλ. Μιχαηλίδη για κάποια δήθεν επιλήψιμη επιστολή και η εξορία του στα βάθη της Μικράς Ασίας· η πλήρης εκβουλγάριση της Βροντούς και της Πόλας· η δημόσια διατύπωση απειλής προς την επιτροπή των σχολείων,

που είχε μεγάλες οικονομικές δυσκολίες, ότι «ή την επιχορήγησιν ή θα μετανοήση και θα είναι αργό»!

Στο μεταξύ πρόβλημα προέκυψε και με τον μητροπολίτη Θεσσαλονίκης, ο οποίος αναστάτωσε τους κύκλους της σερραϊκής κοινότητας με την υπογραφή ενός συμβολαίου, που γενικά κρίθηκε ως ανεφάρμοστο. Συγκεκριμένα, αποφάσισε την ανοικοδόμηση του μητροπολιτικού ναού όχι όμως επί των θεμελίων του, όπως προέβλεπε παλιότερη απόφαση, την ανέγερση της μητροπολιτικής κατοικίας εντός του περιβόλου του νοσοκομείου και τη μεταφορά του νοσοκομείου εκτός της πόλεως, κοντά στην εβραϊκή συνοικία.

Ο θάνατος του Οικουμενικού Πατριάρχη Διονύσιου Ε΄ ανέκοψε τις προσπάθειες επίλυσης της κρίσης. Με την τύχη του στην κεφαλή της μητρόπολης Σερρών να εξακολουθεί να βρίσκεται σε εκκρεμότητα και δεδομένου ότι σε κανένα μητροπολίτη δεν επιτρεπόταν να εγκαταλείψει την επαρχία του όσο εκκρεμούσε η εκλογή του νέου Οικουμενικού Πατριάρχη, ο Σερρών Κωνσταντίνος διατάχθηκε ν' αποσυρθεί στην Ιερά Μονή του Τιμίου Προδρόμου μέχρι να βρεθεί μια λύση στο εκκλησιαστικό πρόβλημα.

Προηγουμένως –μετά τα επεισόδια της 21^{ης} Μαΐου– είχε ζητηθεί από τον ιεράρχη ν' αποσυρόταν στα χωριά της επαρχίας του, όπου όμως δεν έγινε δεκτός από τους πιστούς, ενώ και ο ίδιος εμφανιζόταν δυσαρεστημένος με την επιλογή της μονής του Τιμίου Προδρόμου. Αντικανονικά, ο μητροπολίτης εγκατέλειψε το μοναστήρι το Σεπτέμβριο και επέστρεψε στην πόλη των Σερρών επικαλούμενος επείγουσα ανάγκη.

Στο μεταξύ η Ιερά Σύνοδος επέτρεψε την επάνοδο του μητροπολίτη Θεσσαλονίκης στην επαρχία του, ώστε μοναδικός πατριαρχικός έξαρχος απέμεινε ο Σερβίων και Κοζάνης. Και σαν να μην έφταναν όλα αυτά, κυκλοφορούσε η φήμη ότι ο αρχιμανδρίτης Γκολογκάνωφ προσπαθούσε να μαζέψει υπογραφές στα χωριά με αίτημα το διορισμό Βούλγαρου επισκόπου.

Εν όψει της εκλογής νέου Πατριάρχη η εφοροδημογεροντία της πόλης των Σερρών από κοινού με το μητροπολίτη ανέδειξαν ως αντιπρόσωπο της επαρχίας

Σερρών τον Π. Χρυσό, παρότι μεγάλο μέρος της πόλης και τα χωριά της περιφέρειας είχαν ψηφίσει τον Γ. Κωνσταντινίδη. Η πρώτη συνεδρίαση της εκλογικής συνέλευσης συνήλθε στις 20 Οκτωβρίου/1 Νοεμβρίου και σ' αυτήν ο μητροπολίτης Σερρών Κωνσταντίνος έλαβε μία ψήφο –δεκαέξι ήταν συνολικά οι ιεράρχες που έλαβαν έστω μία ψήφο και χρίστηκαν αρχικά ως υποψήφιοι– όμως τελικά τ' όνομά του διεγράφη ύστερα από πρόταση του τοποτηρητή του πατριαρχικού θρόνου, διότι δεν είχε συμπληρώσει επταετία ως αρχιεπίσκοπος.

Τελικά στις 27 Οκτωβρίου/8 Νοεμβρίου νέος Πατριάρχης εξελέγη ο –γεννημένος στο Ροδολίβος– Νεόφυτος Η' (κατά κόσμον Ιωακείμ Παπακωνσταντίνου), ο οποίος αρχικά δεν περιλαμβανόταν καν στη λίστα των δεκαέξι αναδειχθέντων υποψηφίων, αλλά ήταν μεταξύ των ονομάτων που προτάθηκαν μετά τη διαγραφή του Σερρών για το λόγο που αναφέρθηκε.

Ο νέος Πατριάρχης, θέλοντας να συμβάλει στην επίλυση του εκκλησιαστικού προβλήματος των Σερρών, τον Νοέμβριο έδωσε εντολή στον μητροπολίτη Κασσανδρείας να μεταβεί στις Σέρρες –αρχικά ως συνέξαρχος του μητροπολίτη Σερβίων και Κοζάνης και στη συνέχεια του Προύσης Ναθαναήλ– και να μεσολαβήσει για την εξεύρεση μιας συμβιβαστικής λύσης. Μέχρι δε να βρεθεί η λύση αυτή, η Ιερά Σύνοδος ζήτησε από τον μητροπολίτη Σερρών να διαμείνει στη Θεσσαλονίκη, όπως και έγινε.

Μια ενδιαφέρουσα επιστολή από τα Μουδανιά με ημερομηνία 28 Νοεμβρίου, δημοσιεύτηκε στον *Νεολόγο* μετά την αναχώρηση του μητροπολίτη Προύσης για τις Σέρρες. Ήταν μια μακροσκελής επιστολή, που ήθελε να εκπέμψει προς τους Σερραίους ένα μήνυμα ενότητας. Διαβάζουμε ανάμεσα σ' άλλα:

«[...] Τα εν Σέρραις είτε καλά είτε μη, επιδρώσιν εφ' όλην την Β.Α. Μακεδονίαν. Η εκ της διχοστασίας ζημία δεν περιορίζεται μόνον εν τη πόλει, και μάλιστα οπότεν οι επίβουλοι και φανεροί

ημών εχθροί επιτηδείως εκμεταλλεύονται αυτήν. Αι Σέρραι ως κέντρον της Β.Α. Μακεδονίας εισί προσφιλής παντί φιλομούσω και φιλοπάτριδι ομογενεί, ποθούντι να βλέπη αυτήν ου μόνον με-

ταλαμπαδεύουσαν τα φώτα της προγονικής ημών παιδείας καθ' όλον το τμήμα εκείνο, αλλά και κατά τ' άλλα να διατελή τύπος και υπογραμμίος τοις πέριξ και τοις μακράν.

Απολώλαμεν, αν πρόκηται εκ περιτροπής αι πρώται πόλεις της Μακεδονίας να μεταβάλλωνται εις πεδίων ακάμπτου και λυσσώδους αγώνος. Γινώσκοντες τους κορυφαίους των δύο εν Σέρραις μερίδων, εξετιμήσαμεν προσηκόντως τον άκρατον αυτών εθνισμόν, την φιλοπατρίαν και τ' άλλα τα γενναία

αισθήματα· διό υπάρχει ελπίς ότι θέλουσι πλέον συνδιαλλαγή αμοιβαίως, υποχωρούντες και εκτιμώντες το μεν την ην απέναντι Θεού και ανθρώπων υπέχουσιν ευθύνην και την ως εκ της παρατάσεως της νυν καταστάσεως προσηγνομένην ανυπολόγιστον ζημίαν, ην βεβαίως ουδέποτε θέλουσιν ανεχθή να ίδωσιν εις γόγγραιναν μεταβαλλομένην, ουδέ να καταστή η πόλις αυτών θλιβερόν και μοναδικόν παράδειγμα αληθούς διαιρέσεως και ασπόνδου μέχρι θανάτου εμφυλίου πολέμου [...]

Η κατάσταση στην πόλη των Σερρών έμοιαζε απελπιστική, όπως την περιέγραφε η εφημερίδα *Ακρόπολις* στις 22 Δεκεμβρίου: «Όλα τα σχολεία αργούν ακόμη από του Σεπτεμβρίου, η εμπάθεια δε των ανταγωνιζομένων μερίδων εισώρμησε και εις τα οικογενειακά άσυλα, και συχνότατα κυκλοφορούν αισχροτάτοι λίβελλοι, δι' ων υβρίζεται η τιμή των οικογενειών. Εις καμμίαν άλλην πόλιν εν Τουρκία, κατοικουμένην υπό ελλήνων, δεν επαρουσιάσθη η επιζημιωτάτη κατάσταση των Σερρών, είνε δε θλιβερότατον, ότι οι αρμόδιοι δεν εφρόντισαν να προλάβουν αυτήν, ενεργούντες μετ' αποτελεσματικότητος κατά των πρωταιτίων».

Τελικά η ενασχόληση των αγίων Προύσης και Κασσανδρείας βοήθησε πάρα πολύ στην αποφόρτιση της έντασης, ώστε στα τέλη της χρονιάς, παραμονές των Χριστουγέννων, άνοιξαν επιτέλους τα ελληνικά σχολεία της πόλης. Συγκεκριμένα στις 22 Δεκεμβρίου/3 Ιανουαρίου τελέστηκε αγιασμός και άρχισαν οι εγγραφές των μαθητών. Πλέον είχε αρχίσει να διαφαίνεται μια χαραμάδα αισιοδοξίας, ότι η επόμενη χρονιά θα ήταν πολύ καλύτερη για τα κοινοτικά των Σερρών.

ΔΙΑΦΟΡΑ ΣΕΡΡΑΪΚΑ ΤΟΥ 1891

-- Τον Ιανουάριο, σε μια μεγάλη συνέλευση των Σερραίων υπό την προεδρία του μουτεσαρίφη αποφασίσθηκε η λήψη μέτρων, όπως η αύξηση ορισμένων δημοτικών φόρων, προκειμένου να συγκεντρωθεί ικανό ποσό για το φωτισμό της πόλης με λάμπες πετρελαίου.

-- Στις 11/23 Φεβρουαρίου ο *Νεολόγος* έγραφε ότι είχε πέσει τόσο πολύ χιόνι στην περιοχή των Σερρών, ώστε πολλά χωριά αποκλείστηκαν και η συγκοινωνία τους με τις κεντρικές πόλεις διακόπηκε.

-- Με τη λειτουργία του υποκαταστήματος γεωργικής τράπεζας να μην αρκεί για την οικονομική ανακούφιση των Σερραίων αγροτών από την περσινή ξηρασία, στις 18 Φεβρουαρίου/2 Μαρτίου έγινε γνωστό ότι με αυτοκρατορικό διάταγμα είχε αποφασιστεί από το ποσό των 100.000 λιρών που είχε δοθεί στο νομό Θεσσαλονίκης ως δάνειο, οι 4000 να διανέμονταν στους γεωργούς της περιφέρειας των Σερρών με όρο την αποπληρωμή τους εντός έξι ετών, αλλά με το διόλου ευκαταφρόνητο τόκο του 7%.

Η επιστασία της διανομής του ποσού έγινε από δύο επιτροπές, αποτελούμενες από προύχοντες της περιοχής, στις οποίες πρόεδροι ήταν ο διοικητής και ο λογιστής της διοίκησης, Αλή Ριζά εφέντης (ο οποίος πάντως λίγες εβδομάδες αργότερα θα ανακοίνωνε την παραίτησή του και στη θέση του θα διοριζόταν ο τέως λογιστής της επαρχίας Καισαρείας, Μακπούλ εφέντης).

-- Τον Φεβρουάριο έληξε το μουσουλμανικό έτος 1306. Σύμφωνα με τα ανακοινωθέντα στατιστικά στοιχεία, μαθαίνουμε ότι κατά τη διάρκεια της λήξασας (μουσουλμανικής) χρονιάς ο αριθμός των ακινήτων στη διοίκηση Σερρών που είχαν αποτεφρωθεί, ανήλθε συνολικά σε 42.

-- Στις 27 Φεβρουαρίου/11 Μαρτίου τέθηκε ο θεμέλιος λίθος για την ανέγερση του νέου Παρθεναγωγείου κατόπιν δωρεάς Γρηγορίου Κωνσταντίνου Ρακιτζή. Μετά τον αγιασμό ο μητροπολίτης Σερρών και ο δωρητής κατήλθαν στο σκαμμένο χώρο, όπου έριψαν νομίσματα και κατέθεσαν τον ακρογωνιαίο λίθο, στον οποίο μνημονεύονταν τα ονόματα του σουλτάνου Αβδούλ Χαμίτ Χαν Β', του

μητροπολίτη, των εφόρων, καθώς και του δωρητή και της συζύγου του, Δέσποινας. Παρόντες ήταν οι έφοροι των εκπαιδευτικών και φιλανθρωπικών καταστημάτων της πόλης, ο Έλληνας πρόξενος Αριστείδης Μεταξάς, μαθητές και δάσκαλοι αμφοτέρων των φύλων απ' όλα τα σχολεία, ιερείς και πλήθος κόσμου, που είχε καλύψει τον λόφο του Κουλά και τους εξώστες των γειτονικών οικιών.

Την κεντρική ομιλία εκφώνησε ο διευθυντής του Γυμνασίου, Πέτρος Παπαγεωργίου. Από το λόγο του αξίζει να κρατήσουμε την υπενθύμιση όσων είχε γράψει ο ιδρυτής του παρθεναγωγείου προς τον μητροπολίτη Σερρών το 1889 ως προς τα κίνητρα που τον είχαν ωθήσει σ' αυτήν τη δωρεά, «λόγοι αδόλου χριστιανικής ευσεβείας και αγνής Ελληνικής φιλοπατρίας», που άξιζε να χαραχθούν «εν τω ναυπατιός Σερραίου πολίτου» σύμφωνα με τον Παπαγεωργίου.

Έγραφε, λοιπόν, ο Γρηγόριος Ρακιτζής το 1889:

«Ο πανάγαθος και πάνσοφος Θεός μη χαρίσας μοι εν τω προσκαίρω τούτω κόσμω τέκνα ηυδόκησε να μοι επιδαμιλεύση τας ευλογίας αυτού και σχετικήν τινα ευτυχίαν και ευημερίαν της οποίας επιθυμών να κάμω χρήσιν καλήν, αφού δεν έχω τέκνα ίδια (άτινα επωφελούμενα εκ των μέσων, άπερ κέκτημαι, να μορφωθώσιν, ως δε και να φανώσιν πως χρήσιμα εις τε την πατρίδα και την ανθρωπότητα εν γένει) απεφάσισα ίνα το κατά δύναμιν συντελέσω όπως τα τέκνα της πατρίδος μου λαμβάνωσιν εν τω μέλλοντι ως οϊόν τε κάλλιον την απαιτουμένην πνευματικήν μόρφωσιν και ανάπτυξιν, κυρίως δε τα κοράσια

της πόλεως ημών να λαμβάνωσι μόρφωσιν και ανάπτυξιν ικανήν να καταστήση αυτάς ακολούθως καλές μητέρας· και τούτο διότι φρονώ ότι αι καλαί μητέρες είναι η βάση και η αρχή πάσης καλής ανατροφής την οποίαν ανάγκη να έχωσι πάντες οι άνθρωποι οι επιθυμούντες την δόξαν και την ευτυχίαν της πατρίδος. Την απόφασιν ταύτην προ πολλού είχαν λάβη αλλ' ανέβαλλον την εκτέλεσιν αυτής μέχρι τούδε όπως σκεφθώ το πράγμα κάλλιον· ήδη όμως έλαβον οριστικήν απόφασιν όπως άρξωμαι της εκτελέσεως του προ πολλού μελετωμένου σχεδίου μου».

-- Μια ή δυο μέρες πριν την κατάθεση του θεμέλιου λίθου, στο χώρο ανέγερσης του νέου Παρθεναγωγείου βρέθηκε αναθηματική στήλη της ρωμαϊκής περιόδου με ελληνική επιγραφή 36 στίχων, που χρονικά τοποθετείται στον Ιούνιο του έτους 41 μ.Χ. Η επιγραφή είχε ως εξής:

ΤΟΡΚΟΥΑΤΟΣΒΕΙΘΥΕ.
ΑΝΤΙΓΟΝΟΣ ΔΙΟΣΚΟΥΡΙΔΟΥ
ΤΟΡΚΟΥΛΑΣ ΤΟΡΚΟΥ
ΤΟΡΚΟΥΣ ΚΛΑΥΔΙΑΣ
ΘΕΟΠΟΜΠΙΟΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ
ΓΑΙΟΣ ΜΑΡΚΟΥ
ΤΟΡΚΟΥΑΤΟΣ ΜΩΜΩΣ
ΔΙΟΣΚΟΥΡΙΔΗΣ ΒΟΥΡΕΙΑΑ
ΤΟΡΚΟΥΣ ΤΟΡΚΟΥ
ΗΡΟΔΟΤΟΣ ΠΟΥΠΛΑ
ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ ΒΟΥΡΕΙΑΑ
ΔΙΟΣΚΟΥΡΙΔΗΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ
ΑΠΟΛΛΟΦΑΝΗΣ ΤΟΡΚΟΥΛΑ
ΦΙΛΟΦΡΩΝ ΗΡΟΔΟΤΟΥ
ΙΣΙΔΩΡΟΣ ΓΑΙΟΥ
ΑΓΙΣ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ
ΤΟΡΚΟΥΑΤΟΣ ΔΙΟΣΚΟΥΡΙΔΟΥ
ΛΟΥΚΙΟΣ ΛΟΥΠΠΙΟΥ
ΚΟΠΡΥΛΛΟΣ ΖΩΠΥΡΟΥ
ΤΟΡΚΟΥΠΑΙΒΗΣ ΔΙΟΣΚΟΥΡΙΔΟΥ
ΠΡΟΚΛΟΣ ΤΟΡΚΟΥΑΤΟΥ
ΤΟΡΚΟΥΠΑΙΒΗΣ ΔΙΟΣΚΟΥΡΙΔΟΥ
ΤΟΡΚΟΥΑΤΟΣ ΜΟΥΚΙΑΝΟΥ
ΦΙΛΗΤΟΣΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥΤΟΥΤΕΙΜΟΘΕΟΥ
ΔΙΟΓΕΝΗΣ ΓΛΥΚΩΝΟΣ
ΜΟΥΚΚΩΝ ΜΟΥΚΚΩΝΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΙΟΣΚΟΥΡΙΔΟΥ
ΕΥΤΥΧΟΣ ΜΟΥΚΙΑΝΟΥ
ΠΑΡΑΜΟΝΟΣ ΖΩΙΛΟΥ
ΤΟΥΡΠΛΑΙΟΣ ΕΥΤΥΧΟΣ
ΖΩΣΙΜΟΣΔΙΟΣΚΟΥΡΙΔΟΥΤΟΡΚΟΣΖΩΣΑ
ΘΕΟΚΛΗΣΣΩΣΙΠΟΥΔΙΟΣΚΟΥΣΤΟΡΚΟΥ
ΗΡΑΚΛΕΩΝΔΡΕΠΑΛΑ
ΕΓΕΝΕΤΟ ΕΤΟΥΣ ΖΗΡ ΔΑΙΣΙΟΥ
ΕΥΤΥΧΕΙΤΕ
ΜΕΝΑΝΔΡΟΣ

Να επισημανθεί ότι στην ευρύτερη περιοχή, δηλαδή στους νοτιοανατολικούς πρόποδες της Ακρόπολης των Σερρών, κατά την ανέγερση του νέου νοσοκομείου είχαν βρεθεί διάφορες στήλες και ανάγλυφα, που προΐδεάζαν για μεγαλύτερο αριθμό θαμμένων αρχαιοτήτων.

-- Σε κάποια περιστατικά, ενδεικτικά των προσπαθειών διαδόσεως της βουλγαρικής προπαγάνδας στην ευρύτερη περιοχή των Σερρών, αναφέρθηκε ο *Φάρος της Μακεδονίας* στο φύλλο της 16.03.1891, όπως στην ανεπιτυχή απόπειρα ίδρυσης βουλγαρικού σχολείου στο Δεμίρ Ισσάρ, στην οποία αντέδρασαν συντονισμένα οι Έλληνες και οι Οθωμανοί κάτοικοι της κωμόπολης.

Στο χωριό Κούλα (Παλαιόκαστρο) μια Κυριακή ο Ορθόδοξος ιερέας ξαφνικά εκδιώχθηκε και άρχισε η συγκέντρωση υπογραφών για την αντικατάστασή του από σχισματικό. Χάρη ωστόσο στην έγκαιρη παρέμβαση του μητροπολίτη Σερρών, αλλά και τη θετική ανταπόκριση του μουτσαρίφη Ντζαβίτ πασά, το ενδεχόμενο αυτό αποσοβήθηκε και εδώ.

Ως κέντρο της βουλγαρικής προπαγάνδας εντοπίστηκε το προάστιο των Καμινικίων, όπου έδρευε ο αρχιμανδρίτης Κόλιο Βάνωφ, ενώ στην περιοχή φερόταν να λειτουργεί τετρατάξιο βουλγαρικό σχολείο σύμφωνα με τη βουλγαρική εφημερίδα *Νοβινή*.

Κατά το *Φάρο της Μακεδονίας*, οι μαθητές του σχολείου αυτού προέρχονταν από διάφορα –γειτονικά και όχι μόνο– χωριά (για παράδειγμα τέσσερα παιδιά είχαν έρθει από την Αλιστράτη), απ' όπου «εστρατολογήθησαν» και «ως φορτίον μετήχθησαν εις Καμενίκιαν».

-- Η γιορτή του Ευαγγελισμού γιορτάστηκε με θρησκευτική πανήγυρη στην εκκλησία των Κάτω Καμινικίων, όπου ο καθηγητής θρησκευτικών Βασίλειος Παπαχρήστου έκανε κήρυγμα σχετικά με τη σημασία της ημέρας αυτής.

Την επέτειό της γιόρτασε την ίδια μέρα και η αδελφότητα «Ευαγγελισμός», που επιδίωκε την ίδρυση σχολείου στη μέση των Άνω και των Κάτω Καμινικίων.

-- Στις 27 Μαρτίου/8 Απριλίου δημοσιεύτηκε στην ελληνική *Εφημερίδα της Κυβερνήσεως* ο τροποποιητικός νόμος περί των προξενικών αρχών, που μεταξύ

άλλων προήγαγε το προξενείο των Σερρών από β' σε α' τάξης.

-- Τον Μάιο, η συμπλοκή μεταξύ μαθητών του ελληνικού γυμνασίου με Βούλγαρους μαθητές στη θέση Κιόσκια της πόλης των Σερρών οδήγησε σε τραυματισμούς, αλλά και παρέμβαση στρατιωτικής δύναμης για τη διάλυσή τους.

Την ίδια περίοδο στα Καμινίκια, οι μαθητές του ελληνικού σχολείου επιτέθηκαν στον Βούλγαρο αρχιμανδρίτη Γκολογκάνωφ.

-- Νέος διοικητής Σερρών διορίστηκε στις αρχές Ιουνίου ο τέως διοικητής Πρεσρένης Χαμδή βέης.

-- Τον Αύγουστο κατατέθηκε αίτηση από τον Ταχίρ βέη στο οθωμανικό υπουργείο δημοσίων έργων για την παροχή προνομίου προς αποξήρανση των ελών γύρω από τη λίμνη του Αχινού.

-- Στις 28 Αυγούστου/9 Σεπτεμβρίου εκοιμήθη ο μητροπολίτης Μελενίκου Προκόπιος.

-- Στον *Νεολόγο* της 4ης Οκτωβρίου διαβάζουμε ότι στη διοίκηση Σερρών συνελήφθη ο διάσημος Πομάκος αρχιληστής Γιονούς με τέσσερις οπαδούς του.

-- Δυναμική επανεμφάνιση έκανε η ληστοσυμμορία του Στόγιου στις 17/29 Οκτωβρίου εισβάλλοντας στην οικία του Έλληνα προκρίτου της Αλιστράτης Παπάζογλου, την ώρα του που αυτός δειπνούσε με τα τρία παιδιά του. Προηγουμένως είχε δοθεί διαταγή να σβήσουν τα φώτα όλων των καταστημάτων και των καφενείων της κωμόπολης, ένας δε καφετζής που δεν συμμορφώθηκε, τραυματίστηκε από τα μέλη της συμμορίας.

Μετά την εισβολή στο σπίτι του, ο Έλληνας πρόκριτος –αντιλαμβανόμενος προφανώς τις προθέσεις τους– προθυμοποιήθηκε να δώσει στους ληστές όσα χρήματα υπήρχαν διαθέσιμα, όμως ο Στόγιος του απάντησε ότι η ληστρική τους... τιμή δεν τους επέτρεπε να δεχτούν χρήματα σε άλλο μέρος παρά μόνο στα βουνά! Ο μεγαλύτερος γιός του Παπάζογλου επιχείρησε να επιτεθεί στον αρχιληστή, όμως τραυματίστηκε από άλλους συμμορίτες, οι οποίοι έπιασαν τα δύο μικρότερα αδέρφια, τον Θεόδωρο και τον Ισίδωρο.

Τελικά ο Θεόδωρος κατάφερε κάποια στιγμή να ξεφύγει από το κρησφύγετο των ληστών, όμως ο αδερφός του παρέμενε αιχμάλωτος. Μάλιστα αναγκάστηκε να στείλει επιστολή στους συγγενείς του ότι δεν υπήρχε άλλος τρόπος για να ελευθερωθεί πέρα από την καταβολή λύτρων ύψους 3000 λιρών στους ληστές.

Ένας φίλος της οικογένειας Παπάζογλου, ονόματι Γιαννόπουλος, συγκέντρωσε το ποσό αυτό σ' ένα σάκο και κίνησε στα βουνά. Ύστερα από οκτάωρη πορεία βρέθηκε στο κρησφύγετο της συμμορίας, όπου είδε τον Στόγιο και τον 80χρονο πλέον, αλλά περιβόητο πριν πολλά χρόνια, αρχιληστή Μπούσκο στο μέσο μιας ομάδας έξι μαυροφουστανελοφόρων και καλά οπλισμένων ληστών.

Ο Στόγιος εξήγησε στον Γιαννόπουλο ότι η απαγωγή των υιών Παπάζογλου είχε γίνει, επειδή αυτοί *«φανατικάς κατεδίωκον τους βουλγαροδιδασκάλους και τον βουλγαρισμό»*. Η ουσία πάντως ήταν ότι κατατεθέντων των χρημάτων αφέθηκε ελεύθερος και ο έτερος αδερφός.

-- Στις 23 Οκτωβρίου/4 Νοεμβρίου αναχώρησε από την Αθήνα με τελικό προορισμό τις Σέρρες ο νέος Έλληνας πρόξενος Μιχαήλ Νικολάου.

-- Μια μεγάλη απώλεια τη χρονιά αυτή ήταν ο θάνατος του Αθανάσιου Χατζηδήμου, εμπόρου και επί πολλά χρόνια υποπροξένου της Αυστροουγγαρίας στην πόλη των Σερρών, σε ηλικία 47 μόλις ετών στις 18/30 Δεκεμβρίου στην Κωνσταντινούπολη, όπου βρισκόταν τους τελευταίους μήνες της ζωής του για μια εμπορική υπόθεση. Ετοιμαζόταν να επιστρέψει στις Σέρρες, όταν η υγεία του επιδεινώθηκε ραγδαία, ώστε χρειάστηκε να υποβληθεί σε εγχείρηση από διακεκριμένους γιατρούς της Κωνσταντινούπολης δύο μέρες πριν τον θάνατό του.

Η σύζυγός του, Αθηνά Χατζηδημητρίου, γνωστής οικογένειας της Θεσσαλονίκης, είχε πεθάνει σε νεαρή ηλικία. Είχαν όμως προλάβει ν' αποκτήσουν δύο κόρες, την Ελένη και την Κορνηλία. Οι συγγενείς είχαν ειδοποιηθεί τηλεγραφικά στα μέσα της προηγούμενης εβδομάδας, ώστε μόλις που κατάφερε ο μεγαλύτερος αδελφός του Δημήτριος να βρεθεί στο πλευρό του μία μέρα πριν το μοιραίο.

Η κηδεία του Αθανάσιου Χατζηδήμου τελέστηκε στην Κωνσταντινούπολη στις 19/31 Δεκεμβρίου, προεξάρχοντας του χωρεπισκόπου Σταυροδρομίου.

Πολλά αξιοσέβαστα μέλη της εκεί ελληνικής κοινότητας παρευρέθηκαν, μεταξύ αυτών και η Ευθαλία Αδάμ, διευθύντρια του Ζάππειου Παρθεναγωγείου Κωνσταντινουπόλεως και συγγενής του θανόντα. Ο Χρ. Σαμαρτσίδης, φίλος του Αθανάσιου Χατζηδήμου, εκφώνησε συγκινητικό επιτάφιο λόγο στο νεκροταφείο του Σισλή, όπου έγινε η ταφή. Ακολουθεί ένα σημαντικό απόσπασμα:

«Εδώ λοιπόν, φίλτατε Αθανάσιε, της πόλεως Σερρών κόσμημα, των φίλων σου εγκαλλώπισμα, της οικογενείας σου αγλάισμα, εδώ, παρά τον τάφον της πολυκλαύστου μου Χριστίνης, ην τοσούτον ηγάπησας και τασάκας πατρικώς εθώπευσας, εδώ, μακράν των προσφιλεστάτων επιγείων αγγέλων σου, της Ελένης σου, της Κορνηλίας σου, μακράν της οικογενείας σου και των θερμώς αγαπώντων σε συμπολιτών σου, έμελλον να σε αποχαιρετίσω το ύστατον εκ μέρους των τε παρισταμένων συγγενών και φίλων και συμπολιτών σου και δάκρυ σπένδων να κοσμήσω τον επιτάφιόν σου θρήνον;

Τις θα μοι έλεγε προ ολίγων έτι ημέρων ότι τον εν ακμή της ανδρικής ηλικίας, τον ακούραστον εργάτην, τον ρέκτην, τον πλήρη ζωής, τον άοκνον σε, άναυδον, άπνουν, άχρουν, νεκρόν, υπό το δρέπανον πεσόντα του θανάτου θα συνώδευον μετά της συμπενθούσης ταύτης ομηγύρεως εις την τελευταίαν κατοικίαν και θα προσεφώνουν το ύστατον;

Φρικτή η αλήθεια. Του απαρηγορήτου αδελφού σου Δημητρίου οι οδυρμοί και τα δάκρυα, το πένθος των κύκλω σου συγγενών, οι συμπνιγόμενοι γόοι των παρισταμένων συμπολιτών και φίλων, του αντιπροσωπεύοντος τον οικουμενικόν Πατριάρχην η βαθεία συγκίνησις, επισφραγίζουσι το κύρος της φρικτής ταύτης αληθείας.

Ο βίος σου, φίλτατε Αθανάσιε, η εν τη κοινωνία των Σερρών δράσις σου, τα αγαθά σου έργα, οι υπέρ της φίλης πατρίδος και της νεολαίας αυτής πόθοι σου, οι μόχθοι σου, θ' αναγραφώσιν εν ώρα τη δεούση εν τη ιστορία της πόλεως Σερρών. Η νέα γενεά της πόλεως ταύτης, η μέλλουσα να διαδεχθή ημάς, πλέκουσα ημέραν τινά τον πρόποντα τη μνήμη σου στέφανον, δεν θα λησμονήση βεβαίως να αναγράψη επ' αυτού, ότι ο χρόνος δεν αφανίζει τα λείψανα των αγαθών ανδρών, ότι η αρετή αυτών και θανόντων λάμπει. [...]

ΠΡΟΣΩΠΑ

-- Μεγάλη τιμή για τη Σερραία (από το Μελένικο) Αικατερίνη Λασκαρίδου ήταν το γεγονός ότι επιλέχτηκε ως ανώτατη επόπτης της πρώτης στην Ελλάδα σχολής, που είχε ιδρυθεί στην Αθήνα από τον Πανελλήνιο Γυμναστικό Σύλλογο, για την προπαρασκευή των πρώτων διδασκαλισσών της γυμναστικής. Τα μαθήματα θα ξεκινούσαν στις 10/22 Απριλίου και θα διαρκούσαν τέσσερις μήνες.

-- Έναν θερμότατο έπαινο προς τον Σερραίο γιατρό Γεώργιο Θ. Λόγη από κάτοικο του Ροδολίβους δημοσίευσε η εφημερίδα *Νεολόγος* στις 12 Απριλίου.

Ἰπὸ τὸν τίτλον Ἐκφρασις εὐγνωμοσύνης ἐδημοσιεύσαμεν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 6470 φύλλῳ ἡμῶν τῆς 12 φεβρουαρίου ἐ. ἔ. διατριδὴν τινὰ τοῦ ἐν Ροδολείβῃ κ. Χαρίτωνος Εὐθυμίου. Ἐπειδὴ παρειδέφηρσαν τότε λάθῃ τινὰ τυπογραφικὰ ἀλλοιοῦντα ὅλως τὴν ἔννοιαν ἀναδημοσιεύομεν αὐτὴν χάριν ἀκριβείας.

Ἀξιότιμε κ. συντάκτα τοῦ «Νεολόγου»,
 Δημοσιεύσατε, παρακαλῶ, διὰ τῆς ἀξιολόγου ὑμῶν ἐφημερίδος ὅτι πολλαχοῦ (εἰς Σέρρας, Ἀθήνας καὶ Κων)πολιν) μεταβὰς πρὸς ἰατρὸν νοσήματός, ὅπερ ὡς ἄσθμα ἀνίατον ἐχαρακτήρισαν οἱ ἐν ταῖς ρηθείσαις πόλεσιν ἰδόντες με ἰατροὶ, παρ' οὐδενὸς δὲ οὐδὲν ὠφελήθει, προσέδραμον εὐτυχῶς τελευταῖον καὶ πρὸς τὸν πρὸ δύο περίπου ἐτῶν εἰς Σέρρας ἐκ Βιέννης ἐλθόντα ἐξοχ. ἰατρὸν κ. Γεώργιον Θ. Λόγην, παρ' οὗ ἐθεραπεύθην ἐντελῶς ἐξ ἐγχειρήσεων ὡς πάσχων ἐκ πολυπόδων τῆς ρινὸς μόνον καὶ οὐχὶ ἐξ ἄσθματος. Δι' ὃ ἐκφράζων καὶ δημοσίᾳ τὴν πρὸς τὸν ἰατρὸν Γ. Θ. Λόγην τὴν ἀρρητον εὐγνωμοσύνην μου ὡς ἀπαλλάξαντά με ἐκ πάθους καὶ ἀπελπισίας.

Ἐν Ροδολείβῃ τῇ 3 φεβρουαρίου 1891.
Χαρίτων Εὐθυμίου.

-- Σερραῖοι που ἔλαβαν το πτυχίον τους ἀπὸ το Ἐθνικὸ Πανεπιστήμιον το ἀκαδημαϊκὸ ἔτος 1890-91: στὴν Ἰατρικὴ σχολὴ οἱ Κωνσταντῖνος Δ. Δεσποτίδης καὶ Τιμολέων Ν. Εμμανουήλ με βαθμὸ «καλῶς» ἀμφοτέρωι· στὴ Φιλοσοφικὴ σχολὴ

στο τμήμα Φιλολογίας ο Δημήτριος Ν. Μακρής με βαθμό «λίαν καλώς» και στο τμήμα Μαθηματικών ο Θεόδωρος Εμμ. Θεοδορίδης με «λίαν καλώς» επίσης.

-- Στις 24 Ιουλίου ο *Νεολόγος* δημοσίευσε την ψευδή είδηση περί δήθεν θανάτου του Δημητρίου Μαρούλη στην Αθήνα. Θύμα της αναληθούς αυτής είδησης έπεσε κι ένας μαθητής του Μαρούλη, ο οποίος έγραψε μια σκιαγραφία του πρώην δασκάλου του και αυτή δημοσιεύτηκε στην ίδια εφημερίδα την επόμενη μέρα.

Από το κείμενο αυτό αξίζει να σταθούμε σε ορισμένες σκέψεις του συντάκτη αναφορικά με τον πρώην δάσκαλό του, τον οποίο περιέγραφε ως εξής:

«Υπαρξίς ευφροσύνης και πρωτότυπος, φιλόπατρις και γενναιόφρων, πολύτιμος δ' εν τη πολιτεία των γραμμάτων και μάλιστα εν τη καθ' ημάς νεωτέρα παιδευτική κινήσει [...]. Εκ του προς τον αείμνηστον Μαρούλην παραδείγματος τούτου του έθνους ημών επιδόχθημεν ημείς τουλάχιστον οι ελάχιστοι ότι ενίοτε φήμη μεν αγαθή περιστέφει τέρατα και παρακολουθεί αυτά μέχρι του τάφου, αράς [= κατάρες] δε και αναθέματος εθνικού φήμη αμειλίκτως καταδιώκει ενίοτε φύσεις προς το υψηλόν και θείον οργώσας, και διά το «υπέροχον έμμεναι άλλων» επιδιώκειν εις Κεάδαν κακοφημίας καταρρίπτει. Εν τω προσώπω του αειμνήστου Μαρούλη είδομεν κατά πάντα εφαρμοζόμενον το Ιπποκράτειον «φοβού τας διαβολάς, καν ψευδείς ώσι· οι μεν γαρ πολλοί προς την φήμην αποβλέπουσι, την δε αλήθειαν αγνοούσι»».

-- Στις 17 Αυγούστου ο *Νεολόγος* επιφύλασσε έπαινο για τον πρώτο Σερραίο διπλωματούχο γεφυροποιό: «Ο εκ Σερρών κ. Γεώργιος Αφίδης, άλλοτε καθηγητής των μαθηματικών εν τω εν Πέραν Εκπαιδευτηρίω του κ. Ι. Βασιματζίδου, μετά πενταετείς ευδοκμοστάτας εν Παρισίοις σπουδάς και συνεχείς μελέτας ηξιώθη προ τινος του ανωτάτου διπλώματος της Σχολής της Γεφυροδοποιίας (*École des Points et Chaussées*). Η κτήσις τοιούτου επιζήλου διπλώματος υπό Έλληνας αποτελεί αληθή έπαινον του ελληνικού πνεύματος και ονόματος εν τη Εσπερία. Συγχαιρόμεν τω ευφροσύνω μηχανικό κ. Αφίδη επί τη κτήσει τοιούτου διπλώματος και ευχόμεθα αυτό ευδοκίμησιν και εν τω πρακτικώ σταδίω».

1892

Η επίλυση του κοινοτικού και εκκλησιαστικού ζητήματος

Η 19/31 Ιανουαρίου ήταν μια μέρα ιστορική για την πόλη των Σερρών. Από τις 4 το πρωί (τουρκική ώρα) μέχρι το μεσημέρι, η ελληνική κοινότητα βρισκόταν σε αναβρασμό ανυπομονώντας για το αποτέλεσμα των εκλογών, που είχαν οριστεί για τη μέρα εκείνη από τους συνέξαρχους μητροπολίτες Προύσης και Κασσανδρείας με αποκλειστικό σκοπό τη σύνταξη νέου κοινοτικού κανονισμού.

Και μόνο το γεγονός ότι είχε βρεθεί η συμβιβαστική φόρμουλα για τη διεξαγωγή των εκλογών αποτελούσε μια αναμφισβήτητα ιστορική εξέλιξη υπέρβασης της βαθύτατα διχαστικής κρίσης των περασμένων μηνών. Η ανακοίνωση δε των αποτελεσμάτων επιβεβαίωσε την αλλαγή σελίδας με τον πλέον εμφατικό τρόπο, καθώς από τους 79 αντιπροσώπους οι 75 προέρχονταν από την αντιπολίτευση και μόλις οι 4 ανήκαν στους κόλπους της έως τότε κυριαρχούσας παράταξης.

Η πρώτη συνεδρίαση της νέας συνέλευσης πραγματοποιήθηκε ακριβώς μία εβδομάδα μετά, στις 26 Ιανουαρίου/7 Φεβρουαρίου, προεδρεύοντας του Προύσης Ναθαναήλ. Οι αντιπρόσωποι αποφάσισαν:

«α) να εκφρασθώσιν ένθερμοι ευχαριστίαι προς την πνευματικήν ημών Μητέρα, την Μ. του Χριστού εκκλησίαν, επί τη φιλοστόργω περί της καθ' ημάς κοινότητος πρόνοια· β) να ομολογηθώσιν εγκάρδιοι χάριτες προς την Σ. Εξορχίαν, την τε πρώτην και την δευτέραν, επί τοις μόχθοις και πόνοις, ους υπέρ της διευθετήσεως του κοινοτικού ζητήματος εκάτεραι υπέστησαν· γ) να εκφρασθή η βαθεία ευγνωμοσύνη της πόλεως προς την Σ. Διοίκησιν, ανθ' ων εμερίμνησε περί του ζητήματος καθ' όλην μεν την παράτασιν αυτού, ιδία δε κατά την διεξαγωγήν των εκλογών· δ) να διαβιβασθή διάπτωρος ευχή και παράκλησις της κοινότητος προς την Μεγάλην Εκκλησίαν, ίνα επινεύση εις την άνευ αναβολής εκλογήν Σωματείων προς διοίκησιν των παραμεληθέντων και παραλυθέντων κοινών καταστημάτων και συμφερόντων· ε) να εκλεγή συντακτική επιτροπή προς εκπόνησιν κανονισμού της κοινότητος».

Η αλλαγή σελίδας επιβεβαιώθηκε και με την εκλογή νέου μητροπολίτη Σερρών του έως τότε αρχιεπισκόπου Μυρέων Γρηγορίου στις 2/14 Φεβρουαρίου. Θετική ήταν η υποδοχή του ονόματος του νέου ιεράρχη και από τους Σερραίους, όπως σημείωνε η *Εκκλησιαστική Αλήθεια* της 7ης Φεβρουαρίου:

«Οι αντιπρόσωποι της γενικής συνελεύσεως της πόλεως Σερρών τηλεγραφικώς εδήλωσαν τας θερμὰς ευχαριστίας της Κοινότητος και την καταλαβούσαν πάσαν την πόλιν αγαστήσιν επί τω διορισμῷ του νέου Μητροπολίτου Σερρών κ. Γρηγορίου».

Εν τῷ μεταξύ, στις 3/15 Φεβρουαρίου η Ιερά Σύνοδος ανέγνωσε και αποδέχτηκε με απόφασή της τις εκθέσεις των δύο πατριαρχικών εξάρχων, οι οποίοι επισήμαιναν την ανάγκη άμεσης εκλογής και των κοινοτικών σωματείων (οι εφορείες των σχολείων και του νοσοκομείου, η δημογεροντία κλπ.), καθώς άλλα σωματεία είχαν διαλυθεί και άλλα βρίσκονταν στα πρόθυρα της διάλυσης.

Μέσα στον Φεβρουάριο έλαβαν χώρα οι εκλογές για τους νέους εφόρους των σχολείων και του νοσοκομείου, ενώ παράλληλα συνεχίζονταν ομαλά οι εργασίες της ειδικής επιτροπής για τη σύνταξη του νέου κοινοτικού Κανονισμού. Και στις 21 Μαρτίου ο *Νεολόγος* ενημέρωνε ότι επιτέλους το κοινοτικό ζήτημα των Σερρών είχε λυθεί αισίως και οι πατριαρχικοί συνέξαρχοι ζητούσαν την άδεια να επιστρέψουν στις επαρχίες τους, όπως και συνέβη.

Στις 24 Απριλίου/6 Μαΐου έφτασε στη Θεσσαλονίκη ο νέος μητροπολίτης Σερρών Γρηγόριος, προκειμένου να μεταβεί στη νέα του επαρχία. Και στο *Νεολόγο* της 18ης Μαΐου διαβάζουμε ότι «ο πανιερ. Μητροπολίτης Σερρών κ. Γρηγόριος διά γράμματος αυτού ήγγειλε τη Εκκλησία την αισίαν εις την νέαν αυτού επαρχίαν άφιζιν και την εκ μέρους του ποιμνίου γενομένην αυτώ θερμήν και εγκάρδιον υποδοχήν, πολλών εκ των προκρίτων και διακεκριμένων πολιτών εξελθόντων εις υπάντησιν και δεξίωσιν της Α. Πανιερότητος εις ικανήν από της πόλεως Σερρών απόστασιν».

Στις αρχές Ιουλίου έγινε γνωστό ότι η Ιερά Σύνοδος είχε εγκρίνει και επικυρώσει τον νέο Κανονισμό που θα διείπε εφεξής την κοινότητα των Σερρών. Κι έτσι έκλεισε οριστικά μια μαύρη σελίδα της σερραϊκής ιστορίας.

Ο θάνατος του Δημήτριου Μαρούλη

Το Σάββατο 28 Νοεμβρίου/10 Δεκεμβρίου έφυγε από τη ζωή στο Δρομοκαϊτείο, όπου και θάφτηκε, ο σπουδαίος παιδαγωγός Δημήτριος Μαρούλης. Η είδηση του θανάτου του έγινε γνωστή πέντε μέρες αργότερα μέσω της *Εφημερίδος*:

«Μετά θλίψεως αγέλομεν τον θάνατον του πρώην γυμνασιάρχου και διευθυντού των εν Σέρραις διδασκαλείων ΔΗΜ. ΜΑΡΟΥΛΗ επισυμβάντα προ τριών [σ.σ. στην πραγματικότητα πέντε] ήδη ημερών εν τω Δρομοκαϊτείο, όπου και ετάφη ο ατυχής χωρίς να ειδοποιηθώσι παρά της διευθύνεσός του οι ενταύθα πολυπληθείς μαθηταί και φίλοι του. Αργά χθες μαθόντες την θλιβεράν είδησιν επιφυλαπτόμεθα να δημοσιεύσωμεν αόριον μακράν του εθνικού ανδρός νεκρολογία».

Το δημοσίευμα αυτό ήταν ενδεχομένως ανακριβές ως προς το σκέλος ότι κανείς δεν είχε ειδοποιηθεί έγκαιρα. Στις 5 Δεκεμβρίου, η *Εφημερίς* δημοσίευσε επιστολή του διευθυντή του Δρομοκαϊτείου, Χ. Τσιριγώτη, ο οποίος ισχυριζόταν ότι λίγες ώρες προτού συμβεί το μοιραίο είχε ειδοποιηθεί ο βουλευτής και δημοσιογράφος Αθανάσιος Ευταξίας, όπως και άλλα επίσημα πρόσωπα που δεν κατονομάζονταν. Επειδή όμως μετά την παρέλευση σχεδόν 24 ωρών από το θάνατο του Μαρούλη κανείς δεν εμφανίστηκε στο ίδρυμα, το δε πτώμα άρχισε ν' αναδύει δυσωδία, αποφασίστηκε ο γρήγορος ενταφιασμός του μετά τις 4 το απόγευμα της 29ης Νοεμβρίου εντός του Δρομοκαϊτείου με τη συνήθη θρησκευτική τελετή¹.

Μια ακόμη ανατριχιαστική πληροφορία, που επίσης αντλούμε από την επιστολή του Τσιριγώτη, αφορά το καθεστώς υπό το οποίο ο Δημήτριος Μαρούλης έμενε στο Δρομοκαϊτείο. Δύο χρόνια νωρίτερα, μετά την εισαγωγή του στο ίδρυμα, το ελληνικό δημόσιο είχε δηλώσει εγγράφως στο Δ.Σ. του φρενοκομείου ότι δεν θα κατέβαλε τα νοσήλια του Μαρούλη. Καθώς η οικογένεια αδυνατούσε οικονομικά, το Συμβούλιο αποφάσισε να κρατήσει τον Μαρούλη δωρεάν, παρόλες τις οικονομικές δυσχέρειες που ούτως ή άλλως αντιμετώπιζε το ίδρυμα. Και

¹ Η εφημερίδα πάλι ανταπαντούσε ότι η ενημέρωση που είχε ο Ευταξίας ήταν προτού ακόμα εκπνεύσει ο Μαρούλης και ότι κανείς δεν τον ειδοποίησε αφού επήλθε το μοιραίο. Πρακτικά λίγη αξία έχει αυτή η παρεξήγηση, που οδήγησε στην ανατριχιαστική εξέλιξη της βεβιασμένης ταφής ενός σπουδαίου πνευματικού ανθρώπου, που κυνηγήθηκε άδικα και υπέφερε μέχρι το τέλος της ζωής του.

ο Τσιριγώτης διευκρίνιζε: «*Αν δε ο Μαρούλης δεν ενοσηλεύετο εν τω τμήματι των ανωτέρων τάξεων, τούτο αποδοτέον εις την διαρκώς μανιακήν αυτού κατάστασιν, ης ένεκα η μετ' άλλων συμβίωσις ην αδύνατος, διό και ετοποθετήθη εν τω τμήματι των μανιακών, ως γίνεται εν ομοίαις περιστάσεσιν εν πάσι τοις φρενοκομείοις*».

Εξαιρετικά εύστοχο το σχόλιο της εφημερίδας *Ακρόπολις* στις 5 Δεκεμβρίου:

«*ΦΟΒΕΡΟΝ! Αποθνήσκει ΕΙΣ εν τω ψυχιατρικώ Καταστήματι της πόλεώς μας, ον ώφειλε κλαίον ν' ακολουθήση όλον το έθνος εις τον τάφον, και οι αρμόδιοι τον θάπτουν ως άγνωστον, σχεδόν ως αλήτην, ως λίαν δικαίως έγγραψεν η Εφημερίς. Ο Δημήτριος Μαρούλης έπραξεν υπέρ της Μακεδονίας, ό,τι δεν έπραξεν υπέρ αυτής το Ελληνικόν Κράτος. Εάν αι κατά καιρούς κυβερνήσεις έκυπτον υπό την μεγαλοφυΐαν εκείνου, αντί να τον καταδιώκωσιν, η τύχη της Μακεδονίας θα ήτο*

άλλη. Αυτός έστω όχι ο πανηγυρικός, αλλ' ο περιγραφικός του ανδρός. Μία μεγάλη ελληνική ψυχή, εν μέγα ελληνικόν πνεύμα έδυσεν. Ο θάνατός του –ο οικτρός του θάνατος– είνε μέγα σημείον των καιρών της καταστάσεώς μας της εθνικής. Τοιούτο έπρεπε να είνε το τέλος του Δημητρίου Μαρούλη, αφού τοιούτοι είμεθα. Ας δεχθή την ροδοστεφάνωτον μνήμη του και ας την φυλάττη ως ιερόν μύρον εν τη καρδιά της η μεγάλη πατρίς του Ήπειρος».

Κάποια γενικά βιογραφικά στοιχεία:

Γεννήθηκε στο χωριό Κατσικά κοντά στα Ιωάννινα το 1840. Σπούδασε στη Ριζάρειο σχολή με υποτροφία και στο Εθνικό Πανεπιστήμιο για ένα έτος. Για ορισμένο χρονικό διάστημα εργάστηκε ως δάσκαλος στη Σμύρνη κι έπειτα συνέχισε τις σπουδές του στη Γερμανία, όπου συνδέθηκε με τον φιλέλληνα Φρειδερίκο Φαβρ και ασπάστηκε το όραμά του για αναγέννηση του αρχαιοελληνικού φιλελληνισμού.

Επιστρέφοντας διορίστηκε γυμνασιάρχης στη Θεσσαλονίκη και το 1870 στις Σέρρες, όπου άφησε το στίγμα του στην πνευματική ζωή και ανάπτυξη της πόλης, όμως ήρθε σε σύγκρουση με την ελίτ της περιοχής –εν μέρει εξαιτίας και του

οξύθυμου χαρακτήρα του— κατηγορούμενος για τους νεωτερισμούς του, καθώς και για δήθεν προσπάθεια προσηλυτισμού στον προτεσταντισμό.

Όταν αναγκάστηκε να παραιτηθεί από τη διεύθυνση του γυμνασίου Σερρών, δεν εγκατέλειψε την πόλη, με την οποία άλλωστε δεν τον συνέδεαν συγγενικοί δεσμοί, αλλά παρέμεινε ιδρύοντας διδασκαλεία αρρένων και θηλέων, τα οποία λειτούργησαν επί δεκαέξι χρόνια. Έχοντας μείνει ουσιαστικά και πρακτικά μόνος του στον πνευματικό και παιδαγωγικό του αγώνα, απευθύνθηκε και πάλι στον Φαβρ, καθώς και σε άλλους Ευρωπαίους φιλέλληνες. Σε προηγούμενες σελίδες της παρούσας έρευνας έχουν γίνει αναφορές στους καρπούς που είχαν αποδώσει οι προσπάθειές του στην Ελβετία, στην περιοχή της Λοζάνης.

Οι διαβολές από τους αντιπάλους του συνεχίστηκαν και άρχισαν να επηρεάζουν την Πύλη, αλλά και τη γερμανική πρεσβεία, που σταδιακά άρχισε ν' αδιαφορεί γι' αυτόν. Είδαμε υπό ποιες συνθήκες αναγκάστηκε να εγκαταλείψει την πόλη των Σερρών. Επόμενος σταθμός του ήταν η Αθήνα. Το τελευταίο πνευματικό του έργο ήταν μια πραγματεία σχετικά με το εκπαιδευτικό σύστημα που κατά τη γνώμη του ταίριαζε στους Έλληνες και δημοσιεύτηκε στο περιοδικό Πλάτων. Δεν πρόλαβε να ολοκληρώσει το πόνημά του, καθώς τον Οκτώβριο του 1890 άρχισε να κυριεύεται από φόβο καταδιώξεως, τις ρίζες του οποίου μπορεί εύκολα να εντοπίσει κάποιος και σε όσα είχαν προηγηθεί.

Με μεγάλη δυσκολία ο φίλος του Αθανάσιος Ευταξίας κατάφερε να τον εισαγάγει στο Δρομοκαΐτειο, όπου παρέμεινε με έξοδα του ιδρύματος, όπως ήδη αναφέρθηκε. Εκεί πέθανε στις 28 Νοεμβρίου/10 Δεκεμβρίου και θάφτηκε την επομένη σαν απόκληρος της κοινωνίας εξαιτίας της ανόητης εκείνης παρεξήγησης, αν δηλαδή αρκούσε η ενημέρωση του Τσιριγώτη προς τον Ευταξία ότι ο Μαρούλης ήταν ετοιμοθάνατος ή αν έπρεπε να τον ενημερώσει αφότου το μοιραίο είχε επέλθει οριστικά. Μετά τον θάνατό του ο εγκέφαλος του Μαρούλη στάλθηκε για φρενολογικές μελέτες στον καθηγητή Χασιώτη.

Η *Εφημερίς* της 04.12.1892 περιέγραφε τον Δημήτριο Μαρούλη ως δάσκαλο:

«Μόνος ο Μαρούλης edίδασκεν εν αυτώ [δηλαδή στο σχολείο], παραλαμβάνων τους μαθητάς από του πρώτου έτους μέχρι του τελευταίου. Διότι ο ανήρ ηκολούθει εν τούτω το σύστημα των αρχαίων διδασκάλων· επρέσβευεν ότι η διδασκαλία πρέπει να προσλαμβάνη ενιαίον χαρακτήρα· εφρόνει επιζήμιον την αλλαγὴν του διδασκάλου εις την διάπλασιν του πνεύματος και του ήθους του μαθητού. Ο παιδαγωγός είνε καλλιτέχνης ψυχών· διά να διαπλάσῃ άρτια τα ζώντα καλλιτεχνήματά του ανάγκη να αποτυπώσῃ επ' αυτών, μόνος ούτος, την σφραγίδα του πνεύματός του. Και ο Μαρούλης ειργάζετο προς τούτο ενθουσιωδέστατα· και με την εμπνευσμένην, την έξαλλον, την φοιβόληπτον διδασκαλίαν του μετέδιδε τον ενθουσιασμόν τους εις τους μαθητάς, τους οποίους και εμόρφου, ουχί ως απλούς διδασκάλους, αλλ' ως στρατιώτας του Γένους και της Εκκλησίας. Δεν εθεώρει το διδάσκειν ως έργον βιοποριστικόν, αλλ' ως αποστολήν κατ' έξοχήν εθνικήν, την οποίαν και επετέλει μετά ζήλου και αυταπαρνήσεως. Όθεν ουδόλως άπορον αν οι μαθηταί του, υπό τοιούτου διδασκάλου μορφούμενοι, κατέστησαν περιζήτητοι

εν Θράκη και Μακεδονία, διέπρεψαν δε πανταχού της Ανατολής ως επιστήμονες, ιατροί, δικηγόροι, πολλοί εξ αυτών.

Και δεν ηρκείτο εις το διδάσκειν. Αλλά εκθύμως και επρωταγωνίστει εν τη όλη πνευματική και ηθική εργασία, ήτις από των αρχών της προπαρελθούσης δεκαετηρίδος ήρξατο επιτελουμένη. Εκκήρυττε τον λόγον του Θεού εν εκκλησίαις, καθ' ωρισμένας δ' εποχάς του χρόνου ποιών διδασκαλικάς διαλέξεις δι' ανταλλαγών γνωμών επί διαφόρων θεμάτων, εμόρφου παλαιούς διδασκάλους κατά το νέον σύστημα. Και εν Σέρραις και εν τοις πέριζ, πανταχού οσάκις ετελείτο επιδρομή τις παρά Βουλγάρων και σχισματικών, πρώτος εκείνος προστρέχων προέτασσε το στήθος του. Είχε μεταδώσει τον ενθουσιασμόν του, διά της δυνάμεως του παραδείγματός του, ενόσω ευρίσκετο εκεί και ειργάζετο και έδρα· αποχώρησε, και η φλοξ εσβέσθη, και ο ενθουσιασμός απενεκρώθη. Την διδασκαλίαν δεν εθεώρει μετάδοσιν ξηρών γνώσεων, αλλ' αγωγήν βασιζομένην επί του θρησκευτικού και εθνικού αισθήματος. Ακάματος ήτο· edίδασκεν επί εξ έως οκτώ ώρας καθ' εκάστην.

Αλλά τοιούτος ων, ευκόλως και εζή-
πτετο. Διά τούτο ήρχετο συχνότατα εις
συγκρούσεις· είχεν εξεγείρει πολλές δυ-
σαρεσκείας και αντιπαθείας. Διά να τον
καταβάλωσιν οι εχθροί του κατέφυγον
εις ταπεινότητα μέσα. Αδύνατοι και ανί-
σχυροι να τον αντιμετωπίσωσιν επί του
πεδίου της δράσεως, τον διέβαλαν ως
αρνησίπατριν και αρνησίθρησκον, επω-
φεληθέντες το ότι ο Μαρούλης είχεν α-
ναγκασθή να προσλάβη την γερμανικήν
υπηκοότητα, διότι άλλως του ήτο αδύνα-
τον ν' αφεθή ήσυχος όπως εργασθή, και
το ότι εξ ανάγκης εδέχετο τον οβολόν
των περι των Φάβρην φιλελλήνων.

Τους εχθρούς του κατεκεραύνωσε δη-
μοσιεύσας φυλλάδιον υπό τον τίτλον
«Το έργον μου και το έργον των εχθρών
μου». Και πράγματι το έργον του ήτο
τοιούτον, ώστε ν' αφήση αναπολογή-
τους τους εχθρούς του. Διότι πάντες οι
μαθηταί του διεκρίθησαν επί τη αφοσιώ-
σει εις τα πάτρια δόγματα και τας εθني-
κάς παραδόσεις, αυτός δε κατόρθωσε
μόνος τοσαύτα, ώστε δικαίως ομογενής
τις, μελετήσας εκ του σύνεγγυς το έργον
του, ανεφώνησεν, «εάν είχαμεν δύο α-
κόμη Μαρούληδες, θα εσώζαμεν την
Μακεδονίαν!»».

ΔΙΑΦΟΡΑ ΣΕΡΡΑΪΚΑ ΤΟΥ 1892

-- Στον *Νεολόγο* της 26.03 δημοσιεύτηκε ευχαριστήρια επιστολή των προκρί-
των και των καπνοκαλλιεργητών των Άνω Πορροΐων, οι οποίοι παραδέχονταν
ότι μέχρι πρόσφατα, όσο η κοινότητα υπαγόταν στη διεύθυνση του μονοπωλίου
καπνού του Δεμίρ-Ισσάρ, αναγκάζονταν να καταφεύγουν στο λαθρεμπόριο για
ν' αποκομίζουν κάποιο κέρδος, όμως μετά την υπαγωγή τους στη διεύθυνση Γευ-
γελής τα πράγματα είχαν βελτιωθεί θεαματικά για την τσέπη τους.

-- Είδαμε ότι το 1891 είχε παραχωρηθεί στον Οθωμανό προύχοντα των Σερρών
χατζή Ταχίρ βέη το προνόμιο για την αποξήρανση διαφόρων ελωδών μερών της
λίμνης του Αχινού. Στο μεταξύ ο Ταχίρ βέης πέθανε, οι δε κληρονόμοι του δεν
έδειξαν κάποιο ενδιαφέρον, ώστε στα τέλη Μαρτίου με αρχές Απριλίου (δεν είναι
ξεκάθαρη η ακριβής ημερομηνία) η νομαρχιακή εφημερίδα της Θεσσαλονίκης
ανακοίνωσε την ακύρωση του προνομίου.

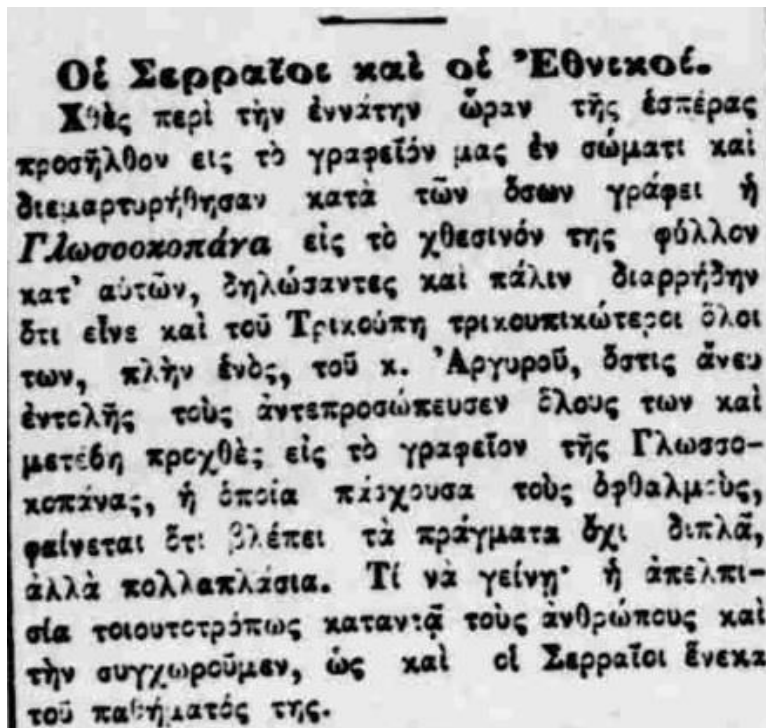
-- Μήλον πολιτικής έριδος από σπόντα έγιναν οι Σερραίοι της Αθήνας και του Πειραιά παραμονές των βουλευτικών εκλογών της 3ης Μαΐου 1892 και την ευθύνη είχαν δύο εφημερίδες της εποχής, η *Ακρόπολις* και η *Εφημερίς*, μέσα σε μια ατμόσφαιρα μεγάλης πολιτικής έντασης.

Στις 30 Απριλίου η *Ακρόπολις* έγραφε ότι εκείνο το βράδυ είχε προγραμματιστεί συνάντηση όλων των Σερραίων, που ζούσαν σε Αθήνα και Πειραιά, στο κατάστημα του Αθ. Κύρου, προκειμένου από εκεί να μεταβούν στην οικία του Χαρίλαου Τρικούπη και στους υπόλοιπους υποψήφιους του συνδυασμού του, για να εκφράσουν τα φιλοτρικουπικά αισθήματά τους.

Την επομένη η αντιπολιτευόμενη *Εφημερίς* απάντησε:

«Πολλοί εκ Σερρών της Μακεδονίας καταγόμενοι και δημόται Αθηνών ελθόντες εις το γραφείον μας, παρεκάλεσαν να δημοσιεύσωμεν ότι αποδοκιμάζουσι τους ολίγους εκείνους οίτινες επ' ονόματι αυτών ωμολόγησαν πίστιν εις το κόμμα του Τρικούπη. Παρακαλούσι δε της τρικουπικαίς ψευτοφυλλάδασι να δημοσιεύσουν τα ονόματα των κυρίων αυτών, οι οποίοι θ' αριθμούνται εις τα δάκτυλα, ενώ πάντες οι εκ Σερρών καταγόμενοι και ενταύθα διαμένοντες ανέρχονται εις χιλιάδας».

Και στις 2 Μαΐου η *Ακρόπολις* επανήλθε ανταπαντώντας στη... «γλωσσοκοπάνα» συνάδελφο, όπως φιλοφρονητικά αποκαλούσε την *Εφημερίδα*.

-- Στις 22 Ιουνίου/4 Ιουλίου, ημέρα Κυριακή, τέθηκαν τα θεμέλια για την ανέγερση του νέου διοικητικού μεγάρου της πόλης των Σερρών. Παρόντες ήταν ο πολιτικός και ο στρατιωτικός διοικητής, οι θρησκευτικοί αρχηγοί όλων των κοινοτήτων, σεΐχες, ουλεμάδες και πλήθος κόσμου. Ενδιαφέρουσα είναι η πληροφορία που δημοσιεύτηκε στον *Νεολόγο* της 4ης Ιουλίου, ότι για την αγορά του γηπέδου, όπου θα χτιζόταν –και όπου εξακολουθεί να βρίσκεται μέχρι σήμερα– το Διοικητήριο, είχε καταβληθεί το ποσό των 535 τουρκικών λιρών.

-- Την ίδια περίοδο υπήρχε και μια θετική εξέλιξη στο πεδίο των ληστρικών συμμοριών, καθώς οι ληστές Πάσκος (ή Πάπος) και Δημήτριος Τραμπούρας, ηλικίας 35 ετών, προσήλθαν οικειοθελώς και παραδόθηκαν στις αρχές των Σερρών, ενώ διέρρηξε και η ανεπιβεβαίωτη φημολογία ότι ακόμη και ο πολύς Στόγιος ετοιμαζόταν να παραδοθεί επειδή είχε... βαρεθεί το επάγγελμα του ληστή!

-- Κατακλυσμιαία βροχή έπεσε στην ευρύτερη περιοχή στις 8/20 Ιουλίου. Μεγάλες ήταν οι καταστροφές ειδικά στο χωριό Καλαπότη (σήμερα Πανόραμα Δράμας), όπου εξαιτίας των υδάτων κατέρρευσαν ένας μύλος, δύο σπίτια, τρεις κρήνες, πλημμύρησαν 100 στρέμματα χωράφια και 22 στρέμματα αμπέλια.

-- Τον Αύγουστο, νέος πρόεδρος στο ποινικό τμήμα του πρωτοδικείου Σερρών διορίστηκε ο αντεισαγγελέας του πρωτοδικείου Δράμας Χασάν Φεχμύ εφέντης.

-- Σύμφωνα με τον *Νεολόγο* της 21ης Σεπτεμβρίου, τέσσερις Σερραίοι, που είχαν δαγκωθεί από λυσσασμένο σκύλο, μεταφέρθηκαν στην Κωνσταντινούπολη για νοσηλεία στο θεραπευτήριο του Ζωηρού πασά.

-- Στις 25 Οκτωβρίου/6 Νοεμβρίου γιορτάστηκαν τα γενέθλια του νοσοκομείου. Μετά τον αγιασμό μνημονεύτηκαν τα ονόματα των ιδρυτών και των ευεργετών του, ενώ τα πεπραγμένα του δωδεκαμήνου ανέγνωσε ο Θεόδωρος Τσικόπουλος, ο ένας εκ των δύο γιατρών του ιδρύματος. Ύστερα δε από παρότρυνση του εφόρου Αναστάσιου Κοντού προς τις συντεχνίες, πολλοί έσπευσαν ν' αναλάβουν τη διατήρηση κλινών ως έμμεση οικονομική ενίσχυση.

-- Τον Οκτώβριο η Ιερά Σύνοδος ενέκρινε το διορισμό βοηθού επισκόπου στο Δεμίρ Ισσάρ, ύστερα από σχετική υπόδειξη του νέου μητροπολίτη Μελενίκου

Αλέξανδρου (και τελικά τον Φεβρουάριο του 1893 βοηθός επίσκοπος της μητρόπολης Μελενίκου για το Δεμίρ Ισσάρ θα διοριζόταν ο μέχρι πρότινος καθηγητής ιερών μαθημάτων στο γυμνάσιο Αδριανουπόλεως, Βασίλειος Παπαχρήστου).

-- Στα τέλη Νοεμβρίου με αρχές Δεκεμβρίου, ύστερα από ένα παγωμένο δεκαπενθήμερο οι καιρικές συνθήκες ήταν εξαιρετικά ήπιες με το θερμόμετρο να δείχνει μέχρι 12 βαθμούς της κλίμακας Ρεωμύρου (ή 15 βαθμούς Κελσίου) προς μεγάλη ικανοποίηση των βαμβακοπαραγωγών, οι οποίοι τα προηγούμενα χρόνια υπέφεραν οικονομικά εξαιτίας της υποτίμησης της τιμής του βαμβακιού.

-- Το ίδιο διάστημα, στην περιοχή μεταξύ Τσερέπιανης (Ηλιοκόμης) και Κορμίστας ληστρική συμμορία επιτέθηκε στον Δ. Παπαπέτρου Οικονόμου, το γιό του ιερέα Παπαδημητρίου και τον υπηρέτη τους, ενώ μετέβαιναν στην Καβάλα.

-- Μέσα στον Δεκέμβριο ληστές έκαναν επιδρομή στη μονή της Αγίας Κυριακής κοντά στην Αλιστράτη. Πέντε ή έξι κακοποιοί εισέβαλαν στο μοναστήρι κατά το σούρουπο και αφαίρεσαν ό,τι βρήκαν στο κελί του μοναχού Ευγένιου. Μάλιστα οι ληστές απήγαγαν προσώρας τον μοναχό, τον οποίο τελικά εγκατέλειψαν λίγη ώρα αργότερα σε πολύ κακή κατάσταση. Εκείνος επέστρεψε πεζός στο μοναστήρι, επειδή όμως φοβόταν μην τυχόν επέστρεφαν και οι ληστές, έφυγε με το γαϊδουράκι του αναζητώντας καταφύγιο στο μητροπολίτη Ξάνθης.

ΠΡΟΣΩΠΑ

-- Ο Ιωάννης Τσικόπουλος, καθηγητής ελληνικών γραμμάτων στο παρθεναγωγείο των Σερρών, ήταν ένας εκ των έξι βραβευθέντων του γλωσσικού διαγωνισμού του συλλόγου Κοραΐς, όπως ανακοινώθηκαν στη μεγάλη αίθουσα του Εθνικού Πανεπιστημίου Αθηνών στις 2/14 Φεβρουαρίου 1892. Το πόνημα του Τσικόπουλου είχε τίτλο «Μελέτη περί Λεξικού της καθ' ημάς δημόδους γλώσσας».

-- Μια Σερραία στην καταγωγή, αλλά πιθανόν κάτοικος Ξάνθης, η δεσποινίς Μαριγώ Παπά Αγγέλου με τον αδερφό της Νικόλαο επισκέφτηκαν το χωριό Κογιούνκιοι στις 13 Μαρτίου και έκαναν δωρεά 5000 φράγκων υπέρ του σχολείου του χωριού.

1893

-- Εξαιρετικά λίγες και επί της ουσίας ασήμαντες ήταν οι περισσότερες σερραϊκές ειδήσεις που κατάφερα ν' αντλήσω για το 1893. Ο λόγος είναι κυρίως η έλλειψη ψηφιοποιημένων ελληνικών εφημερίδων της Κωνσταντινούπολης ή του θεσσαλονικιώτικου *Φάρου της Μακεδονίας*, οι δε αθηναϊκές εφημερίδες είχαν πλούσια εσωτερική ύλη, η οποία γέμιζε τις σελίδες τους. Έχουμε πάντως μια εικόνα για τον εορτασμό της ονομαστικής εορτής του βασιλιά Γεωργίου στις Σέρρες στις 23 Απριλίου/5 Μαΐου χάρη σ' ένα δημοσίευμα της *Εφημερίδος*.

Τη μέρα εκείνη, λοιπόν, μετά το πέρας της δοξολογίας στον μητροπολιτικό ναό και αφού ζητωκραύγασαν υπέρ του Γεωργίου και του σουλτάνου –δεν θα μπορούσε να παραλειφθεί το όνομα του σουλτάνου σε δημόσιο χώρο– οι πιστοί συνόδευσαν τον Έλληνα πρόξενο Μιχ. Νικολάου στο προξενικό κατάστημα. Εκεί έγινε επίσημη δεξίωση, στην οποία παρευρέθηκαν ο πολιτικός και ο στρατιωτικός διοικητής της πόλης. Η λεπτομέρεια που έκανε τη διαφορά ήταν η ροπή των Σερραίων να παίρνουν φεύγοντας τόσο από την αίθουσα του προξενείου όσο και τον ιερό ναό (και πιο συγκεκριμένα από το ανθοστόλιστο προξενικό στασίδι) τα λουλούδια ως... αναμνηστικά!

-- Ο Νικολάου δεν μακροημέρευσε στις Σέρρες, αλλά σύντομα μετατέθηκε στο Αργυρόκαστρο. Η *Νέα Εφημερίς* στις 29.05 σημειώνει ότι «ο γενικός διοικητής του βιλαετίου Θεσσαλονίκης διά κολακευτικωτάτου γράμματος ανωμολόγησε προς αυτόν τας λαμπράς εντυπώσεις και αναμνήσεις, ας άφησεν εν Σέρραις και εν σχέσει φιλία προς την κυρίαρχον γειτονικήν δύναμιν», ενώ παράλληλα «λύπην άκραν εξεδήλωσαν οι ομογενείς επί τη αναχωρήσει του, ευχόμενοι ουχ ήττον αυτό την εμπρέπουσαν αυτό προαγωγήν». Στη θέση του ήρθε ο Αλοΐσιος Πόγγης, το όνομα του οποίου είχε ξανακουστεί για το προξενείο Σερρών.

-- Στο μεταξύ, προτού μεταβεί στη νέα του υπηρεσία, γύρω στα τέλη Μαΐου με αρχές Ιουνίου ο Νικολάου –φέροντας ακόμη επισήμως την ιδιότητα του Έλληνα

προξένου στις Σέρρες— απέστειλε στην κεντρική επιτροπή υπέρ των Ζακυνθινών σεισμοπαθών το ποσό των 750 χρυσών φράγκων, που είχε συγκεντρωθεί από τους κατοίκους των Σερρών, της Νιγρίτας και των Λακκοβικίων.

-- Σ' ό,τι αφορά την εγκληματικότητα στο σαντζάκι των Σερρών κατά το 1893, δύο περιστατικά έτυχαν δημοσιότητας:

α) Στις 7/19 Μαΐου, ο Βούλγαρος λήσταρχος Άγγελος μαζί με τρεις οπαδούς του σκότωσαν τον 36χρονο πατέρα τριών παιδιών και μοναχογιό Έλληνα προκρίτου του Μελενίκου σε απόσταση δέκα λεπτών από την πόλη αυτή, επειδή είχε αρνηθεί να παραδοθεί.

β) Τον δε Αύγουστο, λίγο έξω από την πόλη των Σερρών βρέθηκε κατακρεουργημένο το σώμα μηχανικού.

-- Στις εκπαιδευτικές ειδήσεις της χρονιάς, στις 16 Μαΐου η *Νέα Εφημερίς* δημοσίευσε την έκθεση του ανταποκριτή της στη Γαλλία, ο οποίος συνέκρινε τα στοιχεία της βουλγαρο-αγγλικής στατιστικής για τον αριθμό των σχολείων και των μαθητών στη Μακεδονία με τα στοιχεία των Ελλήνων υπηκόων και προξένων, όπως είχαν ελεγχθεί και διασταυρωθεί από τις γαλλικές προξενικές αρχές.

Αναφορικά με τον νομό Σερρών, οι πρώτοι ισχυρίζονταν ότι υπήρχαν συνολικά 3469 μαθητές και 84 μαθήτριες βουλγαρικής καταγωγής, ενώ σύμφωνα με τα αναλυτικά στοιχεία των ελληνικών προξενικών αρχών λειτουργούσαν 163 σχολεία, στα οποία φοιτούσαν 7.647 Έλληνες μαθητές αμφοτέρων των φύλλων.

Ειδικότερα, η κατάσταση των σχολείων στο νομό Σερρών είχε ως εξής:

1 Διδασκαλείο με 36 μαθητές

1 Γυμνάσιο με 94 μαθητές

17 Ελληνικά σχολεία με 1614 μαθητές

64 Δημοτικά με 2550 μαθητές

47 Αλληλοδιδασκτικά με 981 μαθητές

33 Προκαταρκτικά σχολεία αρρένων και θηλέων με 2372 μαθητές.

Διευθυντής του Γυμνασίου Σερρών ήταν ο Κ. Ασπιώτης.

-- Κατά τ' άλλα, την πνευματική οπισθοδρόμηση της περιοχής επισήμανε επιστολή από τις Σέρρες με ημερομηνία 28 Οκτωβρίου 1893, που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *Εθνική Σημαία*. Διαβάζουμε:

«[...] Άλλοτε ο Μακεδονικός Φιλεκπαιδευτικός Σύλλογος κατέστησε την πόλιν μας κέντρον εθνικής δράσεως, ενεφύσισε ζώην και ανεπτέρωσε ελπίδας· αι δε μιαιρά προπαγάνδα δεν ετόλμων να απενίσουν προς τον εθνικόν τούτον ήλιον. Και όμως νεκρωθέντος του εθνικού κέντρου, Ρουμούνοι και Βούλγαροι ήρξαντο επισκοτιζόντες το εθνικόν μας έδαφος. Η ανίδρυσις σωματείου, τόσον λαμπρώς και τελεσφόρως εργασθέντος άλλοτε υπέρ του Ελληνισμού, είνε έγκλημα, να μη συντελεσθή το ταχύτερον. Υπάρχει έτι χρόνος σωτηρίας, τον οποίον όσον ένεστι εθνωφέλεστερον ας χρησιμοποιήσωσιν οι ιθύνοντες τας τύχας του έθνους».

-- Στις 2 Νοεμβρίου η *Εφημερίς* περιέγραφε την εξαιρετικά κακή οικονομική κατάσταση στο εκπαιδευτικό προσωπικό της ελληνικής κοινότητας των Σερρών: «Ουδείς δέχεται να διορισθή ταμίας, ίνα μη υφίσταται τας ενοχλήσεις του προσωπικού των σχολείων και λοιπών ιδρυμάτων, εις α καθυστερούνται μισθοί πολλών μηνών».

-- Δύσκολο οικονομικά ήταν μάλλον το 1893 και για πολλούς αγρότες, καθώς η γαλλική *Le Yildiz* έγραφε στις 10 Ιουνίου ότι στο σαντζάκι των Σερρών η συγκομιδή των δημητριακών ήταν η μισή της προηγούμενης χρονιάς.

-- Τέλος, τουλάχιστον δύο ήταν οι Σερραίοι που αποφοίτησαν από το Εθνικό Πανεπιστήμιο κατά το ακαδημαϊκό έτος 1892-93: από τη Νομική σχολή ο Μάρκος Μ. Θεοδορίδης με «λίαν καλώς» (στα μέσα Μαρτίου) και από το Φιλολογικό τμήμα της Φιλοσοφικής σχολής ο Βασίλειος Γ. Παλιούρας με βαθμό «καλώς».

Σημαντική λεπτομέρεια: την ίδια χρονιά με τον Παλιούρα πήρε το πτυχίο του (με τον ίδιο βαθμό) κι ένας άνθρωπος, τ' όνομα του οποίου ύστερα από είκοσι χρόνια θα συνδεόταν άρρηκτα με την πόλη των Σερρών, ο Λεωνίδας Παπαπαύλου.

1894

-- Ο Αλοΐσιος Πόγγης δεν κέρδισε τις καρδιές των Σερραίων ασκώντας τη διεύθυνση του ελληνικού προξενείου. Στις 2 Μαΐου 1894 η *Εφημερίς των Συζητήσεων* δημοσίευσε μια εκτενέστατη επιστολή Σερραίου, η οποία περιέγραφε την πλήρη απαξίωση του Έλληνα προξένου τόσο από τους προκρίτους όσο και από τον απλό λαό. Διαβάζουμε κάποια αποσπάσματα:

«Αφ' ης ημέρας ο κ. Πόγγης ανέλαβε την διεύθυνσιν του Προξενείου, οκτάμηνον ήδη διέρρευσε και καθ' όλον τούτο το χρονικόν διάστημα, ούτε κατά τας Κυριακάς ούτε κατά τας άλλας εορτάς και αυτάς ακόμη τας επισήμους Εθνικάς εφάνη κυματίζουσα επί του προξενικού οικήματος η κυανόλευκος εθνική σημαία, [...] ενώ τα άλλα προξενεία υποδεέστερα του ελληνικού και κατά την βαθμολογικήν τάξιν και κατά το ποσόν των υπηκόων, υπερηφάνως και αξιοπρεπώς αναπεταννύουσιν εν πάση ευκαιρία τας σημαίας των οικείων κυβερνήσεων. Από της συστάσεως του προξενείου πρώτην ήδην φοράν έχομεν το ατύχημα να παριστάμεθα μάρτυρες τηλικαύτης αστοργίας του αντιπροσωπεύοντος την Ελληνικήν κυβέρνησιν. [...]. Δικαιολογείται υπό την πρόφασιν ότι δεν εύρε σημαίαν εν τω προξενικώ καταστήματι, ούτε τω εδόθη τοιαύτη (;). [...] Αλλοίμονον εάν η υπηρεσία πρόκειται να περιμένη γενναιοτέρας και σοβαρωτέρας σκέψεις παρά προξένου όστις εντός τούτου χρόνου δεν κατώρθωσε να εξεύρη τον τρόπον, δι' ου θα επρομηθεύετο το προξενικόν κατάστημα την αχώριστον από της υπάρξεως αυτού σημαίαν!!!

[...] Ενώ εκείνοι [σ.σ. οι προκρίτοι του] διά σώφρονος και λελογισμένης εργασίας κατώρθωσαν να υπερνικήσωσι μεν πλείονας δυσχερείας γνωστάς εις το Σερραϊκόν κοινόν, να εκτιμηθώσι δε υπό των τοπικών αρχών μέχρις απιστεύτου βαθμού και να αγαπηθώσιν υπό πάντων ανεξαιρέτως, ο κ. Πόγγης, αν και ουδέ το ελαχιστημόριον των δυσχερειών εκείνων εύρε, κατώρθωσε ακριβώς το αντίθετο, να χάση μεν την υπόληψιν και την εύνοιαν των αρχών, να κερδήση δε την κοινήν αντιπάθειαν και να συντελέση εις δυσεξέλικτον περιπλοκήν των ενταύθα εθνικών ημών πραγμάτων.

Αλλά και καθ' ην στιγμήν φέρονται επί του χάρτου αι γραμμαϊά αύται, οι έφοροι των εκπαιδευτηρίων, και οι αντιπρόσωποι της Γεν. συνελεύσεως της κοινότητος ημών μεταβάντες εις τον πρόεδρον αυτών, τον Μητροπολίτην, απήτησαν επιμόνως παρά της Α. Σεβασμιότητος, όπως δηλώση επισήμως τω Πόγγη την απαγόρευσιν των συχνών εις τα παρθεναγωγεία ημών επισκέψεων αυτού. Είθε η Κυβέρνησις να ορίση την κατάλληλον τω κ. Πόγγη θέσιν και το κατάλληλον διά τας Σέρρας πρόσωπον».

-- Τον Μάιο σε διάφορες πόλεις της Μακεδονίας έγιναν διαδηλώσεις των Ελλήνων κατά την έκδοσης βερατίων σε Βούλγαρους αρχιερείς. Ενδεικτική της μαζικότητας της διαδήλωσης των Σερρών ήταν η περιγραφή της ελληνόφωνης εφημερίδας *Φιλιππούπολις*, που πρακτικά δεν είχε μεγάλη ελευθερία έκφρασης ως υποκειμένη στον έλεγχο των βουλγαρικών αρχών:

«Η εν Σέρραις γενομένη διαδήλωσις κατά των Βερατίων, περί της οποίας εγγράψομεν, υπήρξεν εξόχως επιβλητική, καθ' ας δ' ελάβομεν εκείθεν ειδήσεις, εξέπληξε τον διοικητήν η ευστάθεια και η ομοφροσύνη πάντων των ορθοδόξων των μετασχόντων αυτής και το πολυάριθμον αυτής.

Ηεις αυτόν επιδοθείσα αναφορά υπεγράφη μετά συγκινήσεως και προθυμίας υπό πάντων ανεξαιρέτως.

Αι τέως διεστώσαι μερίδες και οι αρχηγοί αυτών ησπάζοντο αλλήλους και υπέγραφον. Υπέρ τας δύο δε χιλιάδας λαού συνώδευον την επιτροπήν την φέρουσαν την αναφοράν, ότε μετέβαινε τη προσκλήσει του Μητροπολίτου να επιδώση ταύτην τω Διοικητή.

Ο Μητροπολίτης ήτο ήδη παρά τω Διοικητή, όταν έφθασεν η επιτροπή συνοδευομένη υπό του λαού. Ο Μητροπολίτης και ο Διοικητής εξήλθον εις τον εξώστην».

Στα παρεπόμενα του συλλαλητηρίου, τις άδικες διώξεις των Ελλήνων αλλά και την ομόνοια που επήλθε στις τάξεις της ελληνικής κοινότητας χάρη σ' αυτό, αναφερόταν επιστολή Σερραίου με ημερομηνία 28 Ιουλίου 1894, που δημοσιεύτηκε στην εκδιδόμενη στον Βόλο εφημερίδα *Φωνή των Έξω Ελλήνων*:

«[...] Αφ' ης ημέρας έλαβεν χώραν η εξ όλων των κατοίκων της πόλεός μας διαδήλωσις κατά των εκδοθέντων βουλγαρικών βερατίων, ήτις όντως ετάραξε τους κύκλους των αρμοδίων και διεσάλευσε των ενδιαφερομένων προπαγανδιστών τας εσφαλμένες πολιτικός

πεποιθήσεις, αίτινες επηρείδοντο επί όλως σαθρών βάσεων, ως εκ των υστέρων απεδείχθη, πάντες καταδιωκόμεθα αμειλίκτως. Οι ιερείς του Υμίστου συλαμβάνονται ως αρχηγοί κομητάτων και οι διδάσκαλοι ως ενεργούντες κατά των καθεστώτων, διότι καταγγέλλονται

ψευδώς εις τας στρατιωτικές και πολιτικές αρχάς υπό των αυστριακών πρακτόρων, οι οποίοι συντάσσουν ανώνυμους επιστολάς επιληψίμους προς συκοφαντίαν και εκδίκησιν των Ελλήνων.

[...] Το μόνον δε καλόν όπερ επήλθεν εν τη επαρχία ημών, και εν απάση τη λοιπή Μακεδονία εκ της εκδόσεως των

βουλγαρικών βερατίων, είνε η επελθούσα αδελφοποίησις του λαού και των αντιμαχομένων πολιτικών μερίδων, όπερ γεγονός λίαν εδυσσαρέστησε τους τε ρώσσους και αυστριακούς πράκτορας, οι οποίοι ως όρον απαράβατον των ενεργειών των είχαν το διαίρει και βασίλευε [...].».

-- Δύο σημαντικές απώλειες για την πόλη των Σερρών τον Ιούνιο του 1894 με λίγες μέρες διαφορά ήταν οι θάνατοι του ευεργέτη των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων Κωνσταντίνου Νικόλτσου και του γιατρού Αθανάσιου Εμμανουήλ, ο οποίος επίσης είχε συνδράμει οικονομικά τα εκπαιδευτήρια των Σερρών συμβάλλοντας ιδιαίτερα στη σύσταση και ανέγερση του Γυμνασίου.

Ο Αθανάσιος Εμμανουήλ υπήρξε μαθητής του περίφημου Εμμανουήλ Φωτιάδη. Σπούδασε στη φιλοσοφική σχολή του Εθνικού Πανεπιστημίου και ιατρική στη Βιέννη. Εκεί ο γνωστός καθηγητής της Ιατρικής Opolzer διακήρυξε ότι πολλά χρόνια είχε να δει τόσο λαμπρές εξετάσεις από φοιτητή.

Με αφορμή το τεσσαρακονθήμερο αρχιερατικό μνημόσυνο στις 24 Ιουλίου/5 Αυγούστου, στον *Νεολόγο* δημοσιεύτηκε ένας απαράμιλλος ύμνος στην προσωπικότητα του Αθανάσιου Εμμανουήλ:

«Μνήμη ευρυδέμων, κρίσις βαθεία και εύστοχος, αντίληψις οξειά και διαυγεστάτη, πνεύμα γοργόν και εύστροφον και ευτρόπελον, πολυμάθεια ευρεία, δεινότης επιστημονική και ευγλωττία γοητευτικωτάτη [...]. Κατώρθωνε να κάμνη χρήσιν εκφράσεων, αφ' ενός μεν αποπνεουσών το ήδιστον άρωμα αρχαιοπρεπούς ελληνισμού, αφ' ετέρου δε καταληπτών και παρ' αυτοίς τοις αμώητοις [...]. Πολλοί των ευφρεσεστάτων αυτού ρήσεων προσέλαβον χαρακτήρα παροιμιώδη. [...] Τας επιστολάς αυτού ως κειμήλια πολύτιμα τηρούσιν οι φίλοι, εν οίς καταλέγεται ο επιφανής καθηγητής του πανεπιστημίου, Ι. Πανταζίδης, μεθ' ου αδελφική αγάπη εκ νεαρής ηλικίας τον συνέδεε. Γενική πεποίθησις

παρά τοις λογίοις, όσοι ητύχησαν να τον γνωρίσωσιν, υπάρχει, ότι εάν εξέλεγεν ευρύτερον στάδιον ή κέντρον φιλολογικής δράσεως, την μεν φήμην αυτού θα καθίστα πανελληνιον και ευρωπαϊκην, την δε πενιχράν ημών φιλολογίαν/γραμματείαν θα επλούτιζε δι' έργων διαπρεπόντων επί καλλιπεεί και ορθοεπει αξία και σπουδαιότητι».

-- Η 5/17 Ιουλίου ήταν μια ευχάριστη μέρα για τους Σερραίους αγρότες, καθώς μετά από μια παρατεταμένη περίοδο ξηρασίας και ανομβρίας, επιτέλους έβρεξε!

-- Στις 14/26 Αυγούστου πραγματοποιήθηκε η κλήρωση του λαχείου, που είχε εκδώσει η εφορεία των εκπαιδευτηρίων της ελληνικής κοινότητας. Συνολικά τυπώθηκαν και πουλήθηκαν 1700 γραμμάρια (δελτία λαχείου), εκ των οποίων μόλις τα 20 διατέθηκαν στη Θεσσαλονίκη, ενώ τα υπόλοιπα αγοράστηκαν στις Σέρρες. Πολλοί βέβαια δεν περιορίστηκαν σ' ένα δελτίο, όπως ο έμπορος Αναστάσιος Ηλία και ο δικηγόρος Ν. Νούσκαλης, οι οποίοι αγόρασαν από σαράντα· τον ίδιο αριθμό δελτίων προμηθεύτηκε και ο Παπούλης, είκοσι πέντε ο Σκάρδας κλπ.

Την αξιοπιστία της κλήρωσης διασφάλιζε η παρουσία του μητροπολίτη Σερρών και του Χατζή εφέντη, προέδρου της επίσημης εκπαιδευτικής επιτροπής της πόλης. Ο πρώτος αριθμός, που κέρδιζε 150 αργυρούς μεδζιτιέδες, ήταν ο 1541. Ο τυχερός ήταν ο μουτεσαρίφης Χαμδή βέης, ο οποίος –εδώ που τα λέμε– είχε αυξημένες πιθανότητες, καθώς είχε αγοράσει εκατό δελτία! Ο δεύτερος αριθμός κέρδισε 50 μεδζιτιέδες και ανήκε στη συντεχνία των παντοπωλών.

-- Στις 19/31 Αυγούστου, ημέρα Παρασκευή, η πόλη των Σερρών γιόρτασε την επέτειο της ανόδου στο θρόνο του σουλτάνου Αβδούλ Χαμίτ Β'. Επίκεντρο των εορτασμών ήταν και πάλι το ανατολικό τμήμα της πόλης, το περιστοιχιζόμενο από τα εξοχικά καφενεία της δημαρχίας και του Χατζή εφέντη.

Στις 12 το βράδυ (τουρκική ώρα) άναψαν τα φώτα χαρίζοντας άπλετη λάμψη και δίνοντας το σύνθημα έναρξης των εορτασμών, που διήρκεσαν συνολικά πέντε ώρες. Οι λυχνίες είχαν τοποθετηθεί στις γύρω δενδροστοιχίες, ενώ κεντρική θέση στον φωτισμό είχε ο γηραιός, υπεραιωνόβιος πλάτανος στο μέσο της πλατείας, που πρόσφερε ένα μοναδικό θέαμα.

Λόγω της περιστασης φωταγωγήθηκαν τα δημόσια καταστήματα της πόλης,

όπως το παρθεναγωγείο «Η Γρηγοριάς» και το νοσοκομείο χάρη στην επιμέλεια που έδειξαν αντίστοιχα οι έφοροι Δημήτριος Παπούλης και Ι. Μερσιιώτης.

-- Στις 13 Σεπτεμβρίου ο *Νεολόγος* μετέφερε ανταπόκριση από τις Σέρρες ότι προσεχώς θα παραδιδόταν σε κοινή χρήση η σιδηροδρομική γραμμή Θεσσαλονίκης – Σερρών, το πρώτο ολοκληρωμένο τμήμα της γραμμής που θα συνέδεε τη Θεσσαλονίκη με την Κωνσταντινούπολη.

Πρώτα όμως απέμενε να δοθεί η τελευταία πινελιά. Συγκεκριμένα τον Σεπτέμβριο ή Οκτώβριο τέθηκε σε κίνηση η πρώτη ατμομηχανή με κατεύθυνση τις Σέρρες, η οποία διέτρεχε καθημερινά ένα τέταρτο περίπου της ώρας μεταφέροντας τις άμαξες με το απαραίτητο υλικό για την επιστροφή του σιδηροδρόμου, ώστε αυτός να μπορεί να χρησιμοποιηθεί. Μέχρι τα μέσα Νοεμβρίου είχε επιστρωθεί έκταση 469 χιλιομέτρων μέχρι την Κάκαρα, που αποτελούσε το όριο του πρώτου τμήματος της σιδηροδρομικής γραμμής, κι επιπλέον είχε διανύσει ακόμη 10 χιλιόμετρα.

Περατωθείσης της γραμμής, προτού όμως γίνουν τα επίσημα εγκαίνια, έφτασε στην πόλη των Σερρών έκτακτη αμαξοστοιχία μεταφέροντας από τη Θεσσαλονίκη τον κόμη Βιτάλη και τον τραπεζίτη Μοδιάνο, ενώ μια δεύτερη αμαξοστοιχία έφερε τον αυτοκρατορικό επίτροπο με τον αρχιμηχανικό του πρώτου τμήματος της γραμμής – μέχρι τα μέσα Νοεμβρίου όλα αυτά.

Ως ορόσημο για τα επίσημα εγκαίνια του έργου είχε τεθεί η πρωτοχρονιά του 1895. Με ορίζοντα την ημερομηνία αυτή συνεχιζόταν η κατασκευή του σιδηροδρομικού σταθμού της πόλης των Σερρών, όμως εκ των πραγμάτων δημιουργήθηκε η ανάγκη σύνδεσης της πόλης με το σταθμό.

Έτσι λοιπόν, ύστερα από σχετική εισήγηση του μουτσαρίφη Χαμδή βεη αποφασίστηκε –και το Νοέμβριο του 1894 βρισκόταν σε πλήρη εξέλιξη η υλοποίηση της απόφασης αυτής– να κατασκευαστεί ένας δρόμος με αφετηρία την κεντρική αγορά της πόλης, ο οποίος να διέρχεται παραπλεύρως του ανεγειρόμενου διοικητηρίου και να καταλήγει στον επίσης υπό κατασκευή σιδηροδρομικό σταθμό. Την εποπτεία του έργου είχε αναλάβει ο «*ακάματος περί τα τοιαύτα και γνωστός τω*

δημοσίω συμπολίτης» Ιβραήμ-Φεβζή εφέντης (Χατζητζίκης). Και κάπως έτσι η πόλη των Σερρών απέκτησε μία από τις πλέον χαρακτηριστικές κεντρικές οδούς της, που τη διασχίζουν μέχρι σήμερα.

Ο ανταποκριτής του *Νεολόγου* σχολίαζε ως προς τις προοπτικές εξωραϊσμού της πόλης: «*Εκ των προτέρων είμεθα βέβαιοι, ότι το νότιον άκρον της πόλεως θα διακοσμηθή και καλλωπισθή αναλόγως προ το ανατολικόν [σ.σ. όπου γίνονταν όλες οι μεγαλοπρεπείς επίσημες γιορτές], της αφορμής δοθείσης εκ του σταθμού, ιδρυθέντος παρά τω άκρω εκείνω. Θα διακοσμηθή άρα γε και το εγκαταλειμμένον άκρον της πόλεως – το δυτικόν – ούτινος ο αγροτικός μεν αλλά συμπαθητικός οικισμός ευθαρσώς και ευσεβώς υπεραμώνεται των πάτριων;*».

Παράλληλα γίνονταν σχεδιασμοί επί χάρτου για ενδεχόμενες διακλαδώσεις της σιδηροδρομικής γραμμής, που περιλάμβαναν και το σενάριο ένωσης των Σερρών με τον κόλπο του Ορφανού ως εργαλείο διευκόλυνσης για την ταχύτερη μεταφορά του αυτοκρατορικού στρατού. Την εποπτεία του συγκεκριμένου έργου φερόταν να έχει αναλάβει ο ελληνικής καταγωγής μηχανικός Νικόλαος Μαυροκορδάτος. Όπως όλοι γνωρίζουμε, ωστόσο, η ιδέα δεν υλοποιήθηκε ποτέ.

-- Η 8/20 Νοεμβρίου 1894 ήταν μια σπάνια, εξαιρετική μέρα για τους Σερραίους εμπόρους, καθώς η κίνηση στα μαγαζιά της πόλης ήταν αισθητά μεγαλύτερη απ' ό,τι συνήθως. Τρεις ήταν οι αιτίες: η σύμπτωση της γιορτής του ναού των Μεγίστων Ταξιαρχών με την κατ' εξοχήν μέρα της αγοράς (Τρίτη), το γεγονός ότι οι αγρότες είχαν αρχίσει να ετοιμάζονται για τον επικείμενο χειμώνα κι έσπευδαν ν' αγοράσουν τ' απαραίτητα εφόδια, ενώ ας μην ξεχνάμε ότι η κατασκευή της σιδηροδρομικής γραμμής και η έλευση των πρώτων ατμομηχανών αποτελούσαν πόλο έλξης για πολλούς χωρικούς, οι οποίοι επιθυμούσαν να τις δουν από κοντά και γι' αυτό συνέρρεαν στην πόλη με την πρώτη ευκαιρία.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ - ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ

-- Στις 19 Ιουνίου/1 Ιουλίου ξεκίνησαν οι εξετάσεις του γυμνασίου με την καθιερωμένη τελετή, η οποία για πρώτη φορά –ύστερα από εισήγηση του καθηγητή των τουρκικών– πραγματοποιήθηκε όχι στην αίθουσα του σχολείου, αλλά στην αυλή, η οποία βεβαίως είχε στολιστεί κατάλληλα. Ήταν ένας νεωτερισμός που απέσπασε θετικές εντυπώσεις, καθώς ελλείπει ανεμιστήρων και γενικότερα κλιματιστικών συστημάτων, ο συνωστισμός μεγάλου πλήθους σ' έναν κλειστό χώρο καλοκαιριάτικα κατέληγε πάντοτε σε λουτρό ιδρώτα.

Την ίδια μέρα πραγματοποιήθηκαν οι εξετάσεις και του τετρατάξιου δημοτικού σχολείου της συνοικίας του Αγίου Παντελεήμονα, ενώ μία εβδομάδα μετά (στις 26 Ιουνίου) η αστική σχολή έκλεισε την αυλαία της εξεταστικής περιόδου. Εδώ η τελετή πραγματοποιήθηκε στην ειδική, εσωτερική αίθουσα του σχολείου, η οποία είχε διακοσμηθεί από τον έμπειρο σ' αυτά Ι. Πανταζή, καθηγητή των τεχνικών μαθημάτων στην ίδια σχολή και στο οθωμανικό Γυμνάσιο. Ο διευθυντής, Δ. Ορφανίδης, έκανε έναν απολογισμό των πεπραγμένων και αμέσως μετά ήρθε η ώρα των εξετάσεων αρχής γενομένης από τον δάσκαλο των θρησκευτικών Ι. Β. Ιωαννίδη και ακολούθησαν οι συνάδελφοί του.

-- Μετά το πέρας της εξεταστικής περιόδου συνεδρίασε η αδελφότητα «Ευαγγελισμός», όπου ανακοινώθηκε η απόπειρα επικοινωνίας με ομογενείς ζητώντας οικονομική συνδρομή για την αγορά οικοπέδου και ανέγερση νέου εκπαιδευτηρίου. Ωστόσο δεν υπήρχε μεγάλη κινητοποίηση, ίσως επειδή το σωματείο δεν είχε ακόμη καταφέρει να πείσει πλήρως για την εilikρίνεια των προθέσεών του, όπως τα ίδια τα μέλη του εκτιμούσαν προσβλέποντας σε μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση μετά την αγορά του οικοπέδου και την κατάθεση του θεμέλιου λίθου. Η αδελφότητα πρόσφερε για το σκοπό αυτό 35 λίρες, άλλο σωματείο της πόλης προθυμοποιήθηκε να καταβάλει 10 λίρες μετά την κατάθεση των θεμελίων, 5 λίρες υποσχέθηκε ο Κωνσταντίνος Ισακαλίδης, ενώ μία λίρα πρόσφερε ο Αλκιβιάδης Βουγιουκλής.

-- Νέος διευθυντής του γυμνασίου των Σερρών ανέλαβε από τον Σεπτέμβριο ο Ι. Παυλίδης. Τη χρονιά αυτή ξεκίνησε να παραδίδει μαθήματα θρησκευτικών στο γυμνάσιο και ο αρχιμανδρίτης Γρηγόριος (σ.σ. το κοσμικό του όνομα ήταν Αναστάσιος) Ωρολογάς, ο οποίος όχι απλά θ' άφηνε τη σφραγίδα του στην πνευματική ζωή των Σερρών μέχρι το 1901, αλλά το 1922 –ως μητροπολίτης Κυδωνιών πλέον– θα θυσιαζόταν ως μάρτυρας κατά τη Μικρασιατική Καταστροφή. Αξίζει, λοιπόν, να σταθούμε λίγο παραπάνω στις πρώτες ημέρες ενός τόσο σημαντικού προσώπου στην πόλη των Σερρών, αλλά και στις πρώτες εντυπώσεις που αποκόμισαν οι Σερραίοι για εκείνον.

Ως καθηγητής των θρησκευτικών, ο Ωρολογάς ανέλαβε και καθήκοντα ιεροκήρυκα. Η πρώτη εμφάνισή του με την ιδιότητα αυτή έγινε στις 25 Σεπτεμβρίου/7 Οκτωβρίου στον άμβωνα του ναού των Ταξιαρχών. Πριν όμως από την ανάλυση της ευαγγελικής περικοπής απευθύνθηκε στους Σερραίους, που είχαν βρεθεί στο ναό εκείνη την Κυριακή. Έδωσε κατά κάποιον τρόπο τα διαπιστευτήριά του, θα μπορούσε κανείς να πει, τα οποία παρέθεσε περιληπτικά ο *Νεολόγος*:

«Χαίρω και συχαίρω πάσιν υμίν· το δ' αυτό και υμείς χαίρετε και συχαίρετέ μοι. Διά των λόγων τούτων, αδελφοί Σερραίοι, ο μέγας διδάσκαλος των εθνών απόστολος Παύλος εξέφραζε την χαράν του και συνέχαιρε τους Φιλιπησίους διά την εις την πίστιν την εις Χριστόν προκοπήν των. Κατάλληλον δε κατά την ιεράν ταύτην στιγμήν νομίζω να σας προσφωνήσω διά των αποστολικών εκείνων λόγων, διότι υπό ζήλου χριστιανικού προς τακτικήν ακρόασιν του θείου λόγου κατεχόμενοι μ' εκαλέσατε εις την υμετέραν πόλιν, και διότι εις το άγιον τούτο έργον κληθείς συναισθάνομαι ενδόμωχον πεποίθησιν ότι η εμή διακονία θα εύρη έδαφος γόνιμον και καρποφόρον θεία ευδοκία και επινεύσει».

Η επόμενη δημόσια εμφάνιση του Ωρολογά έγινε την επόμενη ακριβώς μέρα, ύστερα από πρόσκληση της αδελφότητας «Ευαγγελισμός» με αφορμή τον πανηγυρισμό του Ιωάννη του Θεολόγου στο προάστιο των Άνω Καμινικίων. Αυτήν τη φορά ανέπτυξε τη ρήση «*Δράξασθε παιδείας, μήποτε οργισθή Κύριος και απολείσθε εξ οδού δικαίας*», τονίζοντας πως μέσω της «*ορθώς εννοουμένης και ορθώς*

διεξαγομένης» εκπαίδευσης στα σχολεία, μπορεί ο άνθρωπος ν' αναδειχτεί «ευσεβής και των πατρίων ακλόνητος οπαδός χριστιανός, και τη κοινωνία ωφελιμώτατος και χρησιμώτατος πολίτης».

Όσον αφορά τις εντυπώσεις που αποκόμισαν οι Σερραίοι από τα πρώτα κηρύγματα του Γρηγόριου Ωρολογιά, ο λόγος στον ανταποκριτή του *Νεολόγου*:

«Αμφότερα τα κηρύγματα [...] αρίστην ενεποίησαν αίσθησιν εις το πυκνόν ακροατήριον τοσούτω μάλλον, καθ' όσο ο ελλόγιμος και σεβαστός αρχιμανδρίτης συνενώνει πολλά πλεονεκτήματα απαραίτητα διά την επιτυχή διεξαγωγήν της σοβαράς άμα και λεπτής αποστολής του κηρύγματος του Θείου λόγου, εξωτερικόν παράστημα ευγενές και επιβλητικόν, τόνον φωνής γλυκύν και ισχυρόν και, το κυριώτερον, ύφος λόγου καθαρόν και εύληπτον υπό του πλήθους».

-- Ας σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι το κυριακάτικο κήρυγμα γινόταν αποκλειστικά στον ναό των Ταξιαρχών, επειδή αυτός ανήκε στην άμεση δικαιοδοσία της εφορείας των σχολείων. Εάν μία άλλη ενορία επιθυμούσε ν' ακούσει το θείο κήρυγμα, έπρεπε προηγουμένως να λάβει επίσημη άδεια από τον μητροπολίτη Σερρών καταβάλλοντας παράλληλα ορισμένο ποσό στο ταμείο υπέρ των σχολείων. Το πρόβλημα ήταν ότι ορισμένες μικρές ενορίες, όπως για παράδειγμα η ενορία του αγίου Νικολάου, δεν είχαν ανάλογη οικονομική δυνατότητα και στερούνταν αυτού του προνομίου. Ωστόσο το φθινόπωρο του 1894 βρέθηκε μια ωραία λύση. Δύο Σερραίοι, οι Παναγιώτης Ηλία και Ι. Σκάρδης ανέλαβαν οικειοθελώς να καταβάλουν οι ίδιοι το απαιτούμενο χρηματικό ποσό, ώστε μία φορά το μήνα να γίνεται το κυριακάτικο κήρυγμα στο συγκεκριμένο ναό.

1895

Ήρθε ο σιδηρόδρομος!

Στα μέσα Φεβρουαρίου του 1895 τέθηκε επιτέλους σε κυκλοφορία η σιδηροδρομική γραμμή που συνέδεε τις Σέρρες με το Χατζή-Μπειλικ (Βυρώνεια) και δι' αυτού με την πόλη της Θεσσαλονίκης. Στο μεταξύ είχε καταρτιστεί επιτροπή για την επίβλεψη και παραλαβή του τμήματος της γραμμής από τις Σέρρες έως την Αγγίστα, η οποία ολοκλήρωσε το έργο της μέχρι τα τέλη Μαρτίου.

«Το όνειρον των ποθούντων την σιδηροδρομικήν επικοινωνίαν των Σερρών μετά του άλλου κόσμου εξεπληρώθη πλέον» έγραφε ο Σερραίος συνεργάτης του *Νεολόγου*. Λίγες εβδομάδες μετά όμως και παρότι στο μεταξύ είχε δοθεί στην κυκλοφορία και η σιδηροδρομική γραμμή μέχρι την Αγγίστα, όπου μάλιστα είχε κατασκευαστεί και στέρεη μεταλλική γέφυρα, η διάθεσή του δεν ήταν το ίδιο αισιόδοξη:

«Αλλά δυστυχώς εκ της τοιαύτης ενώσεως δεν ωφελήθη, ως έδει [= όπως έπρεπε], ούτε το εμπόριον, ούτε η συγκοινωνία: διότι και οι έμποροι, επειδή τα μεταγωγικά τέλη είναι βαρέα, εξακολουθούσι να φέρωσι τα εμπορεύματά των ως και πρότερον, διά των ίππων και αμαζών και καμήλων, και οι επιβάται ένεκα των υψηλών τιμών και των τριών θέσεων προτιμώσι να μεταβαίνωσιν εις Θεσσαλονίκην εφ' ίππων και αμαζών. Είναι αληθές ότι υπάρχουσι παρ' ημίν πολλοί, οίτινες ουδέποτε μετέβησαν εις Θεσσαλονίκην, ουδέ είδον θάλασσαν, και ευχαρίστως θα επεσκέπτοντο την γείτονα μεγαλόπολιν και μάλιστα κατά τας εορτάς του Πάσχα και θα ετέρποντο εκ της θέας της ατέρμονος θαλάσσης, αλλ' η ισχνότητα του βαλλαντίου αυτών δεν επιτρέπει αυτοίς να θυσιάσωσιν οκτώ και εννέα μετζίτια: διότι η τιμή της τρίτης θέσεως, της θέσεως του λαού, ωρίσθη εις τρία μετζίτια. Έκαστος λοιπόν των επιβατών, διά να μεταβή και επιστρέψη διά του σιδηροδρόμου, πρέπει να πληρώση εξ μετζίτια και δύο έτι εις άλλα έξοδα: το όλον οκτώ μετζίτια. Εάν όμως η τιμή της γ' θέσεως ωρίζετο εις εν μετζίτιον, έκαστος ευχαρίστως θα εθυσίαζε τρία μετζίτια. Θα μετέβαινον δε κατά τας εορτάς κατά πάσα πιθανότητα 500

ίσως και 1000 επιβάται και η εταιρία θα εκέρδαινε διπλάσια και τριπλάσια εκ της πληθούς των επιβατών· αλλά τώρα ουδείς άλλος μετέβη εκτός εκείνων, οίτινες αναγκάζονται διά τας εργασίας αυτών ή είνε πλούσιοι».

Όταν όμως δεν πηγαίνει ο Σερραίος στη Θεσσαλονίκη, έρχεται ο Θεσσαλονικίος στις Σέρρες. Έτσι στις 14/26 Μαΐου πάνω από χίλιοι Θεσσαλονικείς έκαναν εκδρομική απόβαση στην πόλη των Σερρών με το τρένο. Η ιδέα ανήκε στον Ρασίτ βέη, γενικό επόπτη των σχολείων στον νομό Θεσσαλονίκης, με σκοπό τη διάθεση των συγκεντρωθέντων χρημάτων υπέρ του Πολυτεχνείου.

Ήταν μια ιστορική στιγμή, η πρώτη οργανωμένη, μαζική εκδρομή Θεσσαλονικέων στην πόλη των Σερρών, που τους υποδέχτηκε με ανοιχτές τις αγκάλες. Πλήθος κόσμου κάθε ηλικίας και κάθε κοινωνικής τάξης έσπευσε από το πρωί στο σιδηροδρομικό σταθμό για να υποδεχτεί τους εκδρομείς, που έφτασαν τελικά μία περίπου ώρα πριν το μεσημέρι. Παρόντες ήταν φυσικά και οι τοπικές αρχές.

Η αμαξοστοιχία, που είχε ναυλωθεί ειδικά για την εκδρομή αυτή, ήταν στολισμένη με σημαίες. Με την άφιξή της στο σταθμό, από αυτήν ξεπήδησαν πενήντα μαθητές του Πολυτεχνείου παίζοντας μουσική. Οι εκδρομείς εκπροσωπούσαν και τις τρεις κοινότητες της Θεσσαλονίκης: Ορθόδοξους, Μωαμεθανούς και Ιουδαίους. Ανάμεσα στους επισκέπτες ήταν ο γενικός πρόξενος της Αγγλίας Βλουντ, ο διερμηνέας του ελληνικού προξενείου Ξανθάκης, ο διευθυντής της ρωσικής ατμοπλοϊκής εταιρίας, ο αυτοκρατορικός επίτροπος της σιδηροδρομικής εταιρίας, ο Ρασίτ βέης (που είχε και την ιδέα της εκδρομής), ο διευθυντής του οθωμανικού λυκείου της Θεσσαλονίκης, ο διευθυντής του Πολυτεχνείου μαζί με καθηγητές και μαθητές, ανώτεροι υπάλληλοι, δικηγόροι, έμποροι κλπ.

Ένας μικρός αριθμός των εκδρομέων φιλοξενήθηκε στα σπίτια φίλων ή συγγενών, όμως οι περισσότεροι κατευθύνθηκαν στην κατεξοχήν εξοχή των Σερρών, τα Κιόσκια, που είχαν διακοσμηθεί ειδικά για την περίπτωση από τους Ι. Πανταζή, Σααδή εφέντη, Αχμέτ εφέντη κλπ. Η δημαρχία Σερρών παρέθεσε γεύμα στους καθηγητές και τους μαθητές του Πολυτεχνείου, ενώ οι υπόλοιποι αναζήτησαν τροφή και ξεκούραση στα γύρω ξενοδοχεία.

Το απόγευμα, πολλοί Σερραίοι συγκεντρώθηκαν στην πλατεία του καφενείου της δημαρχίας για να δουν από κοντά και να επευφημήσουν τους μαθητές του Πολυτεχνείου λίγο πριν αναχωρήσουν από την πόλη. Η αμαξοστοιχία αναχώρησε γύρω στις 10 το βράδυ, αφού προηγουμένως ο Άγγλος πρόξενος Βλουντ εκ μέρους όλων των εκδρομέων ευχαρίστησε τους Σερραίους για τη φιλοξενία.

Ο βουλγαρικός κίνδυνος

Τον Ιούλιο άρχισε να δημιουργείται μια σοβαρή πηγή αστάθειας στα βόρεια του σαντζακίου Σερρών μετά την εισβολή ομάδας Βούλγαρων κομιτατζήδων στο Μελένικο στις 13/25 του μήνα. Οι εισβολείς πυρπόλησαν γύρω στα 15 σπίτια, ενώ στη συμπλοκή που ακολούθησε μετά την καθυστερημένη κινητοποίηση του τουρκικού στρατού –η πόλη φυλασσόταν από απλούς ζαπτιέδες, δηλαδή φύλακες και όχι στρατιώτες– υπήρξαν αρκετά θύματα και από τις δύο πλευρές.

Οι συμπλοκές στα μεθόρια συνεχίστηκαν τις επόμενες μέρες, ενώ η πόλη των Σερρών μεταβλήθηκε για ακόμη μία φορά σε απέραντο στρατόπεδο. Σε μία συμπλοκή στα Πορόια προς τα τέλη Ιουλίου, τρία στρατιωτικά τάγματα περικύκλωσαν σώμα Βούλγαρων επαναστατών και μετά από πεντάωρη μάχη, κατά την οποία έχασαν την ζωή τους 25 Τούρκοι στρατιώτες και συνελήφθησαν περίπου 100 Βούλγαροι, οι 15 εκ των οποίων αξιωματικοί, και οδηγήθηκαν στις Σέρρες.

Είναι φανερό ότι οι βουλγαρικές ορέξεις στην ανατολική Μακεδονία απέκτησαν πλέον μια καινούρια δυναμική. Εντυπωσιακή είναι η σύμπτωση (;) μιας επιστολής Σερραίου με ημερομηνία 24 Ιουνίου, που δημοσιεύτηκε στη *Φωνή των Έξω Ελλήνων* (εφημερίδα του Βόλου) στις 05.07, δηλαδή περίπου μία εβδομάδα πριν την εισβολή στο Μελένικο. Σε κάποιο σημείο ο συντάκτης της προειδοποιούσε: «[...] Όθεν γρηγορείτε, διότι εγγύς έσται η ζοφερά ημέρα της εισβολής των Βανδάλων Βουλγάρων εν Θράκη και Μακεδονία, όπισθεν των οποίων ίστανται έτοιμα προς εκστρατείαν σλαυβικά στρατεύματα υπό την Αυστριαν διατελούντα μοίρα κακή».

Η εφημερίδα *Το Άστυ* της 11 Αυγούστου μετέφερε τον πανικό που επικρατούσε στην πόλη των Σερρών μία εβδομάδα νωρίτερα.

Αἱ Σέρραι εἰς ἀναστάτωσιν

"Ἄλλη ἄλληλογραφία φέρεται τὴ ἐξῆς :

ΣΕΡΡΑΙ, 4 Αὐγούστου

Εὐρισκόμεθα εἰς ἀληθῆ ἀναστάτωσιν . Νομίζει κανεῖς, ὅτι εὐρισκόμεθα εἰς τὰς παραμονὰς πολέμου. Πυρετώδεις κινητοποιήσεις πολυαρίθμου τουρκικοῦ στρατοῦ. Ἀτελείωτος ἄφιξις τουρκικῶν σωμάτων, ἀλβανικῶν, μακεδονικῶν, ἀνατολιτικῶν. Ἄσματα ἔθνικὰ καὶ ἄσματα πολεμικά. Ἐφεδροὶ, κληρωτοὶ, ἐθελονταί. Κιρκάσιοι, Βασιβουζοῦκοι, Ἀλβανοὶ, Ἀνατολίται κτλ. Μωσαϊκὸν στολῶν καὶ μορφῶν καὶ ὀπλισμῶν. Σώματα στρατιωτικὰ φύρδην-μίγδην. Πεζοὶ, ἵππεῖς, σκισπευταί, πυροβοληταί, εὐζωνοὶ, σκαπανεῖς.

Ἀξιωματικοὶ παντοίων βαθμῶν καὶ μορφῶν καὶ σωμάτων καὶ προελεύσεων.

Φέσια λευκὰ (ἀλβανικὰ) καὶ ἐρυθρὰ καὶ ὑπέρυθρα καινουργῆ τε καὶ μὴ ἀναρίθμητα. Σύγχυσις γλωσσῶν καὶ διαταγῶν καὶ πράξεων. Ἀέναος κίνησις.

Ἴπποι καὶ ἡμίονοι μετὰ φορτηγῶν ζωοτροφῶν καὶ φορτηγῶν πολεμεφοδίων καὶ φορτηγῶν ἐφοδιοπομπῶν καὶ φαρμάκων καὶ καί . . . καί . .

Ἀδιάκοπος ποδοβολητὸς καὶ ἀντήχησις ἐρρυθμῶν ~~βημάτων~~ βημάτων καὶ ἀσκήσεις ἐσπευσμέναι καὶ κρότοι τροχῶν καὶ κλαγγαὶ ξιφῶν καὶ Μπίρ-ἰκί κτλ.

Ἀτελεύτητοι τεμενάδες καὶ ὑποκλίσεις καὶ ἵππεύσεις καὶ ἀφιππεύσεις.

Σχοινοτενεῖς διαταγαὶ καὶ ὀτούρ ! καὶ ἄστούλ ! καὶ γκέλ-μπουρτά ! καὶ σύγχυσις καὶ θόρυβος καὶ χαλασμὸς κόσμου.

Ἐκκωφωτικὰ σαλπίσματα καὶ συχοὶ χρεμετισμοὶ καὶ κρυγαὶ καὶ ἤχοι μουσικῆς . . .

Συνθήματα καὶ περίπολοι· περίπολοι μικραὶ καὶ περίπολοι μεγάλαι, καὶ φανοὶ τὴν νύκτα καὶ κρυγαὶ τὴν ἡμέραν, καὶ ἀναφοραὶ καὶ φασαρίαι.

Πασσάδες, καϊμακάμηδες, μυραλάηδες, μπιμπάσηδες, γιουσμπάσηδες, μπας-τσαούσηδες, τσαούσηδες, ὀμπάσηδες, νιζάμηδες, νιφέρηδες κτλ. κτλ. πάντες εἰς κίνησις ἄνευ τέλους.

Ἀληθὲς πανδαιμόνιον ἀληθῆς ἀναστάτωσις !

Πόλεμος, πολιορκία, ἐπανάστασις, στάσις, ὅπως θέλετε καλέσατέ την. Ἴδου ἡ ἀληθῆς εἰκὼν τῆς πόλεως Σερρῶν.

ΔΙΑΦΟΡΑ ΣΕΡΡΑΪΚΑ ΤΟΥ 1895

-- Με ανοιξιάτικη διάθεση οι Σερραίοι αποχαιρέτησαν το 1894 και με την ίδια ανοιξιάτικη διάθεση υποδέχτηκαν το 1895, τουλάχιστον από θερμοκρασιακής απόψεως, καθώς μια είδηση που πάγωσε τις καρδιές πολλών ήταν ο θάνατος της Καλλιόπης Θεοδωρίδου.

Τι να πρωτοπεί κανείς για τα μέλη της οικογένειας της θανούσας! Αδερφός της ήταν ο Ιωάννης Παπαμαρκίδης, ένας εκ των προκρίτων της πόλης. Σύζυγός της ο Εμμανουήλ Θεοδωρίδης της γνωστής οικογένειας, αδερφός του πάλαι ποτέ προέδρου του Μακεδονικού Φιλεκπαιδευτικού Συλλόγου. Είχε έξι παιδιά: τρία αγόρια και τρία κορίτσια. Ο μεγαλύτερος γιος, ο Ιωάννης, σύζυγος μιας θυγατέρας του αείμνηστου γιατρού Αθανάσιου Εμμανουήλ, είχε πτυχίο Ιατρικής από το Εθνικό Πανεπιστήμιο· ο μεσαίος, Θεόδωρος, είχε σπουδάσει φυσικά και μαθηματικά και πλέον δίδασκε στο γυμνάσιο Θεσσαλονίκης· ο μικρότερος γιος, ο Μάρκος, διέθετε πτυχίο Νομικής. Όσον αφορά τις κόρες, η μεγαλύτερη εξ αυτών, είχε παντρευτεί τον λόγιο και έμπορο Κ. Χόνδρο, η δεύτερη ήταν παντρεμένη με τον Ι. Πέτροβιτς και η μικρότερη με τον έμπορο Γεώργιο Κ. Τζελέπη.

Η κηδεία της Καλλιόπης Θεοδωρίδου ήταν μεγαλοπρεπής, παρότι απουσίαζε—παρά την επιθυμία του— ο μητροπολίτης Σερρών, ο οποίος βρισκόταν ήδη στην Τούμπα, όπου είχε μεταβεί μαζί με δύο μέλη της δημογεροντίας προκειμένου να κανονίσουν τη διαχείριση της περιουσίας του μικρού μοναστηριού της Αγίας Τριάδος προς όφελος και των εκπαιδευτηρίων της πόλης.

-- Ο εορτασμός των Τριών Ιεραρχών στις 30 Ιανουαρίου δεν είχε διαφορές σε σχέση με το παρελθόν. Μετά τη θεία λειτουργία χοροστατούντος του μητροπολίτη Σερρών και το από άμβωνος κήρυγμα του αρχιμανδρίτη Γρηγόριου Ωρολογιά, η κυρίως σχολική γιορτή πραγματοποιήθηκε στην αίθουσα της αστικής σχολής: ο μητροπολίτης μνημόνευσε τους ευεργέτες των σχολείων, οι μαθήτριες του παρθεναγωγείου έψαλαν ύμνο σε τριφωνία, ενώ η κεντρική ομιλία της ημέρας εκφωνήθηκε από το μητροπολίτη Σερρών, ο οποίος κατέδειξε το μέγεθος και την αξία των καρπών που παράγονται στα σχολεία από τις δωρεές των ευεργετών,

καλώντας τους παριστάμενους να προσφέρουν τον οβολό τους.

-- Η γιορτή των Τριών Ιεραρχών συνέπεσε με τα γενέθλια του σουλτάνου Αβδούλ Χαμίτ. Σχετική αναφορά έκανε και ο μητροπολίτης Γρηγόριος στο λόγο που εκφώνησε στην αίθουσα της αστικής σχολής. Από κει και πέρα, ο επίσημος εορτασμός της πόλης προς τιμήν του σουλτάνου περιλάμβανε τους προβλεπόμενους πυροβολισμούς από την Ακρόπολη των Σερρών κατά τις μεσημβρινές ώρες, ενώ μία ώρα αργότερα ο μουτεσαρίφης υποδέχτηκε τις πολιτικές και στρατιωτικές αρχές, τους προξένους, τους θρησκευτικούς ηγέτες και γενικά όλους τους προκρίτους της πόλης. Το απόγευμα φωταγωγήθηκαν τα δημόσια καταστήματα, μεταξύ αυτών το παρθεναγωγείο και το νοσοκομείο, ορισμένα ιδιωτικά ιδρύματα, ενώ εορταστική ατμόσφαιρα δημιούργησε και η ρίψη πυροτεχνημάτων.

-- «*Ο εκ Σερρών καταγόμενος και εν Τεργέστη διαμένων ιππότης Αλέξανδρος Δουαδερίνης απέστειλεν εις το πτωχοκομείον [σ.σ. Κωνσταντινούπολης] ασπρόρρουχα και εξ κιβώτια μαλλίνων σκεπασμάτων αξίας τρισχιλίων φρ.*», γνωστοποιούσε ο Νεολόγος στις 08.02.1895.

-- Ο Φεβρουάριος ξεκίνησε με κακοκαιρία και η σερραϊκή πεδιάδα σκεπάστηκε από παχύ στρώμα χιονιού για δυο περίπου εβδομάδες μέχρι τις 18 Φεβρουαρίου/2 Μαρτίου, οπότε οι πιο ζεστές μέρες επέστρεψαν δυναμικά.

Όμως οι καρδιές των Σερραίων παρέμειναν παγωμένες εξαιτίας του αναπάντεχου θανάτου μιας εκ των καλύτερων μαθητριών του παρθεναγωγείου «Γρηγοριάς», της 16χρονης Ευρυδίκης Δουλδούρα. Μία συμμαθήτριά της άτυχης Ευρυδίκης έγραψε γι' αυτήν: «*Η δύσμοιρος νεάνις, ούσα πρότυπον αληθούς αγνότητος και ειλικρινείας, αγγελικής αγαθότητος, πεπρωκισμένη διά ψυχικών ανεκτιμήτων καλλολών, εικόν της επιμελείας και σεμνότητος και υπογραμμιάς της φιλοτιμίας και μετριοφροσύνης, είχε καταστή το αγλάισμα της β' γυμνασιακής τάξεως, η χαρά των γονέων και το καύχημα των διδασκάλων αυτής*».

-- Η έλευση του σιδηροδρόμου δεν βοήθησε το Κιρβάνι, την εμποροπανήγυρη των Σερρών, που τα τελευταία χρόνια είχε χάσει την αίγλη της παρουσιάζοντας εικόνα αντίστοιχη με αυτήν της εβδομαδιαίας αγοράς. Σημαντικός παράγοντας

αυτής της εξέλιξης ήταν η μεγάλη πτώση της τιμής των προϊόντων, για τα οποία είχε πλέον πάψει να υπάρχει ζήτηση από τις ξένες αγορές.

-- Στα μέσα του χειμώνα η πόλη φιλοξένησε τον δραματικό θίασο «Αριστοφάνης» του Λαλαούνη. Όμως οι παραστάσεις συνέπεσαν με τη Σαρακοστή, ώστε η προσέλευση του κόσμου ήταν μικρή, το ίδιο και τα έσοδα του θιάσου.

-- Το κουτσομπολιό του χειμώνα –και πώς όχι, αφού ο ανταποκριτής του *Νεολόγου* το έκρινε αρκετά ενδιαφέρον ώστε το συμπεριέλαβε στην επιστολή του, όπως δημοσιεύτηκε από την εφημερίδα στις 05.04– ήταν η αποπλάνηση μιας παντρεμένης γυναίκας και μητέρας δύο παιδιών από έναν αλλοδαπό νοικάρη του άντρα της, ο οποίος συστηνόταν ως σταθμάρχης. Η είδηση καθαυτή είναι εντελώς αδιάφορη, όμως ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι λέξεις του συντάκτη, ενδεικτικές της άκρως ανεπιεικούς στάσης μιας άκρως συντηρητικής κοινωνίας, η οποία «την αποτρόπαιον και δυσώνυμον τούτην πράξιν μετά βδελυγμίας εστιγημάτισε».

-- Από την άλλη το έγκλημα της χρονιάς ήταν μια πρωτοφανής κλοπή τις τελευταίες νύχτες του Ραμαζανιού (δηλαδή γύρω στα μέσα Μαρτίου σύμφωνα με το ιουλιανό ημερολόγιο). Οι ληστές εισήλθαν στο λιθόκτιστο γραφείο του Οθωμανού προκρίτου Χατζή-Αβδούση στη Μέση Αγορά των Σερρών, διέρρηξαν το εντοιχισμένο χρηματοκιβώτιο και αφαίρεσαν όλο το ποσό που υπήρχε μέσα, περίπου 1700 με 1800 λίρες κατά την εφημερίδα *Νεολόγος*. Ως δράστες ταυτοποιήθηκαν δύο αλλοδαποί με συνενόχους ορισμένους Σερραίους. Οι τελευταίοι εντοπίστηκαν γρήγορα και ομολόγησαν την ενοχή τους, ώστε οδηγήθηκαν στη φυλακή και επέστρεψαν μέρος του κλαπέντος ποσού.

Όμως η ιστορία δεν τελείωσε εδώ. Τον Απρίλιο στη Σκόπελο συνελήφθησαν τρία άτομα που συνδέονταν με την υπόθεση –οι ελληνικές εφημερίδες έγραψαν για ληστεία σε οικία Οθωμανού στις Σέρρες και αφαίρεση 5000 λιρών, αλλά οι χρονικές συμπτώσεις και άλλα στοιχεία δείχνουν ότι μάλλον πρόκειται για τη ληστεία στο γραφείο του Χατζή-Αβδούση. Οι τρεις συλληφθέντες ήταν οι Διονύσιος Βιολάτης από την Κεφαλλονιά και οι Γεώργιος Κωνσταντίνου και Ιω. Γεωργιάδης από τα Βιτώλια, οι οποίοι επίσημα είχαν έρθει για να συναντήσουν τον

εγκατεστημένο από τριετίας στο νησί Αργύριο Βούζα, γιατρό στο επάγγελμα και πολύ γνωστό στη Σκόπελο, με καταγωγή από τα Βιτώλια επίσης. Πάνω στους τρεις άνδρες βρέθηκαν περίπου 800 τουρκικές λίρες και αυτοί οδηγήθηκαν στις φυλακές του Βόλου.

Στο μεταξύ, με την υπόθεση φαίνεται ότι είχε κάποια εμπλοκή και ο γιατρός Βούζας, ο οποίος από την πρώτη στιγμή τράβηξε το ενδιαφέρον του ανακριτή του Βόλου. Οι υποψίες του ισχυροποιήθηκαν, όταν σε ύποπτο άτομο, που είχε συναντηθεί με τον γιατρό, βρέθηκαν επιστολές των τριών φυλακισμένων, οι οποίοι του ζητούσαν να τους στείλει «μέρος των χρημάτων τους» απειλώντας ότι σε αντίθετη περίπτωση θα τα φανέρωναν όλα στον ανακριτή.

Ο Βούζας πρόλαβε να φύγει από το νησί προτού συλληφθεί, όμως τελικά στις 30 Ιουλίου/11 Αυγούστου συνελήφθη στην Αθήνα, όπου χρησιμοποιούσε το ψευδώνυμο Γιαννούλης. Η αστυνομία κατάφερε να τον εντοπίσει χάρη σε τηλεγράφημα του εισαγγελέα Βόλου τρεις μήνες νωρίτερα, με το οποίο ενημέρωνε για τα χαρακτηριστικά του καταζητούμενου γιατρού, ο οποίος παραδέχτηκε την αληθινή του ταυτότητα, αλλά αρνήθηκε τις κατηγορίες.

-- Τον Μάρτιο η Φιλοπροοδευτική Αδελφότητα «Ευαγγελισμός», που φιλοδοξούσε ν' αναγείρει νέο σχολείο μεταξύ των δύο Καμινικίων σε ήδη αγορασμένο οικόπεδο, γιόρτασε την επέτειό της, παρουσία του αρχιμανδρίτη Γ. Ωρολογά και του μητροπολίτη Σερρών, ο οποίος έκανε μια αναφορά στη μέχρι τότε πορεία της αδελφότητας και εξέφρασε την ελπίδα ότι με τη συνδρομή των Σερραίων και των ομογενών του εξωτερικού σύντομα θα γινόταν εφικτή η κατάθεση του θεμέλιου λίθου και η ανέγερση του κτιρίου.

Την Παρασκευή της Διακαινησίμου αναδείχτηκε η νέα διοικητική επιτροπή της αδελφότητας. Πρόεδρος ήταν ο Ιωάννης Σκάρδης, αντιπρόεδρος ο Κωνσταντίνος Αργυριάδης, ταμίας ο Γεώργιος Τζελέπης, γενικός γραμματέας ο Ι. Τσικόπουλος, ειδικός γραμματέας ο Ν. Γεωργιάδης και σύμβουλοι οι Νικόλαος Αναγνώστου Πόρναλης, Παναγιώτης Ηλία, Σωτήριος Γεωργίου, Χριστόδουλος Σμάγδης, Δημήτριος Νάκος και Ιωάννης Τζιάφας. Την ειδική εισπρακτική επιτροπή

αποτελούσαν οι Θεμ. Γιαννούσης, Δημ. Δελιγιαννίδης, Νικόλαος Βύλλης και Βελισσάριος Κ. Τζελέπης.

-- Πάσχα στις Σέρρες προτίμησαν να κάνουν οι περισσότεροι Σερραίοι αντί ν' αξιοποιήσουν τον σιδηρόδρομο για μια βόλτα μέχρι τη Θεσσαλονίκη. Αναμενόμενα, στο επίκεντρο του εορτασμού βρέθηκε ο μητροπολιτικός ναός, όπου προσήλθαν μαζί και οι πιστοί. Οι άσκοποι και συχνά επικίνδυνοι πυροβολισμοί μετά τις σεπτές ακολουθίες έλειψαν τη χρονιά αυτή, πιθανόν λόγω και των σχετικών παραινήσεων του μητροπολίτη, οι οποίες είχαν διαβαστεί σ' όλες τις εκκλησίες της πόλης. Και μετά την αποκαλούμενη «Δεύτερη Ανάσταση», πολλοί πιστοί έσπευσαν στην αίθουσα της Μητρόπολης, προκειμένου να φιλήσουν το δεξί χέρι του ποιμενάρχη, ο οποίος τις ημέρες του Πάσχα είχε ασθενήσει για λίγες ημέρες.

Ως προάγγελος δε των πανηγυριών του καλοκαιριού έλαβε χώρα κατά τα καθιερωμένα και ο περίπατος όλων των Σερραίων στις όχθες του χειμάρρου της πόλης κατά τη γιορτή της Ζωοδόχου πηγής.

-- Το 1895 απειλήθηκε νέα ρήξη στο εσωτερικό της ελληνικής κοινότητας εξαιτίας ενός αδιεξόδου στο εσωτερικό της Γενικής Συνέλευσης, το οποίο πρακτικά είχε ξεκινήσει τον Οκτώβριο του 1894, όμως διαιωνίστηκε επί μήνες.

Τι ακριβώς είχε συμβεί: Τον Οκτώβριο του 1894 δύο μέλη της πλειοψηφίας υπέβαλαν θεωρητικά –στα λόγια μόνο– την παραίτησή τους, χωρίς όμως να είναι δυνατό ν' αντικατασταθούν στην πράξη, όπως προέβλεπε το άρθρο 19 του Κανονισμού, που είχε συμφωνηθεί το 1892, σε περίπτωση παραίτησης ή αποβίωσης κάποιου μέλους. Αυτή η εκκρεμότητα διήρκεσε αρκετούς μήνες και δημιούργησε κωλυσιεργία στη λήψη αποφάσεων λόγω έλλειψης της νόμιμης απαρτίας, ο δε τρόπος υπέρβασής της προκάλεσε διαφωνίες μεταξύ της συμπολίτευσης και της αντιπολίτευσης την άνοιξη του 1895.

-- Ένας Αιθίοπας, κατηγορούμενος για διάπραξη εγκλήματος στην Ξάνθη, βρέθηκε στην πόλη των Σερρών στις αρχές Απριλίου. Ένας χωροφύλακας τον εντόπισε να διασκεδάζει σε εξοχικό καφενείο, όμως ο άνδρας επιτέθηκε στον χωροφύλακα, τον τραυμάτισε και –παρά την κινητοποίηση των αρχών– διέφυγε στην

Καβάλα, όπου εκεί οι αρχές φάνηκαν πιο αποτελεσματικές και τον συνέλαβαν.

-- Την πρώτη Κυριακή του Μαΐου σ' όλες τις εκκλησίες της πόλης αναγνώσθηκε ποιμαντορική επιστολή του μητροπολίτη Σερρών Γρηγορίου, ο οποίος προειδοποιούσε τους πιστούς για τον «*ηθικό κίνδυνο*», αλλά και τον «*υλικό όλεθρο*» που διέτρεχαν οι συχνάζοντες στα ωδικά καφενεία (καφωδεία). Οι ανταποκρίσεις έκαναν λόγο για αισθητή αραιώση των θαμώνων κατά τις αμέσως επόμενες μέρες, ώστε την επόμενη Κυριακή αναγνώσθηκε στους ναούς νέα επιστολή του μητροπολίτη, ο οποίος επαινούσε τους πιστούς για την ευσεβή υπακοή τους στις συμβουλές του. Τώρα σε πόσο βάθος χρόνου –και μάλιστα με το καλοκαίρι προ των πυλών– άντεξε η «*ευσεβεία*» των πιστών, είναι μια λεπτομέρεια που μάλλον δεν θα μάθουμε ποτέ.

-- Στις 16/28 Μαΐου ο αστυνόμος Ρουσδή εφέντης εμφανίστηκε ενώπιον του διοικητή Σερρών, ο οποίος τον επέπληξε για κάποιες ασχημονίες που είχε διαπράξει το προηγούμενο βράδυ σε καφωδείο της πόλης. Στο γραφείο του διοικητή εισήρθε και ο αρχιγραμματέας του διοικητικού συμβουλίου, Φεβζή εφέντης, ο οποίος και επιβεβαίωσε τις κατηγορίες κατά του αστυνομικού. Τότε ο τελευταίος έβγαλε το πολυβόλο του και πυροβόλησε τον αρχιγραμματέα, ο οποίος λίγες μέρες αργότερα πέθανε. Ο αστυνομικός φυσικά συνελήφθη.

-- Στα τέλη Μαΐου νέος διοικητής Σερρών διορίστηκε ο Αμισού Νουρή πασάς.

-- Τον Ιούνιο πυκνά σμήνη ακρίδων εμφανίστηκαν στο Ροδολίβος φέρνοντας σε απόγνωση τους γεωργούς, οι οποίοι έβλεπαν τις σοδειές τους ν' απειλούνται.

-- Τον ίδιο μήνα αποφασίστηκε η ίδρυση Γεωργικής Αγοράς σε κατάλληλη τοποθεσία κοντά στις Σέρρες. Κατά τα σχεδιαζόμενα, η γιορτή θα διαρκούσε από τις 15 Σεπτεμβρίου μέχρι τα τέλη του μήνα.

-- Μια πυρκαγιά, που κάτω από μυστηριώδεις συνθήκες ξεκίνησε από τα πίσω δωμάτια του μητροπολιτικού μεγάρου του Μελενίκου την τελευταία μέρα της χρονιάς (γύρω στις 9 το βράδυ), κατέστρεψε το μητροπολιτικό ναό του αγίου Νικολάου και πολλά κειμήλια ανεκτίμητης ιστορικής αξίας.

1896

Η βουλγαρική απειλή

-- Αισθητή την παρουσία τους επιχείρησαν να κάνουν στις αρχές της χρονιάς οι λιγοστοί Βούλγαροι κάτοικοι των Σερρών, οι οποίοι συνέταξαν και μέσω του ιερέα τους επέδωσαν στη μεταρρυθμιστική επιτροπή αναφορά, με την οποία ζήτησαν να τους επιτρέπεται η ελεύθερη άσκηση των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων και η ελεύθερη λειτουργία των σχολείων τους.

Σχολιάζοντας την κίνηση αυτή ο ανταποκριτής της *Ακροπόλεως* στη Θεσσαλονίκη διερωτάτο: *«Μήπως τους ηρνήθη ποτέ η οθωμανική κυβέρνηση τα αιτούμενα; Τι αφορμάς και λόγους είχαν να υποβάλωσιν μίαν τοιαύτην αίτησιν; Ως εκ τούτου υποθέτω ότι και άλλο τι θα περιείχετο εν τη αναφορά των, και τοσούτο μάλλον καθόσον μετά την επίδοσιν της αναφοράς των, έσχον μακράν συνέντευξιν με τα μέλη της επιτροπής και κατόπιν εξελθόντες διεβίβασαν μακρόν ευχαριστήριον τηλεγράφημα προς την υψηλήν Πύλην, εφάινοντο δε και περιχαρείς».*

-- Ο κίνδυνος ανέγερσης βουλγαρικού σχολείου στο κέντρο των Σερρών επανήλθε μετά τις απόπειρες για αγορά της οικίας του Αλέξανδρου Χατζηδήμου με σκοπό να μεταφερόταν εκεί το βουλγαρικό γυμνάσιο, που ήδη λειτουργούσε στα Καμινίκια. Το σχέδιο δεν ευδοχώθηκε, όμως η λανθασμένη πληροφορία της *Εστίας*, που στις 20.06 έγραψε ότι η αγοραπωλησία είχε δήθεν συντελεστεί, οδήγησε την εφημερίδα *Ακρόπολις* να χτυπήσει το καμπανάκι της επαγρύπνησης:

«Ηξέυρετε τι σημαίνει εν τοιούτον γεγονός; Είνε το ίδιον ως να ηγόραζον οι Βούλγαροι την οικίαν Καραπάνου επί της οδού Σταδίου ή την οικίαν Βούρου επί της πλατείας του Συντάγματος [...]. Η οικία Χατζηδήμου είνε αληθές ανάκτορον· είνε των μεγαλοπρεπεστέρων και πολυτελεστέρων οικοδομημάτων των Σερρών και έγεινεν ιδιοκτησία βουλγαρική! [...] Φανταζόμεθα ποίαν πικρίαν και ποίαν αγωνάκτησιν θα αισθανθούν οι εν Σέρραις εικοσασχίλιοι Έλληνες διά το νέον αυτό κατόρθωμα των Βουλγάρων. Αγγρυπνείτε, αγγρυπνείτε, Έλληνες κυβερνήται και Έλληνες πολιτευταί. Αλλά πότε ησθάνθη

ο εν Μακεδονία ελληνισμός το ενδιαφέρον Σας και την αγρυπνίαν Σας υπέρ αυτού!».

-- Τους καλοκαιρινούς μήνες, οι κινήσεις στα τουρκοβουλγαρικά σύνορα, οι επιθέσεις Βούλγαρων ανταρτών στο Μελένικο και το Νευροκόπι, αλλά και η φημολογία μέσα από ανεπιβεβαίωτα δημοσιεύματα βουλγαρικών εφημερίδων για μάχες ανταρτών με τον τουρκικό στρατό στο βουνό Αλή Μπουτούς κοντά στην πόλη των Σερρών, έδιναν τον τόνο μιας πόλης σε στρατιωτική επαγρύπνηση.

Ο ανταποκριτής της *Εφημερίδας της Φρανκφούρτης* στη Θεσσαλονίκη σε επιστολή του με ημερομηνία 3/15 Ιουλίου έγραφε ότι «*Τα πνεύματα στις Σέρρες και τα περίχωρα είναι λίαν οξύμενα, διαδίδεται ότι σοβαρές ταραχές έλαβαν χώρα στις Σέρρες*».

Στο μεταξύ την ίδια περίοδο εκδηλώθηκε ελληνικό επαναστατικό κίνημα στην περιοχή της δυτικής Μακεδονίας με αρχηγό –ή έστω έναν από τους αρχηγούς– τον Αθανάσιο Μπρούφα. Η ανεξέλεγκτη φημολογία (και μόνο) ήθελε μάλιστα τον Μπρούφα δήθεν να κατευθύνεται τον Οκτώβριο προς τις Σέρρες επικεφαλής 140 παλικαριών για να καταδιώξει τους Βούλγαρους λησταντάρτες της περιοχής.

-- Στις 29 Αυγούστου/10 Σεπτεμβρίου, ημέρα Πέμπτη, 48 Βούλγαροι λησταντάρτες περικύκλωσαν το τσιφλίκι Τουχτζελύ (ή Τουρτσελή, σήμερα Θρακικό), ιδιοκτησίας Σουλεϊμάν αγά, κοντά στη γέφυρα του Στρυμόνα. Οι Οθωμανοί κάτοικοι του τσιφλικιού αντιστάθηκαν επί ένα τρίωρο. Οι ληστές τραυμάτισαν έναν από τους φύλακες και έβαλαν φωτιά στον αχυρώνα, προτού αποχωρήσουν.

Από εκεί κινήθηκαν στο χριστιανικό βλαχοχώρι Ράμνα (Ομαλό), όπου κάλεσαν τον μουχτάρη και τον ιερέα του χωριού και, αφού ήπιαν κι έφαγαν, απείλησαν τον παπά ότι θα τον έσφαζαν, αν δεν ζητούσε Βούλγαρο δάσκαλο για το χωριό. Κι αφού ειρωνεύτηκαν τον μουχτάρη ζητώντας του να καλέσει τον στρατό, έφυγαν κι από κει.

-- Μετά από δυο βράδια, η ίδια συμμορία εμφανίστηκε στο τσιφλίκι Ντρίγκα, ιδιοκτησίας Γεωργίου Ζλάτκου, ήδη από το 1893 υποπροξένου της Αυστροουγγαρίας στις Σέρρες. Στο κτήμα της οικογένειας βρισκόταν ο μικρότερος αδελφός του ιδιοκτήτη, Δημήτριος, ο οποίος στην αρχή κρύφτηκε, όμως αναγκάστηκε να

παραδοθεί, όταν οι λησταντάρτες απείλησαν ότι θα απήγαγαν τη χήρα αδερφή του. Μαζί αιχμαλώτισαν και πέντε χωρικούς. Από εκεί κατευθύνθηκαν στο γειτονικό τσιφλίκι του Νούσκα (ή Νούσκαλη), όπου βρήκαν επίσης τον αδελφό του ιδιοκτήτη, Μιχαήλ, τον οποίο επίσης απήγαγαν.

Για την απελευθέρωση του Ζλάτκου οι ληστές ζητούσαν 2000 λίρες, ενώ για τον Νούσκα ζητούσαν τα μισά χρήματα. Δεδομένου ότι ο πρώτος αιχμάλωτος έφερε την αυστριακή υπηκοότητα, η αυστριακή κυβέρνηση εξουσιοδότησε τον πρόξενό της, που τύγγανε και αδελφός του, να καταβάλει κανονικά όλο το αιτούμενο ποσό, όπως κι έγινε ύστερα από μακρές διαπραγματεύσεις. Έτσι, ο Δημήτριος Ζλάτκος, ο Νούσκας και τρεις Οθωμανοί γιουρούκηδες (υλοτόμοι) αφέθηκαν ελεύθεροι και υπό τις οδηγίες δύο βλάχων έφθασαν στο χωριό Μπούτζοβο (ή ορθότερα Μπούτκοβο, σήμερα Κερκίνη;), όπου σκέφτηκαν να διανυκτερεύσουν σε μια καλύβα και το επόμενο πρωί να συνέχιζαν το δρόμο για τις Σέρρες.

Το ίδιο όμως βράδυ βρέθηκε στην περιοχή ένα τουρκικό στρατιωτικό απόσπασμα, που επέστρεφε από το Ραζλόκ. Κάτω από πολύ περίεργες συνθήκες, οι στρατιώτες σκότωσαν τον Ζλάτκο, τον Νούσκα κι έναν υλοτόμο, υποτίθεται επειδή τους είχαν περάσει για ληστές και παρά τις διαμαρτυρίες αυτών ότι ήταν αιχμάλωτοι. Στη συνέχεια ο γιούσμπασης (ας πούμε ο λοχαγός του αποσπάσματος) ζήτησε ν' αποκεφαλίστούν τα πτώματα και να θαφτούν επί τόπου, ώστε να δοθεί η εντύπωση ότι οι αιχμάλωτοι είχαν δολοφονηθεί από Βούλγαρους.

Κατά τ' άλλα, τα μέλη της συμμορίας δεν έπαθαν τίποτα, αλλά αντιθέτως συνέχισαν τη δράση τους ληστεύοντας εκείνες τις μέρες άλλους έξι χωρικούς στα περίχωρα του Δεμίρ Ισσάρ!

-- Ο διορισμός του Στογιάν Τζανσίζωφ (Στογιανώφ), που μάλιστα στο βιογραφικό του διέθετε την κατοχή κυβερνητικής θέσης στη Βουλγαρία, ως μοαβίνη (δηλαδή υποδιοικητή) των Σερρών προκάλεσε μεγάλες αντιδράσεις ανάμεσα στους Χριστιανούς και του Οθωμανούς κατοίκους της πόλης, οι οποίοι—μετά την άφιξή του στην πόλη την πρώτη εβδομάδα του Νοεμβρίου—τηλεγράφησαν στην Υψηλή Πύλη ζητώντας την ανάκληση του διορισμού του.

-- Στα μέσα Δεκεμβρίου, ο πλούσιος ομογενής Χατζηπαντελής έπεσε θύμα απαγωγής από οκτώ Βούλγαρους ληστές, οι οποίοι ζήτησαν λύτρα για την απελευθέρωσή του.

Ένα παρ' ολίγον εκκλησιαστικό ζήτημα στην επαρχία Ζίχνης

Ο αιφνίδιος θάνατος του μητροπολίτη Δράμας και Ζιχνών Γερμανού και η εκλογή του νέου μητροπολίτη Φιλόθεου δημιούργησαν προϋποθέσεις εσωτερικής αντιπαράθεσης στην εκκλησιαστική επαρχία. Οι πρόκριτοι της Ζίχνης (με προεξάρχοντες τους αδελφούς Δημήτριο και Γεώργιο Μουζά, τους αδελφούς Δημήτριο και Χρηστάκη Σουλαίους, τον Κ. Βαλλαβάνη κ.ά.) ζήτησαν από το Οικουμενικό Πατριαρχείο: α) την αποστολή νέου έξαρχου, ο οποίος θα ερευνούσε τα εκεί γενόμενα προλαμβάνοντας τη δημιουργία ζητήματος μεταξύ των δύο εδρών της μητρόπολης σε Δράμα και Ζίχνη και β) την αναστολή της καταδίωξης του επί εικοσαετία αρχιερατικού επιτρόπου Παρθενίου, ως προϊόν συκοφαντίας.

Εξάλλου, η επαρχία Ζίχνης υπέβαλε σχετική αναφορά και στον νέο μητροπολίτη, την οποία υπέγραφαν 20 πόλεις και χωριά, ήτοι η Ζηλιάχοβα (Νέα Ζίχνη), η Αλιστράτη, το Ροδολίβος, το Σέμαλτο (Μικρό Σούλι), η Προβίστα (Παλαιοκώμη), η Εβδομίστα ή Κιούγκιοϊ (Πρώτη), η Βιτατσίστα, η Αγγίστα, η Βολτσίστα (Δόμιρος), το Κωτσάκη (Μυρρίνη), το Μανδύλιο, ο Σφελινός, η Πόρνα (Γάζωρος) και Χωροβίστα (Άγιος Χριστόφορος), η Γόρνιτσα (Καλή Βρύση) και Καρλικοβα (Μικρόπολη), το Εγρί Δερρέ (Καλλιθέα), η Αράχωβα και Νούσκα (Δαφνούδι), η Τσερεπχάνη (Ηλιοκώμη) και Γράτσαινα (Αγιοχώρι).

Ο λόγος για τον οποίο ο αρχιερατικός επίτροπος είχε αποπεμφθεί, ήταν η συμπεριφορά του μετά την αιφνίδια αδιαθεσία του μητροπολίτη Γερμανού, ενώ περιόδευε στο χωριό Γκόρνιτσα (Κρύα Βρύση). Συγκεκριμένα, η βασική κατηγορία εναντίον του Παρθενίου ήταν ότι όταν στάλθηκε –το ίδιο απόγευμα που αρρώστησε ο Γερμανός– να παραλάβει τον γιατρό, τον οποίο μάλιστα έτυχε να συναντήσει καθ' οδόν όλως τυχαίως, τον διαβεβαίωσε ότι ο ασθενών μητροπολίτης δεν διέτρεχε κάποιο σοβαρό κίνδυνο. Επίσης ο Παρθένιος κατηγορήθηκε ότι είχε

καταφέρει με απάτη να πάρει τα κλειδιά των δωματίων του μητροπολίτη μετά το θάνατο του τελευταίου για να σφετεριστεί την περιουσία του.

Από την άλλη, η επαρχία της Δράμας φαινόταν ν' αγνοεί το βάθος, ακόμη και την ίδια την ύπαρξη της όποια διαφωνίας. Επιστολή της δημογεροντίας Δράμας, που δημοσιεύτηκε στον *Νεολόγο* στις 2 Σεπτεμβρίου, υπερασπιζόταν σθεναρά την κατηγορία σε βάρος του Παρθενίου και παράλληλα σημείωνε ότι «*μεταξύ των κατοίκων των δύο τμημάτων της επαρχίας ουδεμία διάσταση υφίσταται, ώστε να προκληθή εξαποστολή νέου πατριαρχικού εξάρχου*» και ότι «*ουδεμία ψύχρανσις επήλθε μεταξύ των κατοίκων των δύο τμημάτων της επαρχίας*».

Τις επόμενες ημέρες δημοσιεύτηκαν στην εφημερίδα δύο απαντήσεις από Κωνσταντινουπολίτη, που προφανώς είχε γνώση των τεκταινομένων στην επαρχία Ζίχνης και έθετε ένα ακόμη σημείο τριβής μεταξύ των δύο επαρχιών, καθώς μετά τον θάνατο του Γερμανού ανέκυψε διαφωνία ως προς τον τόπο της ταφής του, αν δηλαδή αυτή θα γινόταν στην Αλιστράτη ή τη Δράμα.

Μέσα από τα δημοσιεύματα του *Νεολόγου* δεν τίθεται με μεγάλη σαφήνεια το ακριβές πλαίσιο της όποιας διαφωνίας ούτε το σοβαρό υπόβαθρο αυτής, η οποία τελικά δεν πήρε μεγαλύτερες διαστάσεις, αλλά στις 2/14 Οκτωβρίου 1896 το όποιο πρόβλημα φαινόταν να βαίνει σε «*ευάρεστον λύσιν*»!

ΔΙΑΦΟΡΑ ΣΕΡΡΑΪΚΑ ΤΟΥ 1896

-- Στις 29 Μαρτίου/10 Απριλίου, γιορτή της Ζωοδόχου Πηγής, συνήλθε η αδελφότητα «Ευαγγελισμός» για την ανάγνωση της λογοδοσίας του λήξαντος έτους και την εκλογή του νέου διοικητικού συμβουλίου, όπου σχεδόν όλοι επανεξελέγησαν στις ίδιες θέσεις. Το όραμα του σωματείου για την ίδρυση σχολείου παρέμενε ακόμη όνειρο, όμως είχε στο πλευρό του τον μητροπολίτη Γρηγόριο, ο οποίος τέσσερις μέρες νωρίτερα είχε παρευρεθεί στη γιορτή του σωματείου και υποσχέθηκε την καταβολή δέκα λιρών κατά την κατάθεση του θεμέλιου λίθου.

-- Στο μεταξύ εκδόθηκε αυτοκρατορικός ιραδές που επέτρεπε στον μητροπολίτη Σερρών να φέρει το παράσημο που του είχε απονεμηθεί από την ελληνική

κυβέρνηση (το παράσημο των Ταξιαρχών).

-- Στα τέλη Απριλίου, ο μέχρι πρότινος αρχιαστυνόμος Σερρών Ιζέτ εφέντης μετατέθηκε στη Δράμα και ο μέχρι πρότινος αρχιαστυνόμος Δράμας Εδχέμ εφέντης διορίστηκε στις Σέρρες.

-- Στις 23 Απριλίου/5 Μαΐου επαναλήφθηκε για ακόμη μία χρονιά η γιορτή για την ονομαστική εορτή του βασιλιά Γεωργίου, η οποία κατά τον ανταποκριτή της *Εστίας* «πολλές προηγούμενων ετών υπερηκόντισε», ενώ μαζί του συμφωνούσε και ο ανταποκριτής της *Ακροπόλεως*, ότι δηλαδή «επιβλητικότερον ουδέποτε άλλοτε είχαν εορτασθή».

Εξάλλου, τα δύο ζητήματα που ταλάνισαν την ελληνική κοινότητα των Σερρών την προηγούμενη χρονιά (το προξενικό και το αδιέξοδο στη σύνθεση της γενικής συνέλευσης) είχαν πλέον τακτοποιηθεί με την άφιξη του νέου προξένου Στουρνάρα και την παρέμβαση του μητροπολίτη σε συνδυασμό με τη διεξαγωγή νέων κοινοτικών εκλογών.

-- Στις 19 Ιουλίου ο *Νεολόγος* έγραφε ότι είχε εκδοθεί η αναγκαία αυτοκρατορική άδεια για την ανέγερση κωδωνοστασίου σ' εκκλησία της πόλης των Σερρών. Χάρη σε νεότερο δημοσίευμα πληροφορούμαστε ότι ο ναός βρισκόταν στη συνοικία Κασταφνός.

-- Στην τακτική εκ Σερρών αλληλογραφία της εφημερίδας *Νεολόγος*, όπως δημοσιεύτηκε στο φύλλο της 21.08.1896, μαθαίνουμε για πρώτη φορά για ένα καθαρά σερραϊκό έθιμο, το οποίο «από τινων ετών προσέλαβε λεληθότως, χάρις εις το φιλέορτον ημών, χαρακτήρα και απήχησιν της καθαρής Δευτέρας και επιήζησε τον αριθμόν των ενταύθα λαϊκών πανηγύρεων». Συγκεκριμένα, την 1η Αυγούστου, πρώτη μέρα της νηστείας ενόψει δεκαπενταύγουστου, οι Σερραίοι έβγαιναν στις εξοχές και γιόρταζαν σχεδόν όπως τα Κούλουμα.

Δυστυχώς δεν γνωρίζουμε κάποιες πολύ σημαντικές λεπτομέρειες, όπως πότε ακριβώς ξεκίνησε ή τίνος ιδέα ήταν αυτό το ξεχασμένο, καθαρά σερραϊκό έθιμο. Η είδηση άλλωστε χώρεσε μάλλον από σπόντα στην επιστολή του ανταποκριτή του *Νεολόγου*, ο οποίος κατά βάση περιέγραφε τις πολύ υψηλές θερμοκρασίες

των προηγουμένων ημερών, αλλά και τις συνθήκες καύσωνα που επικράτησαν ειδικά την 1η Αυγούστου, χωρίς όμως αυτές ν' αποτρέψουν τους Σερραίους από το να βγουν στις εξοχές.

Σχετικά με τις καιρικές συνθήκες διαβάζουμε στο δημοσίευμα της εφημερίδας:

«Κατ' εκείνην λοιπόν την ημέραν οι διάφοροι όμιλοι των εν ταις εξοχαίς υπό τας σκιάς των ιτεών ζητούντων αναμυχήν πολυαριθμών πανηγυριστών αντιδροσοβόλου αύρας ησθάνοντο καμινώδη απόπνοιαν θερμού ανέμου και ως εν λουτρό υπό αφθόνου περιεργέοντο ιδρώτος. Αλλ' η υπερβολή, όπως εν τη κοινωνική σφαίρα, ούτω και εν τη ατμοσφαίρα προκαλεί αντίδρασιν, και η έντασις εκείνη της ατμοσφαίρας ενεκυμώνει ατμοσφαιρικήν μεταβολήν. Μετ' ολίγιστας ημέρας νέφη πυκνά τον ουρανόν εκάλυψαν και εν συνοδεία παταγωδών

βροντών και αστραπών χάλαζα και υετός ραγδαίως κατερράγη, ο δε ανατολικός χείμαρρος (ο της Παναγίας καλούμενος) πλημμυρήσας αυτόπρεμνα δένδρα και πελωρίους λίθους συμπαρέσυρε και ενιαχού των προχωμάτων ρήγματα εσχημάτισε. Και επηνέχθη μεν, ως ην επόμενον, ζημία τις εις τας αμπέλους της πέραν του Στρυμόνος χώρας, όπως ηκούσαμεν, αλλ' ο καιρός μετεβλήθη επί το δροσερότερον και χαριέστερον και η φυτεία νέαν και εαρινήν θαλερότητα προσέλαβε».

-- Η καλοκαιρία πάντως συνεχίστηκε και κατά τους δύο πρώτους φθινοπωρινούς μήνες, όμως ο Νοέμβριος μπήκε με άγριες διαθέσεις από την άποψη των βροχοπτώσεων, που παρέπεμπαν μάλλον σε καλοκαιρινές μπόρες. Από τις πλημμύρες προκλήθηκαν βλάβες στη σιδηροδρομική γραμμή, ώστε για λίγες μέρες διακόπηκε η συγκοινωνία των Σερρών με τη Θεσσαλονίκη, ενώ πιο σοβαρά ήταν τα προβλήματα –και πιο δύσκολη η αποκατάστασή τους– στο τμήμα της γραμμής που ένωνε τις Σέρρες με την Κωνσταντινούπολη.

-- Τέλος, τον Δεκέμβριο άρχισαν οι μελέτες για την προέκταση του σιδηροδρόμου από τις Σέρρες στην Άνω Τζουμαγιά.

-- Τον ίδιο μήνα το οθωμανικό υπουργείο δικαιοσύνης διέταξε ανακρίσεις μετά από παράπονα κατά του εισαγγελέα του δικαστηρίου Σερρών.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ - ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ

-- «*Ενίσχυση και ζωογόνηση*» του θρησκευτικού αισθήματος την τελευταία διετία διαπίστωνε ο ανταποκριτής του *Νεολόγου* στις Σέρρες τον Απρίλιο, συνδέοντας την εξέλιξη αυτή κυρίως με την παρουσία του αρχιμανδρίτη Γρηγόριου Ωρολογιά τόσο ως δασκάλου των θρησκευτικών όσο και ως ιεροκήρυκα, το κυριακάτικο κήρυγμα του οποίου προσείλκυε τα πλήθη αδιαλείπτως. Παράλληλα, συμβολή στην αναζωογόνηση του θρησκευτικού αισθήματος αναγνωριζόταν και στην αδελφότητα «Ο Άγιος Ιωάννης Χρυσόστομος», που τελούσε υπό την προεδρεία του Ν. Πόρναλη.

-- Η περίοδος των εξετάσεων μετά τη λήξη του σχολικού έτους 1895-96 ξεκίνησαν στις 30 Μαΐου/11 Ιουνίου από το κεντρικό νηπιαγωγείο της πόλης των Σερρών και ολοκληρώθηκαν στις 30 Ιουνίου/12 Ιουλίου με την έναρξη των εξετάσεων στην αστική σχολή, ενώ μια μέρα νωρίτερα ξεκίνησαν και στις 2/14 Ιουλίου ολοκληρώθηκαν οι εξετάσεις του γυμνασίου.

Σ' ό,τι αφορά τους δασκάλους των σχολείων κατά το λήξαν σχολικό έτος: στο κεντρικό νηπιαγωγείο δίδασκαν η Μαρία Δρίτου (διευθύντρια) και η Φανή Γεωργιάδου· στα τέσσερα δημοτικά σχολεία των Άνω και Κάτω Καμινικίων οι Μ. Χρονίδης, Β. Μιχαηλίδης, Κ. Ιατρίδης, Α. Αυξεντιάδης, Άννα Τρίππου και Αικατερίνη Βασιλείου· στα δύο σχολεία του Αραμπατζή μαχαλά οι Ι. Παπαγεωργίου και Άννα Δήμου· στα δύο σχολεία της συνοικίας του Αγίου Παντελεήμονα οι Κ. Ζαφειρόπουλος, Π. Πάνου, Μαρία Σπανού και Βασιλική Δημητρίου.

Στο παρθενιαγωγείο δίδασκαν τρεις καθηγητές του Γυμνασίου (ο αρχιμανδρίτης Γεώργιος Ωρολογιάς, ο Δ. Στέφος και ο Α. Οικονόμου), δύο δάσκαλοι της αστικής σχολής (οι Θ. Γορνέλης και Π. Τορσίλης) και οκτώ δασκάλες, οι: Ματτίλδη Λάιτμερ, Μαρία Μάσκου, Ευδοκία Πασανίκα, Ελένη Πασανίκα, Όλγα Βασιλείου, Μαρία Πανταζή, Ζωή Παππά και η διευθύντρια Ευγενία Γκιούρτη.

Η Ευγενία Γκιούρτη, πτυχιούχος του Αρσακείου και γνώστρια γαλλικών και ιταλικών, διηύθυνε το παρθενιαγωγείο επί τριετία, όμως αυτή ήταν η τελευταία της χρονιά. Στον αποχαιρετιστήριο λόγο της κατά την έναρξη των εξετάσεων των

μαθητριών έκανε μια μικρή αναφορά στο γεγονός, αναφερόμενη στο χρέος κάθε προσώπου που αποχωρεί από την υπηρεσία του:

«Τα μεν πρόσωπα, τα επιτετραμμένα κοινοτικών λειτούργημα, έρχονται και παρέρχονται, διαδοχικώς ως εν λαμπαδηδρομία παρ' άλλων χειρών μεταλαμβάνοντα και εις άλλας μεταβιβάζοντα την εργασίαν. Αλλά το έργον είναι εν και ο σκοπός είναι εις και μόνος. Ωστε το αποχωρούν πρόσωπον υποχρεούται να διατηρή το ενδιαφέρον υπέρ του έργου, εξ ου αποχωρεί, ισοβάθμιον μ' εκείνο, όπερ εν τη διαχειρίσει αυτού διέτρεφεν».

Την αστική σχολή των Σερρών διηύθυνε ο Α. Δημητριάδης. Στο πλευρό του δίδασκαν οι Γ. Τσαλόπουλος (ήδη επί 14 συναπτά χρόνια), Θωμάς Γκουρνέλης, Π. Γορσίλης, Δ. Δημοκήδης, Φ. Ταπεινός και Κ. Σγουρός.

Διευθυντής του ελληνικού Γυμνασίου ήταν ο Α. Π. Σακελλαρίου για τελευταία χρονιά· τον διαδέχτηκε ο Αθανάσιος Φυλακτός από την Τζουμαγιά με σπουδές στη Γερμανία, πρώην καθηγητής του γυμνασίου Σερρών (επί διευθύνσεως Ι. Δέλλιου) και πρώην διευθυντής του γυμνασίου Κορυτσάς.

Οι καθηγητές που για πρώτη φορά δίδαξαν στο γυμνάσιο των Σερρών τη σχολική χρονιά 1895-96, ήταν ο Δημήτριος Στέφος (καθηγητής φυσικής και μαθηματικών με καταγωγή από την Κοζάνη) και ο Δ. Ζαφειρακόπουλος (τεχνικά μαθήματα στις κατώτερες τάξεις του σχολείου).

Μπορεί να μην παρουσιάζουν ελληνικό ενδιαφέρον, όμως έχουν αξία οι δύο γραμμές του Ι. Τσικόπουλου –χάρη στις επιστολές του οποίου προς τον *Νεολόγο* γνωρίζουμε και όλες τις παραπάνω πληροφορίες για τα ελληνικά σχολεία των Σερρών– αναφορικά και με το οθωμανικό γυμνάσιο της πόλης, το οποίο φαίνεται ότι χάρη στη διεύθυνση του Σαδίκ βέη με καταγωγή από τα Ιωάννινα είχε αρχίσει να βρίσκει το βηματισμό του, καθώς εκείνος *«παραλελυμένον σχεδόν υπό της αδρανείας του προκατόχου του ευρών το κατάστημα, ενέπνευσεν εις αυτό ζώήν και εντός ολίγου χρόνου ανήγαγεν αυτό εις ζηλωτήν κατάστασιν και μορφήν»*¹.

¹ Ο Νεολόγος δημοσίευσε και σειρά επιστολών του Ι. Τσικόπουλου με σκέψεις του αναφορικά με το ισχύον καθεστώς, αλλά και την καλύτερη μελλοντική οργάνωση του εξεταστικού εκπαιδευτικού συστήματος. Βλ. τα άρθρα του στις 03, 09 και 17.07.1896.

Το επόμενο σχολικό έτος (1896-97) οι καθηγητές του ελληνικού γυμνασίου παρέμειναν οι ίδιοι, με εξαίρεση την αλλαγή στη διεύθυνση, όπως ήδη αναφέρθηκε. Έτσι, δίπλα στον Αθανάσιο Φυλακτό, οι Α. Σακελλάριος, Μ. Νικολαΐδης και Α. Οικονόμου δίδασκαν τα ελληνικά και τα άλλα εγκύκλια μαθήματα, ο Δ. Στέφος δίδασκε φυσική και μαθηματικά και ο Γ. Ωρολογάς τα θρησκευτικά.

Ωστόσο ανέκυψε ένα πρόβλημα από την καθυστέρηση στις πληρωμές των δασκάλων κι αυτό γιατί είχαν καθυστερήσει οι απαραίτητες διατυπώσεις μετά την παραίτηση του μέχρι τότε ταμία της εφορείας των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, τον οποίο διαδέχτηκε ο Βασίλειος Γκέκας. Εξάλλου από μέλος της εφορείας παραιτήθηκε ο Γ. Τζελέπης και τον αντικατέστησε ο Δ. Αλεξανδρίτης.

ΠΡΟΣΩΠΑ

-- Αναμφίβολα το κορυφαίο γεγονός του 1896 παγκοσμίως ήταν η αναβίωση των Ολυμπιακών αγώνων στην Αθήνα. Για την επιλογή των αθλητών, που θα συγκροτούσαν την εθνική ελληνική ομάδα στους αγώνες, διοργανώθηκαν προκριματικοί με τη συμμετοχή κατά βάση όσων αθλητών ήταν μέλη κάποιου αθλητικού σωματείου, όμως το παρόν έδωσαν και Έλληνες από τα υπόδουλα εδάφη.

Στις 3 Μαρτίου οι *Καιροί* έγραψαν για τρεις νέους από το χωριό Τσαρπίστα (Τερπνή) της Νιγρίτας, οι οποίοι φιλοδοξούσαν να πάρουν μέρος στους αγώνες δρόμου και δισκοβολίας και να προκριθούν στους Ολυμπιακούς αγώνες! Στις άλλες αθηναϊκές εφημερίδες της ίδιας μέρας δεν αναφερόταν η συγκεκριμένη πληροφορία, αλλά γινόταν λόγος μόνο για τρεις αθλητές που είχαν αφιχθεί «εκ Καβάλας», χωρίς αυτό να σημαίνει ότι αυτοί οι τρεις ήταν και Καβαλιώτες στην καταγωγή. Τα ονόματα των συγκεκριμένων τριών αθλητών ήταν Θεόδωρος Νούλης, Θωμάς Τσικλούδης και Θωμάς Αθανασίου (ή Παπαθανασίου).

-- *«Διά της χθεσινής αμαξοστοιχίας ανεχώρησεν εντεύθεν κατευθυνόμενος εις Σέρρας ο δικηγόρος κ. Γ. Αστεριάδης, εγκαταλείψας τας αρίστας των εντυπώσεων εις τους φίλους του, διά την οποίαν είχεν αποστολήν εντάυθα, ως πληρεξούσιος της επαρχίας Ζίχνης, μετά τον θάνατον του αιοδίμου Δράμας. Συγχαίροντες από καρδίας αυτό διά την*

περινουστάτην [= ευφρέστατη] όντως και γενναιόφρονα πολιτείαν του, ευχόμεθα αυτώ κατευόδιον», έγραφε ο Νεολόγος Κωνσταντινουπόλεως στις 05.10.1896.

-- «Ο υπό επίζηλων προτερημάτων κοσμούμενος φιλοπονώτατος νέος κ. Κωνσταντίνος Γ. Τενεκετζής εκ Σερρών δους τας γενικάς αυτού εξετάσεις ενώπιον του κοσμήτορος και των καθηγητών της ιατρικής Σχολής, έτυχε παμψηφεί του βαθμού άριστα, εφ' ω και συγχαίρομεν αυτώ ευχόμενοι την αυτήν επιτυχίαν και εν ταις διδακτορικαίς». (Νεολόγος, 12.12.1896)

- Απώλειες

-- Απανωτά ήταν τα πλήγματα για την οικογένεια Κοντού το 1896. Στις 9/21 Απριλίου έγινε στην Αθήνα η κηδεία του Αναστάσιου Κοντού. Την επόμενη ακριβώς μέρα, ο από πολλά χρόνια εγκατεστημένος στο Βόλο μικρότερος αδελφός του Αναστάσιου, Νικόλαος Κοντός, κήδεψε εκεί τη 16χρονη κόρη του, Κατίνα. Δεκατρείς μέρες νωρίτερα ο Νικόλαος είχε θάψει άλλη μία κόρη, την Ελένη, ενώ ένα χρόνο νωρίτερα είχε φύγει από τη ζωή και ο μικρός του γιός Κωνσταντίνος.

Και σαν να μην έφταναν όλ' αυτά, στις 17/29 Ιουλίου έφυγε από τη ζωή ο μεγαλύτερος των τριών αδερφών Κοντού, ο Αθανάσιος, που επί πολλά χρόνια βρισκόταν στην πρώτη γραμμή των υποθέσεων της ελληνικής κοινότητας Σερρών. Προσωπικός του φίλος ήταν ο μητροπολίτης Γρηγόριος, ο οποίος φανερά θλιμμένος και με λυγμούς στη φωνή απήγγειλε επικήδειο λόγο εξαίροντας τον νεκρό ως άνθρωπο («την πανθομολόγητον αβρότητα και λεπτότητα των τρόπων, την ευγενή και προσηνή προς πάντας συμπεριφοράν, την πνευματικήν και εγκυκλοπαιδικήν μόρφωσίν του, κοσμούσαν παράστημα εξωτερικόν, ωραίον και επιβλητικόν»), ως οικογενειάρχη («την φιλοστοργίαν και πατρικωτάτην προς επιμεμελημένην και αμφιλαφή διαμόρφωσιν των τέκνων αυτού φροντίδα και πρόνοιαν, την φιλοξενίαν και δεξιότητα προς συγκράτησιν της αξιοπρεπείας οίκου διαφημιζομένου επί αριστοκρατικότητι και ροπή προς τον πολιτισμόν») και ως πολίτη («προθύμως και μετά φιλοπάτριδος ζήλου δράσαντος υπέρ των Κοινών και αξιοπρεπέστατα παρά τη Σεβ. διοικήσει αντιπροσωπεύσαντος επί ικανά την κοινότητα»).

Όμως το δράμα δεν σταμάτησε εδώ, καθώς λίγες μόνο μέρες μετά το θάνατο

του Αθανάσιου Κοντού, στις 25 Ιουλίου/6 Αυγούστου κηδεύτηκε ο γιός του, Δημήτριος. Ο Δημήτριος Κοντός (*«νεανίας χρηστός, ευγενής τους τρόπους, συνετός, εύελπις και άξιος του αειμνήστου πατρός υιός»*) κατά την περιγραφή του ανταποκριτή του *Νεολόγου*) είχε αποφοιτήσει από το γυμνάσιο των Σερρών πριν από μια διετία, όμως τον τελευταίο χρόνο της ζωής του υπέφερε από φυματίωση, η οποία και τον οδήγησε στο θάνατο.

Η κόπωση από τα απανωτά χτυπήματα της μοίρας έκανε τον πόνο ενδόμυχο και άφωνο στην αρχή, για ν' ακολουθήσει ένα ξέσπασμα από αναφιλητά, όταν ο φίλος του νεκρού, παλιός συμμαθητής του και πλέον νεαρός δημοδιδάσκαλος, Τριαντάφυλλος Πολυμέρης απηύθυνε στο Δημήτριο Κοντό το ύστατο χαίρε.

-- Στις 30 Ιουνίου/12 Ιουλίου κηδεύτηκε η Ελένη Καπέτη, σύζυγος του υποπροξένου της Ιταλίας και της Αγγλίας στις Σέρρες, Κ. Καπέτη.

-- Μια ακόμη απώλεια τη χρονιά αυτή –μάλλον το Σεπτέμβριο– ήταν ο θάνατος του Παπαμάρκου, ο οποίος με τη διαθήκη του άφησε χρήματα όχι μόνο στην ελληνική κοινότητα της πόλης, αλλά και από 50 τουρκικές λίρες (ξεχωριστά) στους φτωχούς της οθωμανικής και της ισραηλιτικής κοινότητας.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

α. Η επίσκεψη του Σ. Γοργία

Με αφορμή μια σπάνια επίσκεψη του Σερραίου στην καταγωγή, πλην όμως από πολλών ετών αποκαταστηθέντα στη Βιέννη, Σ. Γοργία στην ιδιαίτερη πατρίδα του τον Απρίλιο, στις 04.05 ο *Νεολόγος* φιλοξένησε ένα αποθεωτικό αφιέρωμα στον *«έξοχο υιό»* των Σερρών και στα μέλη της οικογένειάς του, με τον συντάκτη του κειμένου ν' αναδεικνύει το εν γένει παράδειγμα της οικογένειας Γοργία ως αξιομίμητο πρότυπο όχι μόνο από τους Έλληνες του εξωτερικού, αλλά και από τους Σερραίους:

«[...]Μετ' αμοιβαίας συγκινήσεως και ανεκφράστου χαράς ο μεν φιλόπατρις υιός επανείδε τον πάτριον ορίζοντα και το πάτριον έδαφος επάτησεν, η δε

φιλόστοργος πατρίς εδεξιόσατο και περιεπτύξατο το ευσεβώς επισκεφθέν αυτήν μυριοτίμητον τέκνον. Ο κ. Σ. Γοργίας προς ώραν μεν κατέλυσεν εις την

πατρῶον ἐσίαν, ἔνθα μετ' ἀπεριγρά-
πτου πόθου ανεμένετο ὑπὸ τῆς γηραιᾶς
μητρός και τῆς ἐναρέτου ἀδελφῆς Ζωί-
τσας, πρὸς δε ἀνεσιν τῆς πολυμελοῦς οἰ-
κογενείας του φιλοξενεῖται ἐν τῇ ευρυ-
χώρῳ και μεγαλοπρεπεῖ οἰκίᾳ του σεβα-
σμοῦ γέροντος Θεοδώρου Δούρου,
πρὸς μητρός θεῖου, και των ἐξαδέλφων
του, υἱῶν Σ. Δούρου, ἔνθα ἀπολαύει ἐν-
θέρμου περιποιήσεως, οἷα προσήκει
συγγενεῖ πολυαγαπητῷ και διακεκρι-
μένῳ. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας, πλην
των πολυαρίθμων συγγενῶν και των
ἀρχαίων φίλων τῆς οἰκογενείας, ὁ Σ.
μητροπολίτης Σερρών κ. Γρηγόριος και
οἱ ἐγκριτοὶ πολῖται ἐσπευσαν εἰς ἐπίση-
μον ἐπίσκεψιν του ἐξόχου υἱοῦ τῆς πα-
τρίδος.

Πάσα τιμῆς ἐκδήλωσις πρὸς τον δια-
πρεπή συμπατριώτην εἶναι δικαία και ἰ-
σοβάθμιος πρὸς την ὑπόληψιν και την
κοινωνικὴν θέσιν, ἣν κατώρθωσε να
καταλάβῃ ἐν τῇ περικλύτω πρωτευούσῃ
τῆς Αὐστρίας, ἔνθα τιμᾶ τῆς τε γενετεί-
ρας αὐτοῦ πατρίδος και των πατέρων
και προγόνων το ὄνομα. Ἐάν δε σήμε-
ρον ἐπὶ του προσώπου αὐτοῦ ἀνταγωγῆ
ἡ ἀγλή τῆς δόξης του ἐπιφανοῦς και πε-
ριωνύμου οἴκου του Δούμπα, οὐ σχεδὸν
μέλος οἰκογενειακὸν ἀνεγνωρίσθη, το ἐ-
πίζηλον τούτο εὐτύχημα ἐλλόγως εἶναι
δικαία ἀμοιβή των σπανίων ἀρετῶν, ἀς
ἀνέπτυξε, προσληφθεὶς μετὰ την ἐν Ἀθή-
ναις ἀποπεράτωσιν των γυμνασιακῶν
σπουδῶν ὑπὸ του διακεκριμένου ἐκεῖ-
νου ἐμπορικοῦ οἴκου, και δι' ὧν κατώ-
ρθωσε –τεχνίτου και ἀποχειροβιώτου
πατρός υἱός– να κατακτήσῃ μεν ἀμέρι-
στον την ἐκτίμησιν, την ἀγάπην και ἐμπι-
στοσύνην των μεγάλων προστατῶν, ν'
ἀνυψωθῆ δε εἰς την μακαριστὴν περιω-
πὴν τῆς νῦν θέσεώς του.

Ἡ δε ευγενεστάτη και σεβαστὴ κυρία

Γοργίου Σοφία, θυγάτηρ του πρὸ ολίγων
ετῶν ἀποβιώσαντος αἰδίδιμου Κούρτη –
εὐσεβοῦς, ἐναρέτου, φιλοπάτριδος και
διὰ τῆς μεγάλης πρὸς τους συμπατριώ-
τας ευεργετικότητος ἀνεξάλειπτον τῇ ἐν
Βιέννῃ ἐλληνικῇ παροικίᾳ καταλιπόντος
μνήμην γέροντος– συνενόνουσα και ἐν
ἐμμελεῖ ἀρμονία συνδυάζουσα τα καλά
τῆς ἐλληνικῆς ἀγωγῆς, ἥς προνοία πα-
τρικὴ ἔτυχε, μετὰ των ἀγαθῶν τῆς λε-
πτῆς ευρωπαϊκῆς μορφώσεως, διακρί-
νεται ἐν τῇ βιεννοῖᾳ κοινωσίᾳ ὡς οἰκο-
δέσποινα και μήτηρ λαμπρᾶ και περι-
σπούδαστος. Μεγάλῃν δ' αἰσθησιν ἐνε-
ποίησεν εἰς πάντας τους παρ' ἡμῖν εὐ-
φρονούντας ἡ κοσμία και ἀφελῆς περι-
βολὴ τῆς σεβαστῆς κυρίας, ὅλως ἀντίθε-
τος πρὸς το εἰσχωρήσαν και ἐνταῦθα –
δυστυχώς– ρεῦμα τῆς κομμωτικῆς και
φορτικῆς ἐπιδεικτικῆς πολυτελείας, του
καρδιοβόρου σάρακος των οἰκογενειῶν
και μάλιστα των μαστιζομένων ὑπὸ τῆς
δεσποζούσης σήμερον οἰκονομικῆς δυ-
σπραγίας. Πολύ φρονίμως ἄρα ὁ κήρυξ
του θεῖου λόγου ἐν τῷ χθεσινῷ [σ.σ. 28
Ἀπριλίου] θρησκευτικῷ μαθήματι την
ευγενή και ἐνάρετον κυρίαν Γοργίου
προέβαλεν ὡς λαμπρὸν και ἀξιόμιμητον
παράδειγμα εἰς τὰς οἰκοδεσποίνας και
νεάνιδας, τὰς δι' ἔλλειψιν υγιούς μορ-
φώσεως και πρακτικῆς ευθυκρισίας ευ-
χερῶς παρασυρομένας ὑπὸ του ἐπαρά-
του πνεύματος τῆς κακῶς ἐννοουμένης
φιλοτιμίας, ἀλλοτρίας των πατρικῶν και
προγονικῶν ἠθῶν και ἀρετῶν.

Μία των κυριωτάτων φροντίδων του
κ. και τῆς κ. Γοργίου των πρὸς συμπλή-
ρωσιν τῆς ἀγωγῆς, ἣν ἐπιμελέστατα
πρὸς τὰ ἀντάξια των γονέων τέκνα πα-
ρέχουσιν, εἶναι ἡ προσπάθεια πρὸς εὐρε-
σιν διδασκαλίσεως ἐλληνίδος, μεθ' ἥς ἀ-
διαλείπτως τὰτα να συνδιαλέγονται,
καθ' ὅσον γινώσκουσι μεν ἐν μέρει και

γράφουσι την ελληνικήν γλώσσαν, δεν απέκτησαν δ' ακόμη επαρκή ευχέρειαν προς το συνδιαλέγεσθαι ελληνιστί, ως γεννηθέντα εν ξενογλώσσω πόλει. Γονεείς τοιούτοι, οίοι οι διά τοιούτων αρετών κεκοσμημένοι και τηλικαύτης φιλοπατρίας εμπειρορημένοι, κύριος και κυρία Γοργίου, ουδέποτε θα διέπραττον, όπως δυστυχώς άλλοι τινές των εν Ευ-

ρώπη ομογενών, το ασύγνωστον έγκλημα να καταλίπωσι τα φίλτατα αυτών τέκνα, τα σπλάγχνα των, άγευστα της μητρικής γλώσσης, γλώσσης σπουδαζομένης εν τοις γυμνασίοις και πανεπιστημίσι της Ευρώπης υπό πάντων των επιστημόνων, και δη υπ' αυτής, ως γνωστόν, της πρεσβυτιδος αυτοκρατείρας του αυστρουγγρικού κράτους.»

β. Η μονή του Τιμίου Προδρόμου.

Από ένα αφιέρωμα του Νεολόγου της 23^{ης} Μαΐου 1896 στην Ιερά Μονή του Τιμίου Προδρόμου, ξεχωρίζουν ορισμένα σημεία σχετικά με τα πρόσωπα του μοναστηριού, αλλά και τη σχέση των Σερραίων με εκείνο:

«[...] Χαρακτηριστικόν έντιμον της Μονής ταύτης θεωρηθήτω, ότι μεταξύ των εν αυτώ ενασκουμένων πατέρων παρατηρούνται μεν και τινες απόμοχοι του εγκοσμίου βίου, επιζητήσαντες υπό την φιλόξενον αυτής σκέπην ανετωτέραν ζωήν μέχρι της προσεγγιζούσης τελευτής, αλλά διακρίνονται και άνδρες, πλήρη μεν την συναίσθησιν του προορισμού της Μονής έχοντες, μεστοί δε όντες ζήλου, σθένους και ρεκτικότητος υπέρ της ακμής και προόδου αυτής. Εν αυτοίς πάλιν ευδιάκριτον κατέχουσι θέσιν οι ωμολογημένην ικανότητα προς τον αληθή σκοπόν φέροντες γηραιοί πατέρες, ο προηγούμενος κ. Γεράσιμος και ο δικαιοφύλαξ κ. Ανδρόνικος, ειλικρινέστατοι και προθυμότατοι συνεργάται και συναντιλήπτορες εν τω κοινώ αγώνι του καθηγουμένου πανοσιολογιστάτου κ. Χριστοφόρου Δημητριάδου. Ο πολυσέβαστος ούτος προϊστάμενος της ευαγούς μονής, μαθητής και καθηγητής της εν Χάλκη Θεολογικής Σχολής, τελειόφοιτος της φιλοσοφικής σχολής του εθνικού πανεπιστημίου, διευθυντής της εν Σέρραις ελληνικής σχολής, της αθωνιάδος

σχολής και του μοναστηριακού σχολείου γενόμενος, συνενώνει μετά της αρετής, του ανεπιλήπτου βίου, της αδιαμφισβήτητου, απλάστου και ενθουσιώδους φιλογενείας και ευσεβείας ευρείαν εκκλησιαστικήν και ελληνικήν παιδείυσιν, φιλοτιμηθείσα ν' αναδειχθή ευσεβής μιμητής του αγαστού παραδείγματος των αοιδίμων και αθανάτου μνήμης αξίων διδασκάλων του γένους, οίτινες κατά τας πρώτας δεκαετηρίδας του φθίνοντος αιώνος ακμάσαντες, μετά της αυτής ευσεβείας ανήρχοντο εις τε τον ιερόν άμβωνα και την καθηγητικήν έδραν και εν ισοβαθμίω ευλαβεία προσήρχοντο εις την μελέτην και ερμηνείαν των τε ιερών κειμένων και των προγονικών συγγραμμάτων. Μετά των τριών τούτων πρεσβυτών συμπράττουσι και συνεργάζονται και οι άλλοι αδελφοί, ευλαβώς υπείκοντες και προθύμως υπακούοντες εις τας περί των μοναστηριακών συμφερόντων σκέψεις και ενεργείας αυτών, άτε έχόντων και ηλικίαν πρεσβυτέραν και πείραν μεγαλειτέραν.

Χαρακτηριστικόν ωσαύτως της Μονής – υπό την έποψιν της διοικήσεως

αυτής – ιδιαίρότως έντιμον και σπουδαίον εκληφθήτω και τούτο, ότι πάντοτε εξηκολούθησε διατρέφουσα σχέσεις αγαθάς και στενήν οικειότητα μετά της γείτονος πόλεως Σερρών, μετά εγκωμύσεως αποκαλούσης αυτήν το «Μοναστήρι της», όθεν, ει και Σταυροπηγιακή, εκουσίως υπέβαλεν εαυτήν εις το υπό της Σερραϊκής δημογεροντίας – υπό την προεδρείαν του σεβ. μητροπολίτου – επέτειον έλεγχον των λογαριασμών της ετησίως οικονομικής διαχειρίσεως, ώστε, όπως και προηγουμένως, και εφέτος, – κατά το επικρατήσαν έθος – προ ολιγών ημερών συγκροτηθείσης της νενομισμένης κατά Μάιον συνόδου των πατέρων, προσκληθέντες παρεγένοντο εν αυτή ο Σ. μητροπολίτης Σερρών κ. Γρηγόριος μετά τινων δημογερόντων και προυχόντων. Η μεν εξέλεγξις της διαχει-

ρίσεως κατέδειξεν αυτήν ακριβή και έλλογον, η δε ψήφος των πατέρων κατά τας αρχαιρεσίας ανέδειξε τα αυτά πρόσωπα ηγούμενον και δικαιοφύλακα.

Την περί του θαλερού μέλλοντος της Μονής διακαή μέριμναν των γεροπαιτέρων πατέρων συμμερίζεται εκθύμως ο Σ. μητροπολίτης προθυμότατος εκάστοτε προσερχόμενος επίκουρος και οδηγός εις τας αναφυομένας μοναστηριακάς υποθέσεις, καθώς και οι πρόκριτοι της Σερραϊκής κοινότητος, εν οίς ομολογουμένως ως προς τούτο διακρίνεται ο κ. Ν. Πόρναλης· το ενδιαφέρον δε τούτο είναι εύλογον και δίκαιον, καθ' όσον η ιερά αυτή Μονή είναι τρόπον τινά η Δεκέλεια της ημετέρας χώρας υπό την έποψιν της διασώσεως αθίκτου και ολοσχερούς σεβασμού προς τας πατρίους θρησκευτικάς παραδόσεις».

γ. Οι εξοχές των Σερρών

Για την ομορφιά των σερραϊκών εξοχών, που άφηναν «έκπληκτους» όσους τις επισκέπτονταν για πρώτη φορά, έγραφε ο Νεολόγος στο φύλλο της 03.06.1896:

«[...] Τω όντι προ του επαγωγού θεάματος των θελκτικών εξοχών των καλλενουσών [= που ομορφαίνουν] την ανατολικήν ιδίως πρόσοψιν των Σερρών έκπληκτοι μένουσιν οι πρώτην φοράν επισκεπτόμενοι αυτάς. Εις την πληθύν και το έκτακτον κάλλος των σερραϊκών εξοχών προστίθεται και η μοναδική ευκολία, μεθ' ης πας τις εν οιαδήποτε της ημέρας ή της νυκτός ώρα ακόπως και άνευ της ελαχίστης οδοιπορικής δαπάνης δύναται να απολαύση αυτών, συνημένων μετά της πόλεως. Ολίγα βήματα αρκούσι προς ευχερή μετάβασιν εκ του εσωτερικού της πόλεως εις τινα των εξοχών και τανάπαλιν. Υπό την έποψιν ταύτην οι Σέρραι κέκτηνται απαράμιλλον

θέλητρον. [...] Εκ της ακροπόλεως ιδίως ορωμένη η πόλις μαγευτικωτάτην και γραφικωτάτην παριστά άποψιν και θελξίμορφον εικόνα κήπου πολυδένδρου και απεράντου.

Πληρέστατον άρα δίκαιον είχαν οι προσονομάσαντες τας Σέρρας πόλιν εξοχικήν μεν διά το πλήθος και κάλλος των εξοχών, ευλάχανον δε διά την πληθύν των περιλαλήτων και πολιοϊμνήτων κήπων, εν οίς αφθονώτατα και ευωνώτατα [=πολύ φθινά] φύονται τα λαχανικά και μάλιστα τα κοινότατα και πρόχειρα εις διατροφήν των πενεστέρων τάξεων.

Ευχής έργον μετά της εξωτερικής και αναμφηρίστου να συνέπιπτε και η εσω-

τερική καλλονή της πόλεως. Το φαινόμενο της δυσαρμονίας ταύτης ζωνηρόν προσπίπτει ιδίως εις την αίσθησιν των μη εξοικειωθέντων με αυτό ξένων. Την λυπηρόν ταύτην αντίθεσιν οι κατά καιρούς διοικηταί—κατά το μέτρον της δραστηριότητος και του ζήλου του έκαστος—εφρόντισαν να περιστείλωσι κατά το ενόν και εκ των ενόντων. Από τινων μηνών ζωνηρά και ενδιαφέρουσα παρατηρείται ενέργεια προς ισοπεδωτικήν επίστροφωσιν οδών τινων εν τισι συνοικίαις

τη συντόνω προνοία, πρωτοβουλία και εισηγήσει της Α.Ε. του διοικητού Οσμάν Νουρή πασσά, ανδρός συνετού και θερμώς κηδομένου περί των συμφερόντων του τε Υψηλού κράτους και των ειδικωτέρων της ημετέρας χώρας, τη συμπράξει δε του επαρχιακού λογιστού και του δημάρχου Χατζή Βεχίτ εφέντη, και τη επιμελεία του δημορχιακού επόπτου Μουσταφά εφέντη του Κρητικού, αγαθού και δημοφιλεστάτου υπαλλήλου [...]

δ. Η σιδηροδρομική γραμμή Θεσσαλονίκης – Σερρών

Τον δεκαπενταύγουστο, η Ακρόπολις δημοσίευσε την ενθουσιώδη περιγραφή συνεργάτη της, που είχε πρόσφατα ταξιδέψει με το τρένο από τη Θεσσαλονίκη ως τις Σέρρες χαρακτηρίζοντας τη σιδηροδρομική γραμμή, που ένωνε τις δύο πόλεις, ως «καθ' ολοκληρίαν ευρωπαϊκήν» σε πλήρη αντιδιαστολή με τους ελληνικούς «ψευδοσιδηροδρόμους» της εποχής εκείνης:

«Ουδεμία σύγκρισις, λέγει, δύναται να γίνη μεταξύ του σιδηροδρόμου τούτου, δι' ου δύναται τις να μεταβή διά Δρόμας και Δεδεαγάτς μέχρι Κωνσταντινουπόλεως, και των ελληνικών σιδηροδρόμων, οι οποίοι μάλλον ηδύναντο να ονομασθούν ψευδοσιδηρόδρομοι.

Έχει δε ταχύτητα ο νέος μακεδονικός σιδηρόδρομος 50 χιλιόμετρα την ώρα, ήτοι ταχύτητα διπλασίαν των ελληνικών. Οι σιδηροδρομικοί σταθμοί είναι κτίρια επιβλητικώτατα, η δε διασχισμένη χώρα κατάφυτος και ποικιλωτάτη εις λίμνας, ποταμούς και απεριγράπτως ωραία τοπεία. Νομίζεις τις ότι διατρέχει

την Σαζωνίαν. Τοιαύτη είνε η πέραν της Δοϊράνης μέχρις Σερρών χώρα. Ως λίαν λυπηρόν χαρακτηρίζει ότι μεταξύ των σιδηροδρομικών υπαλλήλων ουχί ολίγοι είνε και οι Βούλγαροι, προσληφθέντες υπό της εκμεταλλευτικής εταιρίας ένεκα της τελείας μορφώσεώς των και ιδίως της απταίστου γνώσεως της γαλλικής γλώσσης, την οποίαν εκμανθάνουν εν τω λαμπρώ εν Θεσσαλονίκη Βουλγαρικό Γυμνασίω του Κυρίλλου και Μεθοδίου, ενώ οι σπουδασταί των ελληνικών Γυμνασίων της Μακεδονίας καταφορτόνονται με γραμματικάς, με Ομήρους και με Ηροδότους».

1897

Στην ελληνική ιστορία το 1897 στιγματίστηκε από τον «ατυχή» ελληνοτουρκικό πόλεμο του Απριλίου μέσα σε συνθήκες πρωτοφανούς πολεμικού φανατισμού από την ελληνική πλευρά, χωρίς αυτός να συνοδεύεται από αντίστοιχης σοβαρότητας πολεμική προετοιμασία. Αναμενόμενα, τη χρονιά αυτή δεν ήταν δυνατόν να εντοπιστούν πολλά δημοσιεύματα σε αθηναϊκές εφημερίδες, ενώ λείπει η ψηφιοποίηση των ελληνικών εφημερίδων της Κωνσταντινούπολης, που οπωσδήποτε είχαν βρεθεί σε εξαιρετικά δύσκολη θέση εξαιτίας του πολέμου.

Κατά τ' άλλα, από τα εξαιρετικά λίγα δημοσιεύματα του 1897 με μικρή έστω αναφορά στις Σέρρες διαβάζουμε και πληροφορούμαστε ότι:

-- Στις 12 Ιανουαρίου, η *Ακρόπολις* τα έβαλε με τους φιλοπάτριδες Σερραίους, οι οποίοι είχαν σπεύσει «*τις πρώτος να δώση το σπήτι του*» στους Βούλγαρους δασκάλους, οι οποίοι είχαν αρχίσει να κατακλύζουν την πόλη των Σερρών, ειδικά μετά από την άφιξη του Βούλγαρου υποδιοικητή. Τα έβαλε όμως και με «*την αδράνειαν της Ελληνικής Κυβερνήσεως η οποία ώφειλε να εννοήση την σημασίαν του διορισμού τούτου [σ.σ. του Βούλγαρου υποδιοικητή] και να κάμη γνωστόν εις την Πύλην ότι μόνον εχθρικήν έννοιαν κατά του Ελληνισμού είχε τοιούτον μέτρον*».

Εννιά μέρες μετά, η ίδια εφημερίδα σχολίαζε θετικά τις διαμαρτυρίες των Σερραίων κατά του νέου υποδιοικητή, ενώ αναφερόταν και στην περίπτωση νεαρής Ελληνίδας των Σερρών, χωρίς ωστόσο ν' αναφέρει τ' όνομά της, η οποία –αδιευκρίνιστο πώς– κατάφερε να ματαιώσει την ενοικίαση νέου οίκου του πατέρα της στους Βούλγαρους «*επιδρομείς*».

-- Στις 8 Φεβρουαρίου η *Ακρόπολις* έκανε αναφορά στα βουλγαρικά ληστανταρτικά σώματα που λυμαίνονταν τη Μακεδονία, όπως οι καπεταναίοι Λιούτα-Κώτσο και Μουστρουζ-Κώτσο στην περιφέρεια του Μελένικου και ο Στόιτζος, στη συμμορία του οποίου αποδιδόταν η προ μηνών αιχμαλωσία του άτυχου Ζλάτκου, στη Ζίχνη. Περαιτέρω η εφημερίδα επιχείρησε μια βαθύτερη ανάλυση

αυτών των συμμοριών σημειώνοντας ότι «*μεταξύ ανταρτών και ληστών Βουλγάρων δύσκολος είνε η διάκρισις, αφού οσάκις και όπου ενεφανίσθησαν, κατέφυγον πάντοτε εις ληστρικές πράξεις κατ' αντίθεσιν προς τους έλληνας οίτινες ποτέ, πουθενά, δεν έδωκαν αφορμήν παραπόνων*».

-- Στις 26 Ιανουαρίου/7 Φεβρουαρίου, η αδελφότητα «Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος» γιόρτασε τα δύο χρόνια από την ίδρυσή της στην αίθουσα της Αστικής Σχολής παρουσία του μητροπολίτη Σερρών, ο οποίος εκφώνησε ομιλία υπέρ του σκοπού της αδελφότητας. Λόγο απήγγειλε και ο αρχιμανδρίτης Γ. Ωρολογάς, ενώ στο τέλος της εκδήλωσης πραγματοποιήθηκαν οι αρχαιρεσίες του σωματείου, όπου ως επί το πλείστον επανεξελέγησαν τα ίδια πρόσωπα.

-- Η κορύφωση της έντασης ανάμεσα στην Ελλάδα και την Οθωμανική αυτοκρατορία κατέστησαν ακόμη μια φορά την πόλη των Σερρών σημείο αναφοράς στην οργάνωση του τουρκικού στρατού. Στην πολεμική προετοιμασία των Τούρκων βοήθησε πολύ και ο σιδηρόδρομος. Όπως έγραφε το *Εμπρός* στις 8 Μαρτίου, ανά δέκα χιλιόμετρα της γραμμής των Σερρών ήταν παραταγμένοι 30 στρατιώτες ως φρουροί, καθώς μέσω αυτής μεταφέρονταν ίπποι για το πυροβολικό.

Από την άλλη, μετά την έναρξη των εχθροπραξιών δημοσιεύτηκε στις ελληνικές εφημερίδες μια πληροφορία ότι ειδικό σώμα είχε αποβιβαστεί μέσω του Στρυμονικού κόλπου και ανατολικά των Σερρών κατέστρεψε τμήμα της σιδηροδρομικής γραμμής διακόπτοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τη σιδηροδρομική επικοινωνία της Θεσσαλονίκης με την Κωνσταντινούπολη.

Αν βέβαια ο ελληνικός στρατός του 1897 είχε την ικανότητα να εκτελεί τέτοιες παράτολμες επιχειρήσεις τόσο μακριά από τα σύνορα, αλλά παρόλα αυτά έχασε τον πόλεμο μέσα σε λιγότερο από ένα μήνα, θα μιλούσαμε για ένα από τα μεγαλύτερα οξύμωρα της ιστορίας.

-- Τον Αύγουστο, Βούλγαροι αντάρτες απόπλισαν τους φύλακες της σιδηροδρομικής γέφυρας στα βόρεια των Σερρών σκοτώνοντας τον ένα. Στη συνέχεια έφτασαν μέχρι το σιδηροδρομικό σταθμό του Δεμίρ Ισσάρ απειλώντας τη ζωή του σταθμάρχη.

1898

-- Ο Απρίλιος ήταν παραδοσιακά ο μήνας αγοράς των καπνών στα καπνοχώρια των Σερρών, της Δράμας και της Καβάλας. Η σοδειά όμως ήταν μικρή το 1898 και οι προσφερόμενες τιμές κατώτερες των προηγούμενων ετών, ώστε οι χωρικοί των περιοχών αυτών αρχικά τις απέρριψαν προσδοκώντας καλύτερες μέρες και υψηλότερες τιμές, αλλά μάταια.

-- Τον Μάιο, ο υγειονομικός γιατρός του νομού Θεσσαλονίκης, Βουτσίνος, και ο δημαρχιακός γιατρός των Σερρών, Βοσνακιάν εφέντης, επιθεώρησαν τα φαρμακεία και τις φαρμακαποθήκες της πόλης.

-- Την ίδια περίοδο, σε συνέντευξή του στον ανταποκριτή του *Ταχυδρόμου* της Κωνσταντινούπολης, ο πρόξενος της Σερβίας στις Σέρρες Βρανίσλαος Γ. Νούσιτς ανακοίνωσε την πρόθεση της σερβικής κυβέρνησης να ζητήσει την άδεια για ίδρυση σερβικής σχολής στην πόλη. Εξάλλου, ο ανταποκριτής της ίδιας εφημερίδας δημοσίευσε την πληροφορία ότι και οι βλάχοι της περιοχής πίεζαν τη ρουμανική κυβέρνηση για τη σύσταση ρουμανικού προξενείου στις Σέρρες, ενώ τους επόμενους μήνες θα υποβαλλόταν αίτημα για ανασύσταση του ρωσικού προξενείου στην πόλη, αν και η ρωσική κυβέρνηση ήταν μάλλον αδιάφορη.

Αίτημα για ίδρυση προξενείου ή υποπροξενείου στις Σέρρες υποβλήθηκε και στο γενικό προξενείο της Γαλλίας στη Θεσσαλονίκη. Τον Ιούνιο όμως εκείνο το απέκλεισε κατηγορηματικά με το επιχείρημα ότι κανένα πολιτικό ή εμπορικό συμφέρον της γαλλικής κυβέρνησης δεν δικαιολογούσε μια τέτοια κίνηση.

-- Το ξέσπασμα του ισπανοαμερικανικού πολέμου (25 Απριλίου – 12 Αυγούστου 1898) επέφερε αρχικά μια τεράστια αύξηση στην τιμή των σιταριών («εντός ολίγων ημερών του σίτου η τιμή προέβαινε κατά γιγαντιαία άλματα και η υπερτίμησις ήτο και ταχεία και αδιάλειπτος» περιέγραφε αλληλογραφία από τις Σέρρες, δημοσιευθείσα στον *Ταχυδρόμο* της Κωνσταντινούπολης στις 12.06.1898), με συνέπεια ν' αντιδράσουν οι αρτοποιοί. Μπροστά δε στον κίνδυνο να μείνει η πόλη

χωρίς ψωμί, παρενέβη η δημαρχία για να συγκρατηθούν οι τιμές. Από την άλλη, η αποκλιμάκωση ήταν αναπόφευκτη από ένα σημείο και μετά, καθώς το πρόβλημα της υπερπροσφοράς σιτηρών δεν ήταν τοπικό, αλλά πανευρωπαϊκό.

Όμως υπήρχαν και οι αλευρέμποροι, που ήθελαν να εξυπηρετήσουν τα δικά τους συμφέροντα. Ο αντιπρόσωπος του εμπορικού οίκου Αλλατίνη στις Σέρρες υποχρέωσε τους αρτοποιούς της πόλης να δημιουργήσουν ένα άτυπο τραστ και να πουλάνε τα ψωμιά σε όποια τιμή ήθελαν. Αυτό τουλάχιστον ισχυρίζονταν οι αρτοποιοί μετά τη γενική κατακραυγή, διατεινόμενοι ότι σε αντίθετη περίπτωση, αν δηλαδή αθετούσαν αυτήν την άτυπη συμφωνία, κινδύνευαν είτε να αναγκαστούν σε άμεση πληρωμή των οφειλόμενων είτε να στερηθούν την πίστωση που τους παρείχε ο οίκος Αλλατίνη, ο οποίος ήταν και ο μοναδικός προμηθευτής τους σε αλεύρι. Όσον αφορά τη δημαρχία, αυτήν τη φορά ένιψε τας χείρας της με την υπερτίμηση του ψωμιού να συνεχίζεται τουλάχιστον μέχρι τον Οκτώβριο.

-- Και μιας και μιλάμε για πλύσιμο και δημαρχία, πολλά παράπονα είχαν οι Σερραίοι κατά της δημαρχιακής αρχής τον Ιούνιο, επειδή οι κεντρικότεροι δρόμοι της πόλης, οι οποίοι οδηγούσαν και στους δύο εξοχικούς περιπάτους των Σερραίων, παρέμεναν σκονισμένοι και πρακτικά αδιάβατοι από τα νέφη σκόνης που σηκώνονταν στην ατμόσφαιρα. Αιτία; η αδιαφορία του δήμου στο αίτημα των κατοίκων για κατάβρεξη των οδών.

-- Τον Ιούνιο, ο διευθυντής του Μονοπωλίου των καπνών στις Σέρρες, Βαρτάν Σακαριάν, μετατέθηκε στη Δράμα και στη θέση του διορίστηκε ο Αναστασιάδης.

-- Στις 6/18 Ιουνίου επιφυλάχτηκε θερμή υποδοχή στον μητροπολίτη Γρηγόριο, ο οποίος επέστρεψε σιδηροδρομικώς μέσω Καβάλας (να υποθέσουμε από την Κωνσταντινούπολη;). Οι ιερείς, οι πρόκριτοι, οι μαθητές και άλλοι Σερραίοι πολίτες έσπευσαν να προϋπαντήσουν τον αγαπητό μητροπολίτη, ενώ είχε συσταθεί και ειδική επιτροπή υποδοχής, αποτελούμενη από τους Ζαγκαίο, Αλεξανδρίδη και τους γιατρούς Θεοδωρίδη, Χρυσάφη, Οικονομίδα και Δεσποτίδη.

-- Στις 27 Ιουνίου/9 Ιουλίου ο διοικητής των Σερρών, Μουσταφά Ναηλή αφέντης, μαζί με πολυάριθμη συνοδεία επισκέφτηκε τη μονή του Τιμίου Προδρόμου.

Προηγουμένως ο Μουσταφά Ναηλή είχε παρευρεθεί στην τελετή που έριχνε την αυλαία των εξετάσεων στην κεντρική σχολή των αρρένων. Της τελετής προΐστατο ο μητροπολίτης Σερρών, παρόντες ήταν οι πολιτικές και προξενικές αρχές της πόλης, ο γιατρός του στρατιωτικού νοσοκομείου Κωστάκη βέης, ο γιατρός του ελληνικού νοσοκομείου Οικονομίδης, οι πρύχοντες της ελληνικής κοινότητας Θεοδορίδης και Χρυσάφης, όλοι οι πρόκριτοι της πόλης κλπ.

-- Θύματα λυσσασμένου σκύλου έπεσαν και τα επτά μέλη μια από τις γνωστότερες οικογένειες των Σερρών, αυτής του Αθανασίου Γερακίνα γύρω στα τέλη Ιουλίου με αρχές Αυγούστου. Με δαπάνη του δήμου, όπως αποφασίστηκε σε έκτακτη σύγκλιση του δημοτικού συμβουλίου, και οι επτά στάλθηκαν για θεραπεία στο λυσοκομείο της Κωνσταντινούπολης.

-- Το ίδιο διάστημα, το ποινικό δικαστήριο των Σερρών απασχολούσε η υπόθεση της ληστοσυμμορίας του Δάβκο Δεσπότοβα, που είχε δράσει στην επαρχία των Σερρών την προηγούμενη χρονιά. Έξι από τους ληστές καταδικάστηκαν σε θάνατο, οι δέκα καταδικάστηκαν σε δεκαετή καταναγκαστικά έργα, ενώ στους υπόλοιπους δώδεκα απονεμήθηκαν διάφορες άλλες ποινές.

-- Την ίδια περίοδο (τέλη Ιουλίου με αρχές Αυγούστου) στη... Μεγάλη Βρούνδα - όποια κι αν ήταν αυτή!¹ - εισέβαλε συμμορία, η οποία συνεπλάκη με αστυφύλακες. Ένας από τους προκρίτους ονόματι Σίσκος έχασε την ζωή του, ενώ τραυματίστηκε ο αστυφύλακας Σαβεταί Σιρί. Το χωριό προφανώς βρισκόταν κοντά στην πόλη των Σερρών, καθώς εκεί έσπευσε ο δημαρχιακός γιατρός Βοσνακίαν για να περιθάλψει τον τραυματία.

-- Στο μεταξύ η ελληνική κοινότητα Άνω Βροντούς προσέφυγε στα δικαστήρια ζητώντας την εκκένωση και παράδοση του ιδρύματος της ελληνικής σχολής, το οποίο είχαν καταλάβει παράνομα οι Βούλγαροι της περιοχής εγκαθιστώντας σ' αυτό Βούλγαρους μαθητές και δασκάλους.

¹ Ο ανταποκριτής της εφημερίδας *Ταχυδρόμος* Κωνσταντινουπόλεως ανέφερε πολλά παράξενα τοπωνύμια, που δεν είναι εύκολο να ταυτοποιηθούν. Υπήρξαν μάλιστα και ορισμένες μικρές ειδήσεις από την περιφέρεια των Σερρών, οι οποίες παραλήφθηκαν στην παρούσα έρευνα για τον ίδιο λόγο, τη μη δυνατότητα ταυτοποίησης των τοπωνυμίων.

-- Κρούσματα διεφθερίτιδας (οστρακιάς) εμφανίστηκαν στις Σέρρες (ξεκινώντας από το Αρπαζή Μοναστήρι) από τον Ιούλιο και μετά με ουκ ολίγους θανάτους παιδιών, ενώ η επιδημία επιδεινώθηκε πολύ τον Σεπτέμβριο και τον Οκτώβριο παρά τις προσπάθειες των γιατρών.

Στις 9/21 Οκτωβρίου πραγματοποιήθηκε πολυπληθής συνέλευση στη μητρόπολη Σερρών υπό την προεδρία του μητροπολίτη, όπου συζητήθηκε το σοβαρό υγειονομικό ζήτημα, ενώ αποφασίστηκε η τέλεση παρακλήσεων σε όλους τους ναούς και λιτανειών στους δρόμους της πόλης ως ικεσία προς τον Θεό. Βέβαια η συνέλευση δεν περιορίστηκε μόνο σε αποφάσεις μεταφυσικού περιεχομένου, αλλά συγκροτήθηκε επιτροπή με τη συμμετοχή των ομογενών γιατρών Θεοδωρίδη, Οικονομίδη, Καρατζά, Χρυσάφη, Δεσποτίδη, Χρηστίδη κ.ά., ώστε να ληφθούν όλα τ' απαιτούμενα μέτρα, όπως: να κλείσουν τα σχολεία των μολυσμένων συνοικιών, να επιβληθεί υποχρεωτικά η προσκόμιση από τους μαθητές πιστοποιητικού υγείας με υπογραφή του γιατρού της κάθε συνοικίας και βέβαια να ληφθεί ειδική πρόνοια για δωρεάν περίθαλψη των άπορων οικογενειών.

Στην περιοχή στάλθηκε και ο υγειονομικής επιθεωρητής της Θεσσαλονίκης, Βουτσίνος βέης, ο οποίος περιήλθε όλο το νομό και στις 23 Οκτωβρίου/4 Νοεμβρίου προέδρευσε σε σύσκεψη στις Σέρρες για τη λήψη μέτρων που θα περιορίζαν τη νόσο, όπως το προσωρινό κλείσιμο των πρωτοβάθμιων σχολείων.

-- Στη Βροντού στις 6/18 Αυγούστου εμφανίστηκαν 50 άτομα καλά οπλισμένα, οι οποίοι ξαφνικά άρχισαν να πυροβολούν αδιακρίτως στα παράθυρα και τις πόρτες των σπιτιών. Ένας ισραηλίτης αστυνόμος, που έβγαλε το κεφάλι του από το παράθυρο ενός σπιτιού, τραυματίστηκε σοβαρά, ενώ τα μέλη της συμμορίας απήγαγαν τον πλούσιο ομογενή Ιωάννη Χατζή, τον οποίο και αργότερα κατακρεούργησαν λίγο έξω από την κωμόπολη.

-- Στις 19/31 Αυγούστου τηλεγραφήθηκε στο οθωμανικό υπουργείο Εσωτερικών ότι με αφορμή την επέτειο αναρρήσεως του σουλτάνου στο θρόνο είχαν πραγματοποιηθεί τα εγκαίνια του νέου διοικητηρίου των Σερρών.

-- Στις 5/17 Σεπτεμβρίου στον μητροπολιτικό ναό πραγματοποιήθηκε επιμνημόσυνη δέηση υπέρ αναπαύσεως της ψυχής της πρόσφατα δολοφονηθείσας αυτοκράτειρας της Αυστρίας και βασίλισσας της Ουγγαρίας Ελισάβετ (Σίσι). Ο μητροπολίτης Σερρών Γρηγόριος χοροστάτησε στην τελετή, στην οποία ήταν παρόντες ο υποπρόξενος της Αυστροουγγαρίας Κ. Ζλάτκος, τα (λίγα) μέλη της αυστρουγγρικής παροικίας των Σερρών, ο μουαβίνης ως εκπρόσωπος του μουτεσαρίφη Σερρών, οι πρόξενοι της Ελλάδας, της Αγγλίας, της Ιταλίας και της Σερβίας, ο εμπορικός πράκτορας της Βουλγαρίας και αρκετοί Σερραίοι πολίτες.

-- Στις 12/24 Σεπτεμβρίου το βράδυ, ημέρα Σάββατο, πυρκαγιά ξέσπασε σε αποθήκη ξηρού χόρτου στα Κάτω Καμινίκια. Η φωτιά δεν έλαβε μεγάλες διαστάσεις, ωστόσο πρόλαβε να καταστρέψει αρκετά εμπορεύματα, που τουλάχιστον ήταν ασφαλισμένα (στην εταιρία North British).

-- Την αμέσως επόμενη μέρα έγιναν τα εγκαίνια του σερβικού σχολείου στην πόλη των Σερρών, όμως κανένας ιερέας δεν εμφανίστηκε, ενώ επιδεικτική ήταν η απουσία των προξενικών αρχών, όπως και των απλών πολιτών.

-- Λίγες μέρες αργότερα ξέσπασε φωτιά και σε αχυρώνα κοντά στην εκκλησία των Ταξιαρχών, η οποία πάντως έσβησε γρήγορα.

-- Στις 9 και 10 Οκτωβρίου, μεγάλη κακοκαιρία με προέλευση από τον Θερμαϊκό με ραγδαία βροχή και χαλαζόπτωση (κόκκος χαλαζιού ζυγίστηκε 75 δράμια) επέφερε μεγάλες ζημιές στην ευρύτερη περιοχή. Αμαξοστοιχία από τη Θεσσαλονίκη αναγκάστηκε να σταματήσει στο σταθμό του Χατζή Βεϊλίκ (Βυρώνεια), καθώς η γραμμή παρασύρθηκε σε έκταση 15 περίπου χιλιομέτρων, ενώ δεκαέξι γέφυρες καταστράφηκαν στην περιοχή. Μεγάλα ήταν τα προβλήματα και στην αμαξιτή οδό που συνέδεε τις Σέρρες με τη Θεσσαλονίκη και η οποία επίσης έκλεισε, καθώς πολλές γέφυρες παρασύρθηκαν και σ' αυτό το τμήμα.

Για την αποκατάσταση των ζημιών εκτιμήθηκε ότι θα απαιτούνταν σαράντα τουλάχιστον ημέρες εργασίας. Στην πραγματικότητα χρειάστηκαν λίγες παραπάνω, καθώς μόλις την 1η Δεκεμβρίου ο *Ταχυδρόμος* της Κωνσταντινούπολης

έγραφε ότι πολλές από τις γέφυρες, που είχαν καταρρεύσει εξαιτίας των βροχοπτώσεων στην περιοχή των Σερρών, είχαν πλέον επισκευασθεί καθ' ολοκληρία.

Από την άλλη βέβαια, οι μεγάλες καταστροφές από το χαλάζι σε σπίτια κυρίως της Θεσσαλονίκης έφερε δουλειές στα δύο κεραμουργεία των Σερρών, που κατασκεύαζαν ακατάπαυστα κεραμίδια για τους πληγέντες του γειτονικού νομού.

-- Στις 16/28 Οκτωβρίου, δεκαμελής συμμορία εισέβαλε στο Κρούσοβο (Αγλαδοχώρι), σκότωσε τον πρόκριτο Πέτρο και άρπαξε όσα χρήματα βρήκε στο σπίτι του.

-- Τον Οκτώβριο, ο Χρ. Καραντζάς διορίστηκε αναπληρωτής πρόξενος της Ελλάδας στις Σέρρες στη θέση του Δ. Τικόπουλου.

-- Τις παραμονές των Χριστουγέννων ξέσπασε πυρκαγιά σε εμποροραπτικό κατάστημα, το οποίο καταστράφηκε ολοσχερώς, ενώ ζημιές αξίας 50 περίπου λιρών υπέστη το παρακείμενο κατάστημα των αδελφών Γκόλδεμπεργ. Τρεις υπάλληλοι τέθηκαν υπό κράτηση ύστερα από τις γενόμενες ανακρίσεις. Για να ελέγξει την καταστροφή έφτασε από την Καβάλα ο επιθεωρητής της ασφαλιστικής εταιρίας North British, όπου το κατάστημα ήταν ασφαλισμένο έναντι 1500 τ. λιρών.

Trains de plaisir

Συχνές ήταν οι ημερήσιες εκδρομές με τρένα αναψυχής (trains de plaisir) από τη Θεσσαλονίκη στις Σέρρες, αλλά και το αντίστροφο, την άνοιξη του 1898.

Στις 21 Απριλίου/3 Μαΐου, 600 Θεσσαλονικείς ήρθαν στην πόλη των Σερρών, ενώ στις 1/13 Μαΐου περισσότεροι από χίλιοι Σερραίοι προτίμησαν να εκδράμουν στη γειτονική πόλη αντί μιας συνηθισμένης πρωτομαγιάς στις σερραϊκές εξοχές.

Στις 3/15 Μαΐου νέα εκδρομή με τρένο οργανώθηκε από το σχολείο Feizi-Sibian προς τις Σέρρες.

Στις 14/26 Ιουνίου ήταν η σειρά των Σερραίων να εκδράμουν στη Θεσσαλονίκη, τα δε έσοδα προορίζονταν υπέρ του αυτοκρατορικού (οθωμανικού) λυκείου της πόλης. Λίγες μέρες αργότερα (21 Ιουνίου/3 Ιουλίου) ακολούθησε νέα ημερήσια εκδρομή 850 Σερραίων στη Θεσσαλονίκη με τρένο αναψυχής, αυτήν τη φορά υπέρ των πρωτοβάθμιων σχολείων.

Μεγαλόπνοα... όνειρα!

-- Υπήρχαν ή υπάρχουν πετρέλαια στην περιοχή που στα τέλη του 19^{ου} αιώνα οριζόταν διοικητικά ως σαντζάκι των Σερρών; Η μία και μοναδική αναφορά σ' ένα τέτοιο τρελό ενδεχόμενο δημοσιεύτηκε στον *Ταχυδρόμο* Κωνσταντινουπόλεως στις 21 Αυγούστου 1898. Η εφημερίδα έγραφε:

«Σπουδαιοτάτην εκ Σερρών αγέλουσιν ημίν ανακάλυψιν. Εν τη κατά την επαρχίαν Μελενίκου κόμη του Βλαχοχωρίου ανεκαλύφθη πηγή πετρελαίου εκ τριών φρεάτων, ης η παραγωγή υπολογίζεται εις χιλίας λίτρας καθ' ώραν. Το προνόμιον της εκμεταλλεύσεως της πηγής ταύτης του πετρελαίου αιτείται ήδη παρά των κυβερνητικών αρχών ο ανακαλύψας αυτήν Αβδούλ Καδέρ εφέντης εκ Κοσσυφοπεδίου».

-- Θα φανταζόσασταν ποτέ τραμ στις Σέρρες; Στις 11 Σεπτεμβρίου, ο *Ταχυδρόμος* της Κωνσταντινούπολης σημείωσε ότι ο Οθωμανός πρόκριτος των Σερρών Χατζή Αβδουλλάχ εφέντης είχε ζητήσει από την επίσημη κυβέρνηση την κατασκευή τροχιοδρομικής γραμμής (κοινώς τραμ), που θα συνέδεε την πόλη με τον σιδηροδρομικό σταθμό. Κατά την εφημερίδα, *«η πρωτοβουλία του εν λόγω επιχειρηματίου πολλήν ενεποίησε χαράν εν Σέρραις διά την μεγάλην του έργου χρησιμότητα και πάντες εύχονται την ευδοκίμησιν της επιχειρήσεως».*

-- Ακόμη ένα δημοσίευμα για προτεινόμενο μεγάλο έργο στην ευρύτερη περιοχή των Σερρών διαβάζουμε στον *Ταχυδρόμο* της 30ης Σεπτεμβρίου. Σύμφωνα με αυτό, αντιπρόσωποι μεγάλης βελγικής εταιρίας είχαν έρθει για να μελετήσουν τον τρόπο αξιοποίησης των παλιρροιών της λίμνης του Αχινού. Το σχέδιο των Βέλγων προέβλεπε την τοποθέτηση μεγάλης ηλεκτρικής μηχανής κοντά στη λίμνη για την παραγωγή και παροχή ηλεκτρικού φωτισμού στην πόλη των Σερρών, που παράλληλα θα παρείχε και την απαραίτητη κινητήρια δύναμη για τη λειτουργία ηλεκτρικού τροχιόδρομου –δηλαδή τι τραμ και βλακειές που ήθελε ο Χατζή Αβδουλλάχ, οι Βέλγοι θα έφερναν και τρόλεϊ στις Σέρρες!

Φυσικά ούτε τρόλεϊ ούτε τραμ απέκτησε η πόλη των Σερρών ούτε υδροηλεκτρικός σταθμός κατασκευάστηκε στην πλέον αποξηραθείσα λίμνη του Αχινού ούτε οι Σερραίοι πλούτισαν από τα... πετρέλαια του Μελενίκου!

Η Φιλόπτωχος Αδελφότητα «Τα δύο λεπτά της χήρας»

Στις 19/31 Ιουλίου 1898 συγκεντρώθηκαν τα μέλη της σερραϊκής φιλόπτωχης αδελφότητας με την πρωτότυπη επωνυμία «Τα δύο λεπτά της χήρας», για να γιορτάσουν τα 26 χρόνια της!

Στη μέχρι τότε πορεία του, το σωματείο αυτό, που είχε καθαρά φιλανθρωπικό χαρακτήρα, είχε διαχειριστεί περιουσία 144.716 (χρυσών δραχμών;), ενώ η δική του περιουσία αποτελούταν από δύο σπίτια συνολικής αξίας 15.000 χρυσών δραχμών.

Η λογοδοσία της αδελφότητας τυπώθηκε σ' ένα μικρό τεύχος δεκαέξι σελίδων από το τυπογραφείο Teubner στη Λειψία. Εκεί γινόταν αναφορά και στο πώς πάρθηκε εξ αρχής η απόφαση για την ίδρυσή της πριν από 26 χρόνια²:

«Ήτο πέμπτη του μηνός Ιουνίου του 1872, ημέρα της εβδομάδος Δευτέρα και εορτή του Αγίου Πνεύματος, ότε επτά φίλοι, υπάλληλοι καταστημάτων, συνδιεσκεδάζον εν τη εξοχή του Αγίου Ιωάννου. Είς [= ένας] εξ εκείνων εν τω μέσω της συνδιασκεδάσεως, ως εξ εμπνεύσεως, επρότεινε την ιδέαν να σχηματίσωσιν αποτομειυτικόν κεφάλαιον, το οποίον να χρησιμεύση προς υποστήριξιν και συντήρησίν των, οσάκις δεν θα είχαν εργασίαν. Την ιδέαν παρεδέχθησαν αμέσως όλοι ευχαρίστως και προκαταβαλώντες ευθύς ανά 5 γρ. [σ.σ. γρόσια] έκαστος, αποφασίσαντες δε να καταθέτωσιν ανά 20 παράδες καθ' εβδομάδα, εκ συμφώνου εξέλεξαν Ταμίαν τον προτείνοντα την ιδέαν. Μετ' ολίγον προσήλθον εις την ιδέαν και άλλοι, και ούτως εσχηματίσθη εις όμιλος ανθρώπων, ων ο αριθμός μέχρι τέλους του έτους έφθασε περί τους 25 (ανθρώπων συνδεθέντων διά μιας ιδέας, όμιλος ανώνυμος). Εδέησε δε να δοθή κατόπιν και όνομα εις τον όμιλον αυτών. Και ως όνομα μεν γενικόν εδόθη το όνομα Αδελφότης κατά ζήλον και μίμησιν της τότε ακμαζούσης Φιλελήμονος Αδελφότητος· βραδύτερον δε και μετά εν έτος περίπου εδόθη και το ειδικόν όνομα Φιλόπτωχος Αδελφότης «Τα δύο λεπτά της χήρας». Έκτοτε διέρρυσαν 26 έτη».

² Η αναπαραγωγή εδώ έγινε με βάση την αντιγραφή εκ του πρωτοτύπου στο εξής δημοσίευμα: Σωματεία Ελληνικά εκτός της ελευθέρας Ελλάδος: Σάμος και Σέρραι, Αγών, 11.02.1900, σελ. 2

ΠΡΟΣΩΠΑ

-- Πρόξενος της Σερβίας στις Σέρρες το 1898 ήταν ο Μπράνισλαβ Νούτσιτς, ο οποίος έγραφε και θεατρικά έργα!

-- Ένα εγκώμιο προς τον επίσκοπο Δαφνουσίας (και βοηθό μητροπολίτη Μελενίκου επιφορτισμένου με την περιοχή Δεμίρ-Ισσάρ) φιλοξένησε ο *Ταχυδρόμος* της Κωνσταντινουπόλεως στις 21 Απριλίου: «*Ο καλός ούτος αρχιερέυς μεγάλην ικανότητα και πείραν εκτήσατο από ετών, ως πρωτοσύγκελλος του αιμνήστου μητροπολίτου Μιτυλήνης, τοσαύτην δε αγάπην και αφοσίωσιν εν τη επαρχία, εν η διαμένει ήδη εκτήσατο, ώστε οι πάντες μετά σεβασμού αναφέρουσι το όνομά του. Διότι ταχύς εις πάσαν αίτησιν των χριστιανών, άοκνος, δραστήριος, φιλόμουσος, φιλόανθρωπος, τους πάντας προστατεύει και τους πάντας βοηθεί. Ένεκα δε της μεγάλης φιλανθρωπίας του και της προς το αγαθοεργείν κλίσεώς του και αυτοί οι ξένοι τον θαυμάζουσι και σέβονται, διότι και αυτούς προθύμως εις πολλές περιστάσεις εβοήθησεν και αυτή δε η επιτόπιος κυβέρνησις εκτιμά και υπολήπτεται τον άξιον τούτον Αρχιερέα*».

-- Μια Σερραία, η Ανδρομάχη Νάνου, διηύθυνε κατά το σχολικό έτος 1897-98 το Β΄ νηπιαγωγείο της πόλης Γκιουμουλτζίνα (Κομοτηνή).

-- Στις 9/21 Σεπτεμβρίου παντρεύτηκαν στις Σέρρες ο γιατρός Αμόν ντε Μεντόνσα και η Δ. Κοέν.

-- Το *Σκριπ* της 13.09 πληροφορούσε τους αναγνώστες του ότι «*Ο εκ Σερρών της Μακεδονίας Σαλή αγάς, εγγονός του Μεχμέτ Αλή πασσά, κατηχηθείς ήδη και παρασκευασθείς βαπτισθήσεται αύριον εν τω ιερώ ναώ της Ρόμβης*».

-- «*Εν Σέρραις της Μακεδονίας αντήλλαξαν δακτύλιον αρραβώνα ο ιατρός κ. Χρήστος Ν. Καρατζάς και η δεσποινίς Χρυσάνθη Παρίση, αρίστης και ελληνικοτάτης οικογενείας κόρη ωραία, σεμνή, αγαθή, ευπαίδευτος. Ο βίος διανοίγεται αισιότατος εις το εύμορφον και αρμονικότατον ζεύγος, εις ο και ημείς ευχόμεθα όπως ταχύς ο γάμος επιστέμη την ευοιωνοτάτην μνηστείαν*». (Ακρόπολις, 27.09.1898)

-- Τέλος, τις τελευταίες μέρες του Σεπτεμβρίου στο τμήμα Φιλολογίας της Φιλοσοφικής σχολής του Εθνικού Πανεπιστημίου της Αθήνας γράφτηκε η πρώτη Σερραία φοιτήτρια, Αναστασία Χατζηαράπη.

1899

-- Ενώ το 1898 υποβάλλονταν σωρηδόν τα αιτήματα για ίδρυση νέων προξενείων στην πόλη των Σερρών, το 1899 η τάση είχε αναστραφεί πλήρως ήδη από τις αρχές του έτους, οπότε διακινείται η φήμη ότι η ιταλική κυβέρνηση είχε αποφασίσει την κατάργηση της δικής της προξενικής αρχής ελλείψει Ιταλών υπηκόων και άλλων οικονομικών συμφερόντων. Άλλωστε, το τελευταίο διάστημα το ιταλικό προξενείο διευθυνόταν προσωρινά από τον Καπέτη, ο οποίος διηύθυνε και το αγγλικό υποπροξενείο, από την πρόσοψη του οποίου ωστόσο είχαν κατεβεί τα επίσημα εμβλήματα – χωρίς αυτό να έχει ακόμη κλείσει τυπικά.

-- Στις 6/18 Ιανουαρίου σ' έναν κήπο έξω από την πόλη των Σερρών εντοπίστηκε το πτώμα του 25χρονου Μιχέλ Φαίς, ο οποίος είχε δεχθεί τέσσερις σφαίρες στο στήθος. Πιθανή αιτία του εγκλήματος ήταν η εκδίκηση, καθώς ο νεκρός έφερε πάνω του 15 τουρκικές λίρες. Το έγκλημα προκάλεσε αίσθηση στην πόλη και πολλοί έσπευσαν να εκφράσουν τα συλλυπητήριά τους στην οικογένεια του θύματος.

-- Δύο ισχυρές σεισμικές δονήσεις διάρκειας δύο δευτερολέπτων με διεύθυνση από βορειοδυτικά προς νοτιοανατολικά έγιναν αισθητές και στις Σέρρες στη 1.30' το πρωί (τουρκική ώρα) της 7/19 Ιανουαρίου.

-- Στις αρχές της χρονιάς εμφανίστηκαν κρούσματα ιλαράς: καταγράφηκαν γύρω στα 90 μέχρι τις 9/21 Ιανουαρίου, εκ των οποίων τα δέκα ήταν θανατηφόρα.

-- Τις πρώτες μέρες του 1899 διοργανώθηκε μουσική συναυλία και χορός στην αίθουσα του παρθεναγωγείου με φιλανθρωπικό σκοπό, καθώς τα έσοδα από την εκδήλωση διανεμήθηκαν σε άπορες οικογένειες της πόλης των Σερρών από ειδική επιτροπή με επικεφαλής τη σύζυγο του γιατρού Θεοδωρίδη.

-- Κατά το συνήθη τρόπο γιορτάστηκε για ακόμη μία χρονιά η γιορτή των Τριών Ιεραρχών. Την παραμονή χίλιοι μαθητές και μαθήτριες παρευρέθηκαν με τους δασκάλους τους στον πανηγυρικό εσπερινό που εψάλη στο μητροπολιτικό

ναό των αγίων Θεοδώρων. Το επόμενο πρωί τελέστηκε από τον μητροπολίτη Γρηγόριο η θεία λειτουργία παρουσία και των επισήμων της πόλης. Ο ιεροκήρυκας Γρηγόριος Ωρολογάς μίλησε για τις ζωές και τα έργα των τριών Ιεραρχών και ακολούθησε η καθιερωμένη εκδήλωση στην αίθουσα της αστικής σχολής, όπου ο γυμνασιάρχης Αθανάσιος Φυλακτός απήγγειλε πανηγυρικό λόγο, ενώ οι μαθητές και οι μαθήτριες έψαλαν ύμνους και τροπάρια.

-- Στις 27 Μαρτίου/8 Απριλίου έφτασε στην πόλη των Σερρών ο νέος μουτεσαρίφης, Τζεμάλ βέης, αντικαθιστώντας τον Μουσταφά Ναϊλή εφέντη, ο οποίος αναχώρησε την επόμενη μέρα με προορισμό την Κωνσταντινούπολη.

-- Στις 11/23 Απριλίου, πραγματοποιήθηκε η πρώτη εκδρομή με τρένο αναψυχής (train de plaisir) για τη χρονιά αυτή. Η πρωτοβουλία ανήκε στο σχολείο Feizi-Sibian και 800 Θεσσαλονικείς ανταποκρίθηκαν στην πρόσκληση για μια εκδρομή στην πόλη των Σερρών, με τον μουτεσαρίφη ν' απαγορεύει αυστηρά στους Σερραίους καταστηματάρχες την όποια κερδοσκοπική άνοδο των τιμών.

-- Με ηλιόλουστο καιρό γιόρτασαν οι Σερραίοι το Πάσχα στις 18/30 Απριλίου, με τον Έλληνα πρόξενο Στουρνάρα να δίνει το παρόν, μαζί με όλο το προσωπικό του προξενείου, στη Μητρόπολη.

-- Πέντε μέρες αργότερα στον μητροπολιτικό ναό εψάλη δοξολογία υπέρ της ονομαστικής εορτής του βασιλιά Γεωργίου. Παρόντες και πάλι ο πρόξενος με το υπόλοιπο προσωπικό, όλοι ντυμένοι με την επίσημη στολή.

Τη μέρα εκείνη όμως γιορταζόταν και η εορτή της Ζωοδόχου Πηγής, ώστε οι Σερραίοι ξεχύθηκαν στις εξοχές, όπως ήταν καθιερωμένο. Αυτήν τη χρονιά η κίνηση ήταν ιδιαίτερα αυξημένη, καθώς την ίδια μέρα (23 Απριλίου) συνέπεσε και η μουσουλμανική γιορτή του Ιδρελέζ, δηλαδή η υποδοχή της άνοιξης, ώστε πολλοί Οθωμανοί επισκέφτηκαν επίσης τις περίφημες σερραϊκές εξοχές. Υπήρχαν όμως κι εκείνοι, περισσότεροι από 700 Σερραίοι, οι οποίοι επέλεξαν να ταξιδέψουν στη Θεσσαλονίκη μ' ένα ακόμη έκτακτο δρομολόγιο του τρένου αναψυχής.

-- Όμως η ζωή δεν έχει μόνο χαρές. Την αμέσως επόμενη μέρα η πόλη αναστατώθηκε από μια πρωτοφανή αυτοκτονία, όταν ο γιός ενός Βούλγαρου εμπόρου

έπεσε από τη γέφυρα στη σιδηροδρομική γραμμή, ενώ διερχόταν από το σημείο η εσπερινή αμαξοστοιχία Θεσσαλονίκης – Μοναστηριού των 6.55'.

-- Από την άλλη πάλι, η σιδηροδρομική εταιρία είχε τους δικούς της μελάδες. Με το που άνοιξε ο καιρός άρχισαν, όπως είδαμε, οι διάφορες σιδηροδρομικές εκδρομές από ιδιώτες με ναύλωση ειδικών αμαξοστοιχιών (trains de plaisir), όμως δεν ήταν όλα τόσο ρόδινα. Παρατηρήθηκε το φαινόμενο να πωλούνται εισιτήρια σε περισσότερους επιβάτες απ' όσους πραγματικά χωρούσαν στις άμαξες, ενώ σημειώθηκαν και περιστατικά μεθυσμένων επιβατών, οι οποίοι έσπαγαν τα παράθυρα των βαγονιών. Έτσι, ύστερα από εισήγηση του επιθεωρητή Λ. Σεβέρ, η εταιρία αποφάσισε τη διακοπή της παραχώρησης αμαξοστοιχιών σε ιδιώτες.

-- Στις 30 Απριλίου/12 Μαΐου στο διοικητήριο των Σερρών πραγματοποιήθηκε η κλήρωση των νεοσυλλέκτων. Το τυπικό της εκδήλωσης είχε ως εξής: πρώτα έγινε η ανάγνωση του σχετικού αυτοκρατορικού φερμανιού, ακολούθησαν ευχές υπέρ του σουλτάνου και αμέσως μετά η κλήρωση.

-- Μία μέρα μετά, πρωτομαγιά, οι μαθητές των χριστιανικών σχολείων ξεχύθηκαν στις εξοχές. Εκεί μάζεψαν λουλούδια, προγευμάτισαν και τραγούδησαν.

-- Στο πρώτο δεκαπενθήμερο του Μαΐου, ο Χ. Πούλσιος, πρόκριτος από το Μελένικο, επέστρεψε στην πόλη του από το χωριό Σάβιακο (Βαμβακόφυτο), όταν αιχμαλωτίστηκε από συμμορία Βούλγαρων ληστών. Το άλογο του απαχθέντα προκρίτου επέστρεψε μόνο του στο σπίτι του Πούλσιου, η οικογένεια του οποίου ανησύχησε και ειδοποίησε τις αρχές, όμως εκείνες δεν έδειξαν ιδιαίτερο ζήλο. Το τι πραγματικά είχε συμβεί, αποκαλύφθηκε λίγες μέρες αργότερα, όταν ο Πούλσιος υποχρεώθηκε να στείλει επιστολή στους συγγενείς του, ειδοποιώντας τους ότι οι απαγωγείς ζητούσαν λύτρα ύψους 500 λιρών.

-- Στις 27 Μαΐου/8 Ιουνίου, νέος πρόξενος της Σερβίας στις Σέρρες διορίστηκε ο Σίμα Αβράμοβιτς.

-- Θερμότετη υποδοχή επιφύλαξαν οι κάτοικοι του Δεμίρ Ισσάρ στον νέο μητροπολίτη Μελενίκου Λεόντιο τον Ιούνιο. Διμελής επιτροπή μετέβη μέχρι το σιδηροδρομικό σταθμό Ποροΐων για να τον προϋπαντήσει, ενώ έξω από την πόλη

συγκεντρώθηκε πλήθος πιστών, οι οποίοι μαζί με τους εφημέριους της ελληνικής κοινότητας συνόδεψαν τον μητροπολίτη μέχρι το ναό, όπου πραγματοποιήθηκε η καθορισμένη ιεροτελεστία, και ακολούθως μέχρι το οίκημα της επισκοπής.

Η συνέχεια όμως δεν θα ήταν το ίδιο ιδανική. Ο Λεόντιος προκάλεσε μεγάλη αναστάτωση στην επαρχία του με την επίδειξη αδιαφορίας και τη μεταφορά της έδρας στο Δεμίρ Ισσάρ, πυροδοτώντας την ένταση μεταξύ των δύο αντίπαλων παρατάξεων της ελληνικής κοινότητας.

-- Τον Ιούνιο, θύμα απαγωγής έπεσε ο διευθυντής των μεταλλείων Στρατωνίου, Γάλλος μηχανολόγος Σεβαλιέ. Προσπαθώντας να ξεφύγουν από την καταδίωξη του στρατού, τέσσερις από τους ληστές/απαγωγείς κατέφυγαν στο δάσος του μετοχίου των Ιβήρων κοντά στη Νιγρίτα. Εκεί όμως έκαναν ένα μοιραίο λάθος.

Στην περιοχή, όπου κρύβονταν, υπήρχε μια μάντρα. Όταν κάποια στιγμή είδαν εκεί ένα παιδί, του έδωσαν χρήματα να τους αγοράσει κρυφά καπνό. Στο παντοπωλείο όμως του χωριού καθόταν ένας Οθωμανός ανθυπασπιστής, ο οποίος κάτι υποπτεύθηκε, όταν είδε το μικρό αγόρι να κρύβει τον καπνό κάτω από τα ρούχα του. Όταν δε το ρώτησε για ποιον προορίζοταν ο καπνός, εκείνο ανέφερε φοβισμένο τους δύο ξένους που είχε συναντήσει και ο ανθυπασπιστής κατάλαβε ότι οι ξένοι ήταν πιθανότατα κάποιοι ληστές.

Η μάντρα περικυκλώθηκε, ώστε οι ληστές ήταν αδύνατο να διαφύγουν. Ο αρχηγός τους, ο καπετάν Γιαννάκης ή Γεωργάκης, αυτοκτόνησε με το περίστροφό του, ενώ οι άλλοι τρεις συνελήφθησαν. Πάνω τους βρέθηκαν 5.645 τουρκικές λίρες κι ένα μικρό κατάστιχο, στο οποίο ήταν σημειωμένα τα ονόματα όσων είχαν μοιραστεί τα λύτρα για την απελευθέρωση του Σεβαλιέ, δηλαδή 15.000 λίρες.

-- Στις 24 Ιουνίου/6 Ιουλίου γύρω στις 10 το πρωί, ο Μαργαρίτης Ταξιάρχης, πρόκριτος του χωριού Ράχοβα (Μεσορράχη) του καζά Ζίχνης δολοφονήθηκε, ενώ μετέβαινε έφιππος στα χωράφια του. Ο δράστης πυροβόλησε τον Ταξιάρχη τέσσερις συνεχόμενες φορές με όπλο γκρα και στη συνέχεια έφυγε ανενόχλητος, παρότι φέρονταν ως αυτόπτες μάρτυρες πολλοί Οθωμανοί της γύρω περιοχής. Οι αρχές συνέλαβαν ως ύποπτο έναν Οθωμανό συγχωριανό του θύματος, όμως λίγες

μέρες μετά τον άφησαν ελεύθερο. Γενική πάντως ήταν η πεποίθηση ότι Τούρκοι της Ράχοβας είχαν πληρώσει το δράστη –πιθανόν κάποιον αγροφύλακα– για να εκτελέσει το φονικό του έργο.

-- Στο μεταξύ τον Ιούλιο θύματα δολοφονικής επίθεσης έπεσαν δύο Έλληνες πρόκριτοι των Άνω Ποροΐων, ο Χατζηδημητρίου και ο έμπορος Ιωάννης Τσαμπάτζης –ο τελευταίος την ώρα που μετέβαινε στα γειτονικά Κάτω Ποροΐα για επαγγελματικές του υποθέσεις. Έντονη ήταν η αντίδραση του Έλληνα προξένου στις Σέρρες, Στουρνάρα, ο οποίος ζήτησε την άμεση λήψη μέτρων, ώστε ο διοικητής των Σερρών ενίσχυσε τον στρατό με δύο ακόμη συντάγματα για να επιτηρούν αυστηρότερα τα κτήματα των Βουλγάρων.

-- Ο Ιούλιος, ο τυπικά καλοκαιρινός αυτός μήνας, αποδείχτηκε εξαιρετικά βροχερός στις αρχές του, προξενώντας ζημιές σε πολλά πλημμυρισμένα σπίτια στη Νιγρίτα, ενώ κεραυνός κατέστρεψε ένα σπίτι στο Δεμίρ Ισσάρ.

-- Το ίδιο διάστημα (αρχές Ιουλίου), η βουλγαρική εξουσία διόρισε ως προϊστάμενό της στις Σέρρες τον αρχιμανδρίτη Καισάριο, πρώην ηγούμενο της μονής της Ρίλα κοντά στη Σόφια.

-- Στις 4/16 Ιουλίου, Βούλγαροι των Σερρών επιτέθηκαν στον διευθυντή του βουλγαρικού σχολείου, Ναούμωφ, τραυματίζοντας σοβαρά αυτόν και τη σύζυγό του, που μαζί με τα παιδιά τους είχαν βγει για απογευματινό περίπατο στο κέντρο της πόλης –κατ' άλλες πληροφορίες κάθονταν στον δημοτικό κήπο. Οι τέσσερις δράστες είχαν βγει από ένα παντοπωλείο και επιτέθηκαν στο ζευγάρι με μαχαίρι. Οι δύο τραυματίες μεταφέρθηκαν στο παρακείμενο φαρμακείο του γιατρού Χρηστίδη, όπου έτυχαν των πρώτων βοηθειών από τον ίδιο και τους συναδέλφους του, Καρατζά και Τενεκετζή. Ήταν εντυπωσιακή η πληροφορία του *Ταχυδρόμου*, εφόσον ανταποκρινόταν στην πραγματικότητα, ότι ο Ναούμωφ και η σύζυγός του είχαν οι ίδιοι ζητήσει Έλληνες γιατρούς να τους περιθάλψουν, παρότι στην πόλη υπήρχε και Βούλγαρος γιατρός. Το ίδιο κιόλας βράδυ οι αρχές συνέλαβαν τον Βούλγαρο ιδιοκτήτη του παντοπωλείου και τον βιβλιοπώλη αδερφό του, ενώ αργότερα συνελήφθη κι ένας σπουδαστής του βουλγαρικού σχολείου.

Όμως η περιπέτεια του ζεύγους Ναούμωφ δεν είχε χαρούμενο τέλος. Σύμφωνα μ' ένα δημοσίευμα, εξαιτίας της αιμορραγίας η σύζυγος του διευθυντή απέβαλε το παιδί που κυοφορούσε. Σε κάθε περίπτωση, τις επόμενες ημέρες η κατάσταση της υγείας της επιδεινώθηκε δραματικά και στις 3/15 Αυγούστου, η άτυχη γυναίκα υπέκυψε στα τραύματά της. Όσον αφορά τον Ναούμωφ, αυτός επέζησε με σημαντικές όμως επιπλοκές στην υγεία του, ενώ λίγες μέρες μετά το θάνατο της συζύγου του μετέβη στη Βιέννη, όπου σχεδίαζε να εγκατασταθεί μόνιμα.

-- Στις 6/18 Ιουλίου, γύρω στις 9 το βράδυ τουρκική ώρα, συμμορία οπλισμένων Βούλγαρων ληστών περικυκλώθηκε από απόσπασμα του οθωμανικού στρατού και της χωροφυλακής των Σερρών στην περιοχή μεταξύ Σάβιακου (Βαμβακόφυτο) και Μελενικιτσίου. Κατά τη συμπλοκή σκοτώθηκαν πέντε ληστές. Οι υπόλοιποι πέντε διέφυγαν προς το Σάβιακο, όπου έπεσαν σε ενέδρα του καϊμακάμη του Δεμίρ Ισσάρ, Φειζή βέη, ώστε ακόμη τέσσερις έχασαν τη ζωή τους, ενώ ο πέμπτος κατάφερε να διαφύγει.

-- Τον ίδιο μήνα εξαρθρώθηκε και η συμμορία του Μουτσίνου, γνωστού και ως Λυκοκεφάλου. Η συμμορία σχεδίαζε ν' απαγάγει τον Χατζή Αβδούλ εφέντη, κάτοικο των Σερρών. Όμως οι αρχές έμαθαν το σχέδιο και έστησαν καρτέρι 10 χιλιόμετρα έξω από την πόλη. Ύστερα από συμπλοκή τρεισήμισι ωρών όλοι οι ληστές έπεσαν νεκροί, ενώ τα κεφάλια του Μουτσίνου και του Πέτρωφ μεταφέρθηκαν στις Σέρρες και στα γύρω χωριά, όπου εκτέθηκαν σε κοινή θέα.

-- Στον κύκλο των χαμένων μεγαλεπήβολων έργων καταχωρίζεται η αναγγελία της υποβολής πρότασης προς την οθωμανική κυβέρνηση για την κατασκευή ηλεκτρικού τραμ που θα συνέδεε τις Σέρρες και την Καβάλα, στην οποία έκανε αναφορά η γαλλόφωνη εφημερίδα *Journal de Salonique* στις 24.07 (ν.η.)

-- Η διενέργεια επιμνημόσυνης δέησης υπέρ αναπαύσεως της ψυχής του εθνικού ευεργέτη Γεωργίου Αβέρωφ αποφασίστηκε στα τέλη του ίδιου μήνα.

-- Στις 13/25 Αυγούστου ο σχεδόν 80χρονος ηγούμενος της ιεράς Μονής του Τιμίου Προδρόμου, Χριστόφορος Δημητριάδης, απήχθη κοντά στο μοναστήρι, ενώ επέστρεφε από την πόλη των Σερρών. Διαδόθηκε η φήμη ότι ως λύτρα για

την απελευθέρωσή του ζητήθηκαν 500 λίρες, όμως δεν είναι σαφές αν όντως καταβλήθηκαν χρήματα, αν απλά αφέθηκε ελεύθερος ή αν ο ίδιος κατάφερε με κάποιον άλλο τρόπο να ξεφύγει.

Η ελληνική κοινότητα ωστόσο δυσπιστούσε αν το κίνητρο της απαγωγής ήταν καθαρά χρηματικό. Σύμφωνα με την εφημερίδα *Αγών*:

«Ότι η απαγωγή του σεβαστού πρεσβύτου είνε ουχί ληστρική καθαρώς πράξις, αλλά στυγερόν μεγαλούργημα του σχεδίου, όπερ διευθύνει και διεξάγει το εν Σέρραις Βουλγαρικόν Πρακτορείον είνε ηλίου φαεινότερον. Ουδ' η ελαχίστη αμφιβολία επιτρέπεται. Αμαρτάνει εις τον Θεόν και εις την αλήθειαν ο επιτρέπων εαυτώ τοιούτον δισταγμόν.

Το Πρακτορείο λυσσώδη και αιμοχαρή αγώνα ανέλαβε προς εξόντωσιν παντός Ελληνικού στοιχείου παρακαλύοντος την πρόοδον των Βουλγαρικών βλέψεων· είμεθα εγγύς των πραγμάτων· βλέπομεν και αντιλαμβανόμεθα αυτάς με τας ίδιας αισθήσεις· δεν πλανώμεθα ούτε υπερβολικοί είμεθα».

-- Στις αρχές Οκτωβρίου οι αρχές των Σερρών συνέλαβαν τον ληστή Αγγελή Καρά ογλάν και τους οπαδούς του.

-- Στις 4/16 Οκτωβρίου, ένας ρουμανοδιδάσκαλος αφίχθηκε στα Άνω Πορόια, επιχειρώντας να διαδώσει την προπαγάνδα των ρουμανιζόντων, όμως οι κάτοικοι του χωριού τον ανάγκασαν να φύγει. Ίδια τύχη είχε και στο Δεμίρ Ισσάρ.

-- Από την εκ Σερρών επιστολή, που δημοσιεύτηκε στον *Ταχυδρόμο* της Κωνσταντινούπολης στις 23.10, στέκομαι σε ένα σημείο, στο οποίο ο επιστολογράφος σχολίαζε την επικράτηση της χαρτοπαιξίας μεταξύ πολλών Σερραίων:

«Ως εν Καβάλλα και εν τη ημετέρα πόλει το όχαρι και καταστρεπτικόν χαρτοπαίγνιον ενέπηξε τους γαμψούς ονύχας του και κατασχίζει πολλών καλών άλλως τε οικογενειών τα εντόσθια· ελπίζομεν δε ότι οι συνετοί Σερραίοι θα μεριμνήσωσι πολύ ταχέως ν' αποσοβήσωσι τοιούτον ειδεχθή και αποτρόπαιον πολέμιον.».

-- Στις 7/19 Νοεμβρίου έφτασε ο νέος στρατιωτικός διοικητής Ιβραχίμ πασάς.

-- Στις 13/25 Νοεμβρίου ο πρόξενος Στουρνάρας ανακοίνωσε στην ελληνική κυβέρνηση τη συμπλοκή μεταξύ Ελλήνων και Βουλγάρων με αφορμή την απαίτηση των τελευταίων να ιδρύσουν βουλγαρικό σχολείο στην πόλη των Σερρών.

-- Στο πρώτο δεκαήμερο του Δεκεμβρίου διοργανώθηκε μουσική συναυλία υπέρ των φτωχών μαθητριών του παρθεναγωγείου των Σερρών υπό την αιγίδα της Ι. Αγγελικής Κων. Σχοινά, προέδρου της αδελφότητας «Εμμέλεια» (ή «Μήτηρ των Ορφανών»), που ήδη είχε συμπληρώσει δύο χρόνια φιλανθρωπικής δράσης. Στη συναυλία συμμετείχαν κατά κύριο λόγο ερασιτέχνες με επικεφαλής τον δόκιμο καλλιτέχνη Αναστάσιο Δήμιτσα. Στο τέλος της εκδήλωσης, χορός μαθητριών παρουσίασε ένα ωραίο κωμειδύλλιο.

-- Στις 15/27 Δεκεμβρίου στο διοικητήριο πραγματοποιήθηκε σύσκεψη των Ελλήνων, Οθωμανών και Εβραίων προκρίτων, οι οποίοι αποφάσισαν τη συγκρότηση ειδικής επιτροπής υπό την προεδρία του Νασίτ βέη για την ανέγερση στρατώνα στην πόλη των Σερρών, που θα είχε χωρητικότητα δέκα χιλιάδων ανδρών.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ

-- Ο αριθμός των μαθητών στα εκπαιδευτήρια των Σερρών το έτος 1898-99:

Γυμνάσιο	102 μαθητές
Κεντρική Αστική Σχολή (εξατάξια)	429 "
Δημοτικό σχολείο Παντελεήμονος (τριτάξιο)	94 "
Δημοτικό Σχολείο Άνω Καμινικίων (τριτάξιο)	72 "
Δημοτικό Σχολείο Κάτω Καμινικίων (τριτάξιο)	45 "
Δημοτικό Σχολείο Αραμπατζή Μαχαλά (τριτάξιο)	58 "
Κεντρικό Παρθεναγωγείο (οκτατάξιο)	410 μαθήτριες
Παρθεναγωγείο Άνω Καμινικίων	39 "
Κεντρικό Νηπιαγωγείο	235 νήπια
Νηπιαγωγείο Αγίου Παντελεήμονος	100 "
Νηπιαγωγείο Άνω Καμινικίων	81 "
Νηπιαγωγείο Κάτω Καμινικίων	72 "
Νηπιαγωγείο Αραμπατζή Μαχαλά	78 "

-- Στις 13/25 Ιουνίου, το βουλγαρικό σχολείο των Σερρών μοίρασε βραβεία και επαίνους στους μαθητές του μετά τη λήξη της σχολικής χρονιάς. Πολλοί επίσημοι παρευρέθηκαν, όπως ο μουτεσαρίφης, ο μουεβίνης, ο καδής, ο Λάζαρος Εσκέναζι ως εκπρόσωπος των δικηγόρων, αλλά και ο Έλληνας γιατρός Δεσποτίδης.

Η εκδήλωση ήταν φτωχότερη συγκριτικά με εκείνη των ελληνικών σχολείων. Στην αρχή ο διευθυντής του σχολείου, ο άτυχος Ναούμωφ, μίλησε στα βουλγαρικά. Ακολούθησαν οι προφορικές εξετάσεις των μαθητών και μετά δόθηκαν τα βραβεία, ενώ η εκδήλωση έκλεισε με ομιλία του μουτεσαρίφη, Τζεμάλ βέη.

-- Στον *Ταχυδρόμο* της Κωνσταντινουπόλεως της 14.08 δημοσιεύτηκαν κάποια θετικά σχόλια για τους καθηγητές του γυμνασίου Σερρών με αφορμή τα αποτελέσματα των ετήσιων σχολικών εξετάσεων του Ιουνίου. Ειδικά όσον αφορά το διευθυντή, Αθανάσιος Φυλακτό, ο επιστολογράφος παρατηρούσε ότι εκπλήρωνε «*ευσυνειδήτως τα εαυτού καθήκοντα*» και «*διά στιβαράς χειρός*» διήθυνε τη σχολή. Για τους υπόλοιπους σημείωνε τα εξής:

«Ευδοκιμώτατοι ωσαύτως υπήρξαν οι καρποί της διδασκαλίας των ξένων γλωσσών, της τουρκικής και γαλλικής. Εν τοις τουρκαϊκοίς και πέρυσιν αρκούντως ευάρεστα αποτελέσματα είχαν επιτευχθή διά του αυτού καθηγητού κ. Θ. Αγοραστού, αλλ' ο πέρυσι ριφθείς σπόρος δι' επιμελούς εργασίας εβλάστησε και ηυξήθη εις δένδρον καλλίκαρπον. Το αυτό παρετηρήθη και περί του καθηγητού των γαλλικών κ. Ι. Τριανταφύλλου, όστις, καίπερ μόλις περί τα μέσα του έτους αναλαβών την διδασκαλίαν, παρουσίασεν αποτελέσματα, αναδείξαντα αυτόν υπέρτερον των προσδοκιών της πόλεως. Ωσαύτως εξάίρεται η αξία των λοιπών καθηγητών, του των Ιερών αρχιμανδρίτου κ. Ωρολογιά, των ελληνιστών κ.κ. Ν. Βασιακάρου και Α. Οικονόμου και του φυσικομαθηματικού κ. Βερέττα, οίτινες διά της ευσυνειδήτου εκπληρώσεως των καθηκόντων αυτών άξιοι εδείχθησαν της υψηλής αυτών αποστολής».

-- Τρεις μέρες νωρίτερα η ίδια εφημερίδα είχε δημοσιεύσει επιστολή από την κωμόπολη Βαρακλή Δζουμαγιά, στην οποία περιγραφόταν η κατάθεση του θεμελίου λίθου για την ανέγερση νέας κεντρικής αστικής σχολής και νέου παρθεναγωγείου, αν και αυτή στην πραγματικότητα... θα γινόταν λίγους μήνες μετά!

Το οικόπεδο βρισκόταν μεταξύ της παλιάς και της νέα συνοικίας της κωμόπολης και ήταν δωρεά του αποθανόντα Σερραίου Αθανάσιου Σχοινά.

«Η ίδρυσις τοιούτων σχολών εν τη πατρίδι ημών, αριθμούση υπέρ τας 10 χιλιάδας ομογενών, ήτο τουσούτω μάλλον αναγκαία, καθ' όσον η ημετέρα κωμόπολις, τετράωρον απέχουσα εκ των Σερρών και περικυκλωμένη υπό εκατόν πενήκοντα περίπου χωρίων, αποτελεί ου μόνον το μεγαλείτερον κέντρον εμπορίου του βάμβακος και των σιτηρών της επαρχίας, αλλά και σπουδαίον κέντρον δημοτικής παιδείσεως ως εκ της συρροής μαθητών και των πέριξ χωρίων» υπογράμμισε ο συντάκτης της επιστολής, που δεν παρέλειψε να μεταφέρει την ευγνωμοσύνη της ελληνικής κοινότητας στη χήρα του Βασίλειου Μελά. Η γυναίκα είχε προσφέρει 250 λίρες υπέρ του παρθεναγωγείου, που μετά την αποπεράτωσή του θα έφερε το όνομα «Παρθεναγωγείο Μελά» προς τιμήν της.

ΠΡΟΣΩΠΑ

-- Στις 24 Ιανουαρίου /5 Φεβρουαρίου τελέστηκαν οι γάμοι του Κωνσταντίνου Δεσποτίδη και της Μαρίας Σκινά.

-- Την επόμενη μέρα απεβίωσε ο έμπορος Νέστωρ Γεωργιάδης.

-- Στις 11.02.1899 κάποιος Κ. Σοιλέδης ευχήθηκε μέσω της *Ακροπόλεως* στον Σερραίο απόφοιτο του Εθνικού Πανεπιστημίου Κωνσταντίνο Τενεκετζή για τον βαθμό «Άριστα», που είχε αποσπάσει παμνηφεί κατά τις διδακτορικές (πτυχιακές) εξετάσεις του στην Ιατρική σχολή: *«Πέποιθα δ' ότι και εν τω μέλλοντι θέλει εξακολουθήσει ούτω θεραπεύων την του Ασκληπιού θείαν επιστήμην και καταλάβει διαπρεπή θέσιν μεταξύ των εν τη πατρίδι συναδέλφων του»*.

Κάτι σπάνιο, τρεις μέρες αργότερα, στην ίδια εφημερίδα, δημοσιεύτηκε δεύτερη συγχαρητήρια αγγελία για τον Τενεκετζή, αυτήν τη φορά από κάποιον Ι.Χ.

-- Στις 21 Μαρτίου/2 Απριλίου ο υποπρόξενος της αυστρουγγρικής κυβέρνησης Γεώργιος Ζλάτκος αρραβωνιάστηκε με τη Μαρία Α. Παρίση. Ο αρραβώνας αποτέλεσε σημαντικό κοσμικό γεγονός, στο οποίο παρευρέθηκαν πολλοί εξέχοντες Σερραίοι. Μετά την τελετή ακολούθησε χορός μέχρι τις 4 το πρωί.

ΤΑ ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΗΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ – ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ (καλοκαίρι 1899)
(Πηγή: Journal de Salonique, 27.07.1899)

CHEMIN DE FER OTTOMAN
Jonction Salonique-Constantinople
Service des Voyageurs

Marche des Trains à partir du 1 Août - 20 Juillet 1899

(Temps Est d'Europe en avance de 28 minutes sur l'heure locale de Salonique)

Section Salonique-Dédéagatch

Section Dédéagatch-Salonique

STATIONS	Train de correspondance directe N° 1 circule les Lundi Mercredi et Vendredi	Train Mixte N 21 circule les Mardi Jeudi Samedi Dimanche	Train Mixte N 41 circule tous les jours
Salonique Ville <i>Départ</i>	6.00	6.00	"
Salonique J. S. C.	6.07	6.10	"
Salmanli	6.48	7.04	"
Sari-Gueul	7.05	7.35	"
Kilindir	7.37	8.18	"
Doïran	7.53	8.43	"
Akindjali	8.11	9.05	"
Poroy	8.40	9.47	"
Hadji-Beylik	9.11	10.27	"
Démir-Hissar	9.27	10.52	"
Prossnik	9.50	11.21	"
Sèrres	10.14	11.57	"
Borna	10.46	12.38	"
Anghista	11.14	1.21	"
Otéligos	11.34	1.55	"
Drama { Arrivée	11.51	2.15	"
{ Départ	midi 07	2.46	"
Nousretli	12.30	3.21	"
Buk	1.15	4.14	"
Yeni-Keui	1.37	4.39	"
Okdjilar	2.33	5.39	"
Eskédjé	2.53	6.09	"
Kizildja-Keui	3.15	6.36	"
Narli-Keui	3.40	7.07	"
Gumuldjina	4.02	7.40	"
Démir-Beyli	4.24	8.08	"
Keussé-Mézid	4.43	8.36	"
Khirkka-Keui	5.13	9.25	9.25
Badoma	5.36	3.50	"
Dédéagatch C. O. { Arriv.	5.50	"	"
{ Dép.	6.20	10.07	9.42
Dédéagatch J. S. C. Arriv.	6.30	Soir	matin
CH. DE FER ORIENTAUX			
Dédéagatch C. O. Dép.	soir 6.25		
Kouléli-Bourgas Dép.	10.37		
Constantinople les Mardi, Jeudi et Samedi <i>arrivée</i>	6.28		
	matin		

STATIONS	Train de correspondance directe N 2 circule les Mardi Jeudi et Samedi	Train Mixte N 22 circule les Lundi, Mercredi, Vendredi et Dimanche	Train Mixte N 42 circule tous les jours
CH. DE FER ORIENTAUX			
Constantinople les Lundi Mercredi et Vendredi <i>dép.</i>	soir 8.15		
Kouléli-Bourgas <i>dép.</i>	matin 4.38		
Dédéagatch C. O. <i>arriv.</i>	8.32		
Dédéagatch J. S. C. <i>Dép.</i>	matin 8.20	Matin 5.00	soir 5.00
Dédéagatch C. O. { Arriv.	8.30	"	"
{ Dép.	9.00	"	"
Badoma	9.19	5.22	5.17
Khirkka-Keui	9.39	6.02	"
Keussé-Mézid	10.10	6.49	"
Démir-Beyli	10.29	7.14	"
Gumuldjina	10.51	7.49	"
Narli-Keui	11.16	8.19	"
Kizildja-Keui	11.38	8.47	"
Eskiedjé { Midi	9.20	"	"
Okdjilar	12.20	9.48	"
Yeni-Keui	1.15	10.45	"
Buk	1.41	11.14	"
Nousretli	2.24	12.32	"
Drama { Arriv.	2.45	1.00	"
{ Dép.	3.01	1.30	"
Otéligos	3.19	1.57	"
Anghista	3.39	2.31	"
Borna	4.07	3.10	"
Sèrres	4.42	4.00	"
Prossnik	5.03	4.27	"
Démir Hissar	5.26	5.02	"
Hadji-Beylik	5.42	5.23	"
Poroy	6.16	6.10	"
Akindjali	6.42	6.53	"
Doïran	7.05	7.19	"
Kilindir	7.24	7.43	"
Sari-Gueul	7.53	8.27	"
Salmanli	8.10	8.55	"
Salonique J. S. C.	8.55	9.50	"
Salonique Ville <i>arrivée</i>	9.00	9.55	"
	Soir	soir	"

1900

-- Στις 8/20 Φεβρουαρίου ο τραπεζίτης Ζαφείρης διοργάνωσε χοροεσπερίδα στην οικία του στην πόλη των Σερρών. «*Το άνθος της παρ' ημίν κοινωνίας, φαιδραί και λευκόλενοι [= με λευκούς βραχίονες] δέσποιναι και δεσποινίδες, ως άλλαι χρυσαλλίδες λάμπουσαι, εξήστραπτον εκ κάλλους και ζωηρότητος εν ταις ευρείαις αιθούσαις του οίκου με λαμπράς και πολυποικίλους αμφιέσεις*» παρατηρούσε ο ανταποκριτής του *Ταχυδρόμου* Κωνσταντινουπόλεως με λογοτεχνική διάθεση. Μεταξύ των επισήμων, που παρευρέθηκαν στο κοσμικό γεγονός, ήταν ο Έλληνας πρόξενος Ι. Στουρνάρας συνοδευόμενος από την ανιψιά του Α. Βουλπιώτου, ο πρόξενος της Αυστροουγγαρίας Γ. Ζλάτκος με τη σύζυγό του, ο πρόξενος της Σερβίας Αβράμοβιτς με τον διερμηνέα του, ο διερμηνέας του αγγλικού προξενείου Ι. Θεοδωρίδης με τη σύζυγό του, ο διευθυντής του μονοπωλίου των καπνών Βαρτάν κ.ά.

-- Στα μέσα του μήνα, ο Έλληνας πρόξενος στη Θεσσαλονίκη ανήγγειλε ότι είχε αντιμετωπιστεί πλήρως η ασθένεια του άνθρακα στα βόδια του διαμερίσματος των Σερρών κι επομένως επιτρεπόταν εκ νέου η εξαγωγή ζώων από εκεί.

-- Τον Φεβρουάριο η πόλη των Σερρών απέκτησε Γυμναστικό σύλλογο, σκοπός του οποίου ήταν η πνευματική και σωματική ανάπτυξη των μελών του. Ο σύλλογος διέθετε δικό του αναγνωστήριο, στον περίβολο του οποίου ιδρύθηκε γυμναστήριο κατά τις οδηγίες του γυμναστή Αρ. Ιωαννίδη, ο οποίος ήρθε στις Σέρρες ειδικά για τον σκοπό αυτό.

-- Στις 23 Φεβρουαρίου/7 Μαρτίου, ημέρα Τετάρτη, κατατέθηκε ο θεμέλιος λίθος των ενωμένων εκπαιδευτηρίων της κωμόπολης Βαϊρακλή-Δζουμαγιά (η σχολή αρρένων, το παρθεναγωγείο και το νηπιαγωγείο). Δεδομένου ότι γνωρίζουμε αρκετές λεπτομέρειες για το συνέβη τη μέρα εκείνη, είναι πολύ πιθανό η τελετή του περασμένου Ιουλίου να μην ήταν ακριβώς κατάθεση θεμελίου λίθου, αλλά ν' αφορούσε την αγορά του οικοπέδου, κάποιον αγιασμό ή οτιδήποτε άλλο.

Στις 23 Φεβρουαρίου, λοιπόν, μετά την τελετή των προηγιασμένων ο μητροπολίτης Μελενίκου με όλο το ιερατείο, τους εφόρους, τους επιτρόπους και την οικοδομική επιτροπή έφθασαν στο οικόπεδο, όπου πραγματοποιήθηκε ο αγιασμός των θεμελίων. Στην κεφαλή της πλάκας αναγραφόταν το έτος της κατάθεσης, καθώς και τα ονόματα του μητροπολίτη και των επιτρόπων. Οι περίπου 130 μαθητές των σχολείων της πόλης έψαλαν ένα τραγούδι και η εκδήλωση ολοκληρώθηκε με ποίημα του δασκάλου Β. Καφταντζή.

Το σχέδιο του οικοδομήματος, στο οποίο θα συστεγάζονταν όλα τα σχολεία της κωμόπολης, οφειλόταν στον Γ. Μητρένζα, μηχανικό εγκατεστημένο στη Θεσσαλονίκη και τελειόφοιτο του Πολυτεχνείου της Αθήνας.

-- Στις 26 Φεβρουαρίου/10 Μαρτίου, ημέρα Σάββατο, έγινε μεγαλοπρεπής –με τη συμμετοχή και πολλών Οθωμανών της πόλης– η κηδεία του Νικόλαου Πόρναλη, ο οποίος είχε ασχοληθεί ενεργά με τις υποθέσεις της ελληνικής κοινότητας των Σερρών, ενώ είχε εκλεγεί και δημοτικός σύμβουλος. Με τη διαθήκη του κατέλειπε στην κοινότητα δύο ξενοδοχεία με συνολικό ετήσιο εισόδημα 100 τουρκικές λίρες, καθώς και χρηματικό ποσό υπέρ των ελληνικών σχολείων.

-- Τον Μάρτιο έφυγε από την ζωή ο Νικόλαος Δούμπας, γόνος μιας οικογένειας βλαχόφωνων Ελλήνων, που στις αρχές του 19^{ου} αιώνα εγκαταστάθηκε στις Σέρρες, ασχολήθηκε με το εμπόριο και στη συνέχεια άνοιξαν διάπλατα οι δρόμοι της επιτυχίας και της κοινωνικοοικονομικής καταξίωσης των μελών της στη Βιέννη. Οι Δουμπαίοι έδειχναν διαχρονικά τον σεβασμό και την αγάπη τους στην πόλη των Σερρών με διαρκείς οικονομικές συνδρομές. Στον ίδιο δρόμο πορεύτηκε και ο Νικόλαος, ο οποίος μπορεί να μην είχε κάποιο προσωπικό βίωμα από τις Σέρρες, όμως με τη διαθήκη του κληροδότησε 30.000 φράγκα (ή φλορίνια, δεν ήταν σαφές το είδος του νομίσματος) υπέρ του νοσοκομείου της πόλης¹.

Η είδηση του θανάτου του Νικόλαου Δούμπα έγινε άμεσα γνωστή με τηλεγράφημα που απέστειλε από τη Βιέννη στις 10 ή 11 Μαρτίου ο Σ. Γοργιάς. Αμέσως

¹ Ήταν το μοναδικό κληροδότημα που άφησε εκτός Βιέννης, όπου άλλωστε ο Νικόλαος Δούμπας είχε γεννηθεί, μεγαλώσει και μεγαλουργήσει ακολουθώντας τα χνάρια των προγόνων του.

ο μητροπολίτης Σερρών συγκάλεσε έκτακτη συνεδρίαση των διοικητικών σωματείων της πόλης για την απονομή των προσηκουσών τιμών στη μνήμη του μεγάλου ευεργέτη, ενώ συλλυπητήριο τηλεγράφημα στάλθηκε στην οικογένεια του θανόντα:

*Ευγενεστάτην σύζυγον Νικολάου Δούμπα
κυρίαν Μαρίαν.*

Επί θλιβερωτάτω αγγέλματι αφνιδίου θανάτου ευγενεστάτου υμών συζύγου Νικολάου Δούμπα κοινότης Σερρών, ένθα η ευγενεστάτη οικογένεια Δούμπα επί μακρά έτη έζησε, περίλυπος υπό την προεδρείαν μητροπολίτου Σερρών συνελθούσα, εκφράζει υμίν και τη προσφιλεστάτη υμών θυγατρί εγκάρδια συλλυπητήρια. Παρεκάλεσε τηλεγραφικώς κύριον Γοργίαν καταθέσαι στέφανον φέροντα επιγραφήν «Ορθόδοξος Κοινότης Σερρών Μεγάλω Αυτής ευεργέτη Νικολάω Δούμπα». Απεφάσισεν, ημέρα της κηδείας πολυκλαύστου υμών συζύγου, κλείουσα άπαντα τα εκπαιδευτήρια αυτής, να ψάλη πάνδημον μνημόσυνον τω ιερώ ναώ της μητροπόλεως υπέρ ανασπαύσεως της ευεργετικοτάτης ψυχής του μεγάλου ανδρός.

Κοινότης Σερρών. Μητροπολίτης.

Πράγματι, στις 14/27 Μαρτίου, ημέρα της κηδείας του Νικόλαου Δούμπα στη Βιέννη, εψάλη μνημόσυνο υπέρ αυτού στον μητροπολιτικό ναό των Σερρών με αθρόα προσέλευση κόσμου και φυσικά με την παρουσία των προξενικών αρχών, των μελών των διαφόρων σωματείων της πόλης, των μαθητών, των δασκάλων κλπ. Επικήδειο λόγο εκφώνησε ο αρχιμανδρίτης Θεοδώρητος αναφερόμενος στις ευεργεσίες του νεκρού προς την κοινότητα Σερρών, για να εξυμνήσει μ' αυτήν την αφορμή τη φιλογένεια των διαπρεπών ομογενών του εξωτερικού και να παροτρύνει τη μαθητιώσα νεολαία να μιμηθεί το παράδειγμά τους.

Ας αναφερθεί και η πρόταση ορισμένων, άσχετα αν δεν υλοποιήθηκε τελικά, να δινόταν το όνομα της κόρης του μεταστάντα στο νοσοκομείο των Σερρών ως ακόμη μία ένδειξη ευγνωμοσύνης στη μνήμη του.

-- Ως συνήθως, η Κυριακή της Ορθοδοξίας γιορτάστηκε στο νοσοκομείο των Σερρών, όπου ο μητροπολίτης έψαλε μνημόσυνο υπέρ των ευεργετών της κοινότητας, ο δε τακτικός γιατρός Παπακωστίδης διάβασε τα πεπραγμένα της τελευταίας χρονιάς και στην ομιλία του αναφέρθηκε στη φθίση, που μάστιζε την πόλη των Σερρών. Με την ευκαιρία αυτής της γιορτής, ας αναφέρουμε και τα ονόματα των εφόρων του νοσοκομείου των Σερρών το 1900. Αυτοί ήταν οι Δ. Αλεξανδρίδης, Σ. Γραμμένος, Κ. Ζιώγας και Χρ. Καρατζάς.

Την ίδια μέρα στην κωμόπολη Βαϊρακλή Τζουμαγιά, ο μητροπολίτης Μελενίκου, που έμεινε δεκαπέντε μέρες στην περιοχή, πραγματοποίησε κι αυτός μνημόσυνο υπέρ των ευεργετών της τοπικής ελληνικής κοινότητας.

-- «*Ουδέποτεν ενθυμούμαι εν Σέρραις μείζονα συρροήν του ορθοδόξου κόσμου εν ταις εκκλησίαις*» παρατηρούσε ο ανταποκριτής του *Αγώνα* σχολιάζοντας τον εορτασμό του Πάσχα από τους Σερραίους. Ενδιαφέρον έχει και η παρατήρησή του ότι με τη συμπεριφορά τους τόσο ο πολιτικός όσο και ο στρατιωτικός διοικητής της πόλης κατά τις ημέρες της Μεγάλης Εβδομάδας και του Πάσχα επιβεβαίωσαν ότι «*ουδαμού της Τουρκίας υπάρχει τόση σύμπνοια και αμοιβαία αγάπη Οθωμανών και ορθοδόξων, όσον εν Σέρραις*».

Τι εννοούσε; Ενδεικτικά, ο στρατιωτικός διοικητής παρακολούθησε την περιφορά του επιταφίου της Μητρόπολης, ο δε μουτεσαρίφης παρέστη στον επιτάφιο της Κάτω Καμινίκης, όπου μάλιστα έδωσε διαταγή στους αστυφύλακες να λάβουν στάση χαιρετισμού, όταν ο ιερέας έψαλε το «Κύριε ελέησον» στα τουρκικά.

Αντίθετα, επεισόδια απειλήθηκαν στην Άνω Καμινίκη, όπου απαγορεύθηκε η περιφορά του επιταφίου από τους Βούλγαρους. Ορισμένοι επιχειρήσαν να διαλύσουν τον επιτάφιο των ελληνορθοδόξων, όμως τους πρόλαβαν εγκαίρως οι αστυφύλακες αποτρέποντας τα χειρότερα.

-- Στα τέλη Απριλίου έγινε γνωστό ότι στη Βροντού, Βούλγαροι είχαν σκοτώσει με τσεκούρι έναν 30χρονο ομογενή ονόματι Γεώργιο.

-- Τον Ιούνιο βρέθηκε για λίγο στην πόλη των Σερρών, ενώ επέστρεφε στη θέση του, ο στρατιωτικός ακόλουθος της Ελλάδας στην Κωνσταντινούπολη, Π.

Κοντογιάννης. Οι στρατιωτικές αρχές της πόλης τον κάλεσαν να παρακολουθήσει τις ασκήσεις τουρκικών ταγμάτων πεζικού και ιππικού, που πραγματοποιούνταν υπό την εποπτεία του στρατιωτικού διοικητή Ιβραήμ πασά.

-- Τον Ιούλιο, ρωσική επιστημονική αποστολή με επικεφαλής τον Κονδόκωφ, ιδιαίτερο σύμβουλο του τσάρου, έφτασε στη Μακεδονία για τη διενέργεια αρχαιολογικών και επιστημονικών ερευνών ξεκινώντας από την περιφέρεια Σερρών.

-- Στις 10/23 Ιουλίου τέθηκε ο θεμέλιος λίθος του νέου στρατώνα των Σερρών, ο οποίος αποφασίστηκε να ονομασθεί Χαμιδιέ ύστερα από πρόταση του στρατιωτικού διοικητή. Στην τελετή παρευρέθηκαν περισσότερα από δύο χιλιάδες άτομα. Το απόγευμα, στρατιώτες του ιππικού και του πεζικού εκτέλεσαν διάφορα παραγγέλματα και παρέλασαν ενώπιον του στρατιωτικού διοικητή.

Κάτι σχετικό: ο λοχίας της αυτοκρατορικής φρουράς Χατζή Ιβραήμ βέης δώρησε στον στρατώνα έναν κλίβανο αξίας 300 λιρών, που ανήκε στον ίδιο.

-- Τον Αύγουστο, νέος γυμνασιάρχης στις Σέρρες διορίστηκε ο Απόστολος Κωνσταντίνου, έως τότε καθηγητής στο γυμνάσιο Αδριανουπόλεως.

-- Στις 13 Οκτωβρίου η εφημερίδα *Αγών* έγραφε για ένα διπλό έγκλημα των Βούλγαρων κομιτατζήδων στο χωριό Βεζνίκο (σήμερα Άγιο Πνεύμα) αρκετές εβδομάδες νωρίτερα. Οι κομιτατζήδες είχαν στοχοποιήσει τον ιερέα Παπακωνσταντίνου, τον οποίο ο επιστολογράφος περιέγραφε ως «*ψυχή του χωριού*». Μια μέρα, λοιπόν, απήγαγαν τους δύο ενήλικους γιους τους ιερέα και τους μετέφεραν στα βουνά ζητώντας ως λύτρα δύο χιλιάδες λίρες. Ο παπάς έδωσε αγώνα δρόμου για να συγκεντρώσει το ποσό, το οποίο και τελικά έστειλε στους ληστές. Μόνο που εκείνοι δεν άφησαν τα δυο αγόρια ελεύθερα, καθώς γύρω στις 10/23 Σεπτεμβρίου βρέθηκαν τα πτώματά τους.

-- Στις 16/29 Οκτωβρίου ο έμπορος και ευεργέτης της ελληνικής κοινότητας της Βροντούς, Χατζηδημητρίου, βρέθηκε στο χωριό Τερλίζι, όπου γινόταν η ετήσια εμποροπανήγυρη. Επιστρέφοντας στη Βροντού μαζί με το γαμπρό του κι έναν ομογενή φίλο τους, στη θέση Καραδάγ έπεσαν σε ενέδρα οπλισμένων συγ-

χωριανών τους βουλγαρικής καταγωγής, οι οποίοι, μόλις τους είδαν, πυροβόλησαν εναντίον τους τραυματίζοντας τον έμπορο. Παρότι εκείνος προσπάθησε να βγάλει το όπλο του για ν' αμυνθεί, δεύτερος πυροβολισμός του αφαίρεσε τη ζωή. Οι δύο συνοδοιπόροι του το είχαν ήδη βάλει στα πόδια για να γλιτώσουν.

Δύο μέρες έμειναν τα λείψανα του Χατζηδημητρίου στο σημείο της επίθεσης μέχρι να μεταφερθούν στη Βροντού και να ταφούν εκεί. Μία μέρα μετά, διακόσιοι στρατιώτες στάλθηκαν προς εντοπισμό και καταδίωξη των δραστών ύστερα και από πιέσεις του μητροπολίτη Σερρών.

-- Η ένταση μεταξύ της ελληνικής και βουλγαρικής κοινότητας βρισκόταν σταθερά στο κόκκινο όλα αυτά τα χρόνια. Ένα ακόμη χαρακτηριστικό επεισόδιο της συγκρουσιακής ατμόσφαιρας, που έλαβε χώρα επίσης τον Οκτώβριο του 1900, ήταν για παράδειγμα η απογύμνωση του καταστήματος του Έλληνα εμπόρου Πέτρου Μ. Δράτση.

-- Στις 27 Οκτωβρίου, το *Σκριπ* έγραφε για την αιχμαλωσία έντεκα Ελλήνων από βουλγαρική ληστοσυμμορία. Αποσπάσματα του στρατού καταδίωξαν τους ληστές και συνεπλάκησαν μαζί τους με αποτέλεσμα να χάσουν την ζωή τους επτά στρατιώτες, δύο δεκανείς και τέσσερις από τους ληστές, ενώ οι υπόλοιποι κατάφεραν να το σκάσουν, όμως χωρίς τους αιχμαλώτους.

-- Στις 11/24 Νοεμβρίου ο εγκατεστημένος στο Βελιγράδι Ευάγγελος Θωμά επισκέφτηκε την ιδιαίτερη πατρίδα του, Αλιστράτη. Η υποδοχή που του επιφυλάχτηκε ήταν θερμότερη. Και πώς θα μπορούσε να γινόταν διαφορετικά, αφού μόλις την περασμένη χρονιά ο σπουδαίος επισκέπτης είχε κάνει δωρεά 1300 λιρών υπέρ των σχολείων της κωμόπολης.

Συγγενείς, μέλη της εφορείας και ο αρχιερατικός επίτροπος του μητροπολίτη Δράμας, παπά Στέφανος, υποδέχτηκαν τον σημαντικό επισκέπτη στον σιδηροδρομικό σταθμό της Αγγίστας (περίπου μία ώρα από την Αλιστράτη), ενώ στην είσοδο της κωμόπολης είχαν συγκεντρωθεί οι ιερείς, οι υπόλοιποι έφοροι, δάσκαλοι, μαθητές και απλοί πολίτες, που ήθελαν να δουν για πρώτη φορά ύστερα από τόσα χρόνια τον συμπολίτη τους. Μία μαθήτρια πρόσφερε στον Ευάγγελο Θωμά

ανθοδέσμη και στη συνέχεια απήγγειλε ένα ποίημα κατάλληλο για την περίπτωση, ενώ ο νέος διευθυντής των σχολείων, Β. Καφταντζής, τον προσφώνησε εκ μέρους της κοινότητας. Με τους μαθητές να τον συνοδεύουν τραγουδώντας και ζητωκραυγάζοντας υπέρ αυτού, ο Ευάγγελος Θωμάς κατευθύνθηκε στην ιδιαίτερη πατρίδα του, που είχε να την αντικρίσει σχεδόν τριάντα χρόνια.

Το επόμενο πρωί, ο μεγάλος ευεργέτης της Αλιστράτης επισκέφτηκε τα σχολεία της κωμόπολης συνοδευόμενος από μέλη της εφορείας, όπως ο επίτροπος επί της επισκευής των σχολείων, Β. Βογιατζής. Μάλιστα ο Ευάγγελος Θωμά έδειξε για ακόμη μια φορά έμπρακτα τη διάθεσή του να βοηθήσει οικονομικά. Όταν πληροφορήθηκε ότι οι 18 διαθέσιμες λίρες δεν επαρκούσαν για την επισκευή των σχολείων, όχι απλά χορήγησε το υπολειπόμενο ποσό, αλλά διέθεσε 40 οθωμανικές λίρες επιπλέον για την πρόσληψη δασκάλας, την αγορά των απαραίτητων υλικών για την έκδοση λαχείου εργοχείρων των μαθητριών του παρθεναγωγείου και την ίδρυση ειδικής αίθουσας στο νηπιαγωγείο για τη διδασκαλία του μαθήματος των εργοχείρων. Οι 40 λίρες δεν δόθηκαν κατ' αποκοπή, αλλά θα πληρώνονταν κατ' έτος από το προσωπικό ταμείο του Θωμά.

-- Στον *Ταχυδρόμο* Κωνσταντινουπόλεως της 23ης Νοεμβρίου 1900 διαβάζουμε ότι τρεις ομογενείς βασανίστηκαν και στη συνέχεια δολοφονήθηκαν από βουλγαρική ληστοσυμμορία, ενώ καλλιεργούσαν τους αγρούς τους.

-- Στο *Σκριπ* της 27ης Νοεμβρίου διαβάζουμε για έναν ακόμη άθλο βουλγαρικής συμμορίας στην ευρύτερη περιοχή των Σερρών. Τέσσερις Βούλγαροι με επικεφαλής τον Πέτκο Τράιο εισήλθαν ένα βράδυ στην οικία του υποδηματοποιού Ιωάννη Μελενικιώτη στη Νιγρίτα και έσφαξαν τη σύζυγο και τα δύο παιδιά του. Όταν αργότερα συνάντησαν στο δρόμο και τον ίδιο τον Μελενικιώτη, σκότωσαν κι εκείνον, που ήταν άλλωστε ο κύριος στόχος τους λόγω του ότι καταδίωκε τις ενέργειες του κομιτάτου.

-- Την πρώτη εβδομάδα του Δεκεμβρίου, μαθητές του ελληνικού γυμνασίου Σερρών συνεπλάκησαν με Βούλγαρους συνομηλικούς τους, ενώ είχαν βγει για περίπατο (εκδρομή) στη θέση Μπέη Μωπάχτσι. Σύμφωνα με τον ελληνικό τύπο,

πρώτοι επιτέθηκαν οι Βούλγαροι μαθητές βγάζοντας περίστροφα. Κατά τη συμπλοκή ωστόσο ένας Βούλγαρος μαθητής έχασε την ζωή του, η δε αστυνομία οδήγησε σε συλλήψεις μαθητών και των δύο εθνικοτήτων με τα πνεύματα να παραμένουν ερεθισμένα για αρκετές ημέρες.

Με αφορμή το περιστατικό αυτό, ο μαθητής του γυμνασίου, Ιωάννης Παρίσσης συνέταξε λόγο, τον οποίο με δική του πρωτοβουλία εκφώνησε στην εκκλησία κατά τη λειτουργία της 10/23 Δεκεμβρίου. Στην ομιλία του, που προκάλεσε μεγάλη εντύπωση στο εκκλησίασμα, στηλίτευσε τη διαγωγή των Βουλγάρων, προτρέποντας τους Έλληνες των Σερρών να κηρύξουν *«αμείλικτον πόλεμον κατά των δολοφόνων απογόνων του Κρούμου»*. Ο μουτσαρίφης των Σερρών ζήτησε τη φυλάκιση του μαθητή, όμως αναγκάστηκε ν' ανακαλέσει τη διαταγή, όταν διαπίστωσε ότι δεν είχε το περιθώριο, μιας και οι γονείς του ήταν Γάλλοι υπήκοοι.

-- Ο Αναστάσιος Δέντζωφ από το Σάβιακο (Βαμβακόφυτο), απόφοιτος του βουλγαρικού σχολείου των Σερρών, πήγαινε στα χωράφια του ένα πρωινό του Δεκεμβρίου, όταν δολοφονήθηκε από άγνωστους οπλοφόρους. Μαζί είχε και τα δύο παιδιά του, το ένα εξ αυτών μόλις 10 ετών. Οι δολοφόνοι ήταν τόσο σκληροί, ώστε δεν δίστασαν να σκοτώσουν κι αυτά –είτε επειδή ήταν αυτόπτες μάρτυρες του εγκλήματος είτε επειδή έτρεφαν απύθμενο μίσος για το θύμα τους.

-- Στα τέλη της χρονιάς, οι αρχές ανακάλυψαν συνωμοσία βουλγαρικής συμμορίας για τη δολοφονία Τούρκων και Ελλήνων προκρίτων στις Σέρρες. Τουλάχιστον οκτώ άτομα συνελήφθησαν, μεταξύ δε αυτών ο έφεδρος ανθυπολοχαγός του βουλγαρικού στρατού Στέφανος Στογιανώφ, γραμματέας του Κομιτάτου της Σοφιάς, ο οποίος καταγόταν από τις Σέρρες.

-- Μια είδηση που δεν μπορεί χρονικά ν' αποδοθεί σε συγκεκριμένη ημερομηνία, αλλά αφορά συνολικά το 1900, ήταν η αγορά ολόκληρης σειράς καταστημάτων από τον ευεργέτη Γρηγόριο Κωνσταντίνου Ρακιτζή, τα οποία στη συνέχεια δώρισε υπέρ των ελληνικών σχολείων της πόλης των Σερρών.

**Τα προπαγανδιστικά σχολεία των Σερρών
(ρουμανικό, σερβικό και βουλγαρικό) και οι περιπέτειές τους**

-- Στις 17/29 Ιανουαρίου ξεκίνησε να λειτουργεί η Εμπορική Σχολή, που είχαν συστήσει ρουμανίζοντες στην πόλη των Σερρών. Με αφορμή την είδηση αυτή, ο αθηναϊκός *Νεολόγος* σχολίαζε: «Ρουμάνοι δεν υπάρχουν εκεί και η σχολή των θα έχη όσους και η Σερβική μαθητάς. Αλλ' οι προπαγανδιστάι αυτοί ελπίζουν, ότι ο τίτλος της Σχολής και η διδασκαλία εμπορικών μαθημάτων θα προσελκύση μερικούς. Αι ελπίδες των θ' αποδειχθούν ανόητοι βεβαίως. Δεν θα μας ανοίξουν όμως τους οφθαλμούς οποιού είδους σχολεία χρειαζόμεθα και εκεί και εδώ; Επαγγελματικά και εμπορικά σχολεία ζητεί και ο έξω και ο έσω Ελληνισμός και όχι κλασικισμούς αποκτηνωτικούς».

Ο Σερραίος επιστολογράφος στην εφημερίδα *Αγών* (φύλλο της 11.02), που εκδιδόταν στην Αθήνα και αποτελούσε δημοσιογραφικό όργανο των Ηπειρωτών και των Μακεδόνων, διερωτάτο: «Τι θέλουσιν οι Ρωμάνοι εν Μακεδονία και προς τι ο ταχύς μάλιστα πολλαπλασιασμός των εν Μακεδονία σχολείων των; Επί τίνι δαπανώνται τα κολοσσαία ταύτα ποσά καθ' ον χρόνον ο Ρωμάνος χωρικός θνήσκει εκ πείνης παρά τους σκελετούς των βοών και του ίππου του; Προς εκρωμουνισμόν της Μακεδονίας; Αλλά τούτο ούτε της λογικής, ούτε της ιστορίας οι νόμοι επιτρέπουσιν».

Αντιπαρέβαλε δε ως παράδειγμα τους Έλληνες βλαχόφωνους της Κάτω Τζουμαγιάς, οι οποίοι «φιλότημοι, εργατικοί, τίμοι και φιλοπρόοδοι από εικοσιπενταετίας επάλαισαν νικηφόρως κατά των Βουλγαρικών δελεασμάτων, ώστε τους βουλγαρικούς να μη μολύνη την ωραίαν αυτών πατρίδα. Μετά του αυτού αποτελέσματος επάλαισαν και παλαίουσι και κατά των επιθέσεων του Ρωμουνισμού, αποτελεί δε η κοινότης αυτών αληθές προπύργιον και των ελληνικών γραμμάτων εστία, εξ ης αι φωτειναί ακτίνες εκπέμπονται και εις την άλλην περίοικον χώραν. Των κατοίκων η φιλογένεια είνε τοσαύτη, ώστε ηδύνατό τις να ονομάση την Κάτω Τζουμαγιάν το Μέτσοβον της Μακεδονίας».

Ο ίδιος αναφέρθηκε και στη σύσταση αδελφότητας στην Κάτω Τζουμαγιά, σκοπός της οποίας ήταν η καλλιέργεια του θρησκευτικού αισθήματος και τη διατήρηση του πατριωτισμού των κατοίκων, μεταξύ άλλων και με την ίδρυση βιβλιοθήκης.

-- Στις 31 Μαρτίου, ο *Αγών* εμφάνιζε το σερβικό σχολείο, όπως και το σερβικό προξενείο, των Σερρών λίγο πριν τη διάλυση: «*Κατείδον μετά διετίαν ακάρπου ραδιουργίας, ότι η μέθοδος του κατασκευάζειν Σέρβους εξ Ελλήνων, εις ην υπό των Βουλγάρων παρεσύρθησαν, είνε αυτόχρημα γελοία*».

-- Η ίδια εφημερίδα παρουσίαζε και τα προβλήματα του βουλγαρικού σχολείου της πόλης, το οποίο μπορεί εξωτερικά να έδινε την εντύπωση ότι πρωτοπορούσε εισάγοντας το σύστημα της κοινής διδασκαλίας αγοριών και κοριτσιών στις πρώτες πέντε από τις επτά συνολικά τάξεις του, όμως έπασχε από έλλειψη μαθητών. Όλα τα προηγούμενα χρόνια οι αναφορές στον τύπο μιλούσαν για συγκέντρωση μαθητών από τα γύρω χωριά, κάτι που δεν άλλαξε μέχρι το 1900. Μάλιστα ο *Αγών* παρατηρούσε ότι λόγω έλλειψης παιδιών, πολλοί από τους μαθητές του σχολείου ήταν μεταξύ 20 και 25 ετών.

Όμως δεν ήταν αυτό το μοναδικό πρόβλημα που αντιμετώπιζε το βουλγαρικό σχολείο των Σερρών τους πρώτους μήνες του 1900. Ένα απρόοπτο σκάνδαλο απείλησε την εύρυθμη λειτουργία του –τουλάχιστον με βάση τα αναγραφέντα στην ίδια εφημερίδα, τα οποία ενδεχομένως να εμπεριείχαν στοιχεία υπερβολής. Μια μέρα, κατά το ρεπορτάζ, έγινε γνωστό ότι μια από τις δασκάλες του σχολείου ήταν έγκυος και απέβαλε το μωρό. Οι μεν μαθητές υπέδειξαν ως πατέρα του αγέννητου εμβρύου έναν συγκεκριμένο δάσκαλο, οι δε δάσκαλοι έριχναν τις υποψίες στους ενήλικες μαθητές. Οι τελευταίοι θίχτηκαν κι έφυγαν από το σχολείο, που το Μάρτιο απέμεινε με δέκα μόνο μαθητές κι αυτοί ήταν συγγενείς των δασκάλων, ενώ στην πόλη έφτασε από την Κωνσταντινούπολη ο επιθεωρητής των βουλγαρικών σχολείων προσπαθώντας να εξομαλύνει την κατάσταση. Σε κάθε περίπτωση, οι διαφωνίες στο εσωτερικό της βουλγαρικής κοινότητας οδήγησαν στο κλείσιμο του σχολείου στα μέσα Απριλίου.

Θεατρικές περιπέτειες στις Σέρρες

Στις Σέρρες βρέθηκε την άνοιξη του 1900 –δεν γνωρίζουμε συγκεκριμένες ημερομηνίες– ο θίασος της Αικατερίνης Βερόνη, η οποία τα προηγούμενα χρόνια

είχε αποτελέσει το αντίπαλο δέος της Ευαγγελικής Παρασκευοπούλου, χωρίζοντας το θεατρόφιλο κοινό της Αθήνας σε δύο αντίπαλα στρατόπεδα.

Το μόνο που γνωρίζουμε από την παραμονή της Βερόνη στην πόλη είναι η περιπέτεια που είχε με τον νόμο. Ένα βράδυ, λοιπόν, ενώ έπαιζε το έργο «Φάυστα» του Δημήτριου Βερναρδάκη (μια από τις μεγάλες της επιτυχίες) στο θέατρο των Σερρών, στο μέσο της β' πράξης ένας αστυνομικός ανέβηκε στη σκηνή διατάζοντας τη διακοπή της παράστασης. Ένας από τους ηθοποιούς, ο Γεώργιος Γεννάδης (αργότερα σύζυγος της Βερόνη και –μετά την απόσυρσή του από το θέατρο– νομάρχης επί κυβερνήσεως Ελευθερίου Βενιζέλου), οδηγήθηκε στο τμήμα για ανάκριση. Εκεί βρισκόταν ένας Τουρκοκρητικός, ο οποίος άρχισε να φωνάζει: «Είναι γιός εκείνου του Γεννάδη στην Κρήτη, που μας ήπιε το αίμα», εννοώντας τον πατέρα του ηθοποιού και σπουδαίου διπλωμάτη Νικόλαο Γεννάδη.

Μετά από αυτό το περιστατικό, ο θίασος αναγκάστηκε να φύγει από τις Σέρρες και να κατευθυνθεί στη Θεσσαλονίκη, όπου κι εκεί προέκυψε το ίδιο ακριβώς πρόβλημα με το ίδιο θεατρικό έργο! Τώρα αν το πρόβλημα των Οθωμανών αστυνομικών ήταν με το έργο του Βερναρδάκη, που χρονικά τοποθετούταν στα χρόνια του Μεγάλου Κωνσταντίνου, ή με την παρουσία του γιου ενός μισητού γι' αυτούς Έλληνα διπλωμάτη, είναι άγνωστο.

-- Ανοίγουμε μια μικρή παρένθεση στα γεγονότα του σερραϊκού 1900, καθώς με αφορμή τη διπλή περιπέτεια του θιάσου της Αικατερίνης Βερόνη στη Μακεδονία, η εφημερίδα *Εστία* έδωσε στον ηθοποιό Νικόλαο Παρασκευόπουλο το βήμα να διηγηθεί ορισμένες από τις περιπέτειές του στα πλαίσια περιοδειών του στον έξω ελληνισμό. Μεταξύ άλλων ο παλαίμαχος ηθοποιός, τον οποίο έχουμε εντοπίσει τουλάχιστον δύο φορές στις Σέρρες, θυμόταν ότι κάποτε –χωρίς όμως να προσδιορίζει το πότε– είχε αντιμετωπίσει τόσο μεγάλες οικονομικές δυσκολίες με τον τότε θιάσό του στην πόλη των Σερρών, ώστε όλοι οι ηθοποιοί γύριζαν στους δρόμους ντυμένοι με τις θεατρικές τους ενδυμασίες, ο ίδιος δε φορούσε ένα αρχαιοελληνικό ένδυμα και έφερε κράνος στο κεφάλι του και «περιήρχετο ως α-

ναζήσας Μέγας Αλέξανδρος του κράτους του τους δρόμους». Μάλιστα, έτσι ντυμένοι, με τα θεατρικά κουστούμια, οι ηθοποιοί είχαν διασχίσει τότε πεζή και όλη τη διαδρομή από τις Σέρρες μέχρι τη Θεσσαλονίκη!

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ

-- Στις 25 Φεβρουαρίου, ο Αγών περιέγραφε τη μεγάλη αναστάτωση που είχε προκληθεί μετά την απόφαση του μητροπολίτη Μελενίκου Λεόντιου να μεταφέρει την έδρα της επαρχίας του στο Δεμίρ Ισσάρ και την ανάμιξή του στα εσωτερική της ελληνικής κοινότητας της συγκεκριμένης κωμόπολης:

«Το Δεμίρ-Ισσάρ είναι κωμόπολις υπαγομένη εις την δικαιοδοσίαν του. Και εν ταύτη, όπως απανταχού δεν ηδύνατο να μη υπάρχωσι δύο κόμματα. Αντί να κατευνάσῃ τας έριδας των αντιμαχομένων, ο Μητροπολίτης προσετέθη εις το εν των κομμάτων και αμείλικτον εκήρυξε πόλεμον κατά του ετέρου. Όπως διεξαγάγη τελεσφόρως τον έντιμον τούτον αγώνα, μετέθηκε την έδραν του εκ Μελενίκου εις Δεμίρ – Ισσάρ. Ακολουθία των ερίδων τούτων και της τοιαύτης

υπό του Μητροπολίτου περιθάλλμεως υπήρξε το κλείσιμον των σχολείων και η μέχρι του νυν εξακολουθούσα αργία αυτών. Αλλά τούτο είναι ολιγότερον του άλλου μεγίστου κακού, της μεταθέσεως της έδρας της Μητροπόλεως. Γνωρίζετε τι σημαίνει μετάθεσις της Μητροπόλεως εκ Μελενίκου εις Δεμίρ – Ισσάρ; Υποχώρησις τελεία και εγκατάλειψις ενός των ισχυροτάτων ερεισμάτων του εν Μακεδονία Ελληνισμού. Ως πότε θα κοιμώνται οι εν Κωνσταντινουπόλει και οι αλλαχού αρμόδιοι;».

-- Μια ευχάριστη είδηση το Φεβρουάριο του 1900 ήταν η επιστροφή του χωριού Τσιτσιλίγκοβο (σήμερα Αναγέννηση) στο Πατριαρχείο, ενώ τα προηγούμενα χρόνια είχε προσχωρήσει στη σχισματική βουλγαρική εξουχία.

-- Στις 14/27 Απριλίου συνήλθε η ετήσια Σύνοδος των Πατέρων στο συνοδικό της Μονής του Τιμίου Προδρόμου προεδρεύοντος του μητροπολίτη Σερρών, ο οποίος κήρυξε και την έναρξη των εργασιών. Διαπιστώθηκε η ανθηρή οικονομική κατάσταση της μονής, κυρίως χάριη στη συνετή οικονομική διαχείριση των

μοναχών, δεδομένου ότι είχαν περιοριστεί δραματικά οι δωρεές των πιστών, τα δε ενοίκια των κτημάτων είχαν πέσει στο μισό τα τελευταία χρόνια. Επίσης εξελέγησαν οι νέες διοικητές αρχές της μονής, ενώ ομόφωνα έγινε δεκτή η πρόταση του ηγουμένου Χριστόφορου για την εγγραφή στο μοναχολόγιο (υπό τον όρο της επ' αόριστον άδειας) του Σερραίου αρχιμανδρίτη Θεωδορήτου Βασματζίδα, που ήταν τρόφιμος της Θεολογικής σχολής της Χάλκης.

-- Από ένα αφιέρωμα της εφημερίδας *Κωνσταντινούπολις* στην Ιερά Μονή του Τιμίου Προδρόμου στο φύλλο της 02.06 στέκομαι στα σημεία που αφορούσαν τον ηγούμενο αυτής, Χριστόφορο, και τη διοικητική λειτουργία της Μονής:

«Ο εν λόγω αξιοσέβαστος και συμπαθέστατος καθηγούμενος κ. Χριστόφορος, τυγχάνων εκ των κρατίστων και αρχαιότερων πατέρων της μονής, μετά την αποπεράτωσιν των σπουδών αυτού εν τε τη Χαλκίτιδι Θεολ. Σχολή και τω εν Αθήναις Πανεπιστημίω, ενδυσάμενος άπαξ τον σεπτόν διδασκαλικόν τριβωνα, έφερε τούτον μέχρι γήρατος, διατελέσας σχολάρχης Σερρών, Μελενίκου και πλείστων άλλων κοινοτήτων και τελευταίον της Αθωνιάδος, οπόθεν κληθείς επειγόντως υπό της ιεράς αυτού Μετανοίας έλαβε μέρος εις την διοίκησιν αυτής, κατ' αρχάς μεν ως ταμίας, γραμματεύς και διδάσκαλος, από δε του 1892 ως ηγούμενος, και τοιούτος έκτοτε διατελεί επ' ευκλεία και μεγίστη ωφελεία της Μονής, διακρινόμενος επί σεβαστώ, μειλιχίω, αλλά και επιβάλλοντι ήθει, επί

παραδειγματική στοργή προς την Μονήν, αωστηρά οικονομία και ακαταβλήτω φιλοπονία. Τακτοποιήσας διά πολλών μόχθων την βιβλιοθήκην επιζήλωως, από τινος δαπανά τας ώρας της σχολής αυτού συντάσσων το «Προσκυνητάριον», ήτοι λεπτομερή και ακριβή ιστορικήν και χωρογραφικήν περιγραφήν της Μονής επί τη βάσει των σωζομένων ιστορικών μνημείων, εν τη μελέτη των οποίων βαθύτατα ενέκωψε και ενεκαρτέρησεν. Ο πολυσέβαστος ανήρ παρά την γλυκύτητα του χαρακτήρος και την προς πάντας προσήνειαν, υπήρξε θύμα κατά τον παρελθόντα Αύγουστον αγρίας και θραυστάτης ληστρικής απαγωγής εις τα όρη αφ' ης, ως εκ θαύματος λυτρωθείς, επανήλθε εις την Μονήν σώος και αβλαβής, αναλαβών και αύθις τα βαρέα της ηγουμενείας καθήκοντα. Η

τούτων όμως ευδόκιμος εκπλήρωσις, είναι αλήθεια υπό της δικαιοσύνης υπογεγραμμένη, παρά τας επαινετάς του Ηγουμένου αρετάς, σπουδαίως θα παρεκωλύετο, αν μη λυσιτελέστατα συνέτρεχον δύο σπουδαιότατοι συντελεσταί. Ούτοι εισίν ένθεν μεν η αξιέπαινος και πατροπαράδοτος φιλαδελφία και πειθαρχία των Πατέρων της Μονής, ένθεν δε το σεβαστόν Ηγουμενοσυμβούλιον, αποτελούμενον εκ του άνθους και του ακροθινίου της αδελφότητος. Ηγουμενοσύμβουλοι τέως υπήρξαν ο σεβαστός και κράτιστος προηγούμενος κ. Γεράσιμος, εις ου τας πολυτίμους προς την Μονήν εκδουλεύσεις αποβλέπων τις, δεν

δύναται εμμή ολοψύχως να ευχηθή ακράδαντον υγείαν και βαθύτατον γήρας αυτώ, καθόσον και μόνον η σκιά του αξιολόγου ανδρός, δίκην ισχυρού εδραιώματος, δύναται να στηρίξη την Μονήν· ηγουμενοσύμβουλος και αντιπρόσωπος άμα εν Σέρραις της Μονής υπήρξεν ο εκ των κρατίστων τροφίμων της εν Χάλκη Θεολ. Σχολής, ο επί εξαετιάν όλην ευδοκιμώτατα εκτελών τα καθήκοντα του καθηγητού των ιερών εν τω Γυμνασίω Σερρών και τω Παρθεναγωγείω, άμα δε και ιεροκήρυκος πανοσιολ. αρχιμ. κ. Γρηγόριος Ωρολογάς, πληρέστατα δικαιώσας την υπό του Σεβ. Μητροπολίτου Σερρών κ. Γρηγορίου προ εξαετίας εκλογήν του. [...]

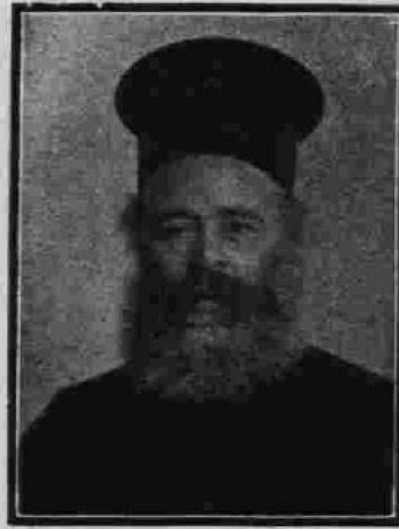
-- Με αφορμή την αναφορά αυτή στο Γρηγόριο Ωρολογά, κρατώ μια σύντομη αναφορά και από τον Αγώνα της 10.03.1900: «Οι εύγλωττοι λόγοι του ακαταπονήτου τούτου ρήτορος της εκκλησίας πληρούσι τας καρδίας των ομογενών της ελληνικωτάτης τούτης πόλεως ευσεβείας και φιλογενείας, από του διορισμού δε αυτού ενταύθα εσημειώθη καταφανής εμψύχωσις των ευγενών τούτων αισθημάτων».

Ο δε Αγών της 12.05 επαινούσε τον «ένθεον θρησκευτικόν ζήλον» του ιερέα Χατζηστεργίου και του αρχιμανδρίτη Ωρολογά, καθώς «εις τας ενεργείας εκείνου χρεωσείται το γεγονός, ότι πολλοί των αποπλανηθέντων υπό των μωσαρών ενεργειών των Βουλγάρων επανήλθον πιστοί εις τας αγκάλας της ορθοδοξίας, εις τας αρετάς του τελευταίου οφείλει η πόλις των Σερρών την άρρητον απόλαυσιν, ην δοκιμάζει ακούουσα αυτόν εν κατανύξει από του άμβωνος αναπτύσσοντα γλαφυρώς, απερίττως, ευλήπτως, πρακτικώς τα διδάγματα της αμωμότητος ημών θρησκείας».

Οι φωτογραφίες των μητροπολιτών Σερρών και Μελενίκου
... από το ημερολόγιο «Ο Φάρος της Ανατολής» για το 1901

ΚΕ' 'Ο Σερρών ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

ΔΒ' 'Ο Μελενίκου ΛΕΟΝΤΙΟΣ.

ΠΡΟΣΩΠΑ

-- Το ακαδημαϊκό έτος 1899-1900 δύο Σερραίοι έδωσαν πρακτικές εξετάσεις στην Ιατρική σχολή του Εθνικού Πανεπιστημίου και βαθμολογήθηκαν αμφότεροι με «καλώς», οι Βασ. Σ. Μελισσάς και Γεώργιος Κ. Ασπρομάλλης. Την ίδια χρονιά, ο –έπίσης Σερραίος– Κωνσταντίνος Σνωκ αποφοίτησε από τη Φαρμακευτική Σχολή με βαθμό «λίαν καλώς».

-- «*Εν συρροή εκλεκτών συγγενών τε και φίλων ετελέσθησαν [στη Δράμα] οι αρραβώνες του γνωστού εν Σέρραις εμπόρου κ. Κ. Φιδετζή μετά της σεμνής δεσποινίδος Άννης Αθ. Αγραφιώτου, ος οι φίλοι εύχονται ταχείαν την διά του Υμεναίου ένωσιν*». (Ταχυδρόμος Κωνσταντινουπόλεως, 07.09.1900)

-- Στο Δεμίρ Ισσάρ νέος δημαρχιακός γιατρός διορίστηκε ο Καραμπέτ Πετροζιάν εφέντης, απόφοιτος της αυτοκρατορικής Ιατρικής σχολής της Κωνσταντινούπολης. Σύμφωνα με επιστολή, που δημοσιεύτηκε στον Ταχυδρόμο Κωνσταντινουπόλεως στις 07.10.1900, ο νέος γιατρός «εντός βραχυτάτου χρονικού διαστήματος αμέριστον εκτήσατο την αγάπην και την εκτίμησιν των τε Οθωμανών και Χριστιανών».

νών κατοίκων Δεμίρ Ισαρίου, διότι επέδειξεν εν νοσήμασι σπουδαίους ιατρικήν δεινότητα» πετυχαίνοντας μεταξύ άλλων να θεραπεύσει από σοβαρό επιλόχειο πυρετό τη σύζυγο του «προσφιλεστάτου» φαρμακοποιού Πέτρου Βρεττά.

-- Εν τω μεταξύ, μακράν το πιο σουρεαλιστικό δημοσίευμα σερραϊκού ενδιαφέροντος, που εντόπισα στα πλαίσια της έρευνας στα αρχεία των εφημερίδων, ήταν η (διαφημιστική) επιστολή ενός Σερραίου εμπόρου για τα καλά της... αντιφαλακρίνης! Διαβάζουμε στο Σκριπ της 05.07.1900:

ΑΝΤΙΦΑΛΑΚΡΙΝΗ

Πρὸς τὸν κ. Φίλιππον Παπαδόπουλον
Φαρμακοποιὸν

Εἰς Ἀθήνας

Ἄξιότιμε κ. Παπαδόπουλε

Ἄν καὶ δὲν ἔχετε ἀνάγκη τοῦ ἰδιοῦ μου εὐχαριστηρίου, καθόσον τὸ φάρμακόν σας ἐπιστημοποιήθη ἐπιστημονικῶς οὐχ' ἤττον δὲν δύναμαι παρὰ νὰ ἐκφράσω τὴν ἀπειρὸν μου εὐγνωμοσύνην διὰ τὸ εὐεργέτημα τῆς Ἀντιφαλακρίνης σας, διότι δι' αὐτῆς καὶ μόνης ὄχι μόνον ἡ πτώσις τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς μου ἔπαυσεν, ἀλλὰ παρατήρησα σημαντικὴν αὐξησιν ἢ πιτυρίασιν ἐξέλειπεν ἔντελως. Θὰ σὲς εἶμαι πάντοτε εὐγνώμων.

Σέρραι, τῇ 1 Ἰουλίου 1900

Διατελῶ μετὰ σεβασμοῦ

Λάζαρος Γιαννακόπουλος

Ἐμπορὸς

Ἐνα παιδικό τραγουδάκι...

Το 1900 ο οίκος University Press εξέδωσε στο Κέμπριτζ το βιβλίο «Songs of modern Greece» (δηλ. «Τραγούδια της σύγχρονης Ελλάδας») του G.F. Abbott. Στη σελίδα 170, ανάμεσα σε άλλα παιδικά τραγουδάκια βρίσκουμε το χαριτωμένο δίστιχο:

Ἥλιος καὶ αἴρας/ Παντρεύονται στὰς Σέρρας.

1901

-- Με άγριες διαθέσεις ξεκίνησε ο 20ος αιώνας από μετεωρολογικής απόψεως. Άφθονο χιόνι ύψους πολλών εκατοστών, δριμύ ψύχος και παγετός διαρκείας συνέθεταν το σκηνικό στην πόλη των Σερρών, όπου η γρίπη σημείωνε θραύση.

-- Το βράδυ της 6/19 Ιανουαρίου ο έμπορος Χρήστος Βασιλείου έκλεισε το κατάστημά του στο Δεμίρ Ισσάρ και επέστρεψε στο σπίτι του μαζί με τον υπάλληλό του, όταν σε κοντινή απόσταση από την οικία του δέχτηκε επίθεση από τέσσερις ληστες, οι οποίοι τον τραυμάτισαν σε πολλά σημεία. Οι φωνές του υπαλλήλου τράβηξαν την προσοχή των Οθωμανών θαμώνων ενός παρακείμενου καφενείου, ώστε οι ληστές αναγκάστηκαν να το βάλουν στα πόδια.

Δεν γνωρίζουμε την τελική εξέλιξη της υγείας του τραυματία, ωστόσο σε πρώτη φάση ο Βασιλείου οδηγήθηκε στην οικία του δημαρχιακού γιατρού, Καραμπέτ Πετορσιάν, ο οποίος φρόντισε τα τραύματα του Έλληνα εμπόρου επικουρούμενος από τον φαρμακοποιό Πέτρο Βρεττά.

-- Σοβαρό σιδηροδρομικό δυστύχημα φέρεται να σημειώθηκε έξω από τις Σέρρες (αδιευκρίνιστο σε ποια περιοχή) στην αμαξοστοιχία που εκτελούσε το δρομολόγιο Σέρρες – Δεδεαγάτς στις 21 Ιανουαρίου/3 Φεβρουαρίου. Επικαλούμενη τις πρώτες πληροφορίες από τη Θεσσαλονίκη, τρεις μέρες αργότερα η εφημερίδα *Πανθεσσαλική* (μόνο!) έκανε λόγο για 17 νεκρούς και 34 σοβαρά τραυματίες, καθώς και για σημαντικές υλικές ζημιές στα βαγόνια και την ατμομηχανή, όμως ως είμαστε επιφυλακτικοί ως προς τα νούμερα και το μέγεθος των ζημιών, δεδομένου ότι η είδηση διέλαθε του ενδιαφέροντος των Σερραίων ανταποκριτών των ελληνικών εφημερίδων της Κωνσταντινούπολης.

-- Τον Φεβρουάριο οι αρχές των Σερρών θυμήθηκαν να ελέγξουν τα διπλώματα των δασκάλων των μη οθωμανικών σχολείων. Κανένας Έλληνας δάσκαλος ή δασκάλα δεν είχε δίπλωμα επικυρωμένο από το υπουργείο Δημόσιας Εκπαίδευσης της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, ενώ το ίδιο ίσχυε και για την πλειοψηφία

των δασκάλων του βουλγαρικού σχολείου. Ως αποτέλεσμα απαγορεύτηκε σ' αυτούς η άσκηση του επαγγέλματος μέχρι την επικύρωση των διπλωμάτων τους από το υπουργείο.

-- Στις 16.02 η εφημερίδα *Σκριπ* έγραφε για τη σύλληψη τεσσάρων καθηγητών του βουλγαρικού γυμνασίου των Σερρών, επειδή σ' αυτό είχαν βρεθεί όπλα και πολεμοφόδια.

Τριάντα μέρες αργότερα (στις 18.03) η ίδια εφημερίδα ανακοίνωνε τη σύλληψη και του διευθυντή της βουλγαρικής σχολής, Νικολάου Γιουβάν, για την ίδια υπόθεση και τη μεταφορά του στη Γευγελή.

-- Στο μεταξύ στις 5/18 Μαρτίου έγινε γνωστή η δολοφονία του Νικόλαου Καραγγελο, κατοίκου Ποροΐων διακρινόμενου «*διά τα ενθουσιώδη πατριωτικά του φρονήματα*», από Βούλγαρους εντός της οικίας του.

-- Την τρίτη μέρα του Πάσχα, 3/16 Απριλίου, πραγματοποιήθηκαν οι εξετάσεις του μαθήματος της Γυμναστικής, που όμως είχαν διαγωνιστικό χαρακτήρα (ώστε αποκλήθηκαν και «*ετήσιοι γυμναστικοί αγώνες*»), των μαθητών του γυμνασίου και της αστικής σχολής στο γυμναστήριο της πόλης των Σερρών, το οποίο διήρθε ο καθηγητής της γυμναστικής Αριστείδης Ιωαννίδης.

Την Ελλανόδικο επιτροπή αποτελούσαν ο μητροπολίτης Σερρών (επίτιμος πρόεδρος και προστάτης του Γυμναστικού Συλλόγου), ο γιατρός Ι. Θεοδωρίδης (πρόεδρος), ο γυμνασιάρχης Απόστολος Κωνσταντίνου, ο Δ. Κοντός (γραμματέας) και ο Ακήλ βέης (μέλος και δωρητής) – πιθανόν και οι πρόξενοι Ιωάννης Στουρνάρας και Γ. Ζλάτκος.

Η έναρξη των αγώνων δόθηκε με παράγγελμα του Ιωαννίδη και οι αθλητές προσήλθαν στο στίβο, ενώ την ίδια στιγμή στο υπερώο του γυμναστηρίου χορωδία από μαθητές των ανώτερων τάξεων της Κεντρικής Αστικής Σχολής τραγουδούσαν υπό τη διεύθυνση του μουσικοδιδασκάλου Κ. Σγουρού.

Η απονομή των βραβείων στους πρώτους και των επαίνων στους δεύτερους έγινε από τον πρόεδρο, Ι. Θεοδωρίδη, ο οποίος δεν παρέλειψε να εκφράσει τις ευχαριστίες του προς τον γυμναστή Αριστείδη Ιωαννίδη.

Νικητές αναδείχθηκαν οι:

α. Δρόμος αντοχής 1600 μ. εφήβων. **β. Δρόμος ταχύτητας 160 μ. παιδών.**

1. Αθ. Τικόπουλος: χρόνος 7' 02'' 1. Γ. Χ. Χρηστάκης: χρόνος 28''

2. Γρ. Κουκουρέτσας: '' 7'05'' 2. Γ. Τέγουτζικ: '' 31''

γ. Άλμα εις τρίτον μετά δρόμου (εφήβων και παιδών)

Στην πρώτη θέση ισοβάθμισαν οι Ζορμπάς και Αθανασίου με 10 μ. και 81 εκ.
Δεύτερος ο Γ. Νάσιουτζικ.

δ. Εφαλτήριο εφήβων

(Άλμα εις δεύτερον μετά δρόμου)

Ι. Οικονομίδης και Ζορμπάς
ισόπαλοι πηδώντας 6 μέτρα

στ. Άλμα επί κοντώ εφήβων

1. Αλ. Δημητριάδης: ύψος 2μ.
2. Σ. Μορφίδης

η. Άλμα εις ύψος εφήβων

Δημητριάδης και Ζορμπάς
ισόπαλοι πηδώντας 1μ. και 52 εκ.

**ι. Αναρρίχηση επί δοκιδίων
ύψους 4μ. 70 εκ. (παιδών)**

1. Φ. Σμάγδης
2. Αθ. Αλεξανδρίδης

ιβ. Αναρρίχηση επί κάλω παιδών

1. Χρηστάκης: χρόνος 14''
2. Αθ. Αλεξανδρίδης: '' 15''

**ιδ. Αναρρίχηση επί σχοίνινης
κλίμακας εφήβων**

Κανείς δεν βραβεύτηκε.
Επαινέθηκαν οι: Α. Φωκάς και
Ευρ. Κωνσταντινίδης

ε. Εφαλτήριο παιδών

(Άλμα εις δεύτερον μετά δρόμου)

1. Α. Τεκές: πήδηξε 2 μ. και 16 εκ.
2. Δούμπας.

ζ. Άλμα εις ύψος παιδών

1. Α. Τεκές: ύψος 1 μ. και 14 εκ.
2. Αθ. Αλεξανδρίδης

θ. Λιθοβολία εφήβων μετά δρόμου

Νικητής ο Αλέξ. Δημητριάδης έριξε
λίθο 7 οκάδων σε μήκος 10 μ. και 50 εκ.

**ια. Αναρρίχηση επί ξύλινης κλίμακας
(εφήβων)**

1. Αλ. Σμάγδης
2. Ευρ. Κωνσταντινίδης

ιγ. Αναρρίχηση επί κάλω εφήβων

1. Ευρ. Κωνσταντινίδης
2. Αλέξ. Σμάγδης

ιε. Αεροπεταστή παιδών

Κανείς δεν βραβεύτηκε.
Επαινέθηκαν όλοι οι αθλητές.

ιστ. Κρίκοι, δίζυγο, μονόζυγο

Διακρίθηκαν όλοι οι αθλητές

ιζ. Δρόμος αντοχής 2400 μέτρων: Νικητής ο Ιωάννης Αποστόλου
με χρόνο 10' 43''

-- Πρωτοφανής ήταν ο εορτασμός της πρωτομαγιάς στην πόλη των Σερρών.

Ενώ παλιότερα ομάδες ατόμων ή οικογένειες επισκέπτονταν τις γύρω εξοχές
κατά τις πρωινές ώρες και στη συνέχεια επέστρεφαν στην πόλη για να επαναλά-

βουν τις καθημερινές τους εργασίες, η πρωτομαγιά του 1901 είχε καθαρά μαθητοκεντρικό χαρακτήρα, βοηθούσης και της ατυχίας να πέσει ημέρα Τρίτη, που ήταν ανοιχτή η αγορά της πόλης. Ήταν όμως μια πρωτομαγιά αξέχαστη!

Δύο ώρες μετά την ανατολή του ηλίου, όλοι οι μαθητές του γυμνασίου, της αστικής σχολής και των πέντε δημοτικών σχολείων των προαστείων συγκεντρώθηκαν και κατευθύνθηκαν όλοι μαζί με τάξη (με επικεφαλής τα πρωτάκια της αστικής σχολής) στην τοποθεσία Κιόσκια τραγουδώντας στη διαδρομή τραγούδια για το Μάη ή ταιριαστά με την ημέρα.

Φθάνοντας στα Κιόσκια χωρίστηκαν από τους 25 καθηγητές και δασκάλους τους κατά σχολικές ομάδες στα ήδη ορισθέντα μέρη, όπου και διασκέδασαν μέχρι την ώρα του γεύματος, το οποίο περιλάμβανε συνολικά 40 αρνιά –άλλα ψητά και άλλα στον οβελία. Αμέσως μετά οι μαθητές επέστρεψαν στα παιχνίδια τους, ενώ εκείνοι του γυμνασίου επιδόθηκαν σε γυμναστικές ασκήσεις.

Το δειλινό, μαθητές του γυμνασίου χόρεψαν εθνικούς χορούς υπό τους ήχους οργάνων που έπαιζαν συμμαθητές τους. Εκείνη περίπου την ώρα, από τα Κιόσκια πέρασαν και οι μαθήτριες του κεντρικού παρθεναγωγείου με τις δασκάλες τους. Για να τις υποδεχθούν, οι μαθητές παρατάχθηκαν σε δύο σειρές, ανάμεσα από τις οποίες πέρασαν οι μαθήτριες σε δυάδες τραγουδώντας και κρατώντας λουλούδια στα χέρια. Τα κορίτσια στάθηκαν λίγο παραπέρα σχηματίζοντας ιδιαίτερο κύκλο και συνέχισαν τα τραγούδια τους.

Δεν έλειψε βέβαια καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας και η προσέλευση διαφόρων επισκεπτών στα Κιόσκια είτε σε φιλικούς είτε σε οικογενειακούς κύκλους, όλων των ηλικιών και όλων των τάξεων, όχι μόνο Χριστιανοί, αλλά και Οθωμανοί και Ισραηλίτες. Ήρθαν και επίσημοι, όπως ο αρχηγός του επιτελείου Βεσίμβης, διάφοροι εκπρόσωποι των πολιτικών και στρατιωτικών αρχών, άλλοι με άμαξες και άλλοι έφιπποι, ο μητροπολίτης Σερρών, ο οποίος έδωσε την ευλογία τους στους συγκεντρωμένους μαθητές, ο Έλληνας πρόξενος Ι. Στουρνάρας κ.ά.

Μεγαλοπρεπής ήταν και βραδινή επιστροφή των μαθητών και των μαθητριών, οι οποίες προηγούνταν της πορείας. Χιλιάδες Σερραίοι στάθηκαν στους δρόμους

της πόλης απολαμβάνοντας τη μαθητιώσα νεολαία, που πορευόταν τραγουδώντας χαρούμενα τραγούδια.

-- Στις 16/29 Μαΐου έφυγε από την ζωή σε ηλικία 68 ετών ο Νικόλαος Σωμέτσος. Καταγόταν από το Μελένικο, όμως σε νεαρή ηλικία μετακόμισε στο Δεμίρ Ισσάρ, όπου δραστηριοποιήθηκε ενεργά στις υποθέσεις της τοπικής ελληνικής κοινότητας από διάφορες θέσεις: ως ταμίας των εκπαιδευτηρίων, σύμβουλος του πνευματικού δικαστηρίου και ως μέλος της Φιλοπροοδευτικής Αδελφότητας εστιάζοντας το ενδιαφέρον του στην προαγωγή των σχολικών και των κοινοτικών υποθέσεων. Επιπλέον, κατά καιρούς είχε εκλεγεί μέλος του πρωτοδικείου, του διοικητικού συμβουλίου της υποδιοικήσεως Δεμίρ Ισσάρ, του συμβουλίου της Γεωργικής Τράπεζας, καθώς και του δημαρχιακού συμβουλίου.

Καθώς η μητροπολιτική έδρα της επαρχίας Μελενίκου ήταν κενή, στη νεκρώσιμη ακολουθία χοροστάτησε ο μητροπολίτης Σερρών Γρηγόριος με τον πρωτοσύγκελό του, αρχιμανδρίτη Λεόντιο. Επικήδειο λόγο εκφώνησε ο αρχιμανδρίτης Γ. Ωρολογάς πλέκοντας το εγκώμιο του μεταστάντος και παραθέτοντας τις πολύτιμες υποθήκες που εκείνος άφησε. Εκ μέρους της κοινότητας Δεμίρ Ισσάρ μίλησε ο διευθυντής των σχολείων της κωμόπολης Βαρακλή Τζουμαγιά, Γεώργιος Στιβαρός, εξάironτας κι αυτός με τη σειρά του τις πολύτιμες υπηρεσίες που ο Νικόλαος Σωμέτσος είχε προσφέρει στην κοινότητα εν ζωή. Εκ μέρους δε της ελληνικής κοινότητας Μελενίκου μίλησαν οι Δ. Αποστολίδης και Α. Καλούσης.

Μετά την κηδεία ανοίχτηκε η διαθήκη του Σωμέτσου, ο οποίος, πέρα από τα χρηματικά ποσά που άφησε σε συγγενείς του, διέθεσε 100 οθωμανικές λίρες υπέρ των εκπαιδευτικών και φιλανθρωπικών καταστημάτων του Δεμίρ Ισσάρ, την οικία του (μετά το θάνατο της συζύγου του) προκειμένου να στεγαστεί εκεί η μητρόπολη ή ένα σχολείο, περισσότερες από 500 λίρες στην ελληνική κοινότητα του Μελενίκου, 50 λίρες στο νοσοκομείο Σερρών, 15 λίρες σε οθωμανικό βακούφιο της περιοχής και διάφορα μικρότερα ποσά σε χήρες και ορφανά.

-- Στις 17 Μαΐου το *Εμπρός* κατέγραφε επτά δολοφονίες με δράστες Βούλγαρους ληστές στην περιφέρεια Σερρών. Ειδικότερα: στο χωριό Νεόλλα (μάλλον

Νεόλιανη, σήμερα Βαμβακιά) δολοφονήθηκαν δύο Οθωμανοί, στο Γέκκοϊ (πιθανόν εννοούσε Γενί κιοϊ, σήμερα Προβατάς) δύο ακόμα Οθωμανοί, στην Κούλα (Παλαιόκαστρο) ένας Οθωμανός, στο Χριστός ένας Ελληνόβλαχος, ενώ σε Βούλγαρους ληστές απέδωσε η εφημερίδα και τη δολοφονία του Βούλγαρου προκρίτου Τάσου Κανταρτζή στην Άνω Φράσταϊνα (Άνω Ορεινή).

-- Στην εφημερίδα *Κωνσταντινούπολις* της 12.06.1901 διαβάζουμε ότι «*Ο δικαστικός επιθεωρητής των νομών Αδριανουπόλεως και Θεσσαλονίκης ανακοίνωσε αρμοδίως την ανάγκην της ανεγέρσεως εκ νέου των φυλακών Σερρών ένεκα του ετοιμορρόπου, του στενοχώρου και του ανθυγιεινού των παλαιών*».

-- Στις 15/28 Ιουνίου ο βουλευτής Βόλου Αντώνης Καρτάλης έφτασε από το Δεδεαγάτς (σήμερα Αλεξανδρούπολη) στις Σέρρες για επίσκεψη, προκειμένου να συναντήσει για πρώτη φορά από κοντά συγγενικά του πρόσωπα, που ζούσαν εδώ. Στο σταθμό τον υποδέχτηκε ο Έλληνας υποπρόξενος Στουρνάρας, ενώ τον Έλληνα βουλευτή φιλοξένησε και ο στρατιωτικός διοικητής των Σερρών, αντιστράτηγος Ιβραχίμ πασάς, στον νέο στρατώνα που είχε ανεγερθεί δυτικά της πόλης. Κατά τη διαμονή του στις Σέρρες ο Καρτάλης δεν παρέλειψε βέβαια να επισκεφθεί τα εκπαιδευτικά και φιλανθρωπικά ιδρύματα της ελληνικής κοινότητας.

-- Στις 16/29 Ιουνίου ο δραματικός θίασος «Σοφοκλής» του Π. Χριστοφορίδη έδωσε την πρώτη του παράσταση στο θέατρο «Απόλλων» των Σερρών με το έργο «Τόσκα» του Σαρδού και πρωταγωνίστρια την Ανθίπη Κόκκου. Για την επομένη είχε προγραμματιστεί το έργο «Διονυσία» του υιού Δουμά με την ίδια ηθοποιό στον πρωταγωνιστικό ρόλο.

Διευθυντής του θεάτρου «Απόλλων» ήταν ο Κ. Θεοδορίδης, ενώ ο Κωνσταντίνος Παπαδάκης διεύθυνε την ορχήστρα, που συνόδευε τις παραστάσεις του θιάσου και η οποία είχε από ημερών ξεκινήσει να δίνει συναυλίες και στο καφενείο του Γ. Τζελέπη παιανίζοντας διάφορα μελοδραματικά τραγούδια.

Αναφορικά με τις πρώτες εντυπώσεις των Σερραίων από το δραματικό θίασο, στον *Ταχυδρόμο* Κωνσταντινουπόλεως της 28.06 διαβάζουμε: «*Το φοιτόν εις τας*

παραστάσεις κοινόν ευαρεστείται ιδίως εκ των επί της σκιηής αναβιβαζομένων πρωτοφανών δραμάτων. Ηκούσαμεν ευχαρίστως ανθρώπους εκ της μέσης κοινωνικής τάξεως ομολογούντας ότι συναισθάνονται ωφέλιαν ηθικὴν εκ της εις το θέατρον φοιτήσεως κατά τε ἄλλα και κατά την γλωσσικὴν διαμόρφωσιν».

Αργότερα, μέσα στο καλοκαίρι, ο θίασος του Χριστοφορίδη μεταφέρθηκε στο καφενείο του Τζελέπη, όπου στήθηκε ένα μικρό θέατρο χάρι στην προσπάθεια και την εργατικότητα του Σωτήρη Μασταλά.

-- Στις 21 ή 22 Ιουνίου βρέθηκαν στις Σέρρες ο Μ. Perdrizel (καθηγητής της ελληνικής φιλολογίας στη Νανσί της Γαλλίας και πρώην εταίρος της Αρχαιολογικής Σχολής Αθηνών) και ο Μ. Chenet (αρχιτέκτονας και ζωγράφος). Ξεναγός τους στην πόλη ήταν ο γιατρός Ι. Θεοδωρίδης, ύστερα δε από τρεις μέρες μετέβησαν στο Μελένικο συνοδευόμενοι από χωροφύλακες, καθώς εμφιλοχωρούσε ο κίνδυνος των ληστρικών συμμοριών.

-- Στάση στις Σέρρες έκανε μέσα στον Ιούνιο και ο νέος μητροπολίτης Μελενίκου Ιωακείμ Φορόπουλος, κατευθυνόμενος στη νέα του επαρχία, η οποία είχε πολύ ταλαιπωρηθεί από εσωτερικές έριδες επί του προκατόχου του.

-- Στις 24 Ιουνίου/7 Ιουλίου η περιληπτική εξέταση των μαθητών του γυμνασίου σε ορισμένα μαθήματα σηματοδότησε, κατά το σύνηθες, την ολοκλήρωση της εξεταστικής περιόδου των σερραϊκών σχολείων. Μια ενδιαφέρουσα λεπτομέρεια ήταν η πληροφορία ότι στα δέκα σχολεία των προαστείων οι μαθητές και οι μαθήτριες είχαν εξεταστεί μόνο προφορικά.

Επιχειρώντας έναν απολογισμό της σχολικής χρονιάς, ο ανταποκριτής του *Ταχυδρόμου* Κωνσταντινουπόλεως επισήμανε την «πλήρη αρμονία» του «φύσει φιλαγάθου, χρηστού και διαλλακτικού» γυμνασιάρχη Απόστολου Κωνσταντίνου με τους καθηγητές, καθώς και την επιμέλεια των μαθητών ειδικά της τελευταίας τάξης του γυμνασίου, μιας και κατά τα λεγόμενά του «*πάντες ανεξαιρέτως οι μαθηταί ανέπτυσαν φιλοπονίαν υπέρμετρον, εμβαλούσαν τους οικείους εις φόβον, μήπως βλαβή η υγεία αυτών*»!

Οι εννέα απόφοιτοι του γυμνασίου Σερρών τον Ιούνιο του 1901 ήταν οι: Γ.

Παυλάκης, Θ. Οικονόμου, Α. Μπούτουρας, Κ. Οικονομίδης, Δ. Μισιρλής, Β. Σκάρδης, Κ. Ποιμενίδης, Ι. Αυξεντιάδης και Α. Παπαδούλης.

-- Η 30 Ιουνίου/13 Ιουλίου θύμισε σε πολλούς μάλλον Νοέμβριο παρά καλοκαίρι. Από το πρωί έβρεχε σιγανά με χαμηλές θερμοκρασίες προς απογοήτευση τόσο των ηθοποιών, οι οποίοι αναγκάστηκαν να διακόψουν τις παραστάσεις τους, όσο και των καφετζήδων, οι οποίοι δεν μπόρεσαν να επωφεληθούν από τον πανηγυρισμό της εκκλησίας των Αγίων Αναργύρων ανατολικά του χειμάρρου της Παναγίας (όπως ονομαζόταν τότε ο σήμερα επονομαζόμενος χείμαρρος των Αγίων Αναργύρων από την εκκλησία της περιοχής).

-- Μετά τη λήξη του σχολικού έτους διαπιστώθηκε ότι το ταμείο της ελληνικής κοινότητας των Σερρών παρουσίαζε έλλειμμα ύψους περίπου 300 τουρκικών λιρών. Έτσι, συνήλθαν σε σύσκεψη οι αρχές της κοινότητας (δηλαδή η δημογεροντία και οι εκκλησιαστικές και σχολικές επιτροπές) και αποφάσισαν να εξοικονομήσουν χρήματα κλείνοντας εννιά από τις είκοσι τέσσερις εκκλησίες της πόλης ως πλεονάζουσες κατ' αριθμό αναφορικά με τις πραγματικές θρησκευτικές ανάγκες των κατοίκων της, ώστε ν' αποφεύγονταν ανώφελες δαπάνες και κατ' αυτόν τον τρόπο να καλυπτόταν μέρος του ελλείμματος.

Η απόφαση δεν ήταν αυθαίρετη, αλλά στηριζόταν στο άρθρο 26 του κοινοτικού κανονισμού του 1895, που είχε επικυρωθεί χωρίς αντιρρήσεις από το Πατριαρχείο. Περιττό όμως να επισημανθεί ότι υπήρξαν πολλές αντιδράσεις για την απόφαση αυτή με τους προκρίτους τελικά να υποκύπτουν σ' αυτές και να υπαναχωρούν από την αρχική απόφασή τους.

Ο ανταποκριτής της εφημερίδας *Κωνσταντινούπολις* σχολίαζε στις 29.08:

«Η επιτευχθείσα λύσις αυτή αντικειμένη προς ουσιώδη της κοινότητος συμφέροντα και εις πολλών απόπων την συνέχειαν συντελούσα κατελύπησε μεν πάντας τους ευ φρονούντας, απεγοήτευσεν δε και απεμάκρυνε της εν τοις κοινοίς

δράσεως τους ευύποληπτοτέρους και ικανωτέρους των κατοίκων.

[...] Άτομα τινα συμφέρον έχοντας εις την διαιώνισιν του καθεστώτος ίνα απολάωσιν οφφίκια και τας εκ τούτων υλι-

κάς ωφελείας, παρέπεισαν τους απλοϊκωτέρους των πολιτών, συνεργούς έχοντες και τινες των ιερέων φρονούντων ε-αυτούς αδικημένους και φανατιζόντων τας γυναίκας, να εγείρωσι ζήτημα και διαμαρτυρόμενοι εις τα Πατριαρχεία κατά της αποφάσεως ταύτης των αληθώς κηδομένων των συμφερόντων της κοινότητος να ζητήσωσι την επάνοδον εις το πρόην καθεστώς.

Και ήδη λειτουργούσι κατά Κυριακήν

και εορτήν με επί των δακτύλων μετρούμενον εκκλησίασμα, ως είδον εγώ αυτός περιελθόν ικανούς των ναών την προχθές Κυριακήν, απογυμνούνται ολονέν οι ναοί των περιουσιών αυτών, το έλλειμμα του ταμείου των σχολών αυξάνει διαρκώς και εν γένει τα πράγματα της κοινότητος ακολουθούσι λίαν επισφαλή οδόν προς δόξαν και εύκλειαν των ευσεβών υποκινητών των εκμεταλλεομένων την ευσέβειαν του απλοϊκού πλήθους».

-- Αν τα οικονομικά της κοινότητας αντιμετώπιζαν δυσκολίες, ακριβώς αντίθετη ήταν η εικόνα στο ελληνικό νοσοκομείο της πόλης. Αν θέλαμε να σκιαγραφήσουμε το νοσοκομείο των Σερρών τον Αύγουστο του 1901 θα σημειώναμε ότι διέθετε συνολικά 40 κλίνες, από τις οποίες οι μισές είχαν σχεδόν πάντοτε φτωχούς ασθενείς με τροφή και άριστη περιποίηση. Εξάλλου, η διεύθυνση του νοσοκομείου παρείχε δωρεάν φάρμακα στους εξωτερικούς (μη νοσηλευόμενους) άπορους ασθενείς, καθώς και λιτή τροφή για τους φυλακισμένους.

Οι πόροι του ιδρύματος προέρχονταν κατά κύριο λόγο από τις εισπράξεις του μονοπωλίου κήρου (στην επαρχία Σερρών), ανερχόμενες κατ' έτος σε 400 τουρκικές λίρες. Διευθυντής του νοσοκομείου ήταν ο Ι. Παππακωστίδης, η δε νοσοκομειακή επιτροπή υπό την προεδρία του μητροπολίτη Σερρών είχε ως μέλη τους Δ. Αλεξανδρίδη, Χρ. Καρατζά, Στ. Γραμμένο και Γ. Χρυσόγονο.

-- Στα μέσα Αυγούστου διαλύθηκε οριστικά το σερβικό σχολείο των Σερρών μετά την εκκένωση του οικήματος που το φιλοξενούσε και την πώληση όλων των επίπλων, των θρανίων και των σχολικών σκευών στα ελληνικά σχολεία.

-- Ένα αυγουστιάτικο σκανδαλάκι στους κόλπους της οθωμανικής κοινότητας ήταν η έκδοση αυτοκρατορικού διατάγματος, με το οποίο αποπέμφθηκε από τις

τάξεις του οθωμανικού στρατού ο Σερραίος λοχαγός Σεκίπ εφέντης, εγκαλούμενος για εγκατάλειψη της υπηρεσίας του, πράξη για την οποία καταδικάστηκε και σε φυλάκιση έξι μηνών.

-- Στις 14/27 Αυγούστου ληστοσυμμορία απήγαγε τον πρωτοποιμένα της ιεράς μονής του Τιμίου Προδρόμου μέσα από το ποιμνιοστάσιο της μονής! Οι Σερραίοι θυμήθηκαν συνειρμικά την απαγωγή του ηγουμένου του μοναστηριού δύο χρόνια νωρίτερα την ίδια ημερομηνία, διερωτώμενοι αν ήταν απλή σύμπτωση, ενώ στρατιωτικό απόσπασμα στάλθηκε προς καταδίωξη των ληστών.

Πιθανόν πρόκειται για τον Κεχαγιά, που σύμφωνα με ανταπόκριση εκ Σερρών στην *Πανθεσσαλική* της 22.09, είχε αιχμαλωτιστεί έξω από το μοναστήρι και απελευθερώθηκε ύστερα από την καταβολή 200 λιρών. Ο επιστολογράφος όμως παρέθετε και κάποιες περίεργες πληροφορίες, που δεν συναντούμε σε άλλη πηγή: *«Τα χρήματα ταύτα οι λησταί απέστειλαν εις τον ενταύθα διευθυντήν της Βουλγαρικής Σχολής ίνα πληρώση εις το προσωπικόν του τους καθυστερούντας μισθούς. Ο Κεχαγιάς μόλις απελύθη υπό των Βουλγάρων ληστών παρουσιάσθη εις τας ενταύθα αρχάς ζητών ασφάλειαν. Αι αρχαί όμως προσεποιήθησαν ότι δεν υπάρχει κομιτάτον και Βουλγαρικά συμμορία και ότι η αιχμαλωσία είνε πλαστή, εφ ω και εφυλάκισαν τον Καϊμακάμην»!*

-- Στις 19 Αυγούστου/1 Σεπτεμβρίου γιορτάστηκε για ακόμη μία χρονιά κατά το συνήθη τρόπο η επέτειος της ανόδου του Αβδούλ Χαμίτ Β' στον σουλτανικό θρόνο. Το μεσημέρι οι κανονιοβολισμοί σήμαναν την έναρξη της γιορτής. Λίγο νωρίτερα, «ταχυκίνητα» οχήματα διέσχισαν τους δρόμους της πόλης με κατεύθυνση το διοικητήριο, όπου συγκεντρώθηκαν οι πολιτικές, στρατιωτικές και δημοτικές αρχές, στη δε αυλή του κτιρίου είχαν παραταχθεί στρατιωτικό απόσπασμα και ο στρατιωτικός μουσικός όμιλος, που παιάνιζε τον αυτοκρατορικό ύμνο και άλλες μελωδίες. Το βράδυ η πόλη φωταγωγήθηκε (δηλαδή οι δρόμοι και τα δημόσια κτίρια), ενώ στο επίκεντρο των εορτασμών βρέθηκαν το διοικητήριο και ο νεόδμητος στρατώνας του πεζικού.

-- Δύο ή τρεις μέρες αργότερα, ο δραματικός θίασος «Σοφοκλής» έδωσε παράσταση υπέρ της Φιλοπτώχου Αδελφότητας των Κυριών «Εμμέλεια». Αρχικά

αυτή επρόκειτο να είναι και η τελευταία παράσταση του θιάσου στην πόλη των Σερρών, όμως μία εβδομάδα μετά (29 Αυγούστου/11 Σεπτεμβρίου) δόθηκε δεύτερη ευεργετική παράσταση, αυτήν τη φορά υπέρ της Αναργύρου Αδελφότητας.

Η επιτυχία ήταν για ακόμη μία φορά καταπληκτική, παρότι πολλοί Σερραίοι απουσίαζαν λόγω και της πανηγύρεως της Μονής του Τιμίου Προδρόμου το ίδιο βράδυ. Αντιγράφω την περιγραφή του ανταποκριτή του *Ταχυδρόμου* Κωνσταντινουπόλεως:

«Πολύ ενωρίτερον του συνήθους ο θεατρικός χώρος κατελήφθη υπό του συρρεύσαντος πυκνοτάτου πλήθους επί τοσούτον, ώστε πληρωθέντων και των διαδρόμων, ηναγκάσθη έκαστος να μένη αμετακίνητος εν η ευρέθη θέσει. Μη ευρίσκοντες θέσιν τινές των θεατών ανερριχήθησαν επί των δένδρων. Επί τέλους εδέησε να αρθή η διαφράττουσα τον θεατρικόν χώρον οθόνη και πάσα η του Καφεναείου πλατεία να μεταποιηθή εις ανοικτόν θέατρον. Εν γένει ειπείν, η καταπληκτική αύτη συρροή υπερηκόντισε μεν πάσαν μέχρι τούδε θεατρικὴν συνάθροισιν, υπερέβη δε και τας τολμηροτέρας ἐλπίδας».

Γενικά, φαίνεται ότι οι Σερραίοι είχαν αγκαλιάσει τον «Σοφοκλή». Μόνος αντίπαλος του θιάσου ήταν το βροχερό καλοκαίρι του 1901, εξαιτίας του οποίου πολλές παραστάσεις ματαιώθηκαν. Όμως και μόνο η παραμονή τους επί δίμηνο στην πόλη των Σερρών επιβεβαίωσε το ενδιαφέρον των Σερραίων, τις καρδιές των οποίων είχε κλέψει με τις ερμηνείες της η πρωταγωνίστρια του θιάσου, Ανθήπη Κόκκου. Μάλιστα σε τιμητική παράσταση του θιάσου υπέρ της Κόκκου στις 18/31 του ίδιου μήνα, οι Σερραίοι υπερέβησαν το θεατρικό χώρο εκφράζοντας την εμπιστοσύνη τους στην υποκριτική της δεινότητα.

-- Η ογδόη Σεπτεμβρίου αποτελούσε κατά κάποιον τρόπο το τέλος της καλοκαιρινής ραστώνης για τους Σερραίους, τότε που άρχιζαν να γίνονται πιο μαζικά και οι εγγραφές των μαθητών στα σχολεία. Μέσα σε κάτι λιγότερο από ένα μήνα (μέχρι τις 6/19 Οκτωβρίου) στο γυμνάσιο είχαν εγγραφεί συνολικά 121 μαθητές: οι 54 από την πόλη των Σερρών και οι υπόλοιποι από τα χωριά και από τις επαρχίες Μελενίκου, Δράμας, Ελευθερουπόλεως, Ξάνθης, Νευροκοπίου, Μαρωνείας κλπ. Από τους 67 τελευταίους, νεήλυδες (δηλαδή όσοι είχαν εγγραφεί για πρώτη

φορά) ήταν οι 27, αριθμός κατά πολύ αυξημένος συγκριτικά με τα προηγούμενα χρόνια, όταν οι νεήλυδες από περιοχές εκτός Σερρών δεν ξεπερνούσαν τους 13.

-- Δυο λόγια και για το οθωμανικό γυμνάσιο της πόλης. Τον Οκτώβριο του 1901 διευθυντής του ήταν ο Χουσεΐν Χουσνή εφέντης, ενώ σ' αυτό φοιτούσαν και αρκετοί ομογενείς, μεταξύ αυτών και δύο απόφοιτοι του ελληνικού γυμνασίου, οι οποίοι ήθελαν να μάθουν την τουρκική γλώσσα, που άλλωστε ήταν και η επίσημη γλώσσα του κράτους και η καλή γνώση της αποτελούσε προϋπόθεση επαγγελματικής ανέλιξης.

-- Το σχολικό έτος 1901-02 ξεκίνησε επιτέλους η τακτική λειτουργία και του κοινού δημοτικού σχολείου της Άνω και Κάτω Καμινίκης. Στην εξέλιξη αυτή είχε συμβάλει και η ευεργετική παράσταση του θιάσου «Σοφοκλής» υπέρ της Αναργύρου Αδελφότητας στα τέλη του Αυγούστου, καθώς από το ποσό που συγκεντρώθηκε περισσότερες από 30 λίρες διατέθηκαν για την επίπλωση των τάξεων του νέου σχολείου.

-- Μια δεκαετία μετά την απόπειρα του Ταχίρ βέη ν' αποξηράνει τη λίμνη του Αχινού, η οποία δεν ολοκληρώθηκε λόγω του αιφνίδιου θανάτου του, η προοπτική αυτή επανήλθε στο προσκήνιο. Γύρω στον Σεπτέμβριο (ενδεχομένως και τον Αύγουστο ή στις αρχές Οκτωβρίου) γαλλική εταιρία έστειλε μηχανικούς στην περιοχή για την εκτέλεση ερευνών και καταμετρήσεων τόσο στη λίμνη όσο και στον ποταμό Στρυμόνα από τις εκβολές του μέχρι το στενό του Δερβενίου.

Το φιλόδοξο σχέδιο, όπως δημοσιεύτηκε στον *Ταχυδρόμο* Κωνσταντινουπόλεως, προέβλεπε –πέρα από την αποξήρανση της λίμνης του Αχινού και τη δημιουργία νέων εύφορων γαιών χωρίς τον κίνδυνο πλημμυρών– τη μετατροπή του στομίου του κόλπου (Τσάι-αγζή) σε εμπορικό επίγειο για τη διευκόλυνση της μεταφοράς πραγμάτων (εισαγωγή και εξαγωγή), ενώ σε κατάλληλα σημεία του ποταμού Στρυμόνα θα σχηματίζονταν εμπορικές αποβάθρες, στις οποίες τα πλοία θα φόρτωναν εμπορεύματα της ντόπιας παραγωγής (π.χ. ξυλεία, άνθρακας, καύσιμες ύλες, βαμβάκι, καπνός κλπ.).

-- Στις 18/31 Οκτωβρίου πραγματοποιήθηκαν τα εγκαίνια του νέου στρατώνα

της πόλης των Σερρών. Όσον αφορά το τελετουργικό, πρώτα ο μουφτής ανέγνωσε ευχή υπέρ της μακροημερεύσεως του σουλτάνου και αμέσως μετά ο επιτροπικός διοικητής Ρασίτ βέης εκφώνησε λόγο. Τέλος, ο Ιβραχίμ πασάς, διοικητής της ενάτης μεραρχίας του αυτοκρατορικού (οθωμανικού) στρατού, έσχισε τις κόκκινες κορδέλες, που κοσμούσαν τη μεγάλη εξωτερική πύλη, υπό τους ήχους μουσικών παιάνων και εγκαινιάζοντας έτσι το στρατόπεδο, στο οποίο ακολούθως μπήκαν σε παράταξη οι στρατιώτες που επρόκειτο να εγκατασταθούν εκεί. Η εκδήλωση ολοκληρώθηκε με στρατιωτικά γυμνάσια του πυροβολικού.

Να πούμε δυο λόγια για τον Ρασίτ βέη, που αναπλήρωνε τον... υπό διορισμό διοικητή των Σερρών. Ήταν νομαρχιακός διευθυντής δημοσίας εκπαιδεύσεως, γνωστός στους Σερραίους, καθώς είχε διατελέσει ο δεύτερος διευθυντής του οθωμανικού γυμνασίου της πόλης μετά τον Χαϊρή βέη, ο οποίος το 1901 ήταν πλέον μουτεσαρίφης Σερβίων. Ήταν παντρεμένος με την κόρη του σημαντικού Τούρκου λόγιου, Αχμέτ Τσεβδέτ πασά.

-- Σε περίπτωση πάλι που είχατε μεγάλη αγωνία, νέος διοικητής των Σερρών θα ήταν ο Ρουκνεδδίν βέης, ο οποίος έφτασε στην πόλη κατά το Δεκέμβριο.

-- Στις 26 Οκτωβρίου/8 Νοεμβρίου δύο Οθωμανοί ιππείς, που είχαν λιποτακτήσει από τις Σέρρες, παραδόθηκαν στις στρατιωτικές αρχές του Τυρνάβου ύστερα από 15 μέρες πεζοπορία μέχρι να φτάσουν εκεί.

-- Στις 26 Δεκεμβρίου/8 Ιανουαρίου η αδελφότητα «Εμμέλεια» διοργάνωσε την πρώτη της χριστουγεννιάτικη χοροεσπερίδα στο δεύτερο όροφο της Γρηγοριάδος Σχολής (παρθεναγωγείου). Ο σκοπός ήταν φιλανθρωπικός, η ενίσχυση του ταμείου της αδελφότητας, γι' αυτό και οι δαπάνες για την πραγματοποίηση της εκδήλωσης είχαν περιοριστεί στο ελάχιστο δυνατό. Για παράδειγμα η πρόεδρος πλήρωσε με δικά της έξοδα τα μουσικά όργανα, όπως αντίστοιχα άλλες κυρίες μέλη της αδελφότητας κάλυψαν μέρος των υπόλοιπων δαπανών, ώστε στο τέλος η «Εμμέλεια» κατάφερε να συγκεντρώσει περίπου τριάντα λίρες.

Ο ανταποκριτής του *Ταχυδρόμου* υπαινίχτηκε κάποιο επεισόδιο στη χοροεσπερίδα, από εκείνα που «συνήθως λαμβάνουσι χώραν εις παρομοίαις αθροίσεις», χωρίς

να επισκιάσει τη γενική διάθεση. Επίσης έδωσε το δικό του κοσμικό ρεπορτάζ:

«Η περιβολή των μετασχόντων του χορού κυριών και κυριών εν γένει απέφυγε την ξενότροπον παρ' ημίν εθιμοτυπικότητα και το άγαν κομμωτήριο, τηρήσασα χαρακτήρα σεμνοπρεπή και κόσμιον και αναλογώτερον πρὸν τον εθνικόν ημών τρόπον. [...] Των χορευτών τινές εχόρευσαν και εθνικούς χορούς μετ' επιδεξιότητος και στοργής της προσήκουσης. Υπομνησκουσιν ημάς οι χοροί ούτοι, ότι είμεθα ό,τι είμεθα και ότι το walz και η πόλκα δεν μας κάμνει Ευρωπαίους. Ωστε καλόν είναι να μη απομακρυνόμεθα πολύ από την αρχικήν υπόστασίν μας. Κλάδος αποσπώμενος εκ της ρίζης δεν έχει ηγγυημένην την αυτοτελή ύπαρξίν του».

Η «Εμμέλεια» και η «Αναργυρος Αδελφότης»

Με αφορμή τις δύο ευεργετικές θεατρικές παραστάσεις στα τέλη Αυγούστου υπέρ της Φιλοπτώχου Αδελφότητας «Εμμέλεια» και της Αναργύρου Αδελφότητας, στις 8/21 Σεπτεμβρίου 1901 ο *Ταχυδρόμος* Κωνσταντινούπολης φιλοξένησε ένα σύντομο αφιέρωμα σ' αυτά τα δύο σωματεία.

Α) Η Φιλόπτωχος Αδελφότητα των Κυριών «Εμμέλεια» είχε ως μέλη της κυρίες της ανώτερης τάξης, οι οποίες –πέρα από την όποια βοήθεια ήδη πρόσφεραν στους άπορους της πόλης– επιδίωκαν την ίδρυση εργαστηρίου απόρων γυναικών, εφόσον συγκεντρωνόταν το απαιτούμενο κεφάλαιο.

Το διοικητικό συμβούλιο συγκροτούσαν τη δεδομένη στιγμή οι Αναστασία Β. Γκέκα (πρόεδρος), Ελισάβετ Δ. Κοντού (αντιπρόεδρος), Αθηνά Δ. Αλεξανδρίδου (ταμίας) Σ. Αλιφέρη (γραμματέας) και ως σύμβουλοι οι Βασιλική Χατζητόλιου, Αθανασία Χρυσάφη, Ασπασία Αποστόλου, Μ. Δεσποτίδου, Ειρήνη Α. Κύρου και Ανδρομάχη Καμβοστώρα.

Όμως η εφημερίδα έκανε ειδική μνεία και στα πρώτα μέλη της αδελφότητας, χάρη στις προσπάθειες των οποίων αυτή κατάφερε να εδραιώσει την παρουσία την στην πόλη των Σερρών, όπως ήταν οι Χαρίκλεια Γεωργίου, Πηνελόπη Σ. Σαρή, Αγγελική Κ. Σχοινά, Γλυκερία Ι. Αθανασίου και Ευφροσύνη Ζαφείρη.

Β) Σ' ό,τι αφορά την Ανάργυρο Αδελφότητα, που είχε συμπληρώσει πέντε χρόνια από τη σύστασή της, το 1901 διέθετε περίπου 80 μέλη, τα περισσότερα εκ των οποίων ήταν βιοπαλαιστές και λίγα μόνο ανήκαν στην ανώτερη τάξη της πόλης, όπως οι Θεοδ. Σ. Δούρος, Γεώργιος Χατζόπουλος, Εμμανουήλ Μανίδης κλπ.

Πρόεδρος και ταμίας ήταν ο παντοπώλης Πέτρος Χρυσάφης. Η επιτροπή που είχε αναλάβει και με μεγάλη επιτυχία διεκπεραίωσε τη διανομή των εισιτηρίων της ευεργετικής θεατρικής παράστασης (κυριολεκτικά την τελευταία στιγμή, αφού την τελευταία στιγμή είχε ληφθεί και η σχετική απόφαση), αποτελούνταν από τους Π. Χρυσάφη, Τάτση, Φέκα, Ν. Θεοχάρη και Χρήστο Χαριζάνη.

Ο σκοπός της αδελφότητας ήταν να συνοδεύει δωρεάν τις κηδείες όσων είχαν πεθάνει σε έσχατη φτώχεια. Αυτό στην πράξη γινόταν ως εξής: ο Χρυσάφης καλούσε τα υπόλοιπα μέλη σε μια κηδεία και εκείνα εγκατέλειπαν αμέσως όποια δουλειά κι αν είχαν, για να σπεύσουν στην οικία του νεκρού· στη συνέχεια, υποβάσταζαν εκ περιτροπής το φέρετρο μέχρι την εκκλησία και το νεκροταφείο ανεξαρτήτως των καιρικών συνθηκών χειμώνα-καλοκαίρι.

Είναι πολύ σημαντικό να τονιστεί ότι τα μέλη της Αναργύρου Αδελφότητας δεν έκαναν θρησκευτικές διακρίσεις. Ήταν παρόντες στην κηδεία του Ισραηλίτη προκριτού Μωυσή Φαράζη (*«ευπατρίδου Σερραίου και ανδρός ευπολήπτου και τιμιωτάτου»*) ύστερα από δικό του αίτημα λίγο πριν το θάνατό του, ενώ με μεγάλη προθυμία μετέφεραν το νεκρό από το σπίτι του μέχρι το εβραϊκό νεκροταφείο.

ΠΡΟΣΩΠΑ

-- Ο Νέστορας Στ. Φωκάς, ένας από τους Σερραίους μάρτυρες των βαλκανικών πολέμων, έδωσε εξετάσεις στη Φαρμακευτική σχολή του Εθνικού Πανεπιστημίου στα μέσα Φεβρουαρίου 1901 και βαθμολογήθηκε παμψηφεί με «άριστα».

-- Ο Σερραίος φοιτητής της Θεολογίας του Εθνικού Πανεπιστημίου, Παρθένιος Φωτιάδης, ήταν ένας εκ των τριών σπουδαστών/μαθητών που κέρδισαν υποτροφία από το Βελλίειο κληροδότημα, όπως διαβάζουμε στο *Εμπρός* της 02.03.1901.

-- Έναν ασυνήθιστο έπαινο στον υποδιοικητή Ζίχνης φιλοξένησε ο *Ταχυδρόμος* της Κωνσταντινουπόλης στις 27.04.1901. Σύμφωνα με τον συντάκτη, στο πρόσωπό του συνέτρεχαν «*σύνεσιν εν τω λέγειν, ευθυδικίαν, ευπροσηγορίαν ευ ηημένου ανθρώπου, πείραν διοικητικήν σπουδαίαν, αυταπάρνησιν εν τη εκπληρώσει του καθήκοντος*».

Ο επιστολογράφος φαινόταν ευχαριστημένος και από την είσπραξη των φόρων, την οποία ο υποδιοικητής της περιοχής εκτελούσε «*εγκαίρως μετά ιδιάζοντος τρόπου, ον αναμιγνύει μετά δικαίας αυστηρότητος, ως ο ιατρός τα πικρά φάρμακα προς εύκολον λήψιν*», ενώ στα θετικά προσμετρούσε και την ανέγερση νέου «*καλλιπρεπούς*» διοικητηρίου στη Ζηλιάχοβα, όπου και η έδρα της επαρχίας. Θετικά όμως ήταν τα σχόλια και για τον μουαβίνη της Ζίχνης, Δημ. Πλαταρίδη, τον «*μεμορφωμένο ούτο και άοκνο υπάλληλο*», με την ευχή όπως η οθωμανική κυβέρνηση «*θα λάβη υπό σημείωσιν τας υπηρεσίας αυτών και ανταμείψη αμφοτέρους προσηκόντως προς αύξησιν και επίρρωσιν του ζήλου αυτών και παραδειγματισμόν*».

-- Με αφορμή την παρασημοφόρηση του «*γενναιόδωρου εξ Αλιστράτης*» Ευάγγελου Θωμά από την ελληνική κυβέρνηση με τον Σταυρό του Σωτήρος, η εφημερίδα *Κωνσταντινούπολις* τον επαινούσε στο φύλλο της 10.07 διότι «*ανεκαίνισε το σχολείον και την Εκκλησίαν [της Αλιστράτης], επλήρωσε τα χρέη της κοινότητος, κατέθηκεν εις την μονήν της Εικοσιφοινίσσης 50,000 φρ. διά την συντήρησιν της σχολής, προσέφερε δε 10,000 φρ. και εις τινα παρα τα Σκόπια σερβικήν μονήν*».

-- Όπως ήδη αναφέρθηκε, στις 6/19 Ιουλίου έφυγε από τη ζωή ένα εκλεκτό μέλος της ισραηλιτικής κοινότητας των Σερρών, ο Μωυσής Ιωσήφ Φαραζή. Είχε αποκτήσει τουλάχιστον τρία αγόρια, που ζούσαν στη Θεσσαλονίκη: τον Βιτάλη εφέντη Φαραζή (νομικός σύμβουλος στην Εταιρία Καπνού), τον Λεόν εφέντη (δικηγόρος) και τον Αβράμ Φαραζή (ακόλουθος στην Εταιρία Φυσικού Αερίου).

-- Τον Αύγουστο (π.η.) άφησε την τελευταία του πνοή στο Κάιρο ένας ακόμη Ισραηλίτης σερραϊκής καταγωγής, ο Αβράμ Σιμαντόμπ.

-- Πιθανότατα τον Αύγουστο, η σερραία Σάρα Σιμαντόμπ μετέφρασε στα ισπανικά το μυθιστόρημα «*Παύλος και Βιργινία*» του Μπερναρντέν ντε Σεν-Πιέρ.

«ΑΙ ΣΕΡΡΑΙ ΔΙΑΣΚΕΔΑΖΟΥΣΑΙ» (δημοσίευμα)

Στο χρονολόγιο του 1896 είδαμε για πρώτη φορά το σερραϊκό έθιμο, που δεν έχει επιβιώσει μέχρι τις μέρες μας, του εορτασμού της 1ης Αυγούστου, δηλαδή της πρώτης μέρας της νηστείας του δεκαπενταύγουστου, περίπου όπως γιορτάζονταν και εξακολουθούν να γιορτάζονται τα κούλουμα της Καθαράς Δευτέρας.

Στις 09.08.1901, ο *Ταχυδρόμος* της Κωνσταντινουπόλεως φιλοξένησε μια λίγο γενικόλογη, αλλά οπωσδήποτε πιο κατατοπιστική περιγραφή αυτής της ιδιαίτερης σερραϊκής γιορτής. Το άρθρο είχε τίτλο «ΑΙ ΣΕΡΡΑΙ ΔΙΑΣΚΕΔΑΖΟΥΣΑΙ» και είχε γραφτεί στις 2/15 Αυγούστου, δηλαδή την επαύριο της γιορτής:

«Ξένος, από ολίγων ημερών παρεπιδημών ενταύθα και αγνοών τα επιχώρια έθι, εάν χθες περί την εσπέραν ελάμβανε την εξοχικήν του αναμυχήν εν γωνία τινί του Καφενείου της Δημαρχίας, θα κατελαμβάνετο υπό απορίας, βλέπων έκτακτον και ασυνήθη κίνησιν, ιδίως εις την παράλληλον της ανατολικής πλευράς της πόλεως οδόν, την διαχωρίζουσαν το ειρμημένον καφενείον εις δύο τμήματα, απέναντι αλλήλων κείμενα, και εκάστην εσπέραν συνήθως πληρούμενα υπό θαμώνων, των οποίων οι μιν κατέχουσι την ανατολικήν πλευράν του ενός, οι δε την δυτικήν του ετέρου των δύο ρηθέντων τμημάτων και θέσιν vis à vis επί δύο ώρας τηρούσιν, απολαύοντες άμα και της θέας των εκείθεν κατ' ανάγκην διερχομένων οδοιπόρων, όσοι εις άλλας εξοχικάς θέσεις την εσπερινήν αύραν αναζητήσαντες, επανακόμπουσιν οίκαδε. Ο υποτιθέμενος λοιπόν ούτος ξένος θα έβλεπε –μόλιστα ημίσειαν ώραν μετά την δύσιν του ηλίου, ότε αφ' ενός μιν οι επί πασσάλων ανηρητημένοι φανοί διαφωτίζουνσι τας πλατείας του καφενείου, αφ' ετέρου δ' ο πέπλος της νυκτός επικαλύπτει την προεκβολήν της

μνημονευθείσης οδού, διχαζομένης εις δύο διακλαδώσεις, την ανατολικωτέραν, ήτις φέρει εις την εξοχήν του Αγίου Ιωάννου, και την βορειωτέραν, η οποία περατούται εις τα περιβόητα Κιόσκια—θα έβλεπε, λέγω, ανθρωπινον ρεύμα, προχεόμενον τρόπον τινά εξ αφανούς κρουνού, πληρούν εν συνωστισμώ πυκνώ την οδόν και συγκείμενον εκ πολλών και ποικίλων ομάδων, επανερχομένων πεζή, εφ' ίππων και εφ' ομαζών από την εξοχήν του Αγίου Ιωάννου και από τα Κιόσκια, ένθα πανημέριοι ευθύμουν και διεσκέδαζον. Θα ελύετο δε η απορία του ημετέρου ξένου, εάν ερωτών εμάνθανεν ότι χθες ήγετο εορτή, ή μάλλον ημεορτή θρησκευτική, ή ακριβέστερον ημιθρησκευτική. Θα εμάνθανεν, ότι η προκειμένη εορτή είναι νεαρά, ιδιότυπος και ενταύθα προσιδιάζουσα. Θα ήκουεν, ότι η εορτή αύτη εγκαινίζει την έναρξιν της νηστείας του Δεκαπενταυγούστου, καθ' ον τρόπον τα Κούλουμα εισάγουσιν εις την Μεγάλην Τεσσαρακοστήν, και ότι την εισήγησιν αυτής οφείλει εις ακορέστως φιλέορτον επινοητικότητα».

Στη συνέχεια ο συντάκτης του άρθρου επιχείρησε να εξηγήσει τη συγκεκριμένη άτυπη σερραϊκή γιορτή κάνοντας αρκετές –και σε μεγάλο βαθμό περιττές– ιστορικές αναφορές στο «φιλέορτο», που «ανεπτύχθη εις υπέρμετρον βαθμόν εν Σέρραις [...] ήτις ευτόλμως δύναται να διίσχυρισθή ότι αναπαριστά τον νεώτατον τύπον της αεί εξελισσομένης και αεί παραμενούσης Ρωμηοσύνης» και το οποίο «επιτείνει η προς το ραστωνεύεσθαι και προς την ευμάρειαν τάσις».

Προσπερνώντας κάποιες απόπειρες βαθυστόχαστης ιστορικοψυχολογικής αιτιολόγησης των εκτιμήσεων αυτών, στεκόμαστε σε δύο άλλα σημεία του μακροσκελέστατου άρθρου, που αποτυπώνει μάλλον πιο εύστοχα την καθημερινότητα του μέσου Σερραίου της εποχής, στην αυγή του 20^{ου} αιώνα:

«Όλος ο κόσμος ποθεί και επιζητεί κατά το θέρος εξοχικός αναμυχός και απολαύσεις, και ευχαρίστως υποβάλλεται εις σχετικές δαπάνας και άλλας θυσίας. Ενταύθα ο παραθερισμός είναι ευχερέστατος και ολιγοδάπανος ή μάλλον αδάπανος. Αρκεί ολίγα βήματα να διανύσῃ τις, ίνα ευρεθῇ εκτός της πόλεως και εις εξοχήν, και με ολίγιστα ή και εν [= ένα] μεταλλίκιον μόνον να ψυχαγωγηθῇ επί ώρας μακράς εν τινι των εξοχικών καφενειών. Πολυμελής, αλλ' ολιγαρκής οικογένεια δύναται να απολαύσῃ πολυώρου εξοχικής αναμυχής δαπανώσα μεταλλικια ισάριθμα με τας κεφαλάς των μελών αυτής. Εντεύθεν εξηγείται η πάνδημος συρροή, κατά τας εορτάς ιδίως, των Σερραίων πάσης τάξεως και πάσης καταστάσεως εις τα καφενεία, συρροή έχουσα πανηγυρικόν εν μέρει χαρακτήρα. Η συρροή εις τα εξοχικά καφενεία, κατά τα τελευταία μάλιστα έτη, κατέστη φαινόμενον σύνηθες και απαραίτητος όρος του βίου, μέλλον ίσως να προβῆ μέχρι πάθους. Ούτω μόνον ερμηνεύεται η αλληπάλληλος διαδοχή των εορτασίμων εκδρομών εις τα πλησίον των εορταζουσών εκκλησιών Προφήτου Ηλιού, Αγίας

Παρασκευής και Αγίου Παντελεήμονος καφενεία, εις ας προσετέθησαν και τα πρωτοφανή, περί ων ο λόγος, Αυγουστιάτικα κούλουμα.

Την άπληστον προς τας εκδρομάς δίψαν, και δη και το φιλέορτον υποβοηθεί και τι έτερον ψυχολογικόν ελατήριον, κοινόν και τούτο του ανθρωπίνου βίου γνώρισμα. Εννοώ την φιλοθεαμοσύνην, ήτις καταστά αδάμαστος ψυχολογική ανάγκη, ιδίως εις τας πόλεις, όσαι, όπως η ημετέρα, διά την μεσογειότητα αυτών και διά την εμπορικὴν απραξίαν, εις ελαχίστην επιμίζιον έρχονται προς τον άλλον κόσμον και ολιγίστους προσελκύουσι τους αλλοδαπούς επισκέπτας. Και πράγματι, ενταύθα οι ξένοι επισύρουσι τα βλέμματα των εγχωρίων, ως σπάνια ή πρωτοφανή προϊόντα, και εντός ολιγίστων ημερών καθίστανται πασίγνωστοι. Φυσικόν είναι ως εκ τούτου να προσλαμβάνη ο βίος ενταύθα μονοτονίαν τινά και ανιαρότητα. Από πρωίας σχεδόν γινώσκει τις εκ των προτέρων τίνας θα ίδη και υπό τίνων θα οραθῇ· τίνας θα χαιρετίσῃ και υπό τίνων θα αντιχαιρετισθῇ· εις τίνας ομίλους θα αναμιχθῇ και περί τίνα θέματα θα περιστραφή η συνδιάλεξις και

αι συζητήσεις. Φυσικόν δ' επίσης ως εκ τούτου είναι να επιζητείται η ικανοποιήσις του συναισθήματος της φιλοθεαμοσύνης διά της θέας εν ευρύτερω κύκλω,

ένθα δηλ. η κοινωνικότης μεταποιείται εις αλληλοθέαν, ης απολαύσαντες επανερχόμεθα εις τα ίδια ουχί δυσηρηστημένον».

Περαιτέρω, ο συντάκτης σχολίασε την αγάπη των Σερραίων για το θέατρο:

«Πάντες οι μεταβατικοί θιάσοι, όσοι από πολλών ήδη ετών επεσκέφθησαν την πόλιν ταύτην –και τις έμεινε χωρίς να την επισκευθής;– έτυχον θερμής υποδοχής και υποδεξιώσεως κατά το σχεπικόν, εννοείται, μέτρον. Επειδή δε το ομογενές ενταύθα στοιχείον διά την μεσογειότητα και μικρότητα και διά την τήρησιν της αρχαιοτέρας διατάξεως του συνοικισμού της πόλεως έχει συγκέντρωσιν, σπανίως παρατηρουμένην εις παρालίους πόλεις, ευχερής απέβαιεν η συγκοινωνία και συνεννόησις των μελών των διαφόρων θιάσων προς τας φοιτώσας συχνώτερον εις το θέατρον κοινωνικάς τάξεις. Δύο τινά, δι' εκατέρους αγαθά, προέκυπτον εκ τούτου· ωφελούντο μεν οι πολίται εκ της προφορικής συνεννόησεως και συνεξηγήσεως πνευματικώς, ποριζόμενοι οικειότητά τινα προς τας εις το θέατρον αναφερομένας ιδέας, τας τε περί την πλοκήν και τας υποθέσεις των διαφόρων δραμάτων και τας περί

την τεχνικήν από της σκηνης παράστασιν αυτών. Ωφελούντο δε και οι ηθοποιοί, ακούοντες παρατηρήσεις τεχνοκριτικάς παρά των λογιωτέρων θαμώνων του θεάτρον. Τεκμήριον του πρώτου είναι η προς το θέατρον έφεσις ανθρώπων εκ της τάξεως των συντεχνιών, εν οίς αίσθησίν μοι ενεποίησεν ο γαλακτοπώλης Κόλας, τακτικός πελάτης του θεάτρον. Εκ περιεργείας αγόμενος τω υπέβαλον ερωτήσεις σχετικάς, εξ ων επείσθην ότι εκαρπώθη οικειότητά τινα με τας θεατρικάς ιδέας. Μαρτύριον του δευτέρου έστω το γεγονός, ότι ηθοποιοί τινες –και μάλιστα η περιώνυμος Ευαγγελία Παρασκευοπούλου– ορμητήριον της βραδυτέρας φήμης των έσχον τα εν Σέρραις ταπεινά σκηνικά παραπήγματα, εν οίς μετά θάρρους ηδύναντο να προσκήσωσι και οζύνωσι την από της σκηνης διδακτικήν δεξιότητα αυτών, μετά μείζονος τόλμης επιδειχθείσαν ακολούθως εν ευρύτεροις κύκλοις και υπό κοινού ανωτέρου επιδοκιμασθείσαν».

1902

Τα σερραϊκά καπνά

Η ετήσια παραγωγή καπνού στο σαντζάκι των Σερρών ανήλθε σε 3.500.000 οκάδες σύμφωνα με τον Ταχυδρόμο Κωνσταντινουπόλεως της 27.02.1902 μετά τη λήξη ενός ακόμη μουσουλμανικού έτους.

Η ποσότητα αυτή υποδιαιρούταν κατά καζάδες ως εξής:

<u>Ζίχνη:</u>	1.100.000	οκάδες
<u>Σέρρες:</u>	851.000	''
<u>Νευροκόπι:</u>	800.000	''
<u>Άνω Δζουμά:</u>	580.000	''
<u>Δεμίρ Ισσάρ:</u>	160.000	''
<u>Πετρίτσι:</u>	7.000	''
<u>Μελένικο:</u>	2.000	''

Η τεράστια αύξηση της καπνοπαραγωγής στην υποδιοίκηση των Σερρών δεν είχε απαραίτητα αντίκρισμα στην τσέπη των καπνοπαραγωγών. Η τουρκική εφημερίδα *Ικδάμ* επισήμανε την απάτη των κερδοσκόπων εμπόρων, οι οποίοι παρακρατούσαν από τους καπνοπαραγωγούς των Σερρών μεγαλύτερα από τα νόμιμα ποσοστά ως δεκάτη, ενώ χρέωναν από 20 έως 100 γρόσια τον τεσκερέ μεταφοράς των καπνών, όταν το μονοπώλιο χορηγούσε τον τεσκερέ δωρεάν.

Ως καλύτερη ποιότητας αξιολογούνταν τα καπνά της Ζίχνης με τιμή πώλησης 15 – 17 γρόσια κατά μέσο όρο. Εξάλλου τα καπνά της Ζίχνης και των χωριών Δοβίστα (σήμερα Εμμανουήλ Παπάς), Βεζνίκο (σήμερα Άγιο Πνεύμα) και Σαρμουσακλή (σήμερα Πεντάπολη) είχαν μεγάλη ζήτηση σε Αμερική και Αίγυπτο, όπου τα αναμίγνυαν με άλλα καπνά κατώτερης ποιότητας, για να καταστήσουν ωραιότερο το μίγμα. Μεγάλη ζήτηση είχαν τα καπνά των συγκεκριμένων περιοχών και στην Καβάλα, όπου αγοράζονταν κυρίως από το μονοπώλιο των καπνών, την εταιρία Χέρζογ, το κατάστημα Τζούστον Μάγερ κ.ά.

Ήδη στις αρχές Φεβρουαρίου, έχοντας πληροφορηθεί ότι στις περιφέρειες Σερρών και Δράμας καλλιεργείτο αρωματικός καπνός άριστης ποιότητας, το ελληνικό υπουργείο Εσωτερικών παρήγγειλε εγγράφως στους Έλληνες προξένους να προμηθευτούν μεγάλη ποσότητα σπόρου από τα συγκεκριμένα καπνά, για να την διανείμει στους γεωργικούς σταθμούς της Ελλάδας και σε καπνοκαλλιεργητές.

Ως προς την εμπορική αξία της γεωργικής παραγωγής στην επαρχία Σερρών, ανακοινώθηκε ότι η συνολική αξία των προϊόντων, που είχαν εξαχθεί κατά το οικονομικό (μουσουλμανικό) έτος 1318, ανήλθε σε 46.293.000 γρόσια:

δημητριακά αξίας 34.508.750 γρόσια

άνθρακες '' 4.336.000 ''

καπνά '' 7.448.250 ''

Στα τέλη του 1902, δημοσιεύματα ήθελαν τα καπνά του Δεμίρ Ισσάρ και των Ποροΐων, όπως και αυτά της Δράμας, ως «*ασυγκρίτως ανώτερα*» σε ποιότητα. Η μεγαλύτερη ποσότητα καπνού εξαγόταν στην Αμερική, ενώ η τιμή των καπνών πρώτης ποιότητας έφθανε έως και τα 100 γρόσια.

ΔΙΑΦΟΡΑ ΣΕΡΡΑΪΚΑ ΤΟΥ 1902

-- Στις αρχές της χρονιάς η συντεχνία των παντοπωλών ανέλαβε τη διαχείριση του ταμείου του μητροπολιτικού ναού των Σερρών, που κάλυπτε όχι μόνο τις εκκλησιαστικές, αλλά και τις εκπαιδευτικές ανάγκες.

-- Στα μέσα Ιανουαρίου η Τράπεζα Μυτιλήνης ανακοίνωσε την απόφασή της να συστήσει τρία νέα υποκαταστήματα. Το ένα εξ αυτών ήταν στις Σέρρες.

-- Στις 16 Φεβρουαρίου/1 Μαρτίου πραγματοποιήθηκε ο πρώτος μεγάλος φιλανθρωπικός χορός της χρονιάς υπέρ του Γυμναστικού Συλλόγου. Η εκδήλωση έλαβε χώρα στο γυμναστήριο των Σερρών, εκεί όπου άλλοτε στεγαζόταν το παρθεναγωγείο, πριν την ίδρυση της Γρηγοριάδος Σχολής και τη μεταστέγασή του.

Για την πραγματοποίηση του χορού μεγάλη ήταν η βοήθεια των μελών της αδελφότητας «Εμμέλεια», που είχαν διοργανώσει αντίστοιχη επιτυχημένη εκδήλωση λίγες εβδομάδες νωρίτερα. Επί δύο ημέρες οι κυρίες Αναστασία Γκέκα, Β.

Νούσκα, Α. Κωνσταντίνου, Ν. Δεσποτίδου και Ε. Ζαρείφη, συνεπικουρούμενες από την αυθόρμητη προσέλευση της Σ. Δούκου, διακόσμησαν το κτίριο μεταβάλλοντας «*το άλλως ξηρόν εκείνο και τετραχληλισμένον και παλαιόρρυθμον οικοδόμημα εις αγνώριστον μέγαρον*». Ηθικά συνέπραξαν στην προσπάθεια ο νέος πρόεδρος του γυμναστικού συλλόγου Ν. Καρατζάς, ο ταμίας Ι. Σχοινάς, ο σύμβουλος Θ. Καμπυσώρης και οι κυρίες Α. Γκέκα, Α. Αποστόλου και Μ. Δεσποτίδου.

Το χορό άνοιξαν ο Έλληνας πρόξενος με την πρόεδρο της Αδελφότητας των Κυριών, Α. Γκέκα. Όπως και στην αντίστοιχη γιορτή της «Εμμέλειας» τα προηγούμενα Χριστούγεννα, μέρος της εσπερίδας αποτέλεσαν οι ελληνικοί εθνικοί χοροί. Την ιδιαίτερη αγάπη του για τη γυμναστική επιβεβαίωσε και το μέλος του γυμναστικού συλλόγου Ακήλ βέης, ο οποίος πρόσφερε μία τουρκική λίρα ως δωρεά στα ταμεία του.

Ενδιαφέρον έχει και μια ακόμα πρωτοβουλία του διοικητικού συμβουλίου του Γυμναστικού Συλλόγου την ίδια περίοδο. Με το σκεπτικό ότι δεν ήταν σωστό για τους γυμναζόμενους να εκτίθενται στις επικρατούσες καιρικές συνθήκες αμέσως μετά το τέλος της άσκησής τους, αλλά έπρεπε να παραμένουν στο χώρο του γυμναστηρίου τουλάχιστον για μισή ώρα, αποφασίστηκε η σύσταση αναγνωστηρίου, προκειμένου οι αθλητές να ψυχαγωγούνται στο ενδιάμεσο. Πάντως το περί ου ο λόγος αναγνωστήριο δεν θα προλάβαινε να συσταθεί μέσα στο 1902.

-- Στις 22 Φεβρουαρίου/7 Μαρτίου, Τούρκοι αστυνομικοί εντόπισαν στην οικία του Βούλγαρου προκρίτου των Σερρών Χρήστοβιτς κάποιον Νικολάεφ, ο οποίος διαπιστώθηκε ότι ήταν λοχαγός του βουλγαρικού στρατού και ότι είχε σταλεί στην περιοχή για στρατολόγηση εθελοντών ανταρτών. Στην οικία βρέθηκαν επίσης 250 τεμάχια δυναμίτιδας, 60 δέματα θρυαλλίδας δυναμίτιδας, δύο βαρέλια με πυρίτιδα, 82 όπλα τύπου μάουζερ, διάφορα πολεμοφόδια, καθώς και επαναστατικές προκηρύξεις και έγγραφα του Μακεδονικού Κομιτάτου. Οι δύο άνδρες συνελήφθησαν.

-- Στις 3/16 Μαρτίου, Κυριακή της Ορθοδοξίας, στον μητροπολιτικό ναό των Σερρών τελέστηκε κατά το σύνηθες αρχιερατική λειτουργία και ιερό μνημόσυνο

υπέρ των ευεργετών του Νοσοκομείου. Στην αίθουσα του τελευταίου έγινε η καθιερωμένη ετήσια λογοδοσία και στη συνέχεια ο γιατρός Ιωάννης Παπακωστίδης ανέπτυξε σε ομιλία του τις ασθένειες της ευλογιάς (και των προληπτικών μέτρων αποτροπής της), του δαμαλισμού και του αναδαμαλισμού σε γλώσσα κατανοητή από το κοινό.

-- Στις 10/23 Μαρτίου, η φιλόπρωχος αδελφότητα «Τα δύο λεπτά της χήρας» πανηγύρισε την τριακοστή επέτειό της στην ενοριακή εκκλησία των αγίων Αποστόλων με τον αρχιμανδρίτη Θεοδώρητο να εύχεται από άμβωνος στο σωματείο να μακροημερεύσει.

-- Στις 16/29 Μαρτίου τις βραδινές ώρες στις κεντρικές οδούς της πόλης τοιχοκολλήθηκαν προκηρύξεις, που ανακοίνωναν για την επομένη μέρα την τέλεση ιερού μνημόσυνου στον μητροπολιτικό ναό των Σερρών υπέρ αναπαύσεως της ψυχής των αιδιίμων γονέων και αδελφών σεβαστού δωρητή των σχολείων, χωρίς όμως ν' αποκαλύπτεται η ταυτότητά του.

Το μυστήριο λύθηκε το επόμενο πρωί μετά το πέρας της θείας λειτουργίας, λίγο πριν την τέλεση του μνημόσυνου. Ο μητροπολίτης Γρηγόριος ανακοίνωσε την αποστολή –με πρωτοβουλία της εφορείας των σχολείων της πόλης– 100 δελτίων του εκδοθέντος λαχείου στον Νικόλαο Κοντό, που από χρόνια ήταν εγκατεστημένος στο Βόλο και ο οποίος με τη σειρά του ανταποκρίθηκε εμβάζοντας 64 οθωμανικές λίρες: οι δεκαοκτώμισι λίρες αντιστοιχούσαν στην αξία των 100 λαχείων και οι υπόλοιπες δόθηκαν ως δωρεά υπέρ των εκπαιδευτικών καταστημάτων της πόλης στη μνήμη των απωβιοσάντων συγγενών του.

Παράλληλα ο Νικόλαος Κοντός είχε ζητήσει την τέλεση μνημόσυνου υπέρ της ψυχής των γονέων και των αδελφών του, το οποίο ο ίδιος δεν είχε μπορέσει μέχρι τότε να τελέσει –ούτε και τώρα ήταν σε θέση να επισκεφτεί την ιδιαίτερη πατρίδα του– λόγω των ασχολιών του, αλλά και των οικογενειακών δοκιμασιών που είχε περάσει τα προηγούμενα χρόνια. Όπως θυμόμαστε, μέσα σ' ένα χρόνο (1895-96) έχασε δύο αδέρφια και τρία από τα παιδιά του! Όμως ο Νικόλαος Κοντός δεν είχε ξεχάσει τις Σέρρες. Στην επιστολή του υπογράμιζε συγκεκριμένα:

«Καίτοι μακράν προ τόσων ενιαυτών ευρισκόμενος, ουδέποτε έπαυσα ενθυμούμενος την ιδιαιτέραν μου πατρίδα, εμφορούμενος πάντοτε υπό των αυτών πάντοτε αισθημάτων, άπινα εκ μικράς μου ηλικίας έχον διά της ανατροφής, ην οι αοίδιμοι γονείς μου ενεστάλαξαν εις την ψυχήν μου, ως και διά της μετέπειτα μετά των αγαπητών αδελφών μου συνεργασίας».

-- Στις 22.03 η Κωνσταντινούπολις αναδημοσίευσε από την τουρκική Μααλιουμάτ τα στατιστικά στοιχεία της απογραφής πληθυσμού συνολικά στη διοίκηση Σερρών. Ωστόσο ο διαχωρισμός του πληθυσμού γινόταν με βάση αποκλειστικά το θρήσκευμα, ώστε δεν μπορούν να εξαχθούν εθνολογικά συμπεράσματα.

150.768 Μωαμεθανοί

252.746 Χριστιανοί (Έλληνες, Βλάχοι και Βούλγαροι)

1.762 Ισραηλίτες

440.276 συνολικός πληθυσμός

-- Στις 12/25 Απριλίου, η περιφορά του επιταφίου της Μεγάλης Παρασκευής πραγματοποιήθηκε *«μετά πλειόνος σοβαρότητος και ευπρεπείας και εν πυκνοτέρω εκκλησιάσματι ή κατά τα προηγούμενα έτη»* σύμφωνα με τον ανταποκριτή του Ταχυδρόμου Κωνσταντινουπόλεως. Μια καινοτομία ήταν η συγκρότηση χορωδίας μαθητών και μαθητριών με διευθυντή τον Κ. Σγουρό, δάσκαλο της μουσικής στην κεντρική αστική σχολή, ύστερα από πρόταση του μητροπολίτη.

Η χορωδία έψαλε σε τριφωνία την α΄ και τη γ΄ στάση των εγκωμίων του επιταφίου, η δε επιτυχία του εγχειρήματος αυτού έκανε τους πιστούς να επαινούν τον μητροπολίτη Σερρών για την ιδέα που είχε, ώστε απαλλάχτηκαν από *«τη σκληρά και αποτρόπαια δοκιμασία, εις ην θα υπεβάλλοντο τα δύσμοιρα ώτα των υπό της ανευλαβούς συνηθείας, καθ' ην παρατόλμως παρουσιάζονταί τινες αυτοχειροτόνητοι ψάλται κατά την εσπέραν εκείνην ίνα συμβάλωσι μετά των τακτικών ψαλτών τα εγκώμια του Επιταφίου, ουδέν άλλον προς τούτο προσόν ή εφόδιον φέροντες, ειμή τη θρασύτητα του εκβάλλειν φωνάς αγρίας και παραμούσους και ολίγον σχεδόν ωρυγής [= κραυγής, ουρλιαχτού] διαφέρουσας».*

-- Στις 08.05 η εφημερίδα *Κωνσταντινούπολις* δημοσίευσε ανακοίνωση, η οποία επιβεβαίωνε την εξαφάνιση της νόσου ευλογιάς, που είχε παρατηρηθεί στα πρόβατα του καζά Ζίχνης.

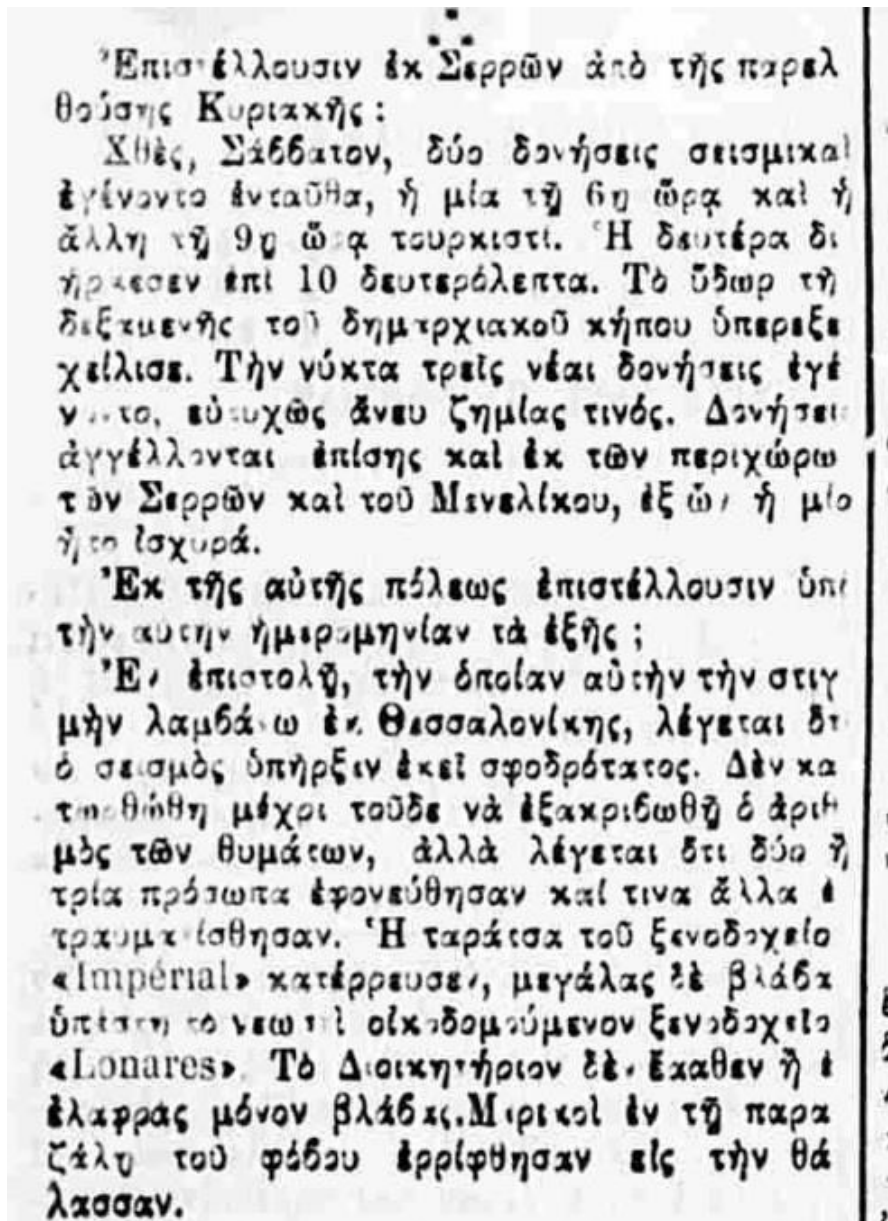
-- Προς τα τέλη Μαΐου, μεγάλη αναστάτωση προκλήθηκε στη Βουλγαρία από την κίνηση των τουρκικών αρχών να κατεβάσουν τη σημαία και το εθνόσημο της χώρας αυτής από το βουλγαρικό εμπορικό πρακτορείο των Σερρών ύστερα από κατηγορίες σε βάρος του εμπορικού πράκτορα. Ο Βούλγαρος πρόξενος στην Κωνσταντινούπολη, Γκέσωφ, διαμαρτυρήθηκε έντονα, ζήτησε την αναστήλωση της σημαίας και του εμβλήματος, την παραδειγματική τιμωρία του αστυνομικού, αλλά και την αποπομπή του μουτεσαρίφη, απειλώντας με αποχώρηση.

Η διπλωματική κρίση πήρε μια τελείως νέα διάσταση τις επόμενες εβδομάδες, καθώς αρχικά η οθωμανική κυβέρνηση αρνήθηκε ν' αναγνωρίσει το βουλγαρικό πρακτορείο στις Σέρρες. Μάλιστα, ως κίνηση κωλυσιεργίας είχε αρχικά προτείνει για τη θέση του εμπορικού πράκτορα κάποιον Ισραηλίτη οθωμανικής υπηκοότητας, τον οποίο δεν ήταν δυνατό ν' αποδεχθεί η Βουλγαρία. Τελικά στις αρχές Αυγούστου το ζήτημα τακτοποιήθηκε με υποχώρηση της Υψηλής Πύλης, η οποία ενέκρινε το διορισμό του Γιουρούκωφ, πρώην πράκτορα της βουλγαρικής κυβέρνησης στα Σκόπια.

-- Στις 21.06 η *Κωνσταντινούπολις* έγραφε για την περιπέτεια έξι Νιγριτινών, οι οποίοι είχαν επιχειρήσει να διέλθουν τη λίμνη του Αχινού με μονόξυλο, κατευθυνόμενοι στο χωριό Πιτυληνό (σήμερα Πεθελινός). Το αποτέλεσμα ήταν τρεις από αυτούς να χάσουν τη ζωή τους, όταν το σκάφος τους ανατράπηκε.

-- Στις 21 Ιουνίου/4 Ιουλίου το βράδυ έγινε ισχυρός σεισμός στη Θεσσαλονίκη, αισθητός μέχρι τις Σέρρες, αλλά και το Δεμίρ Ισσάρ, τα Πορόια, το Μελένικο, το Πετρίτσι κλπ.

Πέντε μέρες μετά, η εφημερίδα *Κωνσταντινούπολις* δημοσίευσε δύο επιστολές από τις Σέρρες για το πώς είχε γίνει εδώ αντιληπτός ο σεισμός, αλλά και με τις πρώτες πληροφορίες ως προς τις ζημιές που είχαν προκληθεί στην περιοχή:

-- Στις 26 Ιουλίου η Κωνσταντινούπολις περιέγραφε μια ασυνήθιστη υγειονομική κρίση από την περιοχή των Σερρών:

«Καθὰ γράφουσιν ἐκ Σερρῶν, παρετηρήθη παρὰ τοῖς νέοις διαφόρων ἐθνικοτήτων, ἡ διάδοσις μολυσματικῶν νοσημάτων, πρὸς περιστολήν δε αὐτῶν καὶ ἐξάλειψιν τῆς ἐστίας ἀπεφασίσθη νὰ σταλώσιν εἰς τὸ νοσκομεῖον τῶν ξένων γύναια πτωχὰ τῆς συνοικίας Κομενίτσας καὶ ἄλλαι τινες Αθηγανίδες, ἐξ ὧν μεταδίδονται τὰ νοσήματα».

-- Τον Αύγουστο επισκέφτηκε τις Σέρρες ο Γεώργιος Λαμπάκης, ιδιαίτερος γραμματέας της βασίλισσας Όλγας και διευθυντής του Χριστιανικού Αρχαιολογικού Μουσείου, προκειμένου να μελετήσει συγκεκριμένα θρησκευτικά μνημεία

της περιοχής στα πλαίσια περιοδείας του στην ανατολική Μακεδονία και τη Θράκη. Μεταξύ άλλων διεξήγαγε έρευνες στον μητροπολιτικό ναό των αγίων Θεοδώρων, όπου μελέτησε ειδικά τα μωσαϊκά (για τα οποία στην επίσημη έκθεσή του σημείωσε ότι ήταν «αρίστης τέχνης»), ενώ επισκέφτηκε και την ιερά Μονή Τιμίου Προδρόμου, όπου φωτογράφησε την αγία κάρα του πατριάρχη Γενναδίου του Σχολάριου.

Αφορμή για την αποστολή του Λαμπάκη στις Σέρρες ήταν η πρόταση Γάλλου αρχαιολόγου, ο οποίος μάλιστα διέμενε στην πόλη, να συνέβαλε με δικές του δαπάνες στην επισκευή του αρχαίου μωσαϊκού του ναού των αγίων Θεοδώρων με αντάλλαγμα να του δωρίζονταν ορισμένα πολύτιμα αρχαία άμφια. Το υπουργείο Παιδείας έλαβε γνώση του θέματος στις αρχές Ιουλίου και το διαβίβασε αμέσως στη Χριστιανική Αρχαιολογική Εταιρία, η οποία με τη σειρά της ψήφισε την αναγκαία δαπάνη για το ταξίδι του Λαμπάκη στην περιοχή.

-- Στα μέσα Σεπτεμβρίου η πόλη των Σερρών απέκτησε ακόμη ένα φιλανθρωπικό σωματείο, την αδελφότητα «Αρωγή». Τον σκοπό της αδελφότητας περιέγραφε το παρακάτω απόσπασμα από την έκθεση που ανάγνωσε ο γραμματέας της, Θωμάς Κάρπος:

«Ελαχίστην ιδέαν θα ελάμβανέ τις περί της πτωχείας και ενδείας, εάν περιώριζε την θεωρίαν του μόνον εις τας αθλίας υπάρξεις τας αναγκαζόμενας να μετέρχωνται το ήκιστα αξιοπρεπές και δι' αυτάς και διά την κοινωνίαν επάγγελμα του επαίτου. Αληθεστέρα και θλιβερώτερα εικόν της στερήσεως υπάρχει αλλαχού –εις την λανθάνουσαν δυστυχίαν, ης τα ίχνη μόλις εκφραίνονται επί της πελιδνής όψεως των πασχόντων, και μά-

λιστα εις τα άδυτα σκληρώς υπό της ενδείας δοκιμαζομένων οικογενειών, των οποίων την αλγεινήν θέσιν, ικανήν να ραγίση και λιθίνη καρδίαν, κατορθεί να υποκρύπτη από τας όψεις και αυτών των γειτόνων ευγενής φιλοτιμία. Εκεί θα έβλεπέ τις πενεστάτη μητέρα, μη έχουσα στήριγμα απέναντι της δυστυχίας άλλο ή [= παρά] μικράν θυγατέρα, μαραινομένη υπό της πείνης και του ψύχους. Εκεί θα έβλεπε μόλις επί των ποδών του συγκρατούμενον γέροντα κινδυνεύοντα

*από στιγμής εις στιγμήν να ίδη τα πενιχρά
αυτού έπιπλα ριπτόμενα εις τας οδούς
υπό του οικοδεσπότη διά την καθυστέ-
ρησιν του ενοικίου. Θα έβλεπε χήραν
λεχώ, εξήντηλημένην υπό της αστίας και
υπό της σπαραξικαρδίας θέας των κλαι-
όντων διδύμων τέκνων της, προς α [= τα
οποία] δεν έχει να προσφέρει εμμή δά-
κρυα και ... [η λέξη δεν είναι ευκρινής],*

*προς τον θάνατον παλαιούσαν. Προς
τοιούτην ένδειαν επίκουρος να προσέλθη
συνέστη η ημετέρα αδελφότης «Αρωγή».
Τριμελής επιτροπή ορισθείσα προς ανί-
χνευσιν και επικουρίαν των αφανώς πα-
σχόντων εξ ένδειας, μετά ζήλου και ευσυ-
νειδησίας εξετέλεσε την ανατεθείσαν
αυτή εντολήν [...].».*

-- Ένα γεγονός, που συγκλόνησε τους κατοίκους της Ζηλιάχοβας στα μέσα Οκτωβρίου, ήταν η αυτοκτονία του 17χρονου Μουμλάζ, γιου του διευθυντή του τμήματος ορφανών, επειδή ο πατέρας του τον είχε επιπλήξει για τις «κραιπάλες» του –σύμφωνα τουλάχιστον με τα υπερβολικά αυστηρά ήθη της εποχής.

-- Με αφορμή τα γενέθλια του σουλτάνου, που γιορτάστηκαν στις 4/17 Νοεμβρίου, έγιναν μια σειρά από έργα σε διάφορες επαρχίες της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Στις Σέρρες κατετέθηκε ο θεμέλιος λίθος –ανάλογα με την πηγή– είτε ενός πύργου ρολογιού είτε κωδωνοστασίου, ενώ επί της οδού Δεμίρ Ισσάρ – Άνω Τζουμαγιάς εγκαινιάστηκε σιδερένια γέφυρα μήκους 30 μ. και πλάτους 5 μ. επί τη βάσει λίθινων στύλων, καθώς και τρεις ακόμη μικρές γέφυρες.

-- Νέος ιεροδίκης στις Σέρρες διορίστηκε στα τέλη Νοεμβρίου ο Σουνουλλάχ εφένδης, πρώην Γκιουμουλτζίνης (Κομοτηνής).

-- Τη βροχερή 27 Νοεμβρίου/10 Δεκεμβρίου –τυπική μέρα ενός μήνα γεμάτου συννεφίες, βροχές και ομίχλες– ένας επίσημος επισκέπτης έφτασε στις Σέρρες, ο νέος μητροπολίτης Στρωμνίτσης Γρηγόριος κατευθυνόμενος στη νέα του επαρχία, κι ένας επίσημος επισκέπτης έφυγε, ο στρατηγός Σακήρ πασάς ύστερα από δίμηνη παραμονή στην πόλη λόγω ειδικής αποστολής που του είχε ανατεθεί.

-- Ο βροχερός Νοέμβριος έδωσε στον Ιωάννη Τσικόπουλο, χρονογράφο του Ταχυδρόμου Κωνσταντινουπόλεως, την αφορμή να επαινέσει τον διοικητή των

Σερρών Ρουκνεδδίν βέη, επειδή στους πρώτους μήνες της θητείας του είχε φροντίσει να επισκευαστούν οι φανοστάτες στις γωνίες των δρόμων, που μέχρι πρότινος εξέπεμπαν αμυδρό φως κι αυτό για μικρό χρονικό διάστημα —ό,τι χειρότερο για τις νεφελώδεις χειμωνιάτικες νύχτες.

Μια άλλη θετική εισήγηση του Ρουκνεδδίν βέη, που είχε ήδη αρχίσει να υλοποιείται, ήταν και η διάνοιξη αμαξήλατης λεωφόρου μεταξύ Σερρών και Νευροκοπίου. Ο δρόμος ξεκινούσε από τους πρόποδες της λοφοσειράς στα βόρεια της πόλης, κοντά στο χειμερινό εξοχικό καφενείο, το δε τμήμα που είχε ήδη ανοιχθεί, αποτελούσε πολυσύχναστο απογευματινό περίπατο των Σερραίων.

-- Δεύτερος φιλανθρωπικός χορός υπέρ του Γυμναστικού Συλλόγου πραγματοποιήθηκε στις 7/20 Δεκεμβρίου. Αυτήν τη φορά η εσπερίδα φιλοξενήθηκε στη σχολή Γρηγοριάς, τη δε ευθύνη της διοργάνωσης είχαν αναλάβει ο πρόεδρος Χ. Καρατζάς, ο ταμίας Ι. Σχοινάς και τα μέλη Σ. Μασσαλάς, Ν. Βεστοκύρος και Ι. Καραμπελιάς με τη συνεργασία των κυριών της αδελφότητας «Εμμέλεια» ως προς τη διακόσμηση της αίθουσας.

Τον χορό άνοιξε, όπως και τον Φεβρουάριο, η πρόεδρος της «Εμμέλειας», Α. Γκέκα, όμως αυτήν τη φορά ως συνοδό της είχε τον υποπρόξενο της Αυστροουγγαρίας, Γεώργιο Ζλάτκο. Ο διοικητής εκπροσωπήθηκε από τον διευθυντή του οθωμανικού γυμνασίου, ενώ ο στρατιωτικός διοικητής Ιβραχίμ πασάς συνεισέφερε δύο λίρες υπέρ του ταμείου του συλλόγου. Οι παρευρισκόμενοι το ξενύχτησαν στην κυριολεξία, αφού η χοροεσπερίδα διήρκεσε μέχρι τις 3 τα ξημερώματα.

ΠΡΟΣΩΠΑ

-- Τον Μάρτιο, α' διεμηνέας του αυστρουγγρικού προξενείου διορίστηκε ο σερραίος Δανιήλ Τσαγκαρόλας, γνώστης της γαλλικής και της ιταλικής γλώσσας.

-- Δυο εγκωμιαστικά λόγια για τον διευθυντή της αστυνομίας Σακκή βέη, ο οποίος ήταν «ικανώτατος υπάλληλος, συνενών γνώσιν των σπουδαίων αυτού καθηκόντων με ευσυνειδησίαν περί την εκπλήρωσιν αυτών και ευγένειαν τρόπων παραδειγματική», διαβάζουμε στον *Ταχυδρόμο* Κωνσταντινουπόλεως της 16.03.1902.

-- Ονόματα καθηγητών του Γυμνασίου Σερρών το σχολικό έτος 1901-02: Απόστολος Κωνσταντίνου (διευθυντής), Λεωνίδα Παπαπαύλου (φιλόλογος), Γ. Κηπιώτης (καθηγητής γυμναστικής, αλλά τελειόφοιτος Θεολογίας και ειδήμων στη μουσική), Μποντόνας (πτυχιούχος Φιλολογίας από το Βελβεντό, ο οποίος με τη λήξη του σχολικού έτους έφυγε στο εξωτερικό για περαιτέρω σπουδές).

-- Στις 05.10 η *Κωνσταντινούπολις* αναδημοσίευσε από την εφημερίδα *Εκκλησιαστική Αλήθεια* την αναγγελία της επικείμενης έκδοσης του βιβλίου που είχε συγγράψει ο ηγούμενος της μονής του Τιμίου Προδρόμου, Χριστόφορος Δημητριάδης, σχετικά με την ιστορία του μοναστηριού βάσει των αρχαίων γραμμάτων που σώζονταν σ' αυτό.

- Σερραίοι φοιτητές

-- Κωνσταντινούπολις, 13.03.1902: «*Λους ενόπιον της Αυτοκρ. Ιατρικής Σχολής τας νενομισμένας εξετάσεις έτυχε της αδείας προς ελευθέραν εν τω κράτει εξάσκησιν της οδοντοιατρικής ο κ. Παρήσιος Κωνσταντινίδης, εκ Σερρών της Μακεδονίας, όστις και απέρχεται σήμερα εις Τραπεζούντα, ένθα εγκαθίσταται οριστικώς. Εν τω προσώπω αυτού η Τραπεζούς αποκτά ευσυνείδητον και έμπειρον οδοντοιατρόν, λαμπρόν δε κοινωνικόν μέλος*».

-- Στον κατάλογο των προλυτών της Θεολογικής σχολής του Εθνικού Πανεπιστημίου της Αθήνας για το ακαδημαϊκό έτος 1901-02 περιλαμβανόταν ο Παρθένιος Φωτιάδης από τις Σέρρες με βαθμό «καλώς».

- Κοινωνικά

-- Τον Μάρτιο έφυγε από τη ζωή ύστερα από διήμερη νόσο ο 66χρονος Δημήτριος Ιωάννου, ξάδερφος του εμπόρου των Σερρών Κώτσου Σχοινά και του αντιπροσώπου της εφημερίδας *Ταχυδρόμος Κωνσταντινούπολεως* Γεώργιου Ελευθερίου. Η νεκρώσιμος ακολουθία εψάλη στον ναό των Εισοδίων της Θεοτόκου.

-- Τον Μάιο έφυγε από την ζωή ο Ισραηλίτης πρόκριτος Αβ. Χασσίντ, η κηδεία του οποίου είχε επιβλητικό χαρακτήρα.

-- Η εφημερίδα *Κωνσταντινούπολις* γνωστοποιούσε έναν γάμο στις 12.11: «*Ευ-
οίωνοι ετελέσθησαν κατ' αυτάς εν Σέρραις οι γάμοι του εκ Δράμας έλκοντος την κα-
ταγωγήν αξιολόγου νέου κ. Δημητρίου Θεοχαρίδου μετά της ευ ηημένης και χαριτο-
βρύτου δεσποινίδος Ευρυδίκης Αθνασίου. Συγχαίροντες τοις ούτωσιν ευαρμόστως
διά των ιερών του γάμου δεσμών συνδεθείσιν ευχόμεθα αυτοίς τον συζυγικόν βίον μα-
κρόν και μεστόν πάσης ευτυχίας*».

-- ... μια βάφτιση έξι μέρες μετά: «*Καθ' α επιστέλλουσιν ημίν εκ Σερρών φαιδρά
οικογενειακή εορτή συνήθροισε τη παρελθούση Δευτέρα [σ.σ. 11/24 Νοεμβρίου] εν τω
φιλοξένω οίκω του τοις πάσιν προσφιλούς ομογενούς κ. Γεωργίου Ζλάτκου το άνθος
της Σερραϊκής κοινωνίας· εγένετο η βάπτισις του χαριεστάτου αυτού υιού ονομασθέ-
ντος Αντωνίου και Αλεξάνδρου. Ο τε κ. και η κ. Γεωργίου Ζλάτκου εδέξαντο επί τη
ευκαιρία ταύτη τας υπέρ της ευτυχίας του νεοφωτίστου θερμάς των πολυαρίθμων αυ-
τών φίλων ευχάς, οις προσθέτομεν και τας ημετέρας*».

-- ... και έναν θάνατο στις 23 του ίδιου μήνα: «*Εκ Σερρών αγγέλλεται ο θάνατος
του πατρός του διακεκριμένου διερμηνέως του εν Σοφία γεν. προξενείου της Ελλάδος κ.
Ι. Μουκού. Ο αποβιώσας, όστις εχρημάτισε και αυτός άλλοτε διερμηνεύς της εν Βελι-
γραδίω ελληνικής πρεσβείας, διεκρίνετο διά την φιλογένειαν αυτού. Τον εχαρακτήριζε
δε και έρωσ προς την μουσικήν. Ήτο ονόματι και πράγματι μουσικός, διαπρέπων ως
άριστος βαρβιτιστής [δηλ. έπαιζε ένα έγχορδο όργανο σαν λύρα]*».

-- Τούρκος από τη Ζίχνη, ο Γιουσούφ Ζιά βέης πέθανε πιθανότατα τον Δε-
κέμβριο του 1902. Είχε γεννηθεί στη Ζηλιάχοβα στις 9 Ιανουαρίου 1846. Ο πα-
τέρας του ονομαζόταν Μεεμέτ εφέντης, επειδή όμως κατάφερε να διακριθεί, πα-
ρότι δεν καταγόταν από επιφανή οικογένεια, επονομάστηκε Νταλ-Μεεμέτ. Α-
φού ολοκλήρωσε τις σπουδές του στην τότε ατελή σχολή της Ζηλιάχοβας, σε η-
λικία 26 ετών ο Γιουσούφ διορίστηκε επόπτης των πρακτόρων που φορολογού-
σαν τα ζώα στον νομό Μοναστηρίου. Δεν θα περιγράψω όλη τη μετέπειτα στα-
διοδρομία του, πέραν του ότι διετέλεσε για πάρα πολλά χρόνια καίμακάμης (διοι-
κητής) στο Καστελόριζο. Εκεί φαίνεται ότι κέρδισε τις συμπάθειες των κατοίκων,
ώστε κάποιος εξ αυτών αισθάνθηκε την ανάγκη να στείλει αναλυτικό βιογραφικό

σημείωμα με ειδική μνεία στα έργα του Γιουσσούφ Ζιά βέη ως διοικητής του νησιού, δημοσιευμένο στον *Ταχυδρόμο Κωνσταντινουπόλεως* στις 04.01.1903.

- Η μετάφραση του Ευαγγελίου και η περιπέτεια ενός Σερραίου!

Τον Νοέμβριο του 1901 η Αθήνα είχε συγκλονιστεί από τις σφοδρότατες αιματηρές διαμαρτυρίες των φοιτητών κατά της μετάφρασης του Ιερού Ευαγγελίου. Ούτε λίγο ούτε πολύ, όσοι υπερασπίζονταν τη μετάφραση του Ευαγγελίου στη δημοτική γλώσσα, ώστε το περιεχόμενό του να γινόταν επιτέλους κατανοητό από τον απλό λαό, αντιμετώπιζονταν περίπου ως προδότες – μεταξύ αυτών και ο ποιητής Κωστής Παλαμάς!

Όμως το θέμα μας δεν είναι το γλωσσικό ζήτημα και πώς αυτό στις αρχές του 20ου αιώνα αποτέλεσε αφορμή διχασμού και εκδήλωσης ενός στρεβλού υπερπατριωτισμού. Θα σταθούμε στην περιπέτεια που είχε ένας 22χρονος Σερραίος (η καταγωγή του ήταν από ένα χωριό κοντά στην πόλη) τον Μάρτιο του 1902.

Ο νεαρός αυτός Σερραίος ονομαζόταν Αθ. Κάρπος. Ήταν τροχιστής στο επάγγελμα και ζούσε στην περιοχή της Καλλιθέας. Ο Κάρπος ήταν φανατικός υπέρμαχος της μετάφρασης του Ευαγγελίου, ενώ συχνά έστηνε βήμα στην πλατεία του Ψυρρή και κήρυττε το λόγο του Θεού. Το ίδιο έκανε και στις 7/20 Μαρτίου 1902. Για κακή του τύχη, όμως, από την πλατεία πέρασε κάποιος αστυφύλακας Δημάκος, ο οποίος τaráχθηκε ακούγοντας τον νεαρό άνδρα να αγορεύει υπέρ της μετάφρασης του Ευαγγελίου και έσπευσε να τον συλλάβει.

Στο σπίτι, όπου διέμενε στην Καλλιθέα μαζί με άλλους Νηφωνιστές (μια ασήμαντη θρησκευτική αίρεση με αρχηγό κάποιον Νήφωνα Δημόπουλο), βρέθηκαν αρκετά μεταφρασμένα Ευαγγέλια, ενώ κατασχέθηκαν τα δύο. Τι ακριβώς έδειξε η περαιτέρω αστυνομική έρευνα δεν είναι γνωστό, καθώς πέραν ενός δημοσιεύματος στο *Εμπρός* στις 08.03.1902 ο αθηναϊκός τύπος δεν ασχολήθηκε περαιτέρω με τον 22χρονο Σερραίο, ο οποίος πιθανολογείται ότι δικάστηκε για τις αιρετικές θρησκευτικές του πεποιθήσεις. Μια φορά πάντως προδότης δεν ήταν!

1903

-- Χωρίς εκπλήξεις πραγματοποιήθηκε για ακόμη μία χρονιά ο εορτασμός των Τριών Ιεραρχών στην πόλη των Σερρών με επίσημη δοξολογία στη Μητρόπολη και ακολούθως γιορτή στην αίθουσα της αστικής σχολής, όπου ο γυμνασιάρχης Απόστολος Κωνσταντίνου εκφώνησε ομιλία με θέμα την *«παρά τοις αρχαίοις διαμόρφωσιν των τελειότερων παιδαγωγικών και ηθικών αρχών»*.

-- Κατά τα καθιερωμένα, η Κυριακή της Ορθοδοξίας (23 Φεβρουαρίου/8 Μαρτίου) ήταν αφιερωμένη στο Νοσοκομείο. Στον μητροπολιτικό ναό των Σερρών ο ιεροκήρυκας Θεοδώρητος Βασματζίδης μίλησε για τη σχέση της Ορθοδοξίας με τη φιλανθρωπία και στη συνέχεια, στην καθιερωμένη εκδήλωση στην αίθουσα του νοσοκομείου ο γιατρός Χ. Καρατζάς έκανε πρώτα έναν απολογισμό στα πεπραγμένα της τελευταίας χρονιάς και ακολούθως στην ομιλία του ανέπτυξε με λόγο απλό και κατανοητό τα σχετικά με τη φυματίωση, λαμβάνοντας αφορμή από τον αριθμό των φθισιώντων που είχαν επιζητήσει μάταια την ιατρική βοήθεια κατά τα τελευταία μόλις στάδια της αρρώστιας.

Με την αφορμή αυτή ας αναφέρουμε και τα ονόματα των γιατρών του ελληνικού νοσοκομείου των Σερρών: Χ. Καρατζάς, Ι. Θεοδορίδης, Ι. Παπακωστίδης, Κ. Δεσποτίδης και Κ. Τεκενετζής. Και οι πέντε είχαν συμφωνήσει να εργάζονται εκ περιτροπής και αμισθί, ώστε το ποσό των 60 λιρών, που αντιστοιχούσε στο μισθό του κάθε γιατρού, πήγαινε απευθείας στο ταμείο των εκπαιδευτηρίων.

-- Στις 25 Μαρτίου/7 Απριλίου η αρτισύστατη (ιδρύθηκε τον Ιανουάριο του 1903) φιλόμουσος αδελφότητα «Ευαγγελισμός» της Νιγρίτας γιόρτασε την ονομαστική της επέτειο. Μετά τη θεία λειτουργία, στην οποία συλλειτουργήσε ο επί ένα μήνα παρεπιδημών στη Νιγρίτα πατέρας Μελέτιος από την ιερά μονή αγίου Διονυσίου του Ολύμπου, ο τακτικός ιεροκήρυκας της κοινότητας Νιγρίτας, Παπά Παναγιώτης παπά Δημητρίου, έβγαλε από άμβωνος το κήρυγμα της ημέρας και από εκεί το εκκλησίασμα μεταφέρθηκε στη σχολή της κωμόπολης για τη γιορτή.

Ο διευθυντής των εκπαιδευτηρίων Νιγρίτας και γραμματέας της αδελφότητας «Ευαγγελισμός», Δ. Αποστολίδης, απήγγειλε τον πανηγυρικό της ημέρας, όπου αναφέρθηκε και στην πορεία του σωματείου τον πρώτο χρόνο λειτουργίας του:

«[...] Συνήλθομεν οι πάντες, όπως το πρώτον πανηγυρίσωμεν από της κτίσεως της κομοπόλεως την ημέραν ταύτην, διότι αὕτη είναι η επέτειος εορτή της αρτισυστάτου ημών αδελφότητος, ήτις επ' αισίοις συνεστήθη προς ανέγερσιν σχολής, ης η κοινότης ημών το γε νυν έχει μεγίστην ανάγκην, και το έργον αὐτῆς βαίνει προς τα εμπρός καθ' εκάστην. Νομίζω ότι οι λόγοι μου ούτε μεθ' υπερβολῆς λέγονται, ούτε χρίζουσιν αποδείξεων, αφού πάσιν υμῖν γνωστόν τυγχάνει ότι τεσσαρακονθήμερον από της ιδρύσεως αὐτῆς δεν είχε παρέλθει και η αδελφότης επροικίσθη διά της γενναίας πεντηκονταλίου δωρεάς του σεπτού ημών μητροπολίτου κ. Γρηγορίου, οὐτινος την εικόνα ως μεγάλου ευεργέτου εστεμμένην ίαις [= με μενεξέδες] και υακίνθοις ενώπιον ημών βλέπομεν, και εβδομάς από της ειρημένης δωρεάς δεν είχε συμπληρωθή και νέα τεσσαρακο-

νάλιος δωρεά της συντεχνίας των παντοπωλών επηκολούθησεν εκείνην, ουδέν δε των μελών λανθάνει και η προμηνός δεκάλιος αύξησις του ταμείου της αδελφότητος, ίνα μη αναφέρω και την ευγενή προχθεσινήν συνδρομήν εκ πέντε εικοσαφράγκων του ημετέρου συμπολίτου κ. Αποστόλου Δάπη, ον η αδελφότης ανεκήρυξε δωρητήν και μετ' ευφημίας μνημονεύει του ονόματός του εν τη σεμνή ταύτη τελετή. Ότι το έργον της αδελφότητος γιγοντιαίοις βήμασι προοδεύει μαρτυρούσιν οι κατά σωρούς οσημέραι μεγαθυνομένοι λευκοί ακρογωνιαίοι λίθοι οι εν τω οικοπέδω, εφ' ου η σχολή μετ' ου πολύ ιδρυθήσεται και η κατά χιλιάδας οκάδων καθ' εκάστην εναποθηκευομένη εν τη δεξαμενή της σχολῆς άσβεστος, δεν θα παρέλθῃ δε το πρώτον έτος του βίου της αδελφότητος και τα θεμέλια της σχολῆς θα ώσι κατατεθειμένα [...]».

-- Τον Μάρτιο έγιναν δημοτικές εκλογές και νέος δήμαρχος των Σερρών εξελέγη ο Ακίλ βέης, ο οποίος τα επόμενα χρόνια θα επιδείκνυε σημαντικό έργο και θ' απολάμβανε της εμπιστοσύνης των Σερραίων ανεξαρτήτως καταγωγῆς.

-- Δεν είναι γνωστή η ακριβής ημερομηνία, πάντως μέσα στον Μάιο στα Πορόια τέθηκε ο θεμέλιος λίθος για την ανέγερση στρατώνα χωρητικότητας ενός λόχου. Για την κατασκευή του οι κάτοικοι είχαν προσφέρει 300 λίρες, οι δε τουρκικές εφημερίδες ανακοίνωναν την πρόθεση των Ποροϊωτών για ανέγερση κατάλληλου διοικητηρίου και την κατασκευή δρόμου πέντε χιλιομέτρων μέχρι τον σιδηροδρομικό σταθμό της περιοχής.

-- Κάποιοι από τους δικαστικούς διορισμούς στο σαντζάκι Σερρών, όπως ανακοινώθηκαν στις 2 Ιουνίου: Στο Μελένικο πρόεδρος του πρωτοδικείου διορίστηκε ο Αλή Ριζά εφέντης και αντεισαγγελέας ο Αλή Βαχρή εφέντης, στη Ζίχνη νέος πρόεδρος του πρωτοδικείου τοποθετήθηκε ο Χαφίζ Μεχμέδ εφέντης, ενώ νέος πρόεδρος του πρωτοδικείου του Δεμίρ Ισσάρ ορίστηκε ο μέχρι πρότινος πρώτος ανακριτής του πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης, Νεκγιουδδίν.

-- Ένα σοβαρό περιστατικό έλαβε χώρα στην οικία του Εμίν Κερίμ εφέντη στην πόλη των Σερρών λίγο μετά τα μέσα Ιουλίου. Στο σπίτι επρόκειτο να πραγματοποιηθεί θρησκευτική τελετή και μαζεύτηκαν είκοσι γυναίκες. Ωστόσο το δάπεδο υποχώρησε ξαφνικά και οι γυναίκες έπεσαν από ύψος πέντε μέτρων στο έδαφος! Οι πέντε πληγώθηκαν σοβαρά, ενώ άλλες δέκα είχαν ελαφρύτερα τραύματα.

-- Το καλοκαίρι οι Σέρρες φιλοξένησαν τον δραματικό θίασο «Ορφεύς» του Ι. Ράλλη, που έδωσε σειρά παραστάσεων στο εξοχικό θέατρο... «Ορφεύς» –τι σύμπτωση κι αυτή! Πρωταγωνίστρια του θιάσου ήταν η Αθηνά Ράλλη. Παρότι το θέατρο ήταν έξω από την πόλη και οι παραστάσεις δίνονταν τη νύχτα, οι Σερραίοι τίμησαν το θίασο με την παρουσία τους, μεταξύ αυτών και πολλοί Οθωμανοί και Ισραηλίτες. Η παράσταση με τη μεγαλύτερη ίσως προσέλευση δόθηκε στις 4/17 Σεπτεμβρίου, όταν ανέβηκε το έργο «Λουκία Διδιέ» για φιλανθρωπικό σκοπό υπέρ της «Αναργύρου Αδελφότητας», ενώ φιλανθρωπική παράσταση σχεδιαζόταν και υπέρ της Αδελφότητας των Κυριών «Εμμέλεια».

-- Στο Δεμίρ Ισσάρ τη νύχτα της Παρασκευής 31 Οκτωβρίου/13 Νοεμβρίου προς Σάββατο (στις 5 τουρκική ώρα) ξέσπασε φωτιά, η οποία λόγω του πολύ ισχυρού ανέμου, αλλά και της έλλειψης σύγχρονης πυροσβεστικής αντλίας, πολύ

σύντομα επεκτάθηκε και μέσα σ' ένα εξάωρο κατέστρεψε ούτε λίγο ούτε πολύ 110 με 112 κτίρια (χάνια, πρατήρια, σπίτια και φούρνους) μέχρι ν' αναχαιτιστεί στη συνοικία Ταμπακχανέ. Η κατάσβεση κατέστη δυνατή μόνο μετά την άφιξη αντλίας από την πόλη των Σερρών, η οποία χρειάστηκε τρεις ώρες για να φτάσει.

Αρχικά αναφέρθηκε ότι η φωτιά είχε ξεκινήσει από το κουρείο του Σαλίχ, ιδιοκτησίας Χρ. Θωμά, όμως νεότερες πληροφορίες έκαναν λόγο για ανατροπή λυχνίας σε ζαχαροπλαστείο. Χαρακτηριστικό της καταστροφής ήταν το γεγονός ότι στην αγορά του Δεμίρ Ισσάρ έμειναν όρθια μόνο 3 χάνια, 1 ξενοδοχείο, 1 φαρμακείο, 1 καφενείο, 1 φούρνος και 1 τέμενος. Οι ζημιές κατά τους πρώτους υπολογισμούς ξεπέρασαν τις 45.000 τουρκικές λίρες. Πολλά από τα κατεστραμμένα κτίρια και τα τρία τέταρτα των κεφαλαίων, που χάθηκαν εξαιτίας της πυρκαγιάς, ανήκαν σε Έλληνες, για τους περισσότερους από τους οποίους αποτελούσαν και τη μοναδική τους περιουσία.

-- Ο νέος διοικητής των Σερρών, Χιβζή πασάς, επισκέφθηκε το Δεμίρ Ισσάρ την επομένη της μεγάλης πυρκαγιάς, όμως ο ίδιος είχε άλλες «φωτιές» να σβήσει. Κάποιες μέρες νωρίτερα, ένας Έλληνας από το Μελένικο γερμανικής υπηκοότητας, αντιπρόσωπος πολλών γερμανικών και αυστριακών εργοστασίων στην περιοχή, είχε συλληφθεί ως ύποπτος για τη λαθραία εισαγωγή εκρηκτικών υλών μέσω του Δεδεαγάτς. Ο πρόξενος της Αυστρίας στις Σέρρες, Γ. Ζλάτκος, ειδοποίησε σχετικά το γερμανικό προξενείο της Θεσσαλονίκη για να ενημερώσει και να λάβει απ' αυτό οδηγίες, δεδομένου ότι το αυστριακό προξενείο των Σερρών de facto προστάτευε και τα γερμανικά συμφέροντα.

Όμως ο διοικητής των Σερρών παρακράτησε το τηλεγράφημα του Ζλάτκου προς το γερμανικό προξενείο επί ένα 24ωρο, προκειμένου να προλάβει στο μεταξύ να στείλει τον κρατούμενο στο Δεδεαγάτς (σήμερα Αλεξανδρούπολη). Αναμενόμενα η αντίδραση του Γερμανού προξένου υπήρξε έντονη και ζήτησε την αποπομπή του παρανομήσαντα διοικητή των Σερρών, ο οποίος στις αρχές Νοεμβρίου κλήθηκε από το γενικό διοικητή της Θεσσαλονίκης, Χασάν Φεχμή πασά, ν' απολογηθεί για τις πράξεις του.

-- Η *Κωνσταντινούπολις* της 12.11.1903 γνωστοποίησε την απόφαση για ίδρυση τηλεγραφείου στην Άνω Βροντού.

-- Δύο μικρές ειδησούλες σερραϊκού ενδιαφέροντος από την ίδια εφημερίδα στο φύλλο της 28.11:

α.) Η πόλη των Σερρών εφοδιάστηκε με πυροσβεστικές αντλίες νεότατου συστήματος.

β.) Από τους 50 στρατιωτικούς σταθμούς, που είχε αποφασιστεί να ιδρυθούν εντός και εκτός της πόλης, είχαν ήδη αποπερατωθεί οι περισσότεροι, ενώ σε εξέλιξη βρισκόταν η ανέγερση σταθμού στη συνοικία Καμινίκη (χωρίς να διευκρινίζεται αν ήταν η Άνω ή η Κάτω) με χωρητικότητα 40 ανδρών. Όσοι από αυτούς τους σταθμούς ήταν πρακτικά εκτεθειμένοι στις χειμερινές καιρικές συνθήκες, εφοδιάστηκαν με θερμάστρες μεταλλικού ελάσματος.

Αλιστράτη – Αδελφότητα «Αμφίπολις»

Στις 7/20 Ιανουαρίου έφτασε στην Αλιστράτη ο αρχιδιάκονος Θεμιστοκλής για προσωπικές του υποθέσεις στην περιοχή της Ζίχνης, παρεμπιπτόντως όμως βοήθησε στη σύνταξη και εν τέλει στην επιψήφιση (στις 12/25 Ιανουαρίου) του πρώτου εσωτερικού κανονισμού, που επιτέλους η ελληνική κοινότητα της Αλιστράτης αξιώθηκε ν' αποκτήσει. Η εξέλιξη αυτή ήταν αποτέλεσμα πρωτοβουλίας του μητροπολίτη Δράμας και Ζιχνών Χρυσοστόμου, ο οποίος διαπιστώνοντας το κενό στη διοίκηση της κωμόπολης (και δεύτερης έδρας της εκκλησιαστικής επαρχίας του) είχε σπεύσει το προηγούμενο διάστημα να διορίσει για πρώτη φορά δημογεροντία στην Αλιστράτη, η οποία με γραμματέα τον Αστέριο Δ. Γούσιο ανέλαβε να συντάξει τον Κανονισμό.

Στις 12/25 Ιανουαρίου τελέστηκε επίσης συλλεΐτουργο και μνημόσυνο υπέρ αναπαύσεως των ψυχών των ιδρυτών της αδελφότητας «Αμφόπολις» (το 1874), η οποία λίγες ημέρες νωρίτερα είχε επανασυσταθεί. Ειδικότερα, στις 10/23 Ιανουαρίου είχε συγκληθεί συνέλευση των μελών της αδελφότητας, οπότε αποφασίστηκε η ανάδειξη του μητροπολίτη Δράμας και Ζιχνών ως επίτιμου προέδρου

και η αναγόρευση του μεγάλου ευεργέτη της κωμόπολης Ευάγγελου Θωμά ως επίτιμου μέλους. Μετά δε από μυστική ψηφοφορία αναδείχτηκε και το διοικητικό συμβούλιο της αδελφότητας: πρόεδρος ο αρχιδιάκονος Θεμιστοκλής, αντιπρόεδρος ο Η. Βαλαβάνης, ταμίας ο Β. Βουγιατζής, γραμματέας ο Αστέριος Γούσιος και σύμβουλοι οι Β. Εμμανουηλίδης, Γρηγ. Αριτζίδης και Κ. Ναννούσης.

Στις 1/14 Ιουνίου η συντηρητική αδελφότητα «Αμφόπολις» γιόρτασε την επέτειό της. Όπως σε όλες τις αντίστοιχες εκδηλώσεις, το πρώτο μέρος του εορτασμού είχε θρησκευτικό χαρακτήρα. Μετά την τέλεση της θείας λειτουργίας από τον αρχιερατικό επίτροπο, πρωτοσύγκελο Νεόφυτο, και το κυριακάτικο κήρυγμα από τον αρχιδιάκονο Θεμιστοκλή, μνημονεύθηκαν τα ονόματα των ιδρυτών, αλλά και όσων είχαν πρωτοστατήσει στην πρόσφατη ανασύστασή της.

Ακολούθως, στη μεγάλη αίθουσα της Κεντρικής Αστικής Σχολής της Αλιστράτης πραγματοποιήθηκε η κύρια εκδήλωση. Πρώτα οι μαθητές των ανώτερων τάξεων της σχολής έψαλαν εκκλησιαστικά και σχολικά τραγούδια και ακολούθως ο γραμματέας της αδελφότητας, Δ. Γούσιος, εκφώνησε τον πανηγυρικό της ημέρας, που ήταν αφιερωμένος στον αείμνηστο Ναννούση Μαρινίδα. Τέλος, ο αρχιδιάκονος Θεμιστοκλής ως πρόεδρος του σωματείου ανέγνωσε τη λογοδοσία των πέντε πρώτων μηνών από την ανασύστασή του.

Πώς ήταν όμως η Αλιστράτη τον Ιούνιο του 1903; Η επιστολή που δημοσιεύτηκε στον *Ταχυδρόμο* Κωνσταντινουπόλεως στις 14.06, έδινε μια γενική εικόνα:

«Η Αρχιστράτη είναι κωμόπολις εξ 700 οικιών, ακμάσασα άλλοτε κατά την εποχήν της ζήτησεως των βαμβάκων και διασώζουσα έτι τα λείψανα της ακμής της. Το κλίμα της είναι υγιεινόν, τα δε νερά της έκτακτα. Από της επιδόσεως των κατοίκων της εις την καπνοφυτεϊάν [...] ήρχισεν οπωσδήποτε ν' αναλαμβάνη εκ της οικονομικής καταπτώσεως εις ην

είχε καταρρίψει αυτήν η κρίσις του βαμβοκομπορίου. Εάν δε και η έδρα της υποδιοικήσεως Ζίχνης μετατεθή ενταύθα, όπως ενδείκνυεται και πολιτικώς και στρατιωτικώς –μαθαίνω δε ότι και αρμοδίως προς τούτο γίνονται διαβήματα– ουδόλως απίθανον ν' αναλάβη και την πρώτην της ακμήν, αποβαίνουσα κέντρον του Καζά όπως φυσικώς είναι.

[...] Κυρίως οι κάτοικοι υποφέρουσι πολύ εκ της ελλείψεως ταχυδρομικού σταθμού, ως εκ του οποίου είναι ηνωκασμένοι να στέλλωσι τας επιστολάς των εις τον σιδηροδρομικόν σταθμόν απέχοντα 1 ½ ώραν.

Η έλλειψις αύτη μεγάλως παρεμποδίζει την εμπορικήν κίνησιν και ζημιοί και

τον τόπον και το δημόσιον ταμείον, αναπέλλουσα την πρόοδον των δοσοληψιών. Άλλως τε η Αρχιστράτη αυτή καθ' εαυτήν εν τη νυν εμπορική της θέσει είναι κέντρον αρκετά σημαντικόν, ώστε να έχη ανάγκην ευχής και τακτικής επικοινωνίας μετά του άλλου κόσμου».

Έργα και ημέρες των Βούλγαρων κομιτατζήδων

-- Στις 19 Μαρτίου/1 Απριλίου γύρω στα 45 λεπτά μετά τα μεσάνυχτα μια ισχυρότατη έκρηξη κοντά στην Αγγίστα ακούστηκε σε απόσταση 4 ωρών. Είχαν εκραγεί πέντε βόμβες δυναμίτιδας: οι δύο τοποθετημένες στις δύο άκρες της σιδηροδρομικής γέφυρας και οι άλλες τρεις στη σήραγγα (η μία στην είσοδο).

Στο μεταξύ οι σαράντα έξι Βούλγαροι αντάρτες με αρχηγό τον μηχανικό και αξιωματικό Σάββωφ, οι οποίοι ευθύνονταν γι' αυτή την τρομοκρατική ενέργεια, είχαν περικυκλώσει τις σκηνές των 20-25 χωροφυλάκων που κανονικά έπρεπε να φυλάνε τη γέφυρα, ώστε όταν μετά την ισχυρή έκρηξη οι χωροφύλακες βγήκαν έντρομοι από τις σκηνές για να δουν τι είχε συμβεί, οι αντάρτες τους σταμάτησαν με την απειλή των όπλων.

Την επόμενη μέρα στην περιοχή έφτασε στρατιωτικό τάγμα για τη φύλαξη της γέφυρας, οι δε χωροφύλακες οδηγήθηκαν σιδηροδέσμοι στις Σέρρες, έχοντας αποτύχει στην αποστολή τους. Άλλο τάγμα στάλθηκε από τη Δράμα για την κατάδιώξη των ανταρτών με τις έρευνες αρχικά να εστιάζονται στην Προσοτσάνη, όπου όμως δεν βρέθηκε το παραμικρό. Οι ζημιές ήταν σημαντικές, ωστόσο η σιδηροδρομική συγκοινωνία αποκαταστάθηκε τις προσεχείς ημέρες.

Στην τηλεγραφική γραμμή του Δεμίρ Ισσάρ βρέθηκε μια προκήρυξη γραμμένη στη βουλγαρική γλώσσα, που έφερε την υπογραφή του Σάββωφ και έλεγε: «Ω, Αλή Οσμάν [σ.σ. προσφώνηση του σουλτάνου], η Μακεδονία είναι βουλγαρική. Τι λοιπόν απαιτείς απ' αυτήν; Ήταν και είναι βουλγαρική».

-- Την ίδια χρονική περίοδο, βουλγαρική συμμορία εισέβαλε στο χωριό Σάβιακο (σήμερα Βαμβακόφυτο) απειλώντας την ελληνική κοινότητα να ταχθεί με τους εξαρχικούς. Παράλληλα ζήτησαν από τον Έλληνα μουκτάρη, Άγγελο Λιόντα, να τους παρέδιδε τη μουκταρική σφραγίδα του, κάτι που εκείνος αρνήθηκε να κάνει, με αποτέλεσμα να βρει μαρτυρικό θάνατο. Άλλωστε τις προηγούμενες ημέρες ο Λιόντας είχε καταγγείλει στις τουρκικές αρχές ότι κομιτατζήδες του είχαν ζητήσει με πιεστικό τρόπο να διόριζε έναν κοινό μουκτάρη, έναντι των δύο που είχε η κοινότητα έως τότε, σύμφωνα με τα βουλγαρικά συμφέροντα.

-- Άλλα άθλα Βούλγαρων ληστανταρτών τον μήνα Μάρτιο: ο ληστής Αλέξης συνέλαβε δύο Ελληνοβλάχους κοντά στο Πορόια και τους απελευθέρωσε μόνο μετά την καταβολή 80 λιρών ως λύτρα· ο ίδιος σκότωσε και δύο Τούρκους κοντά στο Χατζή Μπειλίκ (σήμερα Βυρώνεια) και κατέστρεψε 15 στύλους του τηλεγράφου μεταξύ Δεμίρ Ισσάρ και Πετριτσίου· στην Τοπόλιανή (σήμερα Χρυσό) ένας ιερέας ληστεύθηκε και φονεύθηκε κλπ.

-- Στα μέσα Απριλίου, τα ξημερώματα μιας Τετάρτης, η συμμορία του περιβόητου Δέλτσεφ εισέβαλε στο σχισματικό χωριό Μπάνιτσα (αργότερα Καρυές, σήμερα είναι εγκαταλελειμμένο) και πήρε 60 χωρικούς, τους οποίους όπλισε για να επιτεθούν και να καταστρέψουν ένα γειτονικό ελληνικό χωριό. Εκεί, όμως, ένας χωρικός αντιλήφθηκε έγκαιρα τη συμμορία και ειδοποίησε τον στρατό, που βρισκόταν σε κοντινή τοποθεσία. Γρήγορα ήρθαν ενισχύσεις από τις Σέρρες και άρχισε η καταδίωξη των ανταρτών.

Ακολούθησε συμπλοκή, κατά την οποία πολλοί από τους αντάρτες σκοτώθηκαν, μεταξύ αυτών και ο Δέλτσεφ. Επίσης βρέθηκαν προκηρύξεις του κομιτάτου, τοπογραφικός χάρτης των Σερρών και της Δράμας, καθώς και περιγραφή της σιδηροδρομικής γραμμής. Δεν έλειψαν όμως οι καταστροφές και στο χωριό, καθώς ορισμένα σπίτια κάηκαν από τις βόμβες των Βουλγάρων.

-- Το πρώτο δεκαπενθήμερο του Μαΐου ένας Τούρκος εκατόνταρχος επικεφαλής στρατιωτικού αποσπάσματος μετέβη στη Βροντού για να προβεί σε έρευνες και ενδεχομένως συλλήψεις κομιτατζήδων. Εκεί, ο Βούλγαρος ιερέας επιχείρησε

να δωροδοκήσει τον αξιωματικό προσφέροντάς του 300 λίρες. Εκείνος τις δέχτηκε μεν, συνέχισε όμως το έργο του συλλαμβάνοντας πρώτο και καλύτερο τον ιερέα, από τον οποίο οδηγήθηκε στη συνέχεια στο σπίτι Βούλγαρου προκρίτου του χωριού, όπου βρήκε μεγάλες ποσότητες όπλων και πολεμοφοδίων. Όσον αφορά τις 300 λίρες, τις διένειμε στους στρατιώτες του.

-- Τον Μάιο, σύμφωνα μ' επίσημες πληροφορίες της ελληνικής κυβέρνησης, από τους 260 Βούλγαρους σχισματικούς, οι οποίοι κρατούνταν στις φυλακές της Άνω Βροντούς, οι 55 μεταφέρθηκαν στις Σέρρες. Εν τω μεταξύ, σχεδόν επί καθημερινής βάσης έφταναν στην πόλη των Σερρών όπλα και πολεμοφόδια που οι αρχές ανακάλυπταν σε σχισματικά χωριά.

Την ίδια περίοδο, η γενική διοίκηση της Θεσσαλονίκης επέτρεψε στον διοικητή των Σερρών να εξορίσει δέκα –τους πλέον επικίνδυνους– Βούλγαρους στην Τρίπολη της Βαρβαρίας (υπονοώντας την Τρίπολη της χώρας που σήμερα είναι γνωστή ως Λιβύη). Μεταξύ αυτών ήταν: ο από τριετίας εγκατεστημένος στις Σέρρες δικηγόρος Γκέτσης, ο από πενταετίας εγκατεστημένος στην πόλη έμπορος Μπίλτσεφ, ο Ηλίας Ζαμπίτης κάτοικος Καμενίκης, ο εύπορος βούλγαρος Ντίμτσας με το γιό του και ο εκ Νευροκοπίου –επίσης εύπορος– Τσιρακτής, ο οποίος κατά το παρελθόν είχε επιχειρήσει να πνίξει τον Μητροπολίτη.

-- Σε συμπλοκή του τουρκικού στρατού με Βούλγαρους αντάρτες στην περιοχή μεταξύ Καρτσόβου (σήμερα Καρυδοχώρι) και Λαϊλιά με έναν ληστή νεκρό, πέντε αιχμαλώτους και τέσσερις διαφεύγοντες αναφέρθηκε ο *Αγών* στις 06.06.

-- Στις 27.06 ο *Ταχυδρόμος Κωνσταντινουπόλεως* μετέφερε εκ Σερρών την πληροφορία ότι «*οι Βούλγαροι της συνοικίας Κουλλά Χαζνιδάρ, μεταβάντες εις το διοικητήριο παρέδωκαν τα όπλα, διά των οποίων είχαν εφοδιάσει αυτούς το κομιτάτον, υποσχθέντες πίστιν και αφοσίωσιν*».

-- Στα τέλη Ιουνίου, ο λήσταρχος Αλέξιος σκοτώθηκε μαζί με δύο οπαδούς του σε συμπλοκή κοντά στα Πορδία.

-- Στις 27 Ιουλίου εφημερίδες της Βιέννης έγραψαν για ένα περιστατικό κοντά στη Ζίχνη. Σύμφωνα με την είδηση, έξι Βούλγαροι οπλισμένοι με όπλα τύπου

μαρτίνι ήρθαν σε συμπλοκή με κάποιον Αντώνιο Καρβουνιάρη, ο οποίος μετέβαινε σε γειτονικό χωριό μαζί με τη σύζυγό του. Εξαιτίας της συμπλοκής ο μεν Καρβουνιάρης τραυματίστηκε σοβαρά, η δε σύζυγός του έπεσε νεκρή. Έλληνες και Τούρκοι κάτοικοι της περιοχής ακούγοντας τους πυροβολισμούς έσπευσαν να καταδιώξουν τη συμμορία, που όμως είχε ήδη διαφύγει στα γύρω βουνά.

-- Στα τέλη του ίδιου μήνα ο Έλληνας δάσκαλος Καλούσης και ο πράκτορας μιας αγγλικής ασφαλιστικής εταιρίας επέστρεφαν από το Μελένικο, όταν κοντά στην πόλη των Σερρών συνελήφθησαν από Βούλγαρους ληστές. Ακολούθησε συμπλοκή, κατά την οποία ένας από τους ληστές και ο Έλληνας δάσκαλος έχασαν την ζωή τους, ενώ ο ασφαλιστικός πράκτορας τραυματίστηκε σοβαρά. Σωτήρια αποδείχτηκε για τον τελευταίο η τυχαία διέλευση στρατιωτικού αποσπάσματος, που τον μετέφερε στο νοσοκομείο των Σερρών.

-- Τις πρώτες μέρες του Σεπτεμβρίου έγινε γνωστό ότι ο εμπορικός πράκτορας της Βουλγαρίας στις Σέρρες, Δανιήλ Γιουρούσωφ, είχε αποπεμφθεί.

-- Τον ίδιο μήνα, σε μια συμπλοκή στρατού και ληστών κοντά στο χωριό Γορσενίτσα ή Γουρέσνιτσα της υποδιοικήσεως Ζίχνης εξολοθρεύτηκε η συμμορία του λήσταρχου Γιοβάν Μίρτσου, ο οποίος και σκοτώθηκε.

-- Στις 5 Σεπτεμβρίου οι εφημερίδες της Βιέννης έγραφαν για την παρ' ολίγον σύλληψη του κομιτατζή Τζόντζεφ ύστερα από συμπλοκή της συμμορίας του με τον τουρκικό στρατό στην επαρχία Σερρών.

-- Στις 21 Σεπτεμβρίου/4 Οκτωβρίου Βούλγαρος λησταντάρτης οχυρώθηκε σε απόκρημνο μέρος σε κάτι αγρούς κοντά στο χωριό Καλένδρα (σήμερα Καλά Δένδρα) και πυροβόλούσε κατά των διερχόμενων Μουσουλμάνων χωρικών τραυματίζοντας έναν στον ώμο. Στη συνέχεια όμως συνελήφθη από τις αρχές.

-- Τον Σεπτέμβριο, η οθωμανική πρεσβεία στο Παρίσι ανακοίνωσε στις γαλλικές εφημερίδες τις επιτυχίες του τουρκικού στρατού κατά των Βούλγαρων ανταρτών. Ειδικά για την περιοχή των Σερρών ανέφερε ότι ο στρατός είχε καταδιώξει μεγάλο αριθμό ανταρτών στα γύρω βουνά σκοτώνοντας 45 από αυτούς.

-- Στις 13 Οκτωβρίου τα τουρκικά φύλλα της Κωνσταντινούπολης έγραφαν για συμπλοκή στο χωριό Μερτάτ (σήμερα Ξηρότοπος), σε απόσταση τριών ωρών από τις Σέρρες, όπου ο στρατός εξόντωσε και άλλους ληστές.

-- Στα τέλη του ίδιου μήνα, δύο φυγάδες από τα χωριά Καλένδρα και Καρακιοϊ των Σερρών, οι Καραδζάκιοϊλη Άγγελη Ατανάς και ο Γιούτα Κωνσταντή παραδόθηκαν αυτοβούλως στις αρχές.

-- Κατά τ' άλλα, τον Οκτώβριο οι τουρκικές εφημερίδες πανηγύριζαν με τις περιγραφές του απεσταλμένου της παρισινής *Liberté* στο σαντζάκι των Σερρών, Μορίς Γανδόλφ, ο οποίος για περισσότερες από δέκα ημέρες περιηγήθηκε όλες τις μεγάλες πόλεις και κωμοπόλεις της περιοχής. Παντού βρήκε να επικρατεί τάξη και ησυχία και τους κατοίκους (Χριστιανούς και Μουσουλμάνους) ν' ασχολούνται ειρηνικά με τις γεωργικές δουλειές τους. Επαινούσε απaráμιλλα τις οθωμανικές αρχές και κατακεραύνωνε το βουλγαρικό αφήγημα περί αναρχίας και επικράτησης των ληστανταρτών στις βόρειες επαρχίες (και κυρίως στο Δεμίρ Ισσάρ), που είχαν ασπαστεί πολλές ευρωπαϊκές και κυρίως αυστριακές εφημερίδες.

Προφανώς είχαν γραφτεί και υπερβολές, άλλωστε κύρια πηγή πληροφόρησης τουλάχιστον για το βιεννέζικο τύπο ήταν η Βουλγαρία, η οποία μετέφερε την εικόνα μιας Μακεδονίας σε εξέγερση, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι επικρατούσε και απόλυτη τάξη, δεδομένων των μεμονωμένων ληστανταρτικών επιθέσεων¹.

Βέβαια πρέπει να σημειωθεί ότι και ελληνικές εφημερίδες είχαν γράψει κάποιες υπερβολές το προηγούμενο διάστημα. Σε συνέντευξή του στο *Εμπρός* της 21.08 ο πρόξενος της Ελλάδας στη Σέρρες, Ιωάννης Στουρνάρας, είχε ήδη διαψεύσει μια παραφιλολογία, που είχε γραφτεί στον ελληνικό τύπο, περί δήθεν φυγής του Μητροπολίτη από τις Σέρρες εξαιτίας υποτιθέμενων απειλών από Βούλγαρους:

«Αλλά δεν είναι αστεϊόν να γράφουν εδώ και να πιστεύουν ότι ο Μητροπολίτης Σερρών έφυγεν από τας Σέρρας διότι ηπειλήθη από Βουλγάρους! Αλλά δια ν' απειληθή από

¹ Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο περιορίστηκα στην αναπαραγωγή μόνο όσων ειδήσεων με προέλευση τη Βιέννη ανέφεραν ονόματα και όχι γενικόλογες πληροφορίες για συμπλοκές και άλλα επεισόδια. Το ίδιο θα συμβεί και στις επόμενες χρονιές.

Βουλγάρους, έπρεπε να υπάρχουν Βούλγαροι. Αλλ' εις τας Σέρρας δεν υπάρχει ούτε εις. Όταν ανεχώρησα τον άφησα καλώς έχοντα και παρά τας πληροφορίας του εδώ τύπου, μένοντα εις την θέσιν του και μη σκοπεύοντα να ταξειδεύση».

Ο Στουρνάρας διέψευσε και τη φημολογία περί δήθεν γενικής αναταραχής:

«Εξέγερσις ουδεμία υπάρχει εν Μακεδονία. Ουδείς δε των κατοίκων αυτής επανεστάτησε κατά του κυριάρχου της χώρας. Υπάρχει μία επιδρομή Βουλγάρων ληστών και άλλων συμμοριτών και ουδέν πλέον. Πιστεύετε ότι οι ολιγάριθμοι ούτοι Βούλγαροι δύνανται να κατακτήσουν την Μακεδονίαν ή να εξεγείρουν διά της βίας τους κατοίκους; Το αποτέλεσμα των συγκρούσεών των με τον τουρκικόν στρατόν αποδεικνύει το εναντίον. Πανταχού ηττήθησαν και κατεστράφησαν. Το τέλος λοιπόν της επιδρομής ταύτης είνε προσεχές. Αλλά το σπουδαιότερον, είνε ότι οι άνθρωποι ούτοι οι διαφλεγόμενοι δήθεν από πατριωτισμόν δεν μάχονται. Εις πάσαν συνάντησίν των με τον τουρκικόν στρατόν φεύγουν ως πρόβατα. Πυροβολούν μόνον όταν περικυκλωμένοι δεν ευρίσκουν διέξοδον. Αλλ' εις όλας ταύτας τας περιστάσεις κατεστράφησαν πάντες. Οι ηρωισμοί, αι αυτοθυσίαι, αι υψηλαί αυταπαρ-

νήσεις τοις είνε άγνωστοι. Ρίπτουν δυναμίτιδα και φονεύουν εν γένει όπου δεν υπάρχει κίνδυνος. Φονεύουν κυρίως διά να ενσπείρουν τρόμον. Αλλ' εμποιεί γενικήν εντύπωσιν εν Μακεδονία ότι ουδέποτε εστάθησαν να πολεμήσουν. Εις τούτο δε οφείλονται τα αποτελέσματα τα οποία ακούομεν, ότι φονεύονται δεκαπλάσιοι από τους Τούρκους. Εν τη ορμή της φυγής δεν πυροβολούν σχεδόν.

Αυτό δεν θα το επίστευον εάν δεν το έβλεπον σχεδόν με τους οφθαλμούς μου. Εις μίαν συμπλοκήν εν Πανιτζή, έξωθεν των Σερρών, προ ολίγων μηνών όπου εφονεύθη και ο περίφημος Δέλτσεφ, εκ πενήκοντα Βουλγάρων δύο συνελήφθησαν, δύο διέφυγον, οι δε άλλοι εφονεύθησαν. Τούτο όμως, ως εννοείται, ουδεμίαν έχει σημασίαν, διότι διά του θορύβου των κατώρθωσαν να δημιουργήσουν ζήτημα και πολλοί πιστεύουν τώρα εις την Ευρώπην ότι το Μακεδονικόν ζήτημα είνε ζήτημα Βουλγαρικόν».

Εξάλλου, στις 28 Αυγούστου 1903 το *Σκριπ* μνημόνευσε επιστολή διαμαρτυρίας του μητροπολίτη Σερρών, ο οποίος διέψευδε διάφορα δημοσιεύματα του αθηναϊκού τύπου (και του *Σκριπ* συμπεριλαμβανομένου) περί δήθεν δολοφονίας ενός ξαδέρφου του δημάρχου Σερρών Ακίλη βέη ύστερα από απειλητική επιστολή του Σαράφωφ. Μάλιστα ο μητροπολίτης ισχυριζόταν ότι στο σαντζάκι των Σερρών επικρατούσε πλήρης ησυχία.

-- Στις αρχές Νοεμβρίου, δύο ειδήσεις –ή ενδεχομένως οι δύο διαφορετικές εκδοχές του ίδιου συμβάντος– αφορούσαν το σήμερα εγκαταλελειμμένο χωριό Λάκκος κοντά στην πόλη των Σερρών. Σύμφωνα με τη μία πηγή, Βούλγαροι λησταντάρτες, οι οποίοι είχαν βρει καταφύγιο σε σπίτι του χωριού, σκοτώθηκαν όταν εξερράγησαν οι εκρηκτικές ύλες που είχαν αποθηκεύσει εκεί τινάζοντας το σπίτι στον αέρα. Μια δεύτερη πληροφορία όμως έκανε λόγο για πολιορκία οικίας, στην οποία κρύβονταν Βούλγαροι λησταντάρτες, από την αστυνομία· στη δε σύμπλοκή που ακολούθησε, ένας από τους αντάρτες σκοτώθηκε.

-- Στις 12/25 Νοεμβρίου 1903 στο έκτακτο ποινικό δικαστήριο της Θεσσαλονίκης έγινε η δίκη του παπά-Ευθύμιου (πρώην αντιπροσώπου του Βούλγαρου έξαρχου στις Σέρρες και ενός εκ των δασκάλων του διαλυθέντος βουλγαρικού σχολείου). Μαζί του δικάστηκαν και δώδεκα ακόμη Βούλγαροι από την κωμόπολη Μπαρακλή-Τζουμαγιά και τα περίχωρα. Πολλοί κάτοικοι των χωριών αυτών παρέστησαν ως μάρτυρες και τελικά το δικαστήριο καταδίκασε τους κατηγορούμενους σε φυλάκιση δεκαπέντε ετών κρίνοντάς τους ένοχους για απόπειρα διαταράξεως του καθεστώτος και διάπραξη εγκληματικών ενεργειών κατά Οθωμανών και Ελλήνων υπηκόων.

-- Δεν προσδιορίζεται η ακριβής ημερομηνία για την παρακάτω είδηση, όμως πρέπει να έλαβε χώρα στα τέλη Νοεμβρίου με αρχές Δεκεμβρίου. Τι είχε συμβεί; Βούλγαροι κομιτατζήδες εισέβαλαν στην εκκλησία της Βροντούς και επέβαλαν στον Έλληνα ιερέα να διακόψει τη θεία λειτουργία, ενώ παράλληλα έδιωξαν τους πιστούς από τον ναό. Λίγες μέρες νωρίτερα Βούλγαροι λησταντάρτες είχαν επιχειρήσει να επιτεθούν κατά Ελλήνων κατοίκων της Άνω Βροντούς, χωρίς να τα

καταφέρουν, ενώ επί τουλάχιστον τρεις Κυριακές πήγαιναν στην εκκλησία του χωριού προκαλώντας ταραχές και απειλώντας τον δάσκαλο Ζορμπά, που ασκούσε και καθήκοντα ψάλτη.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ

- Μία μικρή κρίση

Στις 6/19 Φεβρουαρίου υποβλήθηκε στο Οικουμενικό Πατριαρχείο αναφορά, την οποία υπέγραφαν 450 Σερραίοι, με αίτημα τη μετάθεση του μητροπολίτη Σερρών «ως παραμελούντος τα συμφέροντα της επαρχίας». Ο Πατριάρχης παρέπεμψε την αναφορά στην Ιερά Σύνοδο, η οποία την ανέγνωσε στη συνεδρίαση της 20 Φεβρουαρίου/5 Μαρτίου και στη συνέχεια παρέπεμψε, όπως τυπικά όφειλε να πράξει, τον κατηγορούμενο μητροπολίτη σε απολογία.

Κατά πόσο όμως η αναφορά αυτή διερμήνευε το πραγματικό αίσθημα των Σερραίων απέναντι στο μητροπολίτη τους, ο οποίος δεν είχε δώσει κανένα δικαίωμα όλα τα προηγούμενα χρόνια; Ο ανταποκριτής του *Ταχυδρόμου* έκανε λόγο για ανυπόστατες κατηγορίες που οφείλονταν σε προσωπικούς λόγους, ενώ εν αμφιβόλω τέθηκε ακόμη και η γνησιότητα της πλειοψηφίας των υπογραφών. Αντίθετα η *Κωνσταντινούπολις* δημοσίευσε επιστολές, που υποστήριζαν την αναφορά των 450 και μέμφονταν ως παραπλανητικό και ψευδές το τηλεγράφημα 27 Σερραίων προς το Οικουμενικό Πατριαρχείο με ημερομηνία 16 Φεβρουαρίου/1 Μαρτίου, στρεφόμενο κατά της πιο πάνω αναφοράς.

Λίγη αξία έχει αυτό ο θλιβερός τσακωμός για ένα ζήτημα, που τακτοποιήθηκε με ξεκάθαρο τρόπο από τα ίδια τα εκκλησιαστικά όργανα. Στις 5/18 Μαΐου η Σύνοδος ανέγνωσε τα απολογητικά γράμματα του μητροπολίτη Σερρών, με τα οποία αποκρούονταν οι εις βάρος του κατηγορίες, και κρίνοντας την απολογία του επαρκέστατη τον απάλλαξε από κάθε κατηγορία.

Ενδεχομένως η ανάγκη να αμβλύνει τις εντυπώσεις όσων είχαν στραφεί εναντίον του και να εργαστεί υπέρ της ενότητας του ποιμνίου του ήταν οι λόγοι που ώθησαν τον Γρηγόριο να μην κάνει χρήση της άδειας, που του χορηγήθηκε από

την Εκκλησία στα τέλη Ιουνίου για να μεταβεί στο Άγιο Όρος για θαλάσσια λουτρά, επικαλούμενος τα πολυειδή συμφέροντα του πνευματικού του ποιμνίου προκειμένου να παραμείνει στην έδρα της επαρχίας του.

Και στις 9 Ιουνίου ο αθηναϊκός τύπος έγραφε για την απονομή του παρασήμου των Ανωτέρων Ταξιαρχών στο μητροπολίτη Σερρών ως ανταμοιβή για τις αρετές και τις υπηρεσίες του στην Εκκλησία, ενδεικτικό της εκτίμησης που αυτός έχαιρε.

- Η επάνοδος των σχισματικών χωριών

Στις 22 Μαΐου οι εφημερίδες της Κωνσταντινούπολης έγραψαν για την επιστροφή της Άνω Βροντούς και ακόμη 11 ή 13 βουλγαρόφωνων χωριών στην πνευματική διοίκηση της μητρόπολης Σερρών ύστερα από μια εικοσιπενταετία. Αντιγράφω από τον *Ταχυδρόμο Κωνσταντινουπόλεως*:

«[...] το εν κατόπιν του άλλου δι' επισήμων αναφορών αυτών προς τε τας αυτοκρατορικής επιτοπίους αρχάς και προς την Ιεράν Μητρόπολιν Σερρών εξεδήλωσαν την μεταμέλειάν των επί τη αποσκιρτήσει από της Εκκλησίας, εις ην την πνευματικήν αυτών ύπαρξιν οφείλουσι και ήτις φιλοστόργως πάντοτε εγαλούχησε και εξέθρεψε τους κατοίκους αυτών διά των ναμάτων της ορθοδόξου χριστιανικής πίστεως, και ητήσαντο την εις τους κόλπους αυτής αύθις αποδοχήν.

Η αίτησις αυτών εγένετο αποδεκτή, ο δε Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Σερρών κύριος Γρηγόριος, η εύστοχος πνευματική διοίκησις του οποίου ου μικρόν αναμφιβόλως συνετέλεσεν εις το αποτέλεσμα τούτο, είναι άξιος των θερμοτάτων συγχαρητηρίων της Εκκλησίας και του Γένους, άτε ευτυχήσας επί της αρχιερατείας αυτού να ίδη το τμήμα εκείνο απαλλασσόμενον από των εξαρχικών επιδράσεων».

Άλλα χωριά ήταν ο Λάκκος (που αριθμούσε 40 οικογένειες), η Άνω Φράστιανη (σήμερα Άνω Ορεινή, με 80 οικογένειες τότε), Κάτω Φράστιανη (σήμερα Κάτω Ορεινή, με 130 οικογένειες), Δουλτί (σήμερα Ελαιώνας, με 60 οικογένειες), Ραχοβίτσα (αργότερα Μαρμαράς, με 60 οικογένειες), Μερτάτη (σήμερα Ξηρότοπος, με 60 οικογένειες), Καρατζάκιοϊ (σήμερα Μονοκκλησιά, με 55 οικογένειες),

Τσιούτσουλι (σήμερα Αναγέννηση, με 50 οικογένειες) κλπ. Ο Γρηγόριος επισκέφτηκε τα χωριά αυτά, όπως για παράδειγμα το Καρατζάκιοϊ, όπου τον Ιούνιο τέλεσε αρχιερατική λειτουργία με τον πρωτοσύγκελο Λεόντιο.

Τον Ιούλιο του 1903, περισσότερα σχισματικά χωριά –αυτήν τη φορά από την περιφέρεια του Δεμίρ Ισσάρ και τις βόρειες επαρχίες– επέστρεψαν στο Πατριαρχείο. Ήταν τα χωριά (με επιφύλαξη ως προς τη σωστή μεταφορά των ονομάτων): Σπάτοβο (Κοίμηση), Χαζνατάρ (Χρυσοχώραφα), Χατζή-Μπειλικ (Βυρώνεια), Αλή-Πασά (αργότερα Νεροχώρι), Δελί-Χασάν Μαχαλάς (Μοναστηράκι), Σταυρός (Σταυροδρόμι), Μπουγιούκ-Μαχαλάς (Μεγαλοχώρι), Μπουρσούκ, Πουρλίδι (Λιμνοχώρι), Μύρσλα, Ομπαγιά, Κισισλίκι (ή μήπως Κεσιτζή Τσιφλικ, το σημερινό Σιδηροχώρι;), Ευγγέλι και Γκουρέμ.

- Θεοδώρητος Βασματζίδης

Στις 23 Οκτωβρίου/5 Νοεμβρίου η πατριαρχική Ιερά Σύνοδος προχώρησε στην πλήρωση των θέσεων δύο χηρευουσών μητροπόλεων του σαντζακίου Σερρών, του Μελενίκου και του Νευροκοπίου.

Υποψήφιος για τον μητροπολιτικό θρόνο του Μελενίκου ήταν και ο Σερραίος αρχιμανδρίτης (και παράλληλα καθηγητής των θρησκευτικών και ιεροκήρυκας στις Σέρρες) Θεοδώρητος Βασματζίδης, ο οποίος όμως απέσπασε μόλις τρεις από τις έντεκα ψήφους των Συνοδικών. Τελικά νέος μητροπολίτης Μελενίκου εξελέγη ο Ειρηναίος, έως τότε καθηγητής στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης.

Ακολούθησε η εκλογή του νέου μητροπολίτη Νευροκοπίου, όπου ο Θεοδώρητος Βασματζίδης ήταν και πάλι υποψήφιος. Αυτήν τη φορά απέσπασε επτά ψήφους και εξελέγη μητροπολίτης στη γειτονική εκκλησιαστική επαρχία. Την ίδια κιόλας μέρα η εφημερίδα *Κωνσταντινούπολις* έγραψε δυο λόγια για το νέο μητροπολίτη Νευροκοπίου:

«Ο εις διακυβέρνησιν της επαρχίας ταύτης καλούμενος αρχιμ. Θεοδώρητος εκ Σερρών καταγόμενος μετά την εκ της Θ. Σχολής αποφοίτησίν του υπηρέτησεν είτε ως αρχιδιάκονος είτε ως Πρωτοσύγκελλος εν ταις μητροπόλεσι Μαρωνείας, Νικοπόλεως και

Πρεβεζής, Εφέσου, Κυζίκου και εν αυτή τη Αρχιεπισκοπή ως προϊστάμενος, διακριθείς διά την πίστην και ανελλιπή επιτέλεσιν των καθηκόντων του ως και διά το σεμνόν του χαρακτήρος του και την πλήρη συναίσθησιν του ύμους της αποστολής του. Εν Σέρραις από διετίας ήδη διατελεί καθηγητής των ιερών του Γυμνασίου και ιεροκήρυξ διακρινόμενος διά την ευφράδειαν και καλλιτέπειάν του, δι' ης πολλής ωφελείας πρόξενος απέβη εις την αυτόθι ομογενή κοινότητα. Η Μ. Εκκλησία καλούσα ήδη αυτόν εις ποιμαντορίαν της επαρχίας Νευροκοπίου αφ' ενός μεν αμείβει την αξίαν δοκιμοτάτου και εναρέτου κληρικού, αφ' ετέρου δε θεραπεύει κατά το ανθρωπίνως δυνατόν τας ανάγκας της επαρχίας τούτης, ήτις εν τω προσώπω του εκλεγέντος ευρίσκει δόκιμον και πεπειραμένον πνευματικόν ποιμενάρχην πρόθυμον εις την φωνήν του ποιμνίου του».

Η χειροτονία του νέου μητροπολίτη Νευροκοπίου πραγματοποιήθηκε στις Σέρρες στις 16/29 Νοεμβρίου. Αντικαταστάτης του Βασματζίδη ως ιεροκήρυκας και ιεροδιδάσκαλος στο γυμνάσιο των Σερρών ήταν ο κληρικός Γρηγόριος Κωνσταντινίδης, απόφοιτος της Ριζαρείου και της Θεολογικής σχολής του Εθνικού Πανεπιστημίου.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ

-- Στις 15/28 Μαΐου, ημέρα Πέμπτη, και ύστερα από δύο αναβολές λόγω κακοκαιρίας διεξήχθησαν οι γυμναστικές εξετάσεις. Συμμετείχαν μαθητές του γυμνασίου και της τελευταίας τάξης της αστικής σχολής, όλοι φορώντας λευκές στολές. Η εκτέλεση των ασκήσεων γινόταν υπό τους ήχους μουσικών οργάνων, που τα έπαιζαν άλλοι μαθητές του γυμνασίου.

Ο Ιωάννης Τσικόπουλος, ανταποκριτής του κωνσταντινουπολίτικου *Ταχυδρόμου*, μετέφερε τις εντυπώσεις του από το όλο θέαμα:

«[...] Αίσθησιν ωσαύτως ζωηράν προεκάλει η θέα των ανδροπρεπών και ευθυτενών παρασημάτων, τα οποία διά της γυμναστικής απέκτησαν οι πλείστοι των της ανωτέρας ηλικίας μαθητών. Φαιδρόν δε και διαχυτικόν παρίστατο το θέαμα ιδίως των μικρών μαθητών, των αμυλλωμένων κατά τας διαγωνιστικάς αγομένας ασκήσεις περί του βρα-

βείου. Γενικός ειπείν, αι μεν εντυπώσεις της πολυπληθούς ομιγήρεως των θεατών υπήρξαν εξαιρετως ευάρεστοι, η δε εκτίμησις της σπουδαιότητος της Γυμναστικής ήρχισε να κατακτά έδαφος και εις αυτά τα ήκιστα αναπτυγμένα στρώματα της κοινωνίας».

-- Στις 18/31 Μαΐου έγιναν οι σχολικές εξετάσεις των κοινών εκπαιδευτηρίων της Άνω και Κάτω Καμινίκης. Διευθυντής του κοινού δημοτικού σχολείου των δύο προαστείων ήταν ο Μ. Χρονίδης.

Μιας και περί διευθυντών ο λόγος, ν' αναφέρουμε τα ονόματα και των διευθυντών των σημαντικότερων σχολείων της πόλης των Σερρών: ο Ν. Τέγος στην κεντρική αστική σχολή, ο Απόστολος Κωνσταντίνου στο γυμνάσιο και η Μαρία Μάσκου στο παρθεναγωγείο «Γρηγοριάς».

-- Ο αριθμός μαθητών και δασκάλων στα σχολεία των Σερρών (έτος 1902-03):

Γυμνάσιο	130 μαθητές	8 δάσκαλοι
Κεντρική Δημοτική Σχολή	400 "	8 "
Δημοτικό σχολείο Αγίου Παντελεήμονος	110 "	2 "
Δημοτικό Σχολείο Αγίων Αναργύρων	50 "	1 "
Δημοτικό Σχολείο Αραμπατζή Μαχαλά	60 "	1 "
Δημοτικό Σχολείο Καμενικίων	110 "	3 "
Κεντρικό Παρθεναγωγείο	465 μαθήτριες	13 "
Κεντρικό Νηπιαγωγείο	190 νήπια	3 "
Νηπιαγωγείο Αγίου Παντελεήμονος	80 "	2 "
Νηπιαγωγείο Αγίων Αναργύρων	45 "	1 "
Νηπιαγωγείο Αραμπατζή Μαχαλά	80 "	1 "
Νηπιαγωγείο Καμενικίων	140 "	3 "
Νηπιαγωγείο Κάτω Καμενίκης	70 "	1 "

Κατά το λήξαν σχολικό έτος το παρθεναγωγείο των Σερρών απέκτησε μία ακόμη γυμνασιακή τάξη, μια οπωσδήποτε σημαντική βελτίωση, όμως σίγουρα χρειάζονταν κι άλλα βήματα, ώστε να θεωρηθεί ισοδύναμο των παρθεναγωγείων της Θεσσαλονίκης ή του Μοναστηρίου.

ΠΡΟΣΩΠΑ

-- «Αφίκετο εκ Σερρών ο αυτόθι γνωστός δικηγόρος κ. Ν. Γουσιάδης, μέλλον να συνεχίση την κατ' έφεσιν εκδίκασιν υποθέσεως, εφ' ης επέτυχε προηγουμένως εν τω Δ. Ε. Μ. Συμβουλίω την αναστολήν της εν Σέρραις διαταχθείσης προσωρινής εκτελέσεως κατασχέσεώς τινος», έγγραφε η Κωνσταντινούπολις στις 15.01.1903.

-- Νέος υποδιοικητής Ζίχνης διορίστηκε τον Ιανουάριο ο Ιχσάν Σελήμ εφέντης, απόφοιτος της Νομικής σχολής.

-- Μια ίσως ασήμαντη είδηση σχετικά με τις μεταβολές που αποφασίστηκαν τις πολύ πρώτες μέρες του Φεβρουαρίου στη χωροφυλακή των Σερρών: 20 χωροφύλακες βγήκαν στη σύνταξη και 37 απολύθηκαν· αντίστοιχα συνταξιοδοτήθηκαν 3 αξιωματικοί και διορίστηκαν σε άλλη θέση (ως απολυθέντες) άλλοι 3.

-- Η επιστροφή του διερμηνέα του ελληνικού προξενείου στις Σέρρες Αλέξανδρου Παπαπαύλου, ύστερα από εννιά μήνες στο Δεδεαγάτς διευθύνοντας το εκεί προξενείο, έδωσε την αφορμή στον Τσικόπουλο, ως ανταποκριτή του *Ταχυδρόμου*, να πλέξει το εγκώμιο της ελληνικής προξενικής αρχής:

«Ο κ. Α. Παπαπαύλου κοσμεΐται υπό προσόντων λόγου αξίων και ευδοκίμως εκτελεί τα ανατιθέμενα αυτώ καθήκοντα της υπηρεσίας, εις ην ετάχθη. Επί τη ευκαιρία ταύτη δίκαιον είναι να τύχη της προσηκούσης μνείας και η Α. Ενδοξότης ο εν Σέρραις πρόξενος της Ελλάδος κ. Ιωάννης Στουρνάρης, εις [= ένας] των διακεκριμένων αντιπροσώπων της ελληνικής κυβερνήσεως εν τω Προξενικό κλάδω. Μετά συνέσεως και ζήλου διεξάγων την αποστολήν αυτού προσείλκυσε την εκτίμησιν των τοπικών αρχών μεθ' ων διατηρεί αρίστας φιλικάς σχέσεις».

-- Τον Νοέμβριο ο Ιούδας Αρδίττη, ο οποίος επί σειρά ετών εκπροσωπούσε τον οίκο Αλλατίνη στην περιοχή, διορίστηκε πρόξενος της Ιταλίας στις Σέρρες. Η γαλλόφωνη εφημερίδα της Θεσσαλονίκης *Journal de Salonique* σχολίαζε για εκείνον ότι «απολάμβανε του σεβασμού και της εκτίμησης όλων των Σερραίων, οι οποίοι εκτιμούν τα καλά στοιχεία της καρδιάς του νέου εκπροσώπου της Ιταλίας». Ο δε ανιψιός του, Μεναχέμ Σιμαντόφ, ήταν ήδη ο δραγουμάνος (διερμηνέας) του ιταλικού προξενείου.

- Μια σημαντική απώλεια

Στις 7/20 Νοεμβρίου κηδεύτηκε ένα ακόμη αγαπητό πρόσωπο της σερραϊκής κοινωνίας, ο Κωνσταντίνος Καπέτης, που επί τρία χρόνια πάλευε άνισα με τον θάνατο. Επί πολλά χρόνια είχε ασχοληθεί με τα διοικητικά της ελληνικής κοινότητας της πόλης, ενώ μέχρι το θάνατό του ήταν και υποπρόξενος της Μεγάλης Βρετανίας στις Σέρρες.

Αποκαλυπτικό του μεγάλου σεβασμού που έχαιρε ο νεκρός, ήταν το γεγονός ότι για πρώτη φορά στις Σέρρες στρατιωτικό απόσπασμα συνόδευε την εκφορά, την ώρα που καθ' όλη τη γραμμή της νεκρώσιμης παράταξης η στρατιωτική μουσική παιάνιζε πένθιμες μελωδίες. Κάτι αντίστοιχο δεν είχε ξανασυμβεί εδώ.

Κατάμεστος ήταν και ο μητροπολιτικός ναός, όπου τη νεκρώσιμη ακολουθία έψαλε ο πρωτοσύγκελος Λεόντιος, μιας και ο μητροπολίτης απουσίαζε σε περιόδεια. Καθώς ο Κωνσταντίνος Καπέτης είχε διατελέσει επί σειρά ετών έφορος και ταμίας των σχολείων της πόλης, αισθητή ήταν στην κηδεία του η παρουσία της εκπαιδευτικής κοινότητας, που επίσημα εκπροσωπήθηκε από τον γυμνασιάρχη, τους καθηγητές και δύο γυμνασιακές τάξεις. Επικήδειο εκφώνησε ο Ιωάννης Τσικόπουλος, ο οποίος αναφέρθηκε μεταξύ άλλων στην ηθική εικόνα του Καπέτη τόσο στην ιδιωτική όσο και στη δημόσια ζωή του, ενώ ανέτρεξε και στη φιλεκπαιδευτική δράση του, η οποία έφτασε στο σημείο *«να περιλαμβάνη εν κεφάλαιον της ιστορίας της πόλεως, τούτο δε να ισοδυναμή με μίαν σελίδα γενικότερας ιστορίας»*.

- Γάμοι και αρραβώνες

Έτυχε στις εφημερίδες του 1903 να εντοπιστούν κάποια πρωτότυπα κοσμικά ρεπορτάζ, οι περιγραφές των γάμων και των αρραβώνων επιφανών μελών της ελληνικής και της ισραηλιτικής κοινότητας των Σερρών, χωρίς να περιορίζονται στις τυπικές ευχές προς τους μελλοντόμφοις, όπως τόσες άλλες φορές είδαμε.

α.) Στις 13/26 Φεβρουαρίου, ημέρα Πέμπτη, τελέστηκαν στις Σέρρες οι αρραβώνες του Κωνσταντίνου Δημ. Χατζηδήμου με τη Ζωή, κόρη του μεγαλεμπόρου Ιωάννη Αθανασίου.

Οι δύο οικογένειες γιόρτασαν τον αρραβώνα με το παραπάνω. Μετά την ανταλλαγή των δαχτυλιδιών ακολούθησε χορός μέχρι τις πρώτες πρωινές ώρες, ενώ τρεις μέρες αργότερα φιλοξενήθηκε δεύτερη χοροεσπερίδα στη μεγαλοπρεπή οικία της οικογένειας Χατζηδήμου, για την οποία είχαν σταλεί περίπου διακόσια προσκλητήρια. Το κοσμικό ρεπορτάζ δημοσιεύτηκε στον *Ταχυδρόμο Κωνσταντινουπόλεως* και το υπέγραφε κάποιος Ν.Γ.:

«Η υπό πάσαν έποψιν επιτυχής και εξάρετος αύτη χορευτική εσπερίς συγκεντρώσασα το άνθος της παρ' ημίν κοινωνίας διεξήχθη εν αμεταπτώτω φαιδρότητι και τάξει εις ην συνετέλεσε τα μέγιστα και η ευγενής υποδεξίωσις και ευπροσηγορία απάντων των μελών της αξιοτίμου οικογενείας του κ. Δ. Χατζηδήμου. Ο χορός διήρκεσε μέχρι πρωίας αφείστας αρίστας των εντυπώσεων και τας θελκτικωτέρας των αναμνήσεων, διότι ομολογούμενος από πολλών ετών η παρ' ημίν ανωτέρα κοινωνία είχε στερηθή της απολαύσεως τοιούτου οικογενειακού χορού, ευλόγως δυναμένου να παραβληθή προς τους της πρωτεύουσας, εν οίς πολλάκις και εσχάτως έσχομεν την τιμήν να παρευρεθόμεν.

Το φιλοκάλως διασκευασμένον κυλικείον ήτο πλούσιον από διάφορα ευρωπαϊκά ποτά και παντός είδους γλυκύσματα και παγωτά».

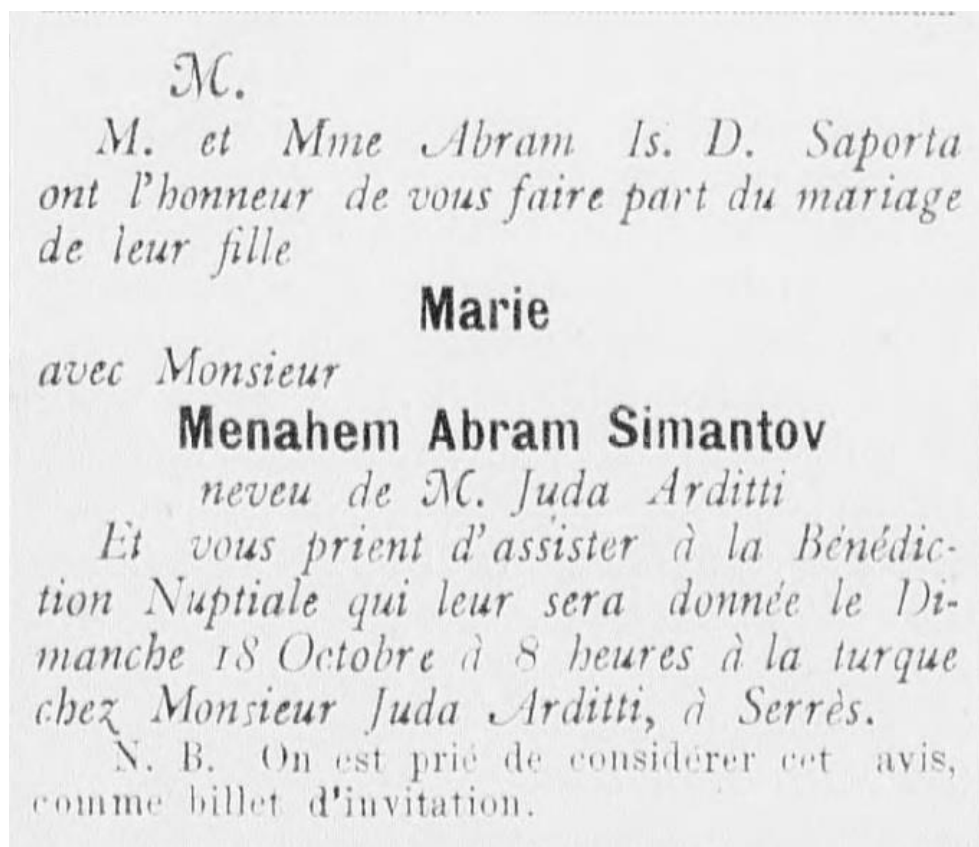
Στις 1/14 Ιουνίου, οι δυο νέοι παντρεύτηκαν. Το μυστήριο τέλεσε ο μητροπολίτης Σερρών Γρηγόριος στην πατρική οικία του γαμπρού. Κουμπάρος ήταν ο Νικ. Νικόλτσιος. Δεν έλειψε φυσικά η χοροεσπερίδα μετά τη στέψη των νεονύμφων στις πλούσια και καλλιτεχνικά διακοσμημένες αίθουσες της οικίας Χατζηδήμου μέχρι τις πρωινές ώρες. Ο Ν.Γ. υπέγραψε και πάλι το κοσμικό ρεπορτάζ:

«Το εξάρετον και πλούσιον από γλυκύσματα, αναψυκτικά και παντός είδους ευρωπαϊκά ποτά μετά των εκτόκτου τέχνης παγωτών κυλικείον αρκούσα ανακούφισιν και αναψυχήν παρέσχον εις τους επισκεπτομένους αυτό φίλους και μη τοιούτους της Τερμιχόρης. Την πρωίαν σχεδόν πάντες οι κεκλημένοι απήλθον αποκομίζοντες τας ωραιότερας των εντυπώσεων και ευχηθέντες τοις γονεύσι και νεονύμφοις τα κράτιστα. Οι μακράν οικογενειακοί φίλοι συνενούντες τα συγχαρητήρια αυτών εύχονται τοις ούτωσίν ευαρμόστως διά του δεσμού του υμεναίου συνδεθείσι τον βίον ανέφελον, αγάπην και αρμονίαν διηνεκή και εν γένει παντός καταθυμίου [= κάθε επιθυμητή] απόλαυσιν».

β.) Χωρίς να διευκρινίζεται αν το γεγονός έλαβε χώρα στις Σέρρες ή τη Θεσσαλονίκη, στις 5/18 Σεπτεμβρίου υπογράφηκε η συμφωνία αρραβώνα του Ζεκή εφέντη Αλμπάλα, ο οποίος εργαζόταν ως αναπληρωτής αυτοκρατορικός εισαγγελέας στις Σέρρες επί τρία χρόνια, με τη Σολ Μοδιάνο, κόρη του ιπότη Ιωσήφ Ισαάκ Μοδιάνο, ενός από τους πλέον εξέχοντες προκρίτους της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης.

γ.) Στο φύλλο της 07.09 (ν.η.) η *Journal de Salonique* γνωστοποίησε τον αρραβώνα του Μεναχέμ Σιμαντόβ (ενός «νεαρού άνδρα προικισμένου με μεγάλη καρδιά, ο οποίος οφείλει τη θέση του στον αξιογάπητο χαρακτήρα και την προσωπική του αξία») με τη Μαρί Α. Σαπόρτα από τη Θεσσαλονίκη.

Ο γάμος δεν άργησε, αλλά πραγματοποιήθηκε στις Σέρρες στις 5/18 Οκτωβρίου, απόγευμα Κυριακής. Αυτό ήταν και το προσκλητήριο μέσω του τύπου:

Ακολούθως η εφημερίδα φιλοξένησε ρεπορτάζ του κοσμικού γεγονότος:

«Η σερραϊκή κοινωνία είχε το χρέος και την ευχαρίστηση να παρευρεθεί στη γιορτή, που είχε μεγάλη λάμψη. Η νύφη, λαμπερή σ' ένα μεγαλοπρεπές λευκό σατέν φόρεμα,

έφτασε στην οικία του Ιούδα. Αρδίτη ακολουθούμενη από μια λαμπερή πομπή, όπου οι δροσερές τουαλέτες εναλλάσσονταν με μαύρα κουστούμια.

Μετά τη θρησκευτική τελετή στο ναό, δόθηκε η ευλογία στο ζευγάρι, που στάθηκε κάτω από τον γαμήλιο θόλο. Ακολούθησαν οι ευχές. Αμέσως μετά οι νιόπαντροι άνοιξαν τον χορό, που διήρκεσε μέχρι το βράδυ. Το ίδιο βράδυ έλαβε χώρα δείπνο με ανεπίσημο χορό. Απευθύνω στους νεόνυμφους τις καλύτερές μου ευχές».

- Γρηγόριος Ρακιτζής

Με αφορμή συνέντευξη του Σερραίου ευεργέτη Γρηγορίου Ρακιτζή, η εφημερίδα *Αλήθεια* της Θεσσαλονίκης επιχείρησε μια σύνοψη της μέχρι τότε προσφοράς του στην κοινότητα Σερρών, η οποία αναδημοσιεύτηκε από την εφημερίδα *Κωνσταντινούπολις* στις 02.09.1903. Με λίγα λόγια ο Γρηγόριος Ρακιτζής:

α.) Είχε προσφέρει όλη την ξυλεία για την ανέγερση του νοσοκομείου.

β.) Είχε δαπανήσει περίπου 2.500 λίρες για την ανέγερση του παρθεναγωγείου, στο οποίο τιμητικά δόθηκε από την κοινότητα Σερρών η ονομασία «Γρηγοριάς». Παράλληλα το προίκισε με πάγιο εισόδημα 500 τουρκικών λιρών, προερχομένων από τα έσοδα μιας έπαυλης και άλλων κτημάτων.

γ.) Μετά την προσφορά 1200 λιρών από τον μητροπολίτη Σερρών, υποσχέθηκε να καταβάλλει ο ίδιος το υπόλοιπο απαιτούμενο ποσό για την εκ βάθρου ανοικοδόμηση του Γυμνασίου.

δ.) Αποφάσισε να προσφέρει ποσό για την κατασκευή χειμερινού και θερινού θεάτρου, τα έσοδα του οποίου θα κατευθύνονταν στη Γρηγοριάδα σχολή.

ε.) Παρήγγειλε πεντελικό μάρμαρο για την επίστρωση της εκκλησίας του Αγίου Νικολάου.

στ.) Επίκειτο η αποστολή μιας εκ των αριστούχων αποφοίτων της Γρηγοριάδος στην Ευρώπη, προκειμένου να τελειοποιηθεί στην Παιδαγωγική.

Εξάλλου, λίγες εβδομάδες νωρίτερα (στις 22.07) ο *Ταχυδρόμος* είχε αφιερώσει πολλά καλά λόγια στο Γρηγόριο Ρακιτζή, με αφορμή την επίσκεψή του «μεγάλου ευεργέτη των Σερρών» στην Κωνσταντινούπολη:

«*Εξ Αθηνών προερχόμενος αφίκετο εις την πόλιν ημών και κατέλυσεν εν Χάλκη προς παραθερισμόν μετά της αξιοτίμου συζύγου αυτού κ. Δεσποίνης ανήρ εξόχως φιλογενής και γενναιόδωρος, ο μέγας της πόλεως Σερρών ευεργέτης κ. Γρηγόριος Κωνσταντίνου Ρακιτζής. Το εβδομηκοστόν έτος της ηλικίας άγων και άτεκνος ων ο μεγάλτιμος ούτος ανήρ, μετήλθε καθ' όλον τον βίον το επάγγελμα του οινοπνευματοποιού, διά της ενασχήσεως δε της βιομηχανίας ταύτης και της λιτότητος του βίου συνεκέντρωσεν αξιόλογον περιουσίαν, ην, αυτός υπέρ εαυτού μόλις εξήκοντα λίρας κατ' έτος δαπανών, διαθέτει γενναίως και προορίζει εις πλήρωσιν των*

διαφόρων εκπαιδευτικών αναγκών της πατρίδος αυτού Σερρών. [...]

Ο μη ευμοιρών παιδείας ούτος ανήρ, εκτιμών όμως τα της παιδείας αγαθά υπέρ πάντα ευπαίδευτος, αναλόγως δ' έχων την καρδίαν πλήρη φιλανθρωπικών αισθημάτων, μίαν τρέφει έτι φιλοδοξίαν και προς πλήρωσιν αυτής συγκεντρώνει τας δυνάμεις των πρεσβυτικών αυτού ημερών, να προικίση την πατρίδα του και διά πτωχοκομείου. Οι συμπολίται του και πας φιλογενής εύχονται αυτώ βίον μακρόν και υγιά, όπως ίδη και τούτον τον ιερόν πόθον αυτού εκπληρούμενον, παράδειγμα εν πάσι γινόμενος και τύπον έργων και αισθημάτων καταλείπων τοις επιγενομένοις».

Στα τέλη του Νοεμβρίου συντάχθηκε (ή τότε έγινε γνωστό) δωρητήριο έγγραφο του Γρηγορίου Ρακιτζή, ο οποίος παραχωρούσε τη μεγάλη οικία του στην ελληνική κοινότητα των Σερρών, προκειμένου να φιλοξενήσει έναντι ενοικίου το ελληνικό προξενείο, το δε εισόδημα από τα εισπραχθέντα ενοίκια να διατεθεί υπέρ των ελληνικών σχολείων της πόλης και κατά κύριο λόγο στο παρθεναγωγείο «Γρηγοριάς». Υπήρχε μάλιστα όρος να προτιμάται πάντοτε η ενοικίαση του οικήματος στο ελληνικό προξενείο, ακόμη κι αν βρισκόταν άλλος υποψήφιος ενοικιαστής, που θα πρόσφερε ακόμη και 25 τουρκικές λίρες περισσότερες.

Με την τελευταία αυτή πράξη, το συνολικό ποσό των δωρεών του –τιμημένου και με τον αργυρό Σταυρό του Σωτήρος από την ελληνική κυβέρνηση– Γρηγορίου Ρακιτζή ξεπερνούσε πλέον τις 4.000 τουρκικές λίρες.

ΣΕΡΡΑΪΚΗ ΖΩΗ

α. Δύο βιβλία

Το 1903 τυπώθηκε το βιβλίο «The Tale of a Tour in Macedonia» («Η ιστορία μιας περιήγησης στη Μακεδονία») του George Frederick Abbott, ο οποίος μετέφερε εντυπώσεις από το ταξίδι του στη Μακεδονία την περίοδο μεταξύ 1900 και 1901. Παρουσιάζοντας το βιβλίο οι εφημερίδες της Αυστραλίας αναπαρήγαγαν κάποια αποσπάσματα, που αναφέρονταν στην περιοχή των Σερρών.

Στο ένα από αυτά, ο συγγραφέας περιέγραφε την έκπληξή του για την τήρηση αυστηρότατης νηστείας στις 29 Αυγούστου, τη μέρα δηλαδή που τιμάται ο αποκεφαλισμός του Ιωάννη του Προδρόμου. Στις Σέρρες μάλιστα διαπίστωσε –και αυτό ακριβώς ήταν που τον είχε εκπλήξει περισσότερο– ότι κανένας κάτοικος δεν είχε βάλει μπουκιά στο στόμα τη μέρα εκείνη, όπως αναγκαστικά και ο ίδιος, αφού το ξενοδοχείο, που τον φιλοξενούσε, δεν διέθετε φαγητό.

Ο Άμποτ λοιπόν πήγε στον ξενοδόχο και με χιουμοριστική διάθεση του είπε: «Καλέ μου κύριε, είναι δίκαιο, είναι σωστό, είναι ιερό, είναι ακόμη ακόμη λογικό να καταδικάσω τον εαυτό μου στον χειρότερο θάνατο, επειδή αποκεφαλίστηκε ο Ιωάννης πριν δύο χιλιάδες χρόνια περίπου;». Ο ξενοδόχος αποκρίθηκε σοβαρά: «Δεν είναι δίκαιο να διαπληκτίζεται κανείς για τέτοια θέματα». «Δεν θέλω να διαπληκτιστώ. Θέλω να φάω» ήταν η ανταπάντηση του Άμποτ, που τελικά κατάφερε να εξασφαλίσει λίγο ψωμί, τυρί και σταφύλια!

Ένα δεύτερο σημείο αφορούσε τον τρόπο με τον οποίο οι αρχές συνέλεγαν τους φόρους, αλλά και το φόβο που προκαλούσαν στους χωρικούς οι συμμορίες, αναφέροντας ονομαστικά αυτές του Δόντσου και του Άγγελου:

«Στο Βεσνίκο, ένα χωριό σε απόσταση μιάμισης ώρας από τις Σέρρες, μια συμμορία ληστών –όργανα του Μακεδονικού κομιτάτου– σταμάτησαν τους τέσσερις γιους ενός Έλληνα ιερέα, σκότωσαν τον ένα επιτόπου, τραυμάτισαν άλλον ένα και πήραν μαζί τους τους εναπομείναντες δύο. Λίγες μέρες αργότερα άκουσα ότι εξαιτίας της καθυστέρησης του πατέρα να πληρώσει τα λύτρα, του έστειλαν το κεφάλι ενός από τους δύο αιχμάλωτους γιους του».

Την ίδια χρονιά τυπώθηκε κι ένα δεύτερο βιβλίο του Άμποτ με τίτλο «Macedonian Folklore» (στα ελληνικά θα το μεταφράζαμε ως «Μακεδονική λαϊκή παράδοση»), στο οποίο συγκέντρωσε πολύτιμες πληροφορίες για τις παραδόσεις, τις δοξασίες, τα παραμύθια, τα αινίγματα και τα τραγούδια των ελληνικών κοινοτήτων της Μακεδονίας κατά τη διάρκεια του χρόνου ανά μήνα, καθώς επίσης και με αφορμή διάφορες κοινωνικές εκδηλώσεις, όπως γάμοι, κηδείες κλπ.

Σημαντικό μέρος του λαογραφικού υλικού είχε συγκεντρωθεί στην περιοχή των Σερρών (Σέρρες, Νιγρίτα, Μελένικο, Δεμίρ Ισσάρ, Μεσολακκιά κλπ.), ενώ ο συγγραφέας έκανε ειδική ονομαστική αναφορά στον Α.Δ. Γούσιο, δάσκαλο στα Λακκοβίκια και συγγραφέα δύο «εξαιρετικών μικρών βιβλίων» για τις τοπικές παραδόσεις («Η κατά το Πάγγαιον Χώρα» και «Τα Τραγούδια της Πατρίδος μου»), στον Ζωγραφίδη (δάσκαλο στο Μελένικο), στον καθηγητή Τσικόπουλο, καθώς και σε μια ηλικιωμένη ημίτυφλη νοσοκόμα των Σερρών, την κυρά-Τασσώ, την οποία μάλιστα περιέγραψε ως «αστείρευτη πηγή παραμυθιών».

Το ενδιαφέρον του βιβλίου είναι ότι μεταφέρει τους στίχους πολλών τραγουδιών, παροιμίες, παραμύθια, ακόμη και ορισμένα γιατροσόφια, όχι μόνο στην αγγλική τους μετάφραση, αλλά και στα ελληνικά, καθιστώντας το πολύτιμο σημείο αναφοράς για όποιον ενδιαφέρεται να μάθει περισσότερα για τη λαογραφία της ευρύτερης περιοχής.

β. Σερραϊκές εξοχές και σερραϊκή πρωτομαγιά (δημοσίευμα)

Το «Σερραϊκό Χρονογράφημα» που φιλοξενήθηκε στον *Ταχυδρόμο Κωνσταντινουπόλεως* στις 6 Μαΐου 1903 είναι ένα μικρό διαμαντάκι τόσο για τις περιγραφές δύο σερραϊκών εξοχών, που τα προηγούμενα χρόνια είχαν χάσει τη δημοφιλία τους, όσο και για την περιγραφή του εορτασμού της πρωτομαγιάς, που αυτήν τη χρονιά είχε πιο πανηγυρικό χαρακτήρα από ποτέ².

«*Η ατμοσφαιρική αστασία, η επικρατήσασα κατά το τελευταίον δεκαήμερον του απριλίου, παρείχε την υπόνοιαν, μήπως παρακωλύση την επέτειον εκδρομήν κατά την εξοχικὴν θέσιν, την λεγομένην του «Αγίου Γεωργίου». Ευτυχώς η φερόνυμος ημέρα της εορτής του μεγαλομάρτυρος υπήρξε ευνοϊκή εις την εκδρομήν και πολύς κόσμος εξέδραμεν εις το ρομαντικόν εκείνο τοπίον, όπερ προ δεκαπέντε περίπου ετών ην το προσφιλέστατον και μάλλον περιζήτητον εξοχικόν μέρος. Έκτοτε όμως απώλεσε την σημασίαν αυτού και περιήλθεν εις τον κίνδυνον της παρακμής. Ο λόγος της παρακμής του προκειμένου τοπίου έγκειται εν τη προτιμήσει άλλων τοιούτων, πλησιεστέρων εις την πόλιν και μείζονος επιμελείας υπό της ανθρωπίνης χειρός τυχόντων. Άλλο τοπίον, περιπόθητον μεν άλλοτε και εις ανανταγωνιστον ακμήν λησμονηθέν, είναι η εξοχή η λεγομένη Χαϊρουλλά. Εκεί, ένθα άλλοτε φαιδρά αντήχει η ανθρωπίνη λαλιά και το έδαφος εστέναζεν υπό το βάρος των ποδών πολυαρίθμου καλού κόσμου, σήμεραν μόλις ακούονται αι μελαγχολικά*

ωδαί φιλορήμων πτηνών. Ώστε «ο άνθρωπος αγιάζει τον τόπον».

Συνήθως την εκδρομήν του Αγίου Γεωργίου διαδέχεται η της πρώτης του μαΐου. Η είσοδος του καλλίστου των μηνών του έτους ανέκαθεν εορτάζετο και ενταύθα διά πρωινής εκδρομής εις τινα των πλησιεστέρων εξοχών, ένθα τα άτομα ή οικογένεια έπινον τον καφέν ή το γάλα των και επανήρχοντο μετ' ολίγον εις την πόλιν διά τας εργασίας των. Από τεσσάρων όμως ετών έλαβεν η εκδρομή αύτη χαρακτήρα πανδημώς εορταστικόν, αφ' ότου δηλ. ωρίσθη η πρωτομαϊά ως ημέρα κοινής συνευωχίας του κόσμου των Σχολείων εν τη ρομαντικωτάτη των θέσεων, ήτις καλείται Κιόσκιο. Η περιγραφή της εξαιρέτως γοητευτικής εκείνης εξοχής και ο τρόπος της διεξαγωγής του πανηγυρισμού της πρώτης του μαΐου, του εκεί λαμβάνοντος χώραν, εγένετο ήδη άλλοτε από των στηλών του προσφιλούς «Ταχυδρόμου». Διά την εφετεινήν πάνδημον και πανηγυρική επιτέλεσιν της εορτής της πρώτης του μαΐου έχομεν να προσθέσωμεν τα εξής ταύτα. Κατά την παραμονήν αυτής νεφύδριά τινα επιφανέντα εν τω

² Ανταποκριτής του Ταχυδρόμου στις Σέρρες ήταν ο Ιωάννης Τσικόπουλος. Αυτό επιβεβαιώνεται από επιστολή του Θεοδώρητου Βασματζίδη για να επαινέσει την ορθογραφική μέθοδο του Τσικόπουλου, που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα στις 09.07.1903. Δεν γνωρίζουμε από πότε ούτε αν ήταν ο μοναδικός ανταποκριτής, δεδομένου ότι τα δημοσιεύματα συνήθως ξεκινούσαν με το αόριστο «Επιστέλλουσιν (ή «Γράφουσιν») εκ Σερρών κλπ.» Το πιο ασφαλές πάντως θα ήταν να θεωρήσουμε ως σίγουρα πνευματικά τέκνα του Τσικόπουλου τα - πιο λογοτεχνικά γραμμένα - «Σερραϊκά Χρονογραφήματα».

οριζόντι, εγέννησαν την υπόνοιαν, μήπως αίφνης βροχερός καιρός ματαιώσει την εκδρομήν. Ευτυχώς ανέτειλεν ημέρα αιθρία και την υπόνοιαν εκείνην πληρέστατα διέλυσε η εκφραείσα φαιδρότης του ουρανού. Εφέτος περισσότερος κάπως κόσμος ή άλλοτε συνέρρευσε. Θετικώς εμάθομεν ότι ήλθον εκ της Καβάλλας και εκ της Νιγρίτης άνθρωποι επίτηδες, όπως παραστώσι κατά την σχολικήν ταύτην πανήγυριν, καθ' ην το εορτάζον πλήθος του παιδικού κόσμου και η συγκοινωνούσα διά της θεάς τετραπλασίως μείζων πληθύς του άλλου κόσμου παριστά συγκινητικωτάτην εικόνα της ακράτου και καθαρής ιδιότητος της καθ' ημάς φυλής. Εφέτος η πανήγυρις προσέλαβε μείζονα και μάλλον σημειώσιμον αίγλην, διότι τον τόπον, ένθα διεξήγετο, επεσκέφθησαν, πλην του Σεβ. μητροπολίτου Σερρών κ. Γρηγορίου, της εφορείας, προκρίτων, του προξένου της Ελλάδος κ. Ι. Στουρνάρη, η Α.Ε. ο δημοφιλής πρόεδρος Ακίλ βέης και πολλοί αξιωματικοί του ενταύθα αυτοκρατορικού στρατού, εν οίς διεκρίνοντο και πρό-

σοπα τετιμημένα με ανωτέρου αξιωματικού βαθμόν. Των αξιωματικών τινες είχαν την ευγενή προαίρεσιν να λάβωσι φωτογραφικήν εικόνα των μαθητών του Γυμνασίου, παραταχθέντων κατά την κλιτύν ενός λόφου.

Η εορτή έληξε με άσματα και με υποκάρδιον έκφρασιν ευγνωμοσύνης προς τας τοπικάς αρχάς και μάλιστα προς την Α.Ε. τον Ιβραχήμ πασάν Φερίκην διά την πατρικήν στοργήν, μεθ' η επρονόησαν όπως η εορτή διεξαχθή φαιδρότατα και εν πληρεστάτη ευθυμία.

Δεν λησμονείται δε και η δικαιοτάτα οφειλομένη χάρις προς την φιλότιμον Συντεχνίαν των Παντοπωλών, ήτις, όπως και πέρυσι, προθυμότατα ανέλαβε την επιμελητείαν της συνευωχίας του κόσμου των σχολείων, διδασκόντων και διδασκομένων, συνευωχίας εγκλειούσης εν εαυτή την βαρυσήμαντον έννοιαν ηθικού δεσμού της διά το ενεργό στάδιον του βίου παρασκευαζομένης διά των γραμμάτων διαδόχου γενιάς, διά των μυροβόλων δώρων του μηνός των ρόδων συμβολιζομένη έννοιαν».

γ. Το «Κεντρικόν Ξενοδοχείον»

Η ανάπτυξη της καλλιέργειας των καπνών άρχισε τα προηγούμενα χρόνια να φέρνει ολοένα και περισσότερους ξένους επισκέπτες (π.χ. Αμερικανούς) στην πόλη των Σερρών. Δημιουργήθηκε λοιπόν η ανάγκη για την ίδρυση ξενοδοχείων, το σημαντικότερο των οποίων ήταν το «Κεντρικόν Ξενοδοχείον», ιδιοκτησίας Δημήτριου Δ. Δέλλη, το οποίο μάλιστα διέθετε και δικό του κήπο. Η ονομασία δεν ήταν τυχαία, καθώς βρισκόταν στην κεντρικότερη οδό της πόλης.

Ούτε πληρωμένη να ήταν η διαφήμιση του ξενοδοχείου από τον ανταποκριτή του *Ταχυδρόμου Κωνσταντινουπόλεως* στις 23.05:

«Η υπηρεσία εκτελείται μετά της προσηκούσης προθυμίας, τιμιότητος και αβρότητος. Η παρεχομένη τροφή είναι υγιεινή και καθαρά. Αι αίθουσαι αυτού είναι πολύ καλά, καθαρά, ευάεροι και φιλοκάλως επιπλωμένοι. Πάσαν άνεσιν και πάσαν περιποιήσιν ευρίσκει εν αυτώ ο ξένος. Λίαν ευχαριστημένοι έμειναν όσοι εκ των ξένων, και μάλιστα εκ των επισημοτέρων τινές, εηηρεστήθησαν να καταλύσωσιν εν τω περί ου ο λόγος ξενοδοχείον».

Ακόμη ένα διαφημιστικό δημοσίευμα για το ίδιο ξενοδοχείο δημοσιεύτηκε στην ίδια εφημερίδα στις 25.06:

«Μετά εξ μήνας επισκεφθείς και πάλιν τας Σέρρας, κατέλυσα εν τω νεοσυστάτω ξενοδοχείω του κ. Δημητρίου Δέλλη. Εύρον εν τω ξενοδοχείω τούτο, το οποίον, ως εκ της κεντρικής θέσεώς του, ευλόγως επωνομάσθη Κεντρικόν, φιλόφρονα και ένθερμον περιποιήσιν. Επαισθητή πράγματι ήτο η έλλειψις τούτου ξενοδοχείου εις τους επισκεπτομένους την ωραίαν ταύτην πόλιν ξένους, ικανοποιούντος τους προσήκοντας όρους άνετου διαμονής. Ενταύθα κατέλυσε και ο κ. Ν. Ζιμπράκης, ναζήρης του

εν Καβάλλα μονοπωλίου των καπνών, ελθών ενταύθα διά λόγους υπαγορευομένους υπό των τιμητικών αυτού καθηκόντων. Μετά θάρρους δύναται τις να χαρακτηρίση το περί ου ο λόγος ξενοδοχείον άξιον πάσης συστάσεως. Συντελεί προς τοις άλλοις τούτο και εις διακόσμησιν της μετά την Κεντρικήν Αγοράν κεντρικωτάτης των οδών (Κουλούκι), ης [= της οποίας] τας πλευράς κατέχουσιν ιδρύματα, συγκαλούντα περί τας εσπερινάς ώρας τον σερραϊκόν πληθυσμόν».

Όμως ο επιστολογράφος εντόπισε ακόμη ένα αρχιτεκτονικό κόσμημα στο Κουλούκι, ενώ προχώρησε και σε ορισμένες παραινέσεις στη δημοτική αρχή:

«Η οδός αυτή εξακολουθεί βαθμηδόν εξωραϊζομένη διά νέων οικοδομών, εν αις διαπρέπει το νεόκτιστον ίδρυμα του κ. Α. Καπανίκα, διακρινόμενον διά τον ωραίον και εκφραστικόν ρυθμόν αυτού. Ελπίς ή μάλλον πεποιθήσις υπάρχει ότι ο φιλότιμος και ζήλου πλήρης νέος δήμαρχος, ο ενδοξ. Ακήλ βέης, θα καταβάλη πάσαν προσπάθειαν προς τον δυνατόν εξωραϊσμόν της πόλεως [...]».

δ. Ο πρώτος δημοσιογράφος από την ελεύθερη Ελλάδα στις Σέρρες

Στα τέλη Μαρτίου η εφημερίδα Σκριπ πρωτοπόρησε δημοσιεύοντας τις αφηγήσεις του συνεργάτη της Ευστράτιου Ευστρατιάδη, του πρώτου Έλληνα δημοσιογράφου που περιηγήθηκε στη Μακεδονία. Φυσικά ο Ευστρατιάδης βρέθηκε και στις Σέρρες με τις αφηγήσεις του να ξεκινούν στις 29 Μαρτίου (κάποιες λίγες εντυπώσεις από το βαγόνι με κατεύθυνση την πόλη των Σερρών) και να συνεχίζονται μέχρι τις 5 Απριλίου.

Στα κείμενά του ο Ευστρατιάδης έδωσε μεγαλύτερη βαρύτητα στις συνεντεύξεις του με τον πρόξενο της Ελλάδας, τον μητροπολίτη Σερρών και τον πρόξενο της Αυστροουγγαρίας, όπως επίσης στις επισκέψεις του στο Γυμνάσιο, το Παρθεναγωγείο, το Νοσοκομείο, αλλά και στη σύντομη περιήγησή του στην περιφημη σερραϊκή εξοχή λίγο πριν την αναχώρησή του από την πόλη. Ενδιάμεσα όμως άφησε να διαφανούν και οι εντυπώσεις ενός Αθηναίου, που για πρώτη φορά είχε βρεθεί στην πόλη των Σερρών.

Η αξία αυτού του ρεπορτάζ έγκειται ακριβώς στο γεγονός ότι ήταν το πρώτο του είδους του στον ελλαδικό τύπο, γι' αυτό και έκρινα σκόπιμο να τολμήσω την πλήρη αναδημοσίευσή του –δηλαδή ό,τι είχε σχέση με τις Σέρρες. Άλλωστε, η γλώσσα του Ευστρατιάδη, όπως και γενικότερα των αθηναϊκών εφημερίδων, ήταν μια πολύ ήπια καθαρεύουσα, σαφώς πιο ανεκτή από εκείνη των βυζαντινών συναδέλφων τους.

ΤΟ „ΣΚΡΙΠ“ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ
Η ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΕΙΑ ΕΛΛΗΝΟΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΥ
ΤΙ ΕΙΔΕ, ΤΙ ΗΚΟΥΣΕ, ΤΙ ΑΝΤΕΛΗΦΘΗ
Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΘΡΙΑΜΒΕΥΕΙ
ΠΛΗΡΗΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ

[...] Περνούν λιβάδια πλέοντα εις τα νερά, τσιφλίκια με καλαμιές αραποσίτου. Ευρίσκομαι εις τον τόπον όπου η μπομπότα αντικαθιστά το ψωμί.

- Οι χωρικοί ετούτοι δεν χορταίνουν με σιτάρι. Πολλές φορές το καλαμπόκι έχει ακριβότερα, μου λέγει ο συνταξειδιώτης μου.

Οι σταθμοί παρέρχονται έρημοι και σιωπηλοί, ο εις μετά τον άλλον.

Έπειτα διακρίνω το Δεμίρ-Ισάρ, σκαρφαλωμένον εις τους βράχους. Μανθάνω ότι οι βράχοι αυτοί προς τους οποίους τα σπίτια τείνουν να προσεγγίσουν τας στέγας των, είνε εκκλησία λαξευτά, βυζαντινά.

Αφήνω το Ελληνικόν «κεφαλοχώρι» του οποίου το όνομα τόσας φορές εμασκαρεύθη από τον τηλεγραφον. Είνε το κλειδί της προπαγάνδας. Ο συνταξειδιώτης μου μου διηγείται την τελευταίαν κατατρόπωσιν της συμμορίας από το τουρκικόν απόσπασμα, εκεί, εις εκείνο το μονοπάτι που έρπει εις τους πρόποδας. Το τουρκικόν ταχυδρομείον επήγαιεν από τας Σέρρας εις την Άνω Τζουμαγιά. Οκτώ ιππείς το συνώδευαν. Οι λησταντάρται – καμμιά διακοσαριά –

παρεφύλατταν, το απέκλεισαν εις τα στενά και το ελήστευσαν. Οι οκτώ ιππείς έπεσαν αμέσως και τα τσουβάλια εξεκοιλιάσθησαν. Αλλά το πυροβολικόν κατέστρεψε την συμμορίαν.

Ένα ερημοκκλήσι εκεί κάτω εις την γυμνότητα του κάμπου, ένα κοπάδι με τον κουκουλωμένον αλβανόν μέσα στην βροχήν και εισέρχομαι στην πεδιάδα των Σερρών. Με υποδέχεται μία φυτεία αναπεπταμένη και πυκνή από μέσ' από την οποίαν προβάλλει το κωδωνοστάσιον ανάμεσα εις δύο μεγάλα κυπαρίσσια.

Αισθάνομαι ότι πηγαίνω εις την Ελλάδα.

ΑΙ ΣΕΡΡΑΙ

Άφιξις εις την Ελληνικωτέραν πόλιν της Μακεδονίας.- Από τον σταθμόν εις το ξενοδοχείον.- Βλέμματα από τα σοκκάκια

Η αμαξοστοιγία στοματά έξω της πόλης εις ένα σταθμόν ήσυχο, όπως και του μικροτέρου χωριού. Ο αστυνόμος, δύο τρεις ζαπτιέδες, κάτι χωρικοί στέκονται και κυττάζουν την κίνησιν, απ' έξω από το κιγκλίδωμα πέντε έξη αμαξάδες και σημηταζήδες περιμένουν χωρίς να

ομιλούν, ούτε να χειρονομούν με απελπιστικές χειρονομίας. Εις την ησυχίαν ακούεται μόνον ο ρόγχος της ατμομηχανής και το τσαλαβούτημα των τσαρουχιών εις την λάσπην· διότι το χιονόνερο εξάκολουθεί.

Μία από τας μεγαλοπρεπείας των Τούρκων είνε αυτή η συγκράτησις του εαυτού των. Δεν ήκουσά ποτε Τούρκον ωρυόμενον διά να σας πάρη εις την βάρκαν του, εις την άμαξάν του ή εις το ξενοδοχείον του· δεν είδα χωροφύλακα να σας τραβά από τον σβέρκον διά να του δείξετε τον τσεκερέ σας. Και οι Έλληνες δε οι εγκληματισθέντες εις αυτό το ήσυχον περιβάλλον έχουν αφομοιωθή με τους αλλοεθνείς συμπολίτας ή συγχωρικούς των.

Μ' ένα νεύμα με καλεί προς το κγκλίδωμα ο αμαξιάς με τα σαλβάρια και το φέσι διά να μου ειπή εις καθαράν ελληνικήν ότι έχει στην διάθεσίν μου το αμάξι του.

- Αν θέλεις αμαξί, κύριε, εδώ, στον πατριώτη.

Με συγκινεί η πρώτη αυτή φιλότατη φωνή εκ των Σερρών.

Αλλά προηγουμένως πρέπει να θεωρηθή ο τσεκερές μου· τον παραδίδω εις τον αστυνόμον του σταθμού, όστις αμίλητος κάθηται εις ένα τροπέζι· σημειώνει εις μίαν γωνίαν του διαβατηρίου ολίγα βοακτηρίδια και μου το παραδίδει.

- Σ' ένα καλό ξενοδοχείον! λέγω του αμαξιά και χώνομαι εις το σαράβαλο με τα βουλαιογμένα καθίσματα και με το τσίτινο ντύμα.

Οδηγούμαι επί πέντε λεπτά της ώρας διά μέσου ωραίας δενδροστοιχίας από συκομωρέας επανθούσας τον ίουλον του έαρος [= τα πρώτα χνουδία της άνοιξης]. Αφήνω των μεγάλων στρα-

τώνα, το ωραίον διοικητήριον, ακόμη ολίγας οικοδομάς ελληνικάς και αρχίζει το μαρτύριον του καλδιριμίου.

Η άμαξα εισδύει τρεκλίζουσα εις τα τουρκικά σοκάκια. Φαίνεται ως να διασχίζη ένα δάσος με πυκνούς κορμούς· ένας πεζός παραμερίζει εις τον τοίχον διά να μην τον λυώση. Από τα τζάμια σκύβω για να ιδώ τα μυστηριώδη σπίτια τα κατάνκλειστα από καφάσια σαν κυφέλας, διά μέσου των οποίων διακρίνω ακαριαίως κάτι ρόδινον να προσκολλάται διά να ιδή. Περνώ ως υπό αμίδας από κάτω από τους κτιστούς εξώστας με τα κόκκινα ή πράσινα μπερντεδάκια, οι οποίοι προτείνονται απέναντι αλλήλων ως να θέλουν να ενώσουν τας κοιλίας των. Παρατηρώ ανόμεσα εις δύο μπερντεδάκια ένα κεφάλι ασκεπές, το οποίον τραβιέται αποτόμως μόλις το ιδώ. Παραπλεύρως – σημειώνω την αντίθεσιν – ένα σπίτι με ολάνοικτα παράθυρα εις εν εκ των οποίων στέκεται με τα χέρια εις την οσφύν [= μέση] μία γυναίκα και με κυττάζει θαρραλέως· αποσύρομαι εγώ αντί αυτής. Εννοώ ότι διέρχομαι υπό ελληνικών σπίτι.

Αρπάζω ακόμη μερικός εκπλήξει από την αγοράν· περνά από ένα μπακάλικο, το οποίον μαζί με τον ταραμά πωλεί και κουβαρίστρες.

Βλέπω ένα φαρμακείον με ξύλινα κουτιά χαλβά αραδιασμένα εις τα ράφια· είνε τα φάρμακα, πλησίον των οποίων κρέμονται και ορμαθοί νημάτων διά κάλτσες.

Φωτογραφώ εις την μνήμην μου τον γωνιαίον καφενέ με τα πλατειά μεντέρια τα στρωμένα με χαλιά επάνω στα οποία σαρικοφόροι Τούρκοι κάθονται σταυροπόδι και πίνουν τον δέκατον καφέ, μετά το έννατον προσκάνημα.

ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΟΞΕΝΕΙΟΝ ΜΑΣ
Η συμπαθητική του απλότης.- Το θαύμα της φιλίας προξένου και μητροπολίτου.- Ο κ. Στουρνάρας.

Αλλ' ἔξαφνα ἡ φαντασμαγορία διακόπτεται. Ἡ ὁμάξα στέκεται εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, νοιώθω μίαν μωρμηκίασιν εἰς ὅλον μου τὸ σῶμα· εἶχε παύσει ὁ σπαραγμός του καλδιριμίου.

Εισέρχομαι εἰς τὸ σκοτεινόν ξενοδοχεῖον με τὰ χαμηλά ταβάνια, αφήνω τὴν βολίτσαν μου, ρίπτω ὀλίγο παγωμένο

νερό στα χέρια και στο πρόσωπόν μου και επιστρέφω εἰς τὴν ὁμάξαν.

- Στο προξενεῖον.

Συμπληρώνω ἐπὶ δύο λεπτά ἀκόμη τὴν συλλογὴν τῶν νοερῶν στιγμιστύπων. Μέρα μεσημέρι, ὁ τουρκαλβανός σαλεπιτζής με τὰ λευκά σαλβάρια και με τὸ καλπάκι γυρίζει στα σοκάκια και τραγοδεῖ εἰς δύο τόνους:

- Σάαλεεεπ!...

Τὸ φωνάζει με τουρκακὴν μεγαλοπρέπειαν.

Μετ' ολίγον στέκομαι εις το γραφικώτερον και γνησιώτερον σοκάκι. Απ' επάνω από την βαρείαν είσοδον υπό τον προγύστορα εξώστην βλέπω το αγαπητόν εθνόσημον «Βασιλικόν ελληνικόν προξενείον εν Σέρραις».

Μία φουστανέλλα κάτασπρη περίξ δύο σκελών γιγαντιαίων παρουσιάζεται.

- Ο κ. Πρόξενος είν' εδώ;

- Μάλλιστα, κοπιάστε, μου απαντά η βραδεία χονδρή και παλληκαρίσια φωνή του Καβάση.

Μία κομψότατη κεφαλή Ανδριώτισσας με πλουσίαν καλοκτενισμένην κόμην προβάλλει και με οδηγεί επάνω, εις το συμπαθητικόν σπιτάκι. Καμμία πολυτέλεια άλλη από μίαν αξιοπρεπή καθαριότητα και από ολίγες γάστρες με μεγάλες λεμονιές εις τον γυμνόν διάδρομον.

Αυτήν την αδυναμίαν εις της λεμονιές παρετήρησα εις όλα τα σπίτια της Μακεδονίας, τα οποία επεσκέφθην. Είνε το απαραίτητον φυτόν των αιθουσών, αλλά τας προφυλλάττουν ως φυτά θερμοκηπίου· ιδού μία διαφορά του κλίματος εκείνου από το Αθηναϊκόν.

- Εμπρός! ακούω από μέσα μίαν φωνήν θολήν και ενδόμυχον.

Ευρίσκομαι προ μιας εικόνας μοναδικώς ευχαρίστου: Ο Πρόξενος και ο Μητροπολίτης συνεργάζονται.

Ημπορείτε να ποθήσετε την προσάρτησιν της Μακεδονίας με περισσότερας πιθανότητας, παρά αυτήν την ονειρώδη συγκυρίαν. Ας το εκφράσω εδώ το λυπηρόν αυτό παράπονον, το οποίον σκεπάζει ως κλαίουσα τας φαιδράς μου εντυπώσεις εκ Μακεδονίας.

Με υποδέχεται μία μειδιώσα συμμάχια ενθαρρύνσεων. Εις την μικράν τραπεζαρίαν με το στρογγυλό τραπέζι, το στρωμένον από έγγραφα του υπουργείου και από ελληνικάς εφημερίδας, με

τα φωτεινά παράθυρα και με το θάλπος του μεγάλου ωραίου μαγγαλιού, παρά το οποίον κάθονται αι δύο κεφαλαί της κοινότητος, αισθάνομαι ότι ευρίσκομαι εις το πατρικόν μου σπίτι. Ένα κουνελάκι ζετρυπώνει από κάτω από τα έπιπλα και περιφέρεται ήσυχον εις το δωμάτιον, είνε όλος ο συμβολισμός της ημερότητος και της αγαθότητος του κ. Στουρνάρα.

- Με συγχωρείτε, είμαι κρυολογημένος και προφυλάττομαι μου λέγει με αργήν, με σιγαλήν και βαθείαν φωνήν, η ωχρά αλλά παλληκαρίσια μορφή του κ. προξένου.

Του απήντησα ότι προφυλάττων την υγείαν του εξετάλει καθήκον προς την πατρίδα, η οποία έχει ανάγκην της υπηρεσίας ενός εκ των αρχαιοτέρων και διαπρεπεστέρων προξένων μας εις την Μακεδονίαν.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΙΣ

ΜΕ ΤΟΝ κ. ΣΤΟΥΡΝΑΡΑ

Η ομόνοια και η αγάπη βασιλεύουν.- Ποίος είνε ο νέος Ελληνισμός.- Αι βουλγαρικά ενέργεια εις τας Σέρρας.

Η Αυτού Σεβασμιότης μας αφήκεν, αφού μου υπεσχέθη να με δεχθή την επομένην εις ιδιαίτερον συνομιλίαν.

Επωφελήθην της αναχωρήσεως του Αρχιερέως διά να εκφράσω εις τον κ. Στουρνάρα την χαράν μου επί τη συμπαρουσία του.

- Α! εμείς εδώ δεν έχομε διχονοίας και έχθρας. Είμεθα μία μεγάλη οικογένεια, αγαπημένη. Η κοινότης είνε η καρδιά διά της οποίας πάλλει η πόλις.

Ηκουσα εκ στόματος του κ. Προξένου τους κολακευτικώτερους λόγους υπέρ του Μητροπολίτου και της Κοινότητος, και έμαθα την έξοχον αδυναμίαν

του κ. Στουρνάρα να έχη διαρκώς ανθρώπους εις το Προξενείον.

- Την ημέραν, μου λέγει με άπειρον αγαθότητα, που δεν θα έλθουν άνθρωποι στο σπίτι μου είμαι λυπημένος· μου φαίνεται ότι κάτι κακό έκαμα.

Έπειτα θίγω το πολιτικόν ζήτημα.

- Λοιπόν, Κύριε Πρόξενε, την γνώμη σας επί της καταστάσεως. Πώς περνάτε σεις εδώ;

- Εμείς εδώ δεν έχομεν κανένα φόβον από την κατάστασιν. Όπως ξέρετε η επαρχία των Σερρών κατοικείται από Ελληνισμόν τόσω συμπαγή, ώστε κανείς δεν τολμά να μας ενοχλήση. Εδώ δεν έχομεν αναμίξεις και ανταγωνισμούς.

- Εν τούτοις, λέγω, ο Ρουμάνος συνάδελφος της εν Θεσσαλονίκη υπολογίζει αρκετάς χιλιάδας ομοεθνών του εις το βιλαέτιον.

Ο κ. Στουρνάρας εσούφρωσε τα αγαθά μάτια του και είπε με έκπληξιν.

- Πού βρέθηκαν οι Ρουμάνοι; Μήπως εννοεί ο συνάδελφός μου τους βλαχοφώνους Μακεδόνας; Αμ αυτοί είναι γνησιότεροι Έλληνες από μας. Αυτός είναι ο νέος Ελληνισμός, ο οποίος δεν κατάρχεται καθόλου απ' ευθείας από τον Περικλή. Είναι κράμα αλβανικού, βλαχικού και ελληνικού αίματος. Αλλ' αυτά δεν μανθάνονται από τα βιβλία. Αυτά σπουδάζονται εκ του φυσικού.

- Πρέπει να είν' ευχαριστημένοι, υποθέτετε, οι Έλληνες της Μακεδονίας από την κατάστασιν;

Ο πρόξενος εσκέφθη ολίγον διά να εύρη την απάντησιν. Έπειτα είπεν:

- Ιδιαίτερα παράπονα κατά των αρχών δεν έχουν οι Έλληνες της Μακεδονίας. Έχουν γενικά, διά την κατάστασιν, από την οποίαν πάσχουν και αυτοί οι ίδιοι οι Τούρκοι.

- Τας μεταρρυθμίσεις πώς τας βλέπετε;

- Αι μεταρρυθμίσεις αι τόσον γενικαί δεν ήσαν κατ' εμέ απαραίτητοι. Ημπορεί να βγη από το μέσον το κομιτάτον; Αυτό είναι το απαραίτητον.

- Είναι πράγματι επικίνδυνοι αι ενέργειαι αυτού του λησταρχείου;

- Δεν βαρυνέσθε! Εμείς μόνοι μας εδημιουργήσαμεν βουλγαρικήν επανάστασιν μέσα στην φαντασίαν μας και μέσα εις τας εφημερίδας. Ο Ελληνισμός κανένα κίνδυνον δεν διατρέχει. Απ' εναντίας εργάζεται, προάγεται και ευημερεί ειρηνικώς και ασφαλώς. Δεν ημπορεί να ονομασθή ανταγωνισμός αυτή η ματαιία προσπάθεια της επικρατήσεως διά των δολοφονιών και της τρομοκρατίας.

- Εις την περιφέρειάν σας έχετε μεγάλας τοιαύτας προσπαθείας;

- Βεβαίως η περιφέρεια των Σερρών είναι το κέντρον των ενεργειών των Βουλγάρων. Αλλά τίποτε άλλο δεν κατορθώνουν παρά να φυγαδεύουν τους ευπόρους και τους φιλησύχους των υπαιθρίων πληθυσμών, οι οποίοι έρχονται και καταφεύγουν εις την πόλιν.

- Αυτοί είναι όλοι ελληνόφωνοι;

- Οι πλείστοι Βουλγαρόφωνοι. Αλλ' έχομεν και άλλην πληγήν των υπαιθρίων πληθυσμών μας: είναι οι Τουρκαλβανοί ποιμένες, οι οποίοι από τον Οκτώβριον μέχρι του Απριλίου λυμαίνονται τον τόπον, ζωοκλοπούντες, δολοφονούντες και ληστεύοντες.

- Αι Τουρκακαί αρχαί δεν ισχύουν ούτε κατ' αυτών τουλάχιστον;

- Ισχύουν εάν θέλουν. Και απόδειξις ότι ο χιλίαρχος της Δράμας κατώρθωσε να καθαρίση την επαρχίαν του από αυτούς. Γι' αυτό σας λέγω ότι όλη η ανώμαλος κατάστασις εξαρτάται κυρίως και

σχεδόν αποκλειστικός από την θέλησιν των τουρκικών αρχών.

Εν τω μεταξύ διαπράττω μίαν αδιακρισίαν, εις βάρος του κ. Δηλιγιάννη. Διαβάζω με το άκρον του μαπιού μου το τελευταίον έγγραφον του κ. Σκουζέ, το οποίον περικόπτει δέκα δραχμάς από την πενιχρότητα του μισθού του δυστυχούς Καβάση. Με δυσκολίαν συγκρατώ την αγανάκτησίν μου: νομίζω ότι κρυφοκυτάζω ένα λοποδύτην αφαιρούντα μίαν δεκάραν από το δισκάκι ενός επαίτου.

ΑΙ ΞΕΝΑΙ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑΙ

Τίποτε δεν κάμνουν.- Το εξόριστον Βουλγαρικών σχολείον.- Πώς κατηγορήθη το Σερβικόν Προξενείον.- Το ευγενές μίσος.- Τι θέλει η Μακεδονία.

Ερωτώ τον κ. Στουρνάραν αν αι ξένοι προπαγάνδαι, ενεργούν εις την περιφέρειάν του επιτυχέστερον της μαχαίρας.

Με τον ίδιον πειστικόν τόνον της εμπιστοσύνης και της ασφαλείας μου αφηγείται τας ματαιάς προσπαθείας των Βουλγάρων να μεταφέρουν το Σχολείον των εντός της πόλεως από την εξορίαν όπου υπάρχει περιφρονημένον και έρημον.

Αλλ' αι λυσσώδεις και επανειλημμένα των απόπειραι ετσακίσθησαν πάντοτε προ της αγρύπνου προσοχής του Έλληνος αντιπροσώπου και προ της αγάπης και της εκτιμήσεως με τας οποίας τον περιβάλλουν αι επιτόπιοι αρχαί.

Μου παριστά και την άλλην ματαιότητα των Σερβικών προσπαθειών να εγκαταστήσουν προπαγάνδαν. Επωφεληθέντα του πολέμου, τα άλλα αυτά νυκτόβια της Μακεδονίας επεχείρησαν να ιδρύσουν Προξενείον. Αι Σέρραι ενθουσιάζονται ζωηρότατα την πομπήν και την επίδειξιν αυτών των εγκαινίων. Αλλ' ενθουσιάζονται με την ίδιαν ζωηρότητα και το βραχύτατον στάδιον της καλπαζούσης φθίσεως, από την οποίαν το Προξενείον αυτό απέθανε μετ' ολίγους μήνας ελλείψει αέρος και τροφής – ελλείψει... Σέρβων.

Ας μου επιτρέψη ο κ. Στουρνάρας την ακριτομυθίαν, να προσθέσω ότι έδωκε την τελευταίαν μαχαίριάν εις αυτό το επικίνδυνον ψοφήμι, μίαν μαχαίριάν ευγενεστάτην και αναίμακτον.

Έπειτα μου ανέπτυξε με την αφελή φιλοσοφίαν της πείρας του και της συνέσεώς του ότι το μίσος κατά των εχθρών

του εθνισμού μας δεν είναι ανάγκη να εμπνέεται εκ συστήματος και από καθέδρας. Πρέπει ν' απορρή φυσικώς από την ευγενή εργασία της παιδείας μας, του εμπορίου μας, της επιστήμης μας, από την ακατανίκητον αυτήν υπεροχήν του πολιτισμού μας επί της βαρβαρότητας.

- Έχομεν –μου προσέθηκε ομιλών περί του μακεδονικού Ελληνισμού– έχομεν τας πόλεις, έχομεν την παιδείαν, έχομεν το εμπόριον, έχομεν τας καλὰς γαίας. Μόνον τάξιν θέλομεν και τίποτε ἄλλο. Δι' αυτής θα εξασφαλίσωμεν και τους υπαίθριους πληθυσμούς μας, οι οποίοι αναγκάζονται να υποκύψουν εις την βίαν των δολοφόνων. Έχομεν, εξηκολούθησε, παντού τα λαμπρά νηπιαγωγεία μας, αυτά τα κυριώτερα φυτώρια του εθνισμού μας. Αλλά ο Ελληνισμός δεν είναι μόνον δημιουργικός, είναι και κατακτητικός. Ένας βουλγαρόφωνος, παραδείγματος χάριν, έχων κάποιαν περιουσίαν και θέλων να την σώση από την ληστείαν, έρχεται και εγκαθίσταται εις τας πόλεις, εις τα κέντρα. Και εξελληνίζεται.

Και μου διηγήθη την ωραίαν σκηνήν της οικογενείας με τας τρεις γενεάς, την οποίαν είδε μίαν ημέραν να περάση απ' εμπρός του. Τα παιδάκια ετραγωδούσαν Ελληνικά και η μητέρα τα μετέφραζε βουλγαρικά εις την κυρούλαν.

- Τέλος πάντων, επέειπεν ο κ. Στουρνάρας, το ελληνικόν στοιχείον είναι πολύ ήσυχον και ευημερεί εις την μεγάλην επαρχίαν μας. Αι δολοφονίαι σχεδόν έπαυσαν, αφού κατεδείχθη η ματαιότης των. Σας επαναλαμβάνω δε, ότι αδικείται τρομερά η αλήθεια διά της μεγαλοποιήσεως των συμβαινόντων εις την Μακεδονίαν.

Διαβεβαίωσα τον κ. Στουρνάραν ότι εις τας εφημερίδας διαφεύγει η άμεσος εξακρίβωσις των ειδήσεων.

- Έχετε δίκαιον, μου απαντά, και θας προσθέσω μίαν ατομικήν μου απόδειξιν: Όταν έγεινεν η μεγάλη εισβολή των ληστανταρτών εις το Δεμίρ-Ισσάρ, εδώ εις τας Σέρρας –μιάς ώρας περίπου απόστασις– διεδόθη ότι εφρονεύθησαν 70 Τούρκοι. Και ήσαν μόνον 4 τραυματίαι, τους οποίους είδα να τους φέρουν με τα κάρρα από το καφενείον όπου εκαθήμην.

Ο κ. Στουρνάρας έσκυψε και ανεμόηλευσεν την χόβολην. Βήματα εις το καλδερίμι ηκούσθησαν να περνούν κάτω από το στενό σοκάκι.

Έννοιωθα ότι ανεπτερούμην, ότι ελυόμην από κάποιον δεσμόν μέσα εις το ζεστόν και συμπαθητικόν δωμάτιον, εις το οποίον ήκουσα τόσας ενθαρρύνσεις.

Αλλ' είχε νυκτώσει και έπρεπε να σεβασθώ την ασθένειαν του προξένου. Μου έσφιγξε το χέρι με εγκαρδίωσιν. Ο καβάσης, πανύψηλος παλληκαράς, με ανέμενε διά να με οδηγήση εις το ξενοδοχείον.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΙΣ ΜΕ ΤΟΝ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΝ ΣΕΡΡΩΝ

Ο πνευματικός πρόξενος.- Το έργον του Σεβ. Γρηγορίου εις τας Σέρρας.- Η διοικητική του δεινότης.- Η γενναιοδορία του.

Την τελειότεραν εικόνα των αρχιερέων της Μακεδονίας, εξ όσων είδα, αφήκεν εις την μνήμην μου ο μητροπολίτης Γρηγόριος. Εάν ο κ. Στουρνάρας, ο πράος, ο ειρηνικός και ο φιλόσοφος είναι ο πολιτικός αρχιερεύς, ο μητροπολίτης, ο οξύς, ο νευρικός και αεικίνητος, ημπορεί να ονομασθή ο πνευματικός πρόξενος. Η εικόν την οποίαν δημοσιεύομεν δεν αποδίδει τίποτε από αυτάς τας τρεις

ιδιότητας του ρασοφόρου πολιτικού ανδρός, όστις διοικεί προ οκταετίας την μάλλον δυσδιοίκητον –αφού είνε εντελώς ελληνική– επαρχίαν των Σερρών.

Η μεγάλη δεινότης του είνε η διοικητική του ικανότης. Όταν εβημάτιζεν ανήσυχος εμπρός σας, ρίπτων με ορμήν τον ένα επί του άλλου τους κόκκους του κομβολογίου του, είχε τον νουν του εις την αίτησιν κάποιας κοινότητος περί ανεγέρσεως σχολείου ή σκέπτεται την σύνταξιν της διαθήκης, την οποίαν του ανέθεσε κάποιος εύπορος ομογενής. Και συλλογίζεται ποίον ίδρυμα ελησμόνησεν εις την διαθήκην αυτήν, διά την οποίαν ο προβλεπτικός Σερραίος του έδωκεν α-περιόριστον πληρεξουσιότητα.

Εύρε προ 8 ετών τας Σέρρας σπαρτα-τομένας υπό των προσωπικών παθών, μίαν Κοινότητα σχεδόν αποσυντεθειμένην υπό της προκατόχου πνευματικής διοικήσεως, δυσπιστούσαν και αντάρ-τιδα. Και την ήρπασεν από τα μαλλιά, επί ενόμισυ έτος διώκησε [= διοίκησε] μόνος του τα πάντα: εφορίαν, σχολεία, ταμεία· ανέτρεψε τας ανικανότητας, ε-ξηφάνισε τας ρυπαρότητας, απεκάθαρε το Γυμνάσιον, ανεστήλωσε το γόητρον της εκκλησίας και των σχολείων. Διεξή-γαγε μάχην κρατεράν, μόνος εναντίον μιας Κοινότητος. Και την υπέταξε. Και έστησε περίξ αυτού τρόπαια σεβασμού και αγάπης.

Αυτή η μάχη τον ελεύκανεν· η φλοξ των δύο καταμαύρων οφθαλμών του, η νευρώδης έντασις των δύο χειλέων του όταν εκπέμπη από γερά δόντια εκείνον τον τόνον με το οξύ και παρατεταμένον σίγμα, αι κοπτερά χειρονομία του και τα μεγάλα θυμωμένα βήματά του δια-ψεύδουν την πρόωρον αυτήν λευκότητα της γενειάδος.

Έχει φήμην ευπόρου αρχιερέως· αλλά δεν πιστεύω να την έχη επί μακρόν, εάν εξακολουθήση να τρέφη την δικαιοτέ-ραν και την ευγενεστέραν φιλοδοξίαν· να ανεγείρη σχολεία και γυμνάσια, να γεμίξη με το όνομά του τους καταλόγους των εράνων, να δίδη το βολάντιόν του έρεισμα εις τα λαχεία της Κοινότητος.

Ολίγας ημέρας πριν επισκεφθώ τας Σέρρας, είχε προικοδοθήσει με μίαν α-στικήν Σχολήν την Κοινότητα Νιγηρίας και είχε προσφέρει 300 λίρας διά την α-νέγερσιν νέου Γυμνασίου εις τας Σέρ-ρας· και εάν αι συνδρομαί δεν θα συρ-ρεύσουν θα συμπληρώση εξ ιδίων του ό-λον το ποσόν.

Μανθάνω ακόμη μίαν εξαναγκαστι-κήν νηστείαν, την οποίαν υπέστη καθ' ό-λην την τελευταίαν Κυριακήν της Τυρι-νής ενεργών πλησίον του μοντεσαρίφη να εμποδίση ένα προσηλυτισμόν. Εξί-σταμαι εις το πρωτόκουστον γεγονός δε-σπότητου πεινώντος εν Αποκρηά.

Αλλά δεν θα φθάσω ποτέ εις την μη-τρόπολιν εάν χρονοτριβώ ακούων αυ-τάς τας καυχήσεις των δύο Σερραίων, οι οποίοι με συνοδεύουν από το ξενοδο-χείον διά να μου δείξουν τον δρόμον.

Μία ωραία συμβολικότης του συμπα-γεστέρου εθνισμού μας εις την Μακεδο-νίαν είνε η συνύπαρξις όλων των εθني-κών κτιρίων εις εν και το αυτό τετράγω-νον. Μία συμμαχία Προξενείου, Αστι-κής Σχολής, Παρθεναγωγείου περιστοι-χίζει το πανύψηλον κωδωνοστάσιον. Τέσσαρα βήματα χωρίζουν την θύραν του Προξενείου από την θύραν της Μη-τροπόλεως· άλλα πέντε την Μητρόπολιν από την Αστικήν Σχολήν και άλλα δέκα ταύτην από το Παρθεναγωγείον. Ση-μειώνω αυτήν την ακαταγώνιστον ενό-τητα του έθνους επί της οποίας κυριαρ-χεί η εκκλησία.

**ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΕΙΣ
ΤΗΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΝ**

Το γραφείον του αρχιερέως... εις τον Πόλον.- Αι Αθήναι της Μακεδονίας.- Αι μάταιαι ενέργειαι των Βουλγάρων.

Εισέρχομαι εις τον ευρύχωρον διάδρομον του μητροπολιτικού οικήματος, με τους ξυλίνους καναπέδες, διά τους χωρικούς, και αναβαίνω την μίαν από τας δύο πτέρυγας της κλίμακος. Ο φεσοφόρος υπηρέτης μου ανοίγει ένα παραπέτασμα και βλέπω τον αρχιερέα γράφοντα εις το μέσον του μεγάλου δωματίου.

Πετάγεται με νεανικήν ταχύτητα διά να μου προσφέρει κάθισμα.

- Με συγχωρείτε δύο λεπτά, διότι φεύγει ο ταχυδρόμος.

- Παρακαλώ.

Ένα διβάνι εις την γωνίαν μεταξύ δύο παραθύρων, μία βιβλιοθήκη απ' όπισθου μου και ένα θερμόμετρον εις το οποίον ρίπτω μια ματιά. Πέντε βαθμοί υπό μηδέν. Κάτασπρα βουνά διακρίνω από το παράθυρον και δυνατό χιονόνερο θαμβώνει τα τζάμια. Συμμιζεύομαι εις το παλτό μου, τουρτουρίζων. Και όμως ο δεσπότης γράφει απαθέστατα με ένα βαθυπράσινον αντερί [= ιερατικό ένδυμα], πλησίον θερμάστρας, η οποία δεν καίει.

- Μετ' όλιγον οι φάκελοι παραδίδονται εις τον ταχυδρόμον και ο σεβασμιώτατος τίθεται εις την διάθεσιν της δημοσιογραφικής μου ανακρίσεως.

- Λοιπόν πώς σας εφάνησαν αι Σέρραι;

- Δεν εννοώ ότι ευρίσκομαι εις ξένον κράτος.

- Βεβαίως. Αι Σέρραι είνε αι Αθήναι της Μακεδονίας, κέντρον αμιγούς ελληνικού πληθυσμού και ως εστία των φώτων.

- Πόσα σχολεία έχουν;

- Έχουν Γυμνάσιον, Αστικήν Σχολήν, Παρθεναγωγείον και επτά άλλα δημοτικά σχολεία.

- Και μαθητάς και διδασκάλους;

- Χιλίους εξακοσίους μαθητάς και μαθητριάς και τεσσαράκοντα οκτώ διδάσκοντας.

- Επί πληθυσμού;

- Είκοσι χιλιάδων Ελλήνων.

Μου απαντά αμέσως, προφέρων στρογγυλά τους αριθμούς και αριθμώντα σχολεία μας με ένα μειδίαμα καυχίσεως.

Και εξακολουθεί με την ιδίαν έκφρασιν χαρμοσύνου υπερηφανείας.

Αι Σέρραι έχουν τα πλουσιώτερα και τα πληρέστερα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Η περιουσία των ανέρχεται εις 8 χιλιάδας λίρας.

Έμαθα κατόπιν ότι μέγα μέρος της ευπορίας των αυτής οφείλουν τα ιδρύματα εις τας ατομικάς προσπαθείας του Μητροπολίτου, ο οποίος διευθύνει και καθοδηγεί τας προαιρέσεις των πλουσίων δωρητών.

- Αυτή δε η έξοχος πνευματική ακμή της επαρχίας μας, μου τονίζει ο Αρχιερέυς, έγεινεν η αιτία να εξελληνισθούν πολλά χωριά Βουλγαρόφωνα. Και το μέγα αποτέλεσμα της εθνικής αυτής προόδου μας αναφαίνεται εις την εξέλιξιν της πολιτικής καταστάσεως. Από έτους και πλέον οι διώκται μας δεν δολοφονούν πλέον, κατενόησαν την ματαιότητα των σκοπών των ή εξελληνίσθησαν ίσως και οι ίδιοι. Καταφεύγουν τώρα εις τα Βουλγαρόφωνα χωριά μας, τα υπαγόμενα εις τας Μητροπόλεις και ενσφηνούνται εις αυτά. Εκεί καλούν κρυφίως τους προύχοντας και τους προστάτουν να κατορθώσουν όπως εντός ωρισμέ-

νου χρονικού διαστήματος προσηλυτίσουν το χωριό και το κάμουν σχισματικό, άλλως θα τους σφάζουν, θα τους κάμουν και τα τοιαύτα.

- Επιτυγχάνουν αυτά οι ενέργειαι των;

- Αυτοί νομίζουν ότι επιτυγχάνουν. Αλλ' εάν μερικά χωριά—μετρημένα—ενδίδουν προσωρινώς εις την τρομοκρατίαν, τα πλείστα αντέχουν δραστηρίως.

Και μου αφηγήθη προς απόδειξιν των μεγάλων αυτών αληθειών του το συγκινητικόν γεγονός χωρικών βουλγαροφώνων χωριών, οι οποίοι κλαίοντες και οδυρόμενοι πηγαίνουν εις την Μητρόπολιν σχεδόν καθημερινώς, και μη γνωρίζοντες ούτε να συνεννοηθούν ακόμη καλά εις την Ελληνικάν του διεκτραγωδούν τα μαρτύρια της βιαίας εξωμόσεως, του αφηγούνται ότι οι επόρατοι περιερχόμενοι τα χωριά τους αναγκάζουν να υπογράμουν την αποστασίαν, επί ποινή σφαγής, δηλώσεως και πυρπολήσεως. Και του ομνύουν ότι μόνον εις την βίαν υπήκουσαν, η καρδιά και η πίστις των ουδέποτε θα απαρνηθή την ορθοδοξίαν.

Και μου προσέθεσεν την λεπτομέρειαν ενός εκ των δυστυχών αυτών καταδιωκομένων, ενός ψάλτου της Εκκλησίας μας όστις αρνηθείς να υπογράμη δεν εφρονεύθη διότι ήτο χρήσιμος, αλλ' απήχθη εις τα βουνά όπου εκρατήθη επί δεκαεπτά ημέρας. Αλλά δεν ήτο ημίθεος και ενέδωκεν επί τέλους εις την αγρίαν δεινοπάθειαν.

- Αυτά ονομάζουν κατακτήσεις! μου φωνάζει ο αρχιερεύς με ωργισμένην ειρωνείαν, βηματίζων νευρικά εις το δωμάτιον.

Του εξέφρασα τους φόβους μου μήπως αυτά οι ψευδοκατακτήσεις παρατεινόμεναι...

- Θα συντριβούν, μου φωνάζει με θάρρος αποτελειώνων την φράσιν μου, ως τελειώνει ένα δράμα με μίαν κάθαρσιν απότομον.

Και μου προσθέτει:

- Μη φοβείσθε τίποτε, να έχετε εμπιστοσύνην εις ημάς εδώ. Ημείς είμεθα καλοί πρόμαχοι. Ο αγών μας είνε νέος αγών, σιωπηλός και ανεπίσημος, υπέρ πίστεως και πατρίδος, αλλά επίσης μεγάλη και πανίσχυρος είνε η δύναμις του Ελληνισμού και ουδέποτε θα τον κλονίση η βία και το έγκλημα.

Έσφιγγα με θάμβος νεοπλούτου αυτούς τους θησαυρούς του θάρρους που μου έχεαν τα σεπτά χείλη.

Ζητώ κατόπιν μερικώς πληροφορίας περί της καταστάσεως του κλήρου και της εκκλησίας μας εις την ακμαίαν περιφέρειαν.

- Αρίστη και υπό τας δύο επόψεις, μου απαντά ο Μητροπολίτης. Όλα τα χωριά της επαρχίας μας έχουν την εκκλησίαν των με τον κατάλληλον ιερέα, όπως έχουν το σχολείον των με τον καλόν διδάσκαλον.

- Οι πόροι των ιερέων και των διδασκάλων είνε επαρκείς;

- Εφ' όσον είνε δυνατόν. Καθ' όσον αφορά τους ιερείς, νομίζω ότι έκαμα κάτι τι αγαθόν, φρόντισα να εξασφαλίσω περισσότερο την οικονομικήν των ανεξαρτησίαν.

- Τι εκάματε;

- Συνέστησα εν «Ταμείον Ιερέων» προωρισμένον να ανακουφίξη τους μάλλον ενδεείς.

- Λειτουργεί το ταμείον αυτό;

- Ναι, λειτουργεί.

Παρέτρεξε με αυτάς τας δύο λέξεις της ασφαλεστέρας μετριοφροσύνης το μεγαλύτερον όνειρον των Ιερών Συνόδων

μας, το οποίον εξεπλήρωσεν αυτός με μόνην την πρωτοβουλίαν του.

- Κάθε Κυριακήν, εξακολουθεί, γίνεται μετά την εκκλησίαν Κυριακόν μάθημα, εις το οποίον συρρέει πλήθος χριστιανών, άνδρες και γυναίκες.

- Ποίος διδάσκει;

- Ο ιεροκήρυξ Θεοδώρητος.

- Ώστε υπάρχει τακτικός ιεροκήρυξ;

- Βεβαίως. Αλλά δεν επαρκεί εις [= ένας] μόνον. Διά τα έξω των Σερρών σχολεία απαιτείται και δεύτερος. Προς τούτο συνέστησα μίαν «Αδελφότητα Κηρύγματος» η οποία να μισθοδοτή και δεύτερον ιεροκήρυκα διά τον προορισμόν αυτόν.

Το σύμπλεγμα αυτής της ονειρώδους εκπαιδευτικής και εκκλησιαστικής δράσεως έμελλον να συμπληρώσω μετά μεσημβρίαν επισκεπτόμενος εν προς εν υπό την οδηγίαν του ιδίου σεβασμιωτάτου, τα εθνικά ιδρύματά μας εις τας Σέρρας.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ

Αι δύο Δόξαι.- Το βουλγαρικόν σχολείον (οπλοστάσιον).- Δάσκαλοι που δεν ηξεύρουν να διαβάσουν.- Τι ξεύρουν.

Ήμουν τόσο μάλλον ανυπόμονος να επισκεφθώ τα ευαγή ιδρύματά μας εις τας Σέρρας, όσο όλοι όσους εγνώρισα από μιας ημέρας εις τους δρόμους, εις την Λέσχην, εις του Προξένου, μου είπαν με την αυτήν προκλητικήν καύχησιν, μετά τα συνειθισμένα λόγια:

- Καλώς ορίσατε. Πότε ήλθατε. Επεσκέφθητε τα Σχολεία μας, το Νοσοκομείον, την Μητρόπολιν;

Όπως λέγουν οι Αθηναίοι εις τους ξένους επισκέπτας των:

- Επεσκέφθητε την Ακρόπολιν, τα Μουσειά... ;

Και δεν βλέπω καταπληκτικήν διαφοράν μεταξύ των δύο τούτων ανομοιών, αλλά τόσο ταυτοσήμων επιδείξεων. Εάν υπάρχη ανομοιότης μεταξύ των ενδόξων ερειπίων και των πτωχών αυτών κτιρίων, η ανομοιότης αυτή είνε ίσως μόνον το ιδίωμα με το οποίον ομιλούν αι δύο ιστορίαί. Η μία φθέγγεται με την ερυθρωπήν σιγήν της Αρχαιότητος, η άλλη με την βοώσαν ευγλωττίαν της Παιδείας. Αλλ' είνε και αι δύο Ελληνικάί, είνε και αι δύο Δόξαι.

Έσπευσα να συναντήσω πάλιν τον Σεβασμιώτατον, όστις είχε την ευγενή υπερηφάνειαν να με οδηγήση αυτοπροσώπως εις αυτούς όλους τους ανθώνας της Ελληνικής κοινότητος, των οποίων αυτός ήτον ο υπέρτατος επόπτης.

Καθ' οδόν πλανώμαι εις τους λαβυρίνθους των αδιεξόδων στενωπών, εις τας οποίας το τακούνι μου κροτεί κυρίαρχον επάνω εις το καλδιρίμι. Μανθάνω από τον Έλληνα επιστήμονα, ο οποίος με παραλαμβάνει ως ναυαγοσώστης, ότι εκείνο το απεχθές ερημητήριον που διακρίνω εκεί κάτω μεμονωμένον, ως μόλυσμα, είνε το βουλγαρικόν σχολείον.

Και μου συμπληρώνει το καταστατικόν των ιδρυμάτων αυτών εις τα οποία την πρώτην θέσιν έχει το περίστροφον και την τελευταίαν το βιβλίον, εις τα οποία τον τόπον των βιβλιοθηκών κατέχουν πυραμίδες από μάουζερ, εις τα οποία συνεχίζεται η θεωρία των βουλγαρικών στρατώνων περί ευθυβολίας και περί κλισιοσκοπίου.

Μανθάνω ακόμη ότι οι δήθεν μαθηταί των λεγομένων αυτών σχολείων είνε κάτι μουστακαλήδες άεργοι, στρατολογημένοι απ' εδώ και απ' εκεί διά να αποτελέσουν διά της βίας την κοινότητα των δολοφόνων.

Μανθάνω και το ποιόν των Βουλγάρων διδασκάλων, οι οποίοι... δεν ξέρουν να διαβάσουν, οι οποίοι είνε ευπρόσωποι λήσταρχοι της εποχής Κομιτάτου του Α΄ και τους οποίους ματαίως θα εύρετε εις το σχολείον· θα τους συναντήσετε εις κάποιον καλύβην χωρικού με την φενάκην μιας φουστανέλλας προσπαθώντας να παραπλανήσουν τον αφελή αγρότη, βουλγαρόφωνον ή Ελληνόφωνον, ότι ήλθεν η στιγμή της απελευθερώσεως, αλλ' ότι μόνον εις τους σχηματικούς επιφυλάσσει τα δώρα της ελευθερίας ο θεός της μαχαίρας.

Εάν δε η κατήχησις δεν κατορθώση να κλονίση την πίστιν του αγρότου, ο διδάσκαλος, όστις ήτο προ μικρού ιεραπόστολος, γίνεται πυρπολητής και αρχίζει η πειθώ της καταστροφής από τους αχρώνους· εάν η πίστις ακόμη επιμένη, ο πυρπολητής γίνεται δολοφόνος και η απαισία εξέλιξις του διδασκάλου συμπληρούται.

ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΤΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ

Γερά πόδια και τρύπια παπούτσια.- Το Γυμνάσιον.- Η σπανία βιβλιοθήκη του και η αρτία μόρφωσις των μαθητών του.

- Είμαι εις τας διαταγάς σας, λέγω του Σεβασμιωτάτου, ο οποίος με αναμένει.

Με ερωτά ένα έχω γερά πόδια, διότι πρόκειται να αναρριχηθώμεν.

- Τα πόδια μου είνε γερά ακόμη, του απαντώ, Σεβασμιώτατε, αλλά διά τα παπούτσια μου δεν σας εγγυώμαι. Τα κολιριμία κοντεύουν να με μάθουν να περπατώ ζυπόλητος.

Και αρχίζει ο Γολγοθάς επί του οποίου υπάρχει το Γυμνάσιον. Ανέρχομαι λαχανιασμένος εις τον λιθόστρωτον ανήφορον με τους ατελεύτητους ελιγμούς. Παρακολουθώ με κόπον τον Δεσπότην,

ο οποίος προτρέχει με ζωηρότητα ευσταλούς ριζαρείτου, συμμαζεύων το ράσον του μέσα εις τα σκέλη. Έχω μίαν ιδέαν αναβάσεως εις την Ακρόπολιν από το στενόν του στρατιωτικού αρτοποιείου.

Έπειτα βλέπω το απλούστατον κτίριον με την μεγάλην μάνδραν. Δύο-τρία σκαλοπάτια και πάλιν άλλα τόσα και εισέρχομαι εις τον διάδρομον. Ακούω μέσα από την πρώτην θύραν:

«Μετεπέμψατο ουν ο Αστυάγης... Το αντικείμενον του μετεπέμψατο;»

Ακούω παρά μέσα:

«... Έχομεν λοιπόν την εξίσωσιν χι ουν δύο ψι ίσον... άλφα».

Και μετά δύο ακόμη βήματα μίαν παιδικήν φωνήν της πρώτης τάξεως:

«... Τότε ο Ευρυβιάδης υψώσας την ράβδον του ηθέλησε να κτυπήση τον Θεμιστοκλέα...».

Ο Γυμνασιάρχης ανοικύπτει από ένα σωρόν βιβλίων διά να μας υποδεχθή. Τον ένα τοίχον του γυμνασιαρχείου καταλαμβάνει μέγα υελωτόν ντουλάπι γεμάτο από όργανα της φυσικής και της χημείας. Οδηγούμαι εις την έξοχον βιβλιοθήκην του Γυμνασίου, εις εν ανήλιον δωμάτον, του οποίου οι τοίχοι είνε σκεπασμένοι από αρχαία και πολύτιμα βιβλία. Μου επιδεικνύεται το πανάρχαιον μουσικόν βιβλίον του δωδεκάτου αιώνος με το διφθερωτόν εξώφυλλον, με τα ερυθρά βυζαντινά κεφαλαία και τα ανερμήνευτα ακόμη μουσικά σημεία του. Εισέρχομαι εις τας τάξεις των παραδόσεων και παρίσταμαι εις την αρτιωτέραν διδασκαλίαν της Γαλλικής και της Τουρκικής. Δεκάδες ζωηρών ματιών με κοττάζουν από τα θρανία και εξετάζω με υπερηφάνειαν τας νοημονέστατας φυσιγνωμίας των λεοντιδέων αυτών του μέλλοντος Ελληνισμού. Ο

Δεσπότης τους απευθύνει ολίγας νουθεσίας, τας οποίας ακούουν με προσεκτικήν ευλάβειαν. Ρίπτω εις το μέσον το όνομα των Αθηνών και της Ελλάδος με ολίγας υποσχέσεις και βλέπω να ανάπτουν από νοσταλγίαν αι νοήμονες μορφάι, ως να διήλθεν απ' εμπρός των κάποιον ωραίον όνειρον.

Εξέρχομαι από το Γυμνάσιον με την εντύπωσίν μου γεμάτην από ζωηρά παρραστήματα, ζωηρά μάτια και ζωηράς ελπίδας.

ΤΟ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΟΝ

Νέαι πρόοδοι και νέαι ελπίδες.- Αι Εστιάδες της Μακεδονίας.- Ποία είναι η ευγενεστέρα προπαγάνδα.

Κατεβαίνω πάλιν τα σκαλάκια, έπειτα διαβαίνω, δεν ενθυμούμαι από ποία καλδιρίμια και πάλιν ανέρχομαι προς ένα ύψος. Μια μεγάλη αυλή, κατάφυτος και εις το βάθος το μέγα κτίριον του παρθεναγωγείου με την διπλήν πλαγίαν κλίμακα.

Με προσβάλλει ένα κύμα μελωδίας ρέον από τα ανοικτά παράθυρα και εξαπλούμενον εις καταρράκτας. Είναι η ώρα του διαλείμματος. Ένα σμήνος κορασίων περιφερόμενον εις την αυλήν στέκεται εις στάσεις στιγμοτύπων, επί τη εμφανίσει του Δεσπότη και του ζένου. Μένω μίαν στιγμήν εις την θύραν διά να πάρω μίαν εικόνα της προσόψεως, ατελεστάτην· το κτίριον δεν είναι δυνατόν να περιληφθή εις την πρόχειρον φωτογραφικήν μου πλάκα.

Οδηγούμαι εις τον πρώτον όροφο, εις τα γραφεία. Η κυρία διευθύντρια, ο ιεροκήρυξ, ο καθηγητής, μου ανακοινούν τας προόδους της γυναικείας εκπαιδεύσεως και με καταπλήτουν με τον αριθμόν των 460 μαθητριών του Παρθεναγωγείου· εις τον ευρύχωρον διάδρομον βηματίζουν αι διδασκάλισσαι.

Η θορυβώδης μελωδία κατακρημνίζεται χειμαρρωδώς από επάνω. Ανέρχομαι την μεγάλην κλίμακα και ευρίσκομαι εις ένα τόγμα εκ παρθένων. Πέριξ του χαώδους προθαλάμου εν στράτευμα μαθητριών περιφέρονται βραδέως ανά δύο, εις διπλούς στοίχους και άδουν.

Εις την εμφάνισίν μας η περιοδεία στοματά, το άσμα παύει και διακόσια τουλάχιστον ωραία πρόσωπα μου παρρουσιάζουν τας λευκάς σεμνότητας με τα ευρέα μέτωπα και τα τερνευτά χείλη των Μακεδόνων νεανίδων.

Περιφέρω εν βλέμμα εις τον χαριτωμένον κύκλον, ο οποίος με περιστοιχίζει. Αναγνωρίζω τας φυσιογνωμίας της πατρίδος, την αττικήν φαιδρότητα και την σπινθηρίζουσαν νοημοσύνην. Τίποτε δεν μου υπενθυμίζει ότι δεν ευρίσκομαι εις Αθηναϊκόν παρθεναγωγείον. Μόνον μία σκέψις μου επιβάλλει την απαραίτητον διάκρισιν: ότι αι κόραι τας οποίας έχω ενώπιόν μου είναι μάλλον Εστιάδες παρά μαθήτριάι· ότι ευρίσκονται εις ναόν μάλλον παρά εις διδασκαλείον· ότι το φως, το οποίον συλλέγουν από τον βωμόν αυτού του τεμένους είναι ιερόν πυρ, με το οποίον θα μεταδώσουν εις την χώραν των αμφιβόλων καρδιών την λατρείαν της αληθινής θεότητος.

Και αισθάνομαι απέναντι των μικρών αυτών αθωοτήτων που με κυττάζουν με την απόνηρον αφέλειαν της παδικότητος ένα σεβασμόν ιδιαίτερας ευλαβείας· σκέπτομαι ότι εκείνα τα μικρά χείλη που τονθορίζουν [=μουρμουρίζουν] το συμβολικόν τραγουδάκι του σχολείου, θα επιτύχουν υπέρ του εθνισμού μας τας ωραιοτέρας νίκας. Σκέπτομαι ότι μετ' ολίγα έτη οι τετρακόσιοι εξήντα εκείνοι Ελληνόφωνοι λάρυγγες θα γείνουν δύο χιλιάδες και ιδού η ευγενεστέρα και η ασφαλεστέρα προπαγάνδα.

ΤΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΝ

Ένα καύχημα των Σερρών.- Επίσκεψις εις τας αίθουσας.- Η ελληνική επιστήμη εις την Μακεδονίαν.

Άλλο μέγα καύχημα των Σερραίων. Το Νοσοκομείον.

Ο ακούραστος αρχιερεύς με οδηγεί και εις αυτό με την αυτήν υπερηφάνειον. Είνε και δια το Νοσοκομείον ο υπέρτατος επόπτης, όπως είνε και διά τα σχολεία. Αλλ' η κοινότης των Σερρών οφείλει ιδιαιτέραν ευγνωμοσύνην προς τον Σεβασμιώτατον, καθ' όσον αφορά το αγαθοεργόν αυτό κατάστημα. Χάρις εις τας προσωπικάς του ενεργείας επέτυχεν από το τουρκικόν δημαρχείον την παροχήν του ετησίου επιδόματος εξήντα τουρκικών λιρών, αι οποίαι καταβάλλονται τακτικά εις το ελληνικόν Νοσοκομείον.

Από τας αναμνήσεις του ευεργετικού ιδρύματος συγκρατώ κυριαρχούσαν και καταναγάζουσιν τας εντυπώσεις μου άσπιλον λευκότητα από τους τοίχους, από τας κλίνας, από τα μάρμαρα.

Οδηγούμαι εις τους κοιτόνας με το στίλβον πάτωμα, εις τους οποίους ο ήλιος εισρέει απλέτως από τα άφθονα παράθυρα.

- Εδώ είνε η αίθουσα των ανδρών.

Τρεις-τέσσαρες χωρικοί γέροντες και νέοι μαζευμένοι πλησίον της θερμάστρας ή εξαπλωμένοι εις τα κρεβάτια των ανασηκώνονται μ' ευλάβειαν εις την είσοδον του Δεσπότη.

- Πέσε, πέσε, μη σηκώνεσαι. Ε! πώς είσαι σήμερα; Καλλίτερα αι; μπράβο.

- Εσύ, Γιάννη, πώς πας;

- Καλλίτερα, Δεσπότη μου, δόξα σοι ο Θεός.

- Ε! ο γιατρός λέει ότι σε πέντ' ἕξι μέρες ακόμη θα πας στο χωριό. Μη στενοχωρείσαι.

Ο κ. Καρατζάς, ο γιατρός της εβδομάδος μας συνοδεύει εις την επίσκεψιν.

Εδώ πρέπει να σημειώσω ότι η ιατρική επιστήμη των Σερρών δεν έχει να φθονήση μεγάλα πράγματα από τας Αθήνας και από την Ευρώπην. Ιατροί της γαλλικής και της γερμανικής μορφώσεως του κ. Ι. Θεοδορίδου, του κ. Καρατζά, του κ. Παπαχρηστίδου, Τενεκετζή και Δεσποτίδου – αναφέρω μόνον τους παρέχοντας δωρεάν την επιστήμην των εις το Νοσοκομείον – είνε η μεγαλύτερα σύστασις του ευαγούς κτιρίου.

Διασχίζω τον μακρόν διάδρομον.

- Εδώ είνε η αίθουσα των γυναικών.

Δύο γερόντισσαι καθισταί εις τα κρεβάτια των και μία χωρική κόρη ωχρά κοντά εις το παράθυρον σηκώνονται με σεβασμόν.

Νομίζω ότι ὅλος ο αριθμός των ασθενών του νοσοκομείου δεν υπερέβαινε τους δέκα.

- Έχομεν θηριώδη υγείαν εδώ, μου λέγει ο γιατρός. Η φθίσις είνε σπανιωτάτη.

Βλέπω τους λουτήρας εις μίαν καμπήν του διαδρόμου, παραπλεύρως με θαμβώνει η λευκότης και το φως του εγχειρητηρίου. Το Φαρμακείον, το ιματιοφυλάκιον, ὅλα πλήρη, επαρκέστατα και προ παντός επιστημονικώτατα.

Θαυμάζω ἄλλην μίαν φοράν αυτήν την ωραίαν εργασίαν των Κοινοτήτων μας εις την Μακεδονίαν, αυτήν την ευγενεστάτην φιλοδοξίαν να κατέχομεν τας κορυφάς της παιδείας, της επιστήμης, του εμπορίου.

Και τρέχω τώρα με μεγαλειτέραν ελαφρότητα· πρώτον διότι με περώνει η

χαρά τῶσων παρηγόρων θεαμάτων και δεύτερον... διότι είνε κατήφορος.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΛΕΣΧΗΝ

ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ

Μία νυκτερινή επίσκεψις.- Η Ελληνοτουρκική πρόληψις.- Η Μακεδονία και ο Δηλγιάννης.

Η νυξ των Σερρών είνε ήσυχος και ασφαλής. Δεν την ταράττουν πυροβολισμοί προερχόμενοι από το σκότος ούτε γόοι ψυχορραγούντων από μίαν μυστηριώδη μαχαιριάν αφάντου μαιφόνου [= αιμοχαρούς]. Η τρομοκρατία των Βιτωλίων δεν έχει πέρασιν εις μίαν πόλιν, όπου η τουρκοελληνική συμβίωσις είνε ανενόχλητος, χρηστή και έντιμος.

Πουθενά δεν είδα αληθεύουσαν περυσότερον την ιδέαν ότι οι Τούρκοι αγαπούν και προστατεύουν τους ησύχους. Πουθενά δεν εβεβαιώθην, ὅσον εις τας Σέρρας, ότι δεν υπάρχουν λαοί συντατιζόμενοι καλλίτερον από τους Τούρκους και τους Έλληνας. Και αντελήφθην την μεγάλην αλήθειαν των σοφών λόγων του Βαλή Θεσσαλονίκης, ότι μία πρόληψις και τίποτε ἄλλο χωρίζει τους δύο γείτονας λαούς, εάν αυτή η πρόληψις, αυτή η δυσπιστία του ενός προς τον ἄλλον εξαλειφθῆ από το μέσον με ολίγην καλήν θέλησιν ἐξ αμφοτέρων των μερών, δεν θα υπάρχη ειλκρινεστέρα αδελφωσύνη.

Οι Τούρκοι είνε αγαθώτατοι· οι Έλληνες ειλκρινέστατοι· ἀλλ' ούτε οι μεν ούτε οι δε θέλουν ακόμη να το πιστεύσουν· και αυτό είνε το λυπηρόν. Μόλις τώρα, πρώτην φοράν από τόσους αιώνας, η εμπιστοσύνη αρχίζει να πηγαίνη από τον ένα προς τον ἄλλον με δειλά βήματα. Νομίζω ότι είνε η αρχή μιας μεγάλης ευτυχίας.

Κάμνω τας ησύχους αυτάς σκέψεις μεταβαίνων εις την Λέσχην των Σερρών. Αι ολίγα ακτίνες που ξετρυπώνουν από τα καφάσια συμπληρώνουν, όσον ημπορούν, τα αραιά φανάρια του πετρελαίου, που φαίνονται σαν να γλαρώνουν ακουμφισμένα στα τερσέκια.

Αι ελληνικάί συζητήσεις αι οποίαι καταβαίνουν εις τον δρόμον με ειδοποιούν ότι ευρίσκομαι υπό την Λέσχην.

Ανέρχομαι εις μίαν αίθουσαν με χαμηλό ταβάνι, με πολλά τραπέζια και με ένα μπιλλιάρδο εις το μέσον. Αι εφημερίδες της Σμύρνης και της Κωνσταντινουπόλεως είνε σωρευμένοι εις το μικρόν αναγνωστήριον. Διευθύνομαι εις τον όμιλον των χθεσινών μου φίλων, όστις μου δίδει την εικόνα μιας γωνίας του Ζαχαράτου. Ξάπλωμα εις τας καρέκλας με το ένα πόδι επάνω εις το άλλο και συζήτησις με την εφημερίδα εις το χέρι. Διακόπτω με την άφιξίν μου τον κ. Θεοδοωρίδην διαβάζοντα μεγαλοφώνως το τηλεγράφημα εξ Αθηνών, περί της διαφωνίας Διαδόχου και Λυμπρίτου. Δέχομαι δια λογιαριασμόν του κ. Δηλιγιάννη νέαν συμπυροκρότησιν εθνικής οργής.

Εδώ πρέπει να σημειώσω ένα γεγονός σοβαρόν, το οποίον δεν ειζεύρω διατί δεν ανέφερα νωρίτερον. Εις όλον το διάστημα της περιοδείας μου, εις όλα τα κέντρα εξ ων διήλθα, εις όλους τους ομίλους, τους οποίους συνανεστράφην, δεν συνήντησα ένα στόμα το οποίον να προφέρη το όνομα του Πρωθυπουργού με ευλάβειαν και με εμπιστοσύνην. Είνε αδύνατον να πιστεύσετε την απελπισίαν με την οποίαν υπεδέχθη η Μακεδονία την ανάρρησιν της σημερινής κυβερνήσεως και αδύνατον να φαντασθήτε την σφοδρότητα της αγανακτήσεως, η οποία

καταλαμβάνει τους Μακεδόνας πατριώτας εις την αναπόλησιν της σανιδοκρατίας.

Εάν —όπως είνε αληθές— υπάρχει αδιάσπαστος ενότης μεταξύ των δύο Ελληνισμών και εάν αι τύχαι και τα συμφέροντα αμφοτέρων είνε κοινά, ιδού η υπερτάτη και τελεσίδικος απόφασις κατά της κεφαλής του εθνικού καταδίκου.

Αντέχω επί μίαν ώραν εις την λύσσαν του αντιδηληγιαννικού πυρός, η οποία συμπαρασύρει και εμέ και τον ελληνικόν τύπον και τους Έλληνας ψηφοφόρους. Ματαίως προσπαθώ να απαλλάξω από τους αμειλίκτους όνυχας τους ανευθύνους την αληθινήν πλειοψηφίαν του λαού των εκλογών και την εφημερίδα μου. Οι Σερραίοι πατριώται είνε αμετάπειστοι. Εννοούν —και ίσως δεν έχουν μέγα άδικον— να μη εξαίρέσουν της ευθύνης ούτε ένα Έλληνα του Βασιλείου εφ' όσον παραμένει ανεκτή η σανιδοκρατία.

ΑΙ ΓΝΩΜΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΚΡΙΤΩΝ

Διά την κατάστασιν.- Αι ανάγκαι της Μακεδονίας.- Να γείνη ελληνικόν... δηλαδή έντιμον κομιτάτον.

Είπα προ ολίγου ότι ο όμιλος των Ελλήνων της Λέσχης μου υπενθύμισε μίαν γωνίαν του Ζαχαράτου. Αλλ' η παρομοίωσις δεν είνε εντελώς ακριβής: υπάρχει μία διαφορά και ουσιωδέστατη, ότι η αθηναϊκή συζήτησις είνε συνήθως κούφια, ενώ η Σερραία είνε γεμάτη από ιδέας. Κάθε Έλλην πρόκριτος της Μακεδονίας είνε και βουλευτής συντηρητικός ή ριζοσπάστης, πάντως όμως αναδιοργανωτής. Οι δύο ιατροί, ο καθηγητής, ο έμπορος και ο κτηματίας της Καβάλλας, τους οποίους είχα γύρω μου, πέριξ του μεγάλου δίσκου με τους μεξέδες και το τσίπουρο, ήσαν μία μικρά Βουλή, εις την

οποίαν όμως μόνον η γλώσσα ήτο ελληνική.

Και ήκουσα από την γωνίαν εκείνην των Σερρών γνώμας και ιδέας, οι οποίαι πρέπει ν' ακουσθούν προσεκτικά και ιδίως να εκτελεσθούν χωρίς αναβολήν.

- Πρωτίστως, μου λέγει κάποιος εκ των συνομιλητών, η πρόοδος της Μακεδονίας—και εννοώ αμφοτέρους τους μεγάλους πληθυσμούς της: Τούρκους και Έλληνας—έχει ανάγκην ιδιαίτερας εργασίας ειρηνικής και εκπολιτιστικής, η οποία να διευθύνεται εξ Αθηνών. Αλλ' ο πρώτος όρος της εργασίας αυτής να είναι η πλήρης εμπιστοσύνη της Τουρκίας. Ο δεύτερος, η πλήρης αποκέντρωσις από την εσωτερικὴν Ἑλληνικὴν πολιτικὴν. Να συστηθῆ με άλλους λόγους μία υπηρεσία μακεδονική υπό τύπον επιτροπῆς, συλλόγου, συνδέσμου, κοιμιτάτου Ἑλληνικού, δηλαδή εντίμου και φανερού, το οποίον ν' αποτελείται από προκρίτους Μακεδόνας εξ όλων των κοινωνικῶν τάξεων και επαγγελμάτων, επιστήμονας, εμπόρους και βιομηχάνους, εις το οποίον να συνεργάζωνται και Τούρκοι επόπται ή επίτροποι, και του οποίου σκοπός να είναι η ανάπτυξις του εμπορίου και των γραμμιάτων της Μακεδονίας.

Το πρώτο καθήκον της μακεδονικής αυτής υπηρεσίας θα είναι η ίδρυσις γεωργικῶν σταθμῶν κατά το υπόδειγμα των υπάρχοντων εις το Βασίλειον τοιούτων.

- Το δεύτερον, υπέλαβεν άλλος εκ των συνομιλητῶν μου, να είναι η ίδρυσις Γεωργικῆς Τραπέζης εις την Θεσσαλονίκην.

Μία βοή επιδοκιμασίας επεκράτησεν εις την ριφθείσαν ιδέαν: Μάλιστα! Εις την σύστασιν του σπουδαιοτάτου αυτού ιδρύματος, εξηκολούθησεν ο διακοπεῖς,

να συντρέξουν αι δύο Κυβερνήσεις Ἑλλάδος και Τουρκίας, η μία διά της εμπιστοσύνης και της προστασίας της, η άλλη διά της διοργανώσεώς της. Οι Ἑλληνες ομογενεῖς θα σπεύσουν να συμπληρώσουν τας απαιτήσεις ενός τοιούτου ευεργετήματος. Διά τους πληθυσμούς της Μακεδονίας η ύπαρξις αυτής της Τραπέζης θα εἶνε η ασφαλεστέρα ευημερία.

- Και δεν απαιτούνται περισσότερα από εν ή δύο εκατομμύρια δι' αυτό το ἔργον, προσθέτει ο ἔμπορος της Καβάλλας. Τα άλλα θα διέλθουν μόνα των. Τα εκατομμύρια θα συρρεύσουν αθρόως μόνον από την καπνοφυτείαν και τον σίτον.

Μία μαγεία επέρασεν την στιγμὴν αυτήν από την φαντασίαν μου. Εφραστάσθην όλον εκείνον τον ωκεανόν τον χέρσον, τον οποίον διέσχισα προ δύο ημερῶν διά του σιδηροδρόμου, μεταβαλλόμενον εις μίαν καταπρόσπινην γην επαγγελίας.

Ἔμαθα προς τούτοις ότι την ιδέαν της ιδρύσεως Ἑλληνικῆς Γεωργικῆς Τραπέζης υποστηρίζει με ιδιαίτερον ενδιαφέρον ο εν Σέρραις Ἄγγλος Πρόξενος.

- Και άλλο ακόμη πρέπει να γείνη, ακούω απ' οπίσω μου την φωνήν του ιατρού. Να στέλλωνται από την Ἑλλάδα συχνά γεωπόνοι, καλλιεργηταί, επιστήμονες, μηχανικοί, οι οποίοι να παρέχουν την αρωγήν των και τα φώτα των εις την επιτόπιον διοίκησιν και εις τας κοινότητάς μας και να συντελοῦν εις την ανάπτυξιν του τόπου.

Ἐκρυσμα με φιλαργυρίαν τας πολυτίμους αυτές γνώμας εις το σημειωματάριόν μου και νομίζω ότι ακούω μίαν μωστηριώδη και ακατάληπτον βοήν να

βγαίνει από τα παρθένα χόματα του περιφρονημένου κόμπου της Μακεδονίας, και με ευχαριστεί διότι τας διαδίδω.

Έπειτα ήκουσα άλλην μίαν φοράν την ευχάριστον διαβεβαίωσιν περί της ομονοίας και της ζήλευτής ενότητος, η οποία τιμά την κοινότητα Σερρών.

- Όταν βλέπετε, μου λέγουν, Πρόξενον και Μητροπολίτην αδελφωμένους, να ήσθε βέβαιος ότι και η κοινότης είνε ήσυχος από διχονοίας και από μίση.

Την μεγάλην αυτήν αλήθειαν είνε λυπηρόν ότι δεν ενοούν εξ ίσου οι αρχηγοί όλων των εν Μακεδονία κοινοτήτων μας.

Προσθέτω ακόμη κατά την συνομιλίαν της Λέσχης, μίαν δωρεάν του Μητροπολίτου εκ δώδεκα λιρών εις κάποιαν μικράν κοινότητα χωρίου και μίαν ωραίαν πρωτομαγιάν, την οποίαν ο κ. Στουρνάρας διοργανώνει κάθε χρόνον εις τας θαυμασίας εξοχάς.

Δεν υπάρχει, ως φαντάζομαι, μεγαλοπρεπεστέρα και ευγενεστέρα επίδειξις της ελληνικής ακμής από εκείνο το παμμέγιστον συμπόσιον εκ δύο χιλιάδων μαθητών και μαθητριών εις τους λόφους των Σερρών, οι οποίοι δονούνται από ελληνικήν ζωήν και αντηχούν από ελληνικά τραγούδια.

Μόνον τα τέσσαρα μεγάλα κοφίνια με τα δύο χιλιάδας πορτοκάλια, τα οποία συνεισέφερεν ο Πρόξενος εις την ωραίαν εορτήν ημπορούν να δώσουν μίαν ιδέαν της... εξόχου ιδέας του κ. Στουρνάρα.

Αλλά την φαιδρότητα αυτής της εντυπώσεως μου σκοτίζει έξαφνα μία λυπηροτάτη είδησις· ότι ο κ. Στουρνάρας παραιτείται. Η υγεία του, την οποίαν επί δύο δεκάδας χρόνων περιεφρόνησε διά

να εκτελέση το καθήκον του εις την Αλβανίαν και εις την Μακεδονίαν, δεν δέχεται πλέον συμβιβασμούς.

Εν τούτοις με όλην την συνείδησιν ότι προδίδω μέγαν φίλον, ευχαρίστως θα παρεκάλουν την υπηρεσίαν να αποκρούση και δευτέραν φοράν την παραίτησιν του διαπρεπούς προξένου μας.

**ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΙΣ ΜΕ ΤΟΝ
ΑΥΣΤΡΙΑΚΟΝ ΠΡΟΞΕΝΟΝ
Κον ΖΛΑΤΚΟ**

Μία απόδειξις της εμπιστοσύνης και της ευνοίας, την οποίαν έχουν προς τους Έλληνας αι δύο εκ των εντίμως ενδιαφερομένων Δυνάμεων εις την Μακεδονίαν, η Αγγλία και η Αυστρία, είνε ότι τα προξενεία και τα υποπροξενεία των έχουν αναθέσει ως επί το πλείστον εις Έλληνας. Και δεν ημπορείτε να αρνηθήτε αυτήν την διπλωματικήν ευφυίαν των Δυνάμεων αυτών, αι οποίαι πλην της ευνοίας των έχουν και την ορθήν πεποίθησιν ότι ουδέποτε γνήσιος Άγγλος ή Αυστριακός θα εχρησίμευεν εις την Μακεδονίαν ως καταλληλότερος φρουρός των πολιτικών των συμφερόντων εναντίον των σλαβικών ραδιουργιών.

Ούτως, ο μεν εν Σέρραις διαπρεπής ιατρός κ. Θεοδορίδης είνε ο υποπρόξενος της Αγγλίας, εις τον οποίον οφείλονται αι περί της επαρχίας Σερρών πολύκροτοι αλήθειαι και γνώμαι της τελευταίας Κυανής Βίβλου.

Ο δε κ. Ζλάτκο με όλον το μαγαρικόν του όνομα είνε γνήσιος Μακεδών, όστις συνδέει εις την ιδιότητα αυτήν και τον τίτλον του προξένου της Αυστρίας.

Είχα την έμπνευσιν να γνωρίσω τον κ. Ζλάτκο και να συμπληρώσω τας πληροφορίας μου περί της καταστάσεως εκ στόματος του αντιπροσώπου της μάλλον ενδιαφερομένης εκ των δύο φίλων μας Δυνάμεων.

Εις την κομμωτάτην αίθουσαν του περιέργου τουρκικού σπιτιού με τον ευρύν προθάλαμον, περιέμεινα ολίγα δευτερόλεπτα: τόσο μόνον όσον να συγκρατήσω εις την μνήμην μου, από την πληθώραν των στολισμάτων που με περιεστοίχιζαν, την μεγάλην εικόνα του Αυτοκράτορος Φραγκίσκου από επάνω από ένα γύψινον χρυσόν αετόν με απλωμένας πτέρυγας: τον ωραιότατον ανατολίτικον τσεβρέν, τον απλωμένον από επάνω από το διβάνι τον ενθυμίζοντα πολύχρωμον μεταξωτόν σαλβάρι κάποιας μωθικής Σουλτάνας, το πολυτελέστατον ορειχάλκινον μαγκάλι με τους διατηρήτους πάφιλας [= ορείχαλκους], μεγάλο και βαρύ σαν λόφος –το ωραιότερον μαγκάλι της Μακεδονίας.

Μία λεπτή και ζωηρά κυρία, εντελώς Αθηναία – η κυρία Ζλάτκο – μου παρουσιάζεται ως επεξήγησις όλης αυτής της χρυσής και της μεταξωτής κομμωτήτος. Είνε κόρη της Μακεδονίας και μία εκ των ωραιότερων κυριών των Σερρών.

Μ' ερωτά διά τας Αθήνας, μου συνιστά να επισκεφθώ και το Μελένικον.

- Είνε η πατρίς μου, μου λέγει με υπερηφάνειαν.

Ο κ. Ζλάτκο με διακόπτει. Ένας νέος, ζωηρός, σοβαρός, αξιοπρεπέστατος. Ο πρώτος και ο μόνος εκ των Προξένων, που επεσκέφθην, με τον οποίον συνδιαλέγομαι ελληνιστί.

- Ενόμισα, κύριε Προξενε, ότι θα ήτο σοβαρά παράλειψις εκ μέρους μου εάν έφευγα από τας Σέρρας χωρίς να λάβω από τα χείλη του αντιπροσώπου της Αυστρίας μερικάς ακόμη ενθαρρύνσεις περί της καταστάσεώς σας.

- Βεβαίως ενθαρρύνσεις θα λάβετε και ίσως τας μεγαλειτέρας.

Η φωνή του είνε έντονος και η ομιλία του λακωνική: προφέρει το λάμδα με βλαχόφωνον ταχύτητα.

- Επεθύμουν κυρίως να εμάνθανα τον αληθή ρόλο της Αυστρίας εις την τελευταίαν αυτήν τροπήν του μακεδονικού ζητήματος.

- Είνε ρόλος πρωταγωνιστρίας. Αι μεταρρυθμίσεις, ως έγειναν δεκταί υπό των Δυνάμεων, οφείλονται πρωτίστως εις την αυστριακήν πρωτοβουλίαν.

- Και το ταξίδιον του Λάμσдорφ; Η περιβόητος ρωσική πρωτοβουλία;

- Άλλη ήτο η ρωσική πρωτοβουλία και άλλο το αποτέλεσμα του ταξιδιού του Λάμσдорφ.

Ήνοιζα όλας τας θύρας της ακοής μου διά να δεχθώ τας σοβαράς αποκαλύψεις.

- Το σχέδιον του Ρώσσου κογκελαρίου, του οποίου την έγκρισιν επιήγε να επιτύχη εις την Βιέννην και εις τα άλλα ανακτοβούλια, ήτο καθαρά αυτονομία της Μακεδονίας και μάλιστα υπό χροιάν εντελώς βουλγαρική. Βούλγαρος διοικητής, βουλγαρική διοίκησις. Αλλ' εννοείται ότι η Αυστροουγγαρία δεν ήτο δυνατόν να επιτρέψη τέτοιο καθεστώς, αφού αντίκειται θρασύτατα εις την πραγματικήν κατάστασιν του τόπου. Επομένως ο κόμης Γκολουχόφσκις πρέπει να θεωρηθή ως ο πρωτεργάτης των σημερινών μεταρρυθμίσεων, αι οποίαι αποτελούν μίαν μεγάλην διπλωματικήν νίκην της Αυστρίας.

Ερωτώ τον κ. Ζλάτκο:

- Έχετε πεποιθήσιν μολαταύτα ότι η νίκη αυτή είνε εντελώς ασφαλής και ότι ο «Επιθεωρητής» δεν είνε ο εύσχημος πρόδρομος του «Διοικητού» της Μακεδονίας;

- Δεν είνε δυνατόν.

- Πώς το εξάγετε; Έχετε πλήρη εμπιστοσύνη εις τας ρωσσικὰς προθέσεις;

- Δεν γνωρίζω τας ρωσσικὰς προθέσεις αλλά γνωρίζω ασφαλώς ότι δεν εξαρτάται από τας ορέξεις μιας οποιασδήποτε ευρωπαϊκῆς δυνάμεως να ἀγῆ και να φέρῃ κατὰ τα συμφέροντά της μίαν πολιτικὴν κατάστασιν, ἡ ὁποία δεν ενδιαφέρει μόνον αὐτήν. Τουλάχιστον ἡ Αυστροουγγρική κυβέρνησις, ἡ ὁποία ἐπιβλέπει ἀγρύπνως τὴν κατάστασιν και παρακολουθεῖ βήμα πρὸς βήμα πᾶσαν ὑποπιπὸν ἐνέργειαν, δεν θα ἐπιτρέψῃ ποτέ, να εἰσθε βέβαιοι, μίαν τέτοιαν μεταβολὴν ὅπως τὴν ἐννοεῖτε.

» Ἄλλως τε, προσέθηκεν ὁ κ. Ζιάτκο, μεταβαίνων ἀπὸ ἀποκαλύψεως εἰς ἀποκάλυψιν, ἡ Αυστρία δεν εἶνε μεμονωμένη εἰς τὴν ὁδὸν τῆς Μακεδονικῆς πολιτικῆς τῆς. Υπάρχει Αυστρογερμανικὴ συνεννόησις, ἡ ὁποία συμπληρῶνει πληρέστατα τὴν Αυστρορωσσικὴν και ἡ ὁποία ἐξασφαλίζει τελείως τὴν αὐστριακὴν ἐμπιστοσύνην.

Μετά τὴν νέαν και σοβαρωτάτην αὐτὴν διαβεβαίωσιν περὶ τῆς ασφαλείας του μακεδονικοῦ καθεστώτος ἀπὸ κάθε ἐπικίνδυνον ἐπιβουλήν, ἠρώτησα τὸν Πρόξενον εἴν ὑπάρχουν ἐπικίνδυνοι βᾶσιμοι φόβοι περὶ βουλγαρικῆς ἐπαναστάσεως.

- Κανεὶς φόβος, ἀπαντᾷ ὁ κ. Ζιάτκο. Τα κινήματα των Βουλγάρων εἶνε κινήματα ἀπελπισίας. Δεν τους ἀρέσουν, φυσικά, αἱ μεταρρυθμίσεις και ζητοῦν να ἀνεγείρουν τὸ ζήτημά των δι' ὅλων των μέσων.

- Μήπως τὸ ἐσχάτον μέσον, τὸ ὁποῖον θα μεταχειρισθῶν, θα εἶνε ἴσως ἐπίσημος σύγκρουσις με τὴν Τουρκίαν;

- Τίποτε δεν με κινεῖ να προῖδω ἕνα τέτοιο πρᾶγμα.

- Ἐν τούτοις ἡ ἀνόμολος κατάστασις παρατείνεται. Πού διαβλέπετε τὴν αἰτίαν αὐτῆς τῆς ἐξακολουθήσεως;

- Εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Τουρκία δεν καταδιώκει καλῶς τους ταραξίαις.

- Δεν θέλει ἢ δεν δύναται;

- Δεν πιστεύω να μὴ δύναται. Μάλλον δεν φαίνεται να ἔχη ὅλην τὴν απαιτουμένην θέλησιν. Διότι δεν ἠμπορῶ να παραδεχθῶ ὅτι τριακόσιοι Τούρκοι στρατιῶται δεν ἦσαν ἱκανοὶ να συλλάβουν οκτῶ Βουλγάρους λησταντάρτας, οἱ ὁποῖοι κατώρθωσαν να ξεφύγουν ἀπὸ μέσ' ἀπὸ τα χέρια τους πρὸ δύο-τριῶν ἡμερῶν εἰς τὸ Ὀρμῶν, ἕνα χωριὸν πλησίον του Μελενίκου.

Τὴν στιγμὴν αὐτὴν διακρίνω εἰς τὸν διάδρομον με τὸ ἐνστικτὸν του φόβου, τὴν υπηρέτριαν ἐτοιμαζομένην να ἐπέλθῃ ἐναντίον μου με τὸν ἑβδομον καφέ που εἶχαν υποστή ἀπὸ τὸ πρῶν τα νεύρα μου. Καταβάλλω ὅλον τὸν ἠρωισμόν του Ἀμλέτου και ἀποκρούω τὸ φᾶσμα τῆς υπηρετρίας, τὴν ὁποῖαν εἶχα προλάβει και εἶχα σηκωθῆ να φύγω.

- Ἐνα καφέ τουλάχιστον; διαμαρτύρεται ἡ κυρία Ζιάτκο με ἀφελεστάτην ἀπορίαν, ὡς να μου προέτεινε κανένα τριαντάφυλλο.

- Ἀδύνατον, κυρία μου, εὐχαριστῶ. Ἄν ἦτο «ἕνας» εὐχαρίστως, ἀλλ' εἶνε μεσημέρι. Πρέπει δε να γνωρίζετε ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι καφετζήδες ἔχουν κακομάθει τρομερά τα νεύρα μας και δεν ἀντέχουν εἰς τὸν σκέτον καφέ.

Και με κίνδυνον να ἐγείρω διπλωματικὸν σκάνδαλον μεταξύ Ἑλλάδος και Αυστρίας περιφρονῶ τὸ ωραῖον φλιτζανάκι τὸ ἐνθηκευμένον εἰς τὸ ζᾶρφι [= πιατάκι του φλιτζανιοῦ].

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΒΡΟΝΤΟΥΣ

Μεταξύ Τούρκων και Βουλγάρων.- Επίσημοι λεπτομέρειαι αυτόπτου.- 150 Τούρκοι κατά 8 ληστών.- Οκτάωρος μάχη.- Διά μέσου των φλογών.

Καταστολάζω πάλιν εις το Προξενείον μας και ευρίσκω τον κύριον Στουρνάραν εις το γραφείον του, ακούοντα, με τη έκθεσιν εις τα χέρια, τον επιθεωρητήν των σχολείων, αφηγούμενον εις αυτόν τας λεπτομερείας της μάχης της Βροντούς, μιας από τας σπουδαιότερας συμπλοκάς μεταξύ Τούρκων και Βουλγάρων, αι οποία έγειναν κατά τας ημέρας της διαμονής μου εις τας Σέρρας.

Ένας χωρικός από τα Τοπόλια, στέκεται εις τον τοίχο κρατών το φέσι του. Ακτένιστος, με κατασκονισμένα γουρουνοτσάρουχα, κατεβάζει το κεφάλι του εντρεπόμενος ότι επάτει το χαλί.

- Κάθησε, του λέγει ο κ. Στουρνάρας.

Ο χωρικός ανανεύει με επιμονήν.

Τον πιάνω από τους ώμους και τον καθίζω ηπίως εις την καρέκλαν, επί της οποίας μένει σαν νευρόσπαστον.

Ο επιθεωρητής των Σχολείων εξασκολουθεί αναφέρων εις τον Πρόξενον όσα αντελήφθη εξ αυτοψίας.

Η Βροντού είχε ένα «κεφαλοχώρι» ως ονομάζουν εις την Μακεδονίαν τας κομποπόλεις, κείμενον εις τας υπωρείας του Μενοικίου όρους. Είπε το κέντρον των βουλγαρικών ενεργειών εις την επαρχίαν των Σερρών, δεσπόζον όλων των χωρίων. Ορεινότατον και συνεπώς στρατηγικόν. Το κατοικούν 900 βουλγαρόφωνοι ελληνικάί οικογένεια. Το κομιτάτον διηύθυνεν εναντίον της σκανδαλιστικής αυτής κοινότητος προ πολλού τας οργανιστικάς του ενεργείας. Και όσον μάταιαι απέβαινον αι προσπάθειά του,

τόσον ηύξανεν η λύσσα της καθυποτάξεως. Η Βροντού έγεινε μετ' ολίγον η έδρα όλων των υποκομιτάτων του καζά των Σερρών, τα οποία εκεί, υπό τα όμματα των Τούρκων συνέρχονται ίσως ακόμη και συνωμοτούν.

Εσχάτως κατηγγέλθη εις τας τουρκικάς αρχάς ότι 8 λησταί εκρύπτοντο εις ένα σπίτι και άλλοι 40 εις άλλο. Τουρκικόν απόσπασμα εξ 150 ανδρών πολιορκεί το ύποπτον μέρος και αρχίζει να εκτελή ερεύνας κατ' οίκον. Έξαφνα οι ερευνώντες ευρίσκονται ενώπιον ρυπαρών ανθρωπομόρφων, οι οποίοι επεδιόρθωναν δήθεν τα ρούχα τους. Οκτώ μαρτίνια εκρέμοντο από τους τοίχους γύρω των.

Ο Τούρκος αξιωματικός εξέρχεται, διατάσσει να κλεισθούν όλαι αι θύραι και αμέσως το πυρ εκατόν όπλων αρχίζει απ' έξω κατά της ληστοποδόχου οικίας. Επί οκτώ ολοκλήρους ώρας, κατά τας οποίας διήρκεσεν αυτή η ακαδημαϊκή μάχη, η ανεξήγητως ροχατλίδικη, οι λησταί αντέσχον χάρις... εις τους τοίχους του σπιτιού, οι οποίοι ήσαν αδιάτρητοι. Έπειτα μερικοί εκ των ληστών εφάνησαν επάνω εις την στέγην χύνοντες πετρέλαιον και θέτοντες πυρ. Μετ' ολίγον το μακιαβέλλειον μέσον των επέτυχε, να σωθούν διά της πυρκαϊάς, την οποίαν προεκάλεσαν. Από θύρας εις θύραν εξέφυγαν πυροβολούντες και πυροβολούμενοι. Οι Τούρκοι ιδόντες πεσόντα ένα χωροφύλακα και ένα στρατιώτην εκ των ιδικών των υπεχώρησαν ήτο η σωτηρία των ληστών, οι οποίοι διεσώθησαν αφήσαντες ένα νεκρόν και δύο τραυματίας.

Δέκα σπίτια πυρποληθέντα ήσαν αθόα θύματα.

Αλλ' ήτο καθαρτήριον το τουρκικόν πυρ διά το «κεφαλοχώρι», διότι τους

σωθέντας ληστές ηκολούθησε φυγόν ο διευθυντής του εν Βροντού βουλγαρικού σχολείου, ένας εκ των διδασκάλων και δέκα χωρικοί, οι λησταποδόχοι.

Ο επιθεωρητής των ελληνικών σχολείων μου συμπληρώνει την έκθεσιν αυτήν με μίαν διαβεβαίωσιν: ότι το χωρίον έγγεινεν ακόμη περισσότερον ανένδοτον μετά την μάχην και μετά την πυρπόλησιν, και με εν έξοχον παράδειγμα ηρωισμού του ιερέως μας, ο οποίος εκβιαζόμενος και απειλούμενος από τους δολοφόνους στέκεται ακλόνητος και απαντά με το μυστηριώδες θάρρος του μάρτυρος προ της ολοκαυτώσεως:

- Σκοτώστε με, δεν το κάνω!

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΚ ΣΕΡΡΩΝ

Ένας χρήσιμος περίπατος με τον Καβάσην.- Η εξοχή των Σερρών.- Το επεισόδιον μιας καταδιώξεως Βουλγάρων.- Η αναχώρησις.

Η καμπάνα της Μητροπόλεως, η οποία μ' εξύπνησε το πρωί της αναχωρήσεώς μου από τας Σέρρας μου εφάνη ότι μου έμαλλε τον μελαγχολικότερον αποχαιρετισμόν. Ηγάπησα εντός δύο ημέρων την συμπαθεστάτην πόλιν της ωραιότερας μακεδονικής ακμής μας με την αποκλειστικότητα κεραυνοβόλου έρωτος. Και μέλλον ν' αποχωρισθώ αυτήν την εξόριστον πατρίδα, αισθανόμενη σχεδόν την λύπην εραστού αποχωριζόμενου μίαν εφήμερον, αλλά περιπαθεστάτην γνωριμίαν.

- Νομίζω ότι φεύγω από το συγγενικόν μου σπίτι, είπα εις τον κ. Στουρνάραν σφίγγων διά τελευταίαν φοράν το χέρι του.

Την ολίγην ώραν που μου έδιδεν ακόμη ο σιδηρόδρομος διά να μείνω εις τας Σέρρας εχρησιμοποίησα διά να αιχμαλωτισθώ ακόμη περισσότερο από τα

κάλλη των. Δεν είχα ιδή τους περιπάτους των. Και μαζί με τα σχολεία, το νοσοκομείον, την Μητρόπολιν, οι περίπατοι των Σερρών αποτελούν το σύνολον των κοσμημάτων των. Παρακαλώ τον Καβάσην να μου χρησιμεύση ως οδηγός. Ο ωραίος παλληκαράς πετάγεται προθύμως από το μεντέρι του θυρωρείου, παίρνει το ρόπαλον που έχει ως μπαστούνι και με οδηγεί εις την εξοχήν. Διερχόμεθα από τον τελευταίον αστυνομικόν σταθμόν, ένα μεγάλο κιόσκι, εις την έξοδον της πόλεως, δύο-τρεις ζαπτιέδες άοπλοι κάθονται ναυχελώς εις ένα σκαλοπάτι και μας κυττάζουν με αδιαφορίαν αλλοφύλου.

Έπειτα αρχίζει ο ρομαντικός περίπατος. Ο χείμαρρος με τας κπιστάς όχθας, χωρίζει ως μεγάλη τάφρος την πόλιν από τους καταφύτους λόφους. Δύο καφενεία – ο συναγωνισμός είνε παντού – το εν από την μίαν και το άλλο από την άλλην όχθην του χειμάρρου, μένουν κατάκλειστα μέσα εις μίαν περιοχήν από δένδρα υψηλά, ημίγυμνα. Περνώ την ζυλίνην γέφυραν, επί της οποίας στέκομαι ολίγα δευτερόλεπτα και βλέπω το ξηροπόταμο να πηγαίνει κάτω, προς την δύσιν και να χάνεται εις τα δένδρα. Ο ρόχθος μιας θολής λωρίδος που έρπει τοίχο-τοίχο, μέσα στα χαλίκια, δεσπόζει εις την σιωπήν την χειμωνιάτικην.

Μανθάνω ότι όλαι αι Σέρραι βγαίνουν και μαζεύονται το καλοκαίρι εις εκείνα τα δύο δροσερά κέντρα που τα χωρίζει το ποτάμι. Αλλά δεν ημπορώ να αναπαραστήσω την καλοκαιρινήν αυτήν ζωήν από την νέκραν που με περιβάλλει. Αι συκομορέαι μόλις κτρινίζουν από ένα ίουλον ανοίξεως. Η λάσπη απασχολεί την μισήν μου προσοχήν και η συννεφιά πνήγει την φαιδρότητα της φαντασίας μου. Δεν βλέπω εμπρός μου άλλο

ιλαρόν από το φέσι του Καβάσης, ο οποίος προηγείται με αργά και πελώρια βήματα, οικτείρων την ατυχίαν μου που ήλθα εις τέτοιαν εποχήν να ιδώ τας εξοχάς των Σερρών.

Βαδίζομεν εις το πεζούλι του χειμάρρου, ανάμεσα εις δύο λόφους· ο εις είνε το φρούριον, εις το οποίον κάποιον βασιλέα του Βυζαντίου –αν δεν ελησμόνησα– θέτει η παράδοσις ως διαμείναντα ολίγας ημέρας· ο άλλος οδηγεί εις την μονήν του Προδρόμου, εις την οποίαν καταλήγει.

Εν τω μεταξύ ο καβάσης με την χονδρήν και αργοσάλυτον φωνήν του μου διηγείται το ηρωικόν του παρελθόν. Ήτο ζαπτιές υπηρετών εις τα μεταβατικά αποσπάσματα και είχε λάβει μέρος εις πολλές καταδιώξεις των βουλγάρων, μαζί με Τούρκους συναδέλφους.

- Δεν μου διηγείσαι μίαν από όλεις;

Ανασύρει από την μνήμην του ένα ανδραγάθημα. Πέντε λησταντάρται ελυμαίνοντο τον τόπον –δεν ενθυμούμαι πού– εις την επαρχίαν του. Το τουρκικόν απόσπασμα, εις το οποίον ανήκε και αυτός, ανεξίτηι λυσσωδώς την συμμορίαν. Επί πολλά ημερονύκτια μάταιαι υπήρξαν όλα αι αναρριγήσεις εις βουνά και αι διανυκτερεύσεις εις χαράδρας. Επί τέλους προδόθη εις το απόσπασμα ότι η συμμορία κρύπτεται εις εκείνην την σπηλιάν. Οι τρεις ή τέσσαρες γενναίοι με τον Έλληνα συνάδελφον ανεκάλυψαν το απρόσιτον λημέρι. Ήτον μία σπηλιά εις το χείλος ενός αποτόμου μικρού κρημιού. Αδύνατον να προσβληθούν από εμπρός, διότι κατείχον το ύψος· αδύνατον εκ των πλαγίων, διότι ήτο στενωπός και έπρεπεν οι επιτιθέμενοι να προχωρήσουν ένας-ένας· αλλ' ήτο μία αυτομολία προς

τον θάνατον. Κρυφά, οι τέσσαρες διώκται επλησίασαν υπό τον μικρόν κρημιόν και μη δυνάμενοι να πυροβολήσουν, διότι θα εφρονεύοντο απ' επάνω, κατέφυγον εις την πρακτικήν στρατηγικήν, την συνήθη εις τους Τούρκους. Ένα τσουβάλι άχυρα ήρχισαν να το προτείνουν από κάτω διά να το εισαγάγουν στην σπηλιά, να του βάλουν φωτιά και να κάμουν τους λησταντάρτας να εξέλθουν. Αλλ' οι λησταί, κρυμμένοι με προφύλαξιν, απέκρουσαν από μέσα με τα όπλα των το επικίνδυνον τσουβάλι. Η πολιορκία διήρκεσεν επί ημέρας και νύκτας, έως ότου η τουρκική υπομονή εκίνησε την απελπισίαν των Βουλγάρων και οι πέντε λησταί παρεδόθησαν, εφυλακίσθησαν και εθανατώθησαν.

Αι κεφαλαί των θα είνε, δεν αμφιβόλλω, μεταξύ εκείνων των απαισιών εικόνων των τελευταίων Γαλλικών εφημερίδων και θα κινούν ακόμη την συμπάθειαν των ηλιθίων, ως κεφαλαί χριστιανών δεινοπαθούντων.

- Να γυρίσωμε, μου λέγει έξαφνα ο Καβάσης, διότι η ώρα πλησιάζει.

Επιστρέφω εις το ξενοδοχείον, όπου με ανέμενε καθημένος υπομονητικά εις το κατόφλι, ο φίλος αμαζιάς.

Μετά εν τέταρτον της ώρας εγκατέλειπα με συντριβήν την αγαπημένην πόλιν. Από την θύραν του βαγονίου παρηκολούθησα ακόμη ολίγα δευτερόλεπτα την λυπηράν εικόνα της απομακρύνσεως. Ολίγον κατ' ολίγον τα δένδρα συνεκάλυπτον τα σπίτια και η απόστασις αφωμοίωσε τα αντικείμενα. Ένα κωδωνοστάσιον και ένας μυναρές επέπλεον ακόμη, συμβολικώς, απ' επάνω από την σύγχυσιν.[...]

1904

-- Στις 3/16 Ιανουαρίου 1904 η αδελφότητα κυριών «Εμμέλεια» διοργάνωσε μια εξαιρετικά επιτυχημένη φιλανθρωπική χοροεσπερίδα, που διήρκεσε μέχρι τη μία μετά τα μεσάνυχτα. Δεν υπάρχουν περισσότερες γνωστές λεπτομέρειες πέραν του ότι το χορό άνοιξε ο Έλληνας πρόξενος.

-- Η 25 Ιανουαρίου/7 Φεβρουαρίου ήταν μέρα γιορτής για την ελληνική κοινότητα των Σερρών, καθώς ήταν η ονομαστική γιορτή του μητροπολίτη, αλλά και του μεγάλου ευεργέτη, Γρηγορίου Ρακιτζή. Συνεχείς ήταν οι προσελεύσεις Σερραίων στις οικίες των δύο ανδρών, ενώ ξεχωριστή αξία είχε η επίσκεψη του διδακτικού προσωπικού της Γρηγοριάδας Σχολής στον ευεργέτη της.

-- Στην εφημερίδα *Κωνσταντινούπολις* της 28.01 διαβάζουμε για την απόφαση να δοκιμαζόταν το προσεχές καλοκαίρι στους αγρούς του Μελένικου, της Νιγρίτας και της Άνω Τζουμαγιάς η αποτελεσματικότητα του αλεξιχάλαζου, όπως ονομάστηκε η εφεύρεση του Εμμανουήλ Λενάν, ενός Γάλλου εγκατεστημένου στις Σέρρες, ο οποίος επιθυμούσε να δώσει λύση στη μάστιγα του χαλαζιού, που σχεδόν κάθε χρόνο ταλάνιζε τους γεωργούς της περιοχής.

Δυστυχώς δεν έχουμε κάποια πληροφορία γύρω από τ' αποτελέσματα της εφεύρεσης του Λενάν ούτε αν οι καιρικές συνθήκες το καλοκαίρι του 1904 επέτρεψαν καν την πειραματική της λειτουργία.

-- Στη γιορτή των Τριών Ιεραρχών, που έγινε κατά το σύνηθες τυπικό (θεία λειτουργία και μετά εκδήλωση με εκφώνηση πανηγυρικής ομιλίας από τον διευθυντή του γυμνασίου, Απόστολο Κωνσταντίνου), για πρώτη φορά στη χορεία των ευεργετών των σχολείων της πόλης μνημονεύτηκε και η συντεχνία των αμπατζήδων χάρη σε μια γενναία οικονομική προσφορά εκ μέρους της.

-- Στις 8/21 Φεβρουαρίου την επέτειό της γιόρτασε η αδελφότητα του «Ιερού Κηρύγματος». Ο ιεροκήρυκας και καθηγητής των θρησκευτικών Ιωακείμ Μαρτίσης αναφέρθηκε στο θρησκευτικό συναίσθημα εν γένει και ειδικότερα στην

ευσέβεια και την επίδρασή της στον ιδιωτικό και δημόσιο βίο των ανθρώπων.

Την ίδια μέρα κατά τις αρχαιρεσίες της αδελφότητας για την εκλογή νέου διοικητικού συμβουλίου επανεξελέγη στην προεδρία ο πρωτοσύγκελος Λεόντιος.

-- Στις 12/25 Φεβρουαρίου δόθηκε φιλανθρωπική χοροεσπερίδα υπέρ του γυμναστηρίου των Σερρών. Την ευθύνη για τη διοργάνωση του χορού είχε το διοικητικό συμβούλιο του γυμναστικού συλλόγου υπό την προεδρία του Δημητρίου Τσικόπουλου. Ανάμεσα στους επίσημους καλεσμένους ήταν ο Έλληνας πρόξενος Ι. Γρυπάρης, ο οποίος μάλιστα άνοιξε και το χορό, ο διερμηνέας του προξενείου Α. Παπαπαύλου, ο δήμαρχος και ένθερμος υποστηρικτής της γυμναστικής Ακίλ βέης κ.ά.· ο πολιτικός διοικητής εκπροσωπήθηκε από δύο ακολούθους του, τους Αρίφ βέη και Ιωαννάκη εφέντη, ο δε στρατιωτικός διοικητής από τον συγγενή του, Ρεσδάν βέη.

Ο χορός δόθηκε στο «Κεντρικόν Ξενοδοχείον» του Δ. Δέλλη και ο Ιωάννης Τσικόπουλος βρήκε την ευκαιρία να το επαινέσει σ' ένα ακόμη «Σερραϊκό Χρονογράφημά του» στον *Ταχυδρόμο Κωνσταντινουπόλεως*: «Το ξενοδοχείον τούτο είναι το κάλλιστον και το μάλλον αξιοσύστατον. Εν αυτώ ευρίσκουσι οι φιλοξενούμενοι άνεσιν και αξιόλογον περιποίησιν. Η υπηρεσία εν αυτώ είναι πρόθυμος και φιλόφρων». Υπάλληλοι του ξενοδοχείου ήταν ο Ν. Δάνδολος από τις Σέρρες και ο Ηρακλής Γεωργιάδης από την Ήπειρο, ο οποίος είχε προϋπηρεσία σε ξενοδοχεία της Κωνσταντινούπολης και της Θεσσαλονίκης, αλλά και στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης.

-- Στις 15/28 Φεβρουαρίου, Κυριακή της Ορθοδοξίας, το νοσοκομείο των Σερρών είχε για ακόμη μία χρονιά την τιμητική του κατά το σύνηθες τυπικό: μετά τη θεία λειτουργία ο μητροπολίτης μνημόνευσε τα ονόματα των ιδρυτών, ευεργετών, δωρητών και εφόρων του ιδρύματος, ενώ σε ξεχωριστή εκδήλωση αμέσως μετά (στο νοσοκομείο) ο γιατρός Ιωάννης Παπακωστίδης εκφώνησε ομιλία.

-- Στις 19 Μαρτίου/1 Απριλίου κάποιοι Σερραίοι έπεσαν θύματα της πρωταπριλιάτικης φάρσας της γαλλόφωνης εφημερίδας *Journal de Salonique*. Τρεις μέρες νωρίτερα η εφημερίδα είχε ανακοινώσει ότι μια νέα υπερσύγχρονη αμαξοστοιχία

που έπιανε τα 200 χιλιόμετρα ανά ώρα θα ξεκινούσε στις 8 το πρωί της 1ης Απριλίου από τη Θεσσαλονίκη, στις 10.50' θα έφτανε στις Σέρρες και θα συνέχιζε σε Δράμα κλπ. με τελικό προορισμό την Κωνσταντινούπολη.

Η εφημερίδα βέβαια απευθυνόταν κυρίως στις ισραηλιτικές κοινότητες, τα μέλη των οποίων ήταν τα κατ' εξοχήν γαλλόφωνα, ενώ και η ίδια διέθετε συντάκτες ισραηλιτικής καταγωγής. Από την άλλη, οι Έλληνες συνήθιζαν να χρησιμοποιούν το ιουλιανό ημερολόγιο, ενώ η εφημερίδα ακολουθούσε το γρηγοριανό.

Και ενώ στο φύλλο της 04.04 η *Journal de Salonique* αναγνώριζε ότι στη Θεσσαλονίκη οι εξαπατηθέντες «δεν ήταν πάρα πολλοί» ή ότι στη Δράμα και την Ξάνθη «είχε λίγο κόσμος στο σταθμό», όμως για τις Σέρρες σημείωνε ότι «το πλήθος ήταν αρκετά πυκνό», ενώ πιο εύπιστοι παρουσιάστηκαν οι κάτοικοι της Κομοτηνής, οι οποίοι έσπευσαν αθρόοι στον σταθμό της πόλης τους.

-- Στις 21 Μαρτίου/3 Απριλίου σε ειδική συνεδρίαση της κοινότητας των Σερρών, ο μητροπολίτης Γρηγόριος ανακοίνωσε επίσημα την απόφασή του για την πραγματοποίηση του από δωδεκαετίας πόθου του, την ανέγερση ενός ευπρεπούς και λαμπρού οικοδομήματος για τη στέγαση του «Γρηγορείου Γυμνασίου».

«*Η επί δωδεκαετίαν και επέκεινα εύστοχος διαχείρισις υφ' υμών των τε μερικών και γενικών ηθικών συμφερόντων των Χριστιανών της πόλεως και επαρχίας Σερρών και η διαπηδαλιούχησις του σκάφους, όπερ ενεπιστεύθη υμίν η Μεγάλη του Χριστού και Μητηρ ημών Εκκλησία, εις ασφαλή λιμένα, αφαιρεί αφ' ημών πάντα λόγον προς εγκωμιάσιν. Το μεγαλοπρεπές κτίριον το χρησιμεύσον διά την διανοητικήν διαμόρφωσιν των τέκνων της επαρχίας ταύτης θα εγκωμιάζη εσαεί το όνομα υμών*» απάντησε μεταξύ άλλων ο Ι. Θεοδωρίδης στην προσφώνησή του προς τον μητροπολίτη, ο οποίος ήταν παράλληλα υποχρεωμένος να αφήσει την πόλη των Σερρών για την επόμενη διετία, λόγω των υποχρεώσεών του στην Κωνσταντινούπολη.

Εκτός όμως από τη σπουδαία δωρεά του μητροπολίτη για την ανέγερση νέου γυμνασίου, τις επόμενες ημέρες (1/14 Απριλίου) αναγγέλθηκε νέα σημαντική δωρεά 400 οθωμανικών λιρών για την ανέγερση νηπιαγωγείου, μια προσφορά της χήρας του ομογενή Δούμπα στη Βιέννη.

-- Στις 7/20 Απριλίου έγινε η προπομπή του μητροπολίτη Σερρών. Από το πρωί οι καμπάνες όλων των εκκλησιών της πόλης καλούσαν τους πιστούς στην ιερά μητρόπολη για να υποβάλουν τα σέβη τους στον αρχιερέα και οι πιστοί ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα με το παραπάνω. Σαράντα άμαξες ήρθαν για να παραλάβουν τον ιεράρχη μέχρι τον σταθμό των τρένων, ενώ παραπλεύρως του διοικητηρίου –σε δύο γραμμές εκατέρωθεν του δρόμου– παρατάχθηκαν οι μαθητές της πόλης για να τον αποχαιρετήσουν.

Στον σιδηροδρομικό σταθμό βρίσκονταν ήδη ο διευθυντής του γυμνασίου Απόστολος Κωνσταντίνου με τον σύλλογο των καθηγητών και τους μαθητές. Εκτός από τον γυμνασιάρχη, ο οποίος εξήρε τη σημασία της δωρεάς του μητροπολίτη, λόγο εκφώνησε και ο δικηγόρος Ι. Μαγκατζής. Με εμφανή τη συγκίνηση ο Γρηγόριος άκουσε τις δύο ομιλίες, χαιρέτισε το πλήθος, που είχε συγκεντρωθεί πυκνό στη νότια πλευρά του σταθμού και τον επευφημούσε, ενώ δεν παρέλειψε πριν την αναχώρησή του να δώσει συμβουλές και στους μαθητές του γυμνασίου.

Ο ανταποκριτής του *Ταχυδρόμου* παρατηρούσε: «*Το θέαμα της χθεσινής τελετής ανωμολογήθη υπό πάντων ως σπανιώτατον. Εκπληκτικήν αίσθησιν ενεποίησε και εις τας συνοίκους ημίν άλλας κοινότητας. Προεκάλει αληθή θαυμασμόν η θέα του επανакάμπτοντος εις την πόλιν δυσαριθμήτου πλήθους. Ατελεύτητος σειρά ανθρώπων ή εφ' αμάξης οχουμένων ή πεζή πορευομένων, επί δίωρον κατέκλυξε την από του σταθμού αρχομένην και εις την κεντρικήν αγοράν καταλήγουσαν οδόν*».

-- Μια είδηση, που ελάχιστα ίσως ενδιέφερε την ελληνική κοινότητα των Σερρών, όμως έχει μια μικρή ιστορική αξία για την περιοχή: Στην εφημερίδα *Κωνσταντινούπολις* της 09.04 διαβάζουμε λεπτομέρειες για την οργάνωση του τάγματος της χωροφυλακής των Σερρών, του ενός εκ των τεσσάρων ταγμάτων που συναποτελούσαν το σύνταγμα της χωροφυλακής του νομού Θεσσαλονίκης.

Το τάγμα των Σερρών αποτελούσαν ένας λόχος ιππικού και πέντε πεζικού. Ο ιππικός περιλάμβανε συνολικά 102 άνδρες: 75 ιππείς, 11 δεκανείς, 11 λοχίες, 1 επιλοχία, 1 ανθυπασπιστή, 1 υπασπιστή και 1 λοχαγό. Οι πέντε πεζικοί λόχοι διέθεταν δύναμη 433 ανδρών: 344 οπλίτες, 43 δεκανείς, 19 λοχίες, 5 επιλοχίες, 5

ανθυπολοχαγούς, 5 υπολοχαγούς, 5 λοχαγούς και 1 ταγματάρχη. Ο ένας πεζικός λόχος θα στάθμευε στις Σέρρες, ένας δεύτερος στο Δεμίρ Ισσάρ, ενώ οι υπόλοιποι τρεις και ο ιππικός θα κατανέμονταν στις υποδιοικήσεις Πετριτσίου, Άνω Τζουμαγιάς, Ρασλοκίου, Νευροκοπίου και Ζίχνης.

-- Τον Ιούλιο, η ελληνική κοινότητα των Σερρών κάλεσε από την Αθήνα τον μηχανικό Δ. Πρινόπουλο, για να συντάξει τα σχεδιαγράμματα και τους προϋπολογισμούς για την ανέγερση του Γυμνασίου, της Αστικής Σχολής, του Νηπιαγωγείου και του θεάτρου της πόλης βάσει των δωρεών του μητροπολίτη, του Γρηγορίου Ρακιτζή και του κληροδοτήματος Δούμπα, που ήδη έχουν αναφερθεί.

-- Στις 5/18 Αυγούστου, όπως κάθε χρονιά, γιορτάστηκαν στο αυστριακό προξενείο των Σερρών τα γενέθλια του αυτοκράτορα της Αυστροουγγαρίας (αλλιώς «της Αυτού Καισαρο-Βασιλικής και Αποστολικής Μεγαλειότητος») Φραγκίσκου Ιωσήφ. Ο Γεώργιος Ζλάτκος υποδέχτηκε τα λιγιστά μέλη της αυστρουγγρικής παροικίας των Σερρών, όλους τους διπλωματικούς αντιπροσώπους των ξένων δυνάμεων που διέθεταν προξενεία ή υποπροξενεία στην πόλη (Ελλάδα, Αγγλία, Γαλλία και Ιταλία), τον Γάλλο συνταγματάρχη Βεράντ, τον μουτεσαρίφη Χιφζή πασά, τον στρατιωτικό διοικητή Ιβραήμ πασά κ. ά. Ξεχωριστή νότα έδωσε η αυστρουγγρική μουσική μπάντα, η οποία κατά την άφιξη και αναχώρηση των επισήμων παιάνιζε τα εμβατήρια του αντίστοιχου κράτους και άλλες μελωδίες.

-- Στις 13/26 Σεπτεμβρίου, το μοναστήρι της Ψώσεως του Τιμίου Σταυρού κοντά στο χωριό Κούλα (Παλαιόκαστρο) πανηγύρισε για πρώτη φορά ύστερα από τρία χρόνια.

Αφορμή για το κλείσιμο της μονής το 1901 ήταν η φιλονικία που είχε ξεσπάσει μεταξύ ελληνορθόδοξων και σχισματικών την ημέρα της γιορτής του Τιμίου Σταυρού, με τον απεσταλμένο πρωτοσύγκελο της μητροπόλεως Σερρών να πέφτει θύμα κακοποίησης. Από κει και μετά, στα τέλη του 1903 η γενική διοίκηση Θεσσαλονίκης πείστηκε μεν ν' αποδώσει το μοναστήρι στην ελληνική κοινότητα και πράγματι τοποθετήθηκε εκεί ιερέας, που ιερουργούσε τις Κυριακές, ώσπου εξαναγκάστηκε κι αυτός να προσχωρήσει στους εξαρχικούς.

Στις 9/22 Σεπτεμβρίου το διοικητικό συμβούλιο των Σερρών –με τη συναίνεση και των Ελλήνων μελών του– έλαβε την απόφαση να μην άνοιγε ούτε αυτήν τη χρονιά το μοναστήρι για την τέλεση του πανηγυριού ύστερα από σχετική εισήγηση του εν λόγω ιερέα. Η απόφαση εξόργισε τους Σερραίους, ώστε αυθόρμητα διαδήλωσαν τρεις μέρες μετά και έπεισαν τον πρωτοσύγκελο Λεόντιο να τεθεί επικεφαλής ειδικής επιτροπής, η οποία περίμενε το μουτεσαρίφη Χιβζή πασά έξω από το δικαστήριο της πόλης για να τον μεταπείσει, όπως και τελικά έγινε. Το ίδιο βράδυ, το διοικητικό συμβούλιο της νεοσύστατης αδελφότητας «Πρόνοια», που είχε και την ευθύνη για τη διοργάνωση της εκδρομής, ειδοποίησε τους κατοίκους των γύρω χωριών να έφερναν τα ζώα τους στον περίβολο της Ιεράς Μητροπόλεως των Σερρών το επόμενο πρωί.

Πραγματικά, το πρωί της 13/26 Σεπτεμβρίου ο περίβολος του ναού είχε κατακλυστεί από ανθρώπους κάθε ηλικίας και κάθε κοινωνικής τάξης, όπως και από περισσότερα από πεντακόσια ζώα. Στις 3.30 (τουρκική ώρα) η καμπάνα της Μητροπόλεως σήμανε την έναρξη της εκδρομής με προορισμό το μοναστήρι, όπου κατευθύνονταν άλλοι πεζή, άλλοι έφιπποι και άλλοι (το διοικητικό συμβούλιο της αδελφότητας και οι πρόκριτοι της πόλης) με άμαξες. Για να διασφαλιστεί η τήρηση της τάξης, αλλά και η ασφάλεια των εκδρομέων από ενδεχόμενες προβοκάτσες, τους συνόδευε στρατιωτικό απόσπασμα. Από τις 7 το βράδυ (τουρκική ώρα) χιλιάδες άνδρες, γυναίκες και παιδιά έδωσαν και πάλι ζωή στο ερημωμένο μοναστήρι, ενώ η άφιξη μουσικών οργάνων από τα γειτονικά χωριά έδωσε στο προσκύνημα και μια πιο ανάλαφρη νότα μέχρι πολύ αργά τη νύχτα.

Την επομένη, γιορτή της Υψώσεως του Τιμίου Σταυρού, προϊσταμένου του Λεόντιου πραγματοποιήθηκε κατανυκτική θεία λειτουργία, με τη λήξη της οποίας άρχισε η σταδιακή επιστροφή των εκδρομέων κατά ομάδες υπό των ήχων των καμπανών της μονής, αλλά και μουσικών οργάνων. Στις Σέρρες τους επιφύλαχτηκε θερμή υποδοχή με ευχές όπως «και του χρόνου καλύτερα».

-- Λίγες μέρες αργότερα εκδόθηκε αυτοκρατορικό διάταγμα, που επικύρωνε παλιότερη απόφαση για επισκευή του πρώην δικαστικού μεγάρου των Σερρών,

ώστε να μπορούσε να επικουρήσει το ανεπαρκές στρατιωτικό νοσοκομείο της ένατης μεραρχίας του οθωμανικού στρατού με έδρα τις Σέρρες.

Κομιτατζήδες

Το 1904 ξεκίνησε ο Μακεδονικός Αγώνας, κατά τη διάρκεια του οποίου οι Σέρρες αποτέλεσαν ένα από τα βασικά κέντρα οργάνωσης. Αυτό δεν αποτυπώθηκε από την αρχή στον ελληνικό τύπο, που αναδείκνυε κατά κύριο λόγο τις επιθέσεις των κομιτατζήδων σε βάρος αθώων χωρικών ή τις ηρωικές δράσεις εμβληματικών μορφών, όπως ο Παύλος Μελάς (και αυτό μετά θάνατον), ενώ οι εφημερίδες της Κωνσταντινούπολης μετέφεραν κατά βάση τις στρατιωτικές και πολιτικές απαντήσεις της οθωμανικής κυβέρνησης απέναντι στους κομιτατζήδες.

Υπό αυτό το πρίσμα, η παράθεση των όποιων ειδήσεων στη συνέχεια δεν μπορεί παρά να έχει αποσπασματικό χαρακτήρα, που σίγουρα δεν δίνει επαρκή εικόνα γύρω από τον Μακεδονικό αγώνα –ούτε όμως ήταν αυτός και ο στόχος της παρούσας έρευνας– αλλά συμπληρώνει τις όποιες γνώσεις μέσα από το πρίσμα του τύπου της εποχής, δηλαδή μέσα από κάποιες εγκληματικές ενέργειες των κομιτατζήδων αρκετά σημαντικές ώστε να χωρέσουν σ' ένα τηλεγράφημα, όπως και μέσα από τη ματιά της τουρκικής αντίδρασης σε ορισμένες από αυτές.

-- Στις αρχές του 1904, ύστερα από συμπλοκή του τουρκικού στρατού με τη συμμορία του λησταντάρτη Μήρτσιου στο χωριό Ζίχνη, εκείνος έχασε τη ζωή του. Ο στρατός κατάσχεσε επιλήψιμα έγγραφα, βάσει των οποίων προχώρησε σε συλλήψεις διαφόρων υπόπτων, ενώ παράλληλα εντοπίστηκαν και κατασχέθηκαν 56 φορτία διπυρίτη, 250 μέτρα σαγιακιού (μάλλινο ύφασμα), 15 φορτία με ενδύματα και πανιά, 79 επαναληπτικά όπλα και 880 φυσίγγια.

-- Στο μεταξύ βρίσκονταν σ' εξέλιξη διάφορα έργα κατασκευής δημοσίων οδών σ' όλη τη διοικητική περιφέρεια Σερρών, με το βάρος να πέφτει στη σύνδεση της πόλης των Σερρών με τα βουλγαρικά σύνορα μέσω Δεμίρ-Ισσάρ και Τζουμαγιάς και οι λόγοι δεν ήταν απλά εμπορικής, αλλά κυρίως στρατιωτικής φύσης.

Εξάλλου έως τις αρχές Φεβρουαρίου ήταν έτοιμος ένας σταθμός χωροφυλακής

χωρητικότητα 25 ανδρών κοντά στο οπλοστάσιο των εφέδρων στην πόλη των Σερρών.

-- Το ίδιο διάστημα, εννιά Βούλγαροι δραπέτες, οι οποίοι στο μεταξύ είχαν μεταμεληθεί και γι' αυτόν τον λόγο ήταν εφοδιασμένοι με επίσημα έγγραφα, στάλθηκαν με το τρένο από την Αδριανούπολη στο Δεμίρ Ισσάρ, που ήταν και η ιδιαίτερη πατρίδα τους. Άλλωστε από την αρχή της χρονιάς οι τουρκικές αρχές έδειξαν διάθεση για χορήγηση αμνηστιών, καθώς ζητήθηκε από τις αρχές του Δεμίρ Ισσάρ η υποβολή καταλόγου με τα ονόματα των κρατουμένων και των λόγων για τους οποίους αυτοί είχαν οδηγηθεί στις φυλακές.

Από τα τέλη Ιανουαρίου μέχρι τις 9 Φεβρουαρίου είχαν παραδοθεί περισσότεροι από 90 φυγόδικοι μόνο στην υποδιοίκηση Σερρών. Εξάλλου στις 28 Φεβρουαρίου οι τουρκικές εφημερίδες έγραφαν για τη χορήγηση αμνηστίας από τη διοίκηση Σερρών στους μεταμεληθέντες Βούλγαρους φυγάδες Στόιμιν και –τον καταγόμενο από την Καλένδρα (Καλά Δενδρα)– Αντών Σωτήρ. Μάλιστα, μέχρι τις 11 Μαρτίου φέρονταν να είχαν επιστρέψει αυτοβούλως όλοι οι Βούλγαροι φυγάδες λησταντάρτες από την Καλένδρα και το Καρατζάκιοϊ.

-- Τον Απρίλιο ο λήσταρχος Δασκάλ Νικόλα από το Μελενικήτσι σκοτώθηκε μαζί με πέντε ακόμη οπαδούς του ύστερα από συμπλοκή με τον τουρκικό στρατό. Στο μεταξύ τα τουρκικά φύλλα συνέχισαν να γράφουν για επιστροφές μεταμεληθέντων Βούλγαρων φυγάδων. Στο πρώτο μισό του Μαΐου είχαν επανακάμψει 10 στις Σέρρες, 9 στη Ζίχνη, 12 στο Δεμίρ Ισσάρ, 78 στο Μελένικο, 194 στην Άνω Τζουμαγιά κλπ.

Και μετά την επιστροφή... οι χάρες. Στις 2 Ιουνίου ο *Ταχυδρόμος* Κωνσταντινουπόλεως μνημόνευε αυτοκρατορικό διάταγμα, που επέτρεπε στη Γεωργική Τράπεζα τη χορήγηση κάθε αναγκαίου ποσού για την αγορά γεωργικών μηχανημάτων και εργαλείων σε 3000 Βούλγαρους χωρικούς των Σερρών, του Ραζλίκ, του Νευροκοπίου και της Άνω Τζουμαγιάς, οι οποίοι είχαν επιστρέψει πρόσφατα στις εστίες τους, ώστε να καλλιεργούσαν τους αγρούς τους το συντομότερο.

Βέβαια η πολιτική της χορήγησης αμνηστιών δεν οδήγησε στην εξάλειψη των

ληστοσυμμοριών –κάθε άλλο, δεδομένου ότι καθ' όλη τη χρονιά εισέρρεαν παλιές και νέες συμμορίες οι οποίες είτε δρούσαν στο σαντζάκι των Σερρών είτε διαχέονταν μέσω αυτού στην υπόλοιπη Μακεδονία.

-- Μια μυστηριώδης υπόθεση τον Ιούνιο: Μια Αγγλίδα, συνοδευόμενη από γυναίκα βουλγαρικής καταγωγής και διαμαρτυρόμενη στο θρήσκευμα, αφίχθησαν στην πόλη των Σερρών, όπου φιλοξενήθηκαν στο σπίτι του εμπορικού πράκτορα της Βουλγαρίας. Η άγνωστη Αγγλίδα πρόσφερε στον πράκτορα 130 αγγλικές λίρες, τις οποίες εκείνος έσπευσε να διανείμει κρυφά στους κατοίκους της Μπάνιτζας (αργότερα Καρυές), όπου διέμεινε επί διήμερο, παρακάμπτοντας την αξίωση του μουτεσαρίφη για διανομή των χρημάτων μόνο παρουσία Τούρκων.

Αντίστοιχο ζήτημα είχε δημιουργηθεί και τον Ιανουάριο του 1904, όταν στα χέρια του Βούλγαρου εμπορικού πράκτορα βρέθηκαν ξαφνικά δέκα χιλιάδες χρυσές δραχμές – άγνωστο από πού και για ποιον σκοπό.

-- Ένα ακόμη βουλγαρικό κακούργημα περιέγραφε το *Εμπρός* στις 31.07: τη δολοφονία του Δημ. Παπαποστόλου λίγο έξω από τις Σέρρες, αφού προηγουμένως οι Βούλγαροι λησταντάρτες του αφαίρεσαν 150 τουρκικές λίρες.

-- Την ίδια μέρα η ελληνική εφημερίδα *Φιλιππούπολις* (της ομώνυμης πόλης στη Βουλγαρία) μετέφερε δημοσίευμα της βουλγαρικής Β. Πόστα, σύμφωνα με το οποίο η επαρχία των Σερρών ήταν «πλήρης ελληνικών συμμοριών, οίτινες εισβάλλουσιν εξ Ελλάδος εν γνώσει και συνεργεία των τουρκικών αρχών» και οι οποίες «έχουν σκοπόν να φονεύωσι τους μάλλον επιφανείς βουλγάρους τους αρνουμένους ν' αναγνωρίσωσιν ως θρησκευτικήν αυτών αρχήν το ελληνικόν Πατριαρχείον».

-- Τον Νοέμβριο, η συμμορία των Τ. Ράδεφ, Δ. Ηλία και Αθαν. Τεσσοβαλά εισέβαλε στο χωριό Λάκκοι. Συνέλαβε τους προκρίτους Ιάκωβο Στογιάννη και Νικ. Γιάντο, τους οδήγησε έξω από το χωριό και εκεί τους σκότωσε.

-- Στις 14/27 Νοεμβρίου το βράδυ, βουλγαρική συμμορία περικύκλωσε το σπίτι του Έλληνα ιερέα Ηλία στην Άνω Φραστάνη (σήμερα Άνω Ορεινή) ζητώντας του να παραδοθεί. Εκείνος προσπάθησε να διαφύγει, όμως μια σφαίρα τον βρήκε στον αυχένα και τον σκότωσε. Οι κομιτατζήδες μετέφεραν το πτώμα του σ' έναν

αγρό, όπου και το εγκατέλειψαν, αφού πρώτα έκοψαν το ένα του αφτί, ενώ άφησαν και απειλητικό σημείωμα ότι παρόμοιο τέλος περίμενε όσους θ' αντιστέκονταν στις διαταγές του Κομιτάτου.

-- Στις 12/25 Δεκεμβρίου η συμμορία του Ράδεφ εισέβαλε στο εξαρχικό χωριό Μπάνιτσα (Καρυές). Οι κομιτατζήδες συνέλαβαν τέσσερις χωρικούς, τους οποίους θεωρούσαν υπεύθυνους για τη δολοφονία του Γ. Ντέλτσεφ από τον τουρκικό στρατό πριν μια τετραετία, και στη συνέχεια τους έσφαξαν πάνω στον τάφο του.

Γενικότερα, στα τέλη της χρονιάς η κατάσταση έβαινε ολοένα επιδεινούμενη. Ο Βασίλειος Γούναρης από το Δεμίρ Ισσάρ, που είχε εξαφανισθεί τον Νοέμβριο, βρήκε φρικτό θάνατο από τους αντάρτες, οι οποίοι τον έριξαν σε καμίνι. Οι επιθέσεις ειδικά στο Πετρίτσι και την Άνω Τζουμαγιά είχαν αυξηθεί δραματικά, ενώ ανησυχία επικρατούσε και στην επαρχία των Σερρών.

Στις 30 Δεκεμβρίου, ο Αγών αναδημοσίευε από την εφημερίδα *Ανατολική Επιθεώρησης*: «*Η συμμορία του Γ. Ραδέφ μετά των συμμοριών του Ηλία εκ Κριστόβου και του Αθανασίου Τασιοβεζή [σ.σ. το επώνυμο είναι λάθος] πιέζουν τα βορείως των Σερρών χωριά ν' αποσκιρτήσωσι της Ορθοδοξίας. Αι συμμορίαί αύται έστησαν την έδραν των εν τω χωρίω Βροντού ενθαρρυνθείσαι εκ της παντελούς ελλείψεως στρατιωτικής φρουράς. Οι κάτοικοι υφίστανται τα πάνδεινα και εκ των εσχάτως αμνηστευθέντων ων εις, ο Δ. Σαμαρτζής, ηπέιλησεν ότι θα σφάζη τους μαθητάς του Ελληνικού σχολείου, εάν εξακολουθήσωσι φοιτώντες εις αυτό. [...] Εν τω χωρίω Χατζή-Μπελίκ εδολοφονήθη επίσης ο σχισματικός Αθανάσιος Μπογιατζής, γενόμενος ύποπτος εις το κομιτάτον, και παρά το χωρίον Βετέρνε ευρέθη φονευμένος εις αθήγανος».*

-- Την ίδια ημέρα η εφημερίδα *Φιλιπούπολις* μετέφερε από τις βουλγαρικές συναδέλφους της στοιχεία για τις επαφές που είχε αναπτύξει το προηγούμενο διάστημα ο Βούλγαρος εμπορικός πράκτορας στις Σέρρες με το εμπορικό επιμελητήριο της Φιλιπούπολης για ανάπτυξη οικονομικής συνεργασίας με τους εμπόρους της πόλης εκείνης. Σύμφωνα με το δημοσίευμα, «*Το αυτό Εμπ. Πρακτορείον εδήλωσεν εις το ενταύθα Εμπ. Επιμελητήριον ότι εν Σέρραις υπάρχουσι προς πώλησιν έρια (αρνοπόκι) προς 13 γρόσια την οκάν (λίρ. τουρκ. προς 108) και βάμβαξ "Βατούμ"*

προς 7 γρ. ως και ινδικός προς γρόσια 7 και ¾ κατ' οκάν, παραδοτέα εν τω σιδηροδρομικώ σταθμώ Σερρών. Η παράδοσις των εμπορευμάτων δύναται, κατ' αίτησιν των αγοραστών, να γίνη και εν τινι σιδηροδρομικώ σταθμώ εν Βουλγαρία».

-- Θύματα των κομιτατζήδων έπεσαν μέσα στο 1904 και δύο Σερραίοι μακριά από τις ιδιαίτερες πατρίδες του. Ο ένας ονομαζόταν Σίμος Περούχος (ή Περούχας), ηλικίας 28 ετών. Ζούσε στην Άνω Βροντού, όπου από μικρή ηλικία «ένεκα της φυσικής ευγλωττίας, προσηνείας και νοημοσύνης» είχε κερδίσει την εκτίμηση και τον σεβασμό των περισσότερων συγχωριανών του, είχε όμως αποκτήσει και εχθρούς, οι οποίοι πολλές φορές αποπειράθηκαν να τον εξοντώσουν.

Η πρώτη δολοφονική απόπειρα έγινε με περίστροφο το 1895, αλλά η σφαίρα τον βρήκε στη δεξιά ωμοπλάτη και τον τραυμάτισε ελαφριά. Το 1897 επιχειρήσαν να του κάνουν οικονομική ζημιά βάζοντας φωτιά στα σιτηρά του χωραφιού του. Την επόμενη χρονιά έκοψαν τα δέντρα του, κατέστρεψαν τις φυτείες του, σκότωσαν τρία από τα υποζύγια του, αλλά εκείνος παρέμεινε βράχος. Το Μάιο του 1904 του έστησαν παγίδα στην οικία του Στογιάννη Παπαθανασίου με σκοπό να τον δολοφονήσουν, όμως και πάλι κατάφερε να ξεφύγει.

Στις 22 Αυγούστου/4 Σεπτεμβρίου 1904, ημέρα Κυριακή, ο 28χρονος Σπύρος βρέθηκε στη Σιάτιστα λόγω της δουλειάς του ως τροφοδότης του αυτοκρατορικού στρατού. Εκεί, μετά το δείπνο περικυκλώθηκε από τα μέλη συμμορίας, τα οποία διαμέλισαν το σώμα του. Ωστε αυτό που επί χρόνια δεν κατάφεραν να πετύχουν οι Βούλγαροι εχθροί του στην Άνω Βροντού, έγινε στη Σιάτιστα.

-- Μέσα στη χρονιά, ένας ακόμη Σερραίος είχε βρει οικτρό θάνατο σε περιοχή της Δυτικής Μακεδονίας μετά από επιδρομή βουλγαρικής συμμορίας. Ονομαζόταν Ιω. Παπαζαχαρίας και ήταν ελληνοδιδάσκαλος στο χωριό Σταρίτσα της Χρούπιστας. Την Κυριακή του Θωμά είχε πάει στα περιβόλια μαζί με τον παπά του χωριού και άλλους έξι για να γιορτάσουν, όταν τους αιφνιδίασε η συμμορία του Γιωργαντώφ. Οι ληστές έσφαξαν πρώτους τον παπά και τον Σερραίο δάσκαλο και έριξαν τα κεφάλια τους πάνω στο τραπέζι μιλώντας προκλητικά στους υπόλοιπους της παρέας, οι οποίοι λίγη ώρα αργότερα θα είχαν την ίδια τύχη.

Γάλλοι αξιωματικοί στις Σέρρες

Στις 28 Σεπτεμβρίου/11 Οκτωβρίου έφτασε στις Σέρρες ο επιτετραμμένος της Γαλλίας στην Κωνσταντινούπολη, Μπάψτ, τον οποίο υποδέχθηκαν στο σιδηροδρομικό σταθμό της πόλης ο γενικός πρόξενος της Γαλλίας στη Θεσσαλονίκη Στεγγ, ο Γάλλος συνταγματάρχης Βεράντ, ο προξενικός πράκτορας της Γαλλίας στις Σέρρες γιατρός Καρατζάς, ο μουαβίνης Ραζής εφέντης και ο πρόεδρος του δημαρχιακού συμβουλίου Ακήλ βέης.

Τώρα τι δουλειά είχαν οι Γάλλοι αξιωματικοί στην περιοχή. Είχαν εγκατασταθεί κάποιους μήνες νωρίτερα στο σαντζάκι των Σερρών για την επίβλεψη της κατάστασης και την αναδιοργάνωση της τουρκικής χωροφυλακής. Ειδικότερα, στις Σέρρες παρέμειναν ο συνταγματάρχης Βεράντ, ο λοχαγός Λαμούς και ο υπολοχαγός Μασσενέ, στο Μελένικο ο υπολοχαγός Σαρρού, στην Άνω Τζουμαγιά ο υπολοχαγός Ανσερύ και στο Νευροκόπι ο λοχαγός Λατούρ.

Le colonel Vérant

Σε συνέντευξή του, που δημοσιεύτηκε στη γαλλική εφημερίδα *Le Petit Parisien* στις 12 Ιουλίου 1904, ο συνταγματάρχης Βεράντ σχολίασε ανάμεσα στ' άλλα και την κατάσταση που επικρατούσε στο σαντζάκι των Σερρών δηλώνοντας «πολύ ικανοποιημένος» από την υποδοχή και τη συνεργασία με τους Τούρκους σημειώνοντας χαρακτηριστικά ότι «ούτε μία φορά δεν βρεθήκαμε σε διαφωνία».

Οι Βούλγαροι πάντως ήταν επιφυλακτικοί. Ο ανταποκριτής της βουλγαρικής *Ρεφόρμα* εξέφραζε τη λύπη του, διότι οι Γάλλοι ήταν «περιτριγυρισμένοι αποκλειστικά από Έλληνες και Τούρκους». Ο δημοσιογράφος αξιολογούσε τις Σέρρες ως «εξελληνισμένη πόλη με ισχυρή και φανατική ελληνική μορφωμένη κοινωνία», υποστηρίζοντας ότι «ως συνέπεια των ταραχών του παρελθόντος έτους οι λίγοι και κάπως ζωηροί άνθρωποι διασκορπίστηκαν και η πόλη απογυμνώθηκε τελείως από Βούλγαρους» (η απόδοση βάσει της μετάφρασης του Σκριπ της 11.06.1904).

Στις 23 Οκτωβρίου η *Le Figaro* δημοσίευσε επιστολή από τις Σέρρες αναφορικά με την επίσκεψη του Γάλλου επιτετραμμένου Μπαπτ:

«Αφιχθείς στις Σέρρες στις 11 Οκτωβρίου, έκανε μια γρήγορη έρευνα στην πόλη από την επόμενη κιόλας μέρα. Έπειτα την Πέμπτη, 13 του μηνός, αναχώρησε για την πιο απομακρυσμένη περιοχή της επαρχίας, που είχε καταστεί το θέατρο των τελευταίων επεισοδίων.

Συνοδευόμενος από τους ζαπτιέδες έφτασε στην καθαρά ορεινή περιοχή μέχρι το χωριό Μπάνιτσα, σημαντικό βουλγαρικό κέντρο.

Στο χωριό δεν είχε μείνει όρθιο ούτε ένα σπίτι. Τα πάντα είχαν καεί. Οι κάτοικοι επανεγκαταστάθηκαν όπου μπορούσαν σε παραπήγματα από κλαδιά και πλάκες τυχαία τοποθετημένες, ανάμεσα στα ερείπια τοίχων μαυρισμένων από τις φλόγες.

Εκεί αναμένουν το αποτέλεσμα των μεταρρυθμίσεων.

Στο άκουσμα της στρατιωτικής συνοδείας όλος ο καταυλισμός τρύπωσε στα καταλύματα. Μ' ένα κλείσιμο του ματιού το χωριό ερήμωσε. Τόσο πολύ βιάζονταν να το σκάσουν, ώστε ένα καημένο παιδί, οκτώ με δέκα ετών, εγκαταλείφτηκε από τους πανικοβλημένους γονείς του. Βρίσκεται εκεί, στη θέση του, κλαίγοντας σπαρακτικά. Αυτό το παράπονο είναι η μοναδική φωνή που ανυψείται από τα ερείπια, η μοναδική ένδειξη ζωής σ' αυτήν τη νεκρή γη, σ' αυτό το σιωπηλό χωριό.

Ένας χωροφύλακας κατεβαίνει από τ' άλογό του και αποπειράται να ηρεμήσει το παιδί.

- Γιατί κλαίς;

- Φοβάμαι.

Και απομακρύνεται συνεχίζοντας να κλαίει. Είναι η πρώτη εντύπωση που

προβάλλει από αυτήν την επίσκεψη. Παρόλα αυτά, ο πληθυσμός γρήγορα έμαθε ότι βρίσκεται ανάμεσα σε φίλους επισκέπτες. Ορισμένες εγγυήσεις που αμέσως δίνονται, καθησυχάζουν τους πάντες. Και οι κάτοικοι πλησιάζουν. Τους ρωτάμε. Αφηγούνται την ιστορία τους, πάντα η ίδια, πάντα εξίσου θλιβερή. Ο νεκρός πατέρας, οι νέοι που έφυγαν και δύσκολα ξαναγυρίζουν, τα κακοκαλλιεργημένα χωράφια, το κατεστραμμένο σπίτι και τίποτε για να ξαναχτίσουν.

- Όμως οι υπεσχημένες εγγυήσεις;

- Α! οι εγγυήσεις; Υποσχέσεις...

Στην πραγματικότητα τα ποσά που συμφωνήθηκαν για την ανακατασκευή των σπιτιών δεν έχουν καταβληθεί στους χωρικούς. Και αυτό είναι ένα σημείο, στο οποίο ο συνταγματάρχης Βερόντ επιμένει ιδιαίτερα.

Κατά τ' άλλα, η χωροφυλακή σήμερα είναι αρκετά καλά οργανωμένη. Καλά πληρωμένη, καλά εφοδιασμένη, αποτελούμενη από καλά στοιχεία, διασφαλίζει σχεδόν τέλεια την τάξη στο σαντζάκι των Σερρών υπό γαλλική εποπτεία [...]».

ΠΡΟΣΩΠΑ

-- Η εφημερίδα *Κωνσταντινούπολις* της 24.07 έγραφε για το άτυχο τέλος ενός Σερραίου, ο οποίος ονομαζόταν Ιωάννης Χ. Βλάχος και κατοικούσε στο Λόουελ των ΗΠΑ, πόλη που φιλοξενούσε μεγάλη παροικία Ελλήνων: ο Βλάχος πνίγηκε, ενώ λουζόταν στο ποτάμι της περιοχής.

-- Στις αρχές του χρονολογίου για το 1904 έγινε αναφορά στον εκ Γαλλίας καταγόμενο εφευρέτη των Σερρών. Υπήρχε όμως κι ένας φιλόδοξος Σερραίος εφευρέτης στις ΗΠΑ. Αυτός ήταν ο ηλεκτρολόγος μηχανικός Δημ. Φρόνιμος, ο οποίος είχε κατασκευάσει ένα μηχάνημα οικολογικών προδιαγραφών, που φιλοδοξούσε ν' αντικαταστήσει τις ατμομηχανές, καθώς συνδύαζε την αιολική με την ηλιακή ενέργεια για την παραγωγή κινητήριας δύναμης.

Μπορεί η εφεύρεση του Σερραίου στην καταγωγή να μην είχε μέλλον, όμως δεν πέρασε απαρατήρητη την εποχή εκείνη. Στις 16 Ιουνίου η εφημερίδα *Καιροί* φιλοξενούσε ένα κατατοπιστικό ρεπορτάζ:

ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑΙ ΤΗΣ ΕΦΕΥΡΕΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΣ Δ. ΦΡΟΝΙΜΟΥ

Κατὰ λεπτομερεῖς πληροφορίας, τὰς ὁποίας ἐλάβομεν ἐξ αὐθεντικῆς πηγῆς, ἡ ἐφεύρεσις τοῦ ἐκ Σερρῶν τῆς Μακεδονίας ὁμογενοῦς κ. Δημ. Φρονίμου, ἡ ὁποία ἐγένετο ἐσχάτως δεκτὴ παρὰ τῆς Ἀμερικανικῆς Κυβερνήσεως, συνίσταται ἐξ ἑνὸς μηχανικοῦ συστήματος παράγοντος κινήτηριον δύναμιν διὰ συνδυασμοῦ τοῦ ἀνέμου καὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ἡ ὁποία θὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν διὰ μηχανημάτων καὶ ἀτμομηχανῶν κίνησιν τῶν ἐργοστασίων καὶ προσεχῶς καὶ τῶν ἀτμοπλοίων.

Διὰ τοῦ συστήματος τούτου ἐπιτυγχάνεται δύναμις ὅσηδήποτε ἐνῶ διὰ τῶν ἐν γρήσει μηχανημάτων ἐπιτυγχάνεται τοιαύτη μόνον μέχρι 18 ἵππων.

Τὸ ἐφευρεθὲν μηχανήμα εἶνε τοιοῦτον, ὥστε ἐνῶ κινεῖ τὰ μηχανήματα ἑνὸς ἐργοστασίου συγχρόνως ἀποθηκεύει μέρος τῆς δυνάμεως τοῦ ἀνέμου μεταμορφούμενον κατόπιν εἰς ἠλεκτρισμὸν, οὕτως ὥστε ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ ἄνεμος ἐπὶ τινος ἡμέρας νὰ χρησιμοποιῆται ἡ δύναμις αὕτη διὰ τὴν κίνησιν τοῦ ἐργοστασίου. Καὶ οὕτω τὸ ἐργοστάσιον εὐρίσκεται ἐν λειτουργίᾳ πάντοτε.

Πρὸ τινῶν ἡμερῶν ὁ κ. Φρονίμος ἔλαβεν ἐπίσημον ἔγγραφον παρὰ τοῦ γραφείου τῶν ἐφευρέσεων τῆς Ἀμερικανικῆς Κυβερνήσεως, διὰ τοῦ ὁποίου ἀναγγέλλεται αὐτῷ, ὅτι ἡ ἐφεύρεσις τοῦ λεπτομερῶς ἐξετασθεῖσα ἐκρέθη ἀξία προνομίου διὰ τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, ἐπὶ 17 ἔτη, μετὰ τὰ ὅποια ὁποιοσδήποτε θὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ ἐκμεταλλευθῇ τοῦτο.

-- Από τις 7 έως τις 12 Ιουνίου (π.η.) πραγματοποιήθηκαν στην Αθήνα οι πτυχιακές εξετάσεις των υποψηφίων Φροεβολιανών Νηπιαγωγών του εκπαιδευτικού τμήματος της Ενώσεως Ελληνίδων. Μεταξύ των πτυχιούχων ήταν και δύο Σερραίες, οι οποίες αποφοίτησαν με βαθμό 8 και 2/3 («λίαν καλώς») αμφοτέρως: η Σοφία Χατζητόλιου και η Ζωή Ρογκότη.

-- «*Ασμένως αγγέλομεν τους ευτυχείς γάμους του αγαπητού μας φίλου κ. Ε. Πασχάλη, διευθυντού των Ελληνικών Εκπαιδευτηρίων Τεργέστης, μετά της καλλιμόρφου και αξιόραστου δεσποινίδος Ζωής Αναστασίου εκ Σερρών τελεσθέντας εν Ιωαννίνοις. Τους μνηστευθείσιν ευχόμεθα τον βίον ανέφελον και μακραίωνα*», έγραφε το Σκριπ στις 18.07.1904.

-- Στις αρχές Σεπτεμβρίου στην ελληνική *Εφημερίδα της Κυβερνήσεως* δημοσιεύτηκε η παράταση των χορηγηθεισών υποτροφιών του Βελλίου κληροδοτήματος για μια σειρά φοιτητών, μεταξύ των οποίων και για τους Σερραίους Δημ. Α. Δημητριάδη και Δ. Χόνδρο.

-- Ένας Σερραίος ανέλαβε διευθυντής των σχολείων στο Νεοχώρι Θεσσαλονίκης από το Σεπτέμβριο. Ονομαζόταν Ανέστης Νικολάου και ήταν πτυχιούχος της πρώτης ακόμα περιόδου του διδασκαλείου του Μαρούλη στις Σέρρες, που όλο αυτό το διάστημα τροφοδοτούσε με δασκάλους τα σχολεία της Μακεδονίας.

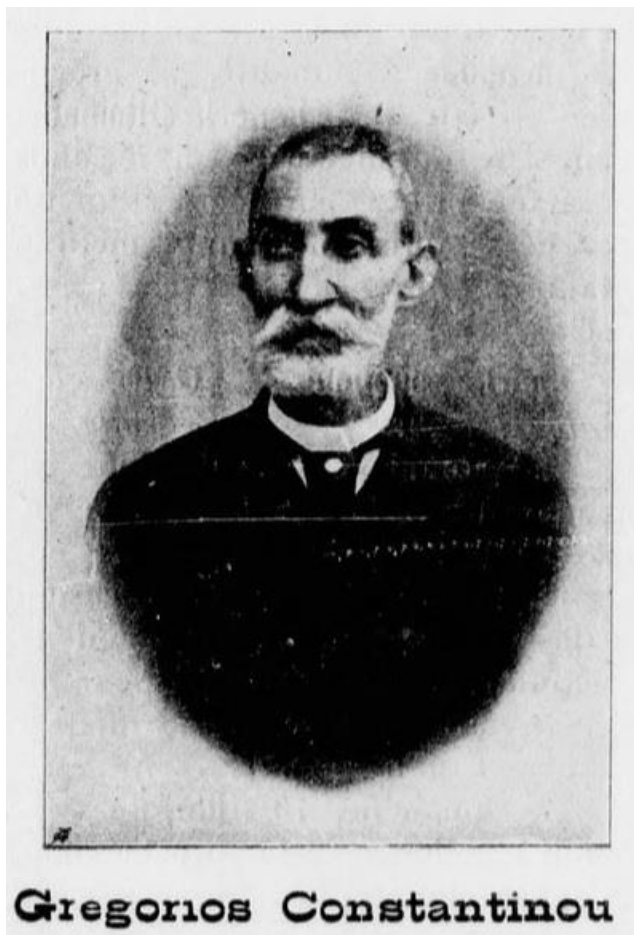
- Αξιωματούχοι

-- Τον Ιανουάριο νέος διευθυντής της αστυνομίας διορίστηκε ο Εμρουλλάχ εφένδης (άλλοτε υποδιευθυντής στη Θεσσαλονίκη), ενώ τον Δεκέμβριο νέος μπουτεσαρίφης διορίστηκε ο Ρεσίτ βέης, που παλιότερα είχε διατελέσει προσωρινός διοικητής Σερρών έχοντας αφήσει θετικές εντυπώσεις στην ελληνική κοινότητα.

-- Μέσα στη χρονιά ο έμπορος Ιούδας Αρδίττη, για περισσότερο από μισό αιώνα αντιπρόσωπος του οίκου Αλλατίνη στις Σέρρες, ορίστηκε πρόξενος της Ιταλίας.

- Γρηγόριος Κωνσταντίνου Ρακιτζής (δημοσίευμα)

Στις 13 Ιουνίου (σύμφωνα με το νέο ημερολόγιο, το οποίο χρησιμοποιούσε) η γαλλόφωνη εφημερίδα της Θεσσαλονίκης *Journal de Salonique* φιλοξένησε ένα αφιέρωμα στον «Μαικήνα» (δηλαδή «προστάτη των γραμμάτων»), όπως τον αποκαλούσε, Γρηγόριο Κωνσταντίνου Ρακιτζή.

«Στη μικρή πόλη των Σερρών, μακριά από τα κουτσομπολιά ζούσε ένας απλός άνδρας, ο οποίος για μεγάλο διάστημα ήταν ιδιοκτήτης ενός μικρού διυλιστηρίου αλκοόλ και ενός μέτριου οινοποιείου. Αυτός ο άνδρας είναι ο ήρωάς μας, ο Γρηγόρης Κωνσταντίνου, ο οποίος είχε το φιλικό ψευδώνυμο «Λιγκόρ Ρακιτζή».

Τα προϊόντα του μικρού διυλιστηρίου απέκτησαν καλό όνομα και το μαγαζί ευημερούσε. Ο Λιγκόρ εξυπηρετούσε ο

ίδιος τους τακτικούς πελάτες, με τους οποίους έπιανε φιλοκουβέντα. Το βράδυ έκλεινε τις πόρτες του μαγαζιού του, πήγαινε στο σπίτι του και κοιμόταν ευχαριστημένος.

Ο οινοποιός δεν ήταν επικοινωνιακός γύρω από τις προσωπικές του υποθέσεις. Επίσης κονείς, πέρα από τη γυναίκα του, το ίδιο απλή μ' εκείνον, δεν γνώριζε την περιουσιακή του κατάσταση. Οι καλοί άνθρωποι σωστά έλεγαν ότι ο Λιγκόρ λογικά είχε οικονομίες, αλλά εκεί σταματούσαν την έρευνά τους.

Είπαμε ότι οι ήρωές μας δεν συμμετείχαν καθόλου στη θορυβώδη κοινωνική ζωή. Απέιχαν ακόμη κι από τους εράνους, όπου οι αχόρταγοι για προβολή προσφέρουν περισσότερο για επίδειξη, για να τους δουν, παρά για το καθήκον της δωρεάς. Το όνομα του Λιγκόρ σπάνια εμφανιζόταν στις λίστες των προσφορών.

Όσπου ένα ωραίο πρωί, ο Γρηγόριος Κωνσταντίνου παρουσιάστηκε στην επισκοπή και ζήτησε να δει τον επίσκοπο. Εκείνος υποδέχτηκε τον Γρηγόριο με τη συνηθισμένη ευγένειά του και τον ρώτησε τον σκοπό της επίσκεψής του:

- Επιθυμώ να οικοδομήσω ένα παρθενωγωγείο με δικά μου έξοδα...

Φαντάζεστε τη χαρά του επισκόπου, ο οποίος ρώτησε τον μαικήνα:

- Πόσα θα θέλατε να ξοδέψετε για την οικοδόμηση;

- 60 με 70.000 φράγκα.

Οι λέξεις αυτές επώθησαν με μια σπαρτιατική απλότητα. Αυτό αυξάνει τη χαρά του ιεράρχη, που πρέπει επίσης ν' αναγνωρίσει την έκπληξή του, γιατί ήταν πολλά [σ.σ. τα χρήματα].

Το νέο προκάλεσε βαθιά εντύπωση στην πόλη και δεν μπορούμε να περιγράψουμε τις επιδοκμασίες που προκάλεσε, τις ευχές και τα χειροκροτήματα που απευθύνονταν στο γενναιόδωρο δωρητή.

Το σχολείο χτίστηκε σε διάστημα ενός χρόνου. Όταν τελείωσε, όταν δεν απέμεινε άλλο από το να μεταφερθούν οι μαθητές, ο Λιγκόρ σκέφτηκε ότι ο πρώτος Μαικήνας, ο Ρωμαίος ιππότης του Αρέτιουμ, δεν ενθάρρυνε μόνο τις επιστήμες και τα γράμματα, αλλά πρόσφερε τα μέσα για να διαδοθούν και προστάτευε όσους τα καλλιεργούσαν. Επισκέφτηκε λοιπόν για δεύτερη φορά τον επίσκοπο.

- Τι χρειάζεστε, ακριβέ μου ευεργέτη;
- Το σχολείο χτίστηκε. Θα ήθελα να διασφαλίσω την ύπαρξή του.
- Πώς το σκέφτεστε;
- Προτίθεμαι ν' αγοράσω ένα αγρόκτημα αξίας εκατό χιλιάδων φράγκων και να το κληροδοτήσω στο σχολείο.

Αμέσως ο γενναίος ιεράρχης έμεινε κατάπληκτος. Σαστισμένος μοίραζε ευχαριστίες, ευλογίες κι έσπευσε να ανακοινώσει το χαρούμενο νέο στα μέλη της εφορείας, τα οποία το διέδωσαν όπως άρμοζε. Το όνομα του Γρηγόριου Κωνσταντίνου πήγαινε από στόμα σε στόμα και όλοι μιλούσαν γι' αυτόν δείχνοντας

τον μεγαλύτερο σεβασμό.

Λίγο καιρό μετά, ο μαικήνας έκανε και πάλι να μιλούν γι' αυτόν. Κάποια έπιπλα ήταν προς πώληση. Τα αγόρασε για ένα εκατομμύριο λίρες και τα δώρισε στην κοινότητα. Αργότερα ο Λιγκόρ κληροδότησε το ίδιο του το σπίτι και όλα τα κινητά πράγματα μέσα σ' αυτό, τα οποία πρέπει μετά το θάνατό του να περιέλθουν στα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Ακόμη και σήμερα, ο μαικήνας προτίθεται να χτίσει ένα θέατρο, τα εισοδήματα του οποίου θα διατίθενται για τα κοινοτικά ιδρύματα.

Ο Γρηγόριος Κωνσταντίνου δεν έχει πει ακόμη την τελευταία του λέξη. Ποιος ξέρει τι εκπλήξεις επιφυλάσσει ακόμη στην ελληνορθόδοξη κοινότητα των Σερρών. Ήδη όμως, τα περίπου 250.000 φράγκα που δώρισε σε σχολικά έργα και στο δημόσιο συμφέρον, αρκούν για να του δώσουν δόξα, να τον αποθανάτισουν για πάντα.

Δεν οφείλουμε να προτάξουμε τις πράξεις ενός τέτοιου μαικήνα ως ζωντανό παράδειγμα για όλους τους πλούσιους χωρίς παιδιά, τα ονόματα των οποίων θα χαθούν την ίδια μέρα που η πεθαιμένη τους όψη θα κλειστεί μέσα σε τέσσερις τοίχους όχι πολύ μεγαλύτερους από τους ίδιους; Και δεν είναι αυτός ο καλύτερος επίλογος στις αποσπασματικές σημειώσεις που αφιερώσαμε για τις Σέρρες μετά τις πέντε ημέρες που περάσαμε εκεί;».

ΔΥΟ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

Οι επόμενες φωτογραφίες προέρχονται από το αρχείο του Γεώργιου Χατζηκυριακού, ο οποίος το 1904 διορίστηκε από τον γενικό πρόξενο Θεσσαλονίκης, Λάμπρο Κορομηλιά, στη θέση του επιθεωρητή των ελληνικών σχολείων της Μακεδονίας. Δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό *Μακεδονικός Αγών*, του οποίου εκδότης ήταν ο Χατζηκυριακού, τον Μάιο και τον Σεπτέμβριο του 1929 αντίστοιχα.

Στην πρώτη βλέπουμε τον Χατζηκυριακού με τους δύο δασκάλους της Βροντούς, εκ των οποίων ο ένας είναι ο μετέπειτα βουλευτής (αρχικά Δράμας και αργότερα Βέροιας) Αστέριος Ζορμπάς, πρώτος ξάδερφος του Γεώργιου Ζορμπά, που ενέπνευσε στον Καζαντζάκη το βιβλίο «Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά». Στη φωτογραφία βλέπουμε και τον αγωγιάτη Αποστολάκη, ο οποίος δολοφονήθηκε από τους Βούλγαρους κατά την επιστροφή του από το Νευροκόπι, επειδή βοηθούσε τους Έλληνες.

Στη δεύτερη φωτογραφία βλέπουμε να ποζάρει ο παπα-Ευάγγελος Φιλιππίδης, ο οποίος το 1904 ήταν ιερέας στο χωριό Κλεπούσνα (σήμερα Αγριανή).

Από τη θέση του συνέδραμε ενεργά στον Μακεδονικό Αγώνα προσφέροντας καταφύγιο σε αντάρτες της ομάδας του καπετάν Δούκα, τελώντας υπό την προστασία του μητροπολίτη Δράμας (και αργότερα εθνομάρτυρα μητροπολίτη Σμύρνης) Χρυσοστόμου και του προξένου Σερρών, Σαχτούρη.

Η γνωριμία του Χατζηκυριακού με τον ιερέα έγινε στα πλαίσια περιοδείας του πρώτου στην περιοχή. Ο παπά-Ευάγγελος μάλιστα λειτούργησε προς τιμήν του επιθεωρητή στην εκκλησία του χωριού κεκλεισμένων των θυρών, μνημονεύοντας τους αγωνιζόμενους και τους νεκρούς του Μακεδονικού αγώνα.

Στη συνέχεια ο παπά-Ευάγγελος μετατέθηκε στο Μελεγκίτσι (Μελενικίτσι), όπου εξακολούθησε να ενισχύει ενεργά τον αγώνα των ελληνικών ανταρτικών σωμάτων.

1905

-- Ο χειμώνας 1904-05 ήταν πολύ κρύος με τη θερμοκρασία να κατεβαίνει μέχρι και 7 βαθμούς κάτω από το μηδέν. Μια χιονοθύελλα ήρθε να επιβαρύνει ακόμη περισσότερο το ήδη χιονισμένο τοπίο και διέκοψε τη σιδηροδρομική συγκοινωνία μεταξύ Σερρών και Θεσσαλονίκης στις 14/27 Ιανουαρίου. Τα κρυολογήματα αφθονούσαν, ενώ τα φτωχότερα τμήματα του πληθυσμού δυσκολεύονταν περισσότερο εξαιτίας και της κερδοσκοπικής υπερτίμησης του άνθρακα και εν γένει κάθε καύσιμης ύλης. Τουλάχιστον δεν έλλειψαν οι φιλανθρωπικοί έρανοι, στο βαθμό που μπορούσαν να μπαλώσουν κάποια οικονομική ανάγκη. Κατά τ' άλλα, αν ξεχνούσε τις δυσκολίες των συμπολιτών του, ίσως κανείς και να γοητευόταν από το ειδυλλιακό χιονισμένο τοπίο. Στα μέσα του μήνα ο ανταποκριτής της *Κωνσταντινουπόλεως* περιέγραφε:

«Η πόλις μας ως και τα περίχωρα αυτής παρουσιάζουσι μίαν όπιν υπόλευκον, ένεκα της εν αφθονία πτώσεως της χιόνος, καλυψάσης το έδαφος διά παχυτάτου στρώματος. Οι λόφοι και τα περιστοιχούντα την πόλιν μας όρη άπαντα ανεξαιρέτως εισί κατάλευκα, παρουσιάζοντα τοιουτοτρόπως έκτακτόν τι θέαμα, όπερ, όσον ωραίον και μεγαλοπρεπές φαίνεται, τόσον λυπηρόν και μελαγχολικόν ταυτοχρόνως είνε.

Από δύο μηνών πανταχού ο καιρός εξακολουθητικώς διατηρείται τοιούτος υποστηριζόμενος υπό διαπεραστικότητας ψύχους, κατά το διάστημα δε της νυκτός παγώνει ισχυρώς.

Ενίστε ο ουρανός καθίσταται αίθριος και μας παρέχει μεν λαμπράς και ηλιολούστους ημέρας, συνοδευόμενας όμως, ως επί το πλείστον, υπό διαπεραστικού

ψύχους. Αι εκ του εσωτερικού ερχόμεναι ειδήσεις παριστάνουσι το ψύχος υπερβορινόν συνοδευόμενον συχνάκις και υπό παγεράς πνοής βορείων ανέμων. Εκτός τούτου σημειούνται πανταχού σχεδόν ισχυραί πτώσεις χιόνος καθιστώσα την συγκοινωνίαν σχεδόν αδύνατον.

Προ πολλών σχεδόν ετών η χώρα μας δεν υπέστη τας συνεπείας τοιούτου σκληρού και αποτόμου ψύχους, τούθ' όπερ εμποιεί τρόμον εις τας περισσοτέρας τάξεις του λαού, διότι συνήθως ενταύθα ο χειμών ου μόνον είναι γλυκός, αλλά και η χιών ενεφανίζετο συνήθως κατά τον Ιανουάριον μήνα, εξαφανιζομένη κατόπιν το πολύ εις διάστημα μιας εβδομάδος, κατόπιν δε τούτου επήρχετο η εκβλάστησις των δένδρων και εισήρχετο τις τοιουτοτρόπως πρωιμώτατα εις τας πρώτας του έαρος ημέρας [...]».

ΟΙ ΣΕΡΡΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΕΡΡΑΙΟΙ ΤΟ 1905

-- Ωστόσο, παρά τις χαμηλές θερμοκρασίες στις αρχές της χρονιάς, το θερμομέτρο της διασκέδασης ανέβαζαν κάθε βράδυ στο Δημοτικό Καφενείο δύο τραγουδίστριες, οι δεσποινίδες Καρολίν και Καμέλια, αφιχθείσες από τα καφωδεΐα της Θεσσαλονίκης, οι οποίες προσείλκυαν τη serraiκή νεολαία.

-- Στον *Ταχυδρόμο Κωνσταντινουπόλεως* της 14.01 διαβάζουμε ότι από τους εκατό χωροφύλακες, που είχαν αποπερατώσει τις σπουδές τους στη σχολή της Θεσσαλονίκης, οι 30 διορίστηκαν στις Σέρρες (οι 54 στη Θεσσαλονίκη και οι υπόλοιποι 16 στη Δράμα).

-- Στις 27 Ιανουαρίου/9 Φεβρουαρίου ανακοινώθηκαν τα επίσημα στοιχεία για την καπνοπαραγωγή στη διοίκηση Σερρών κατά το λήξαν έτος 1904 και τα νούμερα ήταν απογοητευτικά σε σύγκριση με την αμέσως προηγούμενη χρονιά.

<u>υποδιοίκηση</u>	<u>1904</u>	<u>1903</u>
Σέρρες	700.000 κιλά	1.600.000 κιλά
Δεμίρ-Ισσάρ	200.000 "	500.000 "
Πετρίτσι	13.000 "	- "
Μελένικο	2.000 "	20.000 "
Νευροκόπι	600.000 "	1.000.000 "
Άνω Τζουμαγιά	400.000 "	700.000 "

Η σημαντική μείωση της παραγωγής αποδόθηκε σε δύο παράγοντες: τη φύτευση των καπνών σε επιφάνεια μικρότερη κατά το ήμισυ συγκριτικά με το 1903, καθώς και στην ξηρασία που επικράτησε κατά το λήξαν έτος.

-- Στον *Ταχυδρόμο* της 05.02 διαβάζουμε ότι η δαπάνη για τις ελλείψεις του επισκευαζόμενου στρατιωτικού νοσοκομείου των Σερρών θα έφτανε τα 16.762 γρόσια. Εξάλλου τον Οκτώβριο της ίδιας χρονιάς ανακοινώθηκε η αγορά νέων επίπλων και ιατρικών εργαλείων για τις ανάγκες του στρατιωτικού νοσοκομείου.

-- Στις 26 Φεβρουαρίου/11 Μαρτίου, τελευταίο Σάββατο της Αποκριάς, ο ελληνικός Γυμναστικός Σύλλογος των Σερρών διοργάνωσε χοροεσπερίδα στη μεγάλη αίθουσα της Γρηγοριάδας σχολής. Στα διαλείμματα η φιλαρμονική έπαιξε

επιλεγμένα τραγούδια με τη φωνητική συνοδεία ορισμένων μαθητών του γυμνασίου, ενώ ο Νικολάου ερμήνευσε άριες όπερας.

Τη διοργάνωση είχαν αναλάβει οι Τικόπουλος, Ιωάννης Σχινάς και Καμπουχώρας. Όσον αφορά τους εκλεκτούς καλεσμένους, ορισμένα ονόματα: ο συνταγματάρχης Βεράντ με τη σύζυγό του, οι πρόξενοι Στουρνάρας, Ζλάτκος και Καρατζάς, Γάλλοι αξιωματικοί της χωροφυλακής, το ζεύγος Νικολάου, το ζεύγος Σταμούλη, το ζεύγος Μαρούλη κ.ά.

-- Όμως αυτή δεν ήταν η μοναδική αποκριάτικη εκδήλωση στην πόλη των Σερρών, οι κάτοικοι της οποίας φαίνεται ότι το 1905 είχαν πολλές επιλογές διασκέδασης. Αντιγράφω τον απολογισμό της *Journal de Salonique*:

«Η κάποια αναμνηχή που είχαμε τελευταία με την περιοδεία του Καρλ Μομέρτ και τις άλλες συναυλιακές διασκεδάσεις των καφενείων εξαφανίζεται και με τη Σαρακοστή όλα επιστρέφουν στην απόλυτη ηρεμία.

Στο δημοτικό καφενείο τραγούδησε το ζεύγος Μοντεσάνο και το τρίο d'Orsay. Τα ξεκαρδιστικά τραγούδια απέσπασαν πάταγο χειροκροτημάτων και όταν η δεσποινίδα Μαριάν απήγγειλε άσεμνα

πράγματα με πονηρές χειρονομίες, δεν μπορούσε κάποιος να κρατηθεί χωρίς να πει: «Πόσο αγνή, ενάρετη και ηθική είναι η αυτή η όμορφη Μαριάν»! Πραγματικά, η δεσποινίς Μαριάν είχε μεγάλη επιτυχία εδώ. Θα θυμάται τις Σέρρες.

Η περιοδεία Μομέρτ, που αναχώρησε για τη Δράμα, εδώ είχε αξιοσημείωτη επιτυχία. Ήταν πολύ ευχάριστο να βλέπει κανείς τις χαριτωμένες δεσποινίδες Μομέρτ να χορεύουν».

-- Τον Μάρτιο διοργανώθηκε στη Δράμα σχολική γιορτή υπέρ των 27 οικοτρόφων του ασύλου που είχε ιδρυθεί στην Αλιστράτη ύστερα από πρωτοβουλία του μητροπολίτη Δράμας Χρυσοστόμου και το οποίο διαχειρίζονταν οι αδελφότητες «Πρόοδος» της πόλης αυτής και «Αμφίπολη» της Αλιστράτης.

Οι οικοτρόφοι του ασύλου, κυρίως παιδιά που είχαν μείνει ορφανά εξαιτίας της δράσης των κομιτατζήδων, επισκέφτηκαν την πόλη της Δράμας και ήρθαν σ' επικοινωνία με τους μαθητές των σχολείων της. Ο Καφταντζής, επιμελητής του

Οικοτροφείου και διευθυντής των σχολείων της Αλιστράτης, εκφώνησε ενθουσιώδη λόγο για τα αγαθά που μπορούν να προκύψουν από μια τέτοια επικοινωνία, ενώ μια συγκινητική στιγμή ήταν όταν ένα από τα παιδιά απήγγειλε ποίημα σε στίχους του αρχιδιάκονου Θεμιστοκλή, που περιέγραφε την ιστορία τους, πώς το χέρι κάποιων δολοφόνων τα άφησε ορφανεμένα. Η γιορτή περιλάμβανε ακόμη τραγούδια των παιδιών, ομιλίες, αλλά και λαχείο εργοχείρων, από το οποίο συγκεντρώθηκαν 35 έως 40 λίρες υπέρ του οικοτροφείου της Αλιστράτης.

-- Στις 8/21 Μαΐου, ημέρα Κυριακή, επαναλήφθηκαν οι ετήσιες αθλητικές εξετάσεις των ελληνικών σχολείων με πολύ μεγάλη συρροή θεατών και τους πανταχού παρόντες επισήμους απ' όλες τις κοινότητες της πόλης. Τα μάτια όλων ήταν στραμμένα στους 200 αθλητές και στον καθηγητή της γυμναστικής, Γ. Κηπιώτη.

Εκτός από τ' αγωνίσματα στο εσωτερικό του γυμναστηρίου, το πρόγραμμα περιλάμβανε και αγώνα τρεξίματος από το χωριό Δερβέσιανη (σήμερα Οινούσσα) μέχρι την πόλη των Σερρών. Γύρω στις έξι η ώρα ακούστηκαν ζητωκραυγές έξω από το γυμναστήριο, καθώς έφτασε ο πρώτος: «Ένα νεαρό αγόρι λαχανιασμένο, εξουθενωμένο, χλωμό, μ' ένα στεφάνι από λουλούδια στο κεφάλι του, έρχεται και υποκλίνεται μπροστά στο μητροπολίτη Γρηγόριο».

Ο συντάκτης της *Journal de Salonique*, στον οποίο οφείλουμε την παραπάνω περιγραφή, δεν μας βοηθάει όμως πολύ με τ' όνομα του νικητή, καθώς έγραψε ότι αυτός λεγόταν... Παρούχ Πάνος (στα γαλλικά: Parouh Pano)! Ο Πάνος, λοιπόν, διένυσε 4 χιλιόμετρα σε 22 λεπτά, ενώ λίγα δευτερόλεπτα αργότερα έφτασαν και οι δύο συναθλητές του στο ίδιο αγώνισμα.

-- Τον Μάιο πέθανε στην Κωνσταντινούπολη ο Σερραίος Ιωάννης Αναστασιάδης, ευεργέτης των Εθνικών Φιλανθρωπικών Καταστημάτων, η εφορεία των οποίων αποφάσισε μεταξύ άλλων ως φόρο τιμής να πραγματοποιήσει την κηδεία του με δικές της δαπάνες, καθώς και ν' αναγείρει ειδική μαρμάρινη στήλη με κατάλληλη επιγραφή (και πάλι με δαπάνες των Εθνικών Φιλανθρωπικών Καταστημάτων) στον τάφο του εκλιπόντος στο νεκροταφείο της Ζωοδόχου Πηγής.

-- Στις 18 Ιουνίου/1 Ιουλίου νέος δασονομικός επιθεωρητής Σερρών διορίστηκε ο Τεβφίκ εφέντης (ως τότε εξελεγκτής στη Θεσσαλονίκη) αντικαθιστώντας τον Αχμέδ Εμίν εφέντη, ο οποίος μετατέθηκε στα Σέρβια.

-- Γνωρίζουμε κάποιες λεπτομέρειες από την επίσημη τελετή της απονομής των πτυχίων και των απολυτηρίων στους μαθητές του Γυμνασίου και του Παρθεναγωγείου της πόλης των Σερρών γύρω στις αρχές Ιουλίου.

Μετά τη λογοδοσία του γυμνασιάρχη Απόστολου Κωνσταντίνου, δύο από τους συνολικά δεκατέσσερις τελειόφοιτους απήγγειλαν προσφωνήσεις στην τουρκική και τη γαλλική γλώσσα. Η επιλογή των γαλλικών δεν έγινε τυχαία, καθώς παρών στην εκδήλωση ήταν και ο συνταγματάρχης Βεράντ, ο οποίος μάλιστα συνεχάρη τους μαθητές για την πρόοδό τους στη γλώσσα αυτή.

Το λόγο πήρε στη συνέχεια ο αρχιλογιστής της διοίκησης Σερρών, Μεχμέτ Κιαμίλ εφέντης εκφράζοντας την ικανοποίηση της οθωμανικής κυβέρνησης για τις προόδους των ελληνικών σχολείων. Η τελετή ολοκληρώθηκε με ομιλία του μητροπολίτη Γρηγόριου, του οποίου οι υποχρεώσεις στην Ιερά Σύνοδο είχαν ολοκληρωθεί, υπενθυμίζοντας στους πτυχιούχους των σχολείων ότι για να καταστούν χρηστοί πολίτες δεν θα έπρεπε ν' αποχωριστούν το δρόμο της αρετής.

-- Στα μέσα του μήνα έγινε η αντίστοιχη γιορτή και στο μικτό ισραηλιτικό σχολείο. Λόγω και του σαφώς μικρότερου μεγέθους της εβραϊκής κοινότητας της πόλης, η παρουσία του κόσμου ήταν μικρότερη, ωστόσο οι παριστάμενοι υπολογίζονταν σε 250, μεταξύ των οποίων εκπρόσωποι όλων των θρησκευτικών αρχών των Σερρών, ανώτεροι δημόσιοι υπάλληλοι, πρόξενοι, ο Βεράντ, άλλοι Γάλλοι αξιωματικοί και φυσικά οι γονείς των μαθητών και των μαθητριών.

Σ' ό,τι αφορά την εκδήλωση, ξεκίνησε μ' έναν απολογισμό του διευθυντή του σχολείου, ο οποίος ονομαζόταν Ντολμάν και αυτή ήταν η πρώτη χρονιά που υπηρέτούσε στις Σέρρες. Ακολούθως ορισμένοι μαθητές απήγγειλαν μονολόγους ή διαλόγους και στο τέλος απονεμήθηκαν τα βραβεία.

-- Στις αρχές Αυγούστου εντοπίστηκαν κρούσματα άνθρακα σε βοοειδή στη Νιγρίτα, στο Μπουγιούκ-Μαχαλά (σήμερα Μεγαλοχώρι) και σε χωριό του καζά

Δεμίρ Ισσάρ. Φαίνεται όμως ότι ήταν μεμονωμένα και δεν πήραν χαρακτηριστικά επιδημίας, καθώς στις 18 Σεπτεμβρίου/1 Οκτωβρίου η κτηνιατρική υπηρεσία του νομού Θεσσαλονίκης ανακοίνωσε την εξάλειψη των κρουσμάτων στις δύο πρώτες περιοχές.

-- Στις 10/23 Οκτωβρίου, κατά τις 4.25' π.μ., στις Σέρρες έγινε αισθητός ένας μάλλον μικρός σεισμός. Όμως και το βράδυ της 27^{ης} προς 28 Οκτωβρίου έγινε αισθητός νέος σεισμός, το επίκεντρό του οποίου βρισκόταν στο Άγιο Όρος.

-- Στις 6/19 Δεκεμβρίου πραγματοποίησε τα εγκαίνιά του στην Αθήνα ο νεοσύστατος «Μακεδονικός Σύλλογος ο Μέγας Αλέξανδρος», που προήλθε από τη συνένωση δύο σωματείων: του Μακεδονικού Συλλόγου με πρόεδρο τον Ρουσόπουλο και της νεοσύστατης Μακεδονικής Αδελφότητας. Το σερραϊκό ενδιαφέρον εν προκειμένω συνίσταται στο ότι κατά τις αρχαιρεσίες του συλλόγου πρόεδρος του εξελέγη ο Αθανάσιος Αργυρός από τη Νιγρίτα, ο οποίος τα επόμενα χρόνια θα εξελισσόταν σ' έναν από τους πρωτεργάτες του Μακεδονικού Αγώνα.

-- Στην αρχή του χρονολογίου είδαμε τα απογοητευτικά αποτελέσματα της καπνοπαραγωγής για το έτος 1904, όμως το 1905 ήταν πολύ καλό τουλάχιστον για τους βαμβακοπαραγωγούς. Σύμφωνα με τα στοιχεία, που δημοσιεύτηκαν στις 19 Δεκεμβρίου/1 Ιανουαρίου 1906, η σοδειά στο σαντζάκι των Σερρών ήταν ανεβασμένη κατά 120% συγκριτικά με το 1904 και τα πρωτεία είχαν οι υποδιοικήσεις Σερρών και Ζίχνης, όπου το βαμβάκι πωλούταν από 5 έως 6 ½ γρόσια. Η εφημερίδα *Κωνσταντινούπολις* προέβλεπε ότι «εντεινομένων των προσπαθειών, η διοικήσεις Σερρών θα αποβή η μάλλον βαμβακοφόρος επαρχία του κράτους».

Δεν γνωρίζουμε τα ακριβή νούμερα, ωστόσο στα μέσα του 1905 οι εκτιμήσεις προέβλεπαν παραγωγή 15.000 κιλών στην επαρχία Σερρών (έναντι 9.000 κιλών το 1904). Για την περιοχή της Νιγρίτας οι εκτιμήσεις του Ιουνίου προέβλεπαν παραγωγή 60.000 κιλών, για την κωμόπολη Τζουμαγιά-Μπαρακλή 40.000 κιλά και για τα Πορόια παραγωγή 35.000 κιλών. Ωστόσο δεν γνωρίζουμε σε ποιο βαθμό οι εκτιμήσεις αυτές τελικά επαληθεύτηκαν.

Μακεδονικός Αγώνας

Για τις δράσεις των ελληνικών ανταρτικών ομάδων στην περιοχή των Σερρών (κυρίως την άνοιξη του 1905) πολύ λίγες πληροφορίες δημοσιεύτηκαν στον τύπο. Οι μεν εφημερίδες της Κωνσταντινούπολης βρίσκονταν σε δύσκολη θέση εκ των πραγμάτων, οι δε αθηναϊκές εστίαζαν το ενδιαφέρον τους κυρίως στα θύματα των Βούλγαρων κομιτατζήδων – στον βαθμό που ορισμένες εξ αυτών ασχολούνταν με τις εξελίξεις στη Μακεδονία.

Κατ' εξαίρεση, στις 28.04 το *Σκριπ* δημοσίευε το τηλεγράφημα του ανταποκριτή του στον Βόλο, κατά το οποίο «*σώμα ελληνομακεδονικών αποπειραθέν να προχωρήσει προς την Ανατολικήν Μακεδονίαν, ημποδίσθη υπό τουρκικού στρατού εξελθόντος εκ Σερρών. Το ελληνομακεδονικόν σώμα συνεπλάκη προς τον τουρκικόν στρατόν, εφρονεύθησαν δε κατά την συμπλοκήν δέκα νιζάμηδες και πέντε Μακεδόνες*».

Στις 22.10 η ίδια εφημερίδα αναδημοσίευε από την *Ανατολική Επιθεώρηση* την είδηση για την ολοκλήρωση της δίκης –έντεκα μέρες νωρίτερα στη Θεσσαλονίκη– των δώδεκα Ελλήνων αναρτών, οι οποίοι είχαν συλληφθεί κοντά στη Δοβίστα στα τέλη του περασμένου Μαΐου (π.η.). Οι δέκα εξ αυτών καταδικάστηκαν σε φυλάκιση 18 μηνών, ενώ οι υπόλοιποι δύο κατηγορούμενοι και μαζί μ' αυτούς τέσσερις κάτοικοι της Δοβίστας και ο Λυσίμαχος Βασιλείου από τις Σέρρες αθώωθηκαν.

Έργα και ημέρες κομιτατζήδων

-- Στις 12.03 η εφημερίδα *Αθήνα* αναδημοσίευσε τηλεγράφημα από τις Σέρρες για διάφορους «άθλους» των βουλγαρικών συμμοριών στο σαντζάκι. Ένας από αυτούς ήταν η επίθεση της συμμορίας του Δέδο Ηλία σε τέσσερις χωρικούς από το Κρούσοβο (σήμερα Αχλαδοχώρι). Μάλιστα, ο ένας από αυτούς ήταν Βούλγαρος κι επειδή οι ληστές υποπτεύονταν ότι σκόπευε να εισέλθει στην ελληνορθόδοξη εκκλησία, τον έσφαξαν για το λόγο αυτό.

-- Τον Απρίλιο, στον ποταμό Στρυμόνα κοντά στο χωριό Ρούπελ βρέθηκαν τα πτώματα τριών Ελλήνων από το Σάβιακο (Βαμβακόφυτο), που είχαν εξαφανιστεί

από τον προηγούμενο μήνα. Ήταν οι Ι. Αतिकότσης, Γ. Αतिकότσης και Η. Μερτάνης, οι οποίοι έφεραν τραύματα με μαχαίρι στον τράχηλο και την καρδιακή χώρα.

[Για να είμαστε απόλυτα ακριβείς, στη συγκεκριμένη περίπτωση η δολοφονία αποδόθηκε σε κομιτατζήδες όχι βάσει συγκεκριμένων στοιχείων, αλλά λόγω των απειλών που συχνά δέχονταν οι κάτοικοι του χωριού από τους κομιτατζήδες.]

-- Στις 5/18 Μαρτίου η συμμορία του Ράδεφ περικύκλωσε την οικία του προκρίτου Βασίλη Τσιλεμότη (ή Τσιτεμπώτη) στο χωριό Έλσιανη (σήμερα Καρπερή). Εκεί βρίσκονταν οι Χαράλαμπος Διαμάντης και τα αδέρφια Απόστολος και Πέτρος Αντωνίου. Οι άνδρες του Ράδεφ πυροβόλησαν από τα παράθυρα στο εσωτερικό του σπιτιού με αποτέλεσμα ο πρώτος να χάσει τη ζωή του και να τραυματιστούν οι άλλοι δύο.

-- Στις 30 Ιουλίου/12 Αυγούστου αντάρτες σκότωσαν στο Εγρί-Δερέ (σήμερα Καλλιθέα Δράμας) τον πρόκριτο Βασίλειο Κομπόκη, τη νύφη και ένα από τα παιδιά του, ενώ στη συνέχεια έκαψαν την οικία του ίδιου και του αδερφού του.

-- Στις 3/16 Αυγούστου το βράδυ, κομιτατζήδες έσφαξαν τον επιστάτη και τον φύλακα του χωριού Μελενίτσι (Μελενικίτσι).

-- Γύρω στον Αύγουστο με αρχές Σεπτεμβρίου βουλγαρική συμμορία έπιασε έξω από τη Ραχωβίτσα δύο από τους προκρίτους του χωριού, τα αδέρφια Αβράμιο και Θεόδωρο, τους οποίους και σκότωσαν, ενώ την ίδια τύχη είχαν ο επιστάτης και ο φύλακας μιας έπαυλης στην περιοχή. Η συγκίνηση στην πόλη των Σερρών ήταν πολύ μεγάλη, ώστε την ημέρα της κηδείας των τεσσάρων θυμάτων η αγορά έμεινε κλειστή σε ένδειξη πένθους.

Μάλιστα σε σχετική επιστολή, όπως δημοσιεύτηκε στην τεργεσταία *Νέα Ημέρα* (πιθανόν αναδημοσίευση από εφημερίδα της Κωνσταντινούπολης), εκφράζονταν παράπονα για την αδράνεια όχι μόνο της τουρκικής χωροφυλακής, αλλά και των Γάλλων αξιωματικών τόσο για τα εγκλήματα στη Ραχωβίτσα όσο και για όλες τις δολοφονίες στο διαμέρισμα των Σερρών, τις οποίες ο επιστολογράφος μετρούσε σε τριάντα έξι.

-- Στις 19 Οκτωβρίου/1 Νοεμβρίου, ο δάσκαλος του χωριού Κρούσοβο, Περικλής Αστεριάδης, και ο εφημέριος Γιοβάννης (παπα-Ιωάννης), δολοφονήθηκαν μεταξύ Ελεσνίτσας (σήμερα Φαιά Πέτρα) και Τσερβίστας (Καπνόφυτο), ενώ επέστρεφαν στο χωριό τους από την πόλη των Σερρών οδοιπορώντας.

<p>ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΑΣΤΕΡΙΑΔΗΣ</p>		<p>PERICLES ASTERIADES</p>
<p>Ὁ ἐκ Καταφυγίου τῆς Μακεδονίας καταγόμενος, καὶ ἐν Κρούσσῳ Ἑλληνοδιδάσκαλος, περὶ οὗ ἐν τῷ προηγουμένῳ ἡμῶν φύλλῳ, ἐν τῇ στήλῃ τῶν Βουλγαρικῶν Θηριωδιῶν διελέγομεν ὅτι ἐδολοφονήθη ὑπ' ἐνεδρευόντων ληστῶν Βουλγάρων, εἰς διώρον ἀπὸ τοῦ Δεμίρ-Ἰσσάρ τῆς ἐπαρχίας Σερρῶν ἀπόστασιν, μεταξύ Τσερβίτσας καὶ Ἐλεσνίτσας περὶ ὥραν 11ην τῆς ἡμέρας τῆ 19ῆ Ὀκτωβρίου, καθ' ὃν χρόνον μετέβαινον ἐκ Δεμίρ-Ἰσσάρ εἰς τὴν ἐν Κρούσσῳ θέσιν αὐτοῦ.</p>	<p>Originaire de Kataphygis, instituteur grec à Kroussovon (Macédoine) Voyez dans l'article: Sauvageries bulgares inséré dans le numéro précédent comment il a été assassiné par des brigands bulgares en embuscade à deux heures de distance de Dermir-Issar (circonscription de Serrès) entre Tchirvitsa et Elesnitsa le 19 octobre à 11 heures du matin alors qu'il se rendait de Dermir-Issar à son poste à Kroussovon.</p>	

-- Τον Νοέμβριο, στα σπίτια ενός Βούλγαρου δικηγόρου και τριών συμπατριωτών του δασκάλων στις Σέρρες βρέθηκαν κρυπτογραφικές επιστολές, σύμφωνα με τις οποίες σχεδιαζόταν η δολοφονία επιφανών μελών της ελληνικής κοινότητας (του μητροπολίτη, του Έλληνα προξένου, του γιατρού και προξένου της Αγγλίας Ιωάννη Θεοδορίδη, του Ι. Μάρκατση κ.ά.), καθώς επίσης η ανατίναξη με δυναμίτιδα της μητρόπολης, άλλων εκκλησιών, του δικαστηρίου και ορισμένων τζαμιών. Παράλληλα, στα υπόγεια των σπιτιών αυτών εντοπίστηκαν και κατασχέθηκαν φυσίγγια δυναμίτιδας, βόμβες και άλλες εκρηκτικές ύλες.

Σύμφωνα με την ελληνογαλλική εφημερίδα *Ο Μέγας Αλέξανδρος (Alexandre Le Grand)* του Κεντρικού Μακεδονικού Συλλόγου στο φύλλο της 15/29.11.1905, κατασχέθηκαν συνολικά 62 επιστολές. Αποστολείς ήταν ο Γιοβάν Αντώνωφ (γραμματέας του βουλγαρικού γυμνασίου των Σερρών), ο Αθανάσιος Σάιερ (γραμματέας της βουλγαρικής αρχιεπισκοπής) και οι δάσκαλοι Βλαδίμηρος Βλα-

στόφ και Χρήστος Καφταντζή, με παραλήπτες τον λήσταρχο Τάσκο και τον υπολοχαγό Αθανάσιο. Σε επιστολή με ημερομηνία 20 Ιουλίου ο αποστολέας ενημέρωνε για την ύπαρξη ελληνικού κομιτάτου με έδρα τις Σέρρες και για την αποτελεσματική αντιμετώπισή του εισηγούταν τη δολοφονία πολλών Ελλήνων με πρώτο και καλύτερο τον ιερέα των Καμινικίων, Παπαστέργιο. Σε δεύτερη επιστολή με ημερομηνία 2 Αυγούστου τονίζοταν η ανάγκη της δολοφονίας του Έλληνα προξένου, του Θεοδωρίδη και άλλων επιφανών Ελλήνων.

-- Στις 18 ή 22 Νοεμβρίου (π.η.), δύο Βούλγαροι υποδουόμενοι τους Τουρκαλβανούς δολοφόνησαν με περίστροφο τον πρώην εφημέριο της Βροντούς παπά-Ευάγγελο (ή Παπαβαγγέλη) σ' ένα από τα κεντρικότερα σημεία των Σερρών, στην αγία Παρασκευή, πολύ κοντά στο ελληνικό προξενείο. Ο Παπαβαγγέλης είχε αναζητήσει καταφύγιο στην πόλη των Σερρών δυο εβδομάδες νωρίτερα, εξαιτίας των απειλών που δεχόταν.

Μαζική ήταν η συμμετοχή των Σερραίων στην κηδεία του ιερέα, την οποία παρακολούθησαν περισσότεροι από 5000 άνθρωποι. Ως συνεργός συνελήφθη ένας βουλγαροδιδάσκαλος, ο οποίος διαπιστώθηκε ότι παρακολουθούσε το θύμα από την αγορά μέχρι τη στιγμή που έφτασε στην οδό της αγίας Παρασκευής.

-- Τριπλό ξεκαθάρισμα εσωτερικών λογαριασμών μεταξύ των κομιτατζήδων στον καζά Ζίχνης στις 24 Νοεμβρίου/7 Δεκεμβρίου: στην Προσοτσάνη και στο Καλαπότι (σήμερα Πανόραμα Δράμας) δολοφονήθηκαν οι ταμίες του κομιτάτου με την κατηγορία ότι είχαν καταχραστεί χρήματα, ενώ στη Σκρίτζοβα (σήμερα Σκοπιά) οικτρό θάνατο βρήκε ο επί τριακονταετία υπαρχηγός του τοπικού κομιτάτου, που ήταν και το πλέον ισχυρό κομιτάτο στον καζά, επειδή είχε τολμήσει να διαμαρτυρηθεί εναντίον διαταγής του κέντρου στη Σόφια.

-- Από την αρχή του 1905 παρατηρήθηκε αυξημένη εισροή Βουλγάρων εμπόρων –ή προσποιούμενων τους εμπόρους– στις Σέρρες, οι οποίοι έψαχναν εναγωνίως σπίτια στα κεντρικότερα σημεία της πόλης για να τα νοικιάσουν ή να τ' αγοράσουν. Αυτό δεν καθίστατο εφικτό χάρη στην παρέμβαση της δημογεροντίας της ελληνικής κοινότητας, που επενέβαινε προσφέροντας υψηλότερα ποσά.

Αυτός ο αντιπερισπασμός ήταν γενικά επιτυχημένος, όμως προς τα τέλη της χρονιάς, κατά τον Νοέμβριο, σκόνταψε στην απόφαση των αδελφών Χατζηαποστόλη να πουλήσουν σε Βούλγαρους τη μεγάλη οικία τους κοντά στην εκκλησία του αγίου Νικολάου. Ως προς το χρηματικό αντίτιμο υπάρχουν δύο εκδοχές: η μία ότι το σπίτι πουλήθηκε έναντι 1920 τουρκικών λιρών, όταν η προσφορά της ελληνικής κοινότητας ήταν μόλις κατά μία λίρα μικρότερη!· η δεύτερη ότι οι Βούλγαροι πρόσφεραν 1500 λίρες έναντι 1000 της ελληνικής κοινότητας, που δεν μπορούσε ν' αυξήσει το ποσό περισσότερο λόγω άλλων υποχρεώσεων.

Λίγες μέρες μετά, συγκεκριμένα στις 22 Νοεμβρίου/5 Δεκεμβρίου, η μητέρα των δύο αδερφών έτυχε να πεθάνει. Επειδή, όσο βρισκόταν εν ζωή, αυτή αρνιόταν επίμονα τις παρακλήσεις της κοινότητας για την αγορά του σπιτιού, ο μητροπολίτης Σερρών απαγόρευσε ρητά στους ιερείς να τελέσουν τη νεκρώσιμη ακολουθία, όπως και να συνοδεύσουν τη γυναίκα στην τελευταία της κατοικία. Παρά τις διαμαρτυρίες των δύο αδερφών, ο μητροπολίτης ήταν ανένδοτος. Αντίστοιχα και ο Βούλγαρος αρχιμανδρίτης αρνήθηκε να τελέσει την κηδεία φοβούμενος τις αντιδράσεις, ώστε τελικά η γυναίκα ενταφιάστηκε δύο μέρες μετά το θάνατό της στο εσωτερικό του πουληθέντος σπιτιού χωρίς θρησκευτική κηδεία.

Οι βουλγαρικές εφημερίδες

Τι υποστήριζαν όμως οι εφημερίδες της Βουλγαρίας; Σίγουρα δεν είχαν την ίδια οπτική της κατάστασης στην περιοχή, αλλά προπαγάνδιζαν το δικό τους εθνικό αφήγημα, όπως προκύπτει από κάποιες μικρές αναφορές στην ελληνόφωνη εφημερίδα *Φιλιπούπολις* μέσα στη χρονιά:

-- Στις 27.01 η εφημερίδα μετέφερε τη φήμη ότι *«οι έλληνες εν Σέρραις εφόνευσαν τον εκεί αξιαγάπητον βούλγαρον βιβλιοπώλην Αθ. Νίκωφ»*.

-- Στις 08.02 συνόψιζε το περιεχόμενο επιστολής από τις Σέρρες, που είχε δημοσιευτεί σε εφημερίδα της Σόφιας, σύμφωνα με την οποία *«οι εκεί έλληνες απεφασίσαντες να φονεύσωσι ένα συμπολίτην αυτών έλληνα διότι διεπραγματεύετο να πωλήση την οικίαν του εις την βουλγαρικήν κοινότητα, επετέθησαν προ τινων ημερών κατ' αυτού και τον επλήγωσαν διά πελέκεως εις διάφορα μέρη του σώματος»*.

-- Στις 07.05 έγγραφε ότι «εν τη ανατολική Μακεδονία αι ελληνικά συμμορίαί επροχώρησαν μέχρι των χωρίων Δεμίρ Χισάρ και Πορόκ».

-- Στις 24.05 μετέφερε ανταπόκριση της Δνέβνικ από τη Θεσσαλονίκη για εμφύλιες διαμάχες στο βουλγαρικό κομιτάτο. Συγκεκριμένα έγγραφε ότι «εν τη περιφερεία Σερρών ιδίως διαπράττονται αι αισχρότεροι πράξεις μεταξύ των βουλγαρικών συμμοριών, τας οποίας εγώ –γράφει ο ανταποκριτής– δεν τολμώ να μεταδώσω, διότι θεωρώ άισχιστον να καταστήσω γνωστά τοιαύτα συμβαίνοντα εκεί μεταξύ αδελφών».

-- Δύο μέρες μετά μετέφερε από τις βουλγαρικές εφημερίδες την πληροφορία ότι ο ανταποκριτής των *Times*, Μπάουτσερ, είχε ολοκληρώσει την επίσκεψή του στις Σέρρες, απ' όπου θα μετέβαινε στην Καβάλα «προς εξέταση των καταστροφών ας προϋξένησαν εις αυτά [σ.σ. εννοεί τα χωριά] αι ελληνικά συμμορίαί».

-- Στις 15.11 αναπαρήγαγε την πληροφορία ότι «το εν Σέρραις ελληνικόν κομιτάτον απηγόρευσεν εις τους έλληνας πολίτας να κάμνωσιν αγοραπωλήσεις μετά των βουλγάρων. Και επειδή –λέγουσιν αι “Μεταρρυθμίσεις”– βούλγαροι έμποροι εν Σέρραις δεν υπάρχουν, διά τούτο οι βούλγαροι χωρικοί δυσκολεύονται εις την προμήθειαν των αναγκαίων αυτοίς».

-- Στο παιχνίδι της βουλγαρικής προπαγάνδας συμμετείχε και ο απεσταλμένος των βρετανικών *Times* στη Σόφια, ο οποίος τον Νοέμβριο του 1905 έκανε λόγο περί απόπειρας δολοφονίας του επιτετραμμένου του εμπορικού πρακτορείου της Βουλγαρίας στις Σέρρες, ο οποίος ονομαζόταν Τσόλτσεφ, από κάποιον Έλληνα ονόματι Νικολάου ύστερα από παρότρυνση του ελληνικού κομιτάτου, καθώς και για τον τραυματισμό στον αριστερό βραχίονα ενός καθηγητή του βουλγαρικού σχολείου των Σερρών ονόματι Γκορτσίλωφ από κάποιον Λεωνίδα.

Σ' αυτό το δημοσίευμα των *Times* απάντησε η εφημερίδα *Νέα Ημέρα* της Τεργέστης σε έντονο ύφος: «Απορούμεν ότι το παγκοσμίου φήμης φύλλον αναγράφει αβασανίστως ψεύδη, άτινα αναγιγνωσκόμενα μεν εν ταις στήλαις του «*Courrier de Sorphie*» την ιλαρότητα και τον γέλωτα προκαλούσιν, αναγραφόμενα όμως εν σπουδαία εφημερίδι αληθή οδύνην προξενούσι τοις φίλοις της αληθείας και του δικαίου. Επιτρέπεται εις τον κ. Μπάουτσερ ν' αποστέλλη αυτολεξεί εις τον «*Λονδίνειον Χρόνον*» τους

βουλγαρικούς λήρους και τας κακοβούλους διαδόσεις, η δ' εν λόγω εφημερίς καλή τη πίστει ν' αναγράφη απαισίας συκοφαντίας εις βάρος λαού ευγενούς και καταδυναστευομένου, ούτινος η Αγγλία υπήρξεν αείποτε ο ένθερμος θαυμαστής και ο ευμενής φίλος;».

Σύμφωνα με τη βουλγαρική εφημερίδα, το ρεπορτάζ της οποίας αβίαστα υιοθέτησε ο ανταποκριτής των *The Times*, στις 26 Οκτωβρίου/8 Νοεμβρίου ο Νικολάου Νούσκαλης μαζί με κάποιον νυχτοφύλακα Οσμάν πήγαν στο σπίτι του Τσόλτσεφ, όπου πρώτα επιχείρησαν ανεπιτυχώς να δολοφονήσουν τον καβάση (δηλαδή τον θυρωρό) Ραμίζ και στη συνέχεια όρμησαν στο σπίτι με πρόθεση να δολοφονήσουν το ίδιο τον Τσόλτσεφ. «*Ευτυχώς ο Ραμίζ, ο οποίος διακρίνεται για την ανδρεία και τη δύναμή του, κατόρθωσε να σπρώξει το δολοφόνο εκτός της οικίας και να κλείσει την πόρτα*» τελείωνε το ρεπορτάζ της *Courrier de Sophia*.

Σύμφωνα όμως με τη *Νέα Ημέρα* της Τεργέστης, η πραγματικότητα δεν είχε την παραμικρή σχέση με την παραπάνω ιστορία, αλλά ο Νικολάου έψαχνε νυχτιάτικα χειρουργό και αγνοώντας πού θα τον έβρισκε, χτύπησε (συνοδευόμενος από τον νυχτοφύλακα Οσμάν) την πόρτα του σπιτιού του Βούλγαρου εμπορικού πράκτορα· όμως ο θυρωρός ανοίγοντας την πόρτα και βλέποντας άγνωστο επισκέπτη άρπαξε αμέσως το περιστροφικό και πυροβόλησε κατά του Νικολάου, ο οποίος στη συνέχεια υπέβαλε μήνυση εναντίον του.

Σ' ό,τι αφορά τον τραυματισμό του δασκάλου Πασχάλη Γκορτσίλοφ μια μέρα νωρίτερα, το ενδιαφέρον ήταν ότι η επίσημη βουλγαρική εκδοχή αναγνώριζε ότι είχαν συλληφθεί και τρεις Βούλγαροι: οι δάσκαλοι Βλαδίμηρος Βλαγκώεφ και Ιβάν Αντόνοφ, καθώς και ο γραμματέας της βουλγαρικής κοινότητας Τίλκωφ. Όμως στην πραγματικότητα οι τρεις Βούλγαροι είχαν συλληφθεί με αφορμή την υπόθεση των κρυπτογραφημένων επιστολών, που αφορούσαν το σχεδιασμό δολοφονίας Ελλήνων –και όχι Βούλγαρων– προκρίτων!

-- Στο παιχνίδι της βουλγαρικής προπαγάνδας είχε πάρει μέρος και ο βιεννέζικος τύπος, ο οποίος στις 2/15 Νοεμβρίου μετέφερε τηλεγράφημα από τη Θεσσαλονίκη περί δήθεν πυροβολισμού του Βούλγαρου... μητροπολίτη των Σερρών από Έλληνες, όταν οι Σέρρες δεν διέθεταν Βούλγαρο μητροπολίτη!

Αντίστοιχα, στα τέλη της χρονιάς (π.η.) οι αυστριακές εφημερίδες απέδιδαν τον πυροβολισμό του Βούλγαρου ιερέα Μαντζάρωφ, που ήταν παράλληλα και ο πρόεδρος της βουλγαρικής κοινότητας των Σερρών, από Οθωμανό δράστη σε υποκίνησή του από το ελληνικό κομιτάτο.

ΠΡΟΣΩΠΑ

Κοινωνικά Ισραηλιτών Σερραίων

-- Στις 6/19 Μαρτίου παντρεύτηκαν στις Σέρρες ο Αβράμ Σιμαντόβ και η Βικτόρια Μ. Φαρατζή. Ο αδερφός της νύφης ήταν επικεφαλής στο τμήμα δικαστικών υποθέσεων της γενικής διεύθυνσης της Εταιρίας Καπνού στη Θεσσαλονίκη.

-- Στις 20.11 η *Journal de Salonique* ανέφερε τον αρραβώνα της Σερραίας δεσποινίδας Εστερίνας, κόρης του Μωυσή Σαλιέλ, με τον Ιωσήφ Αβράμ Φαρατζή, που εργαζόταν ως ακόλουθος στην Οθωμανική Εταιρία Φυσικού Αερίου.

Πανεπιστημιακά – Αναστασία Χατζηαράπη: Μια Σερραία φοιτήτρια με πτυχμή

-- Τέσσερις Σερραίοι φοιτητές αποφοίτησαν από το Εθνικό Πανεπιστήμιο Αθηνών το ακαδημαϊκό έτος 1904-05, οι τρεις εξ αυτών από την Ιατρική σχολή: ο Γεώργιος Σίμου, ο οποίος αρίστευσε στις επ' αδεία (πρακτικές) εξετάσεις του στις 29 Μαρτίου/11 Απριλίου, ενώ διδάκτορες της Ιατρικής (δηλαδή είχαν ολοκληρώσει το θεωρητικό μέρος των σπουδών τους) αναγορεύτηκαν ο Αθανάσιος Α. Ακριβιάδης από τις Σέρρες και ο Ευρυσθένης Χ. Θεοδωρίδης από την Αλιστράτη με βαθμό «λίαν καλώς» αμφότεροι.

-- Την ίδια χρονιά όμως έδωσε τις πτυχιακές της εξετάσεις και η πρώτη Σερραία φοιτήτρια του Εθνικού Πανεπιστημίου: η Αναστασία Κ. Χατζηαράπη, φοιτήτρια της Φιλοσοφικής, η οποία είδαμε ότι είχε εγγραφεί το Σεπτέμβριο του 1898. Όμως η εξέτασή της ήταν άκρως επεισοδιακή –η πρώτη άκρως επεισοδιακή εξέταση φοιτήτριας με ό,τι αυτό μπορούσε να συνεπάγεται ως προς την αντιμετώπιση της κοπέλας από τον τύπο.

Αξίζει τον κόπο να σταθούμε περισσότερο σ' αυτήν την παράξενη και οπωσδήποτε αναπάντεχη ιστορία με πρωταγωνίστρια την πρώτη Σερραία φοιτήτρια:

9/22 Ιουνίου 1905. Στις 2 μ.μ. στην αίθουσα της Φιλοσοφικής σχολής είχαν κληθεί για τις διδακτορικές (πτυχιακές) τους εξετάσεις τρεις φοιτητές: δύο αγόρια και ένα κορίτσι, η Αναστασία Χατζηαράπη. Το ένα αγόρι πέρασε τις εξετάσεις με «άριστα», ενώ η Χατζηαράπη και ο άλλος συμφοιτητής της βαθμολογήθηκαν με «λίαν καλώς».

Η κοπέλα δεν έμεινε καθόλου ικανοποιημένη από τη βαθμολογία και θεώρησε ότι είχε αδικηθεί. Δεν κράτησε τη σκέψη αυτή για τον εαυτό της, αλλά με τη λήξη της εξέτασης άρχισε ν' ακολουθεί τους εξεταστές από τη στιγμή που εκείνοι άρχισαν να εξέρχονται της αίθουσας μέχρι και έξω από το Πανεπιστήμιο αποκαλώντας τους «ανάξιους να λέγονται καθηγητές». Την τιμητική του είχε ιδίως ο κοσμήτορας της σχολής, Γρηγόριος Βερναρδάκης, στον οποίο η Αναστασία Χατζηαράπη επιτέθηκε με την ομπρέλα της στην πλατεία των ανακτόρων κατηγορώντας τον επίσης ως «ανάξιο»!

Το σκάνδαλο ήταν πρωτοφανές και το γεγονός ότι οι (σίγουρα ακραίες) διαμαρτυρίες προέρχονταν από μια φοιτήτρια, μεγέθυνε τις αντιδράσεις. «*Η χειραφετησις αυτό διδάσκει*» σχολίασε αφοριστικά η *Εστία* την επομένη.

«*Έως πού θα προχωρήση ύψιστε Θεέ, των γυναικών μας η χειραφεσία; Τι δε κίνημα ορμής και οργής χειραφετημένου θήλεος υπήρξε το ανυψώσαν χθες το λεπτόν εαρινόν ομβρελλίνον της δεσποινίδος Αναστασίας Χατζηαράπη κατά της πολιάς [= λευκής] κόμης του καθηγητού κ. Βερναρδάκη*» αναρωτιόταν στον ίδιο αφοριστικό τόνο και συντάκτης του *Άστεως*, που το τραβούσε ακόμη περισσότερο: «*Ηκούσαμεν έως τώρα μαθητάς γυμνασίων δέροντας τους καθηγητάς των. Φοιτηταί δεν είχαν ακόμη ανυψώσει χείρα κατά των διδασκάλων των, αν δεν μας σπατά η μνήμη. Και ιδού ότι μία φοιτήτρια εγκαινιάζει χθες και τας επιθέσεις κατά καθηγητών του Πανεπιστημίου. [...] Αλλά σκεπτόμεθα: Αν αντί να λάβη απλώς «λίαν καλώς» η δεσποινίς Χατζηαράπη, απερρίπτετο, τι θα εγίνετο τότε; Το εγχείριδιον (= μαχαίρι), το βιτριόλιον, ο θάνατος;*».

Στο ίδιο μήκος κύματος και το σχόλιο που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *Αθήναι*, περιέγραφε την αγανακτισμένη κοπέλα ως τον «*κατ' εξοχήν τύπο της χειραφετημένης γυναικός*», ενώ εξέφραζε ανησυχία για τους «*δυστυχείς*» άνδρες μιας και

στα δύο «μεγάλα όπλα του ωραίου φύλου», που κατά τον συντάκτη ήταν «το κάλλος» και «η γλώσσα», προστέθηκαν πλέον «και αι χείρες των χειραφετουμένων»!

Η Αναστασία Χατζηαράπη έγινε το πρόσωπο της ημέρας και αναμενόμενα έκανε δηλώσεις στις εφημερίδες. «Α, το τέρας. Εγώ ήμουν δι' άριστα και αυτός μου ηλάττωσε τον βαθμόν κατά δύο μονάδας. Σας παρακαλώ, κύριε, είνε καθηγητής αυτός;» δήλωσε εξαγριωμένη στην εφημερίδα *Αθήναι*, που περιέγραφε τη φοιτήτρια ως «28 περίπου ετών, μελαγχροινή με μεγάλους ζωηρούς οφθαλμούς».

Στο δε Άστυ δήλωσε ευθαρσώς ότι είχε προηγουμένα με τον καθηγητή: «Δεν με εχόνευε ποτέ... Πάντοτε με κατεδίωκε... Οσάκις επήγαινα να πω τίποτε εις το φροντιστήριον ή εις το μάθημα, ο κ. Βερναρδάκης με διέκοπτε αποτόμως, λέγων: «Παύσατε εσείς, δεσποινίς, τι ξέρετε εσείς;»». Για να καταλήξει: «Είνε Πανεπιστήμιον αυτό, κύριε; Να ισχύουν τα μπιλλιέτα και τα ρουσφέτια, να βγαίνουν εις την κοινωνίαν αμαθείς επιστήμονες διαθέτοντες μέσα, ενώ αδικούνται οι μελετημένοι, οι οποίοι έρχονται να πάρουν το δίπλωμά των με το σπαθί των; Εγώ δεν κατεδέχθηκα κανένα να παρακαλέσω... Επήγα και εκάθησα εις το σκαμνί υπερηφάνως διά τας μελέτας μου... Και όμως έγινα θύμα της τρομερωτέρας αδικίας!».

Κατά τον Βερναρδάκη πάλι, ακόμη και το «λίαν καλώς» ήταν επιεικής βαθμολογία για τη φοιτήτρια. Σχεδόν ένα μήνα μετά τα θλιβερά αυτά συμβάντα, η εφημερίδα *Σκριπ* αποκάλυπτε τις ερωτήσεις που είχε υποβάλει, όπως και τις βαθμολογίες που είχε δώσει, ο κάθε εξεταστής. Η ακρίβεια του δημοσιεύματος ελέγχεται, σύμφωνα πάντως μ' αυτό:

Ο Κόντος υπέβαλε στη Χατζηαράπη μια ερώτηση από τον «Αίαντα» και τη βαθμολόγησε αρχικά με «καλώς», το οποίο στη συνέχεια αναβάθμισε σε «λίαν καλώς». «Τι εστί Έρωσ; Πώς συλλαμβάνεται; Πού καταλήγει; κλπ.» ήταν η ερώτηση του Βάσση, που έδωσε στη φοιτήτρια το ένα από τα δύο «άριστα», ενώ το δεύτερο «άριστα» προήλθε από τον καθηγητή Χατζηδάκη. Οι Σακελλαρόπουλος, Πολίτης και Βερναρδάκης βαθμολόγησαν αρχικά με «μετρίως» την κοπέλα, αν και στη συνέχεια άλλαξαν τη βαθμολογία σε «καλώς» ύστερα από παράκληση του Βερναρδάκη, που μάλλον άδικα δέχτηκε την ομπρέλα στο κεφάλι του.

Δεν γνωρίζουμε την ερώτηση ούτε τη βαθμολογία του τελευταίου εξεταστή, του Καρολίδη, παρά μόνο ένα αρκετά ασυνήθιστο περιστατικό, που έλαβε χώρα κατά την εξέτασή του –εάν βέβαια δεχτούμε ως ακριβές το δημοσίευμα του Σκριπ: μόλις άκουσε την ερώτηση του καθηγητή, η Χατζηαράπη δήλωσε ότι ήταν ζαλισμένη και ζήτησε να εξέλθει για λίγο της αίθουσας, όπως και συνέβη, όταν δε επέστρεψε της τέθηκε άλλη ερώτηση, πιο εύκολη.

Τρεις μέρες μετά το επεισόδιο, η Σερραία φοιτήτρια δικάστηκε από τη Σύγκλητο του Εθνικού Πανεπιστημίου, η οποία αποφάσισε ν' αφαιρέσει από τη Χατζηαράπη το δικαίωμα αναγόρευσης σε διδάκτορα του πανεπιστημίου· παράλληλα απηύθυνε ερώτημα στη Νομική Σχολή για το χρονικό διάστημα που θα μπορούσε να διαρκέσει η ποινή, δηλαδή για πόσο θα έμενε χωρίς πτυχίο.

Τι συνέβη τελικά, αν και για πόσο χρόνο εφαρμόστηκε η απόφαση της Συγκλήτου δεν είναι γνωστό. Ωστόσο στον κατάλογο των διδασκόντων της Φιλοσοφικής Σχολής στα πλαίσια της επετηρίδας των πεπραγμένων κατά το ακαδημαϊκό έτος 1904-05, το όνομα της Αναστασίας Χατζηαράπη αναφέρεται κανονικά.

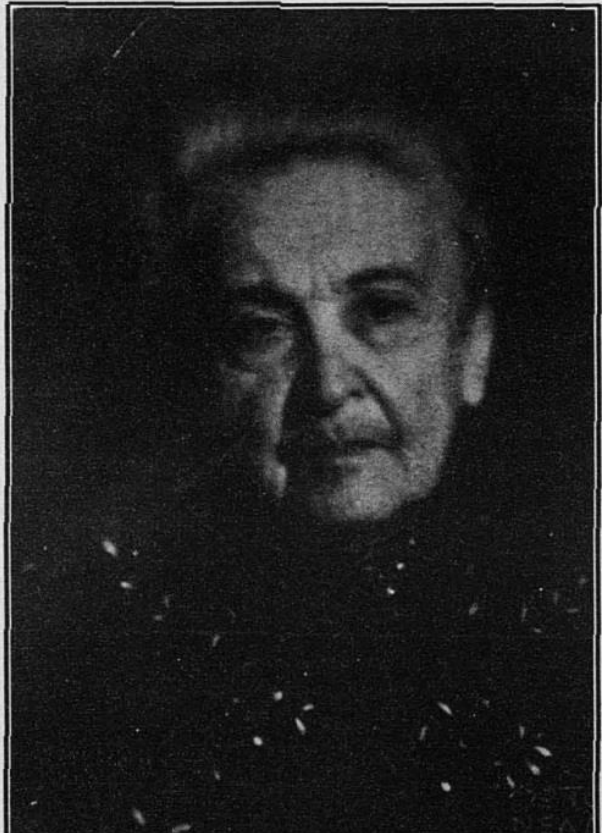
ΕΝ Τῃ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚῃ ΣΧΟΛῃ

α' Διδάκτορες.

27	Χριστόδουλος Γ. Τριανταφύλλου.	Ἰωάννινα	λίαν καλῶς
28	Ἀναστασία Κ. Χατζηαράπη . . .	Σέρραι (Μακεδονίας).	»
29	Ἰωάννης Μ. Ἀποστολάκης. . . .	Καλάμαι	ἄριστα

ΕΝΑ ΣΕΡΡΑΪΚΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Το 1905 κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Ι. Δ. Κολλάρου ένα παιδικό βιβλίο της Αρσινόης Παπαδοπούλου με τίτλο «Τα παραμύθια των Ελληνοπαιδών: Υπό την σκιάν της ελαίας». Για τη συγγραφέα να πούμε απλά ότι ήταν μια από τις πρωτοπόρους των ελληνικών γραμμάτων και δη της παιδικής λογοτεχνίας, η οποία είχε βρεθεί στο επίκεντρο της δημοσιότητας δέκα χρόνια νωρίτερα, όταν ο Εμμανουήλ Ροΐδης, πέραν όλων των άλλων γνωστός και για την όχι και τόσο μεγάλη συμπάθειά του στις γυναίκες συγγραφείς, είχε έρθει με την Παπαδοπούλου σε

*Η Αρσινόη Παπαδοπούλου σε ηλικία 80 ετών
(πηγή: Εθνικός Κήρυξ, 01.11.1933)*

αντιπαράθεση μέσω του τύπου με σχόλια κατά το σύνηθες καυστικό του ύφους.

Η Αρσινόη Παπαδοπούλου (1853-1943) ήταν εν μέρει Σερραία. Πατέρας της ήταν ο Γρηγόριος Παπαδόπουλος (1819-1873) από τη Νιγρίτα, ο οποίος είχε διατελέσει πρόεδρος του Συλλόγου για τη Διάδοση των Ελληνικών Γραμμάτων στηρίζοντας δυναμικά τη σύσταση και λειτουργία του Μακεδονικού Φιλεκπαιδευτικού Συλλόγου, ενώ διετέλεσε και διευθυντής του προξενείου στις Σέρρες.

Γιατί τώρα μας ενδιαφέρουν τα «Παραμύθια των Ελληνοπαίδων»; Το βιβλίο φιλοξενούσε διάφορες παιδικές ιστορίες της Αρσινόης Παπαδοπούλου, μία των οποίων διαδραματιζόταν στις Σέρρες! Ένα δημοσίευμα στο *Σκριπ* στις 13 Μαρτίου 1905 άφηνε να εννοηθεί ότι ο τίτλος ήταν «Γέφυρα», όμως το 1915 η ίδια ιστορία (επανα)τυπώθηκε από της εκδόσεις Κολλάρου με τίτλο «Ο ήρωας των Σερρών».

Δυστυχώς δεν στάθηκε εφικτό να βρω ακέραιο αυτό το υπό μία έννοια –ως προς τον τόπο δράσης τουλάχιστον– σερραϊκό παραμύθι. Έτσι θα κάνω μία μίξη. Αρχικά παραθέτω το εισαγωγικό κομμάτι, όπως ήταν γραμμένο στην έκδοση του 1915, ακολουθεί η σύνοψη της κύριας δράσης και έπεται το τέλος, όπως το είχε γράψει η Αρσινόη Παπαδοπούλου (και πάλι βάσει της έκδοσης του 1915).

Ο ΗΡΩΣ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ

- Θα μου ειπής, κανένα παραμύθι, που να έγεινε καμμιά φορά εις τόπο αληθινό, που τον είδες;

Ηρώτησεν ο μικρός Νίκος την μάμμη του.

- Παραμύθι, που να έγεινε εις τόπο αληθινό, που τον είδα;

Απήντησεν εκείνη.

- Δεν γίνονται, παιδί μου, συχνά κατορθώματα τόσο ωραία, τόσο απίστευτα, ώστε να μοιάζουν με παραμύθια, αλλ' όταν ήμουν μικρά και εξούσα με τους γονείς μου εις την Μακεδονίαν, μου έδειξαν μίαν μισοκρημισμένην γέφυραν ανάμεσα εις δύο καταπράσινα βουνά και μου διηγήθησαν την ιστορίαν, η οποία, αν και επέρασεν τόσα χρόνια από τότε, μένει πάντοτε ζωηρά εις την ενθύμησίν μου.

- Πού ήσουν, γιαγιά, εις την πατρίδα σου την Θεσσαλονίκη;

- Όχι, εις τας Σέρρας· είχομεν υπάγει εκεί να επισκεφθούμε μίαν θείαν μου, αυτή μας επήρε να περάσωμεν ολόκληρον ημέραν εις την εξοχήν εις ένα από τα δύο καταπράσινα εκείνα βουνά· εκεί είδα την γέφυραν, η οποία κρέμεται επάνω εις ένα φοβερό χάος.

- Συνέβη κανένας πόλεμος εκεί, γιαγιά; Πώς μ' αρέσει ν' ακούω ιστορίας με πολέμους!

- Όχι, παιδί μου, άκουσε· η γέφυρα εκείνη ήτο τόσο στενή, ώστε ούτε ελάφι δεν είχε ποτέ περάσει από εκεί, ούτε ήτο καν ίσια από επάνω, αλλά καμαρωτή· διότι εις παλαιούς χρόνους την είχαν κτίσει διά να μεταφέρουν το νερό από το ένα βουνό εις το άλλο· ήτο λοιπόν υδραγωγείον. Κάτω, καθώς σου είπα, ένα φοβερό βάραθρον ανοίγεται και το βλέ-

πει κανείς εις όλον το άγριόν του μεγαλείον, όταν κάθεται εις τα πλευρά του βουνού, εκεί όπου πυκνοί πλάτανοι το σκεπάζουν. Εκεί από υψηλά ένας καταρράκτης πηδά και με βοήν χύνεται εις τον ποταμόν, ο οποίος βαθειά κάτω από την γέφυραν περνά και πότε έχει ολίγον νερό, πότε είνε θολός, εξωγκωμένος, άγριος.

- Χείμαρρος θα είνε, γιαγιά;

- Ναι εύγε, Νίκο μου, χείμαρρος.

Λοιπόν το έτος εκείνο της ιστορίας μου, μεγάλη δυστυχία εβασάνιζε τας Σέρρας και όλα τα περίχωρα· ραγδαία βροχαί και χάλαζα δυνατή είχαν καταστρέψει τα γεννήματα. Ο χείμαρρος αυτός, ο οποίος περνά κάτω από την γέφυραν, περνά και από μέσα από την πόλιν των Σερρών· είχε λοιπόν πλημμυρήσει τότε και είχε παρασύρει καλύβας και είχε ρίψει φραγμούς εις αυλάς οικιών και είχαν έμβει εις αποθήκας εμπορικών καταστημάτων... Πολύ φοβερωτέρας ακόμη ζημίας είχε προξενήσει εις τας εξοχάς ένας άλλος μεγάλος ποταμός, ο Στρυμών, ή όπως τον λέγουν οι Τούρκοι το Μαύρο Νερό (Καρασού). Αυτός ποτίζει όλα τα πλούσια κτήματα και τ' αμπέλια και τας φυτείας του βάμβακος, όσαι επεκτείνονται εις τα περίχωρα των Σερρών. Τότε μάλιστα οι βαμβακοφυτεία ηπλώνοντο απέραντοι· διότι ήκμαζε κατά τους χρόνους εκείνους το εμπόριον τούτο, και ευρίσκετο όλον εις τας χείρας των Ελλήνων.

Από τας πλουσίας επίσης φυτείας των καπνών, του γλυκανίσου, του ριζιού, του αραβοσίτου, του σησαμιού, τίποτε δεν είχαν απομείνει· όλα αυτά τα προϊόντα της γης, όσα έφερον τον πλούτον εις τους

εργατικούς εκείνους κατοίκους, είχαν εντελώς καταστραφή· χιλιάδες πτωχών ανθρώπων, οι οποίοι έζων με το ημερομίσθιον από την καλλιέργειαν των αγρών, δεν εύρισκον πλέον εργασίαν και η πείνα εβασίλευεν.

Αλλ' οι Χριστιανοί, είτε ευτυχείς ήσαν οι χρόνοι είτε δυστυχείς, ήσαν ηναγκασμένοι πάντοτε να πληρώνουν πολλούς και βαρυτάτους φόρους εις τους Τούρκους. Έβλεπε λοιπόν κανείς το έτος εκείνο εις τους δρόμους μικρά παιδιά να πλανώνται γυμνά και χλωμά· διότι οι πατέρες των είχαν ριφθή εις την φυλακήν. Έβλεπεν επίσης πολλάς ηλικιωμένας γυναίκας και γέροντας εντροπιασμένους, με τρεμουλιαστά χέρια να ζητούν διά πρώτην φοράν της ζωής των ελεημοσύνην· διότι τα μεγάλα των παιδιά, εκείνα τα οποία με την εργασίαν των έφερον χρήματα εις το σπίτι, ευρίσκοντο φυλακισμένα διά χρέη.

Συνέπεσε το έτος εκείνο ένας μεγάλος βεζύρης να επισκεφθή τον Βαλήν· τον είχε στείλει από την Κωνσταντινούπολιν

ο Σουλτάνος. Ο Βαλής αφού έδωκε προς τιμήν του πολλά γεύματα μέσα εις το παλάτι του εις τας Σέρρας, εσκέφθη να δώση εις αυτόν και μίαν έκτακτον διασκέδασιν εις την μαγευτικήν εκείνην εξοχήν. Έγειναν λοιπόν μεγάλοι ετοιμασίοι· εις την γέφυραν πλησίον εις εν από τα δύο κατάφυτα βουνά, εστήθη πολυτελεστάτη σκιηνή και τάπητες βαρύτιμοι της Ανατολής εσπρώθησαν παντού επάνω εις την χλόην· μετεκομίσθησαν επίσης έως εκεί επάνω τα πολυτελέστερα κρυστάλλινα και χρυσά και αργυρά σκεύη της τραπέζης του Βαλή. Δούλοι πολλοί και μαύραι χορεύτριαι ωδηγήθησαν εκεί διά να διασκεδάσουν τους επισήμους ξένους με χορούς, με τα νέφια των και με άσματα, ενόσω θα διήρκει το γεύμα. Ο Βαλής μόνος του ήλθε να επιθεωρήση τας προετοιμασίας, αλλά δεν εφάνη εντελώς ευχαριστημένος. Ήθελε να δώση εις τον φιλοξενούμενόν του μίαν εντελώς ασυνήθιστον διασκέδασιν, διά να την ενθυμήται και όταν αναχωρήση. [...]

Ο Τούρκος βαλής, λοιπόν, φιλοξενεί τον Μεγάλο Βεζύρη σε μια εξοχή των Σερρών. Για να τον ψυχαγωγήσει, καλεί τους Χριστιανούς της περιοχής να περάσουν με το άλογό τους από μια πολύ στενή γέφυρα, κάτω από την οποία υπήρχε άβυσσος. Όλοι διστάζουν να επιχειρήσουν αυτό το πολύ επικίνδuno εγχείρημα, εκτός από ένα ορφανό ελληνόπουλο των Σερρών, ο Ευάγγελος. Με τόλμη καρβαλικεύει το άλογό του και μ' ένα ορμητικό άλμα υπερπηδά την άβυσσο. Έκπληκτος ο βαλής, ρωτά το παιδί τι θα ήθελε να του χαρίσει: κανένα μεγάλο τσιφλίκι, να γίνει υπασπιστής του Σουλτάνου ή κάποιο διαμαντένιο παράσημο;

Η σ υ ν έ χ ε ι α...

- Τι θέλεις να σου δώσω; τον ερωτά ο Βαλής. Ό,τι και αν επιθυμήσης, δεν θα το αρνηθώ.

- Ένα καφέ, Βαλή μου, θέλω!
Ενόμισαν ότι εξήτει τον καφέ δια να συνέλθη.

- Ειπέ μου, τι θέλεις να σου δώσω! Επανέλαβεν ο Βαλής· αυτό το κατόρθωμα αξίζει ό,τι και αν ζητήσης. Θέλεις ένα μεγάλο κτήμα, ένα τσιφλίκι, με εισόδημα ώστε να ζήσης πλέον σαν αφέντης;

- Μήπως προτιμάς, τον ηρώτησεν ο Βεζύρης, να σε πάρω μαζί μου εις την Κωνσταντινούπολιν, εις το Σουλτανικό παλάτι, να γείνης υπασπιστής του Σουλτάνου; Παλληκάρι σαν και σένα αξίζει να βγαίνη μαζί του εις το πλάι του.

- Αφού είσαι Έλλην, διέκοψεν ο Βαλής, βέβαια αγαπάς την δόξαν! Θέλεις να σου προσφέρωμεν κανέν αδαμαντοκόλλητον παράσημον;

- Μήπως σου αρέσει καλλίτερα, αντί να σε λέγουν Ευάγγελο μονάχα, να σε ονομάσωμε από σήμερα Ευάγγελο Εφένδη; ή Ευάγγελο Πασσά;

Επέμενεν ο Βεζύρης.

Τον Βεζύρην εκείνον η ανδρεία πάντοτε τον ενθουσίαζεν, αλλά την ημέραν εκείνην, το καλόν γέυμα, εκεί επάνω εις την εξοχήν, είχε φέρει εις εξαιρετικώς καλήν διάθεσιν.

- Ένα καφέ, μόνο θέλω!

Επανέλαβε τώρα με σταθεράν φωνήν ο νέος. Αλλ' αυτόν τον καφέ ζητώ να μου τον ψήσουν με όλα τα χαρτιά εις όσα είνε γραμμένα μέσα τα χρέη των Χριστιανών.

Εσιώπησαν διά μίαν στιγμίν ο Βαλής και ο Βεζύρης και εκύτταζαν με θαυμασμόν τον νέον· έπειτα ο Βαλής εκτύπησε τας χείρας.

- Πήγαινε, είπεν εις τον αξιωματικόν, ο οποίος έτρεξε να λάβη τας διαταγάς του, να μου φέρης εδώ τον εισπράκτορα των φόρων με τα βιβλία του.

Και εις την άκραν της γεφύρας, εις το κατάφυτο βουνό, μία μεγάλη πυρά εφεγοβόλησε την άναψαν με τα χαρτιά όσα εξεσχίσθησαν από μέσα από το μεγάλο

βιβλίον, εις το οποίον εγράφοντο τα χρέη των Χριστιανών.

Ο καφές, με αυτά εψηθή. Από τας σκοτεινάς φυλακάς εκατοντάδες χριστιανών αφέθησαν ελεύθεροι και επανεύρον τα τέκνα των, τας μητέρας των, τας οικογενείας των!

Όταν ο νέος επέστρεψεν εις την πόλιν, πλήθος λαού τον συνώδευε· πολύ πριν φθάση, μία γραία, πτωχικά ενδυμένη, έτρεξε με νεανικόν βήμα. Ήτον η μητέρα του· είχε παραγγείλει ο Ευάγγελος να μη της ειπούν τίποτε διά να μη τρομάξη.

- Μου το είπαν, παιδί μου, το έμαθα εγώ και ευθύς έτρεξα εις την εκκλησίαν· εις τις πλάκες επάνω έπεσα και έβρεξα με τα δάκρυά μου τα μάρμαρα· εσήκωσα έπειτα το κεφάλι μου και είδα τον Παντοκράτορα ζωγραφισμένο, καθώς είνε στη μέση με τα χέρια απλωτά, και τον παρεκάλεσα. Αυτόν που προστατεύει όλον τον κόσμον, να μην αφήση να χαθή ένας τέτοιος γυιός... Ο Θεός, παιδί μου, με ήκουσεν, ας είνε δοξασμένος!

- Μητέρα, είπεν ο νέος, ενώ της φιλούσε το χέρι, δεν ζήτησα για σένα τίποτε· διότι είνε ιδικόν μου χρέος να σε συντηρώ με την εργασίαν μου.

- Και θέλω άλλον θησαυρόν εγώ, από σένα; απήντησεν η γραία, ενώ έμβαινε μαζί του εις την πτωχικήν των καλύβην.

- Ω! τι ωραία ιστορία! Είπεν ο Νίκος, και τα μάτια του εσπινθηροβόλousαν. Είνε πολύς καιρός αφότου συνέβη αυτό;

- Μόλις εκατό χρόνια παιδί μου. Η θεία μου η οποία μου το διηγήθη, είχε γνωρίσει η ίδια τον νέον.

Τ Ε Λ Ο Σ

1906

Δύο απώλειες

-- Μια πολύ σημαντική απώλεια για τους Σερραίους το 1906 ήταν ο θάνατος του μεγάλου ευεργέτη Γρηγορίου Ρακιτζή, ο οποίος πέθανε στην πόλη της Πάτρας στις 8/21 Αυγούστου, τέσσερις μέρες πριν κλείσει τα 72 του χρόνια. Τις επόμενες μέρες το σώμα του μεταφέρθηκε και θάφτηκε στην πόλη των Σερρών.

Στον *Νεολόγο των Πατρών* της 09.08 διαβάζουμε λίγα λόγια για τον νεκρό:

ΘΑΝΑΤΟΣ ΟΜΟΓΕΝΟΥΣ

Ἀπεβίωσε χθές ἐνταῦθα ὁ Γρηγόριος Κωνσταντίνου, ὁμογενὴς ἐκ Σερρῶν τῆς Μακεδονίας, παθὼν ἐκ συγκοπῆς. Ὁ μεταστάς, τετιμημένος καὶ διὰ τοῦ χρυσοῦ Σταυροῦ, ἦν μέγας εὐεργέτης τῶν Σερρῶν, οἰκοδομήσας καὶ ἀφείς εἰς τὴν κοινότητα αὐτῶν Παρθενάγωγεῖον, Σχολεῖον Ἀρρένων συντηρούμενον μέχρι σήμερον δι' ἐξόδων του. Ἀφίνει πρὸς τούτοις μεγάλην οἰκίαν, ἣτις θὰ χρησιμεύσῃ ὡς Προξενεῖον Ἑλληνικὸν καὶ ἄλλα διάφορα φιλανθρωπικὰ ἔργα. Ἦτο ἡλικίας 72 ἐτῶν καὶ διεκρίνετο διὰ τὰ ὑπέροχα αἰσθήματά του. Τὸ σῶμα του ταρχευόμενον μερίμνη τῆς συζύγου του, ἐνταῦθα, θὰ μεταφερθῆις Σέρρας πρὸς ἐνταφιασμόν.

Στις 25 Αυγούστου/7 Σεπτεμβρίου, ημέρα Παρασκευή, η ταριχευμένη σωρός του Γρηγορίου Ρακιτζή, τοποθετημένη σ' ένα καλλιτεχνικό φέρετρο από καρυδιά, έφτασε στην πόλη των Σερρών με το τρένο. Ο σιδηροδρομικός σταθμός της

πόλης κατακλύστηκε γι' ακόμη μια φορά από τους Σερραίους, οι οποίοι έσπευσαν να υποδεχτούν τον μεγάλο ευεργέτη της πόλης, δυο μέρες προτού τον συνοδέψουν στην τελευταία του κατοικία.

Στην κηδεία του Ρακιτζή (27 Αυγούστου/9 Σεπτεμβρίου) παρόντες ήταν ο διοικητής, εκπρόσωποι όλων των κοινοτήτων, οι πρόξενοι, οι πολιτικές αρχές, ο δήμαρχος, τα σχολεία της πόλης και φυσικά πολλοί ακόμη Σερραίοι. Γεμάτα από κόσμο ήταν τα παράθυρα και τα μπαλκόνια όλων των σπιτιών στη γειτονιά, όπου βρισκόταν και το σπίτι του εκλιπόντος.

Στις δύο και μισή τουρκική ώρα ξεκίνησε η πομπή, που μετέφερε τον τιμημένο νεκρό στον μητροπολιτικό ναό των Σερρών. Στην τελετή χοροστάτησε ο μητροπολίτης Γρηγόριος με τη συμμετοχή όλου του κλήρου της πόλης. Μεταξύ των ομιλητών, επικήδειο εκφώνησε και ο δημοσιογράφος (ανταποκριτής της εφημερίδας *Αλήθεια* στις Σέρρες) Δημοσθένης Μέλφος, ο οποίος αναφέρθηκε στο φιλανθρωπικό έργο του Γρηγορίου Ρακιτζή υπέρ των σχολείων της πόλης.

-- Μία ακόμη είδηση, που οπωσδήποτε έθλιψε τους Σερραίους, ήταν ο θάνατος του πρώην προξένου της Ελλάδας στην περιοχή, Ιωάννη Στουρνάρα, η κηδεία του οποίου πραγματοποιήθηκε στα Ιωάννινα στις 24 Οκτωβρίου/6 Νοεμβρίου 1906. Από το σχετικό αφιέρωμα της εφημερίδας *Εμπρός* αποσπούμε τα εξής:

«[.] Νους διαγωγής και καρδία ενθουσιώδης, χαρακτήρ έντιμος και ήθος σεμνόν συνεδυάζοντο με ένα απεριόριστον πατριωτισμόν εν αυτώ και μίαν νευρώδη θέλησιν, ήτις δεν εγνώριζεν εμπόδια.

Ως πρόξενος εν Σέρραις ο Ιωάννης Στουρνάρης εν ημέραις χαλεπαίς υπήρξεν ο παρήγορος σύντροφος των Ελληνικών πληθυσμών, ο εγκαρδιώνων πάντας να εμμένουν πιστοί εις την θρησκείαν και τον εθνισμόν των, ο μεταβαίνων από χωρίου εις χωρίον της περιφερείας του διά να μεταδίδη τον ίδιον αυτού ενθουσιασμόν και την αγάπην προς την πατρίδα. Η εργασία του δε αύτη δύναται να κριθή εκ των αποτελεσμάτων της ως η εθνικωτέρα πασών. Το προξενείον των Σερρών ήτο νυκτός και ημέρας ανοικτόν εις πάντας. Εν αυτώ εύρισκον όλοι την ζητουμένην ανακούφισιν και παρηγορίαν. Δεν παρήρχετο δε ουδεμία ημέρα χωρίς το έργον του να παρουσιάση και μίαν επιτυχίαν [...]».

Ο Αθανάσιος Αργυρός στην Αμερική

Στις 8 Αυγούστου (ν.η.), ο Σερραίος δικηγόρος Αθανάσιος Αργυρός βρέθηκε στη Νέα Υόρκη, όπου έδωσε διάλεξη γύρω από το μακεδονικό ζήτημα υπό την ιδιότητα του προέδρου του Μακεδονικού Συλλόγου. Η ομιλία του ήταν εκτός των άλλων κι ένα κάλεσμα προς την ελληνική κοινότητα της αμερικανικής μεγαλούπολης για οικονομική ενίσχυση των «εν Αθήναις εθνικών σωματείων» απέναντι στις κρίσιμες στιγμές και τις προκλήσεις που αντιμετώπιζαν οι Έλληνες της Μακεδονίας την περίοδο εκείνη εν μέσω ενός πολυμέτωπου ακήρυχτου πολέμου.

Υπήρξαν εκείνοι –πολλοί– που ανταποκρίθηκαν, υπήρξαν όμως κι εκείνοι που από την πρώτη στιγμή εξέφρασαν τη δυσπιστία τους, Μεταξύ των τελευταίων ήταν η εφημερίδα *Ατλαντίς*, που είχε μεγάλη κυκλοφορία μεταξύ της αμερικανικής ομογένειας. Είναι απόλυτα χαρακτηριστικό το δηλητηριώδες σχόλιο της εφημερίδας στη διάλεξη του Αργυρού:

«Τα εν Αθήναις σωματεία, τα οποία ο περιοδεύων ενταύθα πρόεδρος ενός αυτών απεκάλεσεν εθνικά, υποπεσών ούτω εις ουσιώδη ανακρίβειαν και υπερβολήν, είνε απλώς ιδιωτικά. Αρκούμεθα δε να σημειώσωμεν περί αυτών ότι, ένεκα της φύσεώς των άλλως τε, είνε ανεξέλεγκτα και ανεύθυνα και ότι συγκρούονται προς άλληλα ου μόνον κατά τα μέσα της ενεργείας, αλλά και κατά το θεμελιώδες πρόγραμμα. Υπαρχόντος δε και του πικροτάτου μαθήματος της «Εθνικής Εταιρίας» ήτις τόσας συμφοράς επεσώρευσεν εις το έθνος, καλόν είνε, εάν δεν παρεφρονήσαμεν εκ νέου, να παραιτηθώμεν της επικινδύνου πλάνης, ότι τούτο ή εκείνο το ιδιωτικόν σωματείον θα σώση την Κρήτην ή την Μακεδονίαν. Πρέπει να παραιτηθώμεν της ολεθρίας και αντεθνικής πλάνης, ότι το Ελληνικόν Κράτος, η Εθνική αντιπροσωπεία, η Ελληνική κυβέρνησις δεν έχουσι τον νουν και τα μέσα να διεκδικήσωσι τα εθνικά συμφέροντα, πρέπει δε ν' αναθέσωμεν τας ελπίδας μας εις το σωματείον του κ. Καζάζη ή του κ. Αργυρού ή του κ. Καρακατσάνη [...]».

Άμεση ήταν η απάντηση του Αθανασίου Αργυρού. Σε επιστολή του, που φιλοξενήθηκε στις σελίδες της *Ατλαντίδας* στις 13.08, διευκρίνιζε:

«Αλλ' εγώ δεν ήλθον εις την Αμερικήν διά τα άξια και ιερά ταύτα ταμεία. Ασχολούμενος ιδιαιτέρως εις την Μακεδονικήν υπόθεσιν, ήλθον εις την Αμερικήν να κηρύξω την

μακεδονικήν ιδέαν και να υποδείξω κυρίως πώς αι εν Αμερική ελληνικά παροικία δύνανται δι' ηθικών, δηλ. μη χρηματικών μέσων να συντρέξωσι τον μακεδονικόν αγώνα. Κατά δε την ομιλίαν μου εν Νέα Υόρκη έθιξα ή μάλλον ανέπτυξα δι' ολίγον το ζήτημα τούτο, ενώ δεν παρέλειψα εις στενωτέρους κύκλους να υποδείξω τι ενόμιζον ότι έπρεπε να γείνη υπό την έποψιν της ηθικής συνδρομής του μακεδονικού αγώνος εκ μέρους των ελληνικών παροικιών της Αμερικής. [...]

Το να συστήσω εις τους ομογενείς της Αμερικής να συντρέξωσιν υλικώς σωματεία εθνικά, προς τα οποία δύνανται να έχωσιν εμπιστοσύνην, και τούτο το θεωρώ καθήκον μου [...] διότι γνωρίζω ποίας υπηρεσίας προσφέρουν ταύτα εις τους εθνικούς αγώνας, διότι γνωρίζω πόσον δύναται να εξυπηρετηθή σήμερον ο μακεδονικός αγών διά των σωματείων, διότι γνωρίζω πόσαι υλικά υποχρεώσεις περιβάλλουν τα σωματεία ταύτα».

Υπήρξε ανταπάντηση της εφημερίδας στην οποία δεν αξίζει να σταθούμε, όσο στην πολεμική που συστηματικά άσκησε στον Αθανάσιο Αργυρό και τους συνεργάτες του (Στέφανος Δραγούμης, Καζάζης κ.ά.) τα επόμενα χρόνια –από ένα σημείο και μετά και ελέω δημοσιογραφικού ανταγωνισμού, μετά τη συνεργασία του Αργυρού με την επίσης ομογενειακή εφημερίδα *Θερμοπόλαι*.

Η επίθεση ανέδειξε και το χάσμα στο εσωτερικό της σερραϊκής κοινότητας. Για παράδειγμα, στις 20.08 η *Ατλαντίς* δημοσίευσε μια άκρως επιθετική επιστολή με ημερομηνία 15 Απριλίου 1906, υπογεγραμμένη γενικά από αντιπροσώπους των ελληνικών κοινοτήτων Σερρών, Άνω Τζουμαγιάς, Νευροκοπίου, Αλιστράτης, Νιγρίτας, Βαρακλή Τζουμαγιάς, Δεμίρ Ισσαρίου, Μελενίκου, Ποροΐων, Πετριτσης και Ζηλιάχοβας. Ούτε λίγο ούτε πολύ η επιστολή κατηγορούσε τον Στέφανο Δραγούμη και τον Αθανάσιο Αργυρό για «ιδιοτελείς σκοπούς» και «πανσλαβιστικά βλέψεις» (!), όχι γιατί προπαγάνδιζαν την ύπαρξη σλαβόφωνων στην περιοχή Σερρών, αλλά για το περίφημο υπόμνημα του Δραγούμη που διαπίστωνε το προφανές, ότι το νότιο τμήμα της Μακεδονίας ήταν αμιγώς ελληνικό, ενώ παραδεχόταν το επίσης προφανές, ότι στην περιοχή των Σκοπίων πλειοψηφούσε το σλαβικό στοιχείο.

Σερραίοι στην Αθήνα

-- Αρκετοί ήταν οι Σερραίοι φοιτητές που αποφοίτησαν από το Εθνικό Πανεπιστήμιο της Αθήνας κατά το ακαδημαϊκό έτος 1905-06:

Στο τμήμα Φυσικών της σχολής Φυσικών και Μαθηματικών Επιστημών οι Δημήτριος Χόνδρος και Δημ. Νικολάου με βαθμό «άριστα» αμφότεροι.

Στην Ιατρική σχολή ο Γρηγ. Αθ. Γούναρης από την Αλιστράτη ολοκλήρωσε τις θεωρητικές του σπουδές και αναγορεύτηκε διδάκτορας με βαθμό «λίαν καλώς», ενώ τις πρακτικές εξετάσεις πέρασαν με επιτυχία οι Αθανάσιος Ακριβιάδης από τις Σέρρες και Ευρυσθένης Θεοδωρίδης από την Αλιστράτη, ο πρώτος με βαθμό «καλώς» και ο δεύτερος με «λίαν καλώς».

-- Μια ακόμη σερραϊκή καταξίωση εκπαιδευτικού χαρακτήρα, αλλ' αυτήν τη φορά γένους θηλυκού, είχαμε στα πλαίσια της γιορτής του Αρσακείου στην Αθήνα στις 25 Ιουνίου/8 Ιουλίου, όταν ανακοινώθηκε ότι η καταγόμενη από τις Σέρρες μαθήτρια Κλεοπάτρα Α. Τσαλίκη είχε κερδίσει τη δεύτερη θέση στο Ράλειο διαγωνισμό με θέμα «Τις η διαφορά του αγροτικού από του αστικού βίου». Στη νεαρή Σερραία δόθηκε έπαινος και μια ωραία ανθοδέσμη.

-- Στην Αθήνα μετακόμισε ο Σερραίος γιατρός Ι. Μ. Θεοδωρίδης. Σε αθηναϊκή εφημερίδα δημοσιεύτηκε η παρακάτω αγγελία τον Ιούνιο:

«Ο κ. Ι. Μ. Θεοδωρίδης παθολόγος ιατρός, πρώην εξωτερικός βοηθός των Νοσοκομείων της πόλεως των Παρισίων και επί σειράν ετών ιατρός του Νοσοκομείου της Ελ. Κοινότητος Σερρών, ειδικώς ασχοληθείς εν Γαλλία, Γερμανία και Ελβετία εις την εσωτερικὴν παθολογίαν δέχεται καθ' εκάστην από της 3-5 μ.μ. Οδός Γης Σεπτεμβρίου 67 Α'. Τους απόρους δωρεάν».

Η ισραηλιτική κοινότητα των Σερρών.

Με μοναδική πηγή τα δημοσιεύματα της γαλλόφωνης εφημερίδας *Journal de Salonique* είναι ευκαιρία να γνωρίσουμε λίγο καλύτερα την ξεχασμένη εβραϊκή κοινότητα της πόλης μέσα από τα έργα και τις ημέρες των μελών της το 1906.

-- Στις 26 Φεβρουαρίου/11 Μαρτίου γιορτάστηκε το Πουρίμ, κάτι σαν το εβραϊκό καρναβάλι. Στα πλαίσια του εορτασμού, το σωματείο των πρώην μαθητών του ισραηλιτικού σχολείου των Σερρών έδωσε μια θεατρική παράσταση στην ισπανοεβραϊκή γλώσσα. Η διασκευή του θεατρικού έργου (γαλλικός τίτλος «Les Deux Frères Disparus») έγινε από τον Μορίς Σιμαντόβ, ενώ δύο εκ των πρωταγωνιστριών ήταν η Εστερίνα Αμπραβανέλ και η Εστέρ Μπαχάρ Αβράμ.

Παρόντα στην εκδήλωση ήταν και τα μέλη του ελληνικού φιλοδραματικού σωματείου «Ομίλος Ερασιτεχνών», που στα διαλείμματα μεταξύ των πράξεων κρατούσαν το ενδιαφέρον του κοινού παρουσιάζοντας τα καλύτερα αποσπάσματα του ρεπερτορίου τους.

-- Στις 25 Ιουνίου/8 Ιουλίου τέλεσαν τους γάμους τους ο γιος του ζεύγους Αβράμ Ραμπένο Κοέν Μπεναρντούτ και η κόρη του ζεύγους Ιούδα Αμπραβανέλ, αλλιώς ο Ισαάκ και η Φλор. Ο γαμπρός εργαζόταν στο πολυκατάστημα Victor Tiring & Frères της Θεσσαλονίκης, ενώ ο πατέρας της νύφης ήταν αποστολέας (πρακτικά ιδιωτικός ταχυδρόμος) στις Σέρρες.

Εξάλλου στις αρχές της χρονιάς (στο φύλλο της 11.01) η γαλλόφωνη εφημερίδα είχε γνωστοποιήσει και τους αρραβώνες των δύο νέων. Ωστόσο δεν είναι σαφές αν οι τελετές πραγματοποιήθηκαν στις Σέρρες ή στη Θεσσαλονίκη.

-- Στις 5/18 Ιουλίου το θεατρικό τμήμα του σωματείου «Les Amis de l'Instruction» παρουσίασε στο καλοκαιρινό θέατρο «Θάλεια» το έργο «Σαούλ» του Αλφίερι με σκοπό τη διάθεση των εσόδων (35 λίρες) στην ανακαίνιση του ισραηλιτικού σχολείου της πόλης.

Τον Σαούλ υποδύθηκε «εξαιρετικά» ο νεαρός Μορίς Σιμαντόφ, η ερμηνεία του οποίου «αποθεώθηκε» από τους θεατές. Τους υπόλοιπους ρόλους ερμήνευσαν οι κύριοι Ζ. Εσκενάτζη, Κοέν, Περάχια, Μπενουζίλιο και οι δεσποινίδες Στρούμζα και Περαχία. Μετά το τέλος της παράστασης, ο Α. Εσκενάτζη, ως εκπρόσωπος της ισραηλιτικής κοινότητας, αφού ευχαρίστησε το κοινό, παρατήρησε ότι η εκπαίδευση γκρεμίζει τις τεχνητές διαχωριστικές γραμμές μεταξύ ανθρώπων διαφορετικών φυλών και θρησκειών και τους βοηθάει να έρθουν πιο κοντά.

-- Στις 12.07 η *Journal de Salonique* ανακοίνωσε τους αρραβώνες του Δανιήλ Χ. Φλορεντίν και της καβαλιώτισσας Εστερίνα Α. Μόλχο στις Σέρρες.

-- Τέλη Ιουλίου με αρχές Αυγούστου επέστρεψε στις Σέρρες ο στρατιωτικός γιατρός Μοριτζ Γκαμπάι, ο οποίος τα προηγούμενα χρόνια βρισκόταν στη Θάσο κερδίζοντας τη συμπάθεια των κατοίκων του νησιού.

-- Στις 27.08 η εφημερίδα ανακοίνωσε τους αρραβώνες του σερραίου Ισαάκ Μωυσή Φαρατζή με τη δεσποινίδα Ρισέτα.

-- Στις 18.10 διαβάζουμε για την τέλεση στις Σέρρες των αρραβώνων του Ελί Α. Ματαλόν, διευθυντή του οίκου ενδυμάτων «Fratelli Goldenberg», με την Εστερίνα Εσκενάζη, κόρη του Σερραίου εμπόρου Ελί Εσκενάζη.

-- Στις 13/26 Νοεμβρίου παντρεύτηκαν στις Σέρρες η Ματθίλδη Φλορεντίν, κόρη του Χαΐμ εφέντη Φλορεντίν, με τον Μεναχέμ Εσκενάζη από την Καβάλα.

Άλλες ειδήσεις από την περιοχή των Σερρών

Είναι εξαιρετικά δύσκολη η αλίευση ειδήσεων από την περιοχή των Σερρών τη χρονιά αυτή, οι οποίες να μην είχαν σχέσεις με τα έργα και τις ημέρες των Βούλγαρων κομιτατζήδων ή τις αντιδράσεις των ελληνικών ανταρτικών σωμάτων.

-- Στις 16 Φεβρουαρίου η νεοϋορκέζικη *Ατλαντίς* έγραφε ότι ο όμιλος των Ερασιτεχνών στις Σέρρες είχε δώσει θεατρική παράσταση υπέρ των απόρων μαθητών. Λαμβανομένης υπ' όψει της διαφοράς στο ημερολόγιο και του απαιτούμενου χρόνου για τη μεταφορά της αλληλογραφίας στην άλλη άκρη του Ατλαντικού ωκεανού με τα μέσα της εποχής, αυτή η εκδήλωση θα πρέπει να τοποθετείται κοντά στις γιορτές των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς (π.η.).

-- Ο ανταποκριτής της *Journal de Salonique* στις Σέρρες εκθείαζε το έργο και τα σχέδια του δημάρχου Ακίλ βέη στο φύλλο της 15 Απριλίου: «Οι δρόμοι μας πλακοστρώνονται τακτικά: ο κάποτε τόσο ελαττωματικός φωτισμός είναι αισθητά καλύτερος: οι δημόσιοι κήποι μας και οι δρόμοι περιπάτου προσελκύουν τη διαρκή προσοχή του δημάρχου μας και κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού διατηρούνται σε αξιόπαινη κατάσταση καθαριότητας. Χάρη στις προσπάθειές του μια σιδερένια γέφυρα κατασκευάζεται

πάνω από τον χείμαρρο που διασχίζει την πόλη· ένας όμορφος δρόμος διαμορφώνεται από τα δημοτικά καφενεία μέχρι τον Άη Γιάννη, [όπου] θα φυτευτούν δένδροστοιχίες. Προγραμματίζεται επίσης να κατασκευαστεί ένα χαριτωμένο κiosk απέναντι από το φρούριο Χαμιδιέ, που θα προσφέρει ταμπάκο και διάφορα αναψυκτικά [...].»

-- Στις 21 Μαΐου/3 Ιουνίου οι μαθητές του γυμνασίου εκτέλεσαν γυμναστικές ασκήσεις υπό την καθοδήγηση του Μουσικογυμναστικού Συλλόγου των Σερρών, που αριθμούσε περισσότερα από 100 μέλη στα δύο χρόνια παρουσίας του. Χιλιάδες θεατές και μεταξύ τους όλοι οι επίσημοι της πόλης παρακολούθησαν την εξέλιξη των μαθητών, ενώ μια επίδοση που εντυπωσίασε, ήταν η διάνυση απόστασης 6 χιλιομέτρων σε 11 λεπτά από ένα νεαρό αγόρι ονόματι Κωνσταντίνο, ο οποίος μάλιστα έφτασε στο Στάδιο «γεμάτος σθένος και καλό χιούμορ».

-- Στις 11/24 Ιουνίου το βουλγαρικό σχολείο των Σερρών απένειμε βραβεία στους μαθητές του. Εν μέσω αναταραχής στην περιοχή, όπως και ευρύτερα στη Μακεδονία, η *Journal de Salonique* έκρινε σκόπιμο να περιγράψει τη συγκεκριμένη εκδήλωση, κάτι που δεν είχε κάνει για τα ελληνικά σχολεία της πόλης. Ο ανταποκριτής εντυπωσιάστηκε από την πειθαρχία των μαθητών, τους οποίους υπολόγιζε σε περίπου εκατό, ενώ σ' ό,τι αφορά την όλη εκδήλωση, δύο ενδιαφέροντα σημεία ήταν η παράλληλη μετάφραση της ομιλίας του διευθυντή από τη βουλγαρική στην τουρκική γλώσσα και η απαγγελία ποιημάτων από τους μαθητές στα τουρκικά, τα βουλγαρικά και τα γαλλικά.

-- Στις 6/19 Αυγούστου, ημέρα Σάββατο, το προξενείο της Αυστροουγγαρίας στις Σέρρες γιόρτασε τα γενέθλια του αυτοκράτορα Φραγκίσκου Ιωσήφ.

-- Στις 6 ή στις 13 Σεπτεμβρίου, ημέρα Τετάρτη, γύρω στις 8 το βράδυ, ο υπαστυνόμος Τσιακαμάς ή Τσικμάς με καταγωγή από ένα χωριό των Γρεβενών, που όμως υπηρετούσε στις Σέρρες, διερχόταν από την αγορά, όταν δέχτηκε πυροβολισμούς από άγνωστο σε κοντινή απόσταση. Το επόμενο πρωί ο άτυχος αστυνομικός πέθανε, προηγουμένως όμως είχε προλάβει να δώσει κατάθεση και να περιγράψει τον δράστη ως άνδρα χαμηλού αναστήματος, ο οποίος φορούσε βλάχικες κάλτσες.

Η αίσθηση μεταξύ των Σερραίων ήταν ότι ο δράστης προερχόταν μάλλον από τον κύκλο ξένων Οθωμανών, τους οποίους συχνά ο άτυχος αστυνομικός επέπληττε, επειδή κάθονταν στα καφενεία ως αργά τη νύχτα κάνοντας φασαρία. Μάλιστα είχε γίνει και στο παρελθόν απόπειρα εναντίον του για τον ίδιο λόγο.

Ωστόσο για την τουρκική αστυνομία τίποτε από αυτά δεν είχε σημασία, αλλ' αντιθέτως συνέλαβε τον παντοπώλη Μήκα Άγρο, τον δάσκαλο Σπ. Γκόρα, τον Κωνσταντίνο Κοντοντίνα (γιος ενός προκρίτου στα Σέρβια Κοζάνης) και τον Γεώργιο Μάντζαρη με καταγωγή από τη Βερδικούσα της Ελασσόνας, που κατά το παρελθόν είχε εργαστεί σε γνωστό εμπορικό κατάστημα της Αθήνας. Πού βασίστηκαν οι αστυνομικοί; Σε μια αναφορά του θύματος, ότι το μεσημέρι της επίθεσης είχε μεταβεί στο παντοπωλείο του Άγρου, όπου βρήκε τους τέσσερις άνδρες να τρώνε φασόλια, εκείνοι τον προσκάλεσαν να φάει το ίδιο φαγητό, όμως ο Τσιακαμάς αρνήθηκε και ο παντοπώλης του είπε αστειευόμενος «Τότε θα φας ρεβίθια»! Και όλη αυτή η ιστορία αποτέλεσε για την τουρκική αστυνομία ένα απίστευτα ισχυρό κίνητρο δολοφονίας!

-- Σε άλλα νέα, στα τέλη Οκτωβρίου ο γενικός πρόξενος της Αυστροουγγαρίας στη Θεσσαλονίκη, ονόματι Parga, επισκέφτηκε την πόλη των Σερρών, όπου παρέμεινε επί ένα διήμερο φιλοξενούμενος του καπνεμπόρου Κύρου Αναστασίου.

-- Στο χαμηλότερο σημείο τους βρέθηκαν στις αρχές Νοεμβρίου οι σχέσεις μεταξύ του Έλληνα προξένου, Τσαμαδού, με τις τουρκικές αρχές. Τη θρυαλλίδα της ήδη υποβόσκουσας έντασης αποτέλεσε το εξής περιστατικό:

Έξω από τις Σέρρες οι αρχές συνέλαβαν ένα χωρικό, ο οποίος έφερε όπλο. Λόγω και της δράσης τόσο Βούλγαρων κομιτατζήδων όσο και ελληνομακεδονικών σωμάτων στην περιοχή, οι αρχές όχι απλά δεν προσπέρασαν το συμβάν, αλλά άσκησαν υπέρμετρη βία για να μάθουν από τον χωρικό ποιος του είχε προμηθεύσει το όπλο κι εκείνος υπέδειξε τον καβάση (θυρωρό) του ελληνικού προξενείου, Γιαννάκη. Παρακάμπτοντας την υποχρέωσή τους να ενημερώσουν πρώτα τον Έλληνα πρόξενο, οι αρχές συνέλαβαν τον καβάση στη μέση της αγοράς μέρα μεσημέρι. Όταν ο διερμηνέας του προξενείου θέλησε να διαμαρτυρηθεί

στον Διοικητή για την παράνομη σύλληψη, εκείνος όχι απλά δεν τον δέχτηκε, αλλά έστειλε τον αρχιαστυνόμο των Σερρών στο προξενείο ν' ανακοινώσει τη διακοπή κάθε επικοινωνίας.

Αυτό ήταν το τελευταίο μιας αλυσίδας γεγονότων. Ήδη υπήρχε ένταση από τη συντονισμένη δράση ελληνομακεδονικών σωμάτων στην περιοχή με αποκορύφωμα την επιδρομή στο χωριό Καρατζάκιοϊ ως εκδίκηση για την επίθεση κομιτατζήδων στην οικία του Δημήτρη (Μητρούση) Γκογκολάκη και τη δολοφονία μελών της οικογένειάς του, ενώ επιβαρυντικά είχε επενεργήσει και η δολοφονία του Βούλγαρου βιβλιοπώλη Νίκωφ, πράξεις για τις οποίες ο μουτεσαρίφης των Σερρών επέρριπτε την ευθύνη προσωπικά στον Τσαμαδό, τον Έλληνα πρόξενο.

Ήδη στις αρχές Σεπτεμβρίου ο διοικητής των Σερρών απαγόρευσε στον μητροπολίτη την πρόσληψη δασκάλου που έφερε την ελληνική υπηκοότητα, ενώ για τον ίδιο λόγο ζήτησε και την παύση του γυμνασιάρχη Αθανάσιου Φυλακτού, του γυμναστή Σπηλιόπουλου και του μουσικοδιδάσκαλου Ν. Παπαναστασόπουλου. Παράλληλα απαγορεύτηκε στους δασκάλους να έχουν επαφές με το προξενείο, ενώ στις 8/21 Σεπτεμβρίου ακριβώς απέναντι από τον τοίχο του ελληνικού προξενείου στήθηκε αστυνομικό τμήμα, πυροδοτώντας στους Σερραίους το φόβο ενδεχόμενης σύλληψης, αν τυχόν πλησίαζαν στο κτίριο.

Η σύλληψη του καβάση, όμως, πυροδότησε μια άνευ προηγουμένου ένταση, με την Υψηλή Πύλη ν' απαιτεί από την ελληνική κυβέρνηση την απομάκρυνση του Τσαμαδού με συνεχή διαβήματα. Από την άλλη, η συνεχής προβολή κωλυμάτων από τις τουρκικές αρχές στην επικοινωνία των Ελλήνων κατοίκων –πλην όμως Οθωμανών υπηκόων– των Σερρών με το προξενείο ανάγκασαν και την ελληνική πλευρά να στηλώσει τα πόδια της. Μόνο όταν ήρθησαν τα κωλύματα αυτά, αναχώρησε «επ' αδεία» και ο Τσαμαδός από τις Σέρρες στις 25 Νοεμβρίου/8 Δεκεμβρίου ως κίνηση καλής θέλησης για την εξομάλυνση της κατάστασης. Στα πλαίσια της προσπάθειας για εκτόνωση της κρίσης είχε προηγηθεί και ανταλλαγή επισκέψεων μεταξύ του προξένου και του μουτεσαρίφη.

Στη θέση του Τσαμαδού διορίστηκε ο Σαχτούρης και ήδη στις 30 Νοεμβρίου

το *Εμπρός* δημοσίευε ένα λιτό τηλεγράφημα του Αθηναϊκού Πρακτορείου από την Κωνσταντινούπολη, που γνωστοποιούσε ότι «*Αι τουρκαϊκά αρχαί επανέλαβον τας σχέσεις των μετά του Ελληνικού προξενείου Σερρών*».

Ας σημειωθεί πάντως ότι στα τέλη της χρονιάς έκτακτο ποινικό δικαστήριο στη Θεσσαλονίκη αθώωσε τον Γιαννάκη, τον θυρωρό δηλ. του προξενείου, καθώς και τους δύο συγκατηγορούμενους του από το χωριό Δοβίστα.

-- Στις 13/25 Δεκεμβρίου δικάστηκαν στη Θεσσαλονίκη και αθώωθηκαν ο γιατρός Γ. Σίμος και ένας νοσοκόμος του ελληνικού νοσοκομείου των Σερρών, κατηγορούμενοι για παροχή ιατρικής βοήθειας σε τραυματία Έλληνα αντάρτη.

Μακεδονικός Αγώνας – Έργα και ημέρες κοιμηταζήδων

Η εφημερίδα *Αγών*, που πρακτικά ήταν δημοσιογραφικό όργανο των Ηπειρωτών και των Μακεδόνων, στο φύλλο της 27.07 δημοσίευσε στατιστικά στοιχεία, σύμφωνα με τα οποία από την 1η Ιανουαρίου έως τις 14 Ιουνίου 1906 στο σαντζάκι των Σερρών οι Βούλγαροι είχαν δολοφονήσει 24 Έλληνες.

Σε ειδικότερο επίπεδο, η ομογενειακή εφημερίδα της Νέας Υόρκης *Ατλαντίς* αποτελεί μία καλή πηγή πληροφόρησης για τις βιαιότητες ή τις απειλές των κοιμηταζήδων τόσο στην περιοχή των Σερρών όσο και ευρύτερα στη Μακεδονία αυτήν την πολύ κρίσιμη ιστορικά περίοδο, καθώς δημοσίευε τακτικά αλληλογραφία από διάφορα κέντρα της Μακεδονίας (ένα από αυτά ήταν και οι Σέρρες). Τα μειονεκτήματα είναι ότι τα μνημονεύόμενα συμβάντα δεν μπορούν εύκολα να προσδιοριστούν χρονικά, δεδομένων των παραγόντων που μνημονεύτηκαν πιο πάνω, συχνά κάποια επαναλαμβάνονταν σε περισσότερες αλληλογραφίες, ενώ πρόβλημα αποτελεί και η συχνά λάθος μεταφορά ονομάτων ή τοπωνυμίων.

Ωστόσο μέσα από τις ανταποκρίσεις της *Ατλαντίδος*, μπορούμε να εντοπίσουμε και κάποια μικροσυμβάντα που δεν έχουν καταγραφεί στα ιστορικά βιβλία. Για παράδειγμα στο φύλλο της 06.02.1906 η ομογενειακή εφημερίδα έγραφε για την ανεπιτυχή απόπειρα Βούλγαρων κοιμηταζήδων να εξοντώσουν τον Ευάγγελο Μουμτζή από το χωριό Σφελινός· κατά λάθος δηλητηρίασαν τον αδερφό του, Δημήτρη, λόγω της καταπληκτικής ομοιότητας των δύο ανδρών, όμως κι αυτός

τελικά επέζησε, καθώς του παρασχέθηκαν έγκαιρα τα αντίδοτα. Στο ίδιο φύλλο διαβάζουμε και για το πώς στο χωριό Κουμλή (σήμερα Αμμουδιά) βουλγαρική συμμορία επιχείρησε να σκοτώσει τον ομογενή Πότσε, όμως απέτυχε χάρη στην έγκαιρη παρέμβαση των Τούρκων συγχωριανών του παρ' ολίγον θύματος.

* Μια ενδεικτική παράθεση ειδήσεων από το αρχείο της Ατλαντίδος μέχρι και τον Νοέμβριο του 1906 με βάση την ημερομηνία δημοσίευσης (ν.η.) και όχι πότε έλαβαν χώρα τα γεγονότα αυτά:

Στις **16.02** έγραφε ότι: Στο χωριό Σκριτζοβα (Σκοπιά) κομιτατζήδες δολοφόνησαν μια γυναίκα, συγγενή της οικογένειας Κομπόκη που είχε αποτελέσει στόχο των κομιτατζήδων κάποιους μήνες νωρίτερα στο χωριό Εγρί-δερέ.

Στις **09.04** περιέγραφε τη συμπλοκή του τουρκικού στρατού με Βούλγαρους κομιτατζήδες υπό την αρχηγία του Παυλώφ στη Ράμνα (Ομαλό). Οι κομιτατζήδες εγκλωβίστηκαν σε μια οικία και, για να καταφέρουν να διαφύγουν, άρχισαν να ρίχνουν βόμβες κατά των στρατιωτών, οι οποίοι τους είχαν περικυκλώσει. Ωστόσο όχι απλά δεν τα κατάφεραν, αλλά από τις βόμβες κήκκαν οι ίδιοι.

Στις **05.05** διαβάζουμε: Κοντά στις Σέρρες, τουρκικά στρατεύματα κατέστρεψαν εντελώς ένοπλη βουλγαρική συμμορία αποτελούμενη από 38 άτομα.

Στις **09.05** έγραφε: Συμμορία επτά κομιτατζήδων εισέβαλε στο χωριό Βέρτζιανη (Ψυχικό) και κατευθύνθηκε στην οικία ενός έμπορου. Εκείνος απουσίαζε, οπότε οι κομιτατζήδες απήγαγαν και στη συνέχεια σκότωσαν τον πατέρα, τους δύο αδελφούς, τους δύο γαμπρούς, τη σύζυγο και τον 5χρονο γιό του εμπόρου.

Στις **05.07**: Πληροφορίες από τις Σέρρες ανέφεραν τη σύλληψη δασκάλου βουλγαρικού χωριού, επειδή είχε στην κατοχή του τοπογραφικές στατιστικές και κατάλογο δολοφονιών από βουλγαρικές συμμορίες. Στο ίδιο φύλλο διαβάζουμε πως ο Βέλλιος Μάσκαρης από το Κρούσοβο επέστρεφε στο χωριό του από τη ζωοπανήγυρη του χωριού Τόριτσα (κοντά στο Μελένικο) μαζί με τέσσερις σχισματικούς, οι οποίοι τον δολοφόνησαν καθ' οδόν.

Σε τρία δημοσιεύματα στις **18, 21 και 24.07** διαβάζουμε πώς κομιτατζήδες μαχαίρωσαν κατοίκους του Σάβιακου, ενώ επέστρεφαν στο χωριό τους από την

πόλη των Σερρών, όπου είχαν πάει για να επισκεφτούν την εβδομαδιαία αγορά. Κατά πάσα πιθανότητα το έγκλημα έγινε κοντά στο χωριό Μελενικίτσι. Όσον αφορά τα ονόματα των θυμάτων, υπήρχε το συνηθισμένο πρόβλημα ν' αναγράφονται διαφορετικά ανάλογα με την ημερομηνία της αλληλογραφίας. Είναι διασταυρωμένο πάντως ότι επρόκειτο για τους Μήτα Κέπα, φύλακα στο μοναστήρι της Κούλας (Παλαιόκαστρο) και Σπάση Ντέκα, μουχτάρη του Σάβιακου. Το διπλό έγκλημα έγινε στις 6/19 Ιουνίου (σύμφωνα με το Ημερολόγιο στην ηλεκτρονική σελίδα της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης των Σερρών).

Στις **27.07** η *Ατλαντίς* έγραψε ότι το χωριό Έλσιανη (Καρπερή) εξαναγκάστηκε να υποκύψει στις πιέσεις των βουλγαρικών συμμοριών και να επιδώσει αναφορά ότι γινόταν σχισματικό.

Στις **15.08**: Δεύτερος ιερέας του χωριού Κρούσοβο (Αχλαδοχώρι) δολοφονήθηκε με μαχαίρι στη μέση του δρόμου. Την ίδια τύχη είχε και ο προηγούμενος ιεράς λίγο καιρό νωρίτερα. Την ίδια μέρα δημοσιεύτηκε και μια σύντομη επιστολή από τις Σέρρες σχετικά με τη γενική κατάσταση στην ευρύτερη περιοχή:

«Ολόκληρος η Ανατολική Μακεδονία έχει εγκαταλειφθή εις το έλεος του Υψίστου, οι δε δυστυχείς ομογενείς υποφέρουσι τα πάνδεινα από τους κακούργους του Κομιτάτου, χωρίς να έχωσι την ανάλογον υποστήριξιν των επιτοπίων αρχών. Δύο Βουλγαρικά συμμορία διατρέχουσι τα βουλγαρόφωνα χωρία της πεδιάδος Σερρών, εν τω μέσω των οποίων ευρίσκεται η Ελληνική κομόπολις Κάτω Τζουμαγιά. Ούτω την παρελθούσαν Παρασκευήν [σ.σ. άγνωστη η ακριβής ημερομηνία] εισήλασε μία εξ αυτών εις το χωρίον Κουμλή, όπως φονεύση τον Έλληνα πρόκριτον Δημήτριον Πόπτιον, αλλά μη ευρούσα αυτόν έθεσε πυρ εις την οικίαν του και εις τους αχυρώνας του άνευ άλλου απευκταίου».

Στην *Ατλαντίδα* της **16.08** διαβάζουμε: α) Συμμορία εισέβαλε στο χωριό Έλσιανη και σκότωσε τον Έλληνα ιερέα· β) Στο Κιουπρί (Γεφυρούδι) βουλγαρική συμμορία συγκέντρωσε μέσα στη νύχτα τους προκρίτους του χωριού και τους ξυλοκόπησε απειλώντας τους ακόμη και με θάνατο σε περίπτωση που το χωριό δεν γινόταν εξαρχικό·

γ) Η περιοχή της Κάτω Τζουμαγιάς είχε βρεθεί στο επίκεντρο των κομιτατζήδων, όπως προκύπτει και από το παρακάτω απόσπασμα:

«Εν τη παρά την Τζιουμαγιάν λίμνη του Μπουτκόβου [σ.σ. η λίμνη Κερκίνη] ενδιαιτώνται Βουλγαρικά συμμορία. Εν τινι προ ημερών συμπλοκή του Τουρκικού στρατού προς 7 λησταντάρτας εφρονεύθη εις εκ των ληστών, πιθανώς ο αρχηγός των, εφ' ου ευρέθησαν έγγραφα, εξ' ων καταφαίνεται ότι ετοιμάζεται σπουδαίον πραξικόπημα υπ' αυτών εν αυτή τη πόλει της Κάτω Τζιουμαγιάς. Τα προς βορράν και δυσμάς της Τζιουμαγιάς χωρία απεσκάρτησαν αναγκαστικώς εις το σχίσμα, εκτός του βλαχοφώνου Ελληνικού χωρίου Ράμνας, κειμένου επί των κλιτύων του Βέλες, το οποίον ηρωικώς ανθίσταται εις τας επανειλημμένας επιδρομάς των Βουλγάρων επιδρομέων, καταστάν το φόβητρον αυτών, καθότι προ μηνός μεν κατεστράφη αυτόθι ολόκληρος Βουλγαρική συμμορία υπό των χωρικών, προ εβδομάδος δε κατεδιώχθη νέα συμμορία, προτιθεμένη να εισέλθη εις αυτό».

Στις **12.09**: Βουλγαρική συμμορία αποτελούμενη από σχισματικούς κατοίκους του χωριού Φράσταινα (Ορεινή) εισέβαλε στην κατοικία των τριών αδελφών Μαντέλα. Από τους πυροβολισμούς σκοτώθηκε ο Γ. Μαντέλας. Τρεις από τους δράστες συνελήφθησαν, ενώ οι υπόλοιποι κατάφεραν να διαφύγουν.

Στις **17.09**: Στις 3/16 Αυγούστου μέλη του βουλγαρικού κομιτάτου χτύπησαν μέσα στη νύχτα την πόρτα στο σπίτι του Έλληνα ιερέα Παπαγιάννη από το χωριό Γκρουτσιάσι [λογικά εννοείται το χωριό Γκρατσιάνη – σήμερα Αγιοχώρι] για να του ζητήσουν να εξομολογήσει έναν δήθεν ετοιμοθάνατο. Στην πραγματικότητα είχαν στήσει παγίδα στον ιερέα, τον οποίο αιχμαλώτισαν και μετέφεραν στην οικία του Τάσιου για να δολοφονήσουν και τους δύο. Επειδή όμως ο Τάσιος απουσίαζε, οι κομιτατζήδες περιορίστηκαν μόνο στον Παπαγιάννη, η σύζυγος του οποίου αναγνώρισε έναν από τους δράστες και τον κατήγγειλε στις αρχές.

Στις **21.09**: Τούρκοι στρατιώτες μεταμφιεσμένοι σε κομιτατζήδες συνέλαβαν πέντε πραγματικούς κομιτατζήδες στο σχισματικό χωριό Φράστια (μάλλον Φράσταινα, η σημερινή Ορεινή) δύο ώρες μακριά των Σερρών.

Στις **09 και 12.10** έγραφε για τους κομιτατζήδες που είχαν σκοτώσει τον πρόγοντα του Καρλίκοβου, Στογιάννη Αγγέλου, και στη συνέχεια ακρωτηρίασαν το

πτώμα του. Εξάλλου λίγες μέρες νωρίτερα άλλη συμμορία είχε λεηλατήσει το χωριό Έλσιανη και στη συνέχεια επέβαλε βαρύτατους φόρους στους Έλληνες κατοίκους του, ενώ διένειμε στρατιωτικούς πύλους στα μέλη του κοιμιτάτου.

Τρεις σχετικές ειδήσεις από την *Ατλαντίδα* της **15.10**: α) Στις 13 Σεπτεμβρίου κοιμιτατζήδες ενέδρευαν στην οδό που συνέδεε τις Σέρρες με τη Θεσσαλονίκη, κοντά στο χωριό Καλέντρα (Καλά Δένδρα) και πυροβόλησαν κατά του αγροφύλακα του χωριού Κρέστοβο· β) Στις 25 Αυγούστου/7 Σεπτεμβρίου δύο πρόκριτοι του χωριού Κάτω Νούσκα (Δαφνούδι), οι Θεόδωρος Θωμά και Αντώνιος Αργυρίου, δολοφονήθηκαν την ώρα που κοιμόντουσαν στους αγρούς τους· γ) Το Σεπτέμβριο ο τουρκικός στρατός εξολόθρευσε δύο βουλγαρικές συμμορίες στο διαμέρισμα των Σερρών.

Τέσσερις ειδήσεις από την *Ατλαντίδα* της **20.10**: α) Ύστερα από πολύωρη και αιματηρότατη συμπλοκή του τουρκικού στρατού με τη συμμορία του Τράικου στο τμήμα του Δεμίρ Ισσάρ, πολλοί ληστές αιχμαλωτίστηκαν και μεταξύ αυτών ο Τράικος· β) δεκαέξι νέα τάγματα έφτασαν στις Σέρρες από το Σεϊδέ, ενώ αναμένονταν ενισχύσεις σε ιππικό και πεζικό από την Αραβία, οι δε έφεδροι των Σερρών ειδοποιήθηκαν να βρίσκονται σε ετοιμότητα· γ) οκτώ κατάδικοι σε ισόβια δεσμά και μεταξύ αυτών τρεις Έλληνες απέδρασαν από τις φυλακές της πόλης ανοίγοντας υπόγεια δίοδο· δ) Βουλγαρική συμμορία απήγαγε στα γύρω βουνά τον πλούσιο ομογενή Εμμ. Αθανασίου, ωστόσο στρατιωτικό απόσπασμα κατάδωσε τους ληστές, συνέλαβε τους δύο και σκότωσε άλλους τέσσερις.

Από την *Ατλαντίδα* της **23.10**: Στις 12 Σεπτεμβρίου, οκταμελής συμμορία εμφανίστηκε στα πρόθυρα των Ποροΐων, όμως περικυκλώθηκε από τον τουρκικό στρατό. Τέσσερις κοιμιτατζήδες σκοτώθηκαν, δύο τραυματίστηκαν, ενώ οι άλλοι δύο οδηγήθηκαν στις φυλακές των Σερρών. Και οι οκτώ κατάγονταν από τη Βουλγαρία, ενώ οι έξι ήταν αξιωματικοί του βουλγαρικού στρατού.

Στις **26.10** ως «*δίκαιη*» εκδίκηση σχολίασε η εφημερίδα τη δολοφονία του Βούλγαρου προεστού του χωριού Μελενικίτσι, του γιού του και ενός δημογέροντα του ίδιου χωριού. Τα τρία θύματα θεωρούνταν υπεύθυνα για τη δολοφονία

των Τέγου, Θύμιου και Μπύρου τον περασμένο Αύγουστο.

Στις **29.10** η *Ατλαντίς* δημοσίευσε την είδηση της επίθεσης στην οικία του Δημητρίου Γκογκολάκη (ο οποίος στο δημοσίευμα αναγραφόταν ως «Κογκαλάκης» σε συνηθισμένη λάθος μεταφορά ονόματος) στο χωριό Χομόντος (το σημερινό Μητρούσι) στις 1/14 Σεπτεμβρίου. Από την επίθεση σκοτώθηκε η σύζυγος του Γκογκολάκη, ο οποίος στη συνέχεια πήρε εκδίκηση καταδιώκοντας τους κομιτατζήδες και σκοτώνοντας έναν εξ αυτών, τον Ν. Μπάντα.

Την ίδια μέρα η ομογενειακή εφημερίδα ανέφερε και την καταδίκη σε πενταετή φυλάκιση του Βούλγαρου δασκάλου του Δεμίρ Ισσάρ, ο οποίος είχε κατηγορηθεί ότι ήταν μέλος του βουλγαρικού κομιτάτου και ετοιμαζόταν να εκδώσει προπαγανδιστικό βιβλίο για επηρεασμό της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης. Επίσης διαβάζουμε ότι κοντά στο Κιούπρι υπήρξε συμπλοκή τουρκικού αποσπάσματος με ελληνομακεδονικό σώμα με αποτέλεσμα τον θάνατο ενός Έλληνα.

Στις **01.11** η *Ατλαντίς* έγραφε: Στο χωριό Έσλεν (προφανώς την Έλσιανη, σήμερα Κοίμηση) συμμορία υπό τον Τάτσε σκότωσε τον Έλληνα χωρικό Δημήτριο, στο σώμα του οποίου βρέθηκαν 52 πληγές· άλλη συμμορία εισέβαλε στο Μελενγκότσιο (Μελενικίτσι), ιδιοκτησία του Μιχαήλ Ν. Μιχαήλ μπέη, και σκότωσε τρεις καλλιεργητές των κτημάτων της έπαυλης, επειδή αυτοί είχαν αρνηθεί να πληρώσουν φόρο στο βουλγαρικό κομιτάτο.

Από την *Ατλαντίδα* της **15 και 24.11** αντλούμε τις εξής ειδήσεις: α. Στη Νιγρίτα, κομιτατζήδες τραυμάτισαν σοβαρά έναν ομογενή και σκότωσαν τη σύζυγό του.

β. Στο χωριό Σακάφτσια (Λιβαδοχώρι) βουλγαρική συμμορία τα έβαλε με τον Έλληνα ιερέα παπά-Πασχάλη, γιατί προ καιρού εκείνος είχε προδώσει τη βουλγαρική συμμορία του Τόσκα. Καθώς όμως ο ιερέας, έχοντας γνώση των σε βάρος του απειλών, είχε μετακομίσει στην πόλη των Σερρών, στις 6 Οκτωβρίου οι κομιτατζήδες επιτέθηκαν στο σπίτι του πατέρα του, Άγγελου Νικολάου, με πρόθεση να το πυρπολήσουν. Εκείνος τους είδε την ώρα που πλησίαζαν και άρχισε να τους πυροβολεί, όμως στη συμπλοκή που ακολούθησε, ο ίδιος έχασε τη ζωή του και η σύζυγός του τραυματίστηκε.

γ. Συμμορία πενήντα κομιτατζήδων εισέβαλε μια νύχτα στην Αλιστράτη με σκοπό να καταστρέψει τη μητρόπολη και την ιερατική σχολή. Απέναντί τους όμως βρήκαν Έλληνες και Οθωμανούς κατοίκους της πόλης, οι οποίοι είχαν έγκαιρα αντιληφθεί την εισβολή. Μία ώρα διήρκεσε η συμπλοκή, κατά την οποία έχασαν την ζωή τους ένας Έλληνας, ένας Οθωμανός και δύο Βούλγαροι. Την επομένη οι αρχές συνέλαβαν κατοίκους της Αλιστράτης και της Σκρίντζοβας ως υπόπτους.

Από τα φύλλα της **16 και 24.11**: Στις 5 Οκτωβρίου στο χωριό Καρλίκιοϊ (Χιονοχώρι) συμμορία υπό τον Τάσκα κάλεσε τους κατοίκους να εισχωρήσουν στη σχισματική εκκλησία. Επειδή εκείνοι αρνήθηκαν, οι κομιτατζήδες σκότωσαν τον Έλληνα μουχτάρη του χωριού, Γ. Κανάπη, και τον αγροφύλακα Ν. Γιαννούλη. Σύμφωνα με μια δεύτερη εκδοχή οι κομιτατζήδες είχαν υποχρεώσει τους δύο άνδρες να τους φέρουν συγκεκριμένα τρόφιμα και να φάνε μαζί τους, η δε δολοφονία τους έγινε αμέσως μετά το δείπνο.

Στις **17.11**: Η γαλλική πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη διαμαρτυρήθηκε για την απόπειρα κατά του Γάλλου συνταγματάρχη (και διοργανωτή της χωροφυλακής στη Μακεδονία) Βεράντ κοντά στις Σέρρες. Ο Βεράντ είχε δεχτεί τρεις πυροβολισμούς από κοντινή απόσταση, χωρίς όμως να πάθει κάτι.

Αρκετές ειδήσεις διαβάζουμε στις **26.11**: α) Στο χωριό Μπούτκοβο συμμορία εισέβαλε και αιχμαλώτισε έναν νεαρό κάτοικο. Ωστόσο στρατιωτικό απόσπασμα έσπευσε έγκαιρα, καταδίωξε τη συμμορία και ακολούθησε συμπλοκή, κατά την οποία σκοτώθηκαν επτά κομιτατζήδες, ενώ ο αιχμάλωτος απελευθερώθηκε.

β) Οι αρχές συνέλαβαν στο χωριό Ζίχνη συμμορία έξι κομιτατζήδων, οι οποίοι σκόπευαν ν' ανατινάξουν το ελληνικό οικοτροφείο, που είχε ιδρυθεί χάρη στις ενέργειες του Στουρνάρα και την οικονομική συνδρομή του Ευάγγελου Θωμά.

γ) Συμπλοκή μεταξύ Ελληνομακεδόνων και Βουλγάρων κοντά στις Σέρρες.

Φυσικά, πληροφορίες για τη δράση των κομιτατζήδων, αλλά και των ελληνομακεδονικών στρατιωτικών σωμάτων δημοσίευαν και πολλές ελληνικές εφημερίδες, όπως το *Εμπρός* και η *Πατρίς*, που είχαν ένα καλό δίκτυο τηλεγραφημάτων. Παραθέτω ενδεικτικά ελάχιστα μόνο από τα δημοσιεύματα της *Πατρίδος*.

ΠΑΤΡΙΣ 21.09.1906

τὴν σύσκεψιν ὅτι...

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΕΝ ΣΕΡΡΑΙΣ

ΣΕΡΡΑΙ, 16 Σεπτεμβρίου. (Τοῦ ἀνταποκριτοῦ μας). — Προξενεῖ ἐνταῦθα μεγάλην ἐντύπωσιν ἡ πυρετωδῶς ἀρξασμένη ὑπὸ τὰ ὄπλα σύγκλησις τῶν ἐφέδρων Τούρκων στρατιωτῶν.

Ἐξ ἄλλου μεγάλαι καταβάλλονται προσπάθειαι ἐκ μέρους τοῦ Στραταρχείου πρὸς ἐντελῆ προμήθειαν τῶν ἀναγκαιοῦντων ἐν ἐκστρατεία.

Χωροφύλακες καὶ ἀστυνόμοι περιφέρονται εἰς τὰ χωρία ὅπως παραλάβωσι τοὺς χωρικοὺς Τούρκους ἐφέδρους.

Ἐἴκοσι τάγματα (ταμπούρια) διετάχθησαν ὅπως συγκεντρωθῶσι ἐκ μόνης τῆς ἐπαρχίας

Σερρῶν, ἐκτὸς δὲ τούτου πρόκειται ν' ἀφικθῶσιν ἐνταῦθα ἐκτὸς τῶν προχθῆς καταφθασάντων, καὶ ἕτερα 18 τάγματα ἐξ Ἀραβίας.

ΓΥΜΝΑΣΙΑ

Ἀξιωματικοὶ τοῦ ἐνταῦθα Στραταρχείου ἐνεργοῦσι ἀπὸ πρωίας μέχρι βραδείας νυκτὸς πρόχειρα γυμνάσια τῶν νεοσυλλέκτων, ἐν γένει δὲ παρὰ πάντων ἐπικρατεῖ ἡ ἰδέα ὅτι ἡ μετὰ τὴν Τουρκίας καὶ Βουλγαρίας παρατηρουμένη ἀπὸ πολλοῦ ἔχθρα θὰ καταλήξῃ εἰς πόλεμον!

ΠΑΤΡΙΣ 01.11.1906

ΦΟΝΟΣ ΒΟΥΛΓΑΡΩΝ ΠΑΡΑ ΤΑΣ ΣΕΡΡΑΣ

ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΑ ΤΗΣ "ΠΑΤΡΙΔΟΣ,"

ΒΙΕΝΝΗ, 31 Ὀκτωβρίου. — Σημερινὸν τηλεγράφημα ἐκ Σερρῶν ἀγγέλλει ὅτι αἱ διεξαχθεῖσαι ἀνακρίσεις ἐπὶ τοῦ προχθεσίου φόνου τῶν 19 Βουλγάρων πλησίον τοῦ διαμερίσματος τούτου ἀπέδειξαν ὅτι οὗτοι ὄντες αὐτουργοὶ τῶν τελευταίων

κακουργημάτων ἕκαστὰ τῶν Ἑλλήνων ἐφονεύθησαν ὑπὸ ἐνόπλων χωρικῶν, καθ' ὧν ἐπετέθησαν ἐπὶ σκοπῶ διαρπαγῆς τῆς περιουσίας των καὶ πρὸς διαπραξὴν νέων ὀργίων καὶ θηριωδειῶν.

ΠΑΤΡΙΣ 03.12.1906

Η ΑΝΑΧΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ κ. ΤΣΑΜΑΔΟΥ ΕΚ ΣΕΡΡΩΝ

ΣΕΡΡΑΙ, 30 Νοεμβρίου.
(Του ανταποκριτού μας).—Τὸ παρελθὸν Σάββατον ὁ τέως διευθύνων τὸ ἐνταῦθα Ἑλλην. Πρωξενεῖον κ. Μ. Τσαμαδός, ἀνεχώρησεν ἐκ Σερρῶν κατευθυνθεὶς εἰς Θεσσαλονίκην, ἀφού πρῶτον παρέδωκε τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Πρωξενείου εἰς τὸν ἀρτι ἀφικθέντα εἰς Σέρρας νέον πρόξενον κ. Σαχτούρην, περὶ τοῦ ὁποῦοι πολλὰ τὰ καλὰ λέγονται.

ΣΤΥΓΕΡΟΝ ΚΑΚΟΥΡΓΗΜΑ ΒΟΥΛΓΑΡ. ΣΥΜΜΟΡΙΑΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 1 Δεκεμβρίου. (Του ανταποκριτού μας).—Τὴν παρελθούσαν Κυριακὴν ἔξωθε τῆς Ἑλληνικωτάτης Δοξίας τῶν Σερρῶν, ἐξαιρέτης βουλγαρικῆς συμμορίας, συνέλαθε τὸν ὁμογενῆ ἀγροφύλακα τοῦ χωρίου, Γεώργιον ἀνόματι, τὸν ὁποῖον φρικωδῶς διεμέλι-

σαν εἰς μικροσκοπικὰ τεμάχια* Ἄλλο ἕτερον σύντηρον τοῦ ἀτυχοῦς θύματος χάρις εἰς τὴν ὠκυποδίαν τῶν, διέφυγον τὴν θηριωδίαν τῶν Βουλγάρων κακούργων.

ΑΔΛΗ ΣΥΝΩΜΟΣΙΑ

Λέγεται ὅτι μεγάλη Βουλγαρικὴ συμμορία ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν Τάσκαφ, λυμαίνεται τὰ περὶχωρὰ τῶν Σερρῶν, καὶ ὅτι εἰς τὴν συμμορίαν ταύτην ὀφείλονται καὶ ἡ δολοφονία τῶν τριῶν ἐκ Ἑκατοκίδης ἰθνομαρτύρων περὶ ὧν ἐν κειρῷ σὺς ἔγραψα.

Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΛΗΡΩΣΙΣ ΤΟΥ ΛΑΧΕΙΟΥ

Σήμερον τὴν 2 μ. μ. εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Ζαπτείου μεγάρου θὰ ἐνεργηθῆ ἡ τετάρτη καὶ τελευταία κλήρωσις τοῦ λαχείου τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου διὰ τὸ ἔτος 1906.

Ἡ τελετὴ τῆς κληρώσεως θὰ διεξαχθῆ μετὰ πάσης ἐπιτημοσύνης ἐνώπιον τῆς ἀρμοδίας ἐπιτροπῆς καὶ ἐν μέσῳ κόσμου πολλοῦ.

ΠΑΤΡΙΣ 19.12.1906

ΠΥΡΠΟΛΗΣΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΥΠΟ ΤΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΩΝ ΑΠΟΤΕΦΡΩΣΙΣ ΓΥΝΑΙΚΟΠΑΙΔΩΝ

ΒΙΒΩΝΝΗ, 18 Δεκεμβρίου.
—Τηλεγραφήματα ἐκ Θεσσαλονίκης ἀγγέλλουσιν, ὅτι μία ἐνοπλος βουλγαρικὴ συμμορία εἰσώμαρτος τὴν 12 τρέχοντος εἰς τὸ χωρίον Ἑλλάπισσα, ἐν τῷ σκευασμῷ (διοικήσει) Σερρῶν, καὶ ἀπετέφρωσεν ὀκτὼ ἑλληνικὰς αἰκίας. Ὅκτω ἄτομα, ὧν τέσσαρες γυναῖκες καὶ ἐν παιδίον ἐκίχσαν.

Ἡ φρουρὰ τοῦ χωρίου, ἀποτελουμένη ἐκ δέκα μόνων στρατιωτῶν, ἠμποδίσθη νὰ ἐπαύθῃ διὰ ζωνῶν τυφεκισμῶν καὶ ἐκρηκτικῶν βομβῶν ριφθεῖσάν ὑπὸ τῆς βουλγαρικῆς συμμορίας. Ἐπὶ τὰ 150 πρόσωπα, ὧν πολλὰ γυναικόπαιδα εὐρίσκονται ἀνευ στέγης.

(Ἄθην. Πρωτ.)

ΠΑΤΡΙΣ 20.12.1906

ΤΟ ΑΠΟΤΡΟΠΑΙΟΝ ΚΑΚΟΥΡΓΗΜΑ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΠΟΡΝΑ Η ΣΦΑΓΗ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΡΟΜΕΡΑ ΠΥΡΚΑΓΙΑ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 17 Δεκεμβρίου. (Τοῦ ἀνταποκριτοῦ μας.)—Ἰνα ἀποδειχθῇ διὰ χειροστῆν φορὰν ἢ ἐλαφρότης ἐκείνων, οἵτινες συνέστησαν τὴν ἀνάκλησιν τῶν ἑλληνομακεδονικῶν σωμάτων καθ' ὃν χρόνον οἱ Βούλγαροι πανταχοῦ τῆς Μακεδονικῆς γῆς ὀργιζοῦσι κατὰ τρόπον ἀνήκουστον, σὰς ἀναγγέλλω μετὰ συντριβῆς καρδίης τὴν μεγάλην καταστροφὴν, ἣν ἐπέφερον ἰσχυρὰ Βουλγαρικὴ συμμορία εἰς τὸ χωρίον Πόρνα τὸ κείμενον ὀλίγον ἔξωθεν τῶν Σερρῶν, ἐκδικουμένη, καθὼς ἐγνώσθη τοῖς φόνους τοῦ Καρατζάκιοῦ.

Η ΕΙΣΒΟΛΗ

Τὴν νύκτα τῆς 16 πρὸς τὴν 17 πρ. οἱ Βούλγαροι καταστρώσαντες τὸ σχέδιον ἐπέπεσαν κατὰ τοῦ χωρίου καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Τουρκικὸς στρατὸς εὐρίσκατο εἰς πολὺ μακρὰν ἀπόστασιν.

Ἡ ἐπίθεσις ἐγένετο ταυτοχρονος καὶ ἀγριωτάτη. Οἱ δολοφόνοι Βούλγαροι πάλλοντες ξίφη καὶ λόγχας ἔσφαξαν περὶ τοῦς 20 κατοίκους μεταξὺ τῶν ὀρφάνων καὶ 8 γυναῖκας μετὰ τῶν τέκνων τῶν.

Η ΠΥΡΠΟΛΗΣΙΣ

Ἀμέσως μετὰ ταῦτα, ὡς

ἀναφέρουσιν καὶ πρῶται ἀφιχθεῖσαι εἰδήσεις, οἱ δολοφόνοι ἔθεσαν πῦρ εἰς τὰς οἰκίας τοῦ χωρίου κατακαύσαντες τὸ πλεῖστον ἐκ τούτων. Ἐρικαλέαι τότε ἐπηκολούθησαν σκηναί. Οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι ἐφευγον προτροπάδην γυμνοὶ καὶ ἀνυπόδητοι μὲ ὄλον ἐκείνο τὸ τρομερὸν ψῦχος.

Ἐκτὰ τὰς εἰδήσεις ταύτας πλέον τῶν 70 ἀτόμων παραμένουσιν εἰς τὸ ὑπαίθριον, τυχόντες περιθάψεως ὑπὸ τοῦ προσδραμόντος κατόπιν ἐφ' τῆς Τουρκικοῦ στρατοῦ.

Ο ΠΡΟΞΕΝΟΣ ΕΠΙ ΤΟΠΟΥ

Ὁ Ἕλλην Πρόξενος Σερρῶν κ. Σαχτούρης πληροφορηθεὶς τὸ ἀποτρόπαιον ἐγκλημα, ἔσπευσεν εἰς τὸν τόπον τῆ καταστροφῆς παρασχὼν ὁ ἴδιος βοήθειαν εἰς τὰ θύματα.

Ὁ κ. Πρόξενος ἐπέστρεψε τὴν ἐσπέραν εἰς τὰς Σέρρας φέρων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ μίαν ἐκ τῶν πληγωμένων γυναικῶν πρὸς νοσηλείαν.

Ὁ κ. Σαχτούρης συνέταξεν εὐθὺς ἔκθεσιν, ἣν ἀπέστειλεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν.

Ἡ κοινὴ Θεσσαλονίκης πληροφορηθεῖσα τὸ ἐγκλημα διατελεῖ ἐν ἄκρῃ συγκινήσει καὶ δικαίῳ ἀναθρασμῷ.

1907

Η μάχη της Κάτω Καμινίκης και ο ηρωικός θάνατος του Μητρούση Γκογκολάκη

Το 1907 ήταν μια χρονιά γεμάτη ένταση για την πόλη των Σερρών –ειδικά στο δεύτερο εξάμηνο. Ο Μακεδονικός Αγώνας βρισκόταν σε πλήρη εξέλιξη σ' όλη τη Μακεδονία και το σαντζάκι των Σερρών δεν αποτέλεσε εξαίρεση, ενώ δεν έπαψαν και οι επιθέσεις/απειλές/δολοφονίες των κομιτατζήδων. Ωστόσο το πιο emblematico γεγονός της χρονιάς, αυτό που πυροδότησε μια αλυσίδα εξελίξεων σε βάθος χρόνου, ήταν ο ηρωικός θάνατος του καπετάν Μητρούση Γκογκολάκη ύστερα από συμπλοκή με τον τουρκικό στρατό στα Κάτω Καμινίκια στις 14/27 Ιουλίου. Λεπτομερή περιγραφή της μάχης δημοσίευσε ο *Αγών* στις 09.08.1907:

«Τη 14 λήγοντος μικρόν ελληνικόν σώμα εξ ανδρών εξ [= έξι] υπό τον γενναίον αρχηγόν Μητρούσην διανυκτερεύσαν εν τινι ακατοικήτω οικία παρά τον ναόν της Ευαγγελιστρίας της κάτω Καμινίκης εγένετο θύμα αισχροφροδοσίας. Περί την 11^{ην} π.μ. προσελθόν ο αρχιαστυνόμος μετά τεσσάρων άλλων αστυνόμων και δεκάδος στρατιωτών προέτεινε τω αρχηγώ να παραδοθή. Ούτος αρνούμενος εντόνως και βλέπων τον αρχιαστυνόμον ολονέν πλησιάζοντα προς αυτόν επί σκοπώ συλλήψεως, βάλει κατά στήθος και ρίπτει αυτόν άπνουν, έτερον δε αστυνόμον αποσφάζει ίδια χειρί· εν τω μεταξύ άπασα η περιοχή εκείνη στενώς επολιορκείτο υπό του ολονέν εκ του εγγύς στρατώνος καταφθάνοντος στρατού. Ο αρχηγός τοποθετεί τους υπ' αυτόν εις επικαίρους θέσεις επί του κωδωνοστασίου και αλλαχού προσέχων πάντοτε ίνα μη ενοχοποιήση οικίας ομογενών, και άρχεται σφοδρού πυρός κατά των πολιορκούντων, κυριολεκτικώς σαρώνων αυτούς, διά μικράς

δε βόμβας εμβάλλει τον πανικόν εις τας πυκνάς τάξεις του στρατού ουκ ολίγους πέμψας εις τον Άδην. Δισχίλιοι περίπου στρατιώται και εκ του όχλου περί τους πεντακοσίους μέχρις οδόντων ωπλισμένοι νομίσαντες ότι ισχυρόν σώμα εκ τριακοσίων ανδρών κρύπτεται εκεί, επυροβόλουν κατά της γενναίας δρακός των υπό τον Μητρούσην ανδρών, όστις γενναίως μαχόμενος υβρίζει τους πολέμιους του κραυγάζων συνεχώς «Δεν παραδίδομαι σκυλιά, θα σας φάγω όλους». Η πόλις γίνεται ανάστατος, οι δε Οθωμανοί πιστεύσαντες ότι πρόκειται περί προπαρασκευασμένης εξεγέρσεως όλου του ομογενούς στοιχείου, ενίσχυσαν τας εν τη πόλει φρουράς τοποθετήσαντες και τηλεβόλα εν τω τόπω της μάχης και αλλαχού. Ο συρφετός εκμανείς θα προέβαινεν εις απονενομημένα ίσως κατά των Ελλήνων κινήματα, αν μη συνεκράτει αυτόν η πανθομολογουμένη σύνεσις και δραστηριότης του διοικητού. Εν τούτω η μάχη εξακολουθεί πεισματώδης και ο

Μητρούσης μετά των οπαδών του ηρωικότατα αποκρούει τας κατ' αυτούς ορδάς και διά δευτέρας βόμβας τρέπει αυτούς εις φυγήν. Τέλος οι Οθωμανοί ραγνίζουσι διά πετρελαίου τρεις οικίας και παραδίδουσιν αυτάς εις το πυρ, εν ω τα άτακτα στίφη διαρπάζουσι περί τας είκοσι τοιαύτας. Ο Μ. προτρέπει τους περί αυτόν να προσπαθήσωσι να διαφύγωσι λέγων ότι και αυτός εν ευκαιρία το ίδιον θα πράξει. Αι φλόγες όμως περιλείχουσι τους γενναίους άνδρας. Δύο εξ αυτών εξαντλήσαντες και το τελευταίον φυσίγιον πίπτουσι νεκροί, και δύο τραυματίζονται, ων ο εις επικινδύνως. Ο Μητρούσης καιόμενος κατά τας χείρας και τους πόδας διασπείρει τον όλεθρον ακαταπαύστως ευστόχως πυροβολών έως ότου και το έσχατον αυτού φυσίγιον κατηνάλωσε, συντρίβει τότε διά των χειρών (ο τόσοσν διά λεοντώδους ψυχικής

γενναιότητος όσον και δι' Ηρακλείου ρώμης πεπρωικισμένος ήρωσ) το άχρηστον ήδη αυτώ πυροβόλον Μάνλιχερ και προχωρήσας εις την αυλήν της εκκλησίας στηρίζει το στόμιον του περιστρόφου υπό την σιαγόνα και πίπτει αυτόχειρ προτιμήσας τον τοιούτον θάνατον αντί της επονειδίστου αιχμαλωσίας. Οκτώ πάραυτα υπό των στρατιωτών κενούνται επί του νεκρού πυροβόλα και λόγχη διατρυπά το άπνουν σώμα. Οι δύο τραυματίαι συλλαμβάνονται, ων ο έτερος εξέπνευσε μετ' ολίγον, και εις [=ένας] σώος, επί των οποίων δεν ευρέθη ουδέ εν φυσίγιον είτε τουφεκίου είτε περιστρόφου. Τοιούτον υπήρξε το ατυχές μεν και απευκαίον εν Σέρραις συμβάν, τρόπαιον δε περιφανές ελληνικής ανδρείας, ήτις ουχί κατά των Οθωμανών, αλλά κατά των Βουλγάρων το ξίφος ηκόνιζεν».

Ο ΚΑΠΕΤΑΝ ΑΝΔΡΕΑΣ
ΣΤΕΝΗΜΑΧΗΤΗΣ

'Ανδρείως πεσών εν Μακεδονία

εφημερίδα Η ΑΛΗΘΕΙΑ, 29.07.1907

Την ίδια μέρα έλαβε χώρα σημαντική μάχη και στο χωριό Δοβίστα (Εμμανουήλ Παπάς) μεταξύ σώματος δέκα ανταρτών υπό τον Ανδρέα Στενημαχήτη (ο οποίος καταγόταν από την Ανατολική Ρωμυλία) με τον τουρκικό στρατό, συνεπικουρούμενο από Οθωμανούς του παρακείμενου χωριού Σοκόλ (Συκιά).

Σ' ό,τι αφορά τις συνέπειες από τη μάχη της Κάτω Καμενίκης προσφεύγουμε στο Δελτίον της Ανατολής, που είχε ημιεπίσημο χαρακτήρα και θεω-

ρείται ότι περιέγραφε τα γεγονότα, όπως αυτά είχαν διαβιβαστεί στην ελληνική κυβέρνηση:

«Σοβαρά γεγονότα διεδραματίστησαν ενταύθα. Καταγγελθέντος εις τας τουρκικάς αρχάς, ότι ελληνομακεδονική συμμορία, αποτελουμένη εκ πέντε ανδρών και διοικουμένη υπό του Μακεδόνο αρχηγού Μητρούση, εκρύπτετο εν τινι οικία του προαστείου Κάτω Καμινικών, εν [= ένα] απόσπασμα τουρκικού στρατού έσπευσεν αμέσως εις την συνοικίαν ταύτην και επολιόρκησε την οικίαν, εντός της οποίας ευρίσκετο η συμμορία.

Ζωηρά μάχη επηκολούθησε και μετ' ολίγας ώρας η φρουρά της πόλεως ολόκληρος βοηθουμένη υπό και 500 βασιβουζούκων, έδραμε να λάβη μέρος εις την συμπλοκήν.

Οι ανάρται, κρυπτόμενοι όπισθεν των τοίχων της οικίας και πυροβολούντες από τα παράθυρα, έβαλλον συνεχώς πυρ φονικόν κατά του στρατού και των ατάκτων.

Ο διευθυντής της αστυνομίας Σερρών και εις αστυνόμος, σπεύσαντες εις τον τόπον της συμπλοκής, καθώς και τριάκοντα στρατιώται εφονεύθησαν. Διαρκούσης της συμπλοκής, ο τουρκικός στρατός επυρπόλησε με πετρέλαιον τριάκοντα οικίας και το ελληνικόν σχολείον, έπειτα δε βοηθούμενος υπό των βασιβουζούκων, επεδόθη εις την λεηλασίαν.

Πολλά οικία Ελλήνων εληλατήθησαν ούτω αγρίως. Επί τέλους δύο μικρά τηλεβόλα εκομίσθησαν εις τον τόπον της συμπλοκής και από της στιγμής ταύτης πάσα αντίστασις εκ μέρους της μικράς συμμορίας κατέστη αδύνατος, διότι τρία μέλη του ανταρτικού τούτου σώματος, εν οίς και ο αρχηγός Μητρούσης, ήσαν ήδη νεκρά, οι δε δύο εναπολειπόμενοι,

εξών ο εις σοβαρώς πληγωμένος, συνελήφθησαν.

Όταν έληξεν η μάχη, οι αρχαί προέβησαν εις την σύλληψιν πολλών Ελλήνων, υπό την πρόφασιν, ότι είχαν συνεννοηθή μετά της συμμορίας.

Εκατόν Έλληνες εκ της συνοικίας Κάτω-Καμινικών και από των γειτονικών χωρίων, μεταξύ των οποίων πολλοί ιερείς, πρόκριτοι και ιατροί, συνελήφθησαν και ερρίφθησαν εις τας φυλακάς. Εκεί υπέστησαν τα πάνδεινα εκ μέρους των Τούρκων, και τα μάλιστα εβασανίσθησαν!

Ο Γάλλος αξιωματικός της περιοχής Σερρών και οι πρόξενοι της Αυστρίας και της Ιταλίας, επισκεφθέντες τας φυλακάς, ηδυνήθησαν ν' αντιληφθώσιν ιδίοις όμμασι τα γεγονότα ταύτα και εν γένει την αξιοθρήνητον κατάστασιν, εις την οποίαν διατελούσιν οι φυλακισμένοι. Αντελήφθησαν ωσαύτως και τας λεηλασίας, τας διαπραχθείσας υπό των στρατιωτών και των βασιβουζούκων.

Οι συγγενείς των θυμάτων ανεχώρησαν αμέσως διά την Θεσσαλονίκην, όπως διαμαρτυρηθώσι διά τας πράξεις ταύτας εις τον Χίλμύ πασάν, τους πολιτικούς πράκτορας και το προξενικόν σώμα.

Αι ενέργειαι αύται των αρχών των Σερρών κατ' ανθρώπων φιλησύχων και τελείως αθώων, ως και τα διαπραχθέντα υπό του στρατού και των ατάκτων όργια, είνε τόσω μάλλον αδικαιολόγητα, όσον οι συλληφθέντες ουδέν έχουσι το κοινόν προς την συμμορίαν του Μητρούση, Μακεδόνο αρχηγού, όστις, ιδόν τους γονείς του δολοφονηθέντας

ΟΙ ΣΕΡΡΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΕΡΡΑΙΟΙ ΤΟ 1907

υπό των βουλγαρικών συμμοριών, συνεκρότησε συμμορίαν Μακεδόνων, όπως εκδικηθή τα εγκλήματα ταύτα και δυνηθή εις το μέλλον να υπερασπίση τους συγγενείς του.

Ο αναβρασμός εξακολουθεί, αι συλλήψεις ωσαύτως, και ο ελληνικός πληθυσμός διάγει υπό τον τρόμον και την φρίκην.

Η γενική ανησυχία επετάθη άλλως τε και εκ του γεγονότος, ότι μία συμμορία,

σχηματισθείσα υπό την προστασίαν αυτών των αρχών, και διοικουμένη υπό του περιφήμου ληστού Γάρδο, διατρέχει κατά τας ημέρας ταύτας την περιφέρειαν της Νιγρίτας, επιβάλλουσα φόρους εις τους κατοίκους και εμπνέουσα τον τρόμον.

Ο τουρκικός πληθυσμός, φανατισθείς και αποθρασυνθείς εκ των γεγονότων τούτων, έλαβε στάσιν απειλητικήν».

εφημερίδα Η ΑΛΗΘΕΙΑ, 22.07.1929

Ο ΑΠΑΡΑΜΙΛΛΟΣ ΗΡΩΣ ΜΑΚΕΔΩΝ
ΜΗΤΡΟΥΣΗΣ ΓΩΓΚΑΛΑΚΗΣ
Ὁ φόβερὸς Βουλγαροφάγος

Ο μητροπολίτης Σερρών στο στόχαστρο

Η μάχη των Κάτω Καμενικίων κατέστησε στόχο των τουρκικών αρχών τον μητροπολίτη Σερρών Γρηγόριο. Στις 31 Ιουλίου/13 Αυγούστου ο μέγας βεζίρης απέστειλε τεσκερέ στο Οικουμενικό Πατριαρχείο ζητώντας την ανάκληση του μητροπολίτη. Ως αιτιολογική βάση πρόβαλλε τη συμπλοκή του τουρκικού στρατού με το σώμα του Μητρούση.

Την επόμενη μέρα ο διοικητής των Σερρών κοινοποίησε στον μητροπολίτη τηλεγράφημα του Χιλμή-πασά, με το οποίο αποκλειόταν εφεξής στις συνεδριάσεις του διοικητικού συμβουλίου κατηγορώντας τον ιεράρχη ότι διατελούσε σε συμφωνία με τα ελληνομακεδονικά ανταρτικά σώματα. Και στις 2/15 Αυγούστου του κοινοποιήθηκε τηλεγράφημα του μεγάλου βεζίρη, που διέτασσε τη λήψη μέτρων εναντίον του. Το τηλεγράφημα έλεγε:

«Πριν ένα μήνα η γαλλική πρεσβεία, βασιζόμενη σε έκθεση του Γάλλου συνταγματάρχη της χωροφυλακής κ. Βεράν, ζήτησε από την κυβέρνηση τη λήψη αυστηρών μέτρων εναντίον του μητροπολίτη Σερρών, ως συλληφθέντα σε συνεννοήσεις με τα ελληνικά ανταρτικά σώματα. Η κυβέρνηση δεν θέλησε να λάβει υπ' όψει τις καταγγελίες αυτές έχοντας εμπιστοσύνη στη νομιμοφροσύνη του μητροπολίτη. Σήμερα, όμως, κατόπιν των καταθέσεων ενός Έλληνα κομιτατζή, που συνελήφθη από τον αυτοκρατορικό στρατό, σε σχέση με τη στάση του μητροπολίτη Σερρών, οφθαλμοφανώς αποδείχτηκε η συμμετοχή του ιεράρχη στις ενέργειες των Ελλήνων ανταρτών στη Μακεδονία.

Γι' αυτό και η αυτοκρατορική κυβέρνηση διέταξε επί του παρόντος τον αποκλεισμό του μητροπολίτη από το διοικητικό συμβούλιο, δίνοντας ταυτόχρονα στον διοικητή το δικαίωμα να συλλάβει τον μητροπολίτη και να τον εκδιώξει από τις Σέρρες σε περίπτωση που διαταραχθεί εκ νέου η τάξη».

Η αντίδραση του μητροπολίτη Σερρών υπήρξε άμεση και έντονη. Στα απολογητικά τηλεγραφήματά του προς τον γενικό επιθεωρητή Χιλμή πασά και τον μεγάλο βεζίρη Φερίτ πασά, ο Γρηγόριος αποδόμησε τις κατηγορίες που είχε εκτοξεύσει εναντίον του κάποιος Θεοδόσιος από τη Δοβίστα (ένας από τους συλληφθέντες μετά τη συμπλοκή στα Καμενίκια) και είχαν αποτελέσει το υπόβαθρο της

σε βάρος του συκοφαντίας, θύμα της οποίας είχε πέσει και ο συνταγματάρχης Βεράντ. Αφού υπενθύμισε τη νομιμόφρονα στάση που είχε επιδείξει καθ' όλη τη διάρκεια της άσκησης των μητροπολιτικών καθηκόντων του, υπενθύμισε ότι ο ίδιος έλειπε από την πόλη ήδη δεκαεφτά μέρες πριν την «ομολογία» του Θεοδόσιου, ευρισκόμενος στα ιαματικά λουτρά του άνω Κρουσόβου, και ότι επέστρεψε στην έδρα του μόλις στις 30 Ιουλίου (π.η.), επομένως δεν θα μπορούσε εκ των πραγμάτων να είχε την παραμικρή επικοινωνία με τους αντάρτες.

Ο Γρηγόριος έχαιρε της απόλυτης στήριξης της Ιεράς Συνόδου, η οποία απέρριψε ομόφωνα κάθε ιδέα μετακίνησης του Γρηγορίου (όπως και του μητροπολίτη Δράμας, την αποπομπή του οποίου επίσης αξίωναν οι αρχές). Μάλιστα στη συνεδρίαση της 9/22 Αυγούστου η Ιερά Σύνοδος κήρυξε ομόφωνα την εκκλησία εν διωγμώ και αποφάσισε τη διακοπή κάθε επικοινωνίας με την οθωμανική κυβέρνηση, όσο η Υψηλή Πύλη συνέχιζε με κάθε μέσο την ενίσχυση των Βούλγαρων σε βάρος όχι μόνο των ελληνικών, αλλά και των τουρκικών πληθυσμών.

Η αποφασιστική στάση του Πατριαρχείου μαζί με τη μεσολάβηση της γαλλικής πρεσβείας στην Κωνσταντινούπολη έφεραν προς ώρας την ηρεμία και το επίμονο αίτημα για ανάκληση των μητροπολιτών Σερρών και Δράμας προσωρινά αποσύρθηκε. Εξάλλου, τον Οκτώβριο ήρθε και η αθωωτική απόφαση του Έκτακτου Δικαστηρίου της Θεσσαλονίκης κατά την εκδίκαση της υπόθεσης των Καμενικών, στην οποία είχε βασιστεί ο αποκλεισμός του Γρηγορίου από το επαρχιακό Συμβούλιο, ο οποίος ήρθη επίσημα στις αρχές Νοεμβρίου με νέο τεσκερέ:

«Η κυβέρνηση, λαμβάνοντας υπ' όψη την έκθεση του γενικού επόπτη της Μακεδονίας Χιλμή πασά, ο οποίος ανήγγειλε ότι, παρόλο που οι καταθέσεις του συλληφθέντα μετά τα γεγονότα της Καμενίτσας των Σερρών Έλληνα λησταντάρτη Θεοδοσίου, δεν είναι δυνατόν να είναι ψευδείς, βεβαιώθηκε εντούτοις ότι ο μητροπολίτης Σερρών δεν εμπλεκόταν στα γεγονότα εκείνα, επιτρέπει την επάνοδο του μητροπολίτη Σερρών στο διοικητικό Συμβούλιο και αίρει το μέτρο της απαγόρευσης των επισκοπικών του περιοδειών με τη διαβεβαίωση εκ μέρους του Πατριαρχείου ότι παρόμοια γεγονότα δεν θα επαναληφθούν τόσο στις Σέρρες όσο και αλλού».

Η στοχοποίηση του μητροπολίτη, όπως και άλλων προκρίτων της ελληνικής κοινότητας των Σερρών, δεν ήταν προϊόν απλά μιας αμφιλεγόμενης μαρτυρίας, αλλά μέρος ενός ευρύτερου σχεδίου των τοπικών αρχών, οι οποίες έφτασαν στο σημείο να παρασύρουν και το συνταγματάρχη Βεράντ. Σε ανταπόκρισή του από τις Σέρρες, που δημοσιεύτηκε στη γαλλική *La Lanterne* στις 01.09.1907, ο Michel Paillarès διαπίστωνε ότι «υπάρχει μια μεγάλη παρεξήγηση στις Σέρρες, [που] πρέπει να εξαφανιστεί το συντομότερο δυνατό» και περιέγραφε τα παρασκηνιακά παιχνίδια του μουτσαρίφη, ο οποίος έφτανε στο σημείο να εμπλέκει στις δολοπλοκίες του ακόμη και τους Γάλλους αξιωματικούς εν αγνοία τους:

«Ο μουτσαρίφης των Σερρών, υπάκουος εκτελεστής των επιθυμιών του Χιλμή, δεν παρέλειψε να χρησιμοποιήσει τους ευέξαπτους Έλληνες για την επιτυχία της χαμιδιανής πολιτικής. Ψιθύρισε στο αφτί του Μητροπολίτη, πνευματικού αρχηγού της πατριαρχικής κοινότητας, αυτό το προδοτικό ψέμα: «Ο συνταγματάρχης Βεράν ήρθε στη Μακεδονία για να εργαστεί σε βάρος σας και υπέρ των Βουλγάρων». Και για να προσδώσει αξιοπιστία σ' αυτήν τη συκοφαντία, παρουσίασε αποδείξεις, μνημόνευσε γεγονότα τα οποία ερμήνευε όπως τον βόλευαν. Έτσι, διαβεβαίωσε: «Την τάδε μέρα και ώρα ένας κομιτατζής μπήκε στο σπίτι του αξιωματικού X, όπου έμεινε αρκετή ώρα και είχαν σύσκεψη». «Μια άλλη μέρα, ο αξιωματικός Y πήγε στο τάδε χωριό, όπου συνάντησε πολλούς αντάρτες».

Τώρα επαναλαμβάνει πρόθυμα στους Έλληνες προκρίτους: «Είναι πολύ παρόξενο, ποτέ η γαλλική αποστολή δεν είχε ασκήσει την ελάχιστη πίεση πάνω μας όταν καταδιώκαμε τους Βούλγα-

ρους συμμορίτες. Αντιθέτως, μας ενοχλεί διαρκώς με λόγια και απειλές για να μας σύρει στο κνηνητό των [σ.σ. Ελλήνων] Ανταρτών. Ποτέ δεν κατήγγειλε στη διοίκησή μας τις ενέργειες των ιερέων ή των εξορχικών θεσμών, την ώρα που μας αποκαλύπτει ανά πάσα στιγμή τις συνομισίες των βασιικών Ελλήνων δρώντων. Ο συνταγματάρχης Βεράν έφτασε στο σημείο να καρφόσει (!) τους πούχοντες της πόλης, με τους οποίους είχε φιλικές σχέσεις. Αιφνιδιάζοντας μια μέρα το διοικητή της περιφέρειας την ώρα που μετρούσε χρήματα πάνω από ένα τραπέζι μαζί μ' έναν γιατρό κι έναν έμπορο, έσπευσε να μας αναγγείλει ότι αυτά τα αξιότιμα πρόσωπα είχαν λάβει μέρος στο ελληνικό επαναστατικό κομιτάτο κλπ. κλπ.».

Οι Έλληνες έπεσαν στην παγίδα. Πίστεψαν ότι τέτοιες ακριβώς κατηγορίες είχαν πραγματικά διατυπωθεί από τον συνταγματάρχη Βεράν. Ακόμη περισσότερο, ο μουτσαρίφης κατάφερε να καταστήσει αδύνατες τις σχέσεις ανάμεσα στον αρχηγό της γαλλικής αποστολής και τον πρόξενο του βασιλιά Γεωργίου».

Η εκτέλεση του Νικόλαου Παναγιώτου

Η επόμενη μεγάλη κρίση στην πόλη των Σερρών ξέσπασε με αφορμή την εκτέλεση της θανατικής ποινής (3/16 Δεκεμβρίου), στην οποία είχαν καταδικαστεί από Έκτακτο Δικαστήριο στη Θεσσαλονίκη πέντε μέρες νωρίτερα ο Γιάννης Ούρδας και ο Αργινιώτης στην καταγωγή Νικόλαος Παναγιώτου.

εφημερίδα Η ΑΛΗΘΕΙΑ, 23.12.1907

Η εφημερίδα Πανατωλικόν περιέγραψε –και αναδημοσιεύτηκε από ορισμένες εφημερίδες των Αθηνών– το μεταφυσικό όνειρο που είχε δει η μητέρα του Νικόλαου Παναγιώτου τη μέρα του απαγχονισμού του, τον οποίο εκείνη αγνοούσε. Σύμφωνα λοιπόν με το δημοσίευμα, η αξιοπιστία του οποίου προφανώς και ελέγχεται, η τραγική μάνα είδε στον ύπνο της ότι κάποιος είχε χτυπήσει την πόρτα του σπιτιού της κι όταν εκείνη άνοιξε, είδε μια σκιά να την αποχαιρετά και να φεύγει, μετά δε από λίγο άκουσε έναν χτύπο και βγαίνοντας έξω είδε να στέκεται μπροστά της ένας καβαλάρης με τόξο.

ΕΚΔΟΣΙΣ
ΠΟΛΥΤΕΛΗΣ

Η ΑΛΗΘΕΙΑ

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ
ΤΟΥ ΛΑΟΥ

ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ - ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΥΑΓ. Ν. ΛΑΧΑΝΟΚΑΡΔΗΣ

ΟΛΑ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ
ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΑ

Έτος Β' Περιοδ. Β' Άρ. 171-53

ΑΘΗΝΑΙ: Κυριακή 23 Δεκεμβρίου 1907

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ: Έσωτερικου έτησία δραχ. 12 εξαμήν 6
Έξωτερικου » φρ. χρ. 20

Τό ΦΥΛΛΟΝ. τιμάται λεπτά 25

ΓΡΑΦΕΙΑ: Όδου Λέκκα άρ. 24
(Έναντι Στουδ. Συμποδίου)

Άγγελιαί και διαφημίσεις με εικό-
νας και γη κατ' άποκοπών.

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΝ ΔΡΑΜΑ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ

Ο ΑΠΑΓΧΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ (ΕΞ ΑΓΡΙΝΙΟΥ)

ΕΠΙ ΤΟΥ ΓΟΛΓΟΘΑ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ

ΘΥΣΙΑΖΟΜΕΘΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΩΜΟΝ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ !

ΖΗΤΩ Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ !

ΚΑΤΑΡΑ ΚΑΙ ΕΚΔΙΚΗΣΙΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΤΥΡΑΝΝΩΝ !

Ήσαν αι τελευταίαι λέξεις τας οποίας ο άληθής λεοντόκαρδος Νικόλαος Παναγιώτου έβροντοφώνησεν άπευθυνόμενος από του ύψους της άγχόνης προς τόν Τουρκικόν όχλον και τας Τουρκικάς άρχάς δλίγας στιγμάς πριν η ο ίδιος περιβάλλη τόν λαιμόν του με τόν άπαίδιον βρόγγχον.

κων γραφείσα επί τη βάσει αυθεντικων πληροφοριων και άφηγήσεων αυτοπτων μαρτύρων υπό του διακεκριμένου καλλιτέχνου και φίλου συνεργάτου της « Αληθείας » κ. Κων. Α. Λέκκα, προς τόν όποιον η « Αληθεία » και δημοσία άπευθύνει τήν εύγνωμοσύνην της και τήν συγκαταστήριά της διά τήν τόσον ζωντανήν και πιστήν άναπαράστασιν του φοικτού δράματος τών Σερρών. (Τός 4ον Σελίδα)

Τη μέρα της εκτέλεση της θανατικής ποινής, η συγκίνηση των Ελλήνων των Σερρών ήταν πολύ μεγάλη, ώστε αυθόρμητα έκλεισαν τα καταστήματά τους σε ένδειξη πένθους. Μεγάλη ήταν η κινητοποίηση του τουρκικού στρατού, που ενδεχομένως φοβόταν επεισόδια, καταλήγοντας όμως να συμπεριφερθεί αυτός με βαναυσότητα σε βάρος απλών πολιτών –κυρίως γυναικών, δεδομένου ότι στους άνδρες είχε απαγορευθεί αυστηρά η συγκέντρωση. Όταν μια 18χρονη κοπέλα απώθησε μόνη της τους στρατιώτες, εκείνοι καταλήφθηκαν από παροξυσμό, επιτιθέμενοι με αγριότητα κατά αθώων γυναικών, πολλές από τις οποίες είδαν τα ρούχα τους σκισμένα και τα πρόσωπά τους μωλωπισμένα και ματωμένα.

Για ακόμη μια φορά οι αρχές θεώρησαν υπεύθυνο τον μητροπολίτη Γρηγόριο, ο οποίος αποκλείστηκε εκ νέου από το διοικητικό συμβούλιο. Θεώρησαν ότι αυτός είχε δώσει διαταγή στους Σερραίους να κλείσουν τα μαγαζιά τους, παρότι είχε απαγορευτεί τόσο η τέλεση κηδείας όσο και η συγκέντρωση του κόσμου.

Φίλος του Νικόλαου Παναγιώτου σχολίαζε στον *Αγώνα* (20.12.1907): «Πόσον μωροί είναι οι Τούρκοι! Διαταγή να κλείσωσι τα καταστήματά των οι Σερραίοι δεν ε-
χρειάζετο, διότι διαταγή συνοδευομένη και με τηλεβόλα να ανοίξωσιν αυτά την ημέραν εκείνην δεν θα εισηκούετο υπό των Σερραίων».

Όμως κάθε λόγο να διαμαρτύρεται είχε και η ελληνική κυβέρνηση, καθώς ο Παναγιώτου ήταν Έλληνας υπήκοος και σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, κατά την έκδοση της καταδικαστικής σε βάρος του απόφασης ήταν απαραίτητη η παρουσία του διερμηνέα του ελληνικού προξενείου, κάτι που δεν είχε συμβεί. Και μπορεί η Υψηλή Πύλη να υποσχέθηκε στον πρεσβευτή της Ελλάδας στην Κωνσταντινούπολη, Ι. Γρυπάρη, την αναβολή της εκτέλεσης, όμως, όπως είδαμε, αυτή έλαβε χώρα τάχιστα, μόλις πέντε μέρες από την έκδοση της καταδικαστικής –και σε κάθε περίπτωση παράνομης– απόφασης του έκτακτου ποινικού δικαστηρίου.

Στο μεταξύ η σύλληψη τεσσάρων Ελληνομακεδόνων ανταρτών σε ελληνική οικία στις Σέρρες την ίδια περίοδο πυροδότησε κύμα νέων, αθρόων συλλήψεων Ελλήνων προκρίτων –μεταξύ αυτών και δύο γυναικών– με την κατηγορία ότι υπέθαλπαν αντάρτες. Ένας από τους συλληφθέντες, ο Γεώργιος Κύκος, κατάφερε

ν' ανακοινώσει ότι, αφού πρώτα ξυλοκοπήθηκε άγρια από τους αστυνομικούς, υποχρεώθηκε να υπογράψει έκθεση, της οποίας το περιεχόμενο ο ίδιος αγνοούσε, αλλά εκτιμούσε ότι αυτή περιείχε καταγγελίες σε βάρος του προξένου Σαχτούρη.

Ο πρόξενος ενημέρωσε σχετικά τον συνταγματάρχη Βεράντ, ο οποίος απαίτησε τη διενέργεια ιατρικών εξετάσεων στον Κύκου. Ο νομάρχης δεν μπορούσε να μην ικανοποιήσει το αίτημα του Γάλλου συνταγματάρχη. Έτσι έγιναν εξετάσεις, οι οποίες επιβεβαίωσαν τα βασανιστήρια, ο δε νομάρχης επιχείρησε να τα δικαιολογήσει επικαλούμενος αντίσταση του συλληφθέντα κατά της αρχής.

Αποφάσεις των Έκτακτων Δικαστηρίων

Πέρα από ανταποκρίσεις στα πεδία των συγκρούσεων, οι εφημερίδες (κυρίως η *Ατλαντίς*) δημοσίευαν ενίοτε νέα από τις αποφάσεις των έκτακτων ποινικών δικαστηρίων που είχαν συσταθεί στη Θεσσαλονίκη για να δικάσουν Έλληνες και Βούλγαρους συλληφθέντες είτε για την άμεση είτε για την έμμεση εμπλοκή τους στις επιθέσεις των διαφόρων αντάρτικων ομάδων που δρούσαν στη Μακεδονία.

Ακολουθούν κάποιες αποφάσεις, που αφορούσαν Σερραίους:

-- Γύρω στα τέλη Ιανουαρίου 1907 διεξήχθη η δίκη του Νικόλαου Γουναρίδη, διευθυντή της Ελληνικής Σχολής Αλιστράτης, και του φύλακα Βασίλειου Καντινού, οι οποίοι κατηγορούνταν ότι είχαν συμπράξει με τους Ελληνομακεδόνες αντάρτες. Αμφότεροι οι κατηγορούμενοι αθωώθηκαν.

Την ίδια περίοδο, ίσως και την ίδια μέρα, είχε προγραμματιστεί η δίκη των Σερραίων ομογενών Δημητρίου Λιόλιου και Χρήστου Τάκη Γεωργίου, οι οποίοι κατηγορούνταν για τη δολοφονία των βουλγάρων Τομά και Νάσου, όμως η δίκη τους αναβλήθηκε.

-- Στις 14/27 Μαρτίου αθώοι κρίθηκαν ο Τζωτζός Στεργίου και οι τέσσερις συγκατηγορούμενοί του, όλοι Σερραίοι, που θεωρούνταν ύποπτοι για τη δολοφονία του βιβλιοπώλη Νίκωφ. Συνήγορός τους ήταν ο Φ.Τ. Παπαγεωργίου.

Την ίδια μέρα βγήκε η απόφαση και για τον σχισματικό Ηλία Γιδάνωφ από το Μελένικο και τους επτά συντρόφους του. Τρεις από αυτούς αθωώθηκαν, ενώ οι υπόλοιποι καταδικάστηκαν σε φυλακίσεις 5 και 6 ετών.

-- Στις 2/15 Μαΐου αθωώθηκαν τέσσερις Βούλγαροι από τη Ζίχνη, οι οποίοι κατηγορούνταν για παροχή βοήθειας σε ληστανταρτική συμμορία κατά τη συμπλοκή της με το στρατό.

-- Στις 3/16 Μαΐου, ο Μήτρος Δαμιάν από τη Ζίχνη καταδικάστηκε σε τριετή φυλάκιση.

-- Στις 7/20 Μαΐου δεκατέσσερις Βούλγαροι Σερραίοι, κατηγορούμενοι επί υπόθαλψη συμμοριών, αθωώθηκαν.

-- Στις 22 Μαΐου/4 Ιουνίου εκδόθηκε η απόφαση του Έκτακτου Στρατοδικείου για τους 46 Σερραίους, κατηγορούμενους για την επίθεση στο Καρατζάκιοϊ (Μονοκκλησιά). Οι τριάντα αθωώθηκαν, ενώ ένοχοι κρίθηκαν οι: Μήτρος Νικολάου, Παπαγιάννης, Μ. Ανδρέα, Αθ. Κόκκινος, Αστέριος Αγγέλου, Χρήστος Αδάμου, Γ. Παναγιώτου, Απ. Κώστα και Πασχάλης Σωτηρίου (φυλάκιση 5 ετών)· Μήτρος Τάσου, Γεώργιος Τάσου και Χριστόδουλος Τάσου (φυλάκιση 10 ετών)· Ιωάννης Σεμερτζής, Μ. Βλάχος, Ευάγγελος Θεοδώρου και Γ. Μητρετζής (οκταετή φυλάκιση).

-- Στις 24 Μαΐου/6 Ιουνίου αθωώθηκε ο Ευάγγελος Νικολάου από τη Χοροβίστα (Άγιος Χριστόφορος), κατηγορούμενος για υπόθαλψη Ελλήνων ανταρτών.

-- Στις 30 Μαΐου/12 Ιουνίου ο Νικόλαος Κωστής από το Σαρμουσακλή (Πεντάπολη) ήταν μεταξύ των επτά κατηγορουμένων που κρίθηκαν ένοχοι και καταδικάστηκαν σε ισόβια δεσμά για την επίθεση της 17/30 Απριλίου εναντίον Βούλγαρων χωρικών από τις Σέρρες, οι οποίοι μετέβαιναν στο Δράνοβο.

-- Δεν είναι εξακριβωμένη η ακριβής ημερομηνία, όμως μάλλον γύρω στα τέλη Μαΐου με αρχές Ιουνίου ο Σερραίος Νάκος Δημητρίου καταδικάστηκε σε θάνατο για τη δολοφονία του κρεσπώλη Πέτρωφ στην πόλη των Σερρών.

-- Στις 2/15 Ιουνίου το Έκτακτο Δικαστήριο της Θεσσαλονίκης δίκασε αρκετούς Βούλγαρους, καταγόμενους από τις Σέρρες. Για τη δολοφονία του ομοεθνή τους Χρήστου Τάση Άγγελ, ο οποίος είχε καταγγείλει το βουλγαρικό κομιτάτο στις τουρκικές αρχές, ο Γιωβάν Δημήτρεβ καταδικάστηκε σε φυλάκιση οκτώ ετών, ο Αθανάς Γεώργιεφ σε εξαετή, ενώ σε τετραετή φυλάκιση καταδικάστηκαν

οι Κόλιο Τόδωρ και Γιοβάν Μπατζάκ.

Σε άλλη δίκη, την ίδια μέρα, αθωώθηκε η Μαρία Δίνα –κι αυτή καταγόμενη από τις Σέρρες– κατηγορούμενη για υπόθαλψη βουλγαρικής συμμορίας.

-- Στις 18 Ιουνίου/1 Ιουλίου αθώος κρίθηκε ο Γεώργιος Δημητρίου από το Μπαϊρακλή (Βαλτερό), ο οποίος κατηγορείτο ότι ήταν ταχυδρόμος των Ελληνομακεδόνων ανταρτών.

-- Στις 27 Ιουνίου/10 Ιουλίου αθωώθηκαν οι ομογενείς Λάζαρος Νικολάου, Κωνσταντίνος Αθανασίου και Άγγελος Δημητρίου από το χωριό Σάμπρα (;) των Σερρών, κατηγορούμενοι ότι είχαν βοηθήσει Έλληνες αντάρτες για τη δολοφονία του Βετζίπ.

-- Στα τέλη Οκτωβρίου το Έκτακτο Δικαστήριο της Θεσσαλονίκης δίκασε 64 Έλληνες κατηγορούμενους για εσχάτη προδοσία για τη συμπλοκή στη Δοβίστα (Εμμανουήλ Παπάς) τον Ιούλιο. Καταδικάστηκαν μόλις οι πέντε, εκ των οποίων οι δύο σε καταναγκαστικά έργα τεσσάρων ετών και οι άλλοι τρεις σε έξι έτη.

-- Στις 17/30 Νοεμβρίου αθωώθηκε ο 80χρονος Χριστόδωρος Δρόχου (;), τον οποίο είχε εμπλέξει ο περιβόητος Θεοδόσης στη δολοφονία του βούλγαρου Γκλιγκόρ στο Κίρτσοβο (Καρυδοχώρι). Δικηγόρος του ήταν ο Φ. Παπαγεωργίου.

-- Στις 28 Νοεμβρίου/11 Δεκεμβρίου ολοκληρώθηκε η δίκη δεκαοκτώ ομογενών, οι οποίοι κατηγορούνταν για τη συμπλοκή στα Καμινίκια στις 14/27 Ιουλίου, κατά την οποία είχε βρει ηρωικό θάνατο ο καπετάν Μητρούσης. Συνήγοροι υπεράσπισης ήταν οι Φ. Παπαγεωργίου και Άρτας.

Οι Νικόλαος Παναγιώτου και Γιάννης Ούρδας (ο οποίος όμως αναγραφόταν ως Βάνος Αθανασίου σε ελληνικές εφημερίδες και στη γαλλόφωνη *Journal de Salonique*) καταδικάστηκαν σε θάνατο, ο καντηλανάφτης Αθανάσιος σε ισόβια δεσμά, ο παπα-Αθανάσιος σε φυλάκιση δέκα ετών (παρότι υποστηρίχτηκε στο δικαστήριο ότι ο άνθρωπος απουσίαζε από το σπίτι του το βράδυ της συμπλοκής), ενώ οι υπόλοιποι δεκατέσσερις αθωώθηκαν.

Ήταν η τελευταία μιας σειράς δικών για την υπόθεση των Καμινικίων. Συνολικά πάνω από 200 χωρικοί είχαν φυλακιστεί τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο

εξαιτίας της μαρτυρίας του περιβόητου Θεοδόση ως εμπλεκόμενοι με τον ένα ή τον άλλο τρόπο στη συμπλοκή μεταξύ της ομάδας του Μητρούση Γκογκολάκη και του τουρκικού στρατού. Από αυτούς, παραπέμφθηκαν σε δίκη οι 140 και πλην πέντε, όλοι οι υπόλοιποι αθώωθηκαν, αφού προηγουμένως είχαν περάσει τρεις μήνες στη φυλακή χωρίς λόγο.

Εύστοχα σχολίαζε η εφημερίδα *Ελληνισμός* στις 01.12: «*Εκ τούτου συμπεραίνει τις ευκόλως μετά πόσης ελαφρότητας προβαίνουν οι τουρκικά αρχαί εκάστοτε, προκειμένου να φυλακίζωσι Έλληνας, και προκαλούσι την υλικήν καταστροφήν όχι μόνον των φυλακιζομένων, αλλά και του Δημοσίου, διότι αποσπώσι τόσας χείρας από τας εργασίας*».

-- Στις 1 Δεκεμβρίου το δικαστήριο αθώωσε τους Αθανάσιο Μήτα και Τάκη Νικολάου από την Μπαϊρακλή-Τζουμαγιά, οι οποίοι είχαν κατηγορηθεί για διευκόλυνση της απόδρασης του αντάρτη Αστερίου από τις φυλακές Τζουμαγιάς.

-- Στις 5 Δεκεμβρίου αθώωθηκε ομόφωνα ο ομογενής κατηγορούμενος από το χωριό Σφελινός, ο οποίος δικαζόταν για τη δολοφονία του βούλγαρου Γρηγόρ Μήτα από τη Σκρίτζοβα (Σκοπιά).

-- Στις 12 Δεκεμβρίου αθώωθηκε ο Ιωάννη Αντωνίου Αλευράς από τις Σέρρες, κατηγορούμενος για τη δολοφονία του βούλγαρου Νικόλα Αντανάλ από τη Βροντού και τον τραυματισμό του Πέτρε Στογιάν.

Άλλες σερραϊκές ειδήσεις του 1907

Το 1907 οι ελληνικές εφημερίδες ήταν γεμάτες από ανταποκρίσεις από τις Σέρρες, όμως σχεδόν όλες είχαν περιεχόμενο σχετιζόμενο αποκλειστικά με τον αγώνα των ελληνικών ανταρτικών ομάδων, τα κακουργήματα των Βούλγαρων κομιτατζήδων και την κρίση στις σχέσεις μεταξύ των οθωμανικών αρχών και των δύο κεφαλών της ελληνικής κοινότητας της περιοχής, που ήταν ο μητροπολίτης και ο Έλληνας πρόξενος. Πηγές των ελάχιστων μη πολεμικών ειδήσεων είναι κυρίως η γαλλόφωνη *Journal de Salonique* και η ομογενειακή εφημερίδα *Ατλαντίς* με τα γνωστά προβλήματα στην ακριβή χρονική τοποθέτηση των συμβάντων λόγω της απόστασης και της διαφοράς των ημερολογίων.

-- Στις 17.01 η *Journal de Salonique* έγραφε ότι το οθωμανικό υπουργείο Γεωργίας είχε συναινέσει στη δημιουργία Κτηνιατρείου στις Σέρρες.

-- Ακριβώς ένα μήνα μετά, η ίδια εφημερίδα ανακοίνωνε τους αρραβώνες του μουδέρη Νιγρίτας, Μηνά εφέντη, με τη Μαρία Ιωάννου.

Ο Μηνάς εφέντης δεν ήταν ιδιαίτερα δημοφιλής στην ελληνική κοινότητα. Αποκαλυπτικό είναι το παρακάτω απόσπασμα ύστερα από ένα «κατόρθωμά» του, διανθισμένο με καθόλου κολακευτικούς επιθετικούς προσδιορισμούς, όπως δημοσιεύτηκε στην *Ατλαντίδα* στις 13.06.1907:

«Αγγέλλεται εκ Σερρών ότι ο επί μισελληνισμό διακρινόμενος κατάπτυστος δε ομογενής Μουδέρης Νιγρίτης Μηνάς εφέντης καταδιώκων αμειλίκτως πάντοτε το ομογενές στοιχείον, έκαμεν έρευναν εις το χωρίον Στεφανινά και ευρών μίαν μικράν ελληνικήν ιστορίαν εις το δωμάτιον του διδασκάλου του χωρίου, διέταξε την σύλληψιν αυτού»!

-- Στις 20.02 η *Journal de Salonique* γνωστοποίησε τον διορισμό του Σαμουήλ εφέντη Ισραέλ, πτυχιούχου Νομικής και συντάκτη στην εφημερίδα *Σααντέτ* της Κωνσταντινούπολης, ως δικαστή στο δικαστήριο των Σερρών.

-- Μια σημαντική εξέλιξη του 1907 ήταν η επιστροφή του χωριού Έλσιανη (Καρπερή), οι κάτοικοι του οποίου είχαν υποχρεωθεί στο παρελθόν υπό την πίεση των Βούλγαρων κομιτατζήδων να προσχωρήσουν στη σχισματική εξαρχηκή εκκλησία, στην επιρροή και πάλι του Πατριαρχείου. Ο ιερέας του χωριού, Παπαδημητρίου, διαβίβασε τη σχετική αναφορά των κατοίκων με ημερομηνία 10/23 Φεβρουαρίου (ότι δηλαδή ζητούσαν να επανέλθουν στην Ορθοδοξία) στον μητροπολίτη Σερρών, ο οποίος επισκέφτηκε την Έλσιανη και τέλεσε τη θεία λειτουργία επισφραγίζοντας την εξέλιξη αυτή. Καθώς πολλές οικογένειες από την πόλη των Σερρών αλλά και από τη γειτονική Τζουμαγιά είχαν σπεύσει στο χωριό, μετά την απόλυση της εκκλησίας ακολούθησε ένα υπαίθριο γλέντι με χορούς.

-- Στις 15/28 Φεβρουαρίου το θεατρικό τμήμα του ισραηλιτικού σωματείου «Amis de l'Instruction» έδωσε θεατρική παράσταση με φιλανθρωπικό σκοπό υπέρ των ορφανών και των φτωχών μαθητών του ισραηλιτικού σχολείου της πόλης (École de l'Alliance). Το ποσό που συγκεντρώθηκε ανήλθε σε 350 φράγκα.

Παρουσιάστηκαν το ιστορικό εβραϊκό δράμα «Les Captives» («Οι αιχμάλωτοι») και η κωμωδία «Une chambre à deux lits» («Ένα υπνοδωμάτιο με δυο μονά κρεβάτια»). Κάποιοι από τους ερασιτέχνες ηθοποιούς, όλοι Ισραηλίτες των Σερρών, ήταν οι: Σαμουήλ Μπενοζίλιο, Σολομών Κοέν, Μορίς Σιμαντόβ, Σ. Περαχία, Ι. Περαχία, Φαρατζή, οι δεσποινίδες Μπενοζίλιο και Περαχία κ.ά.

Περίπου ενάμιση μήνα μετά, το θεατρικό τμήμα ταξίδεψε στην Καβάλα, όπου έδωσε δύο παραστάσεις υπέρ των ισραηλιτικών σχολείων των δύο πόλεων.

-- Τον Μάρτιο πρέπει να τοποθετήσουμε χρονικά τις μεγάλες καταστροφές που προκλήθηκαν σε περίπου τριάντα χωριά, αλλά και στις σιδηροδρομικές συγκοινωνίες, οι οποίες διακόπηκαν εξαιτίας της υπερχειλίσης του ποταμού Στρυμόνα.

Από τα ύδατα κατακλύστηκαν τα χωριά: Σπάτοβο, Οπάγια, Μρίσνα, Μπουγιούκ-μαχαλάς, Μπαχτιάρ, Μανταρλή, Πουρλίδα, Μπρουσούπ, Χαζνατάρ, Αλήπασσά, Κολούκ-Μαχαλά, Γενί-Μαχαλά, Ερνίκιοϊ, Ορανλή, Τσιβάρ, Γενί-Μαχαλά, Λάτροβο, Σπάτσιβο, Καμαρώτο, Έλσιανη, Καμίλα, Χομόντος, η κωμόπολη Κάτω Τζουμαγιά και άλλα έξι χωριά μεταξύ Πετριτίου και Μελενίκου.

Καθίζηση έπαθαν οι βάσεις της γέφυρας του Δεμίρ Ισσάρ, ώστε στο σημείο στάλθηκαν μηχανικοί για εξακρίβωση της κατάστασης και λήψη μέτρων για την αποκατάσταση της συγκοινωνίας. Όπως αναφέρθηκε, προβλήματα υπήρχαν και στη σιδηροδρομική γραμμή, ενώ τρεις ατμομηχανές βυθίστηκαν στα ύδατα.

-- Στις 3/16 Μαρτίου μεγάλη πυρκαγιά ξέσπασε στο χάνι του Κωνσταντίνου Χατζή Χρηστάκη. Η συνοικία του αγίου Νικολάου κινδύνεψε να καεί, ενώ αποτεφρώθηκαν τα εμπορικά καταστήματα των Δημητρίου Ρακιτζή, αδελφών Τσιώτρα, Μωσσιαμά και Νέστορα Τσινίμπα – ενδεχομένως και δύο οθωμανικά μαγαζιά. Η συνολική αξία των ζημιών εκτιμήθηκε σε αρκετές χιλιάδες λίρες.

-- Στις 21 Απριλίου/4 Μαΐου ένα σοκαριστικό ανθρώπινο δράμα: η 25χρονη Σάρα Περαχία, η οποία αντιμετώπιζε σοβαρά ψυχολογικά προβλήματα, αυτοπυρπολήθηκε μέσα στο σπίτι της, την ώρα που οι γονείς της απουσίαζαν.

-- Στις 23 Απριλίου/6 Μαΐου, η γιορτή του αγίου Γεωργίου –σύμφωνα τουλάχιστο με το δημοσίευμα της *Ατλαντίδος*– «ουδέποτε άλλοτε εωρτάσθη εν Σέρραις

τόσον μεγαλοπρεπώς και εν συρροή τόσου κόσμου, όσον εφέτος». Ενδιαφέρον στοιχείο είναι ότι δεν αναφέρεται η παρουσία εκπροσώπων των οθωμανικών αρχών, σε κάθε περίπτωση όμως μαζική ήταν η συμμετοχή των Σερραίων τόσο στην πρωινή δοξολογία στον μητροπολιτικό ναό, έξω από τον οποίο η φιλαρμονική της πόλης παιάνιζε τον ελληνικό ύμνο, όσο και στη βραδινή δεξίωση του λαμπρά φωταγωγημένου προξενείου.

-- Στα τέλη Απριλίου (π.η.), ο Ακήλ βέης διορίστηκε και πάλι δήμαρχος Σερρών. Ένα εγκωμιαστικό για εκείνον σχόλιο φιλοξενήθηκε στην *Journal de Salonique*, που σημείωνε ότι ο Ακήλ βέης κατά την προηγούμενη θητεία του είχε βάλει *«τα δυνατά του για την εισαγωγή σημαντικών βελτιώσεων στα γρανάζια του δήμου»*, η δε σύντομη απουσία του από τη διοίκηση του δήμου *«είχε ήδη εισαγάγει την αταξία στις υπηρεσίες»*.

-- Τον Ιούλιο είχαμε αλλαγές στα προξενεία. Έφτασε στις Σέρρες και ανέλαβε υποπρόξενος της Αγγλίας ο Μποζανκέτ (Bosancquet), ο οποίος παράλληλα ανέλαβε την εκπροσώπηση και των γαλλικών συμφερόντων αντικαθιστώντας τον γιατρό Καρατζά. Επίσης ο Σερραίος δημοσιογράφος Α. Εσκενάζη διορίστηκε δραγουμάνος (διερμηνέας) του αγγλικού προξενείου.

Στο μεταξύ ο πρόξενος της Αυστροουγγαρίας Γεώργιος Ζλάτκος τιμήθηκε από τον αυτοκράτορα Φραγκίσκο Ιωσήφ με τον τίτλο του ιπότη του στέμματος.

-- Στις 15/28 Οκτωβρίου εκτελέστηκαν στην πόλη των Σερρών οι καταδικασθέντες σε θάνατο Βούλγαροι κομιτατζήδες Γιοβάν Μπουγκέλα Μιχάλ και Ντασκάλ Ντιμίτρι Τριανταφλί.

Μακεδονικός Αγώνας – Κομιτατζήδες (δημοσιεύματα)

Ως προς τα έργα και τις ημέρες των Βούλγαρων κομιτατζήδων, αλλά και τις ειδήσεις από το μέτωπο των συγκρούσεων μεταξύ ελληνομακεδονικών ανταρτικών σωμάτων και του τουρκικού στρατού θα περιοριστώ σε μια πολύ μικρή (ξεκάθαρα ενδεικτική και οπωσδήποτε όχι πλήρη) παράθεση δημοσιευμάτων της εφημερίδας *Πατρίς* από το πρώτο εξάμηνο, για να κλείσει ο κύκλος μ' ένα λεπτομερή κατάλογο των δολοφονιών που διέπραξαν οι κομιτατζήδες κατά το δεύτερο εξάμηνο του 1907 συνολικά στο διαμέρισμα (σαντζάκι) των Σερρών, όπως δημοσιεύτηκε στην περιοδική έκδοση του *Ελληνισμού* τον Μάιο του 1908.

ΠΑΤΡΙΣ 17.01.1907

<p style="text-align: center;">ΑΠΟΠΕΙΡΑ</p> <p style="text-align: center;">40 ΚΟΜΙΤΑΤΖΗΔΩΝ</p> <p style="text-align: center;">ΚΑΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΧΩΡΙΟΥ</p> <p>ΣΕΡΡΑΙ, 10 'Ιανουαρίου (του ανταποκριτού μας). — Οί Βούλγαροι κομιτατζήδες ἀπεθρασύνθησαν, κακουργούντες και πρό των όμμάτων των άρχών, σχεδόν. Τήν παραμονήν των Θεοφειών, περί την 4ην ώραν της νυκτός τουρκιστέ, ήτοι περί την 10ην εύρωπαϊστέ, βουλγαρική συμμορία, συγκειμένη εκ 40 μελών, έδαινεν επί σκοπώ να καταστρέψη την Κάτω Νούσαν, χωρίον κείμενον πλησιέστατα των Σερρών και κάτωθε της Ντοβίστης.</p> <p>Τρεις νυκτοφύλακες, ών οί δύο χριστιανοί και ό τρίτος μωαμεθανός, οΐτινες περιπόλουν εκτός του χωρίου, μόλις αντιληφθέντες τους κακούργους, διέταξαν αυτούς να σταματήσωσιν. Ούτοι όμως, αντί να τραπώσιν εις φυγήν, έπροχώρησαν και πυροβολήσαντες κατά των φυλάκων, έφόνευσαν τον μωαμεθανόν και τον ένα των χριστιανών, του έτέρου κατορθώσαντος να σωθῆ δια της φυγής. Έκ των πυροβολισμών έξυπνήσαντες οί χωρικοί, έδραμον εις καταδίωξιν των ληστών, οΐτινες, φοδηθέντες έτράπησαν εις φυγήν, κατά την συνήθειάν των, μη κατορθώσαντες εύτυχώς τους κακούργους σκοπούς των.</p>	<p style="text-align: center;">Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ</p> <p style="text-align: center;">ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ</p> <p style="text-align: center;">—</p> <p>BIENNH, 16 'Ιανουαρίου. — Άγγέλλεται εκ Θεσσαλονίκης, ότι εν Φισσαιζιρ τρεις φρουροί του χωρίου τούτου, εις Μωαμεθανός και δύο Έλληνες έδολοφονήθησαν υπό βουλγαρικής συμμορίας.</p> <p>Άφ' έτέρου άγγέλλεται, πάντοτε εκ τουρκικής πηγής, ότι εις την Φούρκαν, εις τῆ βιλαέτιον 'Ιωαννίνων ό Κουτσοβλάχος καθηγητής Φουρτσάνο, έφονεύθη υπό Έλληνομακεδονικού σώματος.</p> <p style="text-align: right;">(Τηλ. 'Αθ. Πρακ.)</p>
--	---

ΠΑΤΡΙΣ 20.01.1917

ΤΑ ΟΡΓΙΑ ΤΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ ΕΠΙΣΗΜΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ

Εἰς τὸ χθὲς κυκλοφορήσαν «Ἀντι. Δελτίον» γράφουσιν ἐκ Σερρῶν ὅτι τὸ θράσος τῶν Βουλγάρων αὐξίνεται ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν. Οἱ κοιμηταὶ τῆδες δὲν ἄρκοῦνται νὰ κακουργῶσιν εἰς τὰ χωρία, ἀλλ' ἀπειλοῦσι τοὺς Ἕλληνας καὶ εἰς αὐτὰς τὰς πόλεις καὶ μέχρι τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου Σερρῶν. Ἡ ζωὴ τοῦ πρῶην ἐπιθεωρητοῦ τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων Λιζάρου Κούζη, ἤδη γραμματέως τοῦ Προξενείου, διατρέχει κίνδυνον, ἕνεκα τῆς αἰσχρᾶς διαγωγῆς προσώπων ἐξαρτωμένων ἐκ τῶν ἐπισήμων ἀντιπροσώπων τῆς Βουλγαρίας.

Οὕτω, ὁ ὑπηρετῆς τοῦ Βουλγάρου Ἐπισκόπου ἐθεάθη δεικνύων τῆτι οἰκίαν τοῦ Κούζη εἰς τινα ἄτομα, ἅτινα ἔκτοτε τὸν κατασκοπεύουν διαρκῶς. Ἠκούσθησαν μάλιστα ἐν ταῖς ἰδιαιτέραις συνομιλαῖς των συζητοῦντες περὶ τοῦ ὅπλου, τὸ ὅποιον ἔπρεπε νὰ μεταχειρισθῶσι διὰ τὴν βολοφονίαν του, προεβρίναντες τὸ ἐγχειρίδιον

ἀντὶ τοῦ περιετρόφου.

Αἱ ἀρχαὶ συνέλαβον ἓνα μίσθαρνον Τουρκοῦν δολοφόνον, ὅστις εἶχεν ἀναλάβει νὰ κατασκοπεύῃ τὸν γραμματέα τοῦ Ἑλλήν. Προξενείου, ἀλλὰ τὸν ἀπέλυσαν ἐπὶ ἐγγυήσει.

ΔΙΑΡΠΑΓΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΟΝΗΣ

Ἐπίσης ἐξ Ἀδριανουπόλεως γράφουσιν εἰς τὸ «Ἀντι. Δελτίον» ὅτι τὴν νύκτα τῆς 6 πρὸς τὴν 7 Ἰανουαρίου Βούλγαροι κακοῦργοι διήρπασαν τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Τάφου, κειμένην ἡμίσειαν ὄραν μακρὰν τοῦ Αἰδυμοτείχου.

ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΔΟΛΟΦΟΝΟΥΝΤΕΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

Ἐκ Καστορίας γράφουσιν, ὅτι τὴν 22 Δεκεμβρίου, γυνή τις, ὀνόματι Ζήτσια, ἐκ Σταρίτσανης τῶν Καστανοχωρίων ἐβόλοφονήθη.

Τὴν 29 Δεκεμβρίου, οἱ Βούλγαροι ἐβόλευσαν τὸν Βασίλειον Ἠλίαν ἐκ Δρακοβίνης καθ' ἣν στυγερὴν μὴν ἐπανήρξατο ἐκ

ΠΑΤΡΙΣ 07.03.1907

ΠΕΡΙΚΥΚΛΩΣΙΣ

ΕΛΛΗΝΟ - ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΠΡΟΔΟΣΙΑ

ΣΕΡΡΑΙ, 27 Φεβρουαρίου (τοῦ ἀνταποκριτοῦ μας). — Τὸ ἐξ ἐγχωρίων Ἑλληνομακεδονικὸν σῶμα ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν Παπα-Πασχάλην, ἀποτελούμενον ἐξ 8 Ἑλληνομακεδόνων εἰσῆλθε τὸ παρελθὸν Σάββατον εἰς τὸ χωρίον Νικοσλάρ τῆς Νιγρίτης ὅπως ἀναπαυθῆ ἔν τινι αὐτόθι οἰκίᾳ.

Πρὶν προφθάσῃ ὁμως νὰ κατακλιθῆ εὐρέθῃ περικυκλωμένον ὑπὸ πολυαριθμοῦ τουρκικοῦ ἀποσπάσματος ὑπὸ τὸν ἀνθυπολοχαγὸν Χαλῆλ, εἰδοποιηθέντα περὶ τῆς παρουσίας τῶν Ἑλληνομακεδόνων ὑπὸ τινῶν βουλγάρων χωρικῶν κατασκόπων ἐκ τῶν καταπλημμυρούμενων τὰ πέριξ.

ΗΡΩΙΚΗ ΒΕΒΟΔΟΣ

Οἱ εὐρισκόμενοι ἐντὸς τῆς οἰκίας Ἑλληνομακεδόνες, μὴ ἔχοντες κατὰ νοῦν εἰς πρᾶξι θῶσιν, ἀπεφάσισαν καὶ ἐπεχείρησαν ἔξοδον, καθ' ἣν ἀνασπά-

σαντες τὰς μάχαιράς των καὶ πυροβολοῦντες κατώρθωσαν οἱ ἡμίσεις μόνον νὰ διαφυγῶσι, πρῶτου πεσόντος τοῦ ἡρωικοῦ ἀρχηγοῦ Παπα-Πασχάλη, βληθέντων εἰς τὰ στήθη ὑπὸ πλήθους τουρκικῶν σφαιρῶν.

Οἱ ἕτεροι τέσσαρες κατώρθωσαν νὰ διαφύγῶσι, φονεύσαντες τὸν ὀδηγὸν τοῦ Τουρκικοῦ ἀποσπάσματος ὀνομαζόμενον Ἰμπραῖμ Σερῖφ.

ΤΙΣ Ο ΠΑΠΑ-ΠΑΣΧΑΛΗΣ

Ὁ φονευθεὶς Ἑλληνομακεδὼν ἥρωες κατὰγεται ἐκ Σερρών. Τοῦτο δὲ ἀποδεικνύει ἄλλην μίαν φορὰν ὅτι ὁ Ἑλληνομακεδονικὸς ἀγὼν ἐν Μακεδονίᾳ διεξάγεται ὑπὸ καθαρῶς ἐντοπίων ἀνδρῶν, ἐξαναγκαζομένων νὰ λάθωσι τὰ ὄπλα χάριν τῆς ἀμύνης, ὅπως ἔπραξε καὶ ὁ γενναῖος Παπα-Πασχάλης, τοῦ ὁποῖου τὸν ἀδελφὸν κατεκρεοῦργησαν πέρυσιν ἀγριώτατα οἱ Βούλγαροι τοῦ κομιτάτου.

ΠΑΤΡΙΣ 22.04.1907

ΣΤΥΤΕΡΑ ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΟΜΟΓΕΝΟΥΣ

ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΚΟΜΙΤΑΤΟΥ

ΔΡΑΜΑ, 17 'Απριλίου υ. γριώτατα έξωθεν της οίκίας του. (Του ανταποκριτού μας). — Σᾶς ἀναγγέλλω μετ' ὀδύνης νέον στυγερὸν κακούργημα, ὅπερ διέπραξαν οἱ κομιτατζήδες χθὲς τὴν νύκτα εἰς τὸ Δερεὲ τῆς Ζίχνης.

Ὁ μόνος ἐναπομείνας ἀπόγονος τῆς μεγάλης Ἡπειρωτικῆς οἰκογενείας τῶν Κομπόκη, τῆς ὁποίας τὰ μέλη ἀπεδεκάτισεν ἡ μάχαιρα τῶν δολοφόνων, ἔπεσε θύμα τοῦ πατριωτισμοῦ του, κατακρεουργηθεὶς ἄ-

Ὅπως δεῖκνύουν τὰ πράγματα τὸ κομιτάτον τῆς Σόφιας ἀπεφάσισε διὰ γενικοῦ κινήματος νὰ νὰ ἐξαλείψῃ διὰ τοῦ ἐγχειριδίου πάντα ὁμογενῆ, ὅστις ἤθελε θεωρηθῆ ὡς συμβάλλον εἰς τὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἐλληνικοῦ στοιχείου ἐν Μακεδονίᾳ.

Καὶ ἰδοὺ τὸ πρῶτον θύμα, ὁ ἄτυχῆς Κομπόκης ἀληθὲς στήριγμα μας ἐνταῦθα.

ΠΑΤΡΙΣ 03.05.1907

ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ

ΟΚΤΩ ΕΛΛΗΝΟΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

ΥΠΟ ΕΞΑΚΟΣΙΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

ΣΕΡΡΑΙ, 30 'Απριλίου. (Του ανταποκριτού μας). — Πρὸ ἡμερῶν Ἑλληνομακεδονικὸν σῶμα ἐξ 8 ἑντοπίων ἀνδρῶν ἀποτελούμενον, ἐνεργήσαν καταλλήλως ἐτιμώρησε παραδειγματικῶς πολλοὺς κομιτατζήδες καθ' ἣν ὥραν ἐπέστρεφον μετημφισιμένοι ἐκ τῆς ἀγορᾶς Σερρών, ὅπου εἶχον μεταβῆ διὰ τὰς ὑποθέσεις τοῦ κομιτάτου. Οἱ βούλγαροι πνέοντες μένεα διὰ τοῦτο ὑπέδειξαν τὸ κρησφύγετον τοῦ σώματος τούτου εἰς Τουρκικὸν ἀπόσπασμα ἐξ ὑπερνατῶν ἀνδρῶν. Οἱ Ἑλληνομακεδόνες κατ' ἀρχὰς ἠδυνήθησαν νὰ διαφύγωσιν, ἄτυχῶς δὲ αὐτοὺς πρὸς τὸ μέρος τῆς διεξόδου εὐρέθησαν ἀντιμέτωποι 600 στρατιωτῶν ἐπερχομένων κατ' αὐτῶν.

Οἱ 8 Ἑλληνομακεδόνες τότε οὐδεμίαν ἑτέραν διεξοδὸν διαβλέποντες κατέφυγον εἰς τὸ πλησίον χωρίον «Τοπόλι» ὅπου παρήμειναν καθ' ὅλην τὴν νύκτα, τὴν δὲ πρωΐαν ἔνεκα τῆς γενικῆς περικυκλώσεως τοῦ χωρίου ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν.

Οἱ Ἑλληνομακεδόνες ὑπὸ ἰσχυρὰν συνοδείαν στρατιωτῶν μεταφέρθησαν εἰς Σέρρας.

ΠΙΝΑΞ

των παρὰ των Βουλγάρων διαπραχθέντων δολοφονιών ἐναντίον
των Ἑλλήνων ἐν τῷ διαμερίσματι των Σερρών
κατὰ τὴν δευτέραν ἑξαμηνίαν τοῦ 1907

Αἰξῶν ἀριθμός	Χρονολογία	Ὄνομα	Τόπος καταγωγῆς	Ἐπάγγελμα	Παρατηρήσεις
1	2 Ἰουλίου	Βελίκης Καζαντζῆς	Μελένικον	Καλλιεργητής	Ἐξορισθήσθη
2	6 »	Δ. Δραγοσλῆς	Δζουμαγιά	Ἐμπορος	Ἐφρονεύθη, ἵπνακ- κάμπτων εἰς Δζου- μαγίαν
3	4 »	Ἄν. Τσαμπάνης	Ζήτκοβο	Καλλιεργητής	
4	7 »	Παπα Δημήτριος	Ράβνα	Ἱερεὺς	Ἐπληρώθη θανασί- μως.
5	8 »	Τόσινας	Δερέ-Μαχαλὲ	Καλλιεργητής	
6	10 »	Θ. Κωνσταντίνου	Μανδήλιον	»	Ἐφρονεύθησαν
7	»	Αἰκατερίνη Θωμά	»	Γυνή	
8	»	Ἄθαν. Δέλλιου	»	Καλλιεργητής	
9	»	Ἄγ. Κωνσταντίνου	»	»	
10	»	Ἄγγ. Μάρτζιου	»	»	Ἐπληρώθησαν
11	»	Θ. Μήτας	»	»	
12	13 »	Στ. Ἀθανασίου	Σέλινο	Βουκόλος	ἀπηγορεύθησαν ὑπὸ βουλγαρικῆς συμμο- ρίας πλησίον τοῦ Σελίνου.
13	»	Γ. Εὐάγγελος	»	»	
14	»	Κ. Κλεπούσανης	»	»	
15	»	Κ. Θεολόγης	»	Καλλιεργητής	
16	»	Χρ. Τσίκας	Σέρραι	Κρεοπώλης	Ἐσφάγησαν εἰς Ρα- κοβίταν.
17	15 »	Δημ. Κουκουλέτσης	»	»	
18	21 »	Γ. Λάζου	Κλεπούσανα	Καλλιεργητής	Ἐσφάγη.
19	24 »	Τ. Χαρίτωνος	Σέρραι	Τέκτων	Ἐπληρώθη.
20	27 »	Θ. Μανδέλας	Φραστάνη	Καλλιεργητής	Ἐφρονεύθη.
21	31 »	Στόϊκος	Γιουβαρνίτσα	Προῦχων	»
22	11 Αὐγούστ.	Ν. Ψωμάκης	Μονὴ Προδρόμου	Ἀγροφύλαξ	Ἐπληρώθη ὑπὸ συμ- ρίας.
23	13 »	Δ. Π. Ἰωάννου	Βροντοῦ	Μαθητής	Ἐδολοφονήθη.
24	22 »	Χρ. Σιαματᾶς	Μόσδοβον	Βοσκός	»
25	26 »	Ἡλίας Πέννας	Πορόγια	Ἐμπορος	»
26	2 Σεπτεμ.	Βελίκης Γκόκος	Ἐρνή-κιοῖ	»	»
27	5 »	Παλλικιάκης	Σιάτσοβον	Βοσκός	»
28	»	Γ. Μαρόκος	Ράμνα	Ἐμπορος	»
29	»	Ν. Μαρόκος	»	»	»

ΟΙ ΣΕΡΡΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΕΡΡΑΙΟΙ ΤΟ 1907

Αξών αριθμός	Χρονολογία	Όνομα	Τόπος καταγωγής	Επάγγελμα	Παρατηρήσεις
30	5 Σεπτεμ.	Γ. Χίτας	Ράμνα	Εμπορος	Εδολοφονήθη
31	»	Κ. Ι. Ναούμ	»	»	»
32	»	Στογιάν Σιάπκας	Άγγε-Μαχαλέ	Καλλιεργητής	έδολοφονήθησαν υπό της συμμορίας του Άραμπατζή.
33	14 »	Κ. Σιαχίνης	Κρούσσοβον	Άνθρακοπώλης	Επληγώθη
34	21 »	Κ. Πράμος	Μελεγκίτς	Προύχων	Εδολοφονήθη
35	»	Μ. Κωνσταντίνου	»	Καλλιεργητής	»
36	»	Θ. Θεοχάρης	»	»	»
37	»	Άθ. Καρπάτσης	»	»	Επληγ. βαρέως
38	25 »	Άθ. Κώστας	Στάρτσοβον	»	»
39	12 Οκτωβ.	Χρ. Χατζής	Σέλινο	Μυλωθρός	»
40	»	Χρ. Αναστασίου	»	»	έδολοφονήθησαν
41	»	Άν. Χριστοδουλής	»	Παῖς	»
42	»	Δ. Κώστας	»	Καλλιεργητής	»
43	»	Β. Κωνσταντίνου	»	Βοσκός	έφρονεύθησαν πλη- σίον του Ρακόβου.
44	»	Κ. Γεωργίου	»	»	»
45	17 »	Τ. Κώστας	Άναστασιά	Προύχων	έφρονεύθησαν κατά την υπό βουλγαρι- κής συμμορίας προσ- βολήν του χωρίου
46	»	Θ. Γεωργίου	»	ήλικίας 15 ετών	»
47	»	Γεώργινα Γεωργίου	»	Γυνή	»
48	»	Στ. Γεωργίου	»	»	»
49	»	Κ. Γούβας	»	»	»
50	»	Είρ. Γεωργίου	»	ήλικίας 10 ετών	»
51	»	Άθ. Πέτρου	»	Παῖς	Επληγώθησαν
52	»	Β. Πέτρου	»	Γυνή	»
53	3 Νοεμβρ.	Προσβολή έλληνο- βλαχικής συνοδείας	Μελένικον	Άγωγεῖς	2 έφρονεύθησαν και 2 έπληγώθησαν.
54	6 »	Β. Δημητρίου	Μπαρακλή	Βοσκός	»
55	»	Β. Γεροβκσιλείου	Πετρίτσι	Καθηγητής	»
56	8 »	Παπᾶ Στέφανος	Σέρραι	Ιερεὺς	»
57	9 »	Χ. Βουζίκης	Καρλή-κιοῖ	Εργάτης	έδολοφονήθησαν
58	»	Ν. Άθανασίου	»	»	»
59	20 »	Δημ. Γεωργίου	Κισπικίσι	Βοσκός	»
60	21 Δεκεμβρ.	Άντ. Μιτσούσης	Μπαχτιάρ	Υπάλληλος	»
61	24 »	Γ. Βοντίκης	Καρλή-κιοῖ	Εργάτης	»

1908

Ιανουάριος – Ιούλιος: ο μητροπολίτης και πάλι στο στόχαστρο, έργα και ημέρες κοιμιτατζήδων, αποφάσεις έκτακτων ποινικών δικαστηρίων κλπ.

-- Η στοχοποίηση του μητροπολίτη Σερρών Γρηγόριου, που πρακτικά είχε ξεκινήσει από τα μέσα του 1907, αλλά απέκτησε νέα δυναμική στο τέλος της χρονιάς μετά τον απαγχονισμό του Νικολάου Παναγιώτου και τις έντονες διαμαρτυρίες των Σερραίων πολιτών, συνεχίστηκε τους πρώτους μήνες του 1908. Στη συνεδρίαση της 5/18 Φεβρουαρίου ο Οικουμενικός Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, προεδρεύοντας της Ιεράς Συνόδου ανακοίνωσε ότι του είχε διαβιβαστεί νέα αξίωση του μεγάλου βεζίρη Φερήτ Πασά για μετάθεση του μητροπολίτη.

Αυτήν τη φορά όμως η κρίση δεν θα έπαιρνε τις επικίνδυνες διαστάσεις που είχε λάβει το φθινόπωρο του 1907, όπως έγινε γρήγορα αντιληπτό, καθώς στο νέο τεσκερέ, που στάλθηκε στο Πατριαρχείο στις 18 Φεβρουαρίου/2 Μαρτίου, το οθωμανικό υπουργείο Θρησκευμάτων ζητούσε απλά τη νουθέτηση του μητροπολίτη και όχι πλέον την απομάκρυνσή του.

Όμως και ο πρόξενος της Ελλάδας στις Σέρρες βρέθηκε στο στόχαστρο τόσο των τουρκικών αρχών όσο και του συνταγματάρχη Βεράντ. Μάλιστα, παρότι στα τέλη του 1907 ο Γάλλος συνταγματάρχης είχε δείξει έντονο ενδιαφέρον, όταν ο Κίκος (ή Κύκος) βασανίστηκε για να καταθέσει ψευδή στοιχεία σε βάρος του Σαχτούρη, στις αρχές του 1908 έκανε μεγάλη στροφή και υιοθέτησε έκθεση των τουρκικών αρχών εναντίον του προξένου, στην οποία συμπεριλαμβανόταν η κατάθεση του αποδεδειγμένα βασανισθέντα Κίκου! Βάσει της συγκεκριμένης έκθεσης, εξάλλου, ο Τούρκος πρέσβης στην Αθήνα ζητούσε από την ελληνική κυβέρνηση την άμεση ανάκληση του Σαχτούρη.

Στο μεταξύ στην ημερήσια διάταξη βρίσκονταν οι έρευνες των αρχών –σχεδόν επί καθημερινής βάσης– στα σπίτια εκλεκτών μελών της σερραϊκής κοινωνίας ύστερα και από τις αντιδράσεις εξαιτίας του απαγχονισμού του Παναγιώτου τον

Δεκέμβριο του 1907. Μόνο κατά την πρώτη εβδομάδα του Μαρτίου, τριάντα Έλληνες πρόκριτοι των Σερρών καταδικάστηκαν σε φυλάκιση ενός μήνα.

-- Στα τέλη Ιανουαρίου (π.η.) ο λογιστής της Ζίχνης, Ισμαήλ εφέντης, καταδικάστηκε από το δικαστήριο των Σερρών σε φυλάκιση δύο ετών για πλαστογραφία και υπεξαίρεση, ενώ παράλληλα υποχρεώθηκε να επιστρέψει εις διπλούν τα υπεξαιρεμένα χρήματα.

-- Τις τρεις βασικές οδούς που διέσχιζαν το σαντζάκι των Σερρών παράθετε η *Journal de Salonique* στις 17.02. Αυτές ήταν: α) η οδός που συνέδεε το σιδηροδρομικό σταθμό του Δεμίρ Ισσάρ με την Άνω Τζουμαγιά μήκους 120 χλμ. περίπου, ενώ σε εξέλιξη βρισκόταν η κατασκευή δρόμου που θα συνέδεε το Πετρίτσι με τη βασική αυτή οδική αρτηρία και επίσης γίνονταν μελέτες για την οδική σύνδεση του Μελενίκου· β) η οδός που συνέδεε τις Σέρρες με τη Θεσσαλονίκη και η οποία είχε εγκαταλειφθεί πλήρως μετά την κατασκευή του σιδηροδρόμου· γ) υπό κατασκευή βρισκόταν επί χρόνια ολόκληρα, αλλά ακόμη δεν είχε ολοκληρωθεί, η οδός που συνέδεε τις Σέρρες με το Νευροκόπι και το Ραζλόκ.

-- Στις 20 Φεβρουαρίου/4 Μαρτίου οκταμελής βουλγαρική συμμορία έκαψε τα σπίτια δύο σχισματικών και σκότωσε τον ιδιοκτήτη μαζί με τα δύο παιδιά του στο χωριό Πιπέρνιτσα (;) της περιφέρειας Δεμίρ-Ισσάρ.

-- Στις 25 Φεβρουαρίου/9 Μαρτίου, ο «αιμοβόρος» Βούλγαρος κομιτατζής Νάκης, αμαξηλάτης στο επάγγελμα, τραυματίστηκε στο σαγόνι με περιστροφή από άγνωστο δράστη στο χωριό Μπαρακλή (Βαλτερό) –εκτός κι αν ο συντάκτης υπονοούσε τη γειτονική κωμόπολη Μπαρακλή (ή Βαρακλή) Τζουμαγιά.

-- Στα μέσα Μαρτίου έγινε δεκτή η παραίτηση του διερμηνέα του ελληνικού προξενείου στις Σέρρες, Αλ. Παπαπαύλου, στη θέση του οποίου διορίστηκε περίπου ένα μήνα μετά ο Μ. Γιαννόπουλος. Όμως ο τελευταίος δεν μακροήμερευσε, καθώς στα τέλη Αυγούστου μετατέθηκε στη Σμύρνη και στη θέση του ήρθε ο μέχρι πρότινος β' διερμηνέας Σμύρνης, Ν. Γκίκας.

-- Τον Μάρτιο στο Γενή Μαχαλά (σήμερα Πεπονιά) Βούλγαροι κομιτατζήδες δολοφόνησαν τον ορθόδοξο Στογιάν.

-- Στις 20 Μαρτίου/2 Απριλίου, το έκτακτο δικαστήριο της Θεσσαλονίκης καταδίκασε σε τριετή φυλάκιση τους Λαζάρ Γκώγκο και Άγκο Γκώγκο από τη Ράβνα (Ομαλό), κατηγορούμενους για υπόθαλψη βουλγαρικών συμμοριών.

-- Στις 30 Μαρτίου/12 Απριλίου, γύρω στα μεσάνυχτα, κοντά στη μάνδρα του βούλγαρου Βάνα Ικάιδα στη θέση Ζείδοβο, δέκα λεπτά μακριά από τα Άνω Πορόια, δολοφονήθηκαν δύο βοσκοί. Οι πληροφορίες ως προς τα ονόματα είναι πολύ αντιφατικές. Αλλού αναφέρονται ως Τέγος και Νώτης –ο πρώτος από το Λιπόσι και ο δεύτερος από τα Άνω Πορόια– αλλού πάλι γίνεται λόγος για ένα νεκρό κεχαγιά βλάχικης καταγωγής, το Νικόλαο Τέσιο, και ένα βαριά τραυματία, τον υπηρέτη του πρώτου με καταγωγή από τα Άνω Πορόια.

-- Στις 12/25 Απριλίου οι Σερραίοι αποχαιρέτησαν τον Γάλλο συνταγματάρχη Βεράντ και τη σύζυγό του, οι οποίοι έφευγαν οριστικά από την περιοχή.

-- Στις 16/29 Απριλίου συνεδρίασε εκτάκτως η Ιερά Σύνοδος υπό την προεδρεία του μητροπολίτη Κυζίκου, ο οποίος γνωστοποίησε πατριαρχικό σημείωμα, που αποκάλυπτε την πρόθεση της Υψηλής Πύλης να εκδώσει βεράτιο για το διορισμό Βούλγαρου επισκόπου στις Σέρρες. Αφορμή είχε αποτελέσει η απόφαση για την ίδρυση βουλγαρικού μοναστηριού στην περιοχή, ωστόσο τότε ο μεγάλος βεζίρης καθυσύχασε τους εξεγερμένους Συνοδικούς ιεράρχες ότι η απόφαση αυτή δεν προϋποθέτει διορισμό Βούλγαρου επισκόπου.

-- Στις 19 Απριλίου/2 Μαΐου στο Εφετείο Θεσσαλονίκης δικάστηκαν 22 ομογενείς Σερραίοι, οι οποίοι, όπως είδαμε και πιο πάνω, πρωτόδικα είχαν καταδικαστεί σε φυλάκιση ενός μήνα, επειδή είχαν κλείσει τα καταστήματά τους τη μέρα του απαγχονισμού των Παναγιώτου και Ούρδα. Το εφετείο ακύρωσε την πρωτόδικη απόφαση και απάλλαξε τους κατηγορούμενους από τη συγκεκριμένη κατηγορία, ωστόσο ενέκρινε την επιβολή προστίμου εικοσιπέντε γροσιών στον καθένα για παράβαση αστυνομικών και δημαρχιακών διατάξεων.

-- Στις 24 Απριλίου συμμορία εμφανίστηκε στα Άνω Πορόια απειλώντας να κάψει την κωμόπολη, εάν οι κάτοικοι δεν της έδιναν τρόφιμα και άλλα χρειώδη. Ωστόσο η υπόθεση δεν είχε συνέχεια, καθώς άμεσα έσπευσε ο μουδέρης των Άνω

Ποροΐων μαζί με δώδεκα χωροφύλακες και καταδίωξαν τους κομιτατζήδες.

-- Στις 29 Απριλίου/12 Μαΐου εκδόθηκε η απόφαση του έκτακτου δικαστηρίου της Θεσσαλονίκης αναφορικά με τη δίκη 24 ομογενών:

- για συγκρότηση συμμορίας καταδικάστηκαν σε ισόβια δεσμά ο Δημήτριος Ρόσκας από την Τζουμαγιά και ο Νικόλαος Τσίγκου από τη Ράμνα (Ομαλό).

- για ανταρσία καταδικάστηκαν σε φυλάκιση δέκα ετών ο Γεώργιος Θήμιου από τις Σέρρες, ο Χρυσάφης από του Σουμπάσκιοϊ και ο Αριστείδης Βασιλείου από το Ροδολίβος.

- για υπόθαλψη Ελληνομακεδόνων ανταρτών καταδικάστηκαν οι: Δημήτριος Σαρρή Κύρου και Στέργιος Παππά-Πέτρου σε πενταετή φυλάκιση· οι Νικόλαος Μπόλας και Τάκης Κασάπουγλου από τις Σέρρες σε τετραετή φυλάκιση· οι Ιωάννης Μητρούσης και Νάκης Τζομάλης από την Τζουμαγιά σε τριετή φυλάκιση.

- Αθώοι κρίθηκαν οι Γ. Ρακιτζής, Λουκάς Δημητριάδης, Δ. Τατσίκας, Στέργιος Καρακίτσου, Χρ. Αθανασίου, Κ. Στογιάν, Νικόλαος Πατόβαλης, Δημήτριος Γκόλνα και μία γυναίκα από τις Σέρρες, η οποία άκουγε στο όνομα Φραζία.

Όλοι οι παραπάνω είχαν ως συνηγόρους υπεράσπισης τον Σερραίο δικηγόρο Χριστάκη Καραγκιόζη και τον Φιλώτα Παπαγεωργίου από τη Θεσσαλονίκη.

-- Στις 3/16 Μαΐου έφτασαν στην Κωνσταντινούπολη ο αντικαταστάτης του Βεράντ, συνταγματάρχης Μπομάν, όπως και οι λοχαγοί της χωροφυλακής Νοζάν, Μιτέτ και Ρου – όλοι είχαν ως τελικό προορισμό τις Σέρρες.

-- Στις 23 Μαΐου η *Πατρίς* δημοσίευσε ανταπόκριση του συνεργάτη της από τις Σέρρες, που ανέφερε ορισμένα γεγονότα των τελευταίων ημερών: α) κοντά στο χωριό Σάβιακο βρέθηκε νεκρός ο Βούλγαρος χωρικός Κόλιας· β) τουρκικά στρατιωτικά αποσπάσματα από το Χασνατάρ-Τσιφλίκι, το σταθμό Πρόσνια και την Κάτω Τζουμαγιά κινητοποιήθηκαν για την καταδίωξη ανύπαρκτου ελληνομακεδονικού σώματος ύστερα από τέχνασμα της βουλγαρικής πλευράς για να φέρει σε σύγκρουση τους Τούρκους και τους Έλληνες κατοίκους της περιοχής· γ) στην οικία του Γεώργη Αλετούπη στα Άνω Πορόια εντοπίστηκαν από τον τουρκικό στρατό κρυμμένοι τρεις λησταντάρτες, οι: Μήρας, Γεωργής και Στογιάν.

-- Στις 20 Μαΐου/2 Ιουνίου με νέο τεσκερέ το οθωμανικό υπουργείο Θρησκευμάτων επανήρθε στο αίτημά του για παύση του μητροπολίτη Σερρών, αυτήν τη φορά με την αιτιολογία ότι ο Γρηγόριος είχε επικυρώσει και σφραγίσει τον κανονισμό του μουσικογυμναστικού σωματείου της Νιγρίτας, το οποίο είχε προηγουμένως απαγορευτεί από το μουτεσαρίφη Σερρών με το αιτιολογικό ότι ο σύλλογος εμφάνιζε ως πρόσχημα τη μουσική, ενώ στην πραγματικότητα προπαγάνδιζε την ελληνική εθνική ιδέα. Ούτε αυτήν τη φορά όμως ικανοποιήθηκε το αίτημα της οθωμανικής κυβέρνησης.

-- Δέκα νεκροί και δύο τραυματίες ήταν ο απολογισμός από την επίθεση βουλγαρικής συμμορίας κατά ομογενών βλαχοποιημένων στο χωριό Καρλίκιοϊ (Χιονοχώρι) στις 21 Μαΐου/3 Ιουνίου. Νεκροί έπεσαν οι: Δ. Τραγούδας ετών 60, Νικόλαος Τραγούδας ετών 56, Δημήτριος Μπούσος ετών 75, Ιωάννης Δημητρίου ετών 35, Στέγιος Ιωάννου ετών 40, Τόλιος Νικολάου ετών 40, Αθ. Ιωάννου ετών 30, Ι. Αθανασίου ετών 8, Κ. Ιωάννου ετών 12, Δημ. Ναούμ ετών 13. Τραυματίες ήταν οι Ιωάννης Θεοχάρης και Γεώργιος Τραγούδας.

-- Τον Μάιο, κοντά στην Κάτω Βροντού βουλγαρική συμμορία επιτέθηκε κατά ομάδας τριάντα Ελληνομακεδόνων τυχαία διερχόμενων από το σημείο, εκ των οποίων τρεις σκοτώθηκαν και άλλοι τρεις τραυματίστηκαν.

-- Στις 28 Μαΐου/10 Ιουνίου αθώωθηκε από το έκτακτο δικαστήριο της Θεσσαλονίκης ο Λάζαρος Νάκης από τη Ράμνα (Ομαλό), κατηγορούμενος για τον τραυματισμό του Βέλιου Τράικο.

-- Στις 6 Ιουνίου η εφημερίδα *Ελληνισμός*, επικαλούμενη το ρωσικό τηλεγραφικό πρακτορείο, γνωστοποιούσε την «απόφαση» της ρωσικής κυβέρνησης για ίδρυση ρωσικού υποπροξενείου στις Σέρρες. Μάλιστα, σύμφωνα με το δημοσίευμα, ο γενικός πρόξενος της Ρωσίας στη Θεσσαλονίκη είχε ήδη αναχωρήσει για τις Σέρρες, προκειμένου να ενοικίαζε το κατάλληλο οίκημα. Μια φορά πάντως, ρωσικό προξενείο στις Σέρρες δεν ιδρύθηκε.

-- Με τα τοπωνύμια των Σερρών οι αθηναϊκές και οι ξένες εφημερίδες δεν τα πήγαιναν ποτέ καλά και άντε τώρα να βρούμε ποιο ήταν το χωριό... Τζάνος της

επαρχίας Σερρών, το οποίο (δηλαδή κάποια σπίτια και αποθήκες χόρτου) πυρπόλησε βουλγαρική συμμορία στις 4/17 Ιουνίου, σύμφωνα με την εφημερίδα *Ελληνισμός* της 13.06.1908, που με τη σειρά της επικαλούταν τηλεγράφημα προς τα *Ημερήσια Νέα* (μάλλον εννοούσε την αγγλική *Daily News*). Κατά το δημοσίευμα, δύο Έλληνες και ένας Οθωμανός έχασαν την ζωή τους από την πυρκαγιά.

-- Δύο δολοφονίες ομογενών καταγράφηκαν στο Δεμίρ Ισσάρ στις αρχές Ιουλίου.

-- Στο μεταξύ, στις 1/14 Ιουλίου, επιβάτες του τρένου από τις Σέρρες φτάνοντας στη Θεσσαλονίκη έκαναν γνωστή την απόπειρα δολοφονίας κατά του μουδέρη της Νιγρίτας, Μηνά Ζωγράφου, όταν περικυκλώθηκε το Διοικητήριο ή το σπίτι του, εναντίον του οποίου οι δράστες πέταξαν χειροβομβίδες.

Αρχικά η απόπειρα αποδόθηκε στο κίνημα των Νεότουρκων, όμως ο απεσταλμένος της *Πατρίδος* έκανε λόγο για Βούλγαρους, οι οποίοι δεν συμπαθούσαν τον... ομοεθνή (;) τους μουδέρη, επειδή αυτός δεν συμμεριζόταν το κίνημα των κομιτατζήδων και τους κατέδιδε στους Τούρκους. Το αποτέλεσμα της επίθεσης πάντως ήταν ότι η σύζυγός του Μηνά εφέντη, Μαρία, τραυματίστηκε σοβαρά, ενώ η αδελφή της, Τασούλα, σκοτώθηκε.

-- Στις αρχές του μήνα, Τούρκος μουλαζίμης (δηλ. υπαξιωματικός της αστυνομίας) δολοφόνησε τον Έλληνα νυχτοφύλακα Φραντζή από την Αλιστράτη στη θέση Μπάμπισα Πόζα. Θέλοντας να παραπλανήσει τις αρχές, ώστε να πιστέψουν ότι το έγκλημα ήταν έργο κομιτατζήδων, ο δράστης πυροβόλησε πάνω από είκοσι φορές το θύμα. Ωστόσο έγινε γνωστή η ταυτότητα του, αλλά –σε πρώτη τουλάχιστον φάση– το έβαλε στα πόδια αποφεύγοντας τη σύλληψη.

Το κίνημα των Νεότουρκων και η πόλη των Σερρών

Όμως ο Ιούλιος του 1908 έμεινε στην Ιστορία για την εκδήλωση του κινήματος των Νεότουρκων, με την πόλη των Σερρών ν' αποτελεί ένα από τα προπύργιά τους. Επικεφαλής τους στις Σέρρες ήταν ο πάμπλουτος Νασίτ βέης.

Ήδη την 1η Ιουλίου η εφημερίδα *Πατρίς* αναπαρήγαγε τηλεγράφημα από τη Βιέννη, που σημείωνε ότι «το κίνημα [των Νεότουρκων] επεξετάθη εις τας περιφέρειας Σερρών και Νευροκοπίου».

Τρεις μέρες μετά η ίδια εφημερίδα αναδημοσίευσε νέο τηλεγράφημα: «Πληροφορία εκ Σερρών αγγέλουσιν, ότι η εξέγερσις εξακολουθεί εν τη αυτόθι φρουρά. Ο στρατός αρνείται να εξέλθῃ εκ των στρατώνων του».

Στις 7/20 Ιουλίου τέσσερις Νεότουρκοι αξιωματικοί δολοφόνησαν το συνταγματάρχη πυροβολικού Μουστά-μπεη με 24 σφαίρες, επειδή είχαν υπόνοιες ότι εκείνος θα πρόδιε τα επαναστατικά σχέδια τους.

Στις 11/24 Ιουλίου ο σουλτάνος αποδέχτηκε το κύριο αίτημα των κινηματιών, δηλαδή την επαναφορά του Συντάγματος του 1876, εξέλιξη που έγινε δεκτή με πανηγυρισμούς στην πόλη των Σερρών, η οποία είχε πρωτοστατήσει στην επιτυχία του κινήματος. Λεπτομέρειες για το πώς έγινε αυτό αντλούμε από την επίσημη έκθεση του μητροπολίτη Σερρών Γρηγόριου προς τον Οικουμενικό Πατριάρχη, την οποία δημοσίευσε η εφημερίδα *Αμάθεια* στις 19.07.1908:

«Παναγιώτατε Δέσποτα,
Ευσεβάστως υποβάλλω, ότι οι ενταύθα Οθωμανοί διέδιδον, ότι μετά τινος ημέρας «θα ιδήτε τι θα γείνη». Χθες δε μ.μ. παρουσιάσθη τριμελής επιτροπή εις την Μητρόπολιν εκ δύο ανωτέρων στρατιωτικών και του προέδρου του Εμποροδικείου, οι οποίοι μου είπον ότι έρχονται από μέρος του τουρκικού Κομιτάτου να μοι αναγγείλωσιν, ότι αύριον θα συνέλθωσιν εις το Διοικητήριον, θα καταργήσουν τας αρχάς και θα κηρύξουν το Σύνταγμα. Την νύκτα δε ετοιχοκολλήθησαν προκηρύξεις δι' ων εκαλείτο ο λαός σήμερον την πέμπτην ώραν εις το Διοικητήριον. Σήμερον δε λίαν πρωί ετέρα επιτροπή, συγκεκριμένη εξ ενός των πρώτων

βήδων, ενός ανωτέρου στρατιωτικού και του προέδρου του Εμποροδικείου ελθούσα εις την Μητρόπολιν μοι ανήγγειλεν, ότι την πέμπτην ώραν θα συνέλθουν εις το Διοικητήριον και δέον να παραστώσι και οι χριστιανοί και εγώ επισήμως μετά των προκρίτων. Την πέμπτην δε ώραν παραλαβόν τους εγκριτωτέρους των πολιτών κατήλθον εις το Διοικητήριον, ένθα ήσαν συνηγμένοι περί τας 10 χιλ. λαού, στρατιωτικοί και όλοι ανεξαιρέτως οι πολιτικοί υπάλληλοι.

Εν τω Διοικητηρίω εν μέσω άκρας σιγής ανεγνώσθησαν δύο έγγραφα, δι' ων διά των μελανωτέρων χρωμάτων εχαρακτηρίζετο η αθλία θέσις εις ην κακή Κυβέρνησις περιήγαγε τα του Κράτους

και διεπιστούτο, ότι μόνον διά Συνταγματικής Κυβερνήσεως δύναται να διορθωθεί το κακόν, το εποπειλούν την πλήρη καταστροφήν κράτους και λαού, ανεξαρτήτως φυλής και θρησκείας, εξυμνούντο δε τα εκ του Συντάγματος αγαθά. Μετά την ανάγνωσιν των εγγράφων ο λαός εξητωκραύγασεν επανειλημμένως υπέρ του Έθνους και απήτησε παρά του Διοικητού, ίνα τηλεγραφικώς ζητηθή παρά του Σουλτάνου, όπως εντός το πολύ 48 ωρών παραχωρήση το Σύνταγμα, άλλως ολόκληρον το Γ' Στρατιωτικόν Σώμα θα σπεύση προς την Κωνσταντινούπολιν μετά του λαού. Ετηλεγραφήθη τούτο πάραυτα εις τον Σουλτάνον, όστις απήντησε μετά τρεις ώρας, ότι θα υποβάλη το τηλεγράφημα εις το Συμβούλιον του Κράτους και να έχη υπομονήν. Κατ' απαίτησιν του λαού, όστις περιέμενεν εις το Διοικητήριον, ετηλεγραφήθη αμέσως, ότι απαιτώσιν, όπως εντός ωρισμένης προθεσμίας δοθή το Σύνταγμα, άλλως θα λάβη αμέσως στρατός και λαός την προς την Κωνσταντινούπολιν άγουσαν.

Περί το μεσονύκτιον ελήφθη τηλεγράφημα, δι' ου εδηλούτο, ότι εδόθη το Σύνταγμα και προσεχώς θα διαταχθή να προβούν εις βουλευτικές εκλογάς. Μετά του προς τον Σουλτάνον τηλεγραφήματος εδόθη και τηλεγράφημα προς τον Χιλμή πασάν, δι' ου εκαιείτο να αναγνωρίση τα γενόμενα, άλλως οριστικώς θα φονευθή.

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Το κινήσαν τον θαυμασμόν εν τη περιστάσει τούτη όλων εν γένει είναι η πλήρης εχεμύθια, ην ετήρησαν μέχρι της στιγμής καθ' ην επήλθε πληρεστάτη συνεννόησις μεταξύ του λαού, των στρατιωτικών και των πολιτικών αρχών και η μέχρι της στιγμής, καθ' ην γράφω επικρατούσα απόλυτος ησυχία και τάξις. Ένα μόνον συνταγματάρχην κατεκρεούργησαν, επειδή ετηλεγράφησεν εις τον Σουλτάνον τας ενεργείας των Νεοτούρκων. Είθε το νέον Πολίτευμα να αποβή επ' αγαθώ πάντων ως υπισχνούνται οι ενταύθα Οθωμανοί ασπαζόμενοι και αδελφούς καλούντες τους ημετέρους».

Στις 12 Ιουλίου οι αθηναϊκές εφημερίδες περιέγραφαν πώς η είδηση είχε γίνει δεκτή με ενθουσιασμό από όλους τους Σερραίους:

«Χθесινόν μακρόν τηλεγράφημα επισήμου πηγής εκ Σερρών αγγέλει σκιηνάς πρωτοφανείς ενθουσιασμού λαβούσας χώραν και εκεί χθες όπως και εν Μοναστηρίω, άμα τη αναγγελία της αποφάσεως του Σουλτάνου περι παροχής του Συντάγματος.

Όλα τα καταστήματα ήσαν κλειστά, περί τας 14 χιλιάδας συνέρρευσαν περί το Διοικητήριον, όπως λάβουσιν γνώσιν της αποφάσεως του Σουλτάνου.

Παρευρίσκοντο ο Μητροπολίτης, ο Βούλγαρος ιερέυς και ο Ραββίνος.

Ο Μουτεσσαρίφης ενώπιον των αρχών και του πλήθους ανέγνωσε τηλεγράφημα του Μεγάλου Βεζύρου αγγέλωντος, ότι ο Σουλτάνος εχορήγησε το Σύνταγμα και ότι διετάχθησαν εκλογαί.

Ανεκοίνωσεν επίσης, ότι εχορηγήθη αμνηστεία εις πάντας τους μετασχόντας του κινήματος.

Ο Μητροπολίτης, ο Βούλγαρος ιερέυς και ο Μουφτής αντήλλαξαν αδελφικόν ασπασμόν υπό τα χειροκροτήματα του πλήθους.

Αξιωματικοί, πρόκριτοι, υπόλληλοι και λαός πάσης τάξεως ησπάσθησαν την χείρα του Μητροπολίτου και του

Βουλγάρου ιερέως.

Μετά τον λόγον του Μουτεσσαρίφου, εξάραντος την επικρατήσασαν τάξιν, ωμίλησεν ο Μητροπολίτης, εκφράσας την χαράν του διά τα γενόμενα και την ελπίδα, ότι επ' αγαθώ θέλουσι πραγματοποιηθή αι παραχωρηθείσαι ελευθερίαι.

Ο Μουτεσσαρίφης, ο Μουφτής και ο Βούλγαρος ιερέυς υπέγραψαν κοινόν τηλεγράφημα, αποστολέν προς όλας τας επαρχιακάς υποδιοικήσεις, αγγέλλοντες την επελθούσαν αδελφοποίησιν.

Επηκολούθησε φρενήρης ενθουσιασμός, αλληλοασπασμοί και περιπτώξεις αξιωματικών και προκρίτων Τούρκων, ζητωκραυγαί υπέρ της ελευθερίας και του Έθνους, ενώ αι Ελληνικαί και Τουρκικαί μουσικαί επαιάνιζον χαρμωσύνως και τα τηλεβόλα εκρότουν.

Ηγουμένης της μουσικής και των αξιωματικών εσχηματίσθη πολυπληθής διαδήλωσις, ήτις μετά την Μητρόπολιν κατηθύνθη εις το Προξενείον, όπου ζητωκραυγαί ουρανομήκεις αντήχησαν υπέρ της ελευθερίας και της Ελλάδος, ενώ αι μουσικαί ανέκρουον τον Ελληνικόν Ύμνον».

Πιο λεπτομερής ήταν η περιγραφή στην εβδομαδιαία εφημερίδα *Πανελλήνιον Κράτος* (στο φύλλο της 17.07). Αντιγράφω δύο αποσπάσματα:

«[...] Τι επηκολούθησε την επίσημον ταύτην αναγγελίαν είνε απερίγραπτον. Ο λαός εξέσπασεν εις χειροκροτήματα και εις ζητωκραυγάς υπέρ της ελευθερίας του Συντάγματος και του Σουλτάνου. Ενώπιον του ουτωσεί εκδηλούντος την χαράν του πλήθους ο Έλλην Μητροπολίτης με τα δάκρυα εις τους οφθαλμούς αντήλλαξεν ασπασμόν με τον Μουφτήν και εν υπερτάτη χριστιανική συγκαταβάσει αντήλλαξεν ασπασμόν και με τον παριστάμενον Βούλγαρον ιερέα.

Μετά την πρώτην συγκίνησιν οι Τούρκοι αξιωματικοί, οι δημόσιοι υπάλληλοι, οι πρόκριτοι και ο λαός προσελθόντες μετά σεβασμού ησπάσθησαν την χείρα του Έλληνος Μητροπολίτου και του Βουλγάρου ιερέως.

Μετά την εκδήλωσιν ταύτην του ενθουσιασμού του λαού διά το ευφρόσυνον γεγονός ο Μητροπολίτης λαβών τον λόγον εξήρε την επικρατήσασαν τάξιν, συνεβούλευσε δε πάντας να διαλυθώσιν εν ησυχία βέβαιοι όντες περί των αγαθών, τα οποία θα εξασφαλίση εις αυτούς το νέον καθεστώς.

Είτα ο Έλλην Μητροπολίτης αποταθείς προς τον λαόν εξέφρασε την χαράν του διά την παροχήν υπό της Α.Μ. του Συντάγματος και εξέφρασε την ελπίδα ότι αι παραχωρηθείσαι ελευθερίαί θ' αποβώσι επ' αγαθώ του τόπου.

Τους λόγους των αρχών εκάλυψαν ουρανομήκεις ζητωκραυγαί και χειροκροτήματα, επηκολούθησαν δε νέα περιπτώξεις μεταξύ των αξιωματικών, των προκρίτων και του λαού και νέα δάκρυα και νέα εκδηλώσεις ενθουσιασμού, ενώ αι μουσικαί ανέκρουον εμβατήρια και τα τηλεβόλα εκρότουν χαρμοσύνως.

Είτα συνεκροτήθηκε επιβλητικωτάτη διαδήλωσις επί κεφαλής έχουσα τους αξιωματικούς, την μουσικήν και τον Μητροπολίτη, ήτις διηυθύνθη το πρώτον εις την Μητρόπολιν και είτα εις το Ελληνικόν Προξενείον, του λαού ζητωκραυγάζοντος υπέρ της ελευθερίας και της Ελλάδος και της μουσικής ανακρουούσης τον Εθνικόν Ελληνικόν Ύμνον.

[...] Το εσπέρας παρετέθη επίσημον γεύμα, εις το οποίον παρεκάθησαν άπαντες οι πρόκριτοι της πόλεως, οι Πρόξενοι και οι ξένοι αξιωματικοί».

Τη μέρα εκείνη, ο Έλληνας πρόξενος στις Σέρρες, Αντώνιος Σαχτούρης, βγήκε στον εξώστη του προξενείου και απηύθυνε στους Νεότουρκους τα εξής λόγια:

«Ημέρα χαράς είναι η σημερινή δι' άπαντας τους εν τη Τουρκία, διότι κατ' αυτήν επερατώθη το γιγάντιόν σας έργον. Ήδη ανέτως θ' απολαύσητε τους καρπούς των κόπων σας. Σας συγχαίρω ειλικρινώς διά την καλήν διεξαγωγήν της όλης επιχειρήσεως κατά τρόπον τούτον ήσυχον, χωρίς να χυθή ουδέ ραίνις αίματος. Ζήτω η Α.Α.Μ. ο Σουλτάνος, όστις ηυδόκησε να παραχωρήση την ελευθερίαν και το Σύνταγμα εις τους πιστούς του υπηκόους, δι' ων, πιστεύω, ούτοι θα προαχθώσιν, επιτυγχανούσης της ισονομίας και της ευημερίας. Κ' εγώ, ως αντιπρόσωπος της ελευθέρας Ελλάδος, εκφράζω την χαράν μου και τα ειλικρινή μου συγχαρητήρια διά την

ευόδωσιν του σκοπού σας και την ανακήρυξιν του Συντάγματος, υπό το οποίον θα είναι ευτυχείς άπαντες οι Οθωμανοί υπήκοοι Έλληνες, έστε δε βέβαιοι, ότι και η ιστορία θα σας ευγνωμονή δι' ό,τι επράξατε σήμερα. Εύχομαι όπως διά του συντάγματος καταστή μεγάλη και ένδοξος η οθωμανική αυτοκρατορία, όπως εκλείψωσι πλέον αι κατ' αυτής επιρριπτόμεναι μομφαί. Ζήτω ο Σουλτάνος, ζήτω ο στρατός, ζήτω το Σύνταγμα! Η Ελλάς ευχαρίστως πάντοτε έβλεπε τας ενεργείας σας, μη δυναμένη όμως να σας συντρέξη εις το έργον, ηρκείτο τρέφουσα συμπάθειαν εις τα κινήματά σας».

Οι Έλληνες οπλαρχηγοί παραδίδουν τα όπλα – Αψιμαχίες με κομιτατζήδες

«Τα [ανταρτικά] σώματα δεν έχουν πλέον λόγο ύπαρξης. Τώρα, που υπάρχει ελευθερία, ο καθένας θα μπορεί να κάνει αρμοδίως τα παράπονά του χωρίς να έχει ανάγκη να καταφεύγει στα όπλα» υπογράμμισε ο δήμαρχος των Σερρών, Ακήλ βέης, σε συνέντευξή του στον ανταποκριτή του Πανελληνίου Κράτους, δημοσιευμένη στο φύλλο της 19.07.1908 – γραμμένη βέβαια σε καθαρεύουσα, την οποία μάλλον δεν κατείχε ο Οθωμανός δήμαρχος των Σερρών, εξ ου και η μεταφορά της δήλωσης στη δημοτική.

Ὁ ἐκ Σερρῶν καπετάν Δούκας, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα εὐγνωμόνος καὶ μετὰ θαυμασμοῦ φέρεται καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν διὰ τὰς μεγάλας ὑπηρεσίας τὰς ὁποίας προσέφερον ὡς ἀρχηγὸς ἀνταρτικῶν σωμάτων καὶ κατὰ τοὺς δύο πολέμους ὡς καὶ διὰ τὴν δράσιν αὐτοῦ ἐναντίον τῶν Βουλγαρικῶν συμμοριῶν καθ' ὅλον τὸν πολυετῆ Μακεδονικὸν ἀγῶνα.

Φωτογραφία του καπετάν-Δούκα, όπως δημοσιεύτηκε στο περιοδικό ΕΛΛΑΣ στις 09.01.1914

Σε επικύρωση των παραπάνω, στις 24 Ιουλίου/6 Αυγούστου αρχηγοί των τοπικών ελληνομακεδονικών ανταρτικών σωμάτων παρουσιάστηκαν στις αρχές της πόλης και κατέθεσαν τα όπλα τους. Πρακτικά ήταν η ομάδα του οπλαρχηγού Στέργιου Βλάχβεη. Αμέσως μετά ακολούθησε πρωτοφανής διαδήλωση με συμμετοχή άνω των 30.000 πολιτών, οι οποίοι ζητωκραυγάζοντας μετέβησαν στο Διοικητήριο, όπου μουσική παιάνιζε τον ελληνικό και τον τουρκικό ύμνο.

Στις 27 Ιουλίου/9 Αυγούστου παρουσιάστηκε για να καταθέσει τα όπλα του ο καπετάν Δούκας (Δούκας Γ. Δούκας, αλλιώς καπετάν Ζέρβας), γενικός αρχηγός των ελληνομακεδονικών σωμάτων της Ανατολικής Μακεδονίας. «*Η τελευταία Κυριακή θα μείνη αλησμόνητος διά τας Σέρρας*», περιέγραφε ο ανταποκριτής του Εμπρός. «*Ουδέποτε άλλοτε παρατηρήθη τόση κίνησις, τόσοσ ενθουσιασμός, τόσοσ συναγερμός [...] ὡστε κατά την ομολογίαν ὅλων η χθεσινὴ ἡμέρα θα καταλάβη την πρώτην θέσιν εν τη ιστορία των Σερρῶν ὅσον αφορά την φρενίτιδα του ενθουσιασμοῦ και το ἀπειρον του συρρεῦσαντος πλήθους*».

Από το πρωί όλα τα σπίτια ήταν σηματολισμένα και δαφνοστολισμένα, ιδίως στις οδούς αγίου Νικολάου, αγίου Αντωνίου και στη Μητρόπολη, ενώ μεγαλοπρεπές θέαμα

παρουσίαζε και η επίσης στολισμένη σιδερένια γέφυρα στο ποταμάκι των αγίων Αναργύρων. Έλληνες, Τούρκοι και Ισραηλίτες κάτοικοι των Σερρών συγκεντρώθηκαν από νωρίς στους δρόμους απ' όπου θα περνούσαν οι αντάρτες. Κατάμεστα από κόσμο ήταν τα εξοχικά καφενεία, όπως και η οδός που οδηγούσε στη «ρομαντική θέση» Άη-Γιάννης.

Εκεί, στον Άη-Γιάννη, συγκεντρώθηκε επιτροπή Σερραίων αποτελούμενη από τους Σάκη Αλεξανδρίδη, Ι. Σχινά, Θ. Τικόπουλο, Ν. Σχινά, Θ. Καμβουσιώρα, Λυσίμ. Βασιλείου, Π. Πάνου, Κ. και Τ. Σταμούλη, Ν. και Κ. Φωκά, Ι. Τριανταφύλλου, Δ. Μέλφο κ.ά. Στη θέση Άγιος Γεώργιος περίμενε η φιλαρμονική «Γερψιχόρη» υπό τη διεύθυνση του Γιαννίκου. Στο μεταξύ επιτροπή Νεοτούρκων, αποτελούμενη από αξιωματικούς και όχι μόνο (Χακή βέης, Κουρά εφένδης, Φερήτ βέης, Αβνή βέης, Σουλεϊμάν εφένδης κ.ά.), είχαν μεταβεί από νωρίς το πρωί στην κωμόπολη Δοβίστα (σήμερα Εμμανουήλ Παπάς), προκειμένου να συνοδεύσουν τους αντάρτες μέχρι την πόλη των Σερρών.

Κατά τις 4 το απόγευμα (ή 9 τουρκική ώρα) έκαναν την εμφάνισή τους οι πρώτες άμαξες υπό τις ζητωκραυγές του πλήθους και τα εμβατήρια της φιλαρμονικής. Σε μία από αυτές μετέβαινε και η Χρυσάνθη Δούκα, η μητέρα του γενικού αρχηγού, «*υπερήφανος και άκρως συγκεκινημένη διά τας δικαίας τιμάς τας αποδιδόμενας εις το γενναίον τέκνον της*». Ακολουθούσε το άρμα του Δούκα, ο οποίος «*σοβαρός και φιλομειδής εχαιρέτα υπερηφάνως τους ζητωκραυγάζοντας υπέρ αυτού συμπολίτας του*». Εκατοντάδες στεφάνια ρίχτηκαν από τα μπαλκόνια των σπιτιών και άπειρα περιστέρια απελευθερώθηκαν προς τιμήν του. Πίσω οι υπόλοιπες άμαξες μετέφεραν ανά ένα ή ανά δυο τους 28 αντάρτες, όπως τον Σερραίο καπετάν Βαλασίκη, τον Τσιοβαλτζή από το Ροδολίβος, το Μάρτζιο, τον Τζαβέλλα κ.ά.

Στο Διοικητήριο τους αντάρτες προσφώνησε ο ομογενής μουαβίνης Αχ. Ραζή εφένδης. Μετά από μια μικρή ανάπαυλα με αναψυκτικά, οι αντάρτες περπάτησαν στους δρόμους των Σερρών με τα όπλα επ' ώμου, κατευθυνόμενοι στο Ελληνικό Προξενείο, όπου επικράτησε φρενίτιδα ενθουσιασμού από το συγκεντρωμένο

πλήθος. Ο Έλληνας πρόξενος και ο μητροπολίτης έραναν με λουλούδια τους αντάρτες, ενώ η φιλαρμονική παιάνιζε τον ελληνικό εθνικό ύμνο.

Αφού πρώτα τόνισε τις αρετές του Δούκα, ο οποίος από την ηλικία των 5 ακόμη ετών μαχόταν υπέρ της ελευθερίας, ο μητροπολίτης Σερρών, εναρμονισμένος με το συμφιλιωτικό πνεύμα της εποχής, τόνισε ότι τα ελληνικά ανταρτικά σώματα δεν είχαν βγει στα βουνά για κατακτητικούς σκοπούς, αλλά για την υποστήριξη της πατρίδας τους και για την ελευθερία, ώστε πλέον –μετά την επίτευξη της ελευθερίας– κατέθεταν και τα όπλα τους. Εκ μέρους της κοινότητας Σερρών, ο Δ. Μέλφος πρόσφερε στον Δούκα ένα πολυτελές ασημένιο στεφάνι.

Ο συνταγματάρχης Μπωμόν, αρχηγός της γαλλικής αποστολής στην περιοχή, σε συνέντευξή του στην παρισινή εφημερίδα *Le Temps* (φύλλο της 09.08.1908) μετέφερε μια άκρως αισιόδοξη εικόνα: *«Στο σαντζάκι των Σερρών, όπου μέχρι τώρα οι κάτοικοι δεν εγκατέλειπαν τα σπίτια τους ή το έκαναν με ανησυχία και με το όπλο στα χέρια, η ύπαιθρος διατρέχεται ήδη από τους γεωργούς, οι οποίοι έχουν πλέον ησυχάσει τελείως. Εδώ και δέκα ημέρες κανένα έγκλημα δεν έχει διαπραχθεί σ' αυτό το διαμέρισμα, στο οποίο καταγράφονταν μέχρι είκοσι κάθε εβδομάδα. Αντάρτες και κομιτατζήδες υποτάχτηκαν. Άνθρωποι κάθε εθνικότητας και κάθε θρησκείας αδελφοποιούνται»*. Όλα λοιπόν έβαιναν καλά και ειρηνικά;

Η αλήθεια είναι ότι η επικράτηση του κινήματος των Νεοτούρκων περιόρισε σημαντικά, όμως δεν εξάλειψε πλήρως τις εθνοτικές συγκρούσεις. Στις 24 Ιουλίου/6 Αυγούστου, εκμεταλλευόμενοι την απουσία του Έλληνα ιερέα, σχισματικοί κάτοικοι της Βροντούς κατέλαβαν την ελληνορθόδοξη εκκλησία της κωμόπολης. Τις επόμενες μέρες, ύστερα και από παρέμβαση του μητροπολίτη Σερρών, υποχρεώθηκαν από το Οθωμανικό Κομιτάτο της Θεσσαλονίκης («Ένωση και Πρόοδος») να επιστρέψουν το ναό στην ελληνική κοινότητα.

Ωστόσο στις 2/15 Αυγούστου Βούλγαροι κομιτατζήδες, οι οποίοι ανήκαν στα σώματα των Τάσκα και Σαντάνσκι, μετέβησαν στη Βροντού, όπου ανακατέλαβαν τον ελληνορθόδοξο ναό απειλώντας τους ιερείς με θάνατο σε περίπτωση που εξακολουθούσαν να ιεουργούν στα ελληνικά.

Λίγες μέρες νωρίτερα, σε γεύμα που είχε δοθεί από το νεοτουρκικό κομιτάτο της «Ενώσεως και Προόδου» στους Έλληνες και Βούλγαρους αντάρτες των Σερρών στο «Μπέη μπαχτσέ», απειλήθηκε σοβαρό επεισόδιο ανάμεσα στον Δούκα και τον Τάσκα, όταν ο τελευταίος ισχυρίστηκε ότι οι περισσότερες εκκλησίες της Μακεδονίας ήταν βουλγαρικές. Αυτό εξόργισε τον Δούκα και απειλήθηκε σοβαρό επεισόδιο, που αποσοβήθηκε την τελευταία στιγμή ύστερα από παρέμβαση δύο Νεότουρκων αξιωματικών.

Όταν τις επόμενες μέρες ο Δούκας πληροφορήθηκε την περιοδεία του Τάσκα στα βουλγαρόφωνα χωριά της πεδιάδας των Σερρών, ετοιμάστηκε και πάλι για σύγκρουση με τον πρώην κομιτατζή. Αυτό αποφεύχθηκε χάρη σε διαβεβαιώσεις ότι οι επισκέψεις του Τάσκα δεν είχαν προπαγανδιστικό χαρακτήρα, ωστόσο ο Δούκας παρουσιάστηκε στο Διοικητήριο και ξεκαθάρισε ότι σε περίπτωση που εξακολουθούσε η ίδια τακτική από την πλευρά του Τάσκα, ο ίδιος δεν θα έμενε με σταυρωμένα τα χέρια.

Στις 3/16 Αυγούστου στο μητροπολιτικό ναό των Σερρών τελέστηκε μνημόσυνο υπέρ αναπαύσεως των ψυχών όλων των πεσόντων Ελληνομακεδόνων ανταρτών στην ανατολική Μακεδονία. Χοροστάτησε ο μητροπολίτης Σερρών Γρηγόριος, παρόντες ήταν ο Έλληνας πρόξενος με όλους τους υπαλλήλους του προξενείου, ο καπετάν Δούκας με όλους τους αντάρτες που βρίσκονταν στις Σέρρες και φυσικά πολλοί απλοί πολίτες.

Στο μέσο του ναού είχε στηθεί ψηλό κενοτάφιο, στην κάθε πλευρά του οποίου ήταν αναγραμμένο το όνομα ενός οπλαρχηγού συνοδευόμενο από ένα ρητό:

ΚΑΠΕΤΑΝ ΜΗΤΡΟΥΣΗΣ

Ήταν ή επί τας

ΚΑΠΕΤΑΝ ΠΑΠΑ ΠΑΣΧΑΛΗΣ (ιερέυς)

Καλλίτερα μιας ώρας ελεύθερη ζωή...

ΚΑΠΕΤΑΝ ΧΑΤΖΗ ΠΑΝΤΑΖΗΣ

Γλυκύ το υπέρ πατρίδος θνήσκειν

ΚΑΠΕΤΑΝ ΑΝΔΡΕΑΣ

Εις οιωνός άριστος αμύνεσθαι περί πάτρης

Πρώτος εκφώνησε λόγο ο καθηγητής του γυμνασίου Σερρών, Τσιούπτης, ο οποίος με τη βροντώδη φωνή του εγκωμίασε τις αρετές των πεσόντων και απαρίθμησε τα κατορθώματα και τους ηρωικούς θανάτους τους. Στις αρετές και τη φιλοπατρία των πεσόντων αναφέρθηκε και ο μητροπολίτης Γρηγόριος, ενώ τελευταίος εν μέσω νεκρικής σιγής συγκίνησε με τα λόγια του ο καπετάν Δούκας:

«Εάν το υπέρ πατρίδος μάχεσθαι είνε γλυκύ, το υπέρ αυτής ηρωικώς θνήσκειν είνε απειράκις γλυκύτερον και ενδοξότερον.

Και της δόξης ταύτης σεις υπέρ πάντα άλλον απηλαύσατε, πολυφίλητοι συναγωνισταί και αλησιμόνητοι της πατρίδος πρόμαχοι.

Έσχομεν το ευτύχημα να γνωρίσωμεν πάντας υμάς, να συναγωνισθώμεν μεθ' υμών και εκ του σύνεγγυς να εκτιμήσωμεν και θαυμάσωμεν τον φλέγοντα πατριωτισμόν σας και την λεοντοκάρδον καρδίαν σας. Αλλά δεν έχετε ανάγκην ξένων πιστοποιητικών γενναιότητος. Ο ηρωικότατος και μαρτυρικότατος πάντων υμών θάνατος είνε μνημείον αιώνιον της υπερόχου ανδρείας σας. Οι δε στέφανοι και αι τιμαί και αι δόξαι, ας κατά μεγίστην επιείκειαν μας επεδαιμύλευσαν οι συμπολίται ημών δεν ανήκουσιν εις ημάς, αλλά εις σας, ω ήρωες εθνομάρτυρες.

Εάν αι πολιτικά συνθήκαι δεν επέτρεψαν να σας αποδοθώσι και δημοσία τότε αι προσήκουσαι τιμαί, το τοιούτον δεν μειοί την δόξαν σας. Το τετιμημένον μέτωπον του καπετάν Θανάση Χ. Πανατζή, Σου του εκ των πρωτεργατών του αγώνος, Σου του οποίου την πρόωρον απόλειαν βαθέως ησθάνθη και εθρήνησεν ολόκληρος η περιφέρεια, ως και την μεγαλουργόν και μεγαλόφρονα κεφαλήν, σου του αλησιμονήτου και απαραμίλλου εν πατριωτικαίς αρεταίς και εθελουσία, Καπετάν Ανδρέα.

Ως επίσης και την ιεράν και σεβασμίαν κεφαλήν του Παπαπασχάλη, Σου, όστις έπεσες «με τό να χέρι το σταυρό και τ' άλλο το ντουφέκι», Σου όστις εις την καρδίαν ενέκλειες τον Χριστόν, εις δε τους οφθαλμούς έφερες το γαλάζιο χρώμα της κυανολεύκου μας. Ομοίως την τιμίαν κεφαλήν Σου του λεοντοκάρδου ήρωος Μητρούση, ως επίσης και το τετιμημένον και υπερήφανον μέτωπον Σου του τρισηνδόξου Νίκου μετά του

Γιοβάνη. Ως τέλος και τα μέτωπα όλων των μετά των αρχηγών σας συμπεσόντων οπλιτών έστεψεν η δόξα διά του αμαράντου στεφάνου της εθνικής ευγνωμοσύνης και Αθανασίας.

Ημείς οι επιζήσαντες ζηλεύομεν την τύχην σας, ζηλεύομεν την πραγματικήν και επαξίαν δόξαν σας, ζηλεύομεν τον ηρωϊκόν και αθάνατον θάνατόν σας. Αγωνιζομένους μας ενέπνεε πάντοτε το μέγα παράδειγμά σας, μας ηκολούθουν εις το πλευρόν αι ιεραί σκιαί σας, ενθαρρύνουσαι και ενισχύουσαι το έργον μας.

Και σήμερον ότε ηναγκάσθημεν να καταθέσωμεν τα όπλα, φοβούμεθα μήπως μας εύρη θάνατος άδοξος, θάνατος θνητός!

Ναι· είσθε ευτυχείς διότι απηλαύσατε της μεγαλειτέρας δόξης, διότι ηζιώθητε

να δώσητε εις την φιλότιν πατρίδα το αίμα σας, το αίμα δι' ου θα ωριμάση, έστω και βραδέως ο γλυκύτατος της αληθούς ελευθερίας καρπός.

Δεν ήλθομεν ενταύθα να θρηνησωμεν, δεν ήλθομεν να κλαύσωμεν, δεν ήλθομεν να λυπηθώμεν. Η λύπη, τα δάκρυα, οι θρήνοι δεν έχουν θέσιν εις την δόξαν και την αθανασίαν. Οι υπέρ πίστεως και πατρίδος πίπτοντες δεν είνε νεκροί. Ζώσιν εν τη εθνική ιστορία· ζώσιν εν τη ευγνωμοσύνη της πατρίδος· ζώσιν εν ταις καρδίαις ημών.

Ευτυχή τα έθνη τα έχοντα τοιαύτα τέκνα. Ημείς πάντοτε ας μιμηθώμεν το παράδειγμα των ηρώων εθνομαρτύρων. Τότε και μόνον το έθνος ημών θα νικήση οριστικώς, τότε και μόνον το Ελληνικόν έθνος θα δοξασθή».

Άλλες ειδήσεις (Ιούλιος – Δεκέμβριος 1908):

-- Στις 1/14 Ιουλίου οι πρόξενοι των Σερρών και οι αξιωματικοί της γαλλικής χωροφυλακής, γιόρτασαν την εθνική γαλλική γιορτή στο γαλλικό προξενείο της πόλης. Βέβαια από το 1907 η Γαλλία δεν διέθετε πρόξενο στις Σέρρες, αλλά τα γαλλικά συμφέροντα εκπροσωπούσε ο υποπρόξενος της Μεγάλης Βρετανίας, Έρσκιν, ο οποίος στο μεταξύ επέστρεψε στην παλιά του θέση στη Σεβαστούπολη και τον Ιούλιο του 1908 αντικαταστάθηκε από τον Γκρεκ (Greck).

-- Στις 5/18 Αυγούστου ο πρόξενος της Αυστροουγγαρίας, Γεώργιος Ζλάτκος, γιόρτασε με μεγαλοπρέπεια τα γενέθλια του αυτοκράτορα Φραγκίσκου Ιωσήφ.

-- Στις 19 Αυγούστου/1 Σεπτεμβρίου το χωριό Σκρίτζοβα φαίνεται ότι έγινε πεδίο ξεκαθαρίσματος εσωτερικών λογαριασμών των κομιτατζήδων, οι οποίοι ήταν χωρισμένοι σε Σεντραλιστές και Βερχοβιστές – οι πρώτοι επεδίωκαν τη δημιουργία ανεξάρτητου ή έστω αυτόνομου μακεδονικού κράτους, ενώ οι δεύτεροι επιθυμούσαν την ενσωμάτωση της Μακεδονίας στη Βουλγαρία.

Παρόμοιο συμβάν έλαβε χώρα την ίδια περίοδο και στο Δεμίρ Ισσάρ, όπου οπαδοί του Σαντάνσκι σκότωσαν ομοεθνή τους, μέλος της Εσωτερικής Οργάνωσης. Εξάλλου στα τέλη του μήνα εκδόθηκε ένταλμα σύλληψης του κομιτατζή Πανίτσα ως υπόπτου για τις δολοφονίες Βούλγαρων χωρικών στο διαμέρισμα των Σερρών.

-- Στις 20 Αυγούστου/2 Σεπτεμβρίου, 35 Οθωμανοί ερασιτέχνες ηθοποιοί έφτασαν στις Σέρρες από τη Θεσσαλονίκη για να παρουσιάσουν το έργο «Βατάν», δηλαδή «Πατρίδα». Σχετικά με την άφιξη των ηθοποιών και τη θεατρική παράσταση διαβάζουμε λεπτομέρειες στο ρεπορτάζ του αθηναϊκού *Εμπρός*:

«Εις τον σιδηροδρομικόν σταθμόν τους υπεδέχθη ενθουσιωδώς επιτροπή Νεοτούρκων. Οι εκδρομείς επιβάντες των αναμενουσών αμαζών εισήλθον εις την πόλιν και περιήλθον τας κεντρικωτέρας αυτής οδούς.

Το εσπέρας παρετάθη υπ' αυτών από της σκηνής του αληθώς εκτάκτως μεγαλοπρεπούς και ωραίου ελληνικού θεάτρου της κοινότητος το «Βατάλ».

Ό,τι επίλεκτον έχει η ελληνική και τουρκική κοινότης των Σερρών παρευρίσκετο κατ' εκείνην την εσπέραν εις την παράστασιν.

Το θέατρον ήτο υπέρπληρες όσον ουδέποτε άλλοτε. Αι εισπράξεις υπέρ του κομιτάτου της «Ενώσεως και Προόδου» υπερέβησαν τας 400 λίρας. Εκ τούτων 100 εισεπράχθησαν παρά των Ελλήνων, αι λοιπαί δε 300 παρά των Οθωμανών.

Το θέατρον ήτο πανηγυρικώς εστολισμένον διά σημαιών και λύχνων. Κατά τα διαλείμματα η Ελληνική φιλαρμονική «Τερψιχόρη» και η στρατιωτική μουσική επαιάνιζον διάφορα τεμάχια.

Καθ' όλην την παράστασιν αι επευφημίας και τα χειροκροτήματα ήσαν ατε-

λεύτητα. Οι συμπατριώται μας οθωμανοί βλέποντες κατά πρώτην εν τω βίω των φοράν τοιούτον καθαρώς πατριωτικόν δράμα κατενθουσιάζοντο.

Μετά το τέλος της παραστάσεως εσηματίσθη διεθνής διαδήλωσις. Οι διαδηλωταί έχοντες επί κεφαλής την φιλαρμονικὴν μουσικὴν διήλθον εν μεταμεσονυκτίοις ὥραις τας κεντρικωτέρας της πόλεως οδοὺς ἀδοντες και ζητωκραυγάζοντες υπέρ της Ελλάδος, της ελευθερίας και του συντάγματος.

Κατά την προ του ελληνικού Προξενείου διάβασίν των οι διαδηλωταί εξεργάγησαν εις ουρανομήκεις ζητωκραυγὰς υπέρ του ελληνικού Έθνους. Ο ελληνικός Ύμνος αντήχει μέχρι της πρωίας, ὁπότε οι διαδηλωταί κατά το πλείστον Έλληνες διελύθησαν.

Τα εισιτήρια διά την εν λόγω παράστασιν επωλούντο υπό διεθνούς επιτρο-

πῆς μεταβαινούσης εις την οικίαν εκάστου εγκρίτου πολίτου.

Επίσης μετέβη και εις την οικίαν του Βουλγάρου πράκτορος Σεμινόφ. Η Α.Ε. ο κ. πράκτωρ της Βουλγαρίας δεν είχε την ευγένειαν να δεχθῆ την επιτροπὴν αποτελουμένην εκ του προέδρου του εμποροδικείου και αντιπροέδρου του κοιτάτου «Ένωσις και Πρόοδος» εν Σέρραις και πολλῶν ἄλλων εγκρίτων Τούρκων και Ελλήνων Σερραίων μολονότι αὐτῆ δις μετέβη παρ' αὐτῶ, ἀλλὰ την μεν πρώτην φοράν διά του καβάση του διεμήνυσεν εις την εν τω προαυλίῳ της οικίας του αναμένουσαν επιτροπὴν ὅτι «νέι τούκα» (= δεν εἶνε ἐδῶ), την δευτέραν δε φοράν ὅτι «ίμα ραμπόρα» (= ἔχει εργασίαν) και δεν δύναται να τους δεχθῆ. Η διαγωγή αὐτῆ του Βουλγάρου πράκτορος προς την επιτροπὴν, ἥτις μετέβη παρ' αὐτῶ, σχολιάζεται ευρύτατα».

-- Να σημειωθεῖ ὅτι μέσα στο καλοκαίρι (τουλάχιστον στις αρχές Ιουλίου) το θέατρο «Θάλεια» των Σερρών εἶχε φιλοξενήσει και τον ελληνικό θίασο Κόκκου.

-- Κι ενώ στην πόλη των Σερρών επικρατούσε μια γενικά ευχάριστη ατμόσφαιρα, το ἴδιο βράδυ (20 Αυγούστου/2 Σεπτεμβρίου) κάτοικοι της Μπάνιτσας (αργότερα Καρυές) μετέβησαν μαζικά στη μονή του Τιμίου Προδρόμου, ὅπου φέρονται να απείλησαν –ἀκόμη και να κακοποίησαν– τους βοσκούς του μοναστηριού, επειδὴ πήγαιναν τα ποίμνιά τους για βοσκή στο χωριό τους.

-- Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, 70 δάσκαλοι της Ανατολικής Μακεδονίας βρέθηκαν στις Σέρρες και συνέστησαν διδασκαλικό σύνδεσμο, σκοπός του οποίου ήταν η εξυπηρέτηση των συμφερόντων του διδασκαλικού γοήτρου και η βελτίωση της δημόσιας εκπαίδευσης.

-- Στις 26 Αυγούστου/8 Σεπτεμβρίου, οι αντιπρόσωποι της ελληνικής κοινότητας των Σερρών και ο μητροπολίτης Σερρών Γρηγόριος (ως πρόεδρος αυτής) υπέγραψαν επιστολή απευθυνόμενη στον υπόδουλο ελληνικό τύπο για τη στάση του απέναντι στην επικράτηση του κινήματος των Νεότουρκων και τη συνταγματική μεταβολή στην Οθωμανική αυτοκρατορία. Προφανώς ήταν μια κίνηση που αποσκοπούσε στην αναθέρμανση των σχέσεων της κοινότητας με τις τουρκικές αρχές, οι οποίες τον προηγούμενο χρόνο είχαν πληγεί σημαντικά, εν όψει και της άγνωστης νέας εποχής που άρχισε να διαγράφεται. Το πνεύμα της –κατά τ’ άλλα σύντομης– επιστολής αποτυπωνόταν στην τελευταία παράγραφο:

«Φέροντες ως επί του ορθού και δικαίου εδραζόμενοι δικαιούμεθα να ελπίζωμεν εις πέρας αίσιον όπερ ανελάβετε έργον, ου μόνον εις την παγίωσιν των απ’ αιώνων κεκτημένων δικαίων και προνομίων του Έθνους ημών, ων άνευ [= χωρίς τα οποία] απολύτως αδύνατος η εν τω Οθωμανικώ Κράτει υπόστασις αυτού, θέλετε συντελέσει, αλλά και τα αληθή συμφέροντα του Κράτους, όπερ κοινήν Πατρίδα μετά των αδελφών Μωαμεθανών οι εν αυτώ απ’ αιώνων βιούντες Έλληνες λογιζόμεθα, θέλετε εκ καθήκοντος σπουδαίως εξυπηρετήσει. Έξετε δε δι’ όλα ταύτα αϊδιον [= παντοτινή] αμφοτέρων των Εθνών την ευγνωμοσύνην».

-- Τον Σεπτέμβριο ξεκίνησε να λειτουργεί οικοτροφείο στη μεγάλη οικία της οικογένειας Μαρούλη, το οποίο θα φιλοξενούσε όσους μαθητές από τα χωριά της περιφέρειας των Σερρών φοιτούσαν στα σχολεία της πόλης.

-- Στις 13/26 Σεπτεμβρίου, ένα ακόμη επεισόδιο έδειξε πόσο εύθραυστη ήταν η συνύπαρξη των Ελλήνων ανταρτών με τους Βούλγαρους κομιτατζήδες. Ο καπετάν Νίκος Τζαβέλλας μετέβαινε με το τρένο στη Θεσσαλονίκη. Στο ίδιο βαγόνι βρισκόταν και ο κομιτατζής Τάσκας, ο οποίος σ’ όλη τη διάρκεια της διαδρομής αποκαλούσε τους Έλληνες βάρβαρους και αγροίκους χωρίς κανένα δικαίωμα στη

Μακεδονία· μάλιστα, κάποιους Ναουσαίους, που συνταξίδευαν μαζί του, τους αποκαλούσε Βούλγαρους. Ακούγοντας αυτά ο Τζαβέλλας όρμησε να επιτεθεί στον Τάσκα. Ένας σύντροφος του πρώην κομιτατζή έβγαλε μαχαίρι, ο Τζαβέλλας απάντησε βγάζοντας περίστροφο και το επεισόδιο ίσως να είχε αιματηρή κατάληξη, αν δεν παρέμβαιναν αστυνομικοί και Νεότουρκοι αξιωματικοί.

-- Περί τα μέσα Σεπτεμβρίου, βουλγαρική ένοπλη συμμορία μετέβη στο Βαϊρακτάρι Μαχαλέ κοντά στη Νιγρίτα και διέταξε τους Ορθόδοξους κατοίκους του να γίνουν σχισματικοί, αλλιώς θα έπρεπε να καταβάλουν στο κομιτάτο φόρο εξήντα λιρών. Στο μεταξύ η ίδια συμμορία κατέλαβε τη σκάλα της λίμνης του Αχινού, όπου οι κάτοικοι του ειρηνένου χωριού πήγαιναν για αλιεία.

Ένα άλλο επεισόδιο εκτυλίχθηκε την ίδια περίοδο στο Σπάτοβο (σήμερα Κοίμηση), όπου Βούλγαροι δολοφόνησαν τον κοτζαμπάση του χωριού, ονόματι Στέφανο, επειδή είχε επιδείξει... φιλελληνικά αισθήματα στο πανηγύρι του Πρόσνικ (σήμερα Σκοτούσσα)!

-- Στις 20 Σεπτεμβρίου/3 Οκτωβρίου γύρω στις 5.30 μ.μ. έφτασε με το τρένο στις Σέρρες ο βουλευτής Αθηνών και πρώην πρωθυπουργός της Ελλάδας, Δημήτριος Ράλλης. Παρότι η προαναγγελία της άφιξής του είχε γίνει μόλις την ίδια μέρα, ο σιδηροδρομικός σταθμός της πόλης γέμισε ασφυκτικά. Μαζί με τον Έλληνα πρόξενο και τον μητροπολίτη Σερρών, τον Έλληνα βουλευτή υποδέχθηκαν ο πρόεδρος του Νεοτουρκικού Κομιτάτου Νασίτ βέης, ο δήμαρχος Ακίλ βέης, ο βοηθός διοικητή (μουεβίνης) Αχιλλέας Ραζή, ο Γάλλος συνταγματάρχης Μπομάν με τους υπόλοιπους Γάλλους αξιωματικούς της χωροφυλακής, οι πρόεδροι του Κακουργιοδικείου και του Εμποροδικείου, τα προεδρεία των σωματείων, αντιπρόσωποι της γενικής συνέλευσης της πόλης κ.ά. Στο σταθμό περίμενε και η φιλαρμονική «Τερψιχόρη» του Γυμναστικού Συλλόγου των Σερρών, η οποία με την άφιξη της αμαξοστοιχίας άρχισε να παιανίζει τον ελληνικό εθνικό ύμνο και τον νεοτουρκικό ύμνο της ελευθερίας. Μέσα στην ημέρα ο Ράλλης επισκέφθηκε το ελληνικό προξενείο, ενώ το βράδυ η ελληνική κοινότητα της πόλης παρέθεσε προς τιμήν του μεγαλοπρεπές δείπνο στο οίκημα της Νέας Λέσχης.

-- Στις 21 Σεπτεμβρίου/4 Οκτωβρίου άναψαν τα αίματα στο τσιφλίκι Γενή-μαχαλά (σήμερα Πεπονιά), ιδιοκτησίας οικογένειας Τικόπουλου. Σχισματικοί κάτοικοι του χωριού, ανάμεσα στους οποίους υπήρχαν και κομιτατζήδες, επιτέθηκαν με ύβρεις και απειλές κατά του Ορθοδόξου ιερέα, ο οποίος είχε μεταβεί εκεί για να ιερουργήσει στην εκκλησία, που είχε ανεγερθεί με δαπάνες του Δημητρίου Τικόπουλου. Στο μεταξύ, τη στιγμή εκείνη έφτασαν στο Γενή-Μαχαλά 25 Σερραίοι κυνηγοί/εκδρομείς, μέλη του ομίλου «Ορφέας» και γόνιμοι καλών οικογενειών, στους οποίους άρχισαν ξαφνικά να επιτίθενται ορισμένοι κομιτατζήδες με πυροβολισμούς. Εκείνοι ανταπάντησαν και ακολούθησε συμπλοκή με νεκρούς και τραυματίες από αμφότερες τις πλευρές.

-- Την ίδια μέρα, στους ναούς της πόλης των Σερρών ξεκίνησαν οι εκλογές των εκλεκτόρων για την ανάδειξη βουλευτών. Ήταν οι πρώτες εκλογές στην Οθωμανική αυτοκρατορία από το 1877 και οι δεύτερες στην ιστορία του κράτους. Το σύστημα εκλογής ήταν έμμεσο. Αρχικά πραγματοποιήθηκαν πρωτοβάθμιες εκλογές για την ανάδειξη των εκλεκτόρων, οι οποίοι σε δεύτερη φάση θα αναδεικνυαν και τους βουλευτές του κάθε νομού. Η διοίκηση Σερρών με 181.480 άρρενες κατοίκους, θα εξέλεγε 4 βουλευτές (ενώ η Θεσσαλονίκη 6 και η Δράμα 1).

Τις προηγούμενες μέρες το Κεντρικό Οθωμανικό Κομιτάτο είχε υποδείξει τους υποψηφίους του. Στο σαντζάκι των Σερρών υποδείχτηκαν ο γιατρός Ναζήμ βέης, ο Μιδχάτ βέης (διευθυντής του νοσοκομείου Χαμιδιέ στη Θεσσαλονίκη), ο Έλληνας δικηγόρος Δημήτριος Δίγκας και ένας Βούλγαρος, ο Θεοδώρ Πασκάλεφ, μέλος της Εσωτερικής Οργανώσεως. Ως ανεξάρτητοι κατέβηκαν στις εκλογές ο περιβόητος κομιτατζής Σαντάνσκι και ο δικηγόρος Δάλτσεφ.

Σε ανταπόκριση από τη Θεσσαλονίκη με ημερομηνία 19 Οκτωβρίου, που δημοσιεύτηκε στην *Ημερησία* της Σμύρνης πέντε μέρες αργότερα, γινόταν λόγος για έγγραφο του Νεοτουρκικού Κομιτάτου με σκοπό την καταψήφιση του Δίγκα, όμως αυτό είχε φτάσει καθυστερημένα και ενώ είχαν ολοκληρωθεί οι εκλογές στις πέντε από τις οκτώ υποδιοικήσεις του σαντζακιού Σερρών (πιο συγκεκριμένα στο Πετρίτσι, το Ραζλόκι, την Άνω Τζουμαγιά, το Νευροκόπι και το Δεμίρ Ισσάρ),

ώστε η επιτυχία του Δίγκα θεωρείτο ήδη εξασφαλισμένη με βάση τα έως τότε αποτελέσματα και τη διαφορά του από τους Βούλγαρους υποψηφίους.

Αυτό επιβεβαιώθηκε και στα επίσημα αποτελέσματα των εκλογών στις Σέρρες, όπως ανακοινώθηκαν λίγες μέρες αργότερα. Οι 179 εκλέκτορες (87 Οθωμανοί, 50 Βούλγαροι, 41 Έλληνες και 1 Ισραηλίτης) εξέλεξαν τους δύο Τούρκους υποψηφίους με 176 ψήφους αμφοτέρους, 109 έλαβε ο Δημήτριος Δίγκας και 79 ο Χρήστο Δάλτσεφ. Ο Σαντάνσκι ήρθε πρώτος επιλαχών με μόλις 50 ψήφους.

Εξάλλου στις Σέρρες είχε γεννηθεί (στις 1 Μαΐου 1854) και ο Βιτάλη Φαρατζή, βουλευτής Κωνσταντινούπολης –και μάλιστα ένας από τους μόλις τρεις Ισραηλίτες της οθωμανικής Βουλής.

-- Δύο εκδηλώσεις στο δεκαήμερο μεταξύ 15 και 25 Οκτωβρίου (π.η.) ήταν: η διάλεξη του Φίρμαν, ο οποίος επιχείρησε να πείσει τους μη μουσουλμάνους κατοίκους της πόλης να ενταχθούν στον οθωμανικό στρατό, καθώς επίσης ο εορτασμός των γενεθλίων του σουλτάνου.

Με αφορμή τα γενέθλια, στις Σέρρες βρέθηκε ο γενικός διοικητής, ο οποίος συναντήθηκε με τον νέο μουτεσαρίφη Κιαζήμ βέη, με τον οποίο συζήτησαν τι μεγαλεπήβολο έργο να προγραμματίζαν για να τιμήσουν το σουλτάνο. Μεταξύ αυτών που προτάθηκαν ήταν η συλλογή και διοχέτευση νερού από το Λαϊλιά και η ανέγερση νοσοκομείου που θα έφερε το όνομα του σουλτάνου.

-- Στις 23 Οκτωβρίου/5 Νοεμβρίου, περισσότεροι από 2000 Σερραίοι συνήλθαν στην αίθουσα του νηπιαγωγείου και αποφάσισαν την ίδρυση Εθνικού Συλλόγου. Το κλίμα δεν ήταν απόλυτα αρμονικό, καθώς η εκλογή του διοικητικού συμβουλίου συνοδεύτηκε από τις αποδοκιμασίες μικρής μερίδας διαφωνούντων. Οι εκλεγέντες πάντως μετέβησαν στη μητρόπολη, στον εξώστη της οποίας βγήκε ο μητροπολίτης Γρηγόριος και έδωσε την ευχή του για την ευόδωση του νέου σωματείου συστήνοντας ομόνοια, αδελφική αγάπη και συνεργασία.

-- Στις αρχές Νοεμβρίου Βούλγαροι κομιτατζήδες εμφανίστηκαν στο σαντζάκι των Σερρών επιχειρώντας ανεπιτυχώς να καταλάβουν τους ναούς των χωριών Κιουπρί (Γεφυρούδι), Κουμπλή (Αμμουδιά), Έλσιανη (Καρπερή) και Σπάτοβο

(Κοίμηση), ενώ φαίνεται ότι το κατάφεραν στο χωριό Μακές (Βαμβακιά).

-- Στις 16 ή 23 Νοεμβρίου, ημέρα Κυριακή, πραγματοποιήθηκε γενική συνέλευση της ελληνικής κοινότητας της κωμόπολης Μπαρακλή-Τζουμαγιάς υπό την προεδρία του μητροπολίτη Μελενίκου Αιμιλιανού με τη συμμετοχή και αντιπροσώπων της μητροπόλεως Σερρών, του γυμνασιάρχη Σερρών Γ. Σάρρου, του γυμναστή Σπηλιόπουλου και του γενικού επόπτη των σχολείων Λάζαρου Κούση.

Στη συνέλευση αποφασίστηκε η ίδρυση Ελληνικής Γεωργικής Σχολής και Οικοτροφείου στην κωμόπολη και η αγορά έπαυλης για την πρακτική άσκηση των μαθητών στις γεωργικές εργασίες. Επίσης εξελέγη η νέα Γενική Επιτροπή της ελληνικής κοινότητας Μπαρακλή-Τζουμαγιάς με πρόεδρο και πάλι τον μητροπολίτη Μελενίκου και μέλη τους Δημ. Βιζιάλα, Δημ. Τασίκα και Νικόλαο Βέλκο.

Την ίδια μέρα συγχωνεύθηκαν η παλιά φιλόπτωχος αδελφότητα και οι άλλοι συντεχνιακοί σύλλογοι της ειρηνένης κωμόπολης σε έναν και μόνο «Σύλλογο Πολιτικό». Σκοπός του σωματείου ήταν η πνευματική ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής, π.χ. με δωρεάν αποστολή βιβλίων, εφημερίδων και περιοδικών στους κατοίκους των γύρω χωριών. Αποτελούνταν από διάφορα τμήματα: το ένα από αυτά με πρόεδρο το Δημ. Δαμάνη επεδίωκε την ίδρυση Αναγνωστηρίου, ένα δεύτερο θα ενεργούσε για την ίδρυση Γυμναστηρίου με σκοπευτήριο, ένα τρίτο για τον καταρτισμό μουσικού ομίλου κλπ. Άμεσα έγιναν οι αρχαιρεσίες του νέου συλλόγου, πρόεδρος του οποίου εξελέγη ο Δημήτριος Ρώτσικας.

Την επόμενη ακριβώς μέρα συνεδρίασε για πρώτη φορά η επιτροπή για την ίδρυση της Γεωργικής Σχολής. Ως προσωρινό οικοτροφείο επελέγη το παλιό σχολείο αρρένων, ενώ για την πρακτική εξάσκηση των μαθητών προκρίθηκε η λύση της ενοικίασης των κήπων διαφόρων πολιτών, εκτάσεις 200 και πλέον στρεμμάτων. Όσον αφορά τους μαθητές αποφασίστηκε την πρώτη χρονιά να φοιτήσουν δωρεάν 30 άτομα: τα 5 από την κωμόπολη Μπαρακλή-Τζουμαγιά και τα υπόλοιπα από τα γύρω χωριά (Μπαρακλή, Κουμλή, Κιουπρί, Προσνίκ, Έλσιανη, Ερνικόϊ, Σπάτοβο, Ράδοβο, Λάτροβο, Ράμνα, Σάβιακο και Μπούτκοβο).

-- Στις 4/17 Δεκεμβρίου, η έναρξη των εργασιών της οθωμανικής Βουλής γιορτάστηκε με μεγαλοπρέπεια στην πόλη των Σερρών. Η αγορά παρέμεινε κλειστή όλη τη μέρα, τα δημόσια κτίρια σημαιοστολίστηκαν, ενώ το μεσημέρι 101 κανονοβολισμοί σήμαναν το χαρμόσυνο γεγονός. Λόγοι εκφωνήθηκαν για τα αγαθά του Συντάγματος, ενώ όλα τα στρατιωτικά συντάγματα της πόλης, η στρατιωτική μουσική και οι μαθητές των σχολείων όλων των εθνικοτήτων ξεχύθηκαν στους δρόμους. Το βράδυ η πόλη φωταγωγήθηκε.

-- Το Δεκέμβριο, σκάνδαλο αποτέλεσε για τις τουρκικές αρχές η τυχαία συνάντηση του προξένου Σαχτούρη με το μητροπολίτη Δράμας και Ζίχνης, ειδικά δε η απόφασή τους να συνεχίσουν από κοινού την περιοδεία τους. Ο ιεράρχης καταγγέλθηκε στο διοικητή της Θεσσαλονίκης ως ένοχος εσχάτης προδοσίας και την ώρα που ιεουργούσε στο χωριό Χοροβίστα (Άγιος Χριστόφορος), 60 στρατιώτες περικύκλωσαν το ναό εξαναγκάζοντας τη διακοπή της θείας λειτουργίας.

-- Στις 30 Δεκεμβρίου η εφημερίδα *Αμάλθεια* της Σμύρνης αναδημοσίευσε από τα τουρκικά φύλλα επιστολή από τις Σέρρες, που έκανε λόγο για άρνηση των Βουλγάρων να πληρώσουν στρατιωτικό φόρο μέχρι την έκδοση σχετικής απόφασης από την οθωμανική Βουλή, αλλά και για διανομή όπλων στους βουλγαρικούς πληθυσμούς και εξάσκησή τους σε στρατιωτικά γυμνάσια. Όμως και οι Έλληνες αρνούσαν να πληρώσουν το στρατιωτικό φόρο με τον επιστολογράφο να παρατηρεί ότι μόνο τα δικά τους σχέδια «δεν κατορθώθηκε ν' αποκαλυφθούν».

ΠΡΟΣΩΠΑ

-- Ως συμβάν ήταν τελείως ασήμαντο, αλλά τουλάχιστον μαθαίνουμε ότι υπήρχε ένας Σερραίος φοιτητής της Ιατρικής, ο 23χρονος Ιωάννης Ζιούλας από τη Νιγρίτα, ο οποίος στις 6 Ιανουαρίου 1908 είχε ένα «σοβαρόν δυστύχημα» στον κήπο του Ζαπτείου κατά τον τίτλο της εφημερίδας *Εμπρός*. Το δημοσίευμα αποκάλυπτε και το μέγεθος της... σοβαρότητας του ατυχήματος του φοιτητή: «*Εκ της ανατροπής τούτης υπέστη σοβαρά τραύματα εις διάφορα μέρη του σώματός του, κατεστράφη δε εντελώς η καινουργής ενδυμασία του*». Αυτή κι αν ήταν είδηση!

-- Στο φύλλο της ελληνικής *Εφημερίδας της Κυβερνήσεως* με ημερομηνία 20 Αυγούστου ανακοινώθηκαν τα ονόματα των τεσσάρων φοιτητών του Εθνικού Πανεπιστημίου, στους οποίους θα χορηγούταν υποτροφία για τη φοίτησή τους σε γερμανικά πανεπιστήμια κατά το σχολικό έτος 1908-09. Ένας από τους τέσσερις τυχερούς ήταν και ο Σερραίος Γεώργιος Τέγουτσικ, στον οποίο θα δινόταν μηνιαία χορηγία 100 δραχμών για τη φοίτησή του στη Φυσικομαθηματική σχολή.

-- Στις αρχές Σεπτεμβρίου ανακοινώθηκαν τα ονόματα των αποφοίτων του Διδασκαλείου Νηπιαγωγών και Παιδονόμων του εκπαιδευτικού τμήματος της Ένωσης Ελληνίδων μετά την ολοκλήρωση των πτυχιακών εξετάσεων, όπως και οι θέσεις διορισμού τους. Μεταξύ των δέκα νέων νηπιαγωγών περιλαμβάνονταν δύο Σερραίες: η Αθηνά Παπούλη με βαθμό 10 («Άριστα») διορίστηκε στην Αλιστράτη και η Καλλιόπη Πέτροβιτς με βαθμό 9 («Λίαν Καλώς») στο νηπιαγωγείο Χίλλ της Αθήνας. Παράλληλα ανακοινώθηκε και η μετάθεση μιας ακόμη Σερραίας νηπιαγωγού, της Ζωής Ρογκότη, στο λαϊκό Νηπιαγωγείο του Πειραιά.

- Ένας Οθωμανός Σερραίος

Στις 24 Δεκεμβρίου η *Journal de Salonique* έκανε αναφορά σε μια μεγάλη δωρεά του Οθωμανού προκρίτου των Σερρών, Χατζή Αμπντούχ εφέντη. Μία μέρα μετά το γάμο του γιου του, Χαλίμ μπέη, κατά τη δεξίωση που παρέθεσε στα μέλη της Στρατιωτικής Λέσχης πρόσφερε στους παρευρισκόμενους μια τσάντα με 800 τουρκικές λίρες για την αγορά των εγκαταστάσεων της Λέσχης.

Όμως ο Χατζή Αμπντούχ εφέντης ήταν ήδη γνωστός για τις σημαντικές φιλανθρωπίες του. Το προηγούμενο διάστημα είχε προσφέρει άλλες 100 λίρες για την ανάπτυξη της Στρατιωτικής Λέσχης, καθώς και 1000 τουρκικές λίρες υπέρ της δημόσιας εκπαίδευσης.

- Ισραηλίτες Σερραίοι

-- Στις 27 Φεβρουαρίου/11 Μαρτίου, ύστερα από μακρά και επίπονη αρρώστια έφυγε από τη ζωή ο έμπορος Ιούδας Αβρ. Αρδίττη, πρόξενος της Ιταλίας στις Σέρρες και σπουδαίος φιλόanthρωπος.

Την ημέρα της κηδείας του έμειναν κλειστά όλα τα μαγαζιά των Ισραηλιτών σε ένδειξη πένθους. Πέρα από τις προξενικές, πολιτικές και στρατιωτικές αρχές της πόλης, τον νεκρό συνόδεψε και ο μητροπολίτης Γρηγόριος. Στην κεφαλή βρισκόταν η ελληνική φιλαρμονική, που έπαιζε πένθιμες μελωδίες εναλλακτικά με τη χορωδία των μαθητών του ισραηλιτικού σχολείου των Σερρών.

-- Στη Θεσσαλονίκη (κατά πάσα πιθανότητα) τελέστηκε ο αρραβώνας του Σαμουήλ εφέντη Ισραήλ, μέλους του ποινικού δικαστηρίου των Σερρών, με τη δεσποινίδα Εστέρ, κόρη του αντισυνταγματάρχη Ναχούμ βέη, όπως διαβάζουμε στην *Journal de Salonique* της 02.04.1908.

ΤΟ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ

Με αφορμή ένα αφιέρωμα στο ισραηλιτικό σχολείο των Σερρών, που φιλοξενήθηκε στην *Journal de Salonique* της 7ης Νοεμβρίου 1908, ο συντάκτης του άρθρου αναπόλησε την παλιά ακμή της ισραηλιτικής κοινότητας της πόλης, που πλέον είχε εισέλθει σε φάση παρακμής, ενώ αριθμούσε μόλις χίλια άτομα:

«Είναι πολλές οι οικογένειες σερραϊκής καταγωγής που διαδραμάτισαν ρόλο ως κεφαλαιούχοι και ως υπουργοί οικονομικών της κυβέρνησης. Η Κοινότητα εξακολουθεί να θυμάται με περηφάνεια τα ονόματα των Φαρατζή, Ασκαλόνη, Μπενβενίστε, Αμπουλάφια κλπ. Η ευημερία της κοινότητας υποχώρησε τα τελευταία χρόνια και οι απόπειρες αποτροπής μιας ανεπανόρθωτης παρακμής μένουν σχεδόν άκαρπες. [...]».

Σημείο αναφοράς για τους Σερραίους Ισραηλίτες αποτελούσε το σχολείο της κοινότητας, η λειτουργία του οποίου στηριζόταν σε μεγάλο βαθμό στη συνδρομή της «Alliance israélite universelle» (της «Παγκόσμιας Ισραηλιτικής Συμμαχίας»), η οποία είχε ιδρυθεί το 1860 από τον Αντόλφ Κρεμιέ στο Παρίσι. Μεταξύ των σκοπών της ήταν η ίδρυση γαλλόφωνων εβραϊκών σχολείων στην οθωμανική αυτοκρατορία και ευρύτερα στη Μεσόγειο, όπου υπήρχε εβραϊκό στοιχείο.

Τα προηγούμενα χρόνια το σχολείο, που είχε ακόμη πολλές ανάγκες για ν' ανταποκριθεί πληρέστερα στο σκοπό του, είχε ενισχυθεί με 6000 φράγκα από τον στρατηγό Βεράντ, ο οποίος παράλληλα απευθύνθηκε για τον ίδιο σκοπό στην

κόρη του πάμπλουτου Γάλλου τραπεζίτη Εντμόν Ρότσιλντ, ώστε εκείνη καταδέχτηκε να ενισχύσει το ισραηλιτικό σχολείο των Σερρών με το συγκλονιστικό ποσό των 5000 φράγκων – δηλαδή, παρότι πολύ πλουσιότερη η ίδια, έδωσε λιγότερα χρήματα από τον Γάλλο αξιωματικό!

Σημαντική οικονομική στήριξη με 250 τουρκικές λίρες πρόσφερε φυσικά και το προεδρείο της τοπικής ισραηλιτικής κοινότητας, αποτελούμενο από τους Μ. Σιμαντόμπ (πρόξενο της Ιταλίας), Ενρί Φαρατζή (γεωπόνο), Χ. Αρδίττη, Β. Χακίμ (εκπρόσωπο της «Συμμαχίας») και τους εμπόρους Ζακ-Χασίντ.

Ένα μικρό κληροδότημα είχε αφήσει υπέρ του σχολείου η βαρόνη Χιρς, ενώ μικρότερες ή μεγαλύτερες οικονομικές συνδρομές κατέβαλαν άτομα και οργανισμοί από την ευρύτερη περιοχή της ανατολικής Μακεδονίας (ιδιαίτερα από την Καβάλα), από τη Θεσσαλονίκη κλπ.

Μεταξύ των ευεργετών του ισραηλιτικού σχολείου, ενδεχομένως ζούσαν στις Σέρρες (υπό την έννοια ότι στον κατάλογο του άρθρου δεν φέρονταν συνδεδεμένοι με κάποια άλλη πόλη) οι: Νικολάκης Ζιλιχόβαλης, Οβαδία Ναχμίας, Δαβίδ Αρδίττης, Δαβίδ Σιμαντόμπ, Α. Αμαρίλιο, Σαμουήλ Τσεμίνο, Καραϊσκάκης (καθηγητής στις Σέρρες), Νισσίμ Μπενβενίστε, Σαμουήλ Φαρατζή, Ισαάκ Περαχία, Χαΐμ Φαρατζή, Σολομών Αμπραβανέλ, Δαβίδ Αμπραβανέλ, Ιωσήφ Αρδίττης, Μποχόρ Μιχαήλ, Ισαάκ Πεσσάχ.

Ἡ πόλις Σέρραι τῆς Μακεδονίας.

1909

Μια όχι και τόσο ωραία ατμόσφαιρα

-- Η επιτυχία του κινήματος των Νεότουρκων, η αποδοχή Συντάγματος και η διεξαγωγή εκλογών δημιούργησαν την ψευδαίσθηση ότι οι Έλληνες της Οθωμανικής αυτοκρατορίας θ' απολάμβαναν πλέον περισσότερες ελευθερίες. Η απατηλότητα αυτής της σκέψης άρχισε να φαίνεται ήδη από τα τέλη του 1908 και ένα δημοσίευμα στην εφημερίδα *Εμπρός* (05.01.1909) το επιβεβαίωσε:

«Εις τας περιφέρειάς της Ανατολικής Μακεδονίας ιδία Δεμίρ-Ισαρίου, Σερρών και Ζίχνης τόσοσιν αι αρχαί όσον και οι τουρκακοί πληθυσμοί εφρανατίσθησαν μέχρι του μη περαιτέρω κατά των Ελλήνων. Αναφανδόν δε οι Μουσουλμάνοι απειλούσι τους Έλληνας διά σφαγών.

Αι βιαιότητες και αι αυθαιρεσίες αι λαμβάνουσαι χώραν κατά των Ελλήνων δεν συνέβησαν ούτε κατά την ένοπλον ελληνικήν δράσιν επί απολυταρχίας.

Ο τέως Μουτεσαρίφης Σερρών, αναχωρών διά την νέαν αυτού θέσιν, ετόνισε εις τον Μητροπολίτην λίαν σαφώς τα εζής.

- Πρέπει οι Έλληνες να λησμονήσωσιν τα παρελθόντα και να αποβάλλωσιν τας

γνωστάς εθνικάς ιδέας των, διότι εν εναντία περιπτώσει υπάρχει κίνδυνος να τας καταπνίξωσι διά του αίματός των.

Εκ της δηλώσεως τούτης του τέως Μουτεσαρίφου, ανθρώπου επιτετραμμένου την εφαρμογήν των περί ισοπολιτείας αρχών του Συντάγματος και πρωτοστατήσαντος κατά την ανοικήρυξιν του συνταγματικού πολιτεύματος, δύναται τις να εννοήση τον σκοπόν της εν Τουρκία μεταπολιτεύσεως, αλλά και τους κινδύνους του ελληνικού στοιχείου εκ μέρους του εν ισχύει νεοτουρκικού κόμματος. Ως δε βαίνουσι τα πράγματα δεν απέχει η ώρα καθ' ην η Μακεδονία θα καταστή θέατρον των σφαγών και αγριστήτων, αίτινες άλλοτε συνέβησαν εν Κρήτη».

Περίπου ένα μήνα μετά, η εφημερίδα επανήλθε περιγράφοντας την κατάσταση ως «λίαν κρίσιμο» παρατηρώντας ότι «τα χωριά στρατοκρατούνται κατά τον γενιτσαρικότερον τρόπον» και ότι «την τρομοκρατίαν των Βουλγάρων αντικατέστησαν οι Τούρκοι κατά των Ελλήνων».

Αναφέρονταν και συγκεκριμένα παραδείγματα, όπως το περιβόητο μπουϊκοτάζ, δηλαδή η απαγόρευση στους Τούρκους να συναλλάσσονται εμπορικά με τους Έλληνες συμπολίτες τους, επειδή εκείνοι δεν είχαν συμμετάσχει στις αντικρητικές διαδηλώσεις που είχαν οργανώσει οι Νεότουρκοι. Για το λόγο αυτό στην κεντρική αγορά (Ορτά τσαρσί) των Σερρών άνοιξε μεγάλο τουρκικό κατάστημα αποικιακών προϊόντων (παντοπωλείο με εισαγόμενα είδη), ώστε να κάνουν από εκεί τις αγορές τους οι Τούρκοι κάτοικοι της πόλης. Οι παραβάτες του μπουϊκοτάζ τιμωρούνταν με ξυλοδαρμό. Μάλιστα η εφημερίδα σημείωνε ότι από την αρχή της απαγόρευσης μέχρι τις 5/18 Φεβρουαρίου είχαν δαρθεί -ούτε λίγο ούτε πολύ- 52 Τούρκοι! Παράλληλα οι αρχές επιτηρούσαν το ελληνικό προξενείο και απαγόρευαν την είσοδο σ' αυτό σε όσους δεν έφεραν την ελληνική υπηκοότητα.

Ανεξάρτητα όμως από το κρητικό ζήτημα και την παρεπόμενη άνοδο του τουρκικού εθνικισμού, χαρακτηριστικό της βίαιης απόπειρας αλλαγής των συνειδήσεων των Ελλήνων από τους Νεότουρκους ήταν και το παρακάτω περιστατικό, όπως περιγράφηκε στην ομογενειακή εφημερίδα *Ατλαντίς* της Νέας Υόρκης στο φύλλο της 05.02.1909 (άρα εικάζεται ότι είχε λάβει χώρα στα τέλη του 1908 με αρχές του 1909 το πολύ):

Στο χωριό Κάμινα, που απείχε δύο ώρες από το Πετρίτσι, μία ομάδα βαριά οπλισμένων Τούρκων εισέβαλε στην οικία του ομογενούς Γιοβάννη Κωνσταντίνου, τον οποίο και ξυλοκόπησαν. Παράλληλα άρπαξαν ό,τι βρήκαν μέσα στο σπίτι και απήγαγαν τη σύζυγό του με σκοπό να την εξισλαμίσουν. Ύστερα από διαμαρτυρία του αρχιμανδρίτη Πετριτσίου η γυναίκα οδηγήθηκε στο δικαστήριο για να εξεταστεί αν επιθυμούσε να γίνει Μουσουλμάνη, αλλά –σύμφωνα με το δημοσίευμα– αυτό δεν κατέστη δυνατό, επειδή της είχαν δοθεί ναρκωτικά.

Στο μεταξύ ενδιαφέρον για την υπόθεση έδειξε ο πρόξενος της Μεγάλης Βρετανίας, ο οποίος ζήτησε τη μεταφορά της γυναίκας στην πόλη των Σερρών. Αυτό συνέβη, όμως φτάνοντας στις Σέρρες η γυναίκα κλείστηκε στο οθωμανικό νοσοκομείο της πόλης χωρίς να έχει επικοινωνία με τον οποιονδήποτε. Αγανακτισμένος ο πρόξενος κάποια στιγμή έριξε μ' ένα χτύπημα την πόρτα του δωματίου της γυναίκας και— κατά το δημοσίευμα— είδε Τούρκους να την απειλούν να μην επιστρέψει στην Ορθοδοξία.

Στο μεταξύ, απουσιάζοντας του μητροπολίτη Γρηγορίου στα χωριά της επαρχίας, ο πρωτοσύγκελος υπέγραψε την απόφαση εξισλαμισμού της γυναίκας χωρίς καν να διαμαρτυρηθεί στις αρχές και κάπου εδώ έκλεισε η ιστορία. Σε νεότερο μόνο δημοσίευμα της *Ατλαντίδος* διαβάζουμε ότι στις διαμαρτυρίες του συζύγου, επίτροπος του διοικητή Πετριτσίου απάντησε προκλητικά: «Γίνε και συ Τούρκος, αν αγαπάς και θέλεις τη γυναίκα σου»!

Τρεις Μητροπολίτες σε μία χρονιά

Το 1909 ξεκίνησε με μητροπολίτη Σερρών τον Γρηγόριο, ο οποίος είχε αντέξει την εχθρική στάση των τουρκικών αρχών απέναντί του την τελευταία διετία. Τον Φεβρουάριο συμπλήρωσε δεκαεφτά χρόνια στο τιμόνι της μητρόπολης, τα οποία δεν θα γίνονταν δεκαοκτώ, καθώς στις 12/25 Μαΐου η Ιερά Σύνοδος τον εξέλεξε μητροπολίτη Κυζίκου. Το 1913, ο Γρηγόριος θα έπαιρνε μετάθεση στη μητρόπολη Χαλκηδόνας και το Δεκέμβριο του 1923 θα αξιωνόταν να εκλεγεί Οικουμενικός Πατριάρχης και να υπηρετήσει στη θέση αυτή για κάτι λιγότερο από ένα χρόνο μέχρι τον θάνατό του στις 17 Νοεμβρίου 1924.

Τι έγινε όμως στη Μητρόπολη Σερρών; Στις 12/25 Μαΐου, διάδοχος του Γρηγορίου εξελέγη—και πέντε μέρες αργότερα χειροτονήθηκε στον πατριαρχικό ναό του αγίου Γεωργίου στο Φανάρι— ο αρχιγραμματέας της Συνόδου, αρχιμανδρίτης Αθανάσιος Πιπέρας.

Ο ΝΕΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΣΕΡΡΩΝ κ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

Ο νέος μητροπολίτης αφίχθηκε στις Σέρρες στις 28 Ιουνίου/11 Ιουλίου. Τριμελής επιτροπή αποτελούμενη από τον καπνέμπορο Αθανάσιο Νάσιουτζικ, τον γιατρό Κ. Δεσποτίδη και τον φαρμακοποιό Γεώργιο Ελευθερίου ταξίδεψε μέχρι τη Δράμα για τον προϋπαντήσει. Στο μεταξύ στην πόλη των Σερρών χιλιάδες πιστοί κατέκλυσαν την οδό που οδηγούσε στο σιδηροδρομικό σταθμό και με την άφιξη της αμαξοστοιχίας και την εμφάνιση του νέου μητροπολίτη ξέσπασαν σε ζητωκραυγές και χειροκροτήματα.

Τον Αθανάσιο προσφώνησε ο Δημοσθένης Μέλφος και ο νέος ιεράρχης απάντησε ότι η μέρα εκείνη ήταν η πιο ευτυχισμένη της ζωής του, από την οποία και μετά θα συνταυτιζόταν πλέον η τύχη του με την τύχη του ποιμνίου του, ώστε πλέον η χαρά και η λύπη του ποιμνίου του θα ήταν και δική του.

Ακολούθησε η μετάβαση στη Μητρόπολη. Προπορευόταν η άμαξα του νέου ιεράρχη, δίπλα στον οποίο καθόταν η γηραιά μητέρα του. Ακολουθούσε η άμαξα που μετέφερε τον αναπληρωτή του προξένου, Σπυρ. Πολυχρονιάδη, με όλο το προσωπικό του ελληνικού προξενείου και πίσω τους μια ολόκληρη σειρά από άμαξες, περιστοιχιζόμενες από πεζούς, ιππείς και ποδηλάτες. Στον περίβολο του μητροπολιτικού ναού η φιλαρμονική «Τερψιχόρη» υποδέχθηκε τον μητροπολίτη παιανίζοντας τον ύμνο εις την Ελευθερία. Μετά την προβλεπόμενη ιεροτελεστία και την ανάγνωση των πατριαρχικών γραμμάτων, ο γιατρός Κωνσταντίνος Δεσποτίδης προσφώνησε τον Αθανάσιο, ο οποίος ακολούθως εκφώνησε τον ενθρονιστήριο λόγο του, για να πάρει στη συνέχεια τον λόγο εκ μέρους του ομίλου «Ορφέας» ο Αντ. Γούσιος.

Έμπλεος ενθουσιασμού ήταν ο Αθανάσιος Πιπέρας κατά την άφιξή του στις Σέρρες, όμως δυστυχώς δεν μακροημέρευσε στο μητροπολιτικό θρόνο των Σερρών. Πέθανε αιφνιδιαστικά στις 16/29 Αυγούστου πάσχοντας από νεφρίτιδα. Σε εξαιρετικά θλιμμένο τόνο ήταν γραμμένη η ανταπόκριση του συνεργάτη της *Ατλαντίδος*, ο οποίος υπέγραφε με το ψευδώνυμο «MACEDONIAN»:

«Είθε να μην εξημέρωνε διά την πόλιν μας η προχθές Δευτέρα 17^η Αυγούστου. Επέπρωτο δυστυχώς να πίνωμεν το πικρόν ποτήριον μέχρι τρυγός, επέπρωτο να εξαφανισθή διά παντός το ζωογόνον φως ενός αδάμαντος της Ιεραρχίας, αξιωθέντος μόνον επί ένα και ήμισυ μήνα να διαχύση την εκθαμβωτικήν του λάμπιν, εις τον ουχί τόσον διαιγή και καθαρόν ορίζοντά μας. Ο πολύκλαυστος και σεπτός ιεράρχης μας, Αθανάσιος Πιπέρας, υπέκυψεν εις το μοιραίον τέλος το μεσονύκτιον ακριβώς της

προχθές. Η μετά σεβασμού και ανταπαρνήσεως επαγρύπνησις του ιατρικού της πόλεως σώματος, και της γηραιάς μητρός και του ανειμιού του Ιωάννου Μεριδά αι ακαταπόνητοι περιθάλψεις, αι μυριόστομοι ευχαί απαξαπάντων των συμπατριωτών μας ανεξαρτήτως φυλής και θρησκειύματος, αι διάπυροι δεήσεις της τε μητρός Εκκλησίας και ολοκλήρου του ιερατικού σώματος, εις ουδέν ίσχυσαν όπως ανακόψωσι την επί τα χείρω ακατάσχετον της βροτολογιού [= ολέ-

θριας] νόσου ορμίν και ο μέγας ασθε-
νής παρέδωκε το άγιον αυτού πνεύμα
τω Πλάστη, αφού κατώρθωσε κατά τας
στιγμάς της επιθανατίου αγωνίας να
ψάλλη μελωδικώτατα ολόκληρον την α-
κολουθίαν. Η εκ της αγωνίας του θανά-
του τρεμουλιαστή φωνή συνδυαζομένη
μετά του εκκλησιαστικού μέλους απετέ-
λουν μίαν αρρήτου μεγαλείου μελωδίαν.
Γενική κατήφεια κατέλαβεν άπαντας
τους συμπολίτας μας, από της εσπέρας
ακόμη της Κυριακής, οπότε αφίχθη και
ο εκ των σεβαστών πατριαρχείων επί
τούτω αποσταλείς ιατρός κ. Αλέξανδρος
Μελαχροινός, όστις συμφωνήσας πλη-
ρέστατα εις τα της νόσου μετά των ε-
νταύθα συναδέλφων του και επαινέσας
την αυτοπάρησιν, ην επεδείξαντο, εξα-
ντήσαντες άπαντα τα μέσα της επιστή-
μης, εδήλωσεν ότι ουδεμία υπάρχει σω-
τηρίας ελπίς. Ως απαισίσοι κράζοντες κό-
ρακες οι κώδωνες των εκκλησιών πεν-
θίμως ηχούντες μετέδιδον ανά την πόλιν
το θλιβερόν άγγελμα. [...]

Σε έκτακτη συνεδρίασή τους τα ελληνικά σωματεία των Σερρών αποφάσισαν
μεταξύ άλλων τη διενέργεια της κηδείας δημοσία δαπάνη, την ταφή του νεκρού
στον περίβολο του μητροπολιτικού ναού, το κλείσιμο της αγοράς τη μέρα της
κηδείας σε ένδειξη πένθους και σεβασμού, την ανάρτηση εικόνας του νεκρού στο
συνοδικό της Μητρόπολης σε ένδειξη γλυκιάς ανάμνησης κλπ.

Νεκρικήν σιγή διεχύθη ανά την αγο-
ράν και άπαντες οι χριστιανοί έσπευδον,
εν συντριβή καρδιάς, όπως διά τελευ-
ταίαν φοράν ασπασθώσι την πανίερον
δεξιάν του προύρωσ μεταστάντος πνευ-
ματικού των πατρός, ο νεκρός του ο-
ποίου ετοποθετήθη επί θρόνου εντός του
Μητροπολιτικού ναού. Μέχρι της ώρας
της κηδείας αληθές προσκύνημα κατέ-
στη το σεπτόν σώμα του μεγάλου νε-
κρού, εν ολολυγμοίς και θρήνοις ησπά-
ζοντο τον πεφλημένον ιεράρχην των οι
Χριστιανοί, μη θέλοντες να αποχωρι-
σθώσιν από πλησίον του. Εφ' όσον ε-
πλησίαζεν η ώρα της κηδείας επί τοσού-
τον ενεκρούτο η αγορά, διότι και αυτοί
οι συμπολίται μας Ισραηλίται, έσπευσαν
όπως, εις ένδειξιν τιμής και πένθους,
κλείσωσι τα καταστήματά των και εν
σώματι συνοδεύσωσι την εκφοράν κα-
ταθέσαντες και στεφάνους».

Παρόντες στην κηδεία ήταν το προσωπικό του ελληνικού, του αυστριακού και του ιταλικού προξενείου με τις επίσημες στολές τους, ο δήμαρχος της πόλης Ακμή βέης, αντιπροσωπεία του νεοτουρκικού κομιτάτου «Ένωση και Πρόοδος» και της στρατιωτικής λέσχης και φυσικά χιλιάδες απλών πολιτών, ενώ πολλοί ήταν κι εκείνοι που είχαν στηθεί στα παράθυρα και τους εξώστες των σπιτιών τους. Της νεκρώσιμης ακολουθίας προΐστατο ο μητροπολίτης Μελενίκου Αιμιλιανός, ο οποίος εκφώνησε συγκινητικό επικήδειο λόγο.

Η φιλαρμονική «Τερψιχόρη» συνόδευσε την εκφορά του νεκρού, καθισμένου σε θρόνο με την απαστράπτουσα αρχιερατική ενδυμασία, ενώ δίπλα του ο Δημοσθένης Μέλφος μετέφερε τα παράσημά του: ο ελληνικός χρυσός Σταυρός του Σωτήρος, ο σερβικός χρυσός Σταυρός του Αγίου Σάββα και το χρυσό μετάλλιο της ρωσικής Ακαδημίας Κιέβου.

Επιτάφιο λόγο εκφώνησε ο καθηγητής του γυμνασίου, Ευάγγελος Τσιούπτης. Στεφάνια κατέθεσαν το ελληνικό προξενείο, η πόλη των Σερρών, η Ισραηλιτική κοινότητα, ο Ισραηλιτικός σύνδεσμος «Οι φίλοι της παιδείας», ο όμιλος «Ορφεύς», ο όμιλος «Αδελφική Ομόνοια», η συντεχνία των κουρέων, η συντεχνία Μανιφατούρας, ο Διδασκαλικός σύνδεσμος, οι Έλληνες γιατροί, η αδελφότητα «Τα 2 λεπτά της χήρας», το Νεοτουρκικό κομιτάτο «Ένωση και Πρόοδος», η αδελφότητα των δεσποινίδων «Αγάπα τον πλησίον σου», ενώ στεφάνια κατέθεσε διά του Μέλφου, με τον οποίο είχε επικοινωνήσει τηλεφωνικά, και ο βουλευτής Σερρών Δημήτριος Δίγκας, ο οποίος διέμενε στη Θεσσαλονίκη.

Διάδοχος του Αθανασίου στο μητροπολιτικό θρόνο των Σερρών ήταν ο Απόστολος Χριστοδούλου, μητροπολίτης Βέροιας μέχρι τις 28 Αυγούστου 1909, οπότε η Ιερά Σύνοδος τον προέκρινε για την εκκλησιαστική επαρχία των Σερρών, στην οποία θα παρέμενε μέχρι το θάνατό του στις 14/27 Ιανουαρίου 1917. Θα έβλεπε δηλαδή τις Σέρρες να γίνονται επιτέλους ελληνικές τον Ιούνιο του 1913, να προσπαθούν ν' αναγεννηθούν μέσα από τις στάχτες τους (κυριολεκτικά), αλλά και να υφίστανται μια δεύτερη βουλγαρική κατοχή, χωρίς όμως να προλάβει να δει και τη δεύτερη απελευθέρωσή τους.

Ο νέος μητροπολίτης έφτασε στην πόλη των Σερρών στις 19 Οκτωβρίου/1 Νοεμβρίου 1909. Μέχρι τη Δράμα ταξίδεψαν αυτήν τη φορά ο γιατρός Αναστάσιος Χρυσάφης και ο δικηγόρος Δημ. Γκράτζιος ως επιτροπή επίσημης υποδοχής. Γύρω στις 9 το βράδυ ο ιεράρχης έφτασε στον σιδηροδρομικό σταθμό των Σερρών, όπου ευλόγησε το συγκεντρωμένο πλήθος. Οι καμπάνες των εκκλησιών σήμαναν τη χαρμόσυνη είδηση, με τον νέο μητροπολίτη να κάνει μία στάση στην πλατεία του αγίου Νικολάου, όπου είχαν μαζευτεί μαθητές και δάσκαλοι. Ο νέος μητροπολίτης ενδύθηκε τον αρχιερατικό του σάκο, όπως και οι ιερείς τα ιερά τους άμφια· εκ μέρους δε της ελληνικής κοινότητας της πόλης ο Δημοσθένης Ν. Μέλφος προσφώνησε τον νέο πνευματικό ταγό των Σερρών, χωρίς να παραλείψει μία μικρή αναφορά στον *«αυχή Αθανάσιο Πιπέρα, η ιερά του οποίου ψυχή την στιγμὴν ταύτην περιπταμένη υπεράνω ημών αγάλλεται βεβαίως και ευλογεί τας αρρήτου πνευματικού μεγαλείου παρούσας στιγμάς»*.

Διά της κεντρικής οδού Κονλούκι και με τη φιλαρμονική «Τερψιχόρη» επικεφαλής, η πομπή κατευθύνθηκε στον μητροπολιτικό ναό, ενώ από τα παράθυρα και τους εξώστες των σπιτιών γυναίκες κάθε ηλικίας έραιναν τον ιεράρχη με ανθοδέσμες. Στον περίβολο της μητρόπολης είχαν μαζευτεί οι μαθήτριες και οι δασκάλες του παρθεναγωγείου, όπως και πολλοί πιστοί.

Μετά τη συνήθη ιεροτελεστία και την ανάγνωση του πατριαρχικού γράμματος, ο γυμνασιάρχης Λεωνίδα Παπαπαύλου προσφώνησε εν συντομία τον νέο μητροπολίτη εκ μέρους της ανώτατης αντιπροσωπείας της πόλης. Λίγη δε ώρα αργότερα στη μητροπολιτική κατοικία, τον μητροπολίτη Απόστολο χαιρέτισε εκ μέρους του κλήρου της πόλης και των περιχώρων ο παπα-Νικόλαος κλείνοντας αυτήν τη μέρα γενικού συναγερμού.

Άλλες σερραϊκές ειδήσεις του 1909

-- Τα φιλανθρωπικά τους αισθήματα (και όχι μόνο με εράνους) κλήθηκαν να δείξουν οι Σερραίοι μετά τον πολύ καταστρεπτικό σεισμό της Μεσσήνης στην Ιταλία στις 15/28 Δεκεμβρίου 1908, που άφησε πίσω του πολλές δεκάδες (ίσως και εκατοντάδες) χιλιάδες νεκρούς.

Στις αρχές της χρονιάς (δεν προσδιορίζεται η ακριβής ημερομηνία) στη μεγάλη αίθουσα του Παρθεναγωγείου «Γρηγοριάς» διοργανώθηκε φιλανθρωπική χοροεσπερίδα ύστερα από πρωτοβουλία της Φιλοπτώχου Αδελφότητας Κυριών «Εμμέλεια» και της προέδρου, Αθηνάς Αλεξανδρίδου. Κατά την έναρξη του χορού η φιλαρμονική «Τερψιχόρη» ανέκρουσε τον ιταλικό εθνικό ύμνο, ενώ οι βαθιά συγκινημένοι παρευρισκόμενοι αναζητούσαν κάποιον εκπρόσωπο του ιταλικού προξενείου στην πόλη· μάταια όμως, καθώς το ιταλικό προξενείο δεν εκπροσωπήθηκε στην εκδήλωση, γεγονός που σχολιάστηκε αρνητικά.

-- Τον Ιανουάριο, ο μουτεσαρίφης των Σερρών παρέπεμψε στον γενικό διοικητή (βαλή) της Θεσσαλονίκης και αυτός με τη σειρά του εισήγαγε στο νομαρχιακό συμβούλιο το αίτημα επτά σερραϊκών χωριών, τα οποία –με προφανή υποκίνηση του βουλγαρικού κομιτάτου– ζητούσαν να σταματήσει η χρήση της ελληνικής γλώσσας στις εκκλησίες τους, επειδή υποτίθεται ότι δεν την κατανοούσαν, και στη θέση της να γινόταν εισαγωγή της βουλγαρικής. Τα χωριά αυτά ήταν η χριστιανική Καμήλα (Άνω Καμήλα), το Άγκο-μαχαλέ (Αδελφικό), το Κισπεκί (Σκούταρι), το Γενί-μαχαλέ (Πεπονιά), το Βεργιανί (Ψυχικό), το Σαλ-μαχαλέ (Κωνσταντινάτο) και η Έλσιανη (Καρπερή).

Τις αιτιάσεις της αναφοράς αντέκρουσαν με τις τοποθετήσεις τους ο μητροπολίτης Θεσσαλονίκης και ο Τούρκος ιεροδίκης (χακίμης), ενώ και το νομαρχιακό συμβούλιο τις απέρριψε.

-- Μιας και περί νομαρχιακού συμβουλίου ο λόγος, στη γαλλόφωνη *Journal de Salonique* της 28.01.1909 αναγράφονταν τα ονόματα των εκλεγμένων μελών του επαρχιακού συμβουλίου του σαντζακίου Σερρών, οι εργασίες του οποίου θα ξεκινούσαν στις 2/15 Φεβρουαρίου· ήταν οι: Δερβίς βέης από το Δεμίρ Ισσάρ, ο

Ραΐφ βέης από το Μελένικο, ο Νούσκα εφέντης από τις Σέρρες και ο Ντέμκο εφέντης από το Μελένικο.

-- Στις 1/14 Φεβρουαρίου, το απόγευμα της Κυριακής των Απόκρεω έγινε απόπειρα δολοφονίας κατά του κομιτατζή Τάσκα, την ώρα που η αγορά των Σερρών ήταν ανοιχτή. Ο Τάσκα δέχτηκε τρεις πυροβολισμούς στο κεφάλι και το πόδι χωρίς να υποστεί κάποιο σοβαρό τραυματισμό. Οι τουρκικές αρχές συνέλαβαν όλους τους Έλληνες καταστηματαρχες, ωστόσο ο ίδιος ο Τάσκα φέρεται να δήλωσε στον ανακριτή: «Εσείς βάλατε όργανά σας να με δολοφονήσουν και τώρα θέλετε να μ' εξαναγκάσετε να ενοχοποιήσω Έλληνες. Οι άνθρωποι, τους οποίους πήγανε στις φυλακές, είναι εντελώς αθώοι και σας παρακαλώ να τους βγάλετε. Το δολοφόνο τον γνωρίζω και θα λογαριασθώ μαζί του, όταν γίνω καλά».

Αυτά σύμφωνα με τον ελληνικό τύπο, γιατί η *Journal de Salonique* μετέφερε μια διαφορετική εκδοχή της κατάθεσης του Τάσκα, ότι είχε δεχτεί επίθεση από περίπου τριάντα Έλληνες, συγκεντρωμένους έξω από το βουλγαρικό καφενείο, όπου ο ίδιος βρισκόταν. Το πρόβλημα αυτής της εκδοχής είναι ότι οι φυλακισθέντες Έλληνες έμποροι αφέθηκαν ελεύθεροι τις επόμενες μέρες, όταν ο Τάσκας μετέβη αυτοπροσώπως στο διοικητήριο ζητώντας την απελευθέρωσή τους, προτού αναχωρήσει για τη Θεσσαλονίκη, όπου θα συνέχιζε τη θεραπεία του.

Εξάλλου την ίδια περίοδο είχαν γίνει γνωστές διάφορες κρούσεις Νεότουρκων προς Έλληνες πρώην αντάρτες είτε με το καλό, όπως στον καπετάν Αλέξανδρο στον οποίον έστειλαν φιλική επιστολή να εγκαταλείψει τις ενέργειές του υπέρ της ελληνικής ιδέας, είτε και με το κακό, όπως στην περίπτωση του πρωτοπαλίκάρου του καπετάν Στέργιου, Θανάση, τον οποίο αποπειράθηκαν να δολοφονήσουν, ενώ βρισκόταν σε καφενείο της κωμόπολης Βαρακλή-Τζουμαγιά.

-- Για την ανησυχητική εξάπλωση της βουλγαρικής προπαγάνδας στο Πρόσνικ (σήμερα Σκοτούσσα) έγραφε το *Σκριπ* στις 07.02.1909. Στο χωριό είχε φτάσει το προηγούμενο διάστημα δάσκαλος, ο οποίος είχε μεταβάλει ένα σπίτι σε βουλγαρικό σχολείο. Και μπορεί μετά τις διαμαρτυρίες των κατοίκων προς τις αρχές των Σερρών το σχολείο να έκλεισε τελικά, ωστόσο στο μεταξύ άνοιξε βουλγαρικό

νηπιαγωγείο. Πάλι ειδοποιήθηκαν οι αρχές, όμως –κάθε φορά που αυτές παρέμβαιναν– η δασκάλα, αφού πρώτα έδωχνε τους μαθητές της, απαντούσε ότι η ίδια ήταν ξένη και απλά την φιλοξενούσαν στο χωριό για λίγες μέρες και οι χωροφύλακες πολύ απλά ένιπταν τας χείρας τους.

-- Στις 8/21 Φεβρουαρίου –σύμφωνα με πληροφορίες του Σκριπ– ένας δεκαπεντάχρονος σχισματικός δολοφονήθηκε από Βούλγαρους στο χωριό Χριστός.

-- Στις 12/25 Φεβρουαρίου βουλγαρική συμμορία, η οποία παραμόνευε έξω από το χωριό Καλένδρα (Καλά Δένδρα), δολοφόνησε τον Νικόλαο Δούλη και τραυμάτισε σοβαρά τον Ιωάννη Ντίνα.

-- Γύρω στα τέλη Φεβρουαρίου πρέπει να τοποθετούνται χρονικά τα δύο περιστατικά, τα οποία δημοσιεύτηκαν στην *Ατλαντίδα* της 12.04 και ουσιαστικά αποτύπωναν τις δύσκολες συνθήκες που είχαν πλέον διαμορφωθεί σε βάρος των Ελλήνων στην πόλη και την ευρύτερη περιοχή των Σερρών:

α) Το πρώτο συμβάν αναφερόταν σε πυροβολισμούς που είχαν δεχθεί ο πρόξενος της Ελλάδας, Σαχτούρης, ο γραμματέας του προξενείου, ο διευθυντής των Μονοπωλίων και οι κυρίες που τους συνόδευαν κατά τη διάρκεια περιπάτου. Οι σφαίρες πέρασαν πάνω από τα κεφάλια τους χωρίς να τους τραυματίσουν, ενώ στόχος των δραστών της επίθεσης ήταν μάλλον ο εκφοβισμός. Ως δράστες αναγνωρίστηκαν κάποιοι χοντζιάδες και άλλοι Τούρκοι.

β) Το δεύτερο εκτυλίχτηκε στη Ζίχνη. Ένας αστυνομικός πυροβόλησε τραυματίζοντας σοβαρά τον ομογενή Ν. Αθανασίου με την πρόφαση ότι ο τελευταίος είχε διευκολύνει τη διέλευση δύο ανταρτών. Μάλιστα επιχείρησε ν' αποτελειώσει τον τραυματία δίνοντάς του τη χαριστική βολή από κοντά, κάτι που δεν κατάφερε χάρη στην παρέμβαση τρίτων. Κατάφερε ωστόσο να εμποδίσει τη μεταφορά του Αθανασίου στο νοσοκομείο παρά την αιμορραγία που είχε.

-- Τον Μάρτιο ιδρύθηκε στις Σέρρες η αντιπολιτευόμενη Λέσχη των Φιλελευθέρων με πρόεδρο τον μεγαλέμπορο και μεγαλοκτηματία Χατζή-Αβδούλ βέη και αντιπρόεδρο τον Φερί βέη. Στα εγκαίνια της Λέσχης ουδείς αξιωματικός παραβρέθηκε, έδωσε όμως το παρόν ο μουτσαρίφης.

Στην ομιλία του ο Χαντζή-Αβδούλ βέης εξαπέλυσε δριμύτατη επίθεση κατά του νεοτουρκικού κομιτάτου κατηγορώντας το ότι είχε οδηγήσει το οθωμανικό κράτος «στο βάραθρο», ενώ χαρακτήρισε τους Νεότουρκους «εκβιαστές των πλουσίων» καταγγέλλοντας ότι του είχαν ζητήσει το ποσό των 2.500 λιβρών.

Μεγάλη φαίνεται ότι ήταν η δύναμη των Φιλελεύθερων Τούρκων στο Δεμίρ Ισσάρ, το οποίο χαρακτηριζόταν από την εφημερίδα *Ελληνισμός* ως η «ακρόπολη» τους, το μέρος απ' όπου προετοίμαζαν την εξέγερσή τους.

-- Παρά το αίτημα των κατοίκων της περιφέρειας Σερρών ν' άνοιγαν οι εκκλησίες της περιοχής για τον εορτασμό του Πάσχα (28 Μαρτίου/10 Απριλίου), οι αρχές δεν το επέτρεψαν επικαλούμενες το φόβο ταραχών.

-- Το αντιπραξικόπημα (ή αντεπανάσταση) κατά των Νεότουρκων στην Κωνσταντινούπολη στις 31 Μαρτίου/13 Απριλίου, που επεδίωκε την εκ νέου κατάργηση του Συντάγματος, κινητοποίησε τις απόλυτα ελεγχόμενες από τους Νεότουρκους στρατιωτικές δυνάμεις στην περιφέρεια της οθωμανικής αυτοκρατορίας, συμπεριλαμβανομένων των Σερρών, όπου συγκροτήθηκε συλλαλητήριο 6.000 ανθρώπων για την υπεράσπιση του κινδυνεύοντος Συντάγματος. Σ' αυτό παρέστησαν τόσο ο Έλληνας μητροπολίτης όσο και ο Βούλγαρος ιερέας.

Από την πόλη των Σερρών αναχώρησε για την Κωνσταντινούπολη τάγμα εφεδρων πεζικού με συμμετοχή εθελοντών, ενώ είναι χαρακτηριστικό ότι οι Νεότουρκοι υποχρέωσαν όλους τους θρησκευτικούς ηγέτες της πόλης να είναι παρόντες στην προπομπή του τάγματος. Αντίστοιχα, 345 άνδρες από τον καζά της Ζίχνης μετέβησαν στη Δράμα για να ενωθούν με τη στρατιωτική δύναμη που θ' αναχωρούσε από εκεί με προορισμό την Κωνσταντινούπολη.

-- Στα μέσα Μαΐου, Βούλγαροι κατέλαβαν τον ελληνορθόδοξο ναό του χωριού Οσμάν Καμήλα (σήμερα Κάτω Καμήλα), ενδεχομένως με βοήθεια των αρχών.

-- Η δολοφονία από αγνώστους του προέδρου της βουλγαρικής κοινότητας Ξάνθης, Χατζηγεωργίεφ, ο οποίος μάλιστα καταγόταν από ένα χωριό της Δράμας, προκάλεσε συλλαλητήριο στην πόλη των Σερρών γύρω στα τέλη Μαΐου με αρχές Ιουνίου.

Ανάμεσα στους ομιλητές ήταν ένας αξιωματικός της χωροφυλακής, ο οποίος άρχισε να βρίζει τους Έλληνες. Αυτό εξόργισε την ελληνική κοινότητα, η οποία ετοιμαζόταν για διοργάνωση αντισυλλαλητηρίου, το οποίο δεν πραγματοποιήθηκε την τελευταία στιγμή ύστερα από υπόσχεση του καϊμακάμη Σερρών στον μητροπολίτη ότι θα τιμωρούσε αυστηρά τον παρεκτραπέντα αξιωματικό.

-- Την ίδια περίπου περίοδο στη Ζηλιάχοβα, έδρα του καζά Ζίχνης, συγκεντρώθηκαν περισσότεροι από διακόσιοι Βούλγαροι κάτοικοι των χωριών Σκρίτζοβα, Καλαπότη, Γκόρνιτσα, Εγρί-δερέ και Καρλίτσα για να στηρίξουν υποτίθεται το Σύνταγμα. Ωστόσο ο ομιλητής, ο βοεβόδας Γεώργη Βάνωφ, βρήκε την ευκαιρία να επιτεθεί στον Πατριάρχη, τον μητροπολίτη Δράμας και άλλους επιφανείς Έλληνες ταυτίζοντάς τους με τους οπαδούς της απολυταρχίας. Και όχι μόνο αυτό, αλλά στο τέλος οι συγκεντρωμένοι υιοθέτησαν ψήφισμα με σειρά αιτημάτων που ουδεμία σχέση είχαν με το Σύνταγμα, αλλά μεταξύ άλλων ζητούσαν και την απόδοση των εκκλησιών στους Βούλγαρους.

-- Στις 1/14 Ιουνίου, επιστρέφοντας από τις Σέρρες στο σπίτι του στα Καλένδρα ο χωρικός Στέργιος Παπαδόπουλος έπεσε σε ενέδρα κομιτατζήδων, δέχτηκε πυροβολισμούς και τραυματίστηκε πάρα πολύ σοβαρά στην κοιλιακή χώρα, ώστε μεταφέρθηκε σε κακή κατάσταση στο νοσοκομείο των Σερρών. Δεν είναι γνωστό αν ο άνθρωπος επέζησε, ωστόσο στην κατάθεσή του υπέδειξε δύο συγκεκριμένα πρόσωπα ως αυτουργούς, οι οποίοι ήταν κάτοικοι των χωριών Χριστός και Τσουουλίκ (ή Τσιουτσιλικοβο, σήμερα γνωστό ως Αναγέννηση).

-- Στα μέσα Ιουνίου, παρά την τεράστια πολιτική αναταραχή στο εσωτερικό της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, έγινε γνωστό ότι είχε συσταθεί επιτροπή Τούρκων, η οποία διέθετε ως κεφάλαιο 90.000 λίρες και σκόπευε ν' αποξηράνει τα έλη του καζά Σερρών, όπως και εκείνα του καζά Γενιτσών, προκειμένου να εγκαθίσταντο σε αυτά Οθωμανοί πρόσφυγες.

-- Την ίδια περίοδο (μέσα Ιουνίου) απειλήθηκαν επεισόδια μετά τη σύλληψη ενός Έλληνα, του Κωνσταντίνου Παπαγεωργίου, επειδή αυτός είχε ξεσχίσει και ποδοπατήσει την τουρκική σημαία μπροστά από το θέατρο της πόλης. Τούρκοι

κάτοικοι των Σερρών ήταν έτοιμοι να λιντσάρουν τον συλληφθέντα, ο οποίος σώθηκε χάρη στην επέμβαση της αστυνομίας.

Το νεοτουρκικό κομιτάτο ζήτησε από τους Έλληνες προκρίτους να σχηματίσουν επιτροπή, που θα εξέταζε τους λόγους για τους οποίους ο Παπαγεωργίου είχε ξεσχίσει τη σημαία και θ' αποκάλυπτε τους συνενόχους του. Πρακτικά ζητήθηκε από τους προκρίτους να υποκαταστήσουν τις ανακριτικές και δικαστικές αρχές, κάτι που τόνισαν κι εκείνοι στην απάντησή τους, αρνούμενη την πρόταση.

-- Στις 19 Ιουνίου/2 Ιουλίου πραγματοποιήθηκε συλλαλητήριο στις Σέρρες υπέρ της «αδελφοποίησης» των διαφόρων εθνοτήτων που συμβιούσαν στην οθωμανική αυτοκρατορία, στην ουσία ζητώντας την επιβολή της τουρκικής ταυτότητας σ' όλες τις εθνικές και θρησκευτικές μειονότητες της χώρας.

-- Στις 6/19 Ιουλίου ο γραμματέας του ελληνικού προξενείου Σερρών, Λάζαρος Κούσης, προσήχθη στον αστυνομικό σταθμό της Θεσσαλονίκης με το που πάτησε το πόδι του στην πόλη. Πιθανότατα η προσαγωγή του σχετιζόταν με την υπόθεση του γραμματέα του ελληνικού προξενείου στο Μοναστήρι, Αλέξανδρου Μερεντίτη, ο οποίος είχε συλληφθεί λίγες μέρες νωρίτερα, επειδή η ιδιωτική αλληλογραφία του κρίθηκε επικίνδυνη από τις αρχές.

Σύμφωνα με μία εκδοχή, πάνω στον Κούση βρέθηκε ένα σημείωμα για 2470 λίρες, καθώς κι ένα επιπλέον ποσό σε μετρητά, τα οποία και κατασχέθηκαν. Ο Κούσης πάντως αφέθηκε γρήγορα ελεύθερος, καθώς δεν βρέθηκε κάποιο επιβαρυντικό στοιχείο. Παρ' όλα αυτά την επομένη ειδοποιήθηκε από την αστυνομία ότι είχαν ληφθεί τα κατάλληλα μέτρα, ώστε στο εξής να εμποδιζόταν η εξαφάνιση των σοβαρών ενδείξεων που είχαν εναντίον του.

Παράλληλα κυκλοφορούσε η φήμη ότι οι αρχές επρόκειτο να συλλάβουν τον υποπρόξενο των Σερρών, Πολυχρονιάδη, ο οποίος αναπλήρωνε τον Σαχτούρη.

-- Στις 11/24 Ιουλίου εκπρόσωποι της ισραηλιτικής κοινότητας επισκέφθηκαν τον νέο μητροπολίτη Σερρών Αθανάσιο. Επρόκειτο για τους Χαΐμ Φλορεντίν, δρ. Χαΐμ Σουρουτζόν, Χαΐμ Αρδίττη (έμπορο), Λαζάρ Εσκενάζη (δικηγόρο) και Ιάκωβο Χασσίντ (έμπορο). Η συνάντηση πραγματοποιήθηκε σε πολύ φιλικό κλίμα,

η δε συνομιλία έγινε στη γαλλική γλώσσα, την οποία κατείχε ο μητροπολίτης χάρη στη μακρά διαμονή του στην Ελβετία. Παρόντες ήταν αρκετοί κληρικοί και εξέχοντες Σερραίοι, όπως ο Σχινάς, ο Νάχοτζικ κ.ά.

Μία ή δύο μέρες μετά, ο μητροπολίτης Αθανάσιος ανταπέδωσε την επίσκεψη. Συνοδευόμενος από τον Καράμπελα επισκέφτηκε τον Χαΐμ Φλορεντίν, μια συνάντηση που διήρκεσε τρία τέταρτα της ώρας και περιστράφηκε κυρίως γύρω από το αποτύπωμα που άφησαν οι Έλληνες και οι Ιουδαίοι στην ιστορία του πολιτισμού. Παρόντες ήταν πολλά μέλη της ισραηλιτικής κοινότητας των Σερρών.

-- Στις 14 Ιουλίου το *Εμπρός* έγραφε ότι «*Εις τας Σέρρας απηγορεύθη η πώλησις των αθηναϊκών εφημερίδων, κατακρατουμένων σκοπίμως εις τα τουρκικά ταχυδρομεία*».

-- Στις 31 Ιουλίου/13 Αυγούστου θύμα δολοφονίας έπεσε ο γραμματέας του ελληνικού προξενείου και Σερραίος στην καταγωγή Λάζαρος Κούσης, τον οποίο ορισμένες αθηναϊκές εφημερίδες επέμεναν ν' αναφέρουν ως... Κουσόπουλο.

Γύρω στις 7 το βράδυ, έχοντας πλέον ολοκληρώσει τη δουλειά του, ο Κούσης επέστρεψε στο σπίτι του στη συνοικία των Δώδεκα Αποστόλων. Έξω ακριβώς από την πόρτα του σπιτιού του δέχτηκε πέντε απανωτές σφαίρες. Δράστης ήταν ο Κωστάκης Ν. Τζελέπης, οπαδός του πρώην οπλαρχηγού Αλεξάνδρου, ο οποίος είχε πλέον προσχωρήσει φανατικά στο Νεοτουρκικό Κομιτάτο.

-- Στη νεοϋορκέζικη *Ατλαντίδα* της 20.08 αλιεύουμε μια είδηση, που προφανώς είχε λάβει χώρα αρκετές εβδομάδες νωρίτερα, για τον απαίσιο θάνατο ενός Σερραίου λούστρου στη Θεσσαλονίκη, ο οποίος ονομαζόταν Γρηγόριος. Ο άνθρωπος ήταν παράφρονas και επιπλέον έπασχε από λευχαιμία, παρόλα αυτά οι Οθωμανοί αστυνομικοί, που τον συνέλαβαν, δεν δίστασαν να τον ξυλοφορτώσουν σε τέτοιο βαθμό, ώστε την επομένη ο άνθρωπος αποβίωσε.

-- Στις 16/29 Αυγούστου, τη μέρα που έφυγε από την ζωή ο μητροπολίτης Αθανάσιος, ένα φρικτό έγκλημα συντάραξε τους κατοίκους του Πρόσνικ (Σκοτούσσα). Δύο μικρά αδέλφια, ο Μήτσος και ο Βασίλειος Γεωργίου, ηλικίας 12 και 9 ετών, είχαν βγει στους αγρούς για να μαζέψουν χόρτα. Εκεί συνάντησαν έναν 20χρονο βοσκό βουλγαρικής καταγωγής, ο οποίος ονομαζόταν Μόνιος –αν

η μεταφορά του ονόματος είναι ακριβής. Αυτός ο Μόνιος κυνήγησε σε κάποια στιγμή τα δύο αδέρφια και κατάφερε να φτάσει το μικρότερο, το οποίο και άρχισε να βασανίζει τρυπώντας απανωτά τον λαιμό του για ένα μισάωρο με σουγιά. Στο τέλος αποκεφάλισε το αγόρι και κρύφτηκε στο χωριό Χριστός.

Στο μεταξύ ο μεγαλύτερος αδερφός του θύματος έφθασε στο Πρόσνικ και στον πρώτο άνθρωπο που πέτυχε, ένα χωρικό που ονομαζόταν Μήτσος Βελίκης, διηγήθηκε όσα γνώριζε αγνοώντας ωστόσο το φρικτό τέλος του εννιάχρονου Βασίλη. Θα το μάθαινε λίγο αργότερα, όταν οι χωροφύλακες έσπευσαν στο σημείο και είδαν το φρικτό θέαμα. Όσον αφορά τον δράστη, αυτός τελικά συνελήφθη και ατάραχος ομολόγησε την πράξη του, ισχυριζόμενος ότι μισούσε την οικογένεια των δύο παιδιών, επειδή ο μεγαλύτερος αδερφός τους, Αντώνης, τον είχε πυροβολήσει πριν από ένα δεκαπενθήμερο!

-- Την αμέσως επόμενη μέρα, 17/30 Αυγούστου, στους αμπελώνες του Μελενικισίου βρέθηκε νεκρός ο ομογενής κάτοικος του χωριού Στογιάννης Κιρμπιάτσης, δολοφονημένος από Βούλγαρους.

-- Στις 23 Αυγούστου/5 Σεπτεμβρίου, (πέντε χιλιάδες σύμφωνα με τις ελληνικές εφημερίδες και πάνω από δέκα χιλιάδες σύμφωνα με την *Journal de Salonique*) Σερραίοι συγκεντρώθηκαν στην περιοχή του γυμναστηρίου για να διαμαρτυρηθούν κατά της απόφασης να παραχωρηθούν οι εκκλησίες και τα σχολεία ορισμένων χωριών στους Βούλγαρους, παρότι αυτά ήταν πάντοτε ελληνορθόδοξα. Αγορητές ήταν οι δικηγόροι Δημ. Γκράντζιας και Ιωάννης Τριανταφύλλου, ενώ στο τέλος της συγκέντρωσης δεκτό διά βοής έγινε σχετικό ψήφισμα, το οποίο στη συνέχεια επιδόθηκε στον διοικητή των Σερρών, στους προέδρους της (οθωμανικής) Βουλής και της Γερουσίας, στον Οικουμενικό Πατριάρχη και στο (οθωμανικό) υπουργείο Εσωτερικών.

-- Η *Journal de Salonique* της 02.09 αναδημοσίευσε από την εφημερίδα *Asr* την άβολη σύγκρουση του δημάρχου Σερρών με τον μουτεσαρίφη. Ο τελευταίος είχε αγοράσει μια άμαξα, αλλά δεν είχε γκαράζ. Σκέφτηκε, λοιπόν, γιατί να μην κατασκεύαζε ένα παράπηγμα σε δημόσιο χώρο; Και όχι μόνο το σκέφτηκε, αλλά

το έχτισε κιάλας! Όμως δεν είχε λάβει την προαπαιτούμενη άδεια του δημάρχου Ακμήλ βέη, ο οποίος έδωσε εντολή κατεδάφισης και στις διαμαρτυρίες του μουτεσαρίφη αποκρίθηκε ότι για εκείνον ο νόμος ήταν υπεράνω κάθε πολίτη ανεξαρτήτως αξιώματος. Κατά τ' άλλα η εφημερίδα δεν παρέλειψε να σημειώσει ότι οι σχέσεις των δύο ανδρών συνέχισαν να είναι... «καλές».

-- Στο *Εμπρός* της 07.09.1909 διαβάζουμε ότι λίγες μέρες νωρίτερα, χωρίς να προσδιορίζεται η ακριβής ημερομηνία, είχε αρχίσει η λειτουργία του υποκαταστήματος της Τράπεζας Αθηνών στις Σέρρες.

Γνωρίζουμε ότι στα εγκαίνια βρισκόταν ένας από τους διευθυντές του υποκαταστήματος της τράπεζας στη Θεσσαλονίκη ονόματι Ρουσέν, όλη η εμπορική τάξη των Σερρών, πολλοί επίσημοι και φυσικά ο διευθυντής του νέου υποκαταστήματος Θεμ. Ζλάτκος (της γνωστής σερραϊκής οικογένειας), μέχρι τότε ανώτερος υπάλληλος του υποκαταστήματος στη Θεσσαλονίκη. Σύμφωνα με τον συντάκτη του *Φάρου της Μακεδονίας*, ο Ζλάτκος ήταν ο «κατάλληλος άνδρας, όστις μέλλει εν τη εμπορικωτάτη ταύτη πόλει της Μακεδονίας να αντιπροσωπεύση ευπροσώπως αυτήν [σ.σ. την τράπεζα] και να υποστηρίξη και αναπτύξη τα συμφέροντα αυτής με θερμόν ζήλον και άκραν διορατικότητα».

-- Στις 20 Σεπτεμβρίου/3 Οκτωβρίου το βράδυ, ο πρώτος γραμματέας του ελληνικού προξενείου, Β. Κατσιμάνης, επέστρεψε στο σπίτι, όπου διέμενε, όταν έκπληκτος άκουσε πρώτα βηματισμούς και στη συνέχεια ομοβροντία πυροβολισμών, χωρίς ωστόσο να τραυματιστεί ο ίδιος. Μόλις που κατάφερε να βγάλει το περιστροφό του και οι δράστες είχαν ήδη εξαφανιστεί. Άλλωστε και μόνο στο άκουσμα των πυροβολισμών έσπευσαν στο σπίτι οι περίοικοι και η αστυνομία. Από τις έρευνες προέκυψε το συμπέρασμα ότι οι δράστες μάλλον δεν είχαν ως κίνητρό τους τη ληστεία, αφού δεν πήραν μαζί τους κάποιο αντικείμενο αξίας, αλλά κάτι άλλο είχαν στο μυαλό τους. Να σημειωθεί ότι στο σπίτι εκείνο, εκτός από τον Κατσιμάνη γευμάτιζε και ξεκουραζόταν και ο αναπληρωτής του Έλληνα προξένου στις Σέρρες, Πολυχρονιάδης.

-- Στις 5/18 Οκτωβρίου στην κεντρική αγορά «Ατ Παζάρ» απαγχονίστηκαν τρεις Βούλγαροι με καταγωγή από το Κίσπεκι (σήμερα Σκούταρι), επειδή είχαν ληστέψει και δολοφονήσει έναν Τουρκαλβανό χαλβατζή έξω από το χωριό τους. Μεγάλη ήταν η αναστάτωση στη βουλγαρική κοινότητα από το άκουσμα της είδησης, καθώς οι τρεις δράστες ήταν ηλικίας 16-20 ετών, η δε τιμωρία τους σε θάνατο παραβίαζε το νόμο, που προέβλεπε κάθειρξη 15 ετών. Άλλωστε ακόμη και η προβλεπόμενη εκ του νόμου ποινή ήταν παρατραβηγμένη στη συγκεκριμένη περίπτωση, καθώς κίνητρο του εγκλήματος –σύμφωνα τουλάχιστον με τις βουλγαρικές εφημερίδες– ήταν πολύ απλά... η αρπαγή χαλβά!

-- Η εμφύλια βουλγαρική σύγκρουση μεταξύ Βερχοβιστών και Σεντραλιστών οδήγησε σε δύο νέα θύματα στο διαμέρισμα των Σερρών στις αρχές Οκτωβρίου με δράστες πάντα τους Βερχοβιστές. Το ένα από τα θύματα ονομαζόταν Στογιάν και δολοφονήθηκε στην οδό μεταξύ Σερρών και Καραουρμάν Καριεσμιντέ, ενώ επέστρεφε στις Σέρρες με τη σύζυγό του, η οποία ωστόσο κατάφερε να διαφύγει. Ο δεύτερος ονομαζόταν Βασίλης και δολοφονήθηκε στην οδό μεταξύ Σερρών και Άγκο-μαχαλά (Αδελφικού)· κι αυτός συνοδευόταν από τη σύζυγό του, η οποία τραυματίστηκε σοβαρά.

Δεν ήταν τα πρώτα ούτε τα τελευταία θύματα αυτής της διαμάχης, καθώς τις επόμενες εβδομάδες οι πληροφορίες έκαναν λόγο για περιηγήσεις του Σαντάνσκι στα χωριά των Σερρών, όπου μέσω των οπαδών του έδερνε, φυλάκιζε και τρομοκρατούσε τους Βερχοβιστές αντιπάλους του.

-- Και ενώ οι Βούλγαροι ξεκαθάριζαν τις πολιτικές τους διαφωνίες με το αίμα, στις 23 Οκτωβρίου/5 Νοεμβρίου συνελήφθησαν 6-7 Έλληνες Σερραίοι (ένας παντοπώλης Στέφανος, ο ξενοδόχος Γεωργιάδης, κάποιος Σκόρδας κ.ά.) με αφορμή ιδιωτικές επιστολές ενός χωρικού ονόματι Γιοβάν, οι οποίες είχαν κατασχεθεί από τις αρχές τις προηγούμενες ημέρες, την ώρα που ο χωρικός αναχωρούσε για την Αθήνα, και κρίθηκαν ενοχοποιητικές.

Επίσης συνελήφθη στη Θεσσαλονίκη ο Τσιάμης, διευθυντής του ξενοδοχείου «Σέρραι» στην πόλη εκείνη, ενδεχομένως για την ίδια υπόθεση. Εξάλλου, λίγες

μέρες νωρίτερα –για άλλη υπόθεση όμως– είχε γίνει προσαγωγή του γυμνασιάρχη Σερρών, ο οποίος ανακρίθηκε και τελικά αφέθηκε ελεύθερος.

Η αίσθηση που υπήρχε –και την αναπαρήγαγε ο ανταποκριτής του *Εμπρός* στη Θεσσαλονίκη– ήταν ότι οι συλλήψεις αυτές ήταν έργο Βούλγαρων αστυνομικών υπαλλήλων, προερχόμενων από το κόμμα του Σαντάνσκι, οι οποίοι σωρηδόν είχαν διοριστεί το προηγούμενο διάστημα και συστηματικά ραδιουργούσαν σε βάρος των Ελλήνων.

-- Στις 29 Οκτωβρίου, οι εφημερίδες *Σκριπ* και *Εμπρός* δημοσίευσαν ιδιαίτερα τηλεγραφήματα από τη Θεσσαλονίκη, σύμφωνα με τα οποία έξω από ένα σπίτι στις Σέρρες, Βούλγαροι κομιτατζήδες κατασκεύαζαν βόμβες, εκ των οποίων η μία εξερράγη, με αποτέλεσμα να σκοτωθούν δύο άτομα και να τραυματιστούν σοβαρά άλλοι τέσσερις.

-- Στο πρώτο μισό του Νοεμβρίου, ο Βασίλειος Παπαθεοφάνους (ιεροκήρυκας των μητροπόλεων Σερρών, Μελενίκου, και Δράμας/Ζιχνών) μετέβη στα Πορόια. Εκεί όμως ο μουδέρης ήταν σχισματικός και διέταξε τη σύλληψη του ιεροκήρυκα από την αστυνομία του Δεμίρ Ισσάρ, όπως κι έγινε, ώστε ο Παπαθεοφάνους αναγκάστηκε να διακόψει την περιοδεία του στην περιοχή.

-- Την ίδια περίοδο (ενδεχομένως και νωρίτερα, στα τέλη Οκτωβρίου) μια παράξενη υπόθεση απασχόλησε τη μητρόπολη Σερρών. Σ' ένα χωριό, τις παραμονές του γάμου του ένας γαμπρός έγινε σχισματικός. Ζήτησε λοιπόν από τη μηνστή του να γινόταν ο γάμος τους από Βούλγαρο ιερέα, κάτι όμως που εκείνη αρνήθηκε. Καθώς τότε άρχισαν οι απειλές κατά της κοπέλας και της μητέρας της, εκείνη το έσκασε κρυφά από το χωριό και κατέφυγε στις Σέρρες. Οι σχισματικοί συγχωριανοί και ο παραλίγο σύζυγός της κατέφυγαν στα δικαστήρια, όμως λογάριάζαν χωρίς τον πρωτοσύγκελο Αμβρόσιο, ο οποίος υπενθύμισε στον μουτεσαρίφη των Σερρών ότι δυνάμει των Προνομίων τα ζητήματα των γάμων και των αρραβώνων λύνονταν μόνο από εκκλησιαστικά και όχι από τα τουρκικά δικαστήρια. Ο μουτεσαρίφης πείστηκε, η υπόθεση έφυγε από την τακτική δικαιοσύνη, όσο για την έκβαση της ιστορίας, δεν έγινε γνωστό κάτι περισσότερο.

-- Στις 13/26 Νοεμβρίου αφίχθηκε στις Σέρρες ο Δ. Γκίνης, συνδιευθυντής με τον Κωνσταντίνο Β. Σταμούλη του υπό ίδρυση υποκαταστήματος της Τραπεζικής Ανατολής στην πόλη. Έτσι μέσα σε λίγες εβδομάδες οι Σέρρες απέκτησαν δύο ομογενειακά τραπεζικά ιδρύματα κι ένα παλιό όνειρο των Σερραίων εμπόρων έγινε πραγματικότητα.

-- Το ίδιο βράδυ άγνωστοι, οι οποίοι ωστόσο μιλούσαν τουρκικά, εισέβαλαν στον περίβολο της Ιεράς Μητροπόλεως των Σερρών και επιχείρησαν να μπουν μέσα, όμως τους αντιλήφθηκε ο πρωτοσύγκελος Αμβρόσιος, ο οποίος και πυροβόλησε εναντίον τους τρέποντάς τους σε φυγή. Παρά ταύτα η αστυνομία δεν έδειξε ιδιαίτερο ζήλο να ερευνήσει το θέμα, ενώ η διοίκηση των Σερρών απέστειλε στον Αμβρόσιο έγγραφο, με το οποίο αποκαλούσε την παραπάνω μυστηριώδη ιστορία ως αποκύημα της φαντασίας του υπηρέτη της μητρόπολης!

-- Στις 20 Νοεμβρίου/3 Δεκεμβρίου έφτασε στις Σέρρες ο στρατηγός Φον δερ Γκολτς πασάς για να παρακολουθήσει στρατιωτικά γυμνάσια στα περίχωρα της πόλης το επόμενο τριήμερο.

-- Στα μέσα του Δεκεμβρίου έξω από το χωριό Δημητρίτσι δολοφονήθηκε ο καπετάν Αλέξανδρος, κατά κόσμον Νικόλαος Ευρυπιώτης. Ο καταγόμενος από τις Κυδωνίες (Αίβαλι) οπλαρχηγός του Μακεδονικού Αγώνα ήταν από τους πρώτους που είχαν υψώσει το χέρι τους κατά των Βούλγαρων κομιτατζήδων, όμως πλέον είχε απωλέσει την υπόληψη των ομογενών, από τότε που προσχώρησε στο νεοτουρκικό κομιτάτο προπαγανδίζοντας με ζήλο νεοφώτιστου την πανορθωμανική ιδέα εναντίον οτιδήποτε ελληνικού. Μάλιστα το όνομα του είχε έμμεσα συνδεθεί με τη δολοφονία του Λάζαρου Κούση λίγους μήνες νωρίτερα, καθώς ένας από τους οπαδούς του καπετάν Αλέξανδρου ήταν ο δράστης της δολοφονίας που σόκαρε τους Σερραίους.

Ο ελληνικός τύπος αναγνώριζε μεν την προσφορά του στον Μακεδονικό Αγώνα, ωστόσο δεν δίστασε να τον χαρακτηρίσει ως «προδότη», ενώ ως ύποπτους για τη δολοφονία υποδείκνυε Βούλγαρους, οι οποίοι τον είχαν βρει τυχαία αφύλακτο.

Η δολοφονία του Ιωάννη Παπάζογλου

Τη νύχτα της 16 προς 17 Δεκεμβρίου (π.η.) ο άλλοτε υπάλληλος του ελληνικού προξενείου στις Σέρρες, Σερραίος στην καταγωγή, έμπορος γαιανθράκων Ιωάννης Παπάζογλου δολοφονήθηκε στην παραλιακή οδό της Θεσσαλονίκης, ένα από τα κεντρικότερα σημεία της πόλης.

Ο δολοφονηθείς εν Θεσσαλονίκη ομογενής εκ Σερρών Παπάζογλου μετά της οικογενείας του.

εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ, 22.12.1909

Συγκεκριμένα, λίγο μετά τα μεσάνυχτα οι αραιοί διαβάτες της γύρω περιοχής άκουσαν σειρά πυροβολισμών, είδαν έναν άνθρωπο να πέφτει στη θάλασσα και τρεις σκιές να εξαφανίζονται στα γύρω σοκάκια.

Σύμφωνα με μία εκδοχή, δυο τρεις ομογενείς έσπευσαν στο σημείο και με τη βοήθεια ενός μπαστουνιού ανέσυραν το θύμα, που είχε ακόμη τις αισθήσεις του, ζητούσε βοήθεια κι έλεγε «Ο Αλής βέης με σκότωσε». Μέχρι να φτάσουν όμως τα αστυνομικά όργανα ο 38χρονος Παπάζογλου είχε ήδη παραδώσει το πνεύμα. Ωστόσο, σύμφωνα με τη θεσσαλονικιώτικη εφημερίδα *Νέα Αλήθεια*, οι θαμώνες

των γύρω καφενείων ανέσυραν τον Παπάζογλου νεκρό. Το πτώμα του μεταφέρθηκε στον νάρθηκα του ναού της Νέας Παναγίας, όπου έμεινε εκτεθειμένο σχεδόν όλη τη μέρα και ακολούθως η δυσάρεστη είδηση τηλεγραφήθηκε στην οικογένειά του στις Σέρρες.

Η νεκροψία έδειξε ότι τα περίστροφα, που είχαν χρησιμοποιηθεί για το έγκλημα, ήταν από εκείνα που χρησιμοποιούσαν οι αξιωματικοί. Παρόλ' αυτά, από την επόμενη κιόλας μέρα οι έρευνες της αστυνομίας επικεντρώθηκαν αποκλειστικά στους Έλληνες της πόλης συλλαμβάνοντας περισσότερους από τριάντα, παρότι κανείς από αυτούς δεν σύχναζε ούτε είχε βρεθεί στον τόπο του εγκλήματος τη μοιραία βραδιά. Αποκαλυπτικό της διαστρέβλωσης που επιχειρήθηκε, ήταν το δημοσίευμα της τουρκικής εφημερίδας *Γενή Ασρ* σχετικά με τη δολοφονία, συνδέοντας τη με εκείνη του καπετάν Αλέξανδρου:

«Χθες τη νύχτα γύρω στις εφτά και μισή τουρκική ώρα ο Οθωμανός υπήκοος και ελληνικής καταγωγής Ιω. Παπάζογλου από τις Σέρρες, ενώ μετέβαινε από τον κήπο του Λευκού Πύργου, απ' όπου εξήλθε, προς το καφενείο «Ολυμπος Παλάς», δολοφονήθηκε από αγνώστους κοντά στις οικίες του κ. Σίντες. Το θύμα εργαζόταν πάντοτε υπέρ της Κυβέρνησης και αγαπούσε πολύ τους Οθωμανούς. Πρόσφατα και άλλος Έλληνας οθωμανός, ονόματι Αλέξανδρος,

δολοφονήθηκε για τους ίδιους λόγους κοντά στο χωριό Δημητρίτσι, ενώ επέστρεφε από τη Νιγρίτα στις Σέρρες, βληθείς από σφαίρες, που είχαν ριχθεί από παρακείμενο δάσος.

Ουδεμία αμφιβολία υπάρχει ότι στους δύο αυτούς αλληπάλληλους φόνους ενέχονται τα ελληνικά κομιτάτα, τα οποία θεωρούσαν τις ενέργειες αυτών των δύο Οθωμανών υπέρ της οθωμανικής κυβέρνησης ως αντίθετες προς τα συμφέροντά τους».

Ήταν αλήθεια ότι ο Παπάζογλου είχε συναναστροφές με Οθωμανούς αξιωματικούς –μάλιστα στον κήπο του Λευκού Πύργου λίγες ώρες πριν τη δολοφονία του έκανε παρέα μ' έναν Τούρκο αξιωματικό– όμως δεν είχε σε καμία περίπτωση ασπαστεί τις πανοθωμανικές ιδέες. Όπως διαβάζουμε στον *Αγώνα* της 24.12, ο

Παπάζογλου είχε αναδειχθεί ως «στύλος και έρεισμα της επί την πατρίδα πίστεως και αφοσιώσεως των απειλούμενων και εκβιαζομένων Ελλήνων» τότε από τους Βούλγαρους και τότε από τους Τούρκους. Άλλωστε τις επόμενες εβδομάδες, η έρευνα των Ευρωπαϊών προξένων θ' αποκάλυπτε ότι δράστης της δολοφονίας δεν ήταν άλλος από τον αξιωματικό με τον οποίο έκανε παρέα ο Παπάζογλου το μοιραίο βράδυ, ο λοχαγός του πεζικού Φετχή βέης, αντιπρόεδρος του τμήματος του νεοτουρκικού κομιτάτου στις Σέρρες.

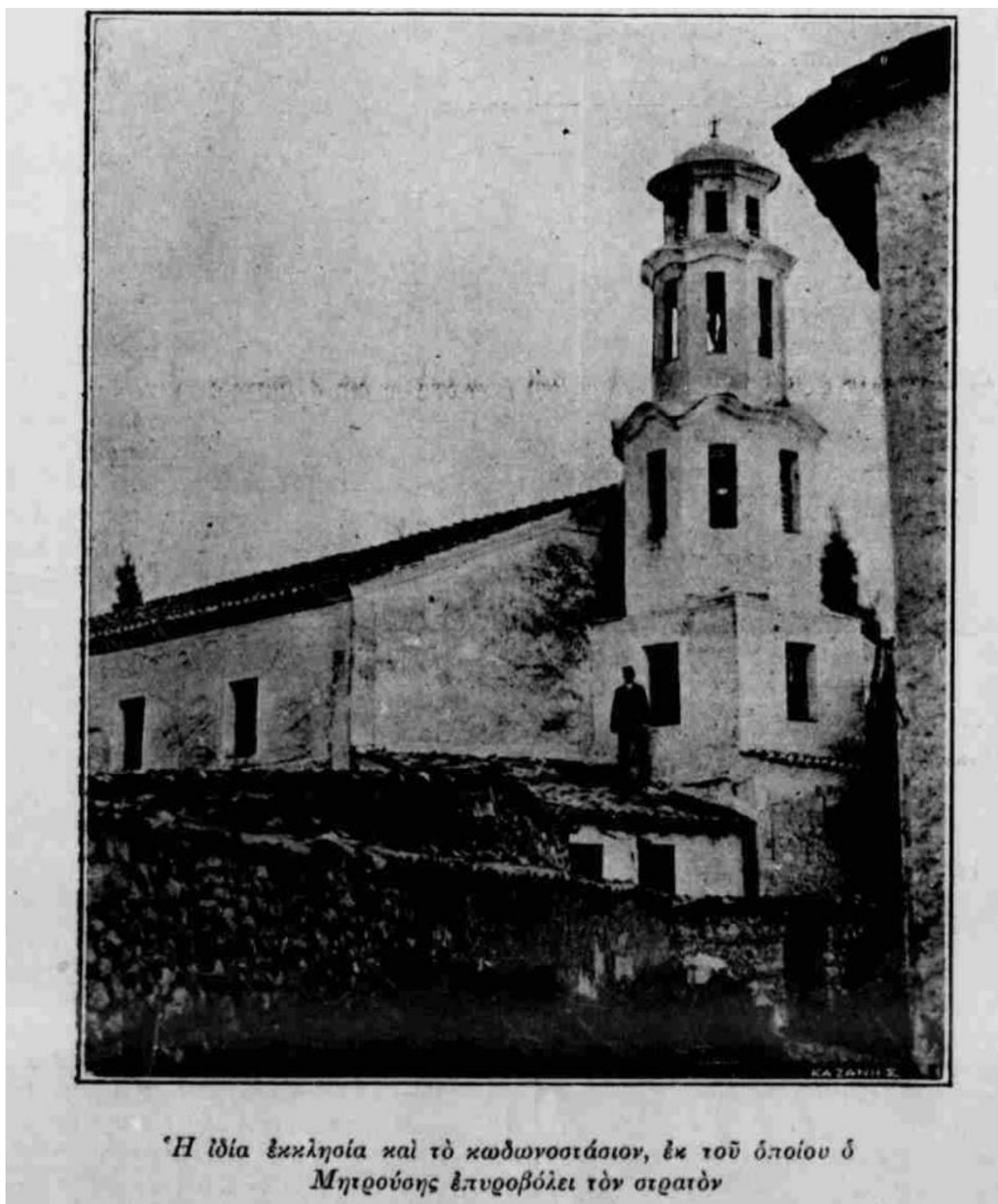
Σ' ό,τι αφορά τις διαμαρτυρίες του γενικού προξένου της Ελλάδας στη Θεσσαλονίκη, Α. Παπαδιαμαντόπουλου, για τις άδικες και αναιτιολόγητες συλλήψεις Ελλήνων με αφορμή το εν λόγω έγκλημα, η απάντηση της αστυνομίας ήταν ότι αναγνώριζε μεν τις βίαιες υπερβάσεις του νόμου, αλλά τις δικαιολογούσε υπό το πρόσχημα της πρόληψης άλλης –αν και απροσδιόριστης– βιαιότερης ενέργειας.

Στο μεταξύ η δολοφονία του Παπάζογλου έβαλε στο στόχαστρο των τουρκικών εφημερίδων και των αρχών τον νέο Έλληνα πρόξενο στις Σέρρες, Πολυχρονιάδη. Με βάση το αναπόδεικτο αφήγημα ότι οι δράστες της δολοφονίας προέρχονταν από τους κόλπους μυστικών ελληνικών κομιτάτων, διακινείται η φημολογία ότι ο Πολυχρονιάδης προσωπικά συνεργαζόταν με τις οργανώσεις αυτές για την έκρηξη επαναστατικού κινήματος στη Μακεδονία προς όφελος των ελληνικών συμφερόντων.

ΠΡΟΣΩΠΑ

-- Μετά τη λήξη του σχολικού έτους 1908-09, η πτυχιούχος του Αρσακείου Ελίζα Πέτροβιτς από τις Σέρρες αναδείχτηκε Νηπιαγωγός με βαθμό «Άριστα 10», απόφοιτη του Διδασκαλείου Νηπιαγωγών του εκπαιδευτικού τμήματος της Ενώσεως Ελληνίδων.

-- Τον αρραβώνα του Βενιαμίν Χακίμ, διευθυντή του ισραηλιτικού σχολείου της «Συμμαχίας» στις Σέρρες, με τη βοήθό του παρθεναγωγείου στο Χάσκιοϊ της Κωνσταντινούπολης, Ρόζα Τσιπρούτ, γνωστοποίησε η *Journal de Salonique* στις 05.10.1909.

Ἡ ἐκκλησία τῆς Εὐαγγελίστριας (εφημερίδα Ἡ ΑΛΗΘΕΙΑ, 13.12.1909)

1910

-- Το 1910 ξεκίνησε στις Σέρρες μ' ένα οθωμανικό συλλαλητήριο στις 2/15 Ιανουαρίου. Στο στόχαστρο των διαδηλωτών βρέθηκε ο Γερμανός υποπρόξενος Θεσσαλονίκης, ο οποίος την προηγούμενη μέρα είχε έρθει στις Σέρρες έχοντας έγγραφη διαταγή του νομάρχη Θεσσαλονίκη και ζητώντας να παραλάβει τον Γερμανό υπήκοο Leon Ruspert, ο οποίος δυο μέρες νωρίτερα είχε τραυματίσει σοβαρά τον Τούρκο αστυνομικό των Σερρών Ισμαήλ εφέντη με τρεις ή τέσσερις σφαίρες. Οι διαδηλωτές, υποκινούμενοι από το νεοτουρκικό κομιτάτο με επικεφαλής τον Μεχμέτ Ακίλ, χαρακτήριζαν ως προσβλητική τη συμπεριφορά του προξένου, ενώ την παραίτησή τους υπέβαλαν οι δικαστικές και οι υπόλοιπες πολιτικές αρχές των Σερρών σε ένδειξη διαμαρτυρίας, πετυχαίνοντας τελικά να μην παραδοθεί ο δράστης στο γερμανικό προξενείο.

Δυο λόγια για τον Ρούσπερτ. Παρότι έφερε τη γερμανική υπηκοότητα, είχε γεννηθεί στο δουκάτο του Λουξεμβούργου. Γύρω στα 1898 εγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη. Εργαζόταν ως βαφέας κτιρίων και στις Σέρρες βρέθηκε λίγες εβδομάδες πριν το περιστατικό αυτό, για να εργαστεί στη διακόσμηση του κτιρίου της Deutsche Orient Bank (σύμφωνα με τη γαλλόφωνη *Journal du Salonique*, εκτός αν η εφημερίδα εννοούσε την ελληνική Τράπεζα της Ανατολής).

-- Στην *Journal de Salonique* της 18.01 διαβάζουμε ότι ο ουγγρικός εμπορικός οίκος Alam Vasutak της Βουδαπέστης προθυμοποιήθηκε να στείλει στον αγρονομικό σταθμό των Σερρών ατμοκίνητη αλωνιστική μηχανή.

Δεν έχει επιβεβαιωθεί αν η προθυμία έγινε και πράξη, πάντως η εφημερίδα σχολίαζε ότι «Μ' αυτήν τη μηχανή θα μπορούσε ν' αλωνιστεί η συγκομιδή όλης της περιφέρειας των Σερρών για λογαριασμό του ως άνω οίκου, ο οποίος θ' αποστείλει επίσης έναν μηχανολόγο μηχανικό».

-- Στις 4/17 Φεβρουαρίου στην πλατεία Χασούρ ή Χασσάρ παζάρ (ψαθοπάζαρο) κοντά στο δημαρχείο των Σερρών απαγχονίστηκε ο Βούλγαρος κομιτατζής

Δίγκας, ο οποίος είχε φτάσει με έκτακτη αμαξοστοιχία από τη Θεσσαλονίκη λίγη ώρα νωρίτερα. Σύμφωνα με τον νόμο, ο απαγχονισμός έπρεπε να λάβει χώρα στο Νευροκόπι, δεδομένου ότι εκεί ήταν το πεδίο της δράσης του. Ωστόσο, επειδή στο Νευροκόπι υπήρχε μεγαλύτερος αριθμός βουλγαρικού πληθυσμού και υπήρχε ο φόβος επεισοδίων, τελικά επιλέχθηκαν οι Σέρρες, που δεν αντιμετώπιζαν αντίστοιχο πρόβλημα.

Στην αρχή ο γραμματέας του διοικητηρίου εμπόδισε τον Δίγκα να εκφωνήσει λόγο, αλλά υποχώρησε μετά από παρέμβαση του Βούλγαρου αρχιμανδρίτη Ιλαρίωνα. Μέλος του κόμματος των Βερχοβιστών, τα τελευταία του λόγια πριν την αγχόνη ήταν να κατηγορήσει τον Σαντάνσκι και τους συντρόφους του: *«Αυτός είναι ένοχος και άξιος θανάτου και όχι εγώ. Εάν στο κράτος αυτό υπήρχε δικαιοσύνη, έπρεπε αντί για μένα να κρεμαστεί ο Σαντάνσκι, ο οποίος μέχρι τώρα έχει σκοτώσει χιλιάδες αθώους ανθρώπους, αλλά στην Τουρκία δικαιοσύνη δεν υπάρχει και γι' αυτό το κράτος είναι προορισμένο να εξαφανιστεί»*.

Ο ανταποκριτής της *Ατλαντίδας* στις Σέρρες ανέφερε ότι μετά τα παραπάνω λόγια μόνος του ο Δίγκας έπιασε το σκοινί της αγχόνης και κρεμάστηκε. Το πτώμα του έμεινε αιωρούμενο στην αγχόνη επί τέσσερις με πέντε ώρες, τυλιγμένο μ' ένα λευκό σεντόνι και φυλασσόμενο από ισχυρή στρατιωτική δύναμη.

-- Την ίδια μέρα αφέθηκαν ελεύθεροι οι εφημεριδοπώλες Σωτηράκος και Χρήστου, οι οποίοι είχαν προφυλακιστεί ως ύποπτοι για τη δολοφονία του Ιωάννη Παπάζογλου στη Θεσσαλονίκη τον προηγούμενο Δεκέμβριο και είχαν υποστεί πολλά βασανιστήρια στο μεταξύ. Δεν θα μπορούσαν να παραμείνουν άλλο στη φυλακή, δεδομένου ότι η ανεξάρτητη έρευνα των ευρωπαϊκών προξενείων είχε ήδη υποδείξει ως δράστη της δολοφονίας τον αντιπρόεδρο του νεοτουρκικού κοιτάτου Σερρών, τον οποίο όμως δίσταζαν ν' αγγίξουν οι αρχές.

-- Στις 9/22 Φεβρουαρίου στο κακουργιοδικείο Σερρών πραγματοποιήθηκε η δίκη του Λεόν Ρούσπερτ, ο οποίος καταδικάστηκε σε φυλάκιση τεσσάρων ετών. Δεν είχε προηγηθεί η –απαραίτητη και εκ του διεθνούς δικαίου απορρέουσα– σχετική ειδοποίηση από τις αρχές, ώστε στη δίκη του δεν είχε παραστεί κάποιος

αντιπρόσωπος του γενικού γερμανικού προξενείου της Θεσσαλονίκης ούτε ο Ζλάτκος, ο οποίος εκτός από υποπρόξενος της Αυστροουγγαρίας στις Σέρρες αντιπροσώπευε τα συμφέροντα και των Γερμανών υπηκόων στην περιοχή και διαμαρτυρήθηκε επίσημα γι' αυτήν την όχι κι τόσο αθώα παράλειψη.

-- Την ίδια μέρα, γύρω στις 9 το πρωί, οι Σερραίοι τρόμαξαν από μια σεισμική δόνηση με διεύθυνση από τα νοτιοανατολικά προς τα βορειοδυτικά, χωρίς πάντως να προκληθούν ζημιές.

-- Στις 1/14 Απριλίου Βούλγαροι κομιτατζήδες δολοφόνησαν στο κέντρο του χωριού Καλένδρα (Καλά Δένδρα) τον Έλληνα πρόκριτο Στόικο Κωνσταντίνου, ηλικίας άνω των 70 ετών.

-- Στις 2/15 Απριλίου προγραμματίστηκε να ταξιδέψει η πρώτη αμαξοστοιχία αναψυχής (train de plaisir) της χρονιάς από τη Θεσσαλονίκη στις Σέρρες. Η πρωτοβουλία ανήκε στο νεοτουρκικό κομιτάτο «Ένωση - Πρόοδος», που πατρωνάριζε τα πάντα, ενώ τα έσοδα θα διατίθεντο ως συνήθως υπέρ κάποιου σχολείου της Θεσσαλονίκης.

-- Στις 17.04 η *Journal de Salonique* ανακοίνωσε ότι κατά το λήξαν οθωμανικό έτος 1324 στην περιφέρεια των Σερρών είχαν σπαρθεί περίπου 605 εκτάρια (ή 6630 denum) και είχαν παραχθεί 737.255 κιλά καπνά, ποσότητα αισθητά μειωμένη σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, κατά την οποία είχαν σπαρθεί περίπου 878 εκτάρια (ή 9555 denum) καπνά αποδίδοντας 1.238.685 κιλά.

Αντίθετα αυξημένη ήταν η παραγωγή σηροτροφίας, σύμφωνα με τα στοιχεία που είχαν ανακοινωθεί τρεις εβδομάδες νωρίτερα. Κατά το λήξαν οθωμανικό έτος η παραγωγή ανήρθε σε 36.686 κιλά (έναντι 28.128 κιλών την προηγούμενη χρονιά) σε Σέρρες και Κάτω Τζουμαγιά, 47.741 κιλά (έναντι 33.399 κιλών) σε Πορόια και Δεμίρ Ισάρ, 110.640 κιλά (έναντι 90.977 κ.) στη Νιγρίτα, 38 κιλά (έναντι 0 το προηγούμενο έτος) στη Ζίχνη, 6.685 κιλά (έναντι 3.118 κ.) στο Μελένικο), 18.758 κιλά (έναντι 14.134 κ. την προηγούμενη χρονιά) στο Πετρίτσι και 871 κιλά (έναντι 520 κ. ένα χρόνο νωρίτερα) στην Άνω Τζουμαγιά.

-- Στις 12/25 Απριλίου διοργανώθηκαν ιππικοί αγώνες σ' ένα «πολύ ευνοϊκό» γήπεδο (σύμφωνα με τον ανταποκριτή της *Journal de Salonique*) με συμμετέχοντες όχι μόνο από την περιφέρεια των Σερρών, αλλά και από τη Δράμα, την Ξάνθη και τη Θεσσαλονίκη. Προφανώς όχι τυχαία, την ημέρα εκείνη είχε ναυλωθεί έκτακτη αμαξοστοιχία αναψυχής από τη Θεσσαλονίκη για την πόλη των Σερρών. Οι θεατές των αγώνων ξεπέρασαν τους 10.000.

-- Στις 24 Απριλίου/7 Μαΐου το απόγευμα, κόσμος πολύς μαζεύτηκε στο σιδηροδρομικό σταθμό για να χαιρετήσει τους Ούγγρους ταξιδιώτες, οι οποίοι είχαν ξεκινήσει από την Κωνσταντινούπολη και κατευθύνονταν με το τρένο στη Θεσσαλονίκη, αλλά θα έκαναν και μια μικρή στάση στον σταθμό των Σερρών, όπως είχε συμβεί προηγουμένως στη Δράμα και το Δεδέαγατς (Αλεξανδρούπολη). Ο δήμαρχος Ακήλ βέης και ο πρόξενος της Αυστροουγγαρίας βρίσκονταν στην πρώτη γραμμή της υποδοχής, ενώ μελωδίες παιάνιζε η στρατιωτική μουσική.

-- Τον Απρίλιο υπήρξε ένα ενδοτουρκικό επεισόδιο γύρω από το πρόσωπο του διευθυντή της οθωμανικής σχολής, ο οποίος κατηγορήθηκε ως άθεος. Ο διοικητής των Σερρών πολύ απλά δέχτηκε την κατηγορία, έπαυσε τον διευθυντή από τη θέση του και τον έστειλε με ολόκληρη κουστωδία στην Κωνσταντινούπολη.

-- Στο μεταξύ αλλαγές έγιναν στα πρόσωπα του σερραϊκού υποκαταστήματος της Τράπεζας Αθηνών. Στο νέο υποκατάστημα των Ιωαννίνων μετατέθηκαν ο μέχρι πρότινος διευθυντής Ροσέλμος και ο αρχιλογιστής Καζαντζής, ενώ από τη Θεσσαλονίκη ήρθε στις Σέρρες ο ταμίας Τσιατσιαπάς.

-- Στα τέλη Απριλίου η ελληνική κυβέρνηση αποφάσισε τη μετάθεση του Σαχτούρη ως τμηματάρχη στο πολιτικό τμήμα του υπουργείου Εξωτερικών. Στη θέση του στο προξενείο των Σερρών διορίστηκε ο μέχρι τότε πάρεδρος δικαστής του γενικού προξενείου Σμύρνης, Ξ. Στελλάκης. Στην πορεία ωστόσο ανέκυψε πρόβλημα μετά από την άρνηση της Υψηλής Πύλης να χορηγήσει τα εκτελεστήρια στον νεοδιορισθέντα πρόξενο.

-- Στις 9/22 Μαΐου στην ισραηλιτική συναγωγή των Σερρών πραγματοποιή-

θηκε επιμνημόσυνη τελετή στη μνήμη του Καρόλου Αλλατίνη, ενώ κλειστά έμειναν όλα τα καταστήματα των Ισραηλιτών της πόλης σε ένδειξη πένθους. Στην τελετή μίλησαν ο Β. Χακίμ (εκπρόσωπος της ισραηλιτικής Συμμαχίας στην πόλη των Σερρών), ο Μωσής Σιμαντόμπ (ως εκπρόσωπος της αντιπροσωπείας του οίκου Αλλατίνη στις Σέρρες) και ο Ιωσήφ Κοέν (καθηγητής εβραϊκών και παλιός μαθητής του Μεγάλου Ραβίνου της Τουρκίας). Οι μαθητές του ισραηλιτικού σχολείου έψαλαν ύμνους, ενώ πολλοί από τους παρευρισκόμενους έκαναν δωρεές, μεταξύ των οποίων ξεχώριζε εκείνη του προξένου της Ιταλίας, Μεναχέμ Σιμαντόμπ, υπέρ της τροφοδοσίας του ισραηλιτικού σχολείου.

-- Σε αθηναϊκές εφημερίδες της 31.05 και της 01.06 διαβάζουμε τηλεγράφημα του Αθηναϊκού Πρακτορείου σχετικά με την πρωτοβουλία του σείχη Μουχσίν Φανή, κατοίκου Σερρών, ν' απευθύνει διά του τύπου ανοιχτή επιστολή προς τον βασιλιά της Μεγάλης Βρετανίας, Γεώργιο Ε', διαμαρτυρόμενος για τη στάση που εκείνος είχε επιδείξει στο χειρισμό του Κρητικού ζητήματος υπέρ των ελληνικών συμφερόντων, απογοητεύοντας κατ' αυτόν τον τρόπο 30.000.000 Μωαμεθανών!

-- Στις 12/25 Ιουνίου απειλήθηκε σφαγή στο χωριό Δημητρίτσι, το οποίο είχε περικυκλωθεί από στρατιώτες ύστερα από διαταγή του μουτεσαρίφη Σερρών, ο οποίος μετέβη επίσης στο χωριό διατάσσοντας τη σύλληψη και τον βασανισμό των Ελλήνων προκρίτων κατηγορώντας τους ότι συνεννοούνταν με την Ελλάδα.

-- Στις 25 Ιουνίου/8 Ιουλίου διοργανώθηκε μεγάλο συλλαλητήριο των Ελλήνων κατοίκων των Σερρών, οι οποίοι διαμαρτύρονταν για τον νέο νόμο περί εκκλησιών, σύμφωνα με τον οποίο παραχωρούνταν ελληνορθόδοξες εκκλησίες στους Βούλγαρους, ενώ συντάχθηκε και σχετικό ψήφισμα διαμαρτυρίας προς τα Πατριαρχεία και την οθωμανική Βουλή.

Τα πνεύματα ήταν αρκετά τεταμένα. Πολλοί ήταν εκείνοι που κατέφυγαν με γυναίκες και παιδιά στη Μητρόπολη αναμένοντας μια θετική απάντηση από την τουρκική κυβέρνηση, ενώ η περιοχή εκείνη περικυκλώθηκε από στρατιώτες, οι οποίοι απειλούσαν να διαλύσουν τα συγκεντρωμένα γυναικόπαιδα διά της βίας.

Οι Σερραίοι όμως ήταν αγανακτισμένοι και με τις διώξεις και τις κακοποιήσεις

που υφίσταντο οι ελληνορθόδοξοι πληθυσμοί από τα μέλη της επιτροπής, τα οποία (;) περιόδευαν στα χωριά (όλων των ευρωπαϊκών νομών του κράτους) για την περισυλλογή όπλων από τους ιδιώτες.

Διότι μπορεί ο αφοπλισμός να προχωρούσε και μέχρι το τέλος Ιουνίου να είχαν συλλεγεί 15.000 όπλα από το σαντζάκι των Σερρών, πολλοί όμως χωρικοί είχαν κακοποιηθεί σωματικά και νοσηλεύονταν σε άσχημη κατάσταση στο νοσοκομείο της πόλης. Στα τέλη Ιουνίου, δέκα χωρικοί από το Σαρμουσακλή και τέσσερις από το χωριό Δώριτσα (;) νοσηλεύονταν σε τόσο πολύ κακή κατάσταση ώστε έφτυναν αίμα, ενώ οι πληροφορίες έκαναν λόγο για δύο νεκρούς στο νοσοκομείο και άλλους τόσους στη Νιγρίτα –όλοι τους θύματα ξυλοδαρμού κατά τη διαδικασία εφαρμογής του αφοπλισμού.

Οι αρχές συλλάμβαναν τους χωρικούς ακόμη και στα χωράφια τους την ώρα του θερισμού, ώστε οι κάτοικοι πολλών σερραϊκών χωριών αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια, αλλά και τις γεωργικές εργασίες τους, για ν' αποφύγουν τις πιέσεις. Και ενώ ο Έλληνας μητροπολίτης, ο Βούλγαρος αρχιερατικός επίτροπος και ο μουφτής αποφάσισαν να συστήσουν επιτροπή με τη συμμετοχή τριών ακόμη μελών όλων των εθνικοτήτων με σκοπό την ειρηνική περισυλλογή των όπλων, οι προσπάθειες συνεννόησής τους με τον μουτεσαρίφη των Σερρών προσέκρουσαν στην αδιαφορία του τελευταίου.

Στις 13 Ιουνίου το *Εμπρός* έκανε λόγο για κατάσταση «τρομοκρατίας»: «Νυκτεριναί τηλεγραφικά πληροφορία εκ Σερρών παριστάσι την κατάστασιν των εκεί ομογενών ως εκτάκτως αξιοθρήνητον. Οι Έλληνες της πόλεως ταύτης υφίστανται υπό των Τούρκων μαρτύρια όμοια αν μη ανώτερα προς εκείνα της ιεράς εξετάσεως. Καθημερινώς ενεργούνται πλείστοι συλλήψεις Ελλήνων, οίτινες ριπτόμενοι εις τας φυλακάς δέρονται αμειλίκτως διά να παραδώσουν ανύπαρκτα όπλα, άτινα δήθεν αποκρύπτουν και τα οποία έχουν προωρίσει διά να στρέψουν κατά των Οθωμανών! Η έξαιμις των Ελλήνων εκ της αγριωτάτης αυθαιρεσίας των λυσσώντων Μουσουλμάνων είνε μεγίστη. Από στιγμής εις στιγμήν αναμένονται αιματηρότατα γεγονότα, τα οποία προβλέποντες οι πρόξενοι των ξένων Δυνάμεων προέβησαν εις φιλικάς παραστάσεις παρά τω Βολή των Σερρών».

Σύμφωνα με τα στοιχεία που δημοσιεύτηκαν στην ελληνική εφημερίδα *Πρόσδος* της Κωνσταντινούπολης στις 04.07, μέχρι τότε είχαν κατασχεθεί: 119 γκρα, 25 όπλα τύπου μαρτίνι, 12 σνάιδερ, 185 περίστροφα, 2 μάουζερ και 577 φυσίγγια από 18 χωριά της διοίκησης Νιγρίτας· 20 όπλα, 80 περίστροφα και πολλά φυσίγγια από τα χωριά γύρω από την πόλη των Σερρών· 39 μακρά γκρα και 1 μάνλιχερ από το χωριό Σούμπαση (μάλλον εννοούσε το Σουμπάσκιοϊ, σήμερα Νέο Σούλι)· 8 μακρά και 15 βραχέα γκρα, 6 μακρά και 2 βραχέα μάνλιχερ, 34 περίστροφα και 7 μακρά όπλα διαφόρων συστημάτων από τρία ακόμη χωριά (τα οποία εσφαλμένα αναφέρονταν ως Δυράκοβα, Βέτρενικ και Ρούβιστα).

Μέχρι την 1/14 Οκτωβρίου στην περιφέρεια Σερρών είχαν ανακαλυφθεί 2591 όπλα, 1175 περίστροφα και 4340 φυσίγγια. Σύμφωνα δε με τα στοιχεία που δημοσιεύτηκαν στην εφημερίδα *Πατρίς* στις 28.10 (χωρίς όμως να διευκρινίζεται ποιο χρονικό διάστημα αφορούσαν) στην περιφέρεια Σερρών είχαν παραδοθεί: α) από τους Μουσουλμάνους 45 όπλα τύπου μαρτίνι, 22 γκρα, 22 καπακλή, 43 σισανέ, 42 βίτσενστερ, 11 μπερντάγκ, 387 περίστροφα, 38 τσακμακωτά, 28 μάνλιχερ, 168 αγκίμαχα και 5 μηχανές για κατασκευή φυσιγγίων· β) από τους Έλληνες 9 μαρτίνι, 58 γκρα, 19 καπακλή, 10 σισανέ, 48 βίτσενστερ, 5 βερτράγκ, 217 περίστροφα, 25 τσακμακωτά, 1 μάνλιχερ και 85 αγκίμαχα· γ) οι Βούλγαροι παρέδωσαν μόλις επτά περίστροφα και δ) οι Ισραηλίτες παρέδωσαν 1 όπλο τύπου μαρτίνι και 8 περίστροφα.

-- Ο Ιούλιος ήταν ο μήνας που –μετά τη λήξη της σχολικής χρονιάς– απονέμονται στους Σερραίους μαθητές έπαινοι και βραβεία. Αυτό δεν ίσχυε μόνο για τους Έλληνες, αλλά και για τους μαθητές των υπόλοιπων κοινοτήτων της πόλης, όπως της ισραηλιτικής, στους οποίους θα σταθούμε αυτήν τη φορά.

Η γιορτή του ισραηλιτικού σχολείου έγινε στο πρώτο μισό του Ιουλίου –πριν τις 13/26 του μήνα. Ξεκίνησε στις 10 το πρωί (ή 3 τουρκική ώρα) με ομιλία του διευθυντή του σχολείου, Β. Χακίμ, ο οποίος πέρα από τον απολογισμό της χρονιάς και τις παραινέσεις προς τους μαθητές αναφέρθηκε και στα υπόλοιπα σχολεία της ισραηλιτικής Συμμαχίας (Alliance) ανά τον κόσμο. Λόγο στα τουρκικά

εκφώνησε ο Ιάκωβος Εσκενάζι, ενώ αναφορές στη μακρά ιστορία και τις αρετές του ισραηλιτικού λαού, που «δεν παρέκκλινε από το μονοπάτι της προόδου [και] παρότι θύμα του φανατισμού τυράννων υπήρξε πάντα πιστός στις χώρες εισδοχής του», έκανε ο διοικητής Χουσεϊν Τζαχίντ βέης. Στη συνέχεια οι μαθητές (αγόρια και κορίτσια) απήγγειλαν πατριωτικά ποιήματα και μονολόγους, έπαιζαν μικρά θεατρικά σε τρεις γλώσσες (τουρκικά, γαλλικά και εβραϊκά) και τραγούδησαν.

Έλληνες, που έδωσαν το παρόν, ήταν ο πρόξενος της Ελλάδας, ο Ζλάτκος με την ιδιότητα του προξένου της Αυστροουγγαρίας, ο διευθυντής της Τράπεζας της Ανατολής και το ζεύγος Σχοινά με την κόρη τους.

Ωστόσο τα οικονομικά του ισραηλιτικού σχολείου ήταν σε κακή κατάσταση, καθώς παρουσίασε έλλειμμα 40 λιρών έναντι πλεόνασμα 180 λιρών την προηγούμενη χρονιά, ώστε τους επόμενους μήνες οι μαθητές του ετοίμασαν γιορτή με θεατρική παράσταση σε συνεργασία με τον Όμιλο Ορφέα για τη συγκέντρωση χρημάτων.

-- Τον Αύγουστο, πέντε μουσουλμάνοι των Σερρών συνελήφθησαν ως μέλη μυστικού κομιτάτου και στάλθηκαν στην Κωνσταντινούπολη για να δικαστούν από το στρατοδικείο.

-- Στις 19 Αυγούστου/1 Σεπτεμβρίου ο μέχρι τότε μουτεσαρίφης Σερρών, Κιαζήμ βέης, αναχώρησε για την Κωνσταντινούπολη, όπου θ' αναλάμβανε νέα θέση.

-- Τον Σεπτέμβριο τη διεύθυνση της αστικής σχολής Σερρών ανέλαβε ο Θεόδ. Πελοπίδας, πρώην διευθυντής της κεντρικής αστικής σχολής στο Μοναστήρι.

-- Στις 17/30 Σεπτεμβρίου έγινε γνωστή η προσαγωγή του καβάση (θυρωρού) του ελληνικού προξενείου Σερρών στη Θεσσαλονίκη. Ειδικότερα, μόλις κατέβηκε από το τρένο στο σταθμό της Θεσσαλονίκης, ο καβάσης περικυκλώθηκε από φύλακες του Μονοπωλίου των καπνών, οι οποίοι άρχισαν να ψάχνουν τις αποσκευές του για λαθρεμπόριο, αλλά το μόνο επιλήψιμο που βρήκαν ήταν δύο επιστολές του προξενείου, τις οποίες και κατάσχισαν. Στη συνέχεια ο καβάσης οδηγήθηκε στην αστυνομία, απ' όπου αφέθηκε ελεύθερος μόνο μετά την έντονη διαμαρτυρία του γενικού προξένου της Ελλάδας στην πόλη.

-- Στις 21 Σεπτεμβρίου/4 Οκτωβρίου, τηλεγράφημα από τις Σέρρες μετέδιδε ακόμη μία πράξη βαρβαρότητας των αρχών. Τούρκοι χωροφύλακες είχαν αναλάβει να μεταφέρουν από τη Νιγρίτα τον Μιχαήλ Σκεφαλέ, προκειμένου αυτός να παρουσιαστεί στο μουτεσαρίφη, όμως στη διαδρομή—άγνωστο για ποιο λόγο—τον σκότωσαν, παραμόρφωσαν το πτώμα του και το εγκατέλειψαν.

-- Στο πρώτο μισό του Οκτωβρίου απεβίωσε στην κωμόπολη Βαρακλή Τζουμαγιά η Μαρία Ζιώμπη, η οποία κληροδότησε το σπίτι της υπέρ των ελληνικών εκπαιδευτηρίων της πόλης.

-- Την ίδια περίοδο, μια δολοφονία, που προκάλεσε εντύπωση και αποδόθηκε σε πολιτικούς λόγους, ήταν αυτή του Βούλγαρου βοσκού Τόλιου στο σήμερα εγκαταλελειμμένο χωριό Δράνοβο. Το θύμα έφερε στο σώμα του 14 πληγές.

-- Στις 15/28 Οκτωβρίου ο μητροπολίτης Μελενίκου χειροτόνησε ιερέα στην Βαρακλή Τζουμαγιά τον Δ. Πασχαλιά, ο οποίος επί σειρά πολλών ετών είχε δάξει στα σχολεία της κωμόπολης.

-- Στις 20 Οκτωβρίου/2 Νοεμβρίου περιπολία της χωροφυλακής στο τσιφλίκι Κισπέκη κοντά στην πόλη των Σερρών εντόπισε το άγρια δολοφονημένο σώμα άγνωστου άνδρα, ο οποίος έφερε δύο τραύματα από περίστροφο στο κεφάλι, είκοσι δύο μαχαιριές στο σώμα, δύο σφαίρες γκρα στο στήθος, ο δε λαιμός του είχε κοπεί. Κανείς κάτοικος της περιοχής δεν αναγνώρισε τον άνδρα, ώστε εκτιμήθηκε ότι αυτός μάλλον είχε έρθει από μακριά. Από κάποια στοιχεία, ωστόσο, στις αρχές δημιουργήθηκε η πεποίθηση ότι ήταν Έλληνας.

-- Στις 23 Οκτωβρίου/5 Νοεμβρίου, ημέρα Δευτέρα, πραγματοποιήθηκαν τα εγκαίνια του τηλεγραφείου στην κωμόπολη Βαρακλή-Τζουμαγιά.

-- Προς τα τέλη Οκτωβρίου, αθρόες συλλήψεις Βούλγαρων δυναμιτιστών έγιναν στην περιφέρεια Δεμίρ Ισσάρ. Ειδικότερα, σε έρευνα στο σπίτι του κομιτατζή Καραμήτα στο χωριό Μάτνιτσα (σήμερα Μακρυνίτσα) σε μια μεσοτοιχία βρέθηκαν δύο βόμβες, ένα μάνλιχερ και 152 σφαίρες, ένα όπλο συστήματος ρουσβερντάγκα και 10 σφαίρες, μία ξιφολόγη, ένα ξίφος κι ένα περίστροφο.

-- Στις 29 Οκτωβρίου/11 Νοεμβρίου έλαβε χώρα ένα επεισόδιο με πρωταγωνιστή τον καβάση του βουλγαρικού προξενείου των Σερρών, ο οποίος μετέβη στο διοικητήριο φέροντας επιδεικτικά ένα περιστρόφο κι ένα αμφίστομο μαχαίρι. Στις παρατηρήσεις των αστυνομικών ότι αυτό ήταν παράνομο και ότι έπρεπε να τους παραδώσει τα όπλα, ο καβάσης άρχισε να τους βρίζει. Στο τέλος οι αστυνομικοί κατάφεραν να του αποσπάσουν το περιστρόφο και το μαχαίρι διώχνοντας παράλληλα τον καβάση από το διοικητήριο. Στην απορία γιατί δεν τον προσήγαγαν στο τμήμα για να δώσει κάποιες εξηγήσεις, η απάντηση μάλλον είναι ότι... ε, ο άνθρωπος απλά μετέφερε παράνομα όπλα, δεν κουβαλούσε και επιστολές!

-- Την ίδια μέρα ο μουτεσαρίφης Σερρών μετέβη στη Βαρακλή Τζουμαγιά και ζήτησε από τον μουχτάρη της κωμόπολης να του παραδώσει 300 όπλα. Όταν εκείνος του δήλωσε ότι όλα τα όπλα είχαν συλλεγεί από την επιτροπή του αφοπλισμού πριν τέσσερις μήνες, ο μουτεσαρίφης και οι ακόλουθοί του τον έριξαν χάμω και άρχισαν να τον χτυπούν ανηλεώς.

-- Τον Νοέμβριο, νέος πρόξενος της Γαλλίας στις Σέρρες ορίστηκε ο Οβαδίας Αζαρίας.

-- Στις 14/27 Νοεμβρίου στο χωριό Καμαρότι (Καμαρωτό) είχε προγραμματιστεί να τελεστεί ένας γάμος, που έμελλε να εξελιχθεί επεισοδιακά. Οι μελλόνυμφοι ήταν σχισματικοί και κατ' επέκταση στο χωριό συναθροίστηκαν πολλοί ομόδοξοί τους από τα γύρω χωριά, οι οποίοι όμως επέμεναν στην τέλεση του μυστηρίου εντός μιας ελληνικής εκκλησίας. Μάλιστα δωροδότησαν για το σκοπό αυτό τους χωροφύλακες, οι οποίοι και ζήτησαν τα κλειδιά από τον ιερέα του ναού, τον παπά-Ιωακείμ. Καθώς όμως εκείνος είχε το θάρρος ν' αντισταθεί, άρχισαν να τον βρίζουν και να τον ξυλοκοπούν χωρίς να σέβονται τα εβδομήντα χρόνια που κουβαλούσε στην πλάτη του. Και στο τέλος οι χωροφύλακες συνέταξαν ψευδή έκθεση εναντίον του ιερέα, ότι δήθεν εκείνος τους είχε βρίσει και κακοποιήσει, προκαλώντας την έντονη αντίδραση του μητροπολίτη Μελενίκου!

-- Στο *Εμπρός* της 20.11 διαβάζουμε για την περιπέτεια του Έλληνα προκρίτου

Χρήστου Τσαμαΐδα. Ο μουτεσαρίφης των Σερρών τον προσκάλεσε στο διοικητήριο και του ζήτησε να ομολογήσει το μέρος στο οποίο οι Χριστιανοί της περιοχής έκρυβαν τα όπλα τους. Καθώς όμως ο Τσαμαΐδας απάντησε ότι όλα όσα λέγονταν για δήθεν κρυμμένα όπλα ήταν απλά φαντασίες, ο μουτεσαρίφης διέταξε κάποιους στρατιώτες να βγάλουν τα παπούτσια του Έλληνα προκρίτου και να τον ραβδίσουν στα πόδια. Ακριβώς το ίδιο σκηνικό επαναλήφθηκε στη συνέχεια και στο γραφείο του μουδέρη.

-- Στις 25 Νοεμβρίου/8 Δεκεμβρίου τουρκική συμμορία πυροβόλησε τον Θ. Αγγέλου από το Κουμλή (Αμμουδιά), ενώ εκείνος βιάδιζε μαζί με δύο ακόμη άτομα κοντά στο Ορμανλή (Δασοχώρι). Την επόμενη μέρα το θύμα εξέπνευσε.

-- Στα τέλη Νοεμβρίου με αρχές Δεκεμβρίου στην πόλη των Σερρών εμφανίστηκαν κρούσματα χολέρας, τα οποία είχαν μεταφερθεί από τους νεοσύλλεκτους. Το πρώτο κρούσμα εκδηλώθηκε στον στρατώνα του πεζικού, το δεύτερο στο στρατιωτικό νοσοκομείο, ενώ μέχρι τις 10 Δεκεμβρίου είχαν σημειωθεί τουλάχιστον δώδεκα κρούσματα, προκαλώντας μεγάλη ανησυχία στους Σερραίους.

-- Την ίδια περίοδο διενεργήθηκαν αναπληρωματικές εκλογές μετά την παραίτηση του βουλευτή Νασίπ εφέντη. Κέρδισε ο υποψήφιος του νεοτουρκικού κοιτάτου Δερβίς βέης. Συνυποψήφιοί του ήταν ο Αλή βέης από το Νευροκόπι, που ανήκε στην αντιπολίτευση, και οι Βούλγαροι Ιβάν Δίγκωφ και Θεοδ. Πασχάλεφ.

-- Το τελευταίο δίμηνο έγιναν γνωστές δύο ιστορίες που θυμίζουν εκείνη της γυναίκας από το Πετρίτσι, η οποία είχε υποχρεωθεί ν' αλλάξει θρησκεία.

Στη μία περίπτωση, η 11χρονη Στυλιανή Χρήστου φερόταν να είχε απαχθεί και κλειστεί με το ζόρι σε τουρκικό σπίτι των Σερρών, όπου υποχρεώθηκε να δηλώσει ότι ασπαζόταν το Ισλάμ.

Αντίστοιχη ήταν και η δεύτερη ιστορία με πρωταγωνίστρια τη 15χρονη Ευαγγελία, καταγόμενη από χωριό του Πετριτσίου (ή του Μελένικου), η οποία ζούσε κλεισμένη στο σπίτι μουσουλμανικής οικογένειας στις Σέρρες, ώσπου τελικά απάσθησε κι αυτή το Ισλάμ παρά τις έντονες διαμαρτυρίες των συγγενών της. Εκείνοι με τη σειρά τους, επειδή ο μουτεσαρίφης τους εμπόδιζε να επισκεφτούν

τον μητροπολίτη Σερρών, πήγαν στη μητρόπολη Θεσσαλονίκης για να διαμαρτυρηθούν, όμως στη συνέχεια συνελήφθησαν και οδηγήθηκαν στις φυλακές των Σερρών, απ' όπου τελικά αφέθηκαν ελεύθεροι υπό τον όρο να μην προσέρχονταν ξανά σε οποιαδήποτε μητρόπολη.

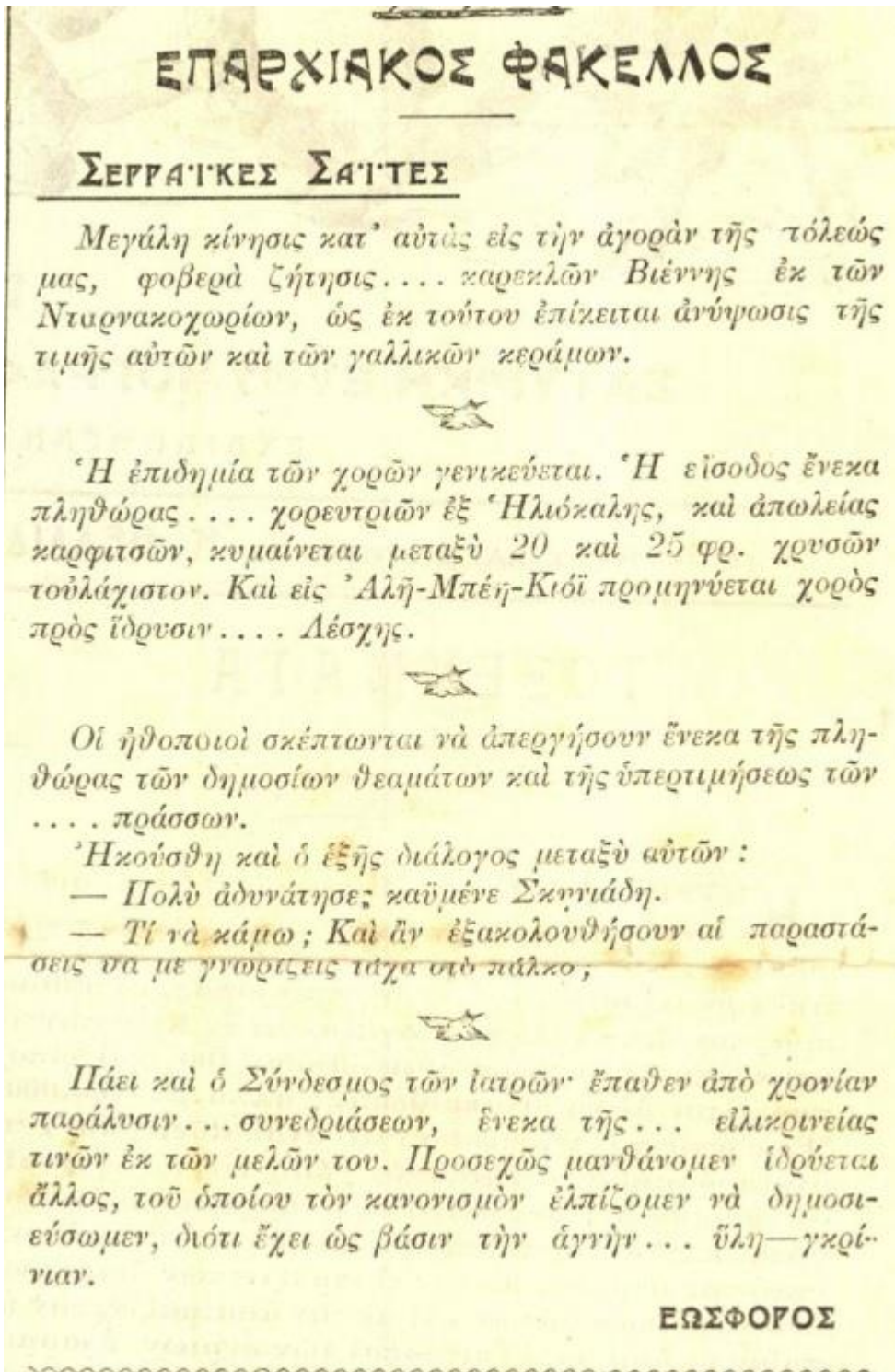
Στα μέσα Δεκεμβρίου σε αθηναϊκές εφημερίδες διαβάζουμε για δύο χωρικούς από την Καμενίκη είχαν μεταβεί στη Θεσσαλονίκη προκειμένου να διαμαρτυρηθούν κατά του μουτεσαρίφη Σερρών, ότι αυτός προσωπικά είχε διατάξει την προσωπική κράτηση ενός κοριτσιού, που ανήκε στην οικογένειά τους, προκειμένου να εξισλαμιστεί. Όταν όμως επέστρεψαν στις Σέρρες, φυλακίστηκαν, ξυλοκοπήθηκαν και μπήκαν σε απομόνωση· αφέθηκαν ελεύθεροι ύστερα από δυο μέρες, αφού πρώτα απειλήθηκαν ότι θα τιμωρούνταν παραδειγματικά αν στο μέλλον προσέρχονταν στη Μητρόπολη Σερρών.

Τα περιστατικά ταιριάζουν περισσότερο με την περίπτωση της 15χρονης Ευαγγελίας, από την άλλη όμως δύσκολο να φανταστούμε ότι οι συγγενείς του άλλου κοριτσιού είχαν μείνει με σταυρωμένα τα χέρια –εκτός κι αν οι δύο ιστορίες ήταν στην πραγματικότητα η μία και αυτή. Το θέμα είναι ότι στη συνέχεια (στις 12/25 Δεκεμβρίου) οι αρχές συνέλαβαν τον γραμματέα της Μητρόπολης, Τέγο, με την κατηγορία ότι αυτός είχε δώσει στους δύο χωρικούς τα οδοιπορικά για να μεταβούν στη Θεσσαλονίκη και ότι γνώριζε ποιος είχε συντάξει στην αγγλική γλώσσα την αναφορά τους, που προοριζόταν για το εκεί αγγλικό προξενείο. Οι ανακρίσεις επεκτάθηκαν και στον μικρό υπηρέτη της μητρόπολης, όπως και στον πρωτοσύγκελο των Σερρών, ενώ θύματα της επιθετικότητας των αρχών έπεσαν και δύο άσχετοι χωρικοί, οι οποίοι κατά την έξοδό τους από τη Μητρόπολη Σερρών συνελήφθησαν και στη συνέχεια ανακρίθηκαν καλούμενοι ν' απαντήσουν για ποιο λόγο είχαν βρεθεί εκεί!

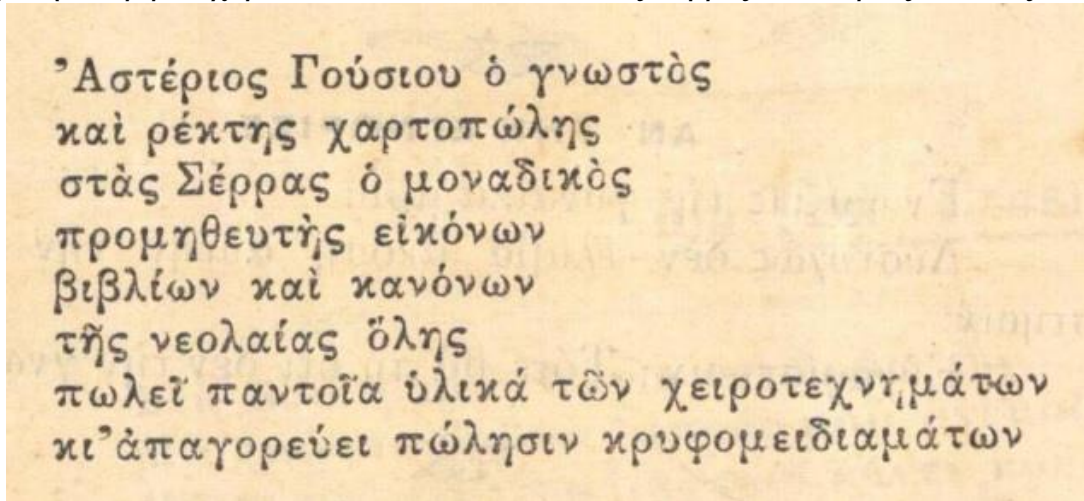
Εν τω μεταξύ τον Νοέμβριο του 1910 εφημερίδα της ισραηλιτικής κοινότητας Νέας Υόρκης έκανε λόγο και για μια νεαρή Ισραηλίτισσα των Σερρών, ονόματι Σάρα Λεβή, η οποία επίσης είχε απομακρυνθεί βίβια από το σπίτι της, προκειμένου ν' ασπαστεί τη μουσουλμανική θρησκεία.

ΣΕΡΡΑΪΚΗ ΣΑΤΙΡΑ

Το 1910 συναντούμε έναν ενδιαφέροντα νεωτερισμό μέσω της σατιρικής εφημερίδας *Βέλος*, που εξέδιδε στη Θεσσαλονίκη ο Κωνσταντίνος Βελλίδης. Στο φύλλο της 17ης Ιανουαρίου δημοσιεύτηκε για μία και μοναδική φορά μια πρωτότυπη, σατιρική ανταπόκριση από την πόλη των Σερρών. Απολαύστε την!

Την ίδια περίοδο, στο *Βέλος* συναντούμε και μια χαριτωμένη έμμετρη διαφήμιση του βιβλιοχαρτοπωλείου, που διέθετε στις Σέρρες ο Αστέριος Γούσιος.

ΕΝΑ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ ΜΕ ΑΡΩΜΑ ΣΕΡΡΩΝ

Όμως τον Ιανουάριο του 1910, η ίδια εφημερίδα επιφύλασσε ακόμη μια ενδιαφέρουσα σερραϊκή έκπληξη αναδημοσιεύοντας σε δύο φύλλα –χωρίς δυστυχώς να την ολοκληρώσει– τη μονόπρακτη θεατρική κωμωδία, που πιθανότατα ουδέποτε παίχτηκε στο σανίδι, με τίτλο «Η ευπαίδευτος σύζυγος» ενός συγγραφέα, ο οποίος υπέγραφε με το ψευδώνυμο ΑΒΒΑΚΟΥΜ.

Όπως διευκρινιζόταν, η σκηνή ήταν «*σύγχρονος εν Σέρραις*» και τα πρόσωπα της ιστορίας ήταν τρία: ο 30χρονος διδάκτορας νομικής Περικλής Μπαστούνης, η 22χρονη σύζυγός του Ξανθίππη και η υπηρέτριά τους, Μέλπω.

Από τα αποσπάσματα που δημοσιεύτηκαν, καταλαβαίνουμε ότι η ιστορία περιστρεφόταν γύρω από τη δύσκολη συμβίωση του νεαρού δικηγόρου με τη μορφωμένη σύζυγό του, η οποία μιλούσε συνεχώς την καθαρεύουσα –στοιχείο αρκετό για να γίνει αντιπαθής. Δεν ξέρουμε το τέλος της ιστορίας, αλλά μάλλον δύσκολα θα ξέφευγε ο συγγραφέας από τα σεξιστικά στερεότυπα της εποχής του. Αντιγράφω ενδεικτικά τον μονόλογο του Περικλή στη δεύτερη σκηνή του έργου:

«- Τι τα θέλετε!... Ποτέ δεν πρέπει κανείς να πανδρεύεται μια γυναίκα (τονίζει τις λέξεις) πε-πε-δευ-με-νην! Δεν θέλω να ισχυρισθώ ότι τούτο μόνον κάμνει δυστυχή ένα σύζυγον, αλλ' οπωσδήποτε συντελεί πολύ... Όταν προ εξ μηνών μου κατέβη να κολλήσω εις τον ατελή αξιότιμον κύριον εμαυτόν μου και το έτερον

ήμισύ του, εζήτησα εις γάμου κοινωνίαν την δεσποινίδα Ξανθίππην Μακαρονίδου, περί της οποίας μου είχαν ειπή ότι είναι τελειόφοιτος του Αρσακείου, ότι έλαβε το πρώτον άριστα, ότι ο κ. Μιστριώτης δεν εύρισκε καταλλήλους μέσους μέλλοντας διά να εκφράση τας αρίστας περί του μέλλοντος της αξιοτίμου νυν συμβίας μου ελπίδας. Δικηγόρος εγώ, απλούς δικηγόρος εν Σέρραις χωρίς τουρκικά, εις τα πνευματικά μάλλον δικαστήρια εξασκών το επάγγελμα, εκολακεύθην να πάρω σύζυγον τόσω μορφωμένην, διά την οποίαν η Νέα Αλήθεια ημπορούσε δικαίως αυτήν την φοράν να γράψη «Εν στενώ οικογενειακώ κύκλω ετελέσθησαν οι γάμοι (μετά στόμφου) του εγκρίτου εν Σέρραις δικηγόρου κ. Π. Μπασιούνη μετά της ευπαιδευτού Αρσακειάδος δεσποινίδος Ξανθίππης Μακαρονίδου...». Σύζυγος ευπαιδευτος!... Αφού εγώ—διελογίσθην— κάμνω εις τρεις σειράς εκάστου δικογράφου τουλάχιστον πέντε ανορθογραφίας, ας πάρω γυναίκα που να ημπορή να τας διορθώση! Ενόμιζα ότι η ευτυχία θα με περιέμενε με ανοικτάς αγκάλας. Αλλά, φευ! αντί γυναικός ενηγκαλίσθην το ζωντανόν Λεξικόν του... (Εισέρχεται η Ξανθίππη)».

ΣΕΡΡΑΪΚΕΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

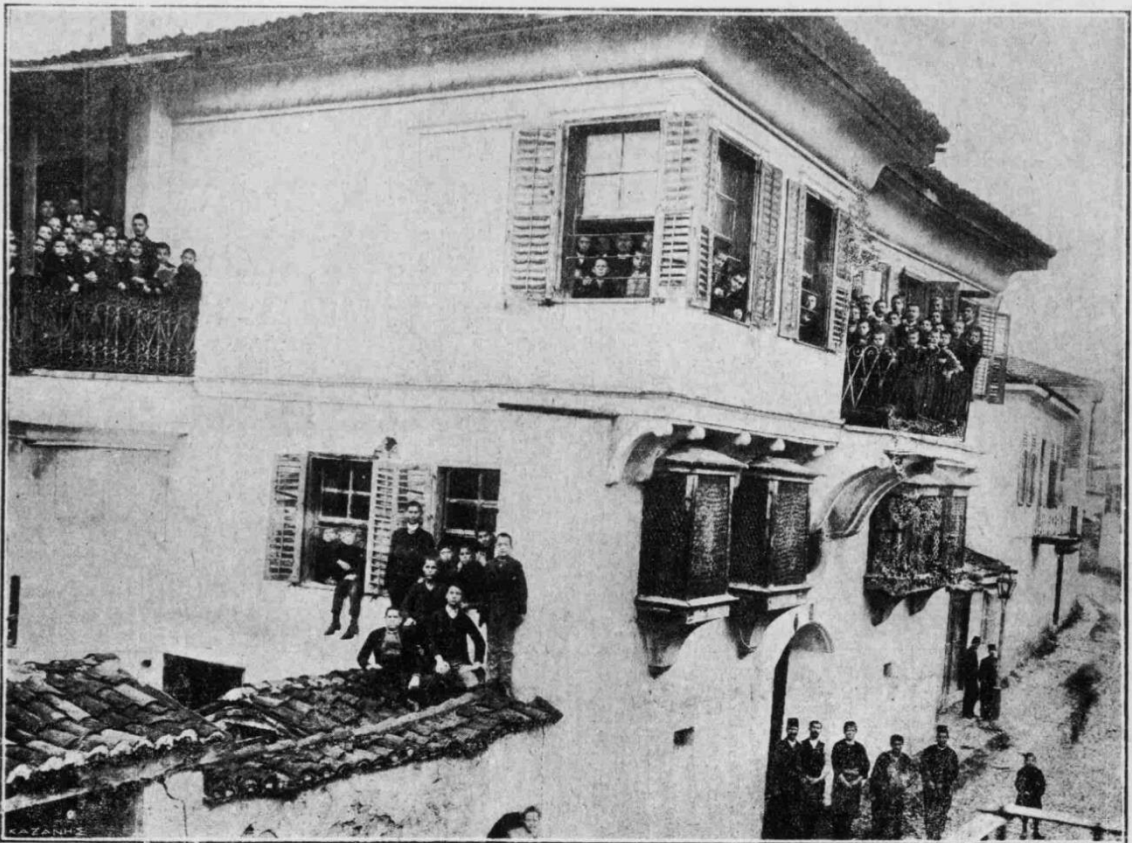
εφημερίδα Η ΑΛΗΘΕΙΑ, 06.06.1910

ΣΕΡΡΑΙ.— Όμιλος Σερραίων μετά του Ιερέως Ξεσοθεν της Ιστορικής Έκκλησίας της συνοικίας «Καρυδιάκη», όπου έπεσαν άνδρείως μαχόμενος κατά των Τούρκων ο Μητρούσης και συναλήθηθ ό άπαιχτον ιαθείς Παναγιώτης.

ΟΙ ΣΕΡΡΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΕΡΡΑΙΟΙ ΤΟ 1910

εφημερίδα Η ΑΛΗΘΕΙΑ, 18.07.1910

ΑΙ ΣΕΡΡΑΙ.—Τὸ οἶκμα καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ ἑλληνικοῦ οἰκοτροφείου. Οἱ ἐν Σέρραις ὁμογενεῖς συνεκρότησαν πρὸ ἡμερῶν ἐπιβλητικώτατον συλλαλητήριον κατὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου περὶ ἐκκλησιῶν.

εφημερίδα Η ΑΛΗΘΕΙΑ, 12.09.1910

Ἄποψις τῶν Σερρῶν, ὅπου ἡ Τουρκία ἄρνεῖται τὴν ἀναγνώριση τὸν πρόξενόν μας Στελλάκη

1911

-- Τον Ιανουάριο του 1911 καταγράφηκε μια σειρά από εμπρησμούς σε αποθήκες ομογενών σε διάφορα χωριά της Μακεδονίας. Στο χωριό Χούμκος (Χουμνικό) καταστράφηκαν από πυρκαγιά 150.000 οκάδες άχυρο και 500 δέματα χόρτου, ενώ εξολοκλήρου καταστράφηκε και η αποθήκη καπνού του Χατζηαγγέλου στο Ροδολίβος.

-- Τον ίδιο μήνα, κοντά στο χωριό Καρατζάκιοϊ (σήμερα Μονοκκλησιά) δολοφονήθηκε από αγνώστους ο μαίρ της περιφέρειας Κορυτσάς, ονόματι Σαλήχ.

-- Στα τέλη Ιανουαρίου ο λοχαγός της χωροφυλακής στο Δεμίρ Ισσάρ μετέβη στο χωριό Κιουπρή (Γεφυρούδι) επικεφαλής αποσπάσματος, αποτελούμενου από 15 χωροφύλακες. Εκεί, αφού πρώτα έσπασαν τα παράθυρα και παραβίασαν τις πόρτες της εκκλησίας και του σχολείου της ελληνορθόδοξης κοινότητας, τα παρέδωσαν στους Βούλγαρους σεντραλιστές. Την επόμενη μέρα, γιορτή των Τριών Ιεραρχών, οι τελευταίοι προσκάλεσαν στο Κιουπρή τον Βούλγαρο αρχιμανδρίτη του Δεμίρ Ισσάρ και εκείνος τέλεσε τη θεία λειτουργία στον παράνομα καταληφθέντα ναό.

-- Τον Φεβρουάριο, ο μουδίρης της κωμόπολης Βαρακλή-Τζουμαγιά αποπειράθηκε να δωροδοκήσει τον Δημήτριο Νούση Ρότσκα, υποσχόμενος σ' αυτόν μηνιαία αμοιβή 10 λιρών με τον όρο ο Ρότσκας να ίδρυε χωριστή εθνική κοινότητα διαιρώντας κατ' αυτόν τον τρόπο την ελληνική.

-- Τον ίδιο μήνα στο Ερνικόϊ (σήμερα Ποντισμένο) τραυματίστηκε από μέλη τουρκικής συμμορίας ο παντοπώλης Μήτας Πένα, καταγόμενος από τη Ράμνα.

-- Στις 18 ή 19 Μαρτίου (π.η.) κοντά στο χωριό Οσμάν Καμήλα (σήμερα Κάτω Καμήλα) δολοφονήθηκε από Τούρκους ο Γρηγόριος Γκογκολάκης, αδελφός του καπετάν Μητρούση. Το πτώμα του έφερε τραύματα από τσεκούρι, ενώ το ακόμη φρικιαστικότερο ήταν το ότι το κεφάλι του, αποκομμένο από το υπόλοιπο σώμα, δεν εντοπίστηκε, όπως δεν εντοπίστηκαν και οι δράστες του εγκλήματος.

Δεν ήταν ένα μεμονωμένο γεγονός, καθώς όλο το διαμέρισμα των Σερρών βρισκόταν στο έλεος της τρομοκρατίας διαφόρων τουρκικών συμμοριών. Μάλιστα, στις 15.05 η εφημερίδα της Κωνσταντινούπολης *Πολιτική Επιθεώρησης* μετέφερε μια δραματική εικόνα από την πεδιάδα των Σερρών μέχρι τη Νιγρίτα, όπως και από τον καζά της Ζίχνης, με τους ομογενείς πληθυσμούς «*τρομοκρατούμενους, πιεζομένους, πολλαχώς ζημιουμένους, έτι δε και αγρίως δολοφονημένους παρά των μειωμένων οργάνων του Νεοτουρκικού Κομητάτου*».

Η εφημερίδα –κάτι που θα το πλήρωνε στη συνέχεια– ασκούσε ευθύτατη και δριμύτατη επίθεση στους Νεότουρκους, οι οποίοι με πρόσχημα το Σύνταγμα αποσκοπούσαν στον βίαιο εκτουρκισμό των χριστιανικών πληθυσμών. Το δημοσίευμα ανέφερε και συγκεκριμένα παραδείγματα βιαιοπραγιών:

α) Έξω από το χωριό Μέργιανη (σήμερα Λυγαριά) είχε δεχτεί έξι πυροβολισμούς ο Γ. Γκούρμης ή Γεώργιος Κεχαγιάς, ο οποίος τελικά γλύτωσε, επειδή οι σφαίρες είχαν πετύχει το άλογό του.

β) Ένας χωροφύλακας, μπροστά στα μάτια του οποίου και με την ανοχή του είχε δολοφονηθεί κάποιος Σκεφαλές, προβιβάστηκε και ανοιχτά συναναστρεφόταν με τους Τούρκους συμμορίτες στην περιοχή της Νιγρίτας.

γ) Στην Αλιστράτη πρόσφατα είχε ληστευτεί το κατάστημα του ομογενή Ματραπάζη και οι ζημιές ξεπέρασαν τις 60 λίρες. Την επόμενη ακριβώς ημέρα εμφανίστηκαν συμμορίτες να συνεννοούνται με τους χωροφύλακες, οι οποίοι, για να ρίξουν στάχτη στα μάτια, συνέλαβαν ως υπόπτους δύο ομογενείς, τους οποίους ξυλοκόπησαν για να «ομολογήσουν» τη ληστεία.

δ) Στρατιωτικό απόσπασμα από τις Σέρρες κατευθύνθηκε στη Νιγρίτα με σκοπό την καταδίωξη «γκιαούρηδων».

-- Τον Μάρτιο ο γιατρός Αναστάσιος Χρυσάφης συνελήφθη με την κατηγορία ότι ήταν πρόεδρος ελληνικού κομιτάτου. Αφορμή είχε αποτελέσει η επίσκεψη του Χρυσάφη στην Αθήνα μαζί με τη σύζυγό του, προκειμένου η τελευταία να υποβαλλόταν σε χειρουργική θεραπεία –αν και τελικά η εγχείρηση δεν έγινε, επειδή κρίθηκε ως ανωφελής. Για τις τουρκικές αρχές ωστόσο και μόνο το ταξίδι

αποτελούσε ικανή απόδειξη ενοχής του γιατρού, τον οποίο και κράτησαν στη φυλακή για δύο ημέρες μέχρι να πειστούν για την αθωότητά του.

-- Κάτι αντίστοιχο συνέβη και μετά την επίσκεψη στην Αθήνα του Βασιλείου Χατζηπανταζή από τη Θεσσαλονίκη. Η διαφορά στη συγκεκριμένη περίπτωση ήταν ότι πέραν του Χατζηπανταζή συνελήφθησαν και φυλακίστηκαν και όλοι οι συγγενείς του στα χωριά Πρόσνικ (Σκοτούσσα) και Μελενικίτσι.

-- Ορισμένα ακόμη περιστατικά, που χρονικά τοποθετούνται στις πολύ τελευταίες μέρες του Μαΐου με αρχές Ιουνίου (π.η.):

α) Μέσα στην πόλη των Σερρών ο αρχηγός της χωροφυλακής, Εδίπ βέης, αυτοπροσώπως έδειρε τον Νικόλαο Σταυρινό από το Βεζνίκο (Άγιο Πνεύμα) για θέμα υπαγόμενο στη δικαιοδοσία των δικαστηρίων.

β) Χωροφύλακες έδειραν ανηλεώς τον Κωνσταντίνο Μανούση από το Σαρμουσακλή (Πεντάπολη) ενώ τον μετήγαγαν στις Σέρρες.

γ) Στις 25 Μαΐου/7 Ιουνίου ο Γεώργιος Στοϊμένος από την Αλιστράτη συνελήφθη, ξυλοκοπήθηκε και φυλακίστηκε πρώτα στη Ζηλιάχοβα και κατόπιν στις Σέρρες, πιεζόμενος να καταδώσει τη συμμορία του Δούκα, την οποία υποτίθεται ότι έκρυβε.

Όταν μετά από κάποιες μέρες αποφυλακίστηκε, οι αρχές τον συνέλαβαν και τον φυλάκισαν εκ νέου στις φυλακές της Ζηλιάχοβας, ύστερα από την καταγγελία –κι αυτή προϊόν βασανιστηρίων– κάποιου Θεόδωρου ότι ο Στοϊμένος διατελούσε πράκτορας ελληνικής Εθνικής Εταιρίας, στην οποία αυτός ο Θεόδωρος ισχυριζόταν ότι ήταν ταχυδρόμος και μετέφερε εμπιστευτικές επιστολές. Τι κι αν ο άνθρωπος διαμαρτυρόταν ότι η κατάθεσή του ήταν προϊόν βασανιστηρίων, ο χιλιάρχος του απάντησε απαξιωτικά: «Τώρα πήγαινε στον Δεσπότη σου και όπου αλλού θέλεις να με καταγγείλεις και πάλι».

-- Νωρίτερα, στις 23 και 24 Μαΐου (π.η.) κάτι αντίστοιχο είχε διαδραματιστεί στο γειτονικό χωριό Εγρί δερέ. Ο καϊμακάμης Ζίχνης και ο εκατόνταρχος της χωροφυλακής είχαν συλλάβει και μεταφέρει στις φυλακές της Ζηλιάχοβας τον Ιωάννη Γεωργίου, τον γιό του Κωνσταντίνο, τον Αθανάσιο Δημητρίου, όπως και

τους Ζακχαίο και Μαρίνο Δαβίδ. Ύστερα από βασανιστήρια οι συλληφθέντες αναγκάστηκαν να ομολογήσουν καθ' υπαγόρευση –χωρίς η ομολογία αυτή ν' ανταποκρινόταν στην αλήθεια– ότι δήθεν η συμμορία του Δούκα βρισκόταν στο χωριό τους και την έκρυβαν οι πρόκριτοι Κωνσταντίνος Βοζίκης, Γεώργιος Κομβόκης και Γεώργιος Αστερίου.

-- Όμως οι αρχές εναντιώνονταν σε οποιονδήποτε τολμούσε να διαμαρτυρηθεί ανεξαρτήτως καταγωγής. Ένας μωαμεθανός χωρικός, θεωρώντας ότι μια διοικητική απόφαση τον αδικούσε, προσέλαβε κάποιον Τούρκο δικηγόρο και μαζί πήγαν στο γραφείο του μουτεσαρίφη για να υποβάλουν επίσημα παράπονα. Εκείνος όμως τους πέταξε έξω φωνάζοντας: «Το γραφείο μου δεν είναι δικαστήριο για να παρίστανται δικηγόροι».

Ο δικηγορικός σύλλογος των Σερρών, μόλις ενημερώθηκε για το περιστατικό, αποφάσισε ομόφωνα να καταγγείλει τον μουτεσαρίφη, αλλά κι αυτός δεν έμεινε με σταυρωμένα τα χέρια, καθώς διέταξε τον εισαγγελέα να κλείσει το σύλλογο, γιατί –ξαφνικά θυμήθηκε ότι– λειτουργούσε χωρίς άδεια. Στο μεταξύ ο σύλλογος ανέθεσε στον δικηγόρο Χαφούζ Μουσταφά Νουρή την εκπροσώπηση των συμφερόντων του.

Και φτάνουμε στις 10/23 Ιουνίου 1911, μεσημέρι Παρασκευής. Ο Χαφούζ Μουσταφά Νουρή καθόταν σ' ένα από τα καφενεία της τότε πλατείας Ελευθερίας, τα οποία συνολικά είχαν πάνω από 500 θαμώνες εκείνη την ώρα. Παραδίπλα καθόταν ο Τσερκέζ Αχμέτ εφένδης, ο οποίος σηκώθηκε από την καρέκλα του, πλησίασε τον δικηγόρο και του ζήτησε να τον ακολουθήσει, όπως κι έγινε.

Φτάνοντας στη γέφυρα, ο Αχμέτ άρχισε να βρίζει τον δικηγόρο για τη στάση του απέναντι στο μουτεσαρίφη και να τον απειλεί. Όμως δεν έμεινε μόνο στις απειλές, καθώς σε μια στιγμή έριξε τον Χαβούζ εφέντη κάτω από τη γέφυρα, για να ξαναγυρίσει ήσυχα-ήσυχα στο τραπέζι του, χωρίς κανένας από τους παρευρισκόμενους αστυνομικούς να κουνηθεί καν από τη θέση του. Δυο μέρες μετά, ο Χαβούζ Μουσταφά Νουρή αναχώρησε για την Κωνσταντινούπολη, προκειμένου να καταγγείλει με τον πλέον επίσημο τρόπο τα γεγονότα.

-- Την ίδια περίοδο ένα ακόμη κρούσμα αυθαιρεσίας, αυτήν τη φορά σε βάρος Ελλήνων, καταγράφηκε στο Αηδονοχώρι. Ο Δημήτριος Ιωάννου Γκαδής, βοσκός, δεν είχε συμμορφωθεί με την απαγορευτική διάταξη του Τουρκαλβανού αγροφύλακα του χωριού και ο τελευταίος έκρινε σωστό να τον σκοτώσει! Οι χωροφύλακες αναζήτησαν τον δολοφόνο, επειδή όμως εκείνος στο μεταξύ το είχε σκάσει, θεώρησαν πρόπον να συλλάβουν τους προκρίτους Γεώργιος Μερτζιάνη, Πολυχρόνη Βασιλείου και Ιωάννη Παναγιώτου κατηγορώντας τους ότι εκείνοι είχαν εξαφανίσει τον αγροφύλακα, για να τον εκδικηθούν! Αργότερα, ενώ βρίσκονταν καθ' οδόν (μάλλον για τις Σέρρες) τους άφησαν ελεύθερους, αφού όμως πρώτα τους είχαν γεμίσει μώλωπες με τα όπλα τους!

-- Στις 16/29 Ιουνίου το ποινικό δικαστήριο των Σερρών έπαυσε από τις θέσεις τους και καταδίκασε σε εικοσαήμερη φυλάκιση τέσσερις κατοίκους του χωριού Πόρνα (σήμερα Γάζωρος): τον μουχτάρη Κωνσταντίνο Σταύρου, τους αζάδες Γεώργιο Αλεξίου και Άξιο Αθανασίου, καθώς και τον κλητήρα Γεώργιο Γκαλέκη, επειδή είχαν αρνηθεί στα όργανα άγνωστης αρχής να πραγματοποιήσουν παράνομο έρανο κατά το πανηγύρι του χωριού υπέρ ενός μυστικού σκοπού!

-- Από τις 4 έως τις 7 Ιουλίου (π.η.) πραγματοποιήθηκε μεγάλη εμποροπανήγυρη στην Κάτω Τζουμαγιά, η οποία για πρώτη φορά τα τελευταία τουλάχιστον 20 χρόνια φιλοξένησε τόσους πολλούς εμπόρους ταυτόχρονα¹.

-- Στις 4/17 Ιουλίου κοντά στο τσιφλίκι Βερτζιανή (Ψυχικό) βρέθηκε δολοφονημένος από αγνώστους, μάλλον όμως από μέλη κάποιας τουρκικής συμμορίας, ο Απόστολος Πιρενής από το Σουμπάσκιϊ (Νέο Σούλι).

-- Την ίδια μέρα έγινε γνωστό ότι το Στρατοδικείο Κωνσταντινουπόλεως καταζητούσε τον Οθωμανό βουλευτή Σερρών Δερβίς βέη ως ηθικό αυτουργό της δολοφονίας του δημοσιογράφου Ζεκή βέη, στην οποία εμπλέκονταν πολλά μέλη του νεοτουρκικού κοιμιτάτου. Ένας από τους αδερφούς του βουλευτή, ο Ναζήμ βέης, ήταν μεταξύ των κατηγορουμένων για τη δολοφονία.

¹ Από το 1911 η κωμόπολη Βαρακλή (ή Μπαϊρακλή) Τζουμαγιά συναντάται πλέον στα δημοσιεύματα των εφημερίδων με την ονομασία Κάτω Τζουμαγιά και έτσι θα αναφέρεται στο εξής.

Νωρίτερα μέσα στη χρονιά, ο βουλευτής είχε πρωταγωνιστήσει σ' ένα θλιβερό συμβάν μέσα στην οθωμανική Βουλή. Συγκεκριμένα, στη συνεδρίαση της 21 Φεβρουαρίου/6 Μαρτίου σηκώθηκε από το έδρανό του και χαστούκισε τον βουλευτή Βερατίου Κεμάλη βέη, επειδή εκείνος είχε τολμήσει να κατηγορήσει την κυβέρνηση ότι είχε δωροδοκηθεί από την εταιρία του σιδηροδρόμου Βαγδάτης!

Σ' ότι αφορά τη δολοφονία του Τούρκου δημοσιογράφου, μέσα στη χρονιά διεξήχθη στην Κωνσταντινούπολη η δίκη των κατηγορουμένων, στην οποία κατατέθηκαν αρκετά στοιχεία σχετικά με τη δράση του νεοτουρκικού κομιτάτου των Σερρών, ενώ μεταξύ των μαρτύρων κατέθεσαν και οι Σερραίοι δικηγόροι Ετέμ βέης και Χρ. Καραγκιόζης.

-- Στις 13/26 Ιουλίου απελάθηκαν (με ιταλικό ατιμόπλοιο από τη Θεσσαλονίκη) στην Ελλάδα τρεις Έλληνες, οι οποίοι τις προηγούμενες ημέρες είχαν συλληφθεί στις Σέρρες. Αυτοί ήταν: ο Βασίλειος Καρατζάς, στην κατοχή του οποίου είχε βρεθεί πατριωτικό ποίημα· ο Γεώργιος Χριστοδούλου Βόμβας Ψάλτης, ως κάτοχος δύο διαβατηρίων (προφανώς με τα δύο αυτά ονόματα)· ο Κωνσταντίνος Σταμπουλής, κάτοικος Καβάλας, ο οποίος είχε συλληφθεί στη Χοροβίστα, όπου είχε μεταβεί για κτηματικές υποθέσεις, χωρίς να του έχει απαγγελθεί επίσημη κατηγορία και παρότι οι αρχές τον διαβεβαίωναν ότι θα τον έστελναν στην οικογένειά του στην πόλη της Καβάλας.

-- Στις 25.07 η νεοϊδρυθείσα εφημερίδα *Μακεδονία* του Κωνσταντίνου Βελλίδη έγραφε για τη δολοφονία ενός οπαδού του Σαντάνσκι, ονόματι Στογιάν, στο Κίρτσοβο (σήμερα Καρυδοχώρι) από αγνώστους.

-- Στο δεύτερο μισό του Ιουλίου ήταν διάχυτη η αίσθηση της αυτοδικίας από τη μεριά χωρικών της περιφέρειας Σερρών, οι οποίοι αισθάνονταν απροστάτευτοι από τις τουρκικές αρχές. Στο συμπέρασμα αυτό συνηγορούσαν διάφορες ενέργειες, όπως π.χ. ο εμπρησμός στις σιταποθήκες του Αδά-Τσιφλίκ, ιδιοκτησίας του Κεφκέπ βέη, από επίμορτους χωρικούς ή ο εντοπισμός σειράς πτωμάτων δολοφονημένων χωροφυλάκων σε χωριά όπως το Γενή-Τσιφλίκ, το Χριστός, το Σάβιακο και το Νευροκόπι.

Για την αθηναϊκή εφημερίδα *Πατρίς* οι ενέργειες αυτές ήταν δικαιολογημένες: «Οι χωροφύλακες, οι ευρεθέντες κρεμασμένοι εις την περιφέρειαν Σερρών διά τα όργανα, τα οποία εξετάλουν εις βάρος των Χριστιανών, είνε το προοίμιον ίσως τις οίδε ποίας εγκυμονουμένης ταραχής εις την Μακεδονίαν. Έφθασαν εις το απροχώρητον πλέον αι πιέσεις των Τούρκων υπαλλήλων κατά πάντων των Χριστιανών υπηκόων, των ανηκόων εις τας ξένας εθνότητας, και τα αντίποινα ήρχισαν.

Βεβαίως ουδείς θα ενεθάρρυνε τους Χριστιανούς εις την βίαν απέναντι της βίας. Αλλ' η εξέλιξις του καθεστώτος αυτού της αναρχίας δεν είνε δυνατόν να είνε αλλοία. Οι Χριστιανοί φονεύουν τους χωροφύλακας πλέον, όπως θα εφόνευον ληστές. Ευρίσκονται εν εσχάτη αμύνη».

-- Υπήρχαν βέβαια και περιπτώσεις ξεκαθαρίσματος λογαριασμών στο εσωτερικό του νεοτουρκικού κομιτάτου, όπως για παράδειγμα η δολοφονία Τούρκου αξιωματικού εντός της στρατιωτικής λέσχης Σερρών, όπως έγινε γνωστή στις 22 Ιουλίου/4 Αυγούστου.

-- Ένα μεγάλο πρόβλημα που έκανε την εμφάνισή του (και) στην περιοχή των Σερρών ήταν η χολέρα. Στις 2/15 Αυγούστου ένας επιβάτης του τρένου εμφάνισε τα σχετικά συμπτώματα μεταξύ Σερρών και Χατζή Βεϊλίκ κατευθυνόμενος προς Θεσσαλονίκη.

-- Λίγες μέρες μετά τον δεκαπενταύγουστο αφίχθηκε στην πόλη των Σερρών ο Έλληνας υψίφωνος Λεωνίδα Φωτίου για να δώσει δύο παραστάσεις, η μία εκ των οποίων ήταν ευεργετική υπέρ του συσσιτίου.

-- Στις 21.08 η *Μακεδονία* περιέγραφε ακόμη ένα περιστατικό αυθαιρεσίας αξιωματούχων. Δύο χωροφύλακες από το Σαρμουσακλή μετέβησαν στο γειτονικό Βεζνίκο και από τον μουχτάρη του χωριού, Χρήστο Τσιολάκη, ζήτησαν να τους παραδώσει τους χωρικούς Κ. Κεφαλά και Γεώργιο Ζαμπάκη. Ο μουχτάρης συμμορφώθηκε εν μέρει με την εντολή, παρέδωσε τον πρώτο, αλλά αγνοούσε πού βρισκόταν ο δεύτερος. Αυτό ήταν αρκετό για να εξαγριωθούν οι χωροφύλακες, οι οποίοι μόνο χάρη στην παρέμβαση των κατοίκων του χωριού δεν επιτέθηκαν σωματικά στον Τσιολάκη. Δεν έμειναν όμως και άπραγοι, αλλά την επόμενη

μέρα επέστρεψαν στο Βεζνικό, συνέλαβαν τον μουχτάρη και τον μετέφεραν σιδηροδέσμιο στις Σέρρες.

-- Την ίδια μέρα και στην ίδια εφημερίδα δημοσιεύτηκε επιστολή από το Δεμίρ Ισσάρ με ημερομηνία 19 Αυγούστου, που μετέφερε την απογοήτευση μεταξύ των ομογενών πληθυσμών για τα εκτεταμένα φαινόμενα ανομίας σε βάρος τους:

«Λίαν ανησυχητικά συμπτώματα παρουσιάζει η εν Τζουμογιά και ανά την περιφέρειαν αυτής έκρυθμος πολιτική κατάσταση και εν άκρα αδημονία συγκρατεί τον χριστιανικόν αυτής πληθυσμόν η εν αμφιβόλω θέσει διατελούσα ασφάλεια της ζωής αυτού υπονομευομένης υπό σπείρας δολοφόνων επί τη βάσει μεμελετημένου και υποδεδειγμένου προγράμματος δράσης. Έναυλα εισέτι ηχούσι ανά τα ώτα ημών τα προ τριετίας κατά τας πρώτας μακαρίας ημέρας της ανακηρύξεως του συντάγματος εκκωφαντικά: «γιασασούν Τουρκ κομιταλάρ», «γιασασούν καρντασλαρημήζ Ρουμ κομιταλάρ», «γιασασούν χεμισριλεριμίζ Μπουλγάρ κομιταλάρ» και αι συμπαρομαρτούσαι τούτοι θερμαί και αδελφικοί περιπτώξεις και ασπασμοί των προμάχων του συντάγματος Τούρκων αξιωματικών μετά των Ελλήνων και Βουλγάρων ανταρτών. Και όμως νυξ ην πάντα εκείνα και όναρ, ίνα κατά Χρυσόστομον είπω, και ημέρας γενομένης ηφρονίσθη.

Καθόσον σήμερον δυστυχώς, προ όντως αλλοίων γεγονότων παριστάμεθα. Παριστάμεθα, ως μη ώφειλε, προ συστηματικής καταδιώξεως και ενόπιον προηγήματος ολεθρίου, της εξοντώσεως των επί απολυταρχίας Χριστιανών προμάχων της ελευθερίας.

Δεν παρήλθε 15ημερία αφ' ης απόπειρα δολοφονίας εγένετο εν καιρώ νυκτός κατά του εξ Ερνικιοί Ορθοδόξου αθιγγάνου Πέτρου και ετέρα σπετολμήθη εν μέση αγορά της Τζουμογιάς περί την πρωίαν της σήμερον απόπειρα δολοφονίας διά πυροβόλου κατά του επί απολυταρχίας αντάρτου αλλ' από της ανακηρύξεως του Συντάγματος το έντιμον του μαγείρου βιοποριστικόν επάγγελμα μετερχομένου Αθανασίου κηπουρού. Ουδέν διδόμενον έχομεν να υποπτευώμεθα και εν αμφοτέροις ταις αποπείραις τούτοις επίθεσιν από μέρους των χριστιανών. Καθόσον πλην άλλων λίαν πειστικών λόγων παραθέτομεν και τον σπουδαιότερον πάντων, ότι διά του πλέον αστηροτέρου

τρόπου εγένετο προ έτους ο ιστορικός αποβάς αφοπλισμός των χριστιανών της Τζουμαγιάς και της περιφέρειάς αυτής, ούπερ τρανοτάτη απόδειξις τυγχάνει και η εντελής αποχή από του πυροβολισμού των Ελλήνων Τζουμαγιάς, διά τους οποίους το πυροβολείν ομολογούμεν εν επιγνώσει είναι θεία απόλαυσις και η υψίστη των ηδονών, ενώ όλως τουναντίον εκκωφαντικά παραμένουσιν εισέτι αι απηχίσεις εκ των αθρόων βροντωδών και ε-

πιδεικτικών πυροβολισμών των μουσουλμάνων Τζουμαγιάς επί τη ενάρξει του Ραμαζανίου. Είναι καιρός, νομίζομεν, εισέτι, ίνα οι αρμόδιοι επιστήσωσι την προσοχήν των επί των λυπηρών και ολεθρίων διά την οθωμ. ημών πατρίδα στυγρών τούτων πραξικοπημάτων, καθόσον η απόγνωσις εις λαόν ευαίσθητον και φιλότιμον πάντως θέλει επιφέρει δυσάρεστα διά τον τόπον αποτελέσματα, των οποίων την ευθύνην θέλουσι φέρει αμέριστον οι άρξαντες χειρών αδίκων».

-- Στις 23 Αυγούστου/5 Σεπτεμβρίου ο υποδιευθυντής της Τράπεζας Αθηνών στις Σέρρες, Θεμιστοκλής Ζλάτκος, συνοδευόμενος από την κόρη του επισκέφτηκε τον Έλληνα πρόξενο και την οικογένειά του. Βγαίνοντας όμως από το προξενικό κατάστημα, τον σταμάτησε ένας αστυνομικός, που παραφύλαγε στην περιοχή (περισσότερο ως κατάσκοπος) και ο οποίος θέλησε να μάθει τον σκοπό της επίσκεψής του εκεί. Αν ο Θ. Ζλάτκος γλίτωσε τα χειρότερα, αυτό έγινε γιατί επικαλέστηκε την αυστριακή υπηκοότητά του, προσθέτοντας ότι δεν είχε κανέναν απολύτως λόγο ν' απαντήσει σε μια τόσο ανάγωγη και αυθαίρετη ερώτηση.

Την επομένη, ο πρόξενος της Αυστροουγγαρίας και αδερφός του Θεμιστοκλή έστειλε τον διερμηνέα του στο Διοικητήριο να διαμαρτυρηθεί για τη συμπεριφορά του αστυνομικού υπαλλήλου. Οργισμένος για την ανάμιξη των ξένων, ο μουτεσαρίφης όχι απλά δικαίωσε τις ενέργειες του αστυνομικού, αλλά υποστήριξε ότι η αστυνομία είχε καθήκον να εξετάσει όσους μετέβαιναν στο ελληνικό προξενείο, το οποίο θεωρείτο «φεσάτ γερί», δηλαδή «στασιαστικό κέντρο».

Ο Γεώργιος Ζλάτκος υπέβαλε σχετική έκθεση στο γενικό αυστριακό προξενείο της Θεσσαλονίκης και δυο τρεις μέρες μετά –αν και δεν διευκρινίζεται κατά πόσο είχε παίξει ρόλο το συγκεκριμένο περιστατικό και η διαμαρτυρία του Ζλάτκου–

ο μουτεσαρίφης των Σερρών έγινε πλέον παρελθόν.

-- Στις 28 Αυγούστου/10 Σεπτεμβρίου, ημέρα Κυριακή και ώρα 3, ο βουλευτής Σερρών Δ. Δίγκας μίλησε στην αίθουσα του μουσικού ομίλου «Ορφέας» στα πλαίσια εκδήλωσης του Πολιτικού Συνδέσμου. Ο Δίγκας εστίασε στην ανάγκη πραγματικής ισοπολιτείας στην οθωμανική αυτοκρατορία μέσα στα πλαίσια της συνταγματικής νομιμότητας. Από την ομιλία του ξεχωρίζει μια αποστροφή αναφορικά με τους αγώνες των πολιτών υπέρ των δικαιωμάτων τους:

«[...] ουδεμία ιδέα, ουδεμία υψηλότερα και ευγενής αντίληψις ηδυνήθη ποτέ να επικρατήση των προλήψεων άνευ πόνων και θυσιών, άνευ καταστροφής και αίματος ακόμη. Λαοί, οίτινες προετίμησαν την φαινομενικήν ησυχίαν και άνεσιν της στιγμής αντί της πραγματικής ευημερίας του μέλλοντος, λαοί εν οίς τα άτομα δεν έδειξαν αυτοθυσίαν και αυτοπαρνήσιν υπέρ του όλου, υπέστησαν την τύχην της δουλείας και ο χάρτης της υφηλίου από πολλού έπαυσε να δεικνύη το όνομά των, εξ εναντίας δε λαοί πεσόντες μαχόμενοι υπέρ των ιδεωδών των, προσενεγκόντες ολοκαύτωμα την υλικήν αυτών ύπαρξιν εις τον βωμόν της επικρατήσεως της αληθείας, αντεπεξήλθον αείποτε νικηταί κατά του ψεύδους και της προλήψεως και η δόξα αγήρως στέφει την μνήμη αυτών [...]».

-- Κάποιες ειδήσεις που τοποθετούνται χρονικά στα τέλη Αυγούστου του 1911:

i) Περαιτώθηκε η ανέγερση παραπηγμάτων στον σιδηροδρομικό σταθμό των Σερρών για τον καθαρισμό των επιβατών που έφταναν με την αμαξοστοιχία από τη Θεσσαλονίκη λόγω της χολέρας. Υπήρχαν ξεχωριστά τμήματα ανδρών και γυναικών, ενώ το όλο έργο είχε στοιχίσει 150 τουρκικές λίρες.

Παράλληλα συνεχιζόταν ο εμβολιασμός των κατοίκων στην πόλη, όσο και των επιβατών που έρχονταν από το Δεδέαγατς, ενώ αυστηρά μέτρα κατά της χολέρας ελήφθησαν επίσης σε Κάτω Τζουμαγιά και Δεμίρ Ισσάρ.

ii) Στο Ροδολίβος, ο Νικόλαος Δήμητσιου εργαζόταν στον αγρό του, όταν αιφνιδιαστικά και αναίτια ξυλοκοπήθηκε από Τούρκους. Μάλιστα οι δράστες δεν δίστασαν να πυροβολήσουν και να τραυματίσουν στους μηρούς τον γιό του, που ακούγοντας τις φωνές του πατέρα του είχε σπεύσει να τον βοηθήσει.

iii) Ο αλβανικής καταγωγής οπλοπώλης Ζαΐμ Μπιν Αβδή επιστρέφοντας από την αγορά των Ποροΐων στην Κάτω Τζουμαγιά δέχτηκε έξι πυροβολισμούς από άγνωστο και τραυματίστηκε στα χέρια. Πιθανό κίνητρο ήταν η ληστεία.

-- Στις 31 Αυγούστου/13 Σεπτεμβρίου δολοφονήθηκαν πέντε Κουτσόβλαχοι και δύο Βούλγαροι από αγνώστους με πιθανό κίνητρο τη ληστεία, καθώς τα θύματα έφεραν πάνω τους οκτακόσιες λίρες.

-- Ακριβώς μια μέρα μετά, οι κάτοικοι της Μπάνιτσας βρήκαν δολοφονημένο κοντά στα αμπέλια του χωριού έναν Βούλγαρο ονόματι Γιούζκι.

-- Στις 2/15 Σεπτεμβρίου ο Κωνσταντίνος Σταμούλης, διευθυντής του υποκαταστήματος της Τράπεζας της Ανατολής, επέστρεψε στις Σέρρες από την Κάτω Τζουμαγιά, όταν έξω από το χωριό Μπαϊρακλή (σήμερα Βαλτερό), στο σημείο όπου χωρίζεται ο δρόμος για τις Σέρρες με το δρόμο προς τον σιδηροδρομικό σταθμό του Πρόσνικ (Σκοτούσσα), δέχτηκε επίθεση από αγνώστους.

Ο δράστης πυροβόλησε με μακρύκανο όπλο από απόσταση 30 περίπου μέτρων προς την άμαξα που μετέφερε τον Σταμούλη. Ο οδηγός, ο οποίος ονομαζόταν Ιβραήμ αγάς και ήταν δεκατιστής στο Πρόσνικ, άρχισε να χτυπά δυνατά το άλογο του, ώστε ν' αναπτύξει ταχύτητα. Ακολούθησαν άλλοι δύο πυροβολισμοί, που τραυμάτισαν το άλογο στο αριστερό πόδι, παρόλα αυτά ο οδηγός συνέχισε ν' αναπτύσσει ταχύτητα, ώστε ο ίδιος και ο Σταμούλης κατάφεραν ν' απομακρυνθούν σώοι. Αφού διανυκτέρευσε στο τσιφλίκι του, την άλλη μέρα ο υποδιευθυντής της τράπεζας επέστρεψε στην πόλη των Σερρών με το τρένο.

-- Στις 5/18 Σεπτεμβρίου, γύρω στη 1 το μεσημέρι, θύελλα με πυκνή χαλαζόπτωση χτύπησε το Δεμίρ Ισσάρ προξενώντας καταστροφές σε κτίρια και φυτείες στα χωριά νότια της κωμόπολης.

-- Στις 6/19 Σεπτεμβρίου κατά τις 6 το απόγευμα ο χείμαρρος των συνοικιών Παναγίας και Αγίων Αναργύρων (για τους Τούρκους χείμαρρος «Χασσάν Πασά»), υπερχείλισε απροειδοποίητα αιφνιδιάζοντας και πανικοβάλλοντας τους κατοίκους των δύο συνοικιών και τους περιπατητές της μεγάλης οδού του αγίου Νικολάου. Μέσα στην πόλη δεν είχε σημειωθεί κάποια αξιόλογη βροχόπτωση,

αλλά προφανώς κατέβηκε μεγάλος όγκος φερτών υλικών από τις πηγές του χειμάρρου προξενώντας έναν κίνδυνο «*όμοιον του οποίου ουδείς τον γερόντων ενθυμείται*», όπως σημείωνε στο ρεπορτάζ της η εφημερίδα *Μακεδονία*.

Τα ορμητικά νερά του χειμάρρου έφτασαν το ένα μέτρο ύψος και στο πέρασμά τους παρέσυραν από βαρέλια και λέβητες μέχρι μαγειρικά σκεύη, σάκους τροφίμων, καρέκλες, σανίδες, κιβώτια κλπ. Μεγάλος όγκος των νερών κατευθύνθηκε στις οδούς της ενορίας αγίου Αντωνίου, όπου υπήρχαν 40 πυκνοκατοικημένα δωμάτια ισραηλιτικών οικογενειών, παρασύροντας ό,τι έβρισκαν στο πέρασμά τους (οικιακά σκεύη, φαγητά, στρώματα, μαξιλάρια κλπ.).

Από την πλημμύρα επλήγησαν το ισραηλιτικό σχολείο της Συμμαχίας, όπως και οι εγκαταστάσεις της λέσχης Ένωση-Πρόοδος. Μία γυναίκα, η Μπονόζα Οβαδία, έσωσε από τα νερά μόνη της την κόρη του λευκοσιδηρουργού Ιούδα Εζράττη, όπως και τον καθηγητή του εβραϊκού σχολείου, Ιωσήφ Κοέν.

«*Οι ένοικοι των εις την μεσημβρινοανατολικήν εσχατιάν της πόλεως τσιφλικίων διεκρίθησαν ως κολυμβηταί και ούτως εσώθησαν*» διαβάζουμε στο ρεπορτάζ της *Μακεδονίας*, όμως η καταστροφή δεν πέρασε χωρίς ν' αφήσει έστω ένα θύμα.

Η δασκάλα Καλλιόπη Βασδέκη κατοικούσε στη βαριά πληγείσα ενορία του αγίου Αντωνίου. Από το σπίτι της είδε τα νερά να έχουν παρασύρει ένα παιδάκι επτά χρονών. Άνοιξε την πόρτα του σπιτιού της για να σπεύσει να το σώσει, όμως η δύναμη των νερών ήταν τόσο μεγάλη, ώστε η γυναίκα έχασε τις αισθήσεις της και τελικά πνίγηκε, παρά την προσπάθεια του Οβαδία Αζαρία να τη σώσει. Όσον αφορά το παιδί, αυτό ήταν πιο τυχερό, καθώς σώθηκε από τους περίοικους.

Ένα ολόκληρο παντοπωλείο παρασύρθηκε, ενώ πολύ μεγάλες ζημιές υπέστη και η οικία του καφεπώλη Τσέλιου, οι τοίχοι της οποίας είχαν φαγωθεί μέχρι τα θεμέλια. Την τελευταία στιγμή γλίτωσε η σύζυγός του χάρη σε γείτονες που έτρεξαν και την έβγαλαν από το παράθυρο.

Στη συνοικία των Αγίων Αναργύρων ο ομώνυμος ναός γέμισε με νερά και λάσπη μέχρι το ύψος των δεσποτικών εικόνων, πάνω κι από τα στασίδια. Στα δύο

μέτρα έφτασε το πάχος της άμμου στο παρακείμενο νεκροταφείο και στον περίβολο του ναού, όπου βρισκόταν η ενοριακή σχολή, η οποία και κατέρρευσε.

Όλα τα εξοχικά καφενεία καλύφθηκαν από παχύ στρώμα άμμου, ενώ πολλά έπιπλα παρασύρθηκαν και καταστράφηκαν ή εξαφανίστηκαν. Τα υπόγεια των παντοπωλών αδελφών Σαμαρά στην περιοχή του βαμβακοπάζαρου πλημμύρισαν καταστρέφοντας εμπορεύματα αξίας άνω των διακοσίων λιρών. Σε 400 λίρες υπολογίζονταν οι ζημιές του καπνέμπορου Πετρίδη, ενώ στις 1500 λίρες εκτιμήθηκε η ζημιά στην καπναποθήκη της Κομέρσιαλ.

Πολύ μεγάλες καταστροφές συνέβησαν και στη συνοικία του Προδρόμου. Εκεί υπήρχε ένα ξύλινο φυλάκιο, το οποίο παρασύρθηκε σε απόσταση 300 μέτρων εντός της κατωφερικής οδού μέχρι που σφηνώθηκε σ' ένα στενό δρόμο εμποδίζοντας την περαιτέρω διέλευση των υδάτων. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα τα νερά να βρουν αλλού διέξοδο και να πλημμυρίσουν περίπου 10 ιδιόκτητα σπίτια της μονής, τα οποία επιχωματώθηκαν τόσο, ώστε από διώροφα έγιναν ισόγεια!

Ο ανταποκριτής της *Μακεδονίας* μετέφερε την εκτίμηση των Σερραίων ότι η πόλη είχε σωθεί από τα χειρότερα χάρη σ' ένα σημαντικό πρόχωμα που είχε δημιουργηθεί από έναν τεράστιο πλάτανο, ο οποίος παρασύρθηκε και σφήνωσε ανάμεσα στα δέντρα πλάγια του δημοτικού κήπου (Μπέη Μπαχτσέ), ώστε μόλις το 1/10 του συνολικού όγκου του νερού διοχετεύτηκε στους δρόμους της πόλης.

Στο πλευρό των πλημμυροπαθών βρέθηκε ο δήμαρχος Ακήλ βέης. «*Τους πάντας εδέχετο μετά προσηγείας, διά τους πάντας εύρισκε παρηγορητικούς λόγους και εις πάντας προσέφερε την ευγενή αρωγήν του διαθέσας όλους τους δημορχιακούς υπαλλήλους και σπεύδων αυτοπροσώπως όπου τον εκάλει το καθήκον του ως Δημάρχου και η μεγάλη καρδιά του ως φιλανθρώπου*», αναγνώριζε ο ανταποκριτής της *Μακεδονίας*.

Ποιες ήταν όμως οι πραγματικές οικονομικές δυνατότητες του δήμου να στηρίξει τους κατοίκους; Οι πρώτες εκτιμήσεις έκαναν λόγο για ζημιές συνολικού ύψους 10.000 λιρών, την ώρα που ο προϋπολογισμός του δήμου προέβλεπε έλλειμμα 7.171 γροσιών (με έξοδα 731.438 γρόσια έναντι 723.967 γρ. τα έσοδα).

Σημαντική ήταν βέβαια και η οικονομική βοήθεια από τους ιδιώτες. Η Αδελφότητα των Κυριών πρόσφερε 10 τουρκικές λίρες, ενώ ιδιαίτερα σημαντική ήταν η κινητοποίηση των Ισραηλιτών: η αδελφότητα Εζ-Αχαΐμ πρόσφερε 4 τουρκικές λίρες, η ισραηλιτική λέσχη και πολίτες πρόσφεραν 6 τ. λίρες, ενώ το ποσό των 30 τ. λιρών διέθεσε η ισραηλιτική κοινότητα Καβάλας υπέρ των θυμάτων.

-- Στις 8/21 Σεπτεμβρίου ο βουλευτής Σερρών Δημήτριος Δίγκας επισκέφτηκε το Δεμίρ Ισσάρ, όπου έτυχε θερμότατης υποδοχής από τους κατοίκους. Μάλιστα τριμελής επιτροπή είχε σπεύσει να τον υποδεχτεί στο μέσο της οδού που συνέδεε την κωμόπολη με την Κάτω Τζουμαγιά και στη συνέχεια τον συνόδευσε σ' όλη τη διαδρομή μέχρι τον μητροπολιτικό ναό, όπου ο βουλευτής εκφώνησε ομιλία.

-- Στις 17/30 Σεπτεμβρίου, μία μέρα μετά το ξέσπασμα του ιταλοτουρκικού πολέμου, συνεδρίασε εκτάκτως το διοικητικό συμβούλιο των Σερρών υπό την προεδρία του αρχιλογιστή, λόγω απουσίας του μουτεσαρίφη στη Θεσσαλονίκη, για τη λήψη έκτακτων μέτρων.

Στη συνεδρίαση παρέστη και ο μητροπολίτης Σερρών, ο οποίος έλαβε πρώτος τον λόγο (μετά από τη μακρά εισήγηση του προεδρεύοντος). Κατηγορηματικά αντίθετος στην εισήγηση για διενέργεια εράνων προς κάλυψη του απαιτούμενου ποσού για την πρόσληψη τουλάχιστον σαράντα εθελοντών μουσουλμάνων στις τάξεις της χωροφυλακής του σαντζακιού Σερρών, ο μητροπολίτης δεν μάζησε τα λόγια του. Παρατήρησε ότι επανειλημμένως οι Έλληνες είχαν υποστεί χρηματικές αφαιμάξεις και ότι πλέον δεν βρίσκονταν σε θέση να υποστούν νέες, προτείνοντας την κάλυψη της μισθοδοσίας των υπό πρόσληψη χωροφυλάκων από το ταμείο της δημαρχίας. Στο πλευρό του συντάχθηκαν και τα υπόλοιπα χριστιανικά μέλη του Συμβουλίου, που άλλωστε είχαν και την πλειοψηφία στο συμβούλιο.

Προσκλήθηκε, λοιπόν, στο διοικητικό συμβούλιο ο δήμαρχος Ακίλ βέης, ο αποκαλούμενος από πολλούς Τούρκους και ως «*Γκιαούρ δήμαρχος*», ο οποίος όμως αντέταξε ότι το ταμείο του δήμου ήταν άδειο. Ακολούθησε σειρά απειλών από το νεοτουρκικό κομιτάτο, ενώ με την επιστροφή του μουτεσαρίφη οι πιέσεις εντάθηκαν προς τον Ακίλ βέη, ο οποίος επέμεινε στην άρνησή του, ώστε τελικά

εξαναγκάστηκε σε παραίτηση, όπως και οι σ' αυτόν φίλα προσκείμενοι δημοτικοί σύμβουλοι. Η παραίτηση του «Γκασούρ δημάρχου» έγινε αμέσως δεκτή και στη θέση του τοποθετήθηκε ο Τεφήςκ βέης, τον οποίο ο ανταποκριτής της εφημερίδας *Ισοπολιτεία* περιέγραφε ως «μέθυσσο, σωβινιστή και όργανο του Κομιτάτου».

Στο μεταξύ ο μουτεσαρίφης των Σερρών, εκμεταλλευόμενος την ύφεση της χολέρας, βρήκε την ευκαιρία –παρά τις διαμαρτυρίες των πολιτών και τις αντίθετες εισηγήσεις των γιατρών– ν' ανατρέψει την απόφαση για επιβολή 24ωρης κάρθαρσης όσων επιβατών έφταναν στην πόλη από τη Θεσσαλονίκη.

-- Στις 22 Σεπτεμβρίου/5 Οκτωβρίου σημειώθηκε ένα ακόμα κρούσμα αυθαιρεσίας και κατάχρησης εξουσίας εκ μέρους των τουρκικών αρχών. Ο Δημ. Γ. Κρουσοβαλής, αρτοποιός στην Κάτω Τζουμαγιά, οδηγήθηκε στο αστυνομικό τμήμα (καρακόλι) της κωμόπολης ύστερα από προφορική διαμαρτυρία μιας Μωαμεθανής συμπολίτισσάς του, η οποία δεν είχε καταφέρει να συνεννοηθεί μαζί του για τα έξοδα στο «τεφτέρυ».

Η κατηγορία ήταν τόσο απλή και συνηθισμένη, θα έλεγε κανείς. Για τους αστυνομικούς πάλι, αποτέλεσε απλά την αφορμή για άσκηση βίας σε βάρος του αρτοποιού. Χωρίς να του επιτρέψουν καν να κλείσει το μαγαζί του, οι αστυνομικοί της Κάτω Τζουμαγιάς τον μετέφεραν στις Σέρρες, όπου ο Κρουσοβαλής υπέστη αλύπητο ραβδισμό όχι απλά από κάποιο χαμηλόβαθμό όργανο, αλλά ακόμη και από τον εκατόνταρχο της αστυνομίας της πόλης.

Δύο μέρες έμεινε ο Κρουσοβαλής φυλακισμένος και αφέθηκε ελεύθερος μόνο ύστερα από αναφορά συγγενικού του προσώπου, ο οποίος μάλιστα την επομένη υπέβαλε αναφορά κατά των αστυνομικών στην Εισαγγελία.

-- Στις 26 Σεπτεμβρίου/9 Οκτωβρίου, γιορτή του αγίου Ιωάννη του Θεολόγου, πανηγύριζε ο ομώνυμος ναός στα Άνω Καμινίκια. Η εφημερίδα *Μακεδονία* έκανε λόγο για «πρωτοφανή συρροή των φιλεόρτων χριστιανών», δεδομένου ότι οι εισπράξεις του ταμείου είχαν υπερβεί τις τέσσερις χιλιάδες γρόσια.

-- Στις 27 Σεπτεμβρίου/10 Οκτωβρίου μεγάλη βουλγαρική συμμορία σαράντα ατόμων εμφανίστηκε στο χωριό Ράμνα (Ομαλό) και αφού έλαβε τρόφιμα, ζήτησε

από τους κατοίκους να ειδοποιήσουν σχετικά τις αρχές!

-- Την επόμενη μέρα η ισραηλιτική κοινότητα των Σερρών γιόρτασε την επέτειο ίδρυσης της λέσχης Ένωση (Club Union), στην προεδρία της οποίας επανεξελέγη ο Σαλβατόρ Μπαρκί, ελεγκτής στην Οθωμανική Τράπεζα.

Ο ανταποκριτής της γαλλόφωνης εφημερίδας *L' Aurore* (της ισραηλιτικής κοινότητας Κωνσταντινούπολης) στις Σέρρες, καθηγητής Ι. Εσκενάζης, σχολίασε ότι «Οι υπηρεσίες που παρασχέθηκαν από το ίδρυμα σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα είναι πραγματικά αξιόπαινες. Με ακόμα ζήλο η επιτροπή αφιερώθηκε στην αναδιοργάνωση των κοινοτικών θεσμών και ιδιαίτερα του Μπικούρ Χολίμ, που αγκομαχούσε».

Το Μπικούρ Χολίμ είναι ένα φιλανθρωπικό ίδρυμα υπέρ των άπορων αρρώστων, που απαντάται σ' όλες τις εβραϊκές κοινότητες του κόσμου και οι απαρχές του ανάγονται στο Μεσαίωνα. Χάρη στις προσπάθειες της Ένωσης, ο προϋπολογισμός του ενισχύθηκε με 25 τουρκικές λίρες, ενώ σημαντική ήταν επίσης η οικονομική ενίσχυση του σχολείου της κοινότητας, όπως και των ουκ ολίγων πλημυροπαθών Ισραηλιτών Σερραίων.

-- Στις 4/17 Οκτωβρίου έγινε γνωστό ότι η χολέρα είχε κάνει την εμφάνισή της και στο χωριό Έλσιανη (Καρπερή) με πρώτο θύμα της τον Νικόλαο Νάτσιου.

Βαρύτατο τίμημα πλήρωσε η πόλη των Σερρών τον Οκτώβριο. Ενδεικτικά, σύμφωνα με τηλεγράφημα του μουτεσαρίφη προς τη Νομαρχία, το διάστημα 20 έως 22 Οκτωβρίου εντοπίστηκαν 55 κρούσματα, εκ των οποίων τα περισσότερα είχαν μοιραία κατάληξη, ενώ συνολικά μέχρι τις 31 Οκτωβρίου/13 Νοεμβρίου είχαν καταγραφεί 218 κρούσματα χολέρας και 168 θάνατοι.

Ραγδαία ήταν ωστόσο η βελτίωση της κατάστασης τον επόμενο μήνα με μηδενικά κρούσματα τις περισσότερες μέρες (και πολύ μικρό αριθμό τις υπόλοιπες), ώστε από τις 23 Νοεμβρίου/6 Δεκεμβρίου άρχισαν και πάλι τις μαθήματα στα ελληνικά σχολεία της πόλης, που είχαν διακοπεί λόγω της χολέρας.

-- Τον Οκτώβριο, ύστερα από πρωτοβουλία του τοπικού νεοτουρκικού κοιμιάτου, συνήλθαν οι μουσουλμάνοι πρόκριτοι και μόλις τρεις Έλληνες, παρότι είχαν προσκληθεί όλοι, με αντικείμενο συζήτησης τον ιταλοτουρκικό πόλεμο. Τον

λόγο πήραν δύο μουσουλμάνοι πρόκριτοι και ο βουλευτής Προύσης Ταχίρ βέης, ο οποίος έτυχε να βρίσκεται στις Σέρρες. Στο τέλος αναγνώστηκε και υιοθετήθηκε ψήφισμα, με το οποίο γινόταν δεκτή η πρόταση της οθωμανικής κυβέρνησης για διπλασιασμό των φόρων επιτηδεύματος και κτημάτων.

Και μπορεί ν' ανακοινώθηκε ότι σύσσωμος ο σερραϊκός λαός, ανεξαρτήτως εθνικότητας και θρησκείματος, είχε υιοθετήσει την πρόταση αυτή, στην πραγματικότητα όμως οι τρεις Έλληνες που έβαλαν την υπογραφή τους κάτω από το κείμενο του ψηφίσματος, δεν εκπροσωπούσαν την απέχουσα ελληνική κοινότητα, παρά μόνο τους εαυτούς τους. Αυτοί ήταν ο δικηγόρος Χρ. Καραγκιόζης, ο Κωνσταντίνος Σταμούλης και ο Δημήτριος Τσολακίδης.

-- Στις 14/27 Οκτωβρίου, ο ηγούμενος της μονής Τιμίου Προδρόμου βρέθηκε κρεμασμένος σε δέντρο κοντά στο μοναστήρι ως αποτέλεσμα εγκληματικής ενέργειας. Η είδηση ερχόταν λίγες μέρες μετά τη δολοφονία του μητροπολίτη Γρεβενών Αιμιλιανού (με την οποία φαίνεται ότι σχετιζόταν ο Σερραϊός λοχαγός Μπεκίρ εφένδης για λογαριασμό του νεοτουρκικού κομιτάτου), προκαλώντας μεγάλη αίσθηση όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και στο εξωτερικό. Ο ανταποκριτής των *Times* στη Βιέννη σχολίαζε ότι η δολοφονία του ηγουμένου αποτελούσε απόδειξη των προθέσεων του νεοτουρκικού κομιτάτου να εξολοθρεύσει τους Έλληνες προκρίτους και ιεράρχες.

-- Δύο μέρες μετά τελέστηκε πάνδημο αρχιερατικό μνημόσυνο υπέρ αναπαύσεως της ψυχής του μάρτυρα ιεράρχη Αιμιλιανού στη μητρόπολη των Σερρών.

-- Μπορεί ο προσωρινά εκτελών χρέη δημαρχιακού γιατρού στο Δεμίρ Ισσάρ, στρατιωτικός γιατρός Μεχμέτ Αλή, να είχε κερδίσει επαίνους για τους χειρισμούς του κατά την εμφάνιση κρουσμάτων χολέρας, όμως οι όποιες θετικές εντυπώσεις διαγράφηκαν, όταν αυτός χαστούκισε τον Έλληνα πρόκριτο Θωμά Παπαχαριζάνη στο κέντρο της αγοράς της κωμόπολης. Ο λόγος; Ο Παπαχαριζάνης είχε «τολμήσει» με την ιδιότητα του δημαρχιακού συμβούλου να υποδείξει στον Μεχμέτ Αλή τα καθήκοντά του ως δημαρχιακός γιατρός. Σε ένδειξη αλληλεγγύης το σύνολο του δημοτικού συμβουλίου υπέβαλε παραίτηση στον υποδιοικητή

του Δεμίρ Ισσάρ γι' αυτήν την αναίτια επίθεση κατά μέλους του.

-- Στις 29 Οκτωβρίου/11 Νοεμβρίου οι κάτοικοι της Αλιστράτης ξύπνησαν το πρωί περικυκλωμένοι από μια ομάδα άνω των εξήντα βαριά οπλισμένων εθελοντών στρατιωτών, οι οποίοι είχαν επικεφαλής τον μουδέρη Προσοτσάνης, τον καϊμακάμη Ζηλιάχοβας και τον εκατόνταρχο της χωροφυλακής. Κι εκεί που οι κάτοικοι αναρωτιόντουσαν *«μήπως οι Τούρκοι κατά λάθος γεωγραφικόν, ουχί αυτοίς ασύνηθες, εξελάμβανον την Αλιστράτην ως την υπό των Ιταλών καταληφθείσαν Τρίπολιν [σ.σ. της Λιβύης], ην εξεστράτευσαν να επανακτήσωσι»*, βλέποντας τους στρατιώτες να διενεργούν ελέγχους στα σπίτια, έμαθαν ότι όλος αυτός ο πάνοπλος συρφετός αναζητούσε τον καπετάν Δούκα, ο οποίος υποτίθεται ότι κρυβόταν στην Αλιστράτη μεταμφιεσμένος ως καλόγερος!

Οι έρευνες συνεχίστηκαν και το επόμενο πρωί, ο Δούκας δεν εντοπίστηκε, όμως την πλήρωσε ένας 16χρονος ρασοφόρος μαθητής στη μονή της Αγίας Κυριακής, ο οποίος ονομαζόταν Σωτήρης και είχε σταλεί από τους γονείς του στο μοναστήρι τους τελευταίους τέσσερις μήνες. Ύστερα από πολύωρες έρευνες, χωρίς πάντως να του ασκηθεί βία (μια σπάνια εξαίρεση), ο 16χρονος Σωτήρης αφέθηκε τελικά ελεύθερος, εφόσον διαπιστώθηκε ότι... δεν ήταν ο καταζητούμενος.

Αντίστοιχες έρευνες διενεργήθηκαν και στα χωριά Ράχωβα (σήμερα Μεσορράχη), Αναστασιά, Κλεπούσνα (σήμερα Αγριανή) και Σφελινός. Στο Σφελινό μάλιστα, τη μέρα της έρευνας βρισκόταν ο μητροπολίτης Δράμας και το σπίτι που τον φιλοξενούσε υπέστη τον πλέον εξονυχιστικό έλεγχο με τέσσερις χωροφύλακες να παρεμποδίζουν την έξοδο σε όλους τους ενοίκους. Φυσικά ούτε εκείνη η έρευνα απέδωσε καρπούς.

Την εμμονή των τουρκικών αρχών με τον καπετάν Δούκα καυτηρίασε ο ανταποκριτής της πολιτικής εφημερίδας *Ισοπολιτεία*: *«Όπως οι πάσχοντες από μανίαν καταδιώξεως, ανά πάσαν στιγμήν, βλέποντες, διά των οφθαλμών της κατεχούσης αυτούς τρέλλας, το φάσμα του κατά τον νοσούντα αυτών εγκέφαλον μέλλοντος να δολοφονήση αυτούς, τρέπονται εις άτακτον φυγήν και διαφόρους, όπως δήθεν σωθώσι, λαμβάνουσι*

τρελλάς προφυλάξεις, ούτω και οι Τουρκακιά Αρχαί του σαντζακίου Σερρών, καταληφθείσαι υπό παραπλησίας μανίας, κατήντησαν το αντικείμενον της χλεύης και του ακρατήτου γέλωτος και αυτών των νηπίων».

-- Στην εφημερίδα *Εστία* της 07.11 διαβάζουμε για τη διαθήκη του γιατρού Β. Αποστολίδη, που εν ζωή εργαζόταν στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου και προ ημερών είχε πεθάνει στη Γενεύη. Μεταξύ άλλων ο εκλιπών κατέλειπε 300 αγγλικές λίρες υπέρ της κοινότητας Σερρών.

-- Στις αρχές Δεκεμβρίου, οι Νικόλαος Γκατσούνης και Καραπάλης επέστρεφαν στο χωριό τους, Σάβιακο (Βαμβακόφυτο), με τ' άλογά τους φορτωμένα ανθρακίς από το Μπέλες. Κατά τις 2 τη νύχτα φθάνοντας στο στρατιωτικό σταθμό κοντά στο χωριό Καμαρότι (Καμαρωτό) ζήτησαν, ως όφειλαν, άδεια από τον φρουρό για να διέλθουν τη σιδηροδρομική γραμμή. Εκείνος αντί απάντησης άρχισε να τους πυροβολεί! Οι δύο χωρικοί κατάφεραν να σωθούν χάρη στο σκοτάδι.

-- Στις 5/18 Δεκεμβρίου νωρίς το πρωί, ο Γρηγόριος Δημητρίου με καταγωγή από τη Στρώμνιτσα, υπάλληλος του κεραμοποιείου Τριανταφύλλου Πολυμέρη λίγο έξω από την πόλη των Σερρών, μετέβαινε στην εργασία του, όταν δέχτηκε πολλαπλές επιθέσεις με μαχαίρια στο σώμα και το κεφάλι από τρεις αγνώστους, οι οποίοι στο τέλος τον άφησαν αιμόφυρτο, θεωρώντας ίσως ότι είχε πεθάνει. Εκείνος όμως κατάφερε να συνέλθει και με πολύ κόπο έφτασε μέχρι το κεραμοποιείο, που βρισκόταν σε σχετικά κοντινή απόσταση. Στη συνέχεια μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο, όπου τον επισκέφτηκε ο ανακριτής. Εκείνος πάλι, ακούγοντας από το θύμα ότι δεν γνώριζε τους δράστες της επίθεσης σε βάρος του, πολύ απλά και ωραία έκλεισε την υπόθεση.

Εν τω μεταξύ το ίδιο βράδυ στη Ζηλιάχοβα δολοφονήθηκε ο καφεπώλης Αθανάσιος. Ο συνδυασμός των δύο αυτών γεγονότων κατατάραξε τους Έλληνες των Σερρών.

-- Πληροφορίες για αρκετές εγκληματικές ενέργειες αντλούμε από τα φύλλα της εφημερίδας *Μακεδονία* τον Δεκέμβριο του 1911:

α) Στο φύλλο της 13.12 διαβάζουμε για τη δολοφονία ενός κατοίκου του Κουμλή (Αμμουδιά) ονόματι Αθανάσιου σε απόσταση μισής ώρας από το χωριό, όπως και για κάποιον Γεώργιο, ο οποίος είχε βρεθεί δολοφονημένος κοντά στο Ερνί Κιόι (Ποντισμένο).

β) Στις 15.12 η εφημερίδα έγραφε: *«Πρό τινων ημερών, εν Ζηλιαχόβη ο ομογενής Αριστείδης Γιουμουρτατζής ευρέθη την 7^{ην} εσπερινήν ώραν φονευμένος προ του παντοπωλείου του Κωνσταντίνου Πήλιου, φέρων πολλά τραύματα διά μαχαίρας».*

γ) Στις 23.12 περιέγραφε την περιπέτεια δέκα γυναικών οθωμανικής καταγωγής από τη Νικοσλάβη (Νικόκλεια), οι οποίες κατευθυνόμενες στο χωριό Χριστός, για να παρευρεθούν σε γάμο, δέχτηκαν επίθεση από τη συμμορία των Ρεϊφ, Αχμέτ και των συντρόφων τους. Εκείνοι απήγαγαν μία από τις γυναίκες, την κόρη του Αχμέτ αγά, την οποία και βίασαν. Τουλάχιστον οι αρχές δεν αδράνησαν, αλλά εντόπισαν τους δράστες και τους οδήγησαν στον εισαγγελέα.

δ) Στις 23 Δεκεμβρίου/5 Ιανουαρίου σημειώθηκε ένα αντίστοιχο περιστατικό μ' εκείνο που είδαμε στις αρχές του ίδιου μήνα. Ο Στώικος Χατζηαθανασίου από το Κρούσοβο (Αχλαδοχώρι) μαζί με άλλους χωρικούς μετέβαιναν στην Τζουμαγιά, όταν γύρω στη 1 το πρωί πλησίασαν τη σιδηροδρομική γραμμή έξω από την κωμόπολη. Εκεί ξαφνικά άρχισαν να δέχονται πυροβολισμούς από τους δύο φρουρούς της γέφυρας. Οι περισσότεροι κατάφεραν να διαφύγουν, ενώ ο Στώικος Χατζηαθανασίου τραυματίστηκε στα χέρια.

ε) Το ίδιο βράδυ ο Θεόκλητος Κωνσταντίνου από το Δεμίρ Ισσάρ επέστρεψε από το καφενείο στο σπίτι του, όταν αναίτια δέχτηκε επίθεση και μάλιστα τραυματίστηκε σοβαρά στο μηριαίο οστό από το γιό του υφασματέμπορου Βελή αγά.

στ) Τέλος, στη *Μακεδονία* της 30.12.1911 διαβάζουμε ότι στο χωριό Τσαγιαζή (αργότερα Ηρακλείτσα Νιγρίτας) δολοφονήθηκε από αγνώστους ο μυλωθρός (μυλωνάς) Στέφανος Τάσκος, την ώρα που εργαζόταν στο μύλο του.

-- Στις 27 Δεκεμβρίου/9 Ιανουαρίου η ελληνική κοινότητα Δεμίρ Ισσάρ προέπεμψε τον τέως μητροπολίτη Μελενίκου και νυν Γρεβενών Αιμιλιανό.

Άμα τη εμφανίσει του μητροπολίτη στη μαρμάρινη έξοδο του μητροπολιτικού

ναού, χορωδία μαθητών και μαθητριών υπό τη διεύθυνση του μουσικοδιδασκάλου Ι. Ιωαννίδη έψαλε συγκινητικό αποχαιρετιστήριο ύμνο, μετά τον οποίο ο διευθυντής των σχολείων, Γ. Στιβαρός, έπλεξε το εγκώμιο του ιεράρχη. Μετά το ύστατο χειροφίλημα, η δημογεροντία και το διδακτικό προσωπικό της κωμόπολης συνόδεψε τον Αιμιλιανό μέχρι το σιδηροδρομικό σταθμό του Δεμίρ Ισσάρ, ενώ οι Κ. Παπαχαριζάνης, Κ. Σιμέτσος και Θ. Παπαχαριζάνης τον συνόδεψαν ως την πόλη των Σερρών.

ΠΡΟΣΩΠΑ

-- Στις 26 Ιουνίου/9 Ιουλίου πραγματοποιήθηκε στο Αρσάκειο η ετήσια γιορτή της απονομής του Ραλλείου και του Μποτασείου βραβείου. Στη Σερραία μαθήτρια Ανθή Θεαγένους («*γλυκύτατη, μάλλον ζανθή και μ' ένα ανάστημα υπέροχον*») κατά τον συντάκτη της *Πατρίδος*) απονεμήθηκε έπαινος μαζί με μία ανθοδέσμη ως η δεύτερη επιτυχούσα στο Ράλλειο διαγώνισμα.

-- Τον Ιούλιο, νέος διερμηνέας του ελληνικού προξενείου στις Σέρρες διορίστηκε ο Περ. Μαυρουδής.

-- Τον Αύγουστο, νέος διοικητής των Σερρών διορίστηκε ο Αζμή βέης, πρώην διοικητής της Τριπολίτιδας [της Λιβύης]. Ο προκάτοχός του, Σουκρή βέης, υποβαθμίστηκε στη θέση του διευθυντή αλληλογραφίας στο οθωμανικό υπουργείο Εσωτερικών.

-- Τον ίδιο μήνα έφυγε από την ζωή ένα αγαπητό μέλος της ελληνικής κοινότητας Δεμίρ Ισσάρ, ο Θεμιστοκλής Χαριζάνης.

Αντιγράφων από το αφιέρωμα της εφημερίδας *Μακεδονία* (24.08.1911):

Ἄθηνᾶ Θεαγένους
Τυχοῦσα τοῦ «Ραλλείου» ἐλαίνου

εφημερίδα ΑΘΗΝΑΙ, 28.06.1911

«Δεινόν πλήγμα ἐπλήξε κατ' αὐτάς τὴν ἑλληνικὴν Κοινότητα Δεμίρ Ισσαρίου. Γόνος του πρεσβυγενούς και ἐπί αὐστηρότητι ἠθῶν διακρινομένου οἴκου του κ. Κωνσταντίνου Χαριζάνου και γαμβρός ἐπί μονογενή θυγατρί του προσφιλοῦς συμπολίτου ἡμῶν κ. Χρ. Πολυχρονίδου ο συμπαθέστατος Θεμιστοκλής ἐν τῇ ακμῇ τῆς ἡλικίας του ὑπὸ οξείας προσβληθεὶς νόσου ἐντὸς μίας εβδομάδος μεθ' ὅλας τὰς περιθάλψεις των οικείων του και τὴν συνδρομὴν τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης ὑπέκυψεν εἰς τὸ μοιραῖον τέλος.

Τὸ θλιβερόν ἀγγελμα του θανάτου του ἀστραπιαίως διαδοθέν ἀνά τὴν πόλιν γενικὴν διέχυσε τὴν κατῆφειαν και τὴν θλίψιν ἀνά τὰ πρόσωπα πάντων, καθόσον διὰ τὰς περικοσμώσας αὐτὸν ποικίλας ἀρετὰς οἱ πάντες περιέβαλον τὸ ἀτομόν του δι' ἄκρας συμπαθείας και ἐκτιμήσεως. Ἡ κηδεῖα του ἐγένετο τὴν ἐπαύριον Κυριακὴν σεμνὴ και ἐπιβλητικὴ. Προϊστατο ταύτης ὁ Ἅγιος Μελενίκου κ. Αἰμιλιανός περιστοιχούμενος ὑφ' ἅπαντος του κλήρου και των ψαλτῶν τῆς τε πόλεως Δεμίρ Ισσαρίου και τῆς περιφερείας, παρηκολούθει δε ταύτην ὅλας ἡ ομογένεια Δεμίρ Ισσαρίου ἐν βαθείᾳ συγκινήσει και ἐν τῷ μέσῳ των κοπετῶν

και θρήνων των οικείων. Τὰς ταινίας του φερέτρου και τους στεφάνους των διαφόρων σωματείων ἐκράτουν νέοι των ἐκλεκτοτέρων παρ' ἡμῖν οικογενειῶν, ἐταίρων του ἐπί ἀπολυταρχίας δράσαντος μουσικῶ ομίλου «Ὀρφεύς», οὐ [= του ὁποίου] ταμίας και ἡ ψυχὴ οὕτως ἐπιεῖν ὑπῆρξεν ὁ τόσον προύρωσ ἀπὸ του μέσου των γονέων και τῆς πατρίδος του ἀφαρπαγείς συμπαθῆς Θεμιστοκλής. Του πένθους των γονέων, των πενθερῶν και τῆς νεαρωτάτης χήρας του, μεθ' ἧς συνέδεε τον μεταστάντα παραδειγματικὴ συζυγικὴ ἀγάπη και ἀφοσίωσις ἐξ ἴσου συμμετέχει και ὅλας ἡ ομογένεια Δεμίρ Ισσαρίου, ἥτις ἐκ του τοσοῦτου θερμού ἐνδιαφέροντος, ὅπερ λόγῳ τε και ἔργῳ ἐν διαφόροις κρισίμοις περιστάσεσιν ἐπέδειξεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος του ὁ ἐν παντὶ γενικῶ καλῶ ἐν πρώτῃ γραμμῇ τεθείς ἐαυτὸν ἀείμνηστος Θεμιστοκλής (ὡς ἐχαράκτηρισεν αὐτὸν ἐν τῷ ἐπικηδεῖῳ του ὁ ἐπί σειράν ἐτῶν μετ' αὐτοῦ συνεργασθεὶς ἐν τῇ ἐθνικῇ και κοινωνικῇ δράσει διδάσκαλός του και συνεργάτης ἐλλόγιμος κ. Γ. Στιβαρός), διαβλέπει ἐν τῷ θανάτῳ του ἀπώλειαν ἐνός παράγοντος ἰσχυροῦ διὰ τὴν μέλλουσαν πρόοδον αὐτῆς».

-- Τον Σεπτέμβριο του 1911, έχοντας ολοκληρώσει τις σπουδές του στη Γερμανία και έχοντας αναγορευτεί διδάκτορας του πανεπιστημίου του Μονάχου με βαθμό «άριστα», ο Κάρολος Αλεξανδρίδης επέστρεψε στις Σέρρες για ν' ασκήσει το ιατρικό επάγγελμα. Διαβάζουμε σχετικά στη *Μακεδονία* της 10.09.1911:

ΟΜΟΓΕΝΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Ἀφικνεῖται σήμερον εἰς τὴν πόλιν μας προερχόμενος ἐκ Μονάχου καὶ ἀναχωρεῖ ἀμέσως εἰς τὴν γενέτειραν Σέρρας ὁ ἰατρός κ. Κάρολος Δ. Ἀλεξανδρίδης υἱὸς τοῦ ὁμόγενοῦς μεγαλοκτηματίου κ. Δημήτριου Ἀλεξανδρίδου. Ὁ κ. Κάρολος Ἀλεξανδρίδης, κατόπιν λαμπρῶν σπουδῶν εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Λειψίας καὶ τοῦ Μονάχου ὑποστὰς τὰς διὰ τὴν Γερμανίαν διδακτορικὰς ἐξετάσεις ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τοῦ ἐν Μονάχῳ Πανεπιστημίου μὲ τὸν βαθμὸν ἀπολύτως ἀριστα. Ὡς ἐσωτερικὸς ἰατρός ἐν τῇ πολυκλινικῇ τοῦ Μο-

νάχου ἐτιμήθη ἐσχάτως μεταξὺ τόσων Γερμανῶν μόνος αὐτὸς ὑποδειχθεὶς ὡς τοποτηρητὴς τοῦ ἐπὶ δὴμῳ ἀπουσιάσαντος ἀρχιάτρου τῆς πολυκλινικῆς καὶ τιμήσας οὕτω ἐξόχως τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα ἐν τῇ ξένη. Κατόπιν ὀκταετοῦς ἀπουσίας ἐρχεται ὅπως ἐπισκερθῇ τὴν γενέτειραν καὶ παραμείνῃ προσωρινῶς παρὰ τῇ οἰκογενεῇ του. Ἡ «Μακεδονία» συγχαίρουσα εὐκρινῶς τὸν κ. Δημήτριον Ἀλεξανδρίδην ἐπὶ τῇ τελείᾳ ἐπιστημονικῇ μορφῶσει τοῦ υἱοῦ του προσαγορεύει εἰς τὸν φίλτατον ἰατρὸν τὸ ὡς εὖ παρέστη εὐχομένη αἰσίαν τὴν ἐν τῷ μέλλοντι σταδιοδρομίαν του καὶ πλήρη τὴν ἐπιτυχίαν τῶν εὐγενῶν ἰδεωδῶν του.

- Υποθέσεις αυστηρά προσωπικές

-- *Μακεδονία*, 12.10.1911: «*Ἐν στενωπῶν οἰκογενειακῷ κύκλῳ καὶ ὑπὸ αἰσιωτάτους οἰωνοὺς ἀντήλλαξε τὴν ἐσπέραν τοῦ Σαββάτου [σ.σ. 8/21 Οκτωβρίου] τὸν γλυκὴν τῆς μνηστειᾶς δακτύλιον ὁ ἀγαπητὸς τοῖς πάσι καὶ φέρελπις νέος Νικόλαος Χριστοδούλου Τιουτιουντζής μετὰ τῆς πολυθελγήτρου καὶ διὰ πολλῶν φυσικῶν καὶ ἐπικτητῶν προτερημάτων κεκοσμημένης Δος Ρόζας Βινιόλου. Τοῖς διὰ τοῦ γλυκέος τούτου δεσμοῦ συνδεθεῖσι συγχαίροντες εὐχόμεθα αὐτοῖς ταχεῖαν τὴν στέφιν».*

-- *Μακεδονία*, 13.10.1911: «*Μετὰ τριετὴν εὐδόκιμον ἐξάσκησιν τῆς θείας τοῦ Ἀσκληπιοῦ τέχνης ἐν Σέρραις, ἀναχωρεῖ σήμερον εἰς Παρισίους ὁ ἰατρός κ. Ὀδυσσεὺς Ἀργυριάδης πρὸς τελειότερον αὐτοῦ καταρτισμὸν ἐν τῷ κλάδῳ τῆς χειρουργίας, εἰς ὃν εἰδικῶς θέλει ἀσχοληθῆ ἐν τῷ μέλλοντι».*

-- Στις 16/29 Οκτωβρίου παντρεύτηκαν στις Σέρρες ο Φορμιάνας Ταρσίνης και η Μαρία Πανταζή.

-- Στην εφημερίδα *Μακεδονία* της 29.10 διαβάζουμε ευχές για την απόκτηση παιδιού στον Κωνσταντίνο Θ. Παπαχαριζάνη, κάτοικο του Δεμίρ Ισάαρ.

-- Στις 4/17 Δεκεμβρίου παντρεύτηκαν ο Σερραίος κτηματίας Κωνσταντίνος Γ. Τέγουτζικ και η Χρυσούλα Ηλία, κόρη του Σερραίου μεγαλεμπόρου Αν. Ηλία.

«*Ραίνων με άνθη το ταιργιαστό ζευγαράκι προσθέτω τα εγκάρδια συγχαρητήριά μου εις τα πολυπληθή τοιαύτα των συγγενών και φίλων, δι' ων εύχομαι πάσαν ευδαιμονίαν, και άγγελιοι χαράς και ευτυχίας να ώσιν οι πιστοί του βίου των σύντροφοι*» ευχήθηκε στους νεόνυμφους κάποιος Δ.Ν.Μ. μέσω της εφημερίδας *Μακεδονία*.

- Υποθέσεις αυστηρά εμπορικές

-- Αναγγελία σύστασης ομόρρυθμης εταιρίας εκμετάλλευσης ηλεκτρικού κινηματογράφου υπό την επωνυμία «Μιχαήλ Χατζή Αγγέλου και Σία» με ημερομηνία 1 Σεπτεμβρίου και με τη συμμετοχή έξι Σερραίων.

Ωστόσο η εταιρία άντεξε λιγότερο από ένα μήνα, καθώς στις 27 του μηνός γνωστοποιήθηκε διά του τύπου η πρώτη απόσυρση εταίρου.

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

Λαμβάνομεν την τιμήν να φέρωμεν νῆς γνώσιν ἡμῶν ὅτι, ἰδρύσαμεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὁμόρρυθμον ἐταιρίαν ὑπὸ τὴν ἑπωνυμίαν

ΜΙΧΑΗΛ ΧΑΤΖΗ ΑΓΓΕΛΟΥ ΚΑΙ ΣΑ

τῆς ὁποίας σκοπὸς εἶναι ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ ὑπὸ τὴν κατοχήν μας ἠλεκτρικοῦ κινηματογράφου.

Εὐελπιστοῦντες ὅτι θέλετε μᾶς τιμῆσιν διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης Σας, παρακαλοῦμεν ὅπως λάβητε ὑπὸ σημείωσιν τὰς κάτωθι ὑπογραφίας μας, καὶ διατελοῦμεν μετ' ὑπολήψεως.

**Εν Σέρραις 1,3 Σεπτεμβρίου 1911*

ΜΙΧΑΗΛ ΧΑΤΖΗ ΑΓΓΕΛΟΥ
ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ ΧΑΤΖΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΚΟΚΚΙΝΑΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ
ΧΡΙΣΤΟΣ ΔΕΛΛΙΟΥ

-- Ονόματα Σερραίων, που εντοπίστηκαν στις σελίδες της εφημερίδας *Μακεδονία* να έχουν επισκεφτεί την πόλη της Θεσσαλονίκης κατά τη διάρκεια του 1911: Δημήτριος Γκίνης (διευθυντής του υποκαταστήματος της Τράπεζας της Ανατολής), Μιχαήλ Χατζηαγγέλου (οδοντίατρος), Βασίλειος Λεπενιώτης (εμποροράπτης), Φιλοκτήμων Κάρσος (ιδιοκτήτης τυπογραφείου και πρόεδρος του ομίλου φιλαρμονικής μουσικής «Ορφέας»), Κωνσταντίνος Τενεκετζής (γιατρός), Ιωάννης Οικονομίδης (δικηγόρος), Θωμάς Βλαχόπουλος, Θωμάς Καμβοσιώρας (έμπορος νεωτερισμών), Θωμάς Χριστοδούλου (υφασματέμπορος).

Για τον τελευταίο υπάρχει και μια έμμεση διαφήμιση στη *Μακεδονία* της 09.10: «*Σήμερον ανεχώρησε εις την ιδιαίτερον αυτού πατρίδα Σέρρας ο ευφήμως εκείσε εμπορευόμενος κ. Θωμάς Χριστοδούλου όστις επλούτισε το κατάστημά του με μεταξωτά, μάλλινα και βαμβακερά παντός είδους καθώς και παλτά, ζακέτες και λοιπά διά κυρίας και κοράσια όλα τελευταίου συρμού. Ο κ. Θωμάς Χριστοδούλου, μη φεισθείς χρημάτων εξέλεξε τα κάλλιστα ίνα ικανοποιήση και τα πλέον δύστροπα γούστα*».

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΛΑΣΚΑΡΙΔΗ

Η Σερραία -με καταγωγή από το Μελένικο- δασκάλα Αικατερίνη Λασκαρίδη.

(περιοδικό ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ, 30.10.1911)

-- Ένα ευχαριστήριο Σερραίων σε ασφαλιστική εταιρία...

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ

Ἡ οἰκογένεια Τάτση Φέκκα καθ' ἑ-
κόν της θεωρεῖ νὰ εὐχαριστήσῃ δη-
μοσίᾳ τοὺς ἐν Σέρραις Πράκτορας
τῆς Ἀσφαλιστικῆς Ἑταιρείας ζωῆς
«Ἡ Νέα Ὑόρκη» Κουρ Ἐσκεναζῆ
καὶ Πεφδικάση διὰ τὴν ταχύτητα καὶ
προθυμίαν, μεθ' ἧς τῇ ἐμέτησαν τὸ
ποσὸν τῶν 7,000 φράγκων δι' ὃ ἦτο
ἀσφαλισμένος ὁ μακαρίτης Τάτσης
Φέκκας.

Ὁ Κηδεμὼν τῆς Οἰκογενείας

Ε. Ν. Παπαζογλου

Ἐν Σέρραις τῇ 4ῃ Νοεμβρίου 1911

... και μια διαφήμιση βιβλιοπωλείου στην πόλη των Σερρών!

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΝ ΚΑΙ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΑΣΤΕΡΙΟΥ Δ. ΓΟΥΣΙΟΥ

ΕΝ ΣΕΡΡΑΙΣ

ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΩ 1905

Ἄπαντα τὰ εἶδη τῶν διδακτικῶν βιβλίων Κωνσταντινουπόλεως,
Θεσσαλονίκης, Σμύρνης καὶ Ἀθηνῶν. Πλήρης συλλογὴ Ἐκκλησια-
στικῶν βιβλίων, Μυθιστορημάτων, βιβλίων τοῦ Λαοῦ, Λεξικῶν
Τουρκικῶν, Ἑλληνικῶν καὶ Γαλλικῶν κ. λ. π.

Ἄπαντα τὰ εἶδη τῆς γραφικῆς ὕλης διὰ γραφεῖα καὶ σχολεῖα.
Εἶδη κεντημάτων. Σχολικοὶ σάκκοι. Ὑλικά δι' ἐργόχειρα. Πλουσιω-
τάτη συλλογὴ ταχυδρομικῶν δελταρίων, ἐγγωρίων καὶ ξένων.

Ἐκτέλεισις πρόθυμος, ταχεῖα καὶ καλλιτεχνικὴ ὄλων τῶν τυπογρα-
φικῶν ἐργασιῶν εἰς τιμὰς μὴ ἐπιδεχομένας οὐδένα συναγωνισμόν.

1912

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

-- Στις 6/19 Ιανουαρίου ο Όμιλος Δεσποινίδων διοργάνωσε χορευτική εσπερίδα στην αίθουσα του «Ορφέα».

-- Στις αρχές της χρονιάς, άγνωστοι δολοφόνησαν από λάθος τον Δημήτριο Στεφάνου, την ώρα που έβγαινε από τον μύλο του στο σήμερα ακατοίκητο χωριό Καστρί. Πραγματικός στόχος των δραστών ήταν ο συνétairos του θύματος, Κωνσταντίνος, ο οποίος είχε υπάρξει αντάρτης την περίοδο του Μακεδονικού Αγώνα.

-- Κατ' εφαρμογή κυβερνητικού διατάγματος, που απαγόρευε τη διαμονή στην Τουρκία όσων είχαν διαμείνει κατά το παρελθόν στη Βουλγαρία, οι αρχές απέλασαν τον Βούλγαρο ιερέα των Σερρών Παπαηλία Αθανασίου.

-- Στην εφημερίδα της Θεσσαλονίκης *Νέα Αλήθεια* της 14.01 ο Ιωάννης Καμτσίδης, δικηγόρος στο Μοναστήρι με καταγωγή από την Κωνσταντινούπολη, αλλά πολιτογραφημένος στις Σέρρες από τετραετίας, φερόταν ως βέβαιος υποψήφιος του νεοτουρκικού κομιτάτου «Ένωση και Πρόοδος» στην περιφέρεια Σερρών στις βουλευτικές εκλογές του ερχόμενου Απριλίου.

-- Στις 15/28 Ιανουαρίου άγνωστοι παραβίασαν τον τάφο και εξαφάνισαν το πτώμα του ανθρώπου που ήταν θαμμένος εκεί, ενός από τα θύματα της χολέρας που είχε πλήξει τις Σέρρες. Περισσότερο να σημειωθεί ότι αυτή η τρελή ιστορία αποτέλεσε το θέμα συζήτησης των Σερραίων τις επόμενες μέρες.

-- Στις 17/30 Ιανουαρίου στην Κάτω Τζουμαγιά δόθηκε η καθιερωμένη θεατρική γιορτή του ομίλου ερασιτεχνών υπέρ των σχολείων της κωμόπολης με το ανέβασμα δύο παραστάσεων μόνο με άνδρες ηθοποιούς. Για πρώτη φορά έχουμε μια εκτενή περιγραφή/θεατρική κριτική παράστασης με τη συμμετοχή κατοίκων της συγκεκριμένης κωμόπολης, την οποία αναπαράγω, όπως δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *Μακεδονία* στις 22.01:

«Η συρροή του πλήθους, ως προεμηνύετο ήτο άπειρος. Το δραματικόν ειδύλλιον η «βοσκοπούλα» και η απείρως ξεκαρδιστική κωμωδία «βέβαια» ήσαν τα παρασταθέντα υπό του φιλοτίμου θιάσου των ερασιτεχνών. Ο κ. Κ. Νασίκας, ως Μήτρος ευρίσκετο εις το στοιχείον του αποδώσας λίαν εντέχνως το πρόσωπον του βαρυαλγούντος εραστού, αναζητούντος την βοσκοπούλαν Μάρω, ην κάλλιστα υπεδύθη ο κ. Μιχαήλος Βεληγρατλής. Οι κ.κ. Χρ. Αθανασούλης, ως Γκέρλας και Αλέξ. Πέννας, ως Λιάκος έπαιζαν μετ' ίσης τέχνης και απαρμιλλου υποκρίσεως ο μεν το πρόσωπον του μοχθηρού και φιλαργύρου, ο δε του γενναϊόφρονος εραστού. Με όσσην δε χάριν και λεπτότητα επαίχθη το πρόσωπον της Κρουστάως, της πιστής του Λιάκου ερωμένης υπό του κ. Β. Βιζάλη με ίσην τέχνην και υπόκρισιν επαίχθη το πρόσωπον της γραίας Γιάνναινας υπό του κ. Αστ. Βοζίκη. Άξιοι συγχαρητηρίων διά την τέχνην, μεθ' ης υπεδύθησαν τα πρόσωπά των είνε και οι κ.κ. Δημ. Πόπτης ως Κώστας, Γ. Βαβάσκας ως Γιώτης,

Ν. Νάτσου ως Πανάγος και οι βοσκοπούλας πρόσωπον υποδυθέντες Ι. Κατσαβάκης και Γ. Δραγοτινλής.

Αρκετήν διάχυσιν και θυμηδίαν προυξένησε και η κωμωδία: οι αδιάλειπτοι γέλωτες των κατενθουσιασθέντων θεατών ωμίλουν ευγλώττως και επεμαρτύρουν περί της επιτυχούς διεξαγωγής των παρασταθέντων· ο απαράμιλλος εις τα κωμικά Γεώργιος Κωστίτης εν αμφοτέροις τοις παιχθείσιν έργοις, ως Χρόνης μεν εν τω πρώτω, ως Τουλούμπας δε εν τω δευτέρω έπαιξε μετ' αμιμήτου τέχνης και ιδιαζούσης ορέξεως προκαλών πλείστην όσσην ιλαρότητα και τερψιθυμία. Παν αυτού κίνημα και πάσα αυτού λέξις εύρισκε τον αντίκτυπον εις το ακροατήριον, όπερ ξεκαρδιστικώς εγέλα. Άξιος συγχαρητηρίων είνε και ο ελλόγιμος κ. Στ. Εμμανουηλίδης, όστις πάνυ ευγενώς ανέλαβε κατά τα διαλείμματα να κατακυλήση διά των μελιχρών τόνων του βιολίου του και τους παρισταμένους, οίτινες και απήλθον υπό τας αρίστας των εντυπώσεων».

-- Στις 23 Ιανουαρίου/5 Φεβρουαρίου γύρω στις 4 μ.μ. με την αγορά των Σερρών ανοιχτή, μέλη του νεοτουρκικού κομιτάτου «Ένωση και Πρόοδος» με πρωτοστάτη τον φενταή Μπελεγκρατλή Αχμέτ ξυλοκόπησαν με εκατό ραβδισμούς τον επιφανή δικηγόρο Μουσταφά Νουρή βέη, ο οποίος ανήκε στο αντιπολιτευόμενο κόμμα «Ελευθερία και Συνεννόηση» (αλλιώς «Φιλελεύθερη Συνεννόηση»), με το οποίο θα ήταν υποψήφιος στις επερχόμενες εκλογές.

Ο Μουσταφά Νουρή βέης είχε προβεί σε σημαντικές αποκαλύψεις κατά τη διάρκεια της δίκης των δολοφόνων του δημοσιογράφου Ζεκή βέη και ήταν ιδιαίτερα επικριτικός κατά του Τσερκέζ Αχμέτ. Ο τελευταίος είχε επιτεθεί στον δικηγόρο τον Ιούνιο του 1911, όπως αναφέρθηκε ήδη, ρίχνοντάς τον από μια γέφυρα παρουσία κόσμου χωρίς να κουνηθεί φύλλο.

Αυτήν τη φορά υπήρξε αντίδραση. Την έγγραφη διαμαρτυρία του Μουσταφά Νουρή συνυπέγραψαν Τούρκοι πρόκριτοι και τρία μέλη του Πολιτικού Συνδέσμου (οι Τσίρος, Παπαδόπουλος και Σγουρός). Το αποτέλεσμα; Μετά τη δημοσιοποίηση του εγγράφου σε τουρκική εφημερίδα ασκήθηκαν ποινικές διώξεις κατά όσων το είχαν υπογράψει με την κατηγορία ότι «διέβαλαν τις Αρχές»!

-- Μια δολοφονία για προσωπικούς λόγους έγινε τις μέρες εκείνες στο χωριό Νικοσλάβη (Νικόκλεια) με δράστη κάποιον Μεχμέτ αγά και θύμα τον αγροφύλακα Χουσεϊν.

-- Στις 26 Ιανουαρίου/8 Φεβρουαρίου ο πρόξενος των ΗΠΑ στη Θεσσαλονίκη, Κιέλ, έφτασε στις Σέρρες μαζί με τον διερμηνέα και δύο καβάσηδες του προξενείου για τη διευθέτηση ενός ζητήματος, που αφορούσε τα συμφέροντα της Αμερικανικής Εταιρίας Καπνού, με τον πλέον πρωτότυπο όσο και αυθάδη τρόπο.

Με λίγα λόγια το ιστορικό: Πριν αρκετό καιρό οι τράπεζες Αθηνών και Ανατολής είχαν χορηγήσει δάνεια στον Αμπτουραχίμ (ή Αβδουραχίμ) εφέντη, κάτοικο Σερρών, με ενέχυρο τα καπνά που εκείνος είχε αγορασμένα. Όμως ο δανειολήπτης δεν ήταν συνεπής στις υποχρεώσεις του κι έτσι οι τράπεζες πούλησαν τα ενέχυρα στην Αμερικανική Εταιρία Καπνού, με τον Αμπτουραχίμ να προσπαθεί ανεπιτυχώς να σταματήσει την παραλαβή των καπνών από την εταιρία αρχικά μέσω της δικαστικής οδού και εν συνεχεία κλειδώνοντας τις αποθήκες του, εμποδίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την ολοκλήρωση της πώλησης.

Κι επειδή τα διαβήματά δεν είχαν αποτελέσματα, ο πρόξενος των ΗΠΑ πήρε την κατάσταση στα χέρια του, ήρθε στις Σέρρες και το βράδυ της 26^{ης} Ιανουαρίου έσπασε τις κλειδαριές και επέβλεψε προσωπικά τη φόρτωση των καπνών. Χωρίς να έχουν πολλά περιθώρια οι αρχές έστειλαν χωροφύλακες και αστυνόμους για να προφυλάξουν τον Κιέλ και τους άλλους, την ώρα που πλήθος Σερραίων είχε μαζευτεί έξω από τις αποθήκες και παρακολουθούσε αυτό το περίεργο θέαμα.

-- Στη *Νέα Αλήθεια* της 03.02.1912 διαβάζουμε ότι «*άγνωστοι έθηκαν πυρ εις την αποθήκην αραβοσίτου της επαύλεως Τασλήκ του εκ Σερρών Φερίτ βέη, κειμένης παρά την κομόπολιν Βαρακλή Δζιουμαγιά*».

-- Στις 9/22 Φεβρουαρίου έφτασε από την Κωνσταντινούπολη στις Σέρρες ο Δημήτριος Δίγκας, ο οποίος στις προσεχείς εκλογές θα ήταν εκ νέου υποψήφιος στην περιφέρεια των Σερρών, αυτήν τη φορά υπό τη σημαία του Πολιτικού Συνδέσμου, που είχε συγκροτηθεί από τους Έλληνες βουλευτές.

Αντιπροσωπείες διαφόρων σωματείων και συντεχνιών, επιτροπές από τα γύρω χωριά και πάνω από χίλιοι πολίτες τον υποδέχτηκαν στο σιδηροδρομικό σταθμό και στη συνέχεια τον συνόδευσαν μέσω της κεντρικής οδού και της αγοράς στο κτίριο, όπου στεγαζόταν ο Πολιτικός Σύνδεσμος. Εκεί, τον βουλευτή υποδέχτηκε ο πρόεδρος του Συνδέσμου, Ι. Παπακωστίδης.

«Η πάνδημος αυτή εκδήλωση των αισθημάτων του Σερραϊκού λαού προς τον τέως βουλευτή κ. Δίγκαν, απόρροια της βαθείας εκτιμήσεως, ην τρέφει προς αυτόν το ομογενές ιδία της περιφέρειάς μας κοινόν, αποτελεί συνάμα τρανωτάτην διαδήλωσιν των πολιτικών φρονημάτων του Ελληνικού πληθυσμού της περιφέρειάς Σερρών. [...] Η εν τη προκειμένη περιπτώσει αγαστή αυτή ομοφωνία και σύμπνοια του Σερραϊκού λαού είνε αρκετά εμφανής απάντησις κατά των έξωθι μικρορραδιουργιών προς διάσπασιν του ενιαίου αυτού φρονήματος. Ο Ελληνικός λαός αποκρούει διαρρήδην πάσαν τυχόν υποψηφιότητα οιοδήποτε ομογενούς υποβαλλομένην αυτώ παρ' οιοδήποτε ξένου πολιτικού κύκλου, αδιάσπαστος δι' αυτός εχόμενος των ιδίων πολιτικών αρχών ουδεμίαν θέλει αποδώση σημασίαν εις τοιαύτας υποψηφιότητας», σχολίαζε τις επόμενες μέρες ο ανταποκριτής της *Νέας Αλήθειας*.

Την ίδια μέρα έφτασε στις Σέρρες από τη Θεσσαλονίκη και ο Βούλγαρος βουλευτής Χρ. Δάλτσεφ, στον οποίο όμως *«ουδεμία υποδοχή εγένετο, διότι ουδείς, ούτε εξ αυτών των Βουλγάρων εγνώριζε την ημέραν της αφίξεώς του»*. Οι δύο βουλευτές θα διέμεναν στο ξενοδοχείο Εμπεριάλ του *«προωδευτικωτάτου»* Κ. Λύκου.

-- Σοβαρά επεισόδια με πολλούς τραυματίες εκτυλίχτηκαν στο Μελένικο στις 10/23 Φεβρουαρίου, όταν οι Έλληνες κάτοικοι της πόλης (με τις γυναίκες στην πρώτη γραμμή) διαμαρτυρήθηκαν για την απόφαση των αρχών να πουλήσουν έκταση στο κέντρο της πόλης, που ήταν ιδιοκτησία της ελληνικής κοινότητας, για την ανέγερση βουλγαρικής σχολής. Είχε προηγηθεί απόφαση του Διοικητικού

Συμβουλίου Σερρών, που απαγόρευε προσωρινά την ολοκλήρωση της πώλησης, αλλά ο καϊμακάμης του Μελενίκου απλά έκανε ότι δεν την είχε δει.

-- Στις 15/28 Φεβρουαρίου η επιτροπή για την ανέγερση νέας λιθόκτιστης Ελληνικής Αστικής Σχολής στην πόλη των Σερρών απηύθυνε δημόσια πρόκληση κατάθεσης προσφορών στους ενδιαφερόμενους. Οι προδιαγραφές του κτιρίου είχαν ήδη αποφασιστεί και ήταν 39 μέτρα μήκος, 14.50 μ. πλάτος και 13 μ. ύψος.

-- Σύμφωνα με τη *Μακεδονία* της 16.02 ο γιος του Βούλγαρου ιερέα του χωριού Ελσάν (/Ελσιανη), ονόματι Ντάνε, τραυμάτισε σοβαρά με περίστροφο τον ομοεθνή του Βάνε ύστερα από φιλονικία. Από την άλλη, τρεις μέρες αργότερα στην ίδια εφημερίδα διαβάζουμε για κάποιον Βάνε από το χωριό Νεσάκ (;) των Σερρών, ο οποίος για προσωπικούς λόγους δολοφόνησε τον συγχωριανό του Βάτο Παπα-Ντίγκο. Καθώς τα ονόματα ταιριάζουν έστω και αμυδρά, ίσως ήταν η συνέχεια της πρώτης ιστορίας ή η ορθότερη (;) περιγραφή του ίδιου περιστατικού.

-- Στη *Νέα Αλήθεια* της 17.02 δημοσιεύτηκε συνέντευξη του Δημ. Δίγκα. Στέκομαι σ' ένα απόσπασμα, που έδινε το πολιτικό στίγμα του Δίγκα και έθετε το πλαίσιο έναντι των εκδικητικών πρακτικών των Νεότουρκων:

«Η εκλογική κατάσταση και εν τη περιφέρειά Σερρών παρουσιάζει την αυτήν εν γενικαίς γραμμαίς μορφήν, οίαν και εν ταις πλείσταις άλλαις περιφερείαις του Κράτους. Σύμπτas ο λαός εν ευρυτάτη κλίμακα ανεξαρτήτως φυλής ή θρησκευματος και κοινωνικής τάξεως καταβοά κατά της κακοδιοικήσεως των ιθυνόντων και θλίβεται διά την εκ ταύτης κακοδαιμονίαν της χώρας. Τέσσαρα παρήλθον ολόκληρα έτη από της ανακηρύξεως του Συντάγματος και ουδεμίαν είδον μέριμναν της Συνταγματικής κυβερνήσεως εξικνουμένην μέχρις αντιλήψεως των πολλαπλών αναγκών της περιφέρειας ταύτης. [...] Ό,τι κυρίως προκαλεί τα μετ' αγανακτήσεως παράπονα των πολιτών είνε η εγωιστική εμμονή

των απανταχού αρχών [...] όπως θεραπεύσωσι τα σφάλματα των κατωτέρων οργάνων. Και ταύτα πάντα προέρχονται εκ του ότι έκαστος υπάλληλος ευνοούμενος του κρατούντος κόμματος απέβη απόλυτος φεουδαρχικός τυραννίσκος εν τω κύκλω της ενεργείας αυτού. Όσον αφορά την συμπεριφοράν της διοικήσεως προς τας εθνότητας ακολουθεί και αυτή κατά γράμμα την υπό της πολιτικής της Κεντρικής διευθύνσεως δεδομένην κατεύθυνσιν. Παντού η αρχή του διαίρει και βασίλευε, η γέννησις διαρκώς μικροζητημάτων προς διαιώνισιν του διαπληκτισμού των τέως διαμαχομένων Εθνοτήτων, αντί πάσης δε άλλης αποδείξεως πρόχειρον παράδειγμα είνε το τελευταίον επεισόδιον του Μελενίκου [...]».

-- Στις 19 Φεβρουαρίου/3 Μαρτίου οι κάτοικοι του χωριού Βεσνίκο (Άγιο Πνεύμα) είχαν μελάδες μ' έναν μεθυσμένο χωροφύλακα. Αυτός αρχικά συνάντησε τυχαία τον ιερέα της εκκλησίας του Αγίου Κωνσταντίνου και τον ρώτησε: «Ποιον αγαπάς περισσότερο; τον σουλτάνο ή τον πατριάρχη;». Επειδή ο ιερέας δεν έδωσε καμία απάντηση (και τι συζήτηση να έπιανε μ' έναν μεθυσμένο), ο χωροφύλακας εξοργίστηκε, άρχισε να τον βρίζει και ήταν έτοιμος να σηκώσει το όπλο του, αλλά ο παπάς είχε ήδη απομακρυνθεί.

Οι περιπέτειες του μεθυσμένου χωροφύλακα είχαν και συνέχεια, καθώς λίγο αργότερα επιχείρησε να επιτεθεί σε μια κοπέλα, η οποία βρισκόταν μόνη της στα χωράφια. Κάποιοι χωρικοί έσπευσαν να την προστατεύσουν ακούγοντας τις φωνές της κι ο χωροφύλακας άρχισε τότε να πυροβολεί σκοτώνοντας έναν γάιδαρο, προτού το βάλει στα πόδια κι εξαφανιστεί από το χωριό.

-- Η *Μακεδονία* της 23.02 περιέγραφε την επίθεση αγνώστων κατά του Τεφβήκ βέη, φύλακα των γραφείων του Δημόσιου Οθωμανικού Χρέους στις Σέρρες. Η επίθεση είχε σημειωθεί στους υδρόμυλους του χωριού Ραχωβίτσα. Ο Τεφβήκ τραυματίστηκε σοβαρά και οι άγνωστοι δράστες άρπαξαν διάφορα έγγραφα, αποδείξεις και χρήματα, που το θύμα κουβαλούσε στην τσάντα του.

-- Στις 24 Φεβρουαρίου/8 Μαρτίου βουλγαρική συμμορία (μάλλον του Δόντσεφ) εισέβαλε στο βλαχόφωνο χωριό Ράμινα, εισήλθε σ' ένα οινοπωλείο και αιχμαλώτισε οκτώ πελάτες. Σύμφωνα με μία πηγή, λίγη ώρα αργότερα αφέθηκαν ελεύθεροι οι τρεις και για την απελευθέρωση των υπολοίπων ζητήθηκαν 600 λίρες ως λύτρα. Κατ' άλλο δημοσίευμα απελευθερώθηκαν όλοι οι αιχμάλωτοι πλην ενός Βασίλη, ο οποίος και εκτελέστηκε, επειδή οι συμμορίτες θεωρούσαν ότι είχε προδώσει τις κινήσεις τους στις αρχές.

-- Την ίδια περίοδο στις Σέρρες έχασε τη ζωή του από ξυλοδαρμό κάποιος Μεχμέτ Μιμίτσος, ο οποίος την προηγούμενη χρονιά ήταν ένας από τους βασικούς μάρτυρες κατηγορίας στη δίκη για τη δολοφονία του Ζεκί βέη.

-- Στις 26 Φεβρουαρίου/10 Μαρτίου ο Δημήτριος Δίγκας έδωσε διάλεξη στην αίθουσα του ομίλου «Ορφέας».

-- Την ίδια μέρα δικάστηκαν από το Κακουργιοδικείο των Σερρών οι Σταύρος Αντωνίου Καραγκάλης από το χωριό Ζουμπάτες και ο Ηλίας Αντωνίου από τις Σέρρες, κατηγορούμενοι για κλοπή μετά διαρρήξεως. Και οι δύο κατηγορούμενοι κρίθηκαν ομόφωνα αθώοι. Δικηγόρος τους ήταν ο σερραίος Θ. Οικονόμου.

-- Στη *Νέα Αλήθεια* της 28.02 διαβάζουμε για τη σύσταση Εμπορικού και Γεωργικού Επιμελητηρίου στις Σέρρες. Το διοικητικό συμβούλιο αποτελούσαν οι: Φερίτ βέης (πρόεδρος), Χρ. Καραγκιόζης (αντιπρόεδρος), Εμίν εφένδης, Γιουσούφ αγάς, Βασίλειος Γκέκας, Αθ. Αλεξανδρίδης, Ισαάκ Φαρατζή και Αλχασή.

-- Στις 28 Φεβρουαρίου/12 Μαρτίου ο Πολιτικός Σύνδεσμος Σερρών υπέβαλε και επίσημα την υποψηφιότητα του Δημήτριου Δίγκα. Η σχετική αίτηση έφερε περισσότερες από 400 υπογραφές εκλογέων.

Ως υποψήφιοι του νεοτουρκικού κόμματος «Ένωση – Πρόοδος» στις Σέρρες εμφανίζονταν οι Μιδάτ βέης, Δερβίς βέης, Χρήστος Καραγκιόζης, Νικ. Οικονόμου και ένας ακόμη Βούλγαρος. Όσον αφορά τον Ιωάννη Καμτσιδή, τελικά δεν προτάθηκε ως υποψήφιος μετά την προφυλάκισή του με την κατηγορία ότι στις 25 Φεβρουαρίου/9 Μαρτίου είχε ζητήσει χρήματα από τον θεσσαλονικιό ράφτη Γαλόπουλο, για να μην γινόταν έλεγχος στα βιβλία του από τον Εισαγγελέα.

Υποψηφιότητες στην περιφέρεια των Σερρών φέρονταν να είχαν υποβάλλει επίσης: ο Ριζά βέης (μουτεσαρίφης του Σεάρτ στη Μ. Ασία με καταγωγή από το Νευροκόπι), ο δικηγόρος Ιων. Οικονομίδης ή Νικόλαος Οικονόμου (!), ο αναφορογράφος Μεχμέτ εφέντης, ο Τσερκέζ Χαμίτ βέης (μέλος της επιτροπής εκτιμήσεως ακινήτων) και ο μουτεσαρίφης Τσουρούμ, Χιλμή βέης.

-- Στις 29 Φεβρουαρίου/13 Μαρτίου, ο Δίγκας αναχώρησε εσπευσμένα για την Κωνσταντινούπολη μετά την απόφαση του στρατοδικείου ν' ασκήσει ποινική δίωξη σε βάρος του, επειδή παρά την παύση της εφημερίδας του «Δίκαια των Εθνών», αυτή είχε επανεκδοθεί υπό τον τίτλο «Παλιγγενεσία».

-- Τις πολύ τελευταίες μέρες του Φεβρουαρίου ή τις πολύ πρώτες του Μαρτίου (π.η.) έφθασε στις Σέρρες ο διευθυντής της τουρκικής εφημερίδας *Σελιάχ*, Ταχσίν βέης, και εκφώνησε πολιτική ομιλία υπέρ του νεοτουρκικού κόμματος.

-- Ένα ακόμη συμβάν στα τέλη του Φεβρουαρίου, που δεν μπορεί να προσδιοριστεί ημερολογιακά, ήταν η δολοφονία από αγνώστους του σερραίου Ευάγγελου Αλεξίου, ο οποίος εργαζόταν σ' ένα καφενείο στην οδό Δράμας – Καβάλας.

-- Στις 2/15 Μαρτίου το βράδυ, τέσσερις αντιπρόσωποι της παράταξης «Ελευθερία και Συνεννόηση» (οι Φετχή βέης, Χουρσήτ βέης, Μουσταφά Ρεμής βέης και Μουσταφά Νουρή βέης) καθόντουσαν και συζητούσαν στην αίθουσα του ξενοδοχείου Εμπεριάλ στις Σέρρες, όταν δέχτηκαν απρόκλητη επίθεση, κοινώς ξυλοκοπήθηκαν, από δέκα Νεότουρκους αξιωματικούς. Στο σημείο έσπευσαν αστυνομικοί κλητήρες, οι οποίοι προσήγαγαν στο Διοικητήριο όχι τους δράστες, αλλά τα θύματα του ξυλοδαρμού και ύστερα από πολύωρη ανάκριση τους φυλάκισαν! Δυο μέρες μετά, οι τέσσερις άνδρες στάλθηκαν με αστυνομική επιτήρηση στη Θεσσαλονίκη κι από εκεί το ίδιο βράδυ –πάντα με αστυνομική εποπτεία– επιβιβάστηκαν στο αυστριακό ατμόπλοιο με προορισμό την Κωνσταντινούπολη.

Στις διαμαρτυρίες της θεσσαλονικιώτικης λέσχης του κόμματος, ο νομάρχης χαρακτήρισε τα θύματα της επίθεσης ως «ταραχοποιούς», ενώ έφτασε στο σημείο να υποστηρίξει ότι οι Σερραίοι ήταν πάρα πολύ εξαγριωμένοι εναντίον τους και γι' αυτό η κυβέρνηση δεν αναλάμβανε το ρίσκο να τους άφηνε ελεύθερους!

Εξαιρετικά τολμηρό ήταν το καυστικό σχόλιο του χρονογράφου της εφημερίδας *Μακεδονίας* με αφορμή το ανήκουστο αυτό συμβάν:

«Υπάρχει κύριοί μου Σύνταγμα ή δεν υπάρχει. Εν εκ των δύο. Όταν υπάρχει, υπάρχει και ελευθερία. Όταν δε υπάρχει ελευθερία ημπορούν οι Προοδευτικοί συνταγματικοί πολίται να δέρουν κάλλιστα τους αντιπολιτευομένους. Πώς άλλως θα είνε ελεύθεροι εις το να διαδλούν το πολιτικόν των φρόνημα;

Έπειτα, κύριοί μου, αυτοί οι αντιπολι-

τευόμενοι είνε άξιοι αγχόνης. Αντιπολιτευσις θα πη προδοσία. Ορίστε: Υπάρχει Κυβέρνησις. Η Κυβέρνησις φυσικά υπέρ ουδενός άλλου σκέπτεται και ενεργεί παρά μόνον υπέρ του καλού και συμφέροντος της χώρας. Άρα πας ο αντιπράτων εις το έργον της Κυβερνήσεως δεν ενεργεί υπέρ του καλού και συμφέροντος της χώρας. Άρα ενεργεί υπέρ του κακού

της χώρας. Άρα είνε προδότης της πατρίδος. Άρα και οι αντιπολιτευόμενοι είναι προδότες αφού αντιπράττουν εις την Κυβέρνησιν και όχι μόνον αντιπράττουν αλλά και προσπαθούν να την ρίψουν εκ της εξουσίας.

Αυτά, κύριοί μου, είνε πορίσματα λογικής, την οποίαν θα υιοθετούσε και αυτός ο Σταγειρίτης Αριστοτέλης.

-- Στις 3/16 Μαρτίου το απόγευμα, ο μητροπολίτης Σερρών Απόστολος επισκέφθηκε μαζί με τον μητροπολίτη Δράμας και Ζιχνών τον νομάρχη Θεσσαλονίκης και του έθεσε το ζήτημα του αποκλεισμού εξήντα πέντε (κατ' άλλες πληροφορίες άνω των ογδόντα) εκλογέων της συνοικίας Κάτω Καμινίκια.

Εξάλλου τρεις μέρες αργότερα, τα μέλη της μικτής ελληνοβουλγαρικής εκλογικής επιτροπής Σερρών (οι Γιαννάκης Παπακωστίδης, Γεώργιος Τσίρος, Χρήστος Πάτρας, Δημήτριος Τάσωφ, Τάσκο Γιάγκωφ, Κωνστ. Παπαδόπουλος, Φιλοκτήμων Κάρσος και Κοσμάς Γεωργίεφ) απέστειλαν τηλεγράφημα προς την Ιερά Μητρόπολη Θεσσαλονίκης διαμαρτυρόμενοι για εκλογικές παρανομίες στην περιφέρεια των Σερρών και απειλούσαν με αποχή:

«Ένεκα της κακής διαιρέσεως των εκλογικών τμημάτων και της παρερμηνείας του σχετικού νόμου εν τω καζά Δζουμά Μπαλιά, Πετρισίου, Δεμίρ Ισσαρίου κτλ. τοσαύται προκύπτουσιν αδικία εις τους χριστιανικούς πληθυσμούς, ώστε ο χριστιανικός λαός και των μερών τούτων και ολοκλήρου του σαντζακίου περιέπεσεν εις απελπισίαν και απόγνωσιν και φρονεί να αποσυρθή από του

- Α εφέντηδες και μπέηδες αντιπολιτευόμενοι. Τσοκ ολούρσουνους.

Φαντασθήτε να θέλουν αυτοί να ρίψουν ένα Μεγάλον Βεζύρην! Α είνε πολλή επιείκεια εκ μέρους των συμπολιτευομένων βαταντάσηδων που έδειραν μόνον τους αντιπολιτευομένους των Σερρών [...]

να μετάσχη εις τας εκλογάς. Διερωτώνται οι χριστιανοί εάν ευρίσκονται εις χώραν κυβερνωμένην συνταγματικώς ή υπό το κράτος και την πίεσιν Κυβερνήσεως απολυταρχικής. Ούτως εφαρμόζεται ο νόμος της ισότητος: πάντοτε οι χριστιανοί θα θεωρώνται αιχμάλωτοι και ραγιαδες; Εις ουδεμίαν χώραν συνταγματικώς κυβερνωμένην ούτε ηκούσθη ούτε εθεάθη τοιαύτη καταπάτησις του

*περί εκλογών νόμου. Εάν μη επανορθω-
θώσιν αμέσως αι αδικίαι, αι γενόμεναι
κατά την διαίρεσιν των εκλογικών τμη-
μάτων, εάν δεν εφαρμοσθή καλώς ο
περί ισότητος νόμος και εφαρμοσθώσιν*

*αι νόμμοι διατάξεις ο χριστιανικός λαός
δεν ευρίσκει λόγον συμμετοχής εις τας εκ-
λογάς. Ενεργήσατε υπέρ της ισότητος
και της δικαιοσύνης».*

Για παράδειγμα, στο Δεμίρ Ισσάρ η εκλογική διαίρεση έγινε κατά τέτοιο τρόπο, ώστε οι 3730 Τούρκοι εκλογείς θα αναδείκνυαν έντεκα εκλέκτορες, ενώ οι 6052 Έλληνες και Βούλγαροι θα αντιπροσωπεύονταν μόνο από εννέα.

Άλλη αυθαιρεσία καταγγέλθηκε στο τμήμα Καρλίκοβας (σήμερα Μικρόπολη Δράμας) του καζά Ζίχνης. Εκεί ο αντιπρόσωπος της εφορευτικής επιτροπής αντί να ειδοποιήσει αυτοπροσώπως και έγκαιρα για την ορισθείσα ημέρα των εκλογών, ως όφειλε σύμφωνα με τον εκλογικό νόμο, έστειλε έφιππο χωροφύλακα στα γύρω χωριά μόλις το βράδυ της παραμονής της εκλογικής διαδικασίας. Μάλιστα στο χωριό Ρεσίλοβο (σήμερα Χαριτωμένη Δράμας) ο χωροφύλακας έφθασε μέσα στη νύχτα, ξύπνησε τον μουχτάρη και τον διέταξε με το ξημέρωμα να πάρει τους χωρικούς και να μεταβούν στην Καρλίκοβα. Μέχρι όμως να καταστεί δυνατό να συγκεντρωθούν οι χωρικοί από τις διάφορες δουλειές τους πέρασε αρκετή ώρα κι όταν οι εκλογείς κατάφεραν να φτάσουν στην Καρλίκοβα, ειδοποιήθηκαν ότι οι εκλογές είχαν τελειώσει παρουσία μόνο των Τούρκων!

Στη Ζηλιάχοβα πάλι είχαν υποβληθεί διάφορες ενστάσεις για απάλειψη ανύπαρκτων Τούρκων εκλογέων από τους εκλογικούς καταλόγους, όμως παρότι οι ενστάσεις αυτές έγιναν δεκτές από την εφορευτική επιτροπή, οι εκλογικοί κατάλογοι δεν διορθώθηκαν και οι ανύπαρκτοι ψηφοφόροι... ψήφισαν κανονικά (π.χ. ο Αχμέτ μπιν Χασάν διαδέχτηκε τον Χασάν μπιν Αχμέτ κλπ.).

Κατά παρόμοιο τρόπο (δεν) τακτοποιήθηκε και το ζήτημα των παραλειφθέντων Χριστιανών εκλογέων στα Κάτω Καμινίκια. Παρότι οι ενστάσεις είχαν ασκηθεί εμπρόθεσμα, αυτές απορρίφθηκαν από την εφορευτική επιτροπή, η οποία όμως δεν εξέδωσε γραπτή απόφαση. Κατά συνέπεια ήταν ανέφικτη η άσκηση έφεσης στο Πρωτοδικείο από τη στιγμή που δεν υπήρχε συγκεκριμένο έγγραφο!

ΟΙ ΣΕΡΡΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΕΡΡΑΙΟΙ ΤΟ 1912 (ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ)

-- Μετά την αναχώρηση του προξένου της Ελλάδας, Ευγένιου Άννινου Καβαλιεράτου, με άδεια για τη Μερσίνα στις 7/20 Μαρτίου, το προξενείο στις Σέρρες διηύθυνε προσωρινά ο Μ. Σακελλαριάδης.

-- Στις 10/23 Μαρτίου η ελληνική κοινότητα του Δεμίρ Ισσάρ υποδέχθηκε τον νέο μητροπολίτη Μελενίκου Κωνσταντίνο, ενώ εκείνος κατευθυνόταν με το τρένο στην έδρα της νέας του επαρχίας.

Όπως προέβλεπε το πρόγραμμά του, ο μητροπολίτης είχε αναχωρήσει από την Κωνσταντινούπολη στις 9 Μαρτίου, ημέρα Παρασκευή. Επειδή όμως η αμαξοστοιχία του θα περνούσε από τον σιδηροδρομικό σταθμό του Δεμίρ Ισσάρ την επομένη, ημέρα Σάββατο με την αγορά ανοιχτή, οι δημογέροντες της κωμόπολης είχαν φοβηθεί ότι η υποδοχή στο σταθμό δεν θα ήταν ικανοποιητική και –πριν την αναχώρησή του– είχαν προτείνει στον ιεράρχη να τροποποιούσε το πρόγραμμά του, ώστε να έφτανε στο Δεμίρ Ισσάρ την Κυριακή. Εκείνος θέλοντας ν' αποφύγει πομπώδεις εκδηλώσεις δεν άλλαξε τον προγραμματισμό του, αλλά και οι Δεμισσαριώτες δεν έμειναν αδιάφοροι.

Μόλις έγινε γνωστή η άφιξη του μητροπολίτη και παρότι η αγορά ήταν ακόμη ανοιχτή, εν ριπή οφθαλμού συγκεντρώθηκαν στο σταθμό τα μέλη ειδικής επιτροπής, δάσκαλοι, μαθητές και ο κλήρος της κωμόπολης επιφυλάσσοντας θερμότερη υποδοχή: η μικτή χορωδία των μαθητών είχε έτοιμο ένα τραγούδι για την υποδοχή του μητροπολίτη, μια μαθήτρια απήγγειλε ποίημα και του πρόσφερε ανθοδέσμη, ενώ ο Γ. Στιβαρός, διευθυντής των σχολείων του Δεμίρ Ισσάρ, προσφώνησε τον ιεράρχη. Το άλλο πρωί ο μητροπολίτης Κωνσταντίνος χοροστάτησε στην κυριακάτικη θεία λειτουργία και απηύθυνε έκκληση για αγάπη και αδελφική σύμπνοια κατά τη διεκδίκηση των εθνικών δικαίων, ενώ τη Δευτέρα συνέχισε το ταξίδι του για το Μελένικο.

-- Στις 12/25 Μαρτίου ολοκληρώθηκε η πρώτη φάση των εκλογών με την ανάδειξη των εκλεκτόρων στην υποδιοίκηση Ζίχνης. Από τους 17 εκλέκτορες, οι 12 ήταν Έλληνες, 3 ήταν Βούλγαροι και οι άλλοι δύο Τούρκοι της «Ένωσης και Προόδου». Ωστόσο στην κωμόπολη της Ζηλιάχοβας καταγγέλθηκε λαθροχειρία,

ΟΙ ΣΕΡΡΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΕΡΡΑΙΟΙ ΤΟ 1912 (ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ)

καθώς στην κάλπη βρέθηκαν 576 ψηφοδέλτια γραμμένα στα τουρκικά, όταν οι εγγεγραμμένοι Τούρκοι εκλογείς ήταν μόλις 516· εξάλλου βρέθηκαν 511 ελληνικά ψηφοδέλτια, όταν οι Έλληνες εγγεγραμμένοι εκλογείς ανέρχονταν σε 545.

Μάλλον την επόμενη μέρα αναδείχθηκαν οι εκλέκτορες στις Σέρρες: εννέα μουσουλμάνοι της «Ένωσης και Προόδου», ένας Ισραηλίτης, οκτώ Έλληνες και Βούλγαροι.

Γνωστά είναι επίσης τα αποτελέσματα σε δύο χωριά. Στο Κιουπρί (Γεφυρούδι) της υποδιοικήσεως Κάτω Τζουμαγιάς εκλέκτορας εξελέγη με 321 ψήφους ο ομογενής Δημήτριος Παράσχος επικρατώντας του σαντανσκικού υποψηφίου Τάκη Γκιώτσα. Στο δε Σάβιακο (Βαμβακόφυτο) εκλέκτορας αναδείχθηκε με 189 ψήφους ο Αναστάσιος Πούγγουρας έναντι 134 ψήφων του σαντανσκικού υποψηφίου και 35 ψήφων του Αρίφ εφέντη που εκπροσωπούσε τους Νεότουρκους.

-- Τη νύχτα της Δευτέρας 19 Μαρτίου/1 Απριλίου προς Τρίτη έγινε ορατή μερική έκλειψη σελήνης. Στις Σέρρες το φαινόμενο ξεκίνησε στις 11.01' μ.μ. (ή 4.32' τουρκική ώρα).

-- Στις 20 Μαρτίου/2 Απριλίου, ένας χωροφύλακας από το Σαρμουσακλή μετέβη απρόσκλητος στην οικία του προκρίτου Χριστόδουλου Τσολάκη στο Βεσνίκο, όπου –λες και ήταν σπίτι του– ήπιε, μέθυσε και πάνω στο κέφι άρχισε να πυροβολεί με το στρατιωτικό όπλο του αναστατώνοντας όλο το χωριό και όχι μόνο. Με το όπλο του στόχευσε τον ερχόμενο από το δημόσιο δρόμο Ηλία Στοϊμένο πετυχαίνοντας και τελικά σκοτώνοντας το γαϊδουράκι του ανθρώπου, ενώ στη συνέχεια τραυμάτισε κάποιον μοναχό της μονής του Αγίου Πνεύματος, ο οποίος βρέθηκε τυχαία στο λάθος μέρος τη λάθος ώρα.

Ανάστατοι οι κάτοικοι του χωριού ειδοποίησαν τις αρχές των Σερρών και τελικά στο Βεσνίκο στάλθηκε ομάδα έφιππων χωροφυλάκων υπό τη διοίκηση του Εδήπ εφέντη, οι οποίοι όμως περιορίστηκαν απλά ν' απομακρύνουν τον συνάδελφό τους από το χωριό, χωρίς να του επιβάλλουν την προβλεπόμενη τιμωρία.

Ήταν άραγε ο ίδιος μεθυσμένος χωροφύλακας του περασμένου Φεβρουαρίου;

ΟΙ ΣΕΡΡΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΕΡΡΑΙΟΙ ΤΟ 1912 (ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ)

-- Την ίδια μέρα έγινε οριστικά γνωστό ότι σύμφωνα με τον εκλογικό νόμο το σαντζάκι των Σερρών θα εξέλεγε τέσσερις βουλευτές αναλογικά με τον αριθμό των αρρένων κατοίκων του, οι οποίοι ανέρχονταν σε 190.920.

Στις 24 Μαρτίου/6 Απριλίου ξεκίνησαν σταδιακά οι δευτεροβάθμιες εκλογές πρώτα στους καζάδες Δεμίρ Ισσάρ, Πετριτσίου και Νευροκοπίου. Στις 29 Μαρτίου/11 Απριλίου ήρθε η σειρά της υποδιοίκησης Ζίχνης, ενώ στην περιφέρεια Σερρών οι βουλευτικές εκλογές πραγματοποιήθηκαν στις 2/15 Απριλίου.

Λίγες μέρες μετά ανακοινώθηκαν τα επίσημα αποτελέσματα. Βουλευτές Σερρών αναδείχθηκαν και οι τέσσερις υποψήφιοι του νεοτουρκικού κόμματος «Ένωση και Πρόοδος» με 121 ψήφους έκαστος. Ήταν δύο Τούρκοι και δύο Βούλγαροι (σαντανσικικοί), οι: Δερβίς βέης, Χουλουσή βέης, Στόγιεφ εφέντης και Χατζήεφ εφέντης.

Από 77 ψήφους έλαβαν ο Δημήτριος Δίγκας και ο Χρ. Δάλτσεφ, 45 ο Αχμέτ Ριφάτ βέης και 32 ο Μεμέτ Αλή βέης. Επίσης βρέθηκαν δύο λευκά ψηφοδέλτια.

-- Στις 26 Μαρτίου/8 Απριλίου, δεύτερη μέρα του Πάσχα, στην κάτω συνοικία του Δεμίρ Ισσάρ παρατέθηκε γεύμα υπέρ 35 Χριστιανών στρατιωτών και δύο χωροφυλάκων, οι οποίοι κατάγονταν από μακριά και δεν μπορούσαν να γιορτάσουν το Πάσχα με τις οικογένειές τους. Τα τιμώμενα πρόσωπα τραγούδησαν, χόρεψαν και στο τέλος τους διανεμήθηκαν κόκκινα αβγά και τσουρέκια.

Την πρωτοβουλία της γιορτής είχαν οι κύριοι Στεργίου, Γ. Σάββα, Ηλίας Κουσκουσίκης, Γεώργιος Ηλία, Απόστολος Ιωάννου, Κωνσταντίνος Θεοδώρου, Κωνσταντίνος Κούκος, Θεόδωρος Αγγελούσης, Γεώργιος Κιουρπές, Χρήστος Παπαδόπουλος, Αργύριος Θ. Σιμινής, Αντώνιος Βογιατζής, Πέτρος Κασάπης, Αντώνιος Νάσκος, Δημήτριος Αποστόλου, Αναστάσιος Π. Καφετζής και Δημήτριος Νάσκος.

-- Στα τέλη Μαρτίου (π.η.) η φιλόπρωτος αδελφότητα κυριών «Ευαγγελισμός» του Δεμίρ Ισσάρ, που ήδη μετρούσε πέντε χρόνια δράσης, συγκάλεσε γενική συνέλευση υπό την προεδρία του μητροπολίτη Μελενίκου. Έγινε ανάγνωση της έκθεσης πεπραγμένων του τελευταίου δωδεκαμήνου και εξελέγη το νέο διοικητικό

συμβούλιο. Νέα πρόεδρος εξελέγη η Χαρίκλεια Σταύρου (στη θέση της Θεοπέμπτης Στεφάνου), αντιπρόεδρος η Ζωή Χαριζανάκη, γραμματέας η Ελένη Ζήκου, ταμίας επανεξελέγη η Ελένη Θ. Παπαχαριζάνου και σύμβουλοι οι Θεοπέμπτη Κωνσταντίνου Αζά, Ελένη Γ. Σαράφη, Ελένη Κωνσταντίνου, Κατίνα Ν. Τριανταφύλλου και Ανθή Μότσου.

Στις 30 Μαρτίου/12 Απριλίου, γιορτή της Ζωοδόχου Πηγής, η αδελφότητα τέλεσε χοροεσπερίδα, από τα έσοδα της οποίας ένα μέρος επρόκειτο να διατεθεί στην κατασκευή γυμναστικών στολών για τους εντελώς άπορους μαθητές του σχολείου αρρένων. Μια από τις πρώτες αποφάσεις του νέου διοικητικού συμβουλίου ήταν και η διοργάνωση εξοχικού γεύματος για όλους τους μαθητές και τις μαθήτριες των σχολείων του Δεμίρ Ισσάρ την ερχόμενη πρωτομαγιά σε συνεργασία με τις συντεχνίες της κωμόπολης.

-- Μετά την έκλειψη σελήνης της 19ης Μαρτίου, ήρθε η σειρά της έκλειψης ηλίου στις 4/17 Απριλίου, η οποία στις Σέρρες άρχισε να γίνεται ορατή από τις 12.35' μ.μ. (ή 5.49' τουρκική ώρα). Συνολικά το φαινόμενο διήρκεσε 2 ώρες και 40 λεπτά.

-- Την ίδια μέρα, ο Πολιτικός Συνταγματικός Σύνδεσμος Σερρών εξέδωσε ανακοίνωση, με την οποία *«αντιπροσωπεύων το γνήσιον φρόνημα ολοκλήρου του ελληνικού πληθυσμού της περιφέρειας Σερρών και λαβών υπ' όψιν ότι αι ελληνιστί εκδιδόμεναι εφημερίδες «Φάρος» της Θεσσαλονίκης, «Ταχυδρόμος» της Κωνσταντινουπόλεως, «Αμάλθεια» της Σμύρνης και «Σάλπιγξ» Μιτυλήνης εξ' ιδίων συμφερόντων ελαινόμεναι ακολουθούσι πολιτικήν μη εκπροσωπούσαν ουδέ κατά κεραίαν την δημοσίαν γνώμην του ημετέρου Έθνους, εκφράζει την αποδοκιμασίαν αυτού κατά των εν λόγω εφημερίδων».*

Περίπου τρεις μήνες μετά, στις 12/25 Ιουλίου, ο Σύνδεσμος επέστρεψε στο θέμα με διορθωτική δήλωση, απαλλάσσοντας την εφημερίδα Σάλπιγξ *«λόγω της εθνικωτάτης στάσεως, ην ανέκαθεν ετήρησε και τηρεί αύτη».*

-- Στις 8/21 Απριλίου ορίστηκε η τελική κατακύρωση του μειοδότη που θ' αναλάμβανε την ανέγερση της Κεντρικής Αστικής Σχολής στην πόλη των Σερρών.

ΟΙ ΣΕΡΡΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΕΡΡΑΙΟΙ ΤΟ 1912 (ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ)

-- Στις 29 Απριλίου/12 Μαΐου το βράδυ δολοφονήθηκε από αγνώστους ο νυχτοφύλακας και επιστάτης του σχολείου στη συνοικία Καμινίκια, Τασάκος Χριστοδούλου, πατέρας πέντε ανήλικων τέκνων.

-- Στα τέλη Απριλίου στο Ροδολίβος δολοφονήθηκαν από αγνώστους δυο ομογενείς: ο ένας λεγόταν Τσακμάκης και ο δεύτερος ήταν συγγενής του.

-- Στις 03.05 η *Μακεδονία* αναφέρθηκε στην αυτοκτονία της 16χρονης κόρης του Καρα Μουσταφά στις Σέρρες, η οποία είχε κρεμαστεί από την οροφή του αχυρώνα της οικογένειας.

-- Όπως διαβάζουμε στο *Εμπρός* της 04.05, με βασιλικό διάταγμα το γυμνάσιο των Σερρών περιλαμβανόταν μεταξύ όσων σχολείων βρίσκονταν εκτός του ελληνικού κράτους και θεωρούνταν ισότιμα με τα ελληνικά.

-- Στις 6/19 Μαΐου έγιναν οι αρχαιρεσίες για την ανάδειξη του νέου διοικητικού συμβουλίου του Πολιτικού Συνδέσμου των Σερρών. Πρόεδρος επανεξελέγη ο γιατρός Ιωάννης Παπακωστίδης. Σύμβουλοι εξελέγησαν οι Βασίλειος Μελισσάς, Γεώργιος Τσίρος, Κωνστ. Παπαδόπουλος (γενικός γραμματέας), Φιλοκτήμων Κάρσος, Ορέστης Περδικάρης, Ιωάννης Δεμιρτζής, Μιλτιάδης Σχοινάς και Άγγελος Ριζόπουλος.

-- Ακόμη μία δολοφονία για ασήμαντη αφορμή ύστερα από φιλονικία στο χωριό Έλσιανη, όπως διαβάζουμε στην εφημερίδα *Μακεδονία* της 09.05. Δράστης ήταν ο Γιοβάν Αθανασίου και θύμα ο Κωνσταντίνος Ηλία.

-- Στις 20 Μαΐου/2 Ιουνίου ο όμιλος «Ορφέα» γιόρτασε τα έβδομα γενέθλιά του. Μετά τη θεία λειτουργία ακολούθησε δεξίωση υπό τους ήχους της μπάντας του «Ορφέα» και στη συνέχεια ο γενικός γραμματέας του, Πέτρος Ηρακλέους, ανέγνωσε τα πεπραγμένα της τελευταίας χρονιάς. Αυτά συμπυκνώνονταν σε τέσσερα σημεία: α) το χρέος, που είχε δημιουργηθεί στο ταμείο του ομίλου λόγω της ανέγερσης της αίθουσάς του, εξοφλήθηκε· β) υλοποιήθηκε με επιτυχία ένας από τους βασικούς προορισμούς του «Ορφέα», η διενέργεια θεατρικών παραστάσεων· γ) ανασυστάθηκε και αναδιοργανώθηκε η μπάντα υπό τη διεύθυνση του διακεκριμένου μουσικού Αλ. Κίτσου· δ) άρχισε η ανέγερση του Οικοτροφείου.

ΟΙ ΣΕΡΡΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΕΡΡΑΙΟΙ ΤΟ 1912 (ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ)

-- Στις 21 Μαΐου/3 Ιουνίου η Φιλόπτωχος Αδελφότητα του Προφήτη Ηλία, που ήδη μετρούσε πέντε χρόνια παρουσίας, τέλεσε τα εγκαίνια του ιδιαίτερου καταστήματός της, ώστε πλέον δεν χρειαζόταν να ξοδεύει χρήματα σε ενοίκια.

-- Στις 29 Μαΐου η Νομαρχία Θεσσαλονίκης εξέδωσε δημόσια ανακοίνωση για την υποβολή αιτήσεων των ενδιαφερομένων να φοιτήσουν στη Γεωργική Σχολή των Σερρών. Θα γίνονταν δεκτοί δέκα μαθητές, οι οποίοι θα έπρεπε να ήταν παιδιά γεωργών, να είχαν ηλικία μεταξύ 16 και 20 ετών, να ήταν απαλλαγμένοι από τη στρατιωτική θητεία και να γνώριζαν γραφή και ανάγνωση της γλώσσας τους.

-- Μια μακάβρια είδηση από την εφημερίδα *Νέα Αλήθεια* της 31.05: Ο χωρικός Γεώργιος Ιωάννου επιχειρούσε να διέλθει τη σιδηροδρομική γραμμή κοντά στο Δεμίρ Ισσάρ την ώρα που περνούσε η αμαξοστοιχία από την Κωνσταντινούπολη κατευθυνόμενη προς το χωριό Πρόσνικ (Σκοτούσσα) και διαμελίστηκε.

-- Στις 17/30 Ιουνίου το διοικητικό συμβούλιο του σωματείου καπνεργατών «Ένωσις» εξέδωσε ανακοίνωση, με την οποία ευχαριστούσε δημόσια τον πρόεδρό του και «*θερμουργό υπερασπιστή των εργατικών τάξεων*» Δημοσθένη Ν. Μέλφο «*διά τας υπερανθρώπους προσπάθειάς του, ας από των πρώτων ημερών της προεδρείας του καταβάλλει προς ανάπτυξιν του σωματείου μας, όσον και διά τους απύτους [=συνεχείς] κόπους και μόχθους, εις ους υπεβλήθη κατά την τελευταίαν απεργίαν, όποτε όχι μόνον τα συμφέροντά μας ερρωμένως υπερήσπισε και συνετέλεσεν, όπως αι δίκαιαι απαιτήσεις μας περιβληθώσι και την προστασίαν του Εξ. Μουτεσσαρίφου μας, αλλά και διά της ρητορικής του δεινότητος αναπτύξας ημίν το φλέγον ζήτημα της αλληλεγγύης, μας συνεκίνησε βαθύτατα και επέτυχεν όπως οι μη εργαζόμενοι συνάδελφοί μας κατά την ολιγοήμερον απεργίαν διατηρώνται υπό των εργαζομένων τοιούτων*».

-- Στις 9/22 Ιουνίου οι κάτοικοι της Κάτω Τζουμαγιάς υποδέχτηκαν τον νέο μητροπολίτη Μελενίκου Κωνσταντίνο, ο οποίος επισκέφτηκε την κωμόπολή τους με αφορμή τις εξετάσεις των σχολείων.

Η προϋπάντηση του μητροπολίτη έγινε από τους μαθητές και τις μαθήτριες στην εξοχική θέση «Τσάι». Μια μικρή μαθήτρια πρόσφερε ανθοδέσμη στον ιεράρχη, τον οποίο προσφώνησε εκ μέρους της ελληνικής κοινότητας ο γιατρός Δ.

Πάζης. Ακολούθως όλοι κατευθύνθηκαν στον ιερό ναό της Νέας Συνοικίας, όπου εψάλη η ιερά ακολουθία. Το επόμενο πρωί ο μητροπολίτης τέλεσε το μυστήριο της θείας ευχαριστίας στην εκκλησία της Παλαιάς Συνοικίας και απηύθυνε συμβουλές στη μαθητιώσα νεολαία λίγο πριν την τέλεση των εξετάσεων στην αίθουσα της Κεντρικής Σχολής της Κάτω Τζουμαγιάς.

-- Στις 28.06 η *Μακεδονία* έγραφε για συμπλοκή επταμελούς αποσπάσματος χωροφυλάκων με επταμελή ληστρική συμμορία, τα μέλη της οποίας ωστόσο κατάφεραν να διαφύγουν, μεταξύ Ερνέκιοϊ (Ποντισμένο) και Σπατόβου (Κοίμηση).

-- «*Μετά χαρακτηριστικής εις άκρον ψυχρότητος και αδιαφορίας*» γιορτάστηκε η επέτειος ανακήρυξης του οθωμανικού Συντάγματος στην πόλη των Σερρών σύμφωνα με τον ανταποκριτή της *Νέας Ημέρας*. Πέρα από την επίσημη εκδήλωση στο διοικητήριο, η πόλη έφερε «*την συνήθη καθημερινήν αυτής όψιν, καθόσον η αγορά και άπαντα τα καταστήματα, Χριστιανικά τε και Τουρκικά, ήσαν ανοικτά, εν αντιθέσει προς την κατά τα παρελθόντα έτη επικρατήσασαν συνήθειαν να κλείωσι ταύτα, όπως συμμεθέξωσιν οι καταστηματάρχαι του πανηγυρισμού της ημέρας, και άπαντες οι κάτοικοι επρόπησαν εις τα καθημερινά αυτών έργα*».

Κατά τον ανταποκριτή της αθηναϊκής εφημερίδας, η αδιαφορία αυτή αποτελούσε οιονεί διαμαρτυρία των Σερραίων κατά του νεοτουρκικού κομιτάτου και περιφρόνηση στα μέλη του, που είχαν επιφορτιστεί με τη διεξαγωγή του εορτασμού. Εξάλλου, σαφής εκδήλωση δυσθυμίας ήταν η απουσία των περίπου εκατό αξιωματικών και προκρίτων της ελληνικής και της τουρκικής κοινότητας στο επίσημο γεύμα ύστερα από υπόδειξη του μουτεσαρίφη: οι μεν Τούρκοι είχαν εξαφανιστεί από τις πρωινές ώρες στις εξοχές, οι δε Έλληνες στην πλειοψηφία τους επικαλέστηκαν κάποια δικαιολογία, ώστε πολύ λίγοι έδωσαν το παρόν, όσοι δεν μπορούσαν να δικαιολογήσουν ενδεχόμενη απουσία τους.

-- Στις 12/25 Ιουλίου στον κινηματογράφο του γυμναστηρίου των Σερρών δόθηκε κινηματογραφική παράσταση υπέρ του Ορφανοτροφείου της πόλης, από την οποία εισπράχθηκε ένα «*αρκετά καλόν ποσόν*».

-- Στις 26 Ιουλίου/8 Αυγούστου, γύρω στη 1 μ.μ. τουρκική ώρα, ο ρακοπώλης Γεώργιος Χρυσάφης Ρακιτζής καθόταν στο μαγαζί του, που βρισκόταν κάτω από την οικία του στη συνοικία του Αγίου Νικολάου, όταν ξαφνικά δέχτηκε πυροβολισμούς από το περίστροφο του πρώην αστυνομικού Φερήτ. Η πρώτη σφαίρα τραυμάτισε τον Χρυσάφη στο χέρι, όμως η δεύτερη πέτυχε στο μέτωπο και σκότωσε ακαριαία τη Θωμαή Πολυζώη, με την οποία πιθανότατα συνομιλούσαν τη στιγμή εκείνη.

Μετά από λίγη ώρα ο δολοφόνος συνελήφθη και ομολόγησε ότι είχε πληρωθεί από τον Νουρεδίν Μποσνάκ, καπνεργάτη της Κομερσιάλ, ο οποίος είχε προηγούμενα με τον Χρυσάφη και μάλιστα τρεις μήνες νωρίτερα είχε αποπειραθεί ο ίδιος να σκοτώσει τον Έλληνα έμπορο. Τότε ο Νουρεδίν Μποσνάκ είχε καταδικαστεί σε φυλάκιση, ωστόσο εξακολουθούσε να κυκλοφορεί ελεύθερος.

-- Στις 27 Ιουλίου/9 Αυγούστου επιβλήθηκε στρατιωτικός νόμος στην πόλη των Σερρών και η αστυνομία απαγόρευσε την κυκλοφορία των πολιτών μετά τις 4 μ.μ. τουρκική ώρα. Οι κινηματογράφοι και τα θέατρα μπορούσαν να παραμένουν ανοιχτοί μέχρι συγκεκριμένη ώρα, όμως έκλεισαν τελείως τα καφενεία.

«Α! διά τας Σέρρας, που έχουν τοιαύτας εξοχάς, το πράγμα είναι πολύ κακόν και λυπηρόν. Όλοι δυσφορούν, εκτός των γυναικών, αι οποίαι τρίβουν τα χέρια από την χαράν τους, διότι θα έχουν τους άνδρας των από ενωρίς εις το σπίτι. Καθώς βλέπετε, κάθε κακό έχει και το καλό του. Και ενώ η κυβέρνησίς μας μας επέβαλε να κλειώμεθα εις τα σπίτια μας μαζί με τις κότες, έκαμε ένα μεγάλο καλό εις το γυναικείον φύλον. Καθένας με την τύχη του» ήταν το παράταιρο σχόλιο του ανταποκριτή της *Νέας Αλήθειας*.

-- Το ίδιο πρωινό, περίπου στις 3.30 π.μ., μέχρι την πόλη των Σερρών έγινε αισθητός ο πολύ ισχυρός σεισμός που έπληξε την περιοχή της Καλλίπολης προκαλώντας τεράστιες καταστροφές και πολλές εκατοντάδες θύματα. Τις επόμενες μέρες, ύστερα από πρωτοβουλία του μητροπολίτη Δράμας και Ζιχνών Αγαθάγγελου συστάθηκαν επιτροπές για την άμεση συλλογή εράνων σε διάφορα χωριά της εκκλησιαστικής του επαρχίας, όπως Αλιστράτη, Ζηλιάχωβα, Ροδολίβος, Κιούπκιοϊ (σήμερα Πρώτη), Βιτάστα (Κρηνίδα), Σέμαλτο (Μικρό Σούλι) κλπ.

Μπορούμε να εικάσουμε αντίστοιχες πρωτοβουλίες και σε άλλα χωριά και κωμοπόλεις του σαντζακίου Σερρών.

-- Στα τέλη Ιουλίου υπήρχαν πληροφορίες για πολλά κρούσματα οστρακιάς σε μικρά παιδιά στην Κάτω Τζουμαγιά.

-- Ανακοίνωση της Ιεράς Μητροπόλεως Σερρών με ημερομηνία 14/27 Αυγούστου 1912 γνωστοποιούσε την ανέγερση «λαμπρού και ευρυχωρότατου» Οικοτροφείου επί των θεμελίων ενός ημιτελούς κτιρίου της ελληνορθόδοξης κοινότητας των Σερρών κοντά στην οικοδομούμενη Κεντρική Αστική Σχολή χάρη στη «γενναία συνδρομή» της Κοινότητας. Παράλληλα γινόταν γνωστό ότι με την έναρξη του νέου σχολικού έτους οι τρόφιμοι του οικοτροφείου θα γίνονταν δεκτοί σ' αυτό έναντι δεκαπέντε οθωμανικών λιρών ετησίως.

-- Στις 17.08 η *Νέα Αλήθεια* δημοσίευσε την είδηση της απαγωγής του Κωνσταντίνου Κεσίση, εμπόρου και προκρίτου από το Μελένικο ή το Μελενικίτσι, από αγνώστους επί της οδού που οδηγούσε από το Δεμίρ Ισσάρ στην Άνω Τζουμαγιά, λίγο έξω από το χωριό Ρούπελ. Προηγουμένως οι άγνωστοι δράστες είχαν δολοφονήσει τον σωματοφύλακα του απαχθέντα εμπόρου, Μεχμέτ αγά.

Τις επόμενες μέρες οι ληστές μετέφεραν τον Κεσίση από το ένα τουρκικό χωριό στο άλλο ζητώντας λύτρα χιλίων λιρών.

-- Την επόμενη μέρα η ίδια εφημερίδα έγραφε για την εμφάνιση ληστρικής συμμορίας στην περιοχή μεταξύ Νιγρίτας και Σερρών, όπου σημειώθηκε απόπειρα ληστείας κάποιου Ματσίγκα από τις Σέρρες. Εκείνος κατάφερε όχι απλά ν' αποκρούσει την επίθεση σε βάρος του, αλλά και να συλλάβει τον ένα ληστή, τον οποίο παρέδωσε στον αγροφύλακα της περιοχής.

-- Στη Νιγρίτα στα μέσα Αυγούστου (π.η.) έγιναν κοινοτικές εκλογές υπό την προεδρία του βοηθού επισκόπου Αμβροσίου. Ταμίας εξελέγη ο Αθανάσιος Καμήλιαλης και βοηθοί επίτροποι οι Χατζή Θεοχάρης Βαγενάς, Κωνσταντίνος Πασχαλίνος, Χατζή Νικόλαος Κουκουλιός και Νάνος Καμαράς. Έφοροι των σχολείων εξελέγησαν οι Γεώργιος Κανδύλας, Αναστάσιος Παπαγεωργίου, Γεώργιος Τσικούρας και Γεώργιος Ρούδος.

ΟΙ ΣΕΡΡΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΕΡΡΑΙΟΙ ΤΟ 1912 (ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ)

-- Τον Αύγουστο ήρθε στις Σέρρες ο Αχμέτ Ριφάτ βέης και ίδρυσε λέσχη του αντιπολιτευόμενου κόμματος «Ελευθερία και Συνεννόηση». Πρόεδρος εξελέγη ο κτηματίας Αβδουραχαμάν εφέντης, αντιπρόεδρος ο Κωνσταντίνος Αργυριάδης και ταμίας ο Δημ. Γράτσης.

-- Παραδείγματα από τη δράση βουλγαρικών και τουρκικών συμμοριών στο σαντζάκι των Σερρών στα τέλη Αυγούστου με αρχές Σεπτεμβρίου:

α) Βουλγαρική συμμορία υπό τον Στεφάν επιτέθηκε εναντίον ενός τσιφλικιού κοντά στα Πορόια, όμως οι φύλακες κατάφεραν ν' απωθήσουν τους ληστές.

β) Στο χωριό Πόρνα (Γάζωρος), ο μυλωνάς Στέργιος Γεωργίου είχε βγει μέσα στη νύχτα για να ρίξει νερό στο μύλο του, όταν τον συνέλαβαν χωροφύλακες και τον οδήγησαν στο τμήμα, όπου τον ξυλοκόπησαν άγρια. Οι γιατροί, που περιποιήθηκαν τα τραύματά του, αρχικά δεν του έδιναν πολλές ελπίδες επιβίωσης, ωστόσο κατάφεραν να τον κρατήσουν στην ζωή. Για την πλήρη ανάρρωσή του όμως θα έπρεπε να παραμείνει κλινήρης τουλάχιστον δύο μήνες.

Το ίδιο βράδυ οι ίδιοι χωροφύλακες επιφύλαξαν την ίδια μεταχείριση και σε δεύτερο κάτοικο του ίδιου χωριού, τον Αθανάσιο Πουλιώνη, η ζωή του οποίου διέτρεξε επίσης σοβαρό κίνδυνο.

Ο αξιωματικός της χωροφυλακής στη Ζηλιάχοβα μετέβη στην Πόρνα για να επιβλέψει την κατάσταση αυτοπροσώπως και διέταξε τη φυλάκιση των δραστών και την αντικατάστασή τους από άλλους χωροφύλακες.

γ) Στην Κάτω Τζουμαγιά τουρκική συμμορία δολοφόνησε τον Ιωάννη Γάγο από το χωριό Μπουρσούκ (σήμερα Λιμνοχώρι).

δ) Επίσης γινόταν αναφορά σε δράσεις ληστρικών συμμοριών στην πεδιάδα της Νιγρίτας, όπως και στην περιφέρεια του Δεμίρ Ισσάρ, όπου μάλιστα η εμπορική κίνηση είχε σταματήσει εντελώς λόγω φόβου. Φαίνεται όμως ότι στις αρχές Σεπτεμβρίου οι αρχές κατάφεραν να συλλάβουν τουλάχιστον τρεις από τους ληστές της συμμορίας που δρούσε κοντά στη Νιγρίτα. Οι συλληφθέντες ήταν φύοστρατοι Μουσουλμάνοι, καταγόμενοι από τα χωριά Καμαρότι (Καμαρωτό) και Τζαμή μαχαλέ (αργότερα Παρχάρι).

ε) Τουρκική ληστρική συμμορία 15 ατόμων, όλων οπλισμένων με μάνλιχερ, κατέλαβε την οδό μεταξύ Άνω και Κάτω Βροντούς συλλαμβάνοντας όλους τους διερχόμενους την οδό μεταξύ Σερρών και Νευροκοπίου χωρίς να κάνουν διακρίσεις σε φυλή ή θρήσκευμα.

στ) Στην Άνω Βροντού έλαβε χώρα ακόμη ένα ξεκαθάρισμα λογαριασμών ανάμεσα σε βερχοβιστές και σαντραλιστές με θύματα τους (σαντραλιστές) Δημήτρη Κότωφ και Χρήστο Μπουτούσιωφ.

ζ) Δύο ζωέμποροι από τα Λακκοβίκια (Μεσολακκιά) και την Πραβίστα (Παλαιοκόμη) μετέβαιναν στην εμποροπανήγυρη του Νευροκοπίου, όταν έπεσαν θύματα τουρκικής συμμορίας κοντά στα χωριά Λιμπάχοβα. Οι ληστές άρπαζαν τα πάντα: όσα ζώα προορίζονταν για την πανήγυρη, ενενήντα λίρες, ακόμη και τα ρούχα των δύο εμπόρων, οι οποίοι έφτασαν στο Νευροκόπι σε άθλια κατάσταση. Εκεί οι κάτοικοι μάζεψαν χρήματα με έρανο, τους αγόρασαν ρούχα και τους έδωσαν χρήματα για την επιστροφή στα χωριά τους.

η) Ο ζαχαροπλάστης Άγγελος Στοΐλας διερχόταν ένα στενό δρομάκι κοντά στην κεντρική οδό της πόλης των Σερρών, η οποία εκείνη την ώρα ήταν γεμάτη από κόσμο. Ξαφνικά του επιτέθηκαν τρεις Τούρκοι ληστές, οι οποίοι του αφαίρεσαν το πορτοφόλι του, που περιείχε επτά λίρες. Επειδή εκεί κοντά υπήρχε αστυνομικό τμήμα, όταν οι ληστές άρχισαν ν' απομακρύνονται, ο Στοΐλας πυροβόλησε τρεις φορές στον αέρα, προκειμένου να σπεύσουν στο σημείο οι αστυνομικοί και να τους προλάβουν. Αυτό κι έγινε, με τη διαφορά ότι οι αστυνομικοί δεν κυνήγησαν τους ληστές, αλλά συνέλαβαν τον ζαχαροπλάστη, ο οποίος φυλακίστηκε και αφέθηκε ελεύθερος το επόμενο πρωί, αφού πρώτα πλήρωσε πρόστιμο μίας λίρας για παράνομη οπλοφορία!

θ) Συμμορία έστειλε επιστολή στην Ιερά Μονή Τιμίου Προδρόμου γραμμένη στα ελληνικά και τα βουλγαρικά ζητώντας την άμεση πληρωμή 200 λιρών με την απειλή ότι σε αντίθετη περίπτωση θα κατέστρεφε τα ποίμνια του μοναστηριού.

ι) Στις 5/18 Σεπτεμβρίου ο Αθανάσιος Κίναλης βρέθηκε δολοφονημένος στον αγρό του στο χωριό Σουμπάσκιοϊ (Νέο Σούλι), όπου είχε διανυκτερεύσει.

-- Στις 18 Σεπτεμβρίου/1 Οκτωβρίου γύρω στις 10.30 με 11 π.μ. βόμβα εξερράγη στη θέση Ορτά Ταρσί στις Σέρρες, ακριβώς μπροστά από το Εσκή Τζαμί, όπου υπήρχε αρκετός κόσμος, καθώς ήταν Τρίτη, δηλαδή μέρα αγοράς. Οι πρώτες πληροφορίες ανέφεραν δώδεκα τραυματίες, από τους οποίους οι δύο βαριά, καθώς και έναν ομογενή από τη Νιγρίτα νεκρό. Ποιος όμως ήταν ο νεκρός;

Σύμφωνα με την τουρκική εφημερίδα *Γενή Ασρ*, ένας τραυματίας ονόματι Μπεκήρ Χαλήλ κατέθεσε ότι είχε δει κάποιον Στέργιο ή Αστέριο να βάζει τη βόμβα, ο οποίος δεν υπάκουσε στις φωνές των χωροφυλάκων, ώστε εκείνοι τον πυροβόλησαν και τον σκότωσαν.

Αντίθετα η *Μακεδονία* επισήμανε ότι το θύμα ήταν καταστηματάρχης, ο οποίος άρχισε να τρέχει μετά την έκρηξη, όπως ακριβώς έκαναν όλοι. Σύμφωνα δε με την εφημερίδα, οι υποψίες έπεφταν σε Βούλγαρους, οι οποίοι ενδεχομένως να συνεργάζονταν ακόμη και με όργανα του νεοτουρκικού κοιμιτάτου.

Τρεις μέρες μετά την έκρηξη η *Νέα Αλήθεια* έγραφε ότι είχε λάβει τηλεγράφημα με δυσανάγνωστη υπογραφή κάποιου Ατήρ Γεώργη ή (μάλλον) Χατζηγεώργη, ο οποίος διαμαρτυρόταν για τη σύγχυση αναφορικά με το φόνο του γιου του κατά την έκρηξη της βόμβας στην πόλη των Σερρών και ζητούσε την τιμωρία των δραστών της δολοφονίας του «εν ονόματι του ανθρωπισμού».

-- Στο μεταξύ τον Αύγουστο ο σουλτάνος διέλυσε την οθωμανική Βουλή και προκήρυξε νέες εκλογές, οι οποίες δεν διεξήχθησαν ποτέ, καθώς στο μεταξύ ξέσπασε ο πρώτος βαλκανικός πόλεμος.

Στη *Νέα Αλήθεια* της 19.09.1912 διαβάζουμε πληροφορίες για τις υποψηφιότητες στην περιφέρεια των Σερρών. Ο Δημήτριος Δίγκας θα ήταν και πάλι ο υποψήφιος του «Πολιτικού Συνδέσμου», ο Δάλτσεφ των Βούλγαρων, ενώ υπήρχαν και πληροφορίες για στρατηγική εκλογική συνεργασία Ελλήνων και Βουλγάρων (εξαιρουμένων των Σαντανσκικών, οι οποίοι συνεργάζονταν με τους Νεότουρκους). Σ' ό,τι αφορά το κόμμα «Ελευθερία και Συνεννόηση», δεν είχε κλειδώσει ακόμη η υποψηφιότητα του δικηγόρου Μουσταφά βέη, ενώ ως σίγουρος υποψήφιος εμφανιζόταν ο γιός του άλλοτε βεζίρη Χαλέλ Ριφαάτ Φερίτ βέης.

ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ

-- Στις 22 Απριλίου/5 Μαΐου πραγματοποιήθηκαν φιλανθρωπικοί Ιππικοί Αγώνες στις Σέρρες υπέρ των ορφανών όσων Οθωμανών στρατιωτών είχαν σκοτωθεί στη μάχη της Τριπολίτιδας κατά τον ιταλοτουρκικό πόλεμο.

-- Στις 13/26 Μαΐου στο προαύλιο της εκκλησίας του Αγίου Γεωργίου στο χωριό Πρόσνικ (Σκοτούσσα) πραγματοποιήθηκαν γυμναστικοί και αθλητικοί αγώνες με τη συμμετοχή αθλητών κυρίως από τα γύρω χωριά, καθώς επίσης παλαιστών από τη Νιγρίτα και ποδηλατών από τις Σέρρες. Ο σκοπός ήταν φιλανθρωπικός, η συγκέντρωση χρημάτων υπέρ της ανέγερσης σχολείου. Οι καθαρές εισπράξεις ανήλθαν σε πενήντα λίρες.

Πρόεδρος της επιτροπής, που είχε αναλάβει τη διοργάνωση των αγώνων, ήταν ο σταθμάρχης Γεώργιος Πάτσας, στον οποίο αποδόθηκαν ξεχωριστές τιμές: Η επιτροπή του πρόσφερε στεφάνι από λουλούδια, ο ελληνοδιδάσκαλος Αθανάσιος Λαζάρου τον επαίνεσε δημόσια για τους μεγάλους κόπους του υπέρ της επιτυχούς διεξαγωγής των αγώνων, η δε επιτροπή για την ανέγερση σχολείου στο Πρόσνικ του χάρισε ένα ασημένιο ρολόι.

Αυτοί ήταν οι νικητές και τα βραβεία τους:

Λιθοβολία:

Νικητής: Άγγελος Τάνος από τη Νιγρίτα.

Βραβείο: δώδεκα λινά μαντίλια («ρινόμακτρα»)

Άλμα απλούν μετά φόρας:

Νικητής: Τσέλιος από τη Νιγρίτα· πήδησε 4,88 μ.

Βραβείο: δώδεκα λινά μαντίλια («ρινόμακτρα»)

Άλμα τριπλούν:

Νικητής: Κωνσταντίνος Ντίγκα, δάσκαλος στα Κάτω Καμινίκια· πήδησε 11,90 μ.

Βραβείο: νικέλινο ρολόι

Δρόμος 1 χιλιομέτρου για μαθητές 9 - 11 ετών:

Νίκησε μαθητής από το Μελενικίτσι. Βραβείο: γραφική ύλη και μελανοδοχείο.

Δρόμος 2 ½ χιλιομέτρων:

Νίκησε ο Γεώργιος Φιτσιώρης από το Μελενικίτσι. Βραβείο: νικέλινο ρολόι

Δρόμος 6 χιλιομέτρων:

1ος. Χρύστος Καρύδας από τη Νιγρίτα με χρόνο εντός 16΄.

2ος. Γεώργιος Νικοσλακλής με χρόνο εντός 18'.

Βραβεία: Ο πρώτος κέρδισε ένα εκκρεμές ρολόι και ο δεύτερος ένα νικέλινο.

Ιπποδρομία 7 χιλιομέτρων:

Νικητή ο Ιωάννης Ζάπρος από το Κιουπρί (Γεφυρούδι) με χρόνο εντός 13'.

Βραβείο: εκκρεμές ρολόι

Ονοδρομία 2 ½ χιλιομέτρων:

Νικητής: Βελίκης Βαρσάνης από το Μελενικίτσι. Βραβείο: νικέλινο ρολόι

Πάλη 1^{ης} κατηγορίας:

Αναδείχθηκαν ισόπαλοι ο Άγγελος Ντάνιος από τη Νιγρίτα και ο Αρίφ Πεχλεβάν από το Γενή κιοϊ (Προβατάς). Βραβείο: κριάρι

Πάλη 2^{ης} κατηγορίας:

Νικητής ο Ταήρ Πεχλεβάν από τις Απιδιές (αργότερα Σησαμιά). Βραβείο: αρνί

-- Στις 20 και 21 Μαΐου/2 και 3 Ιουνίου στον περίβολο του γυμναστηρίου της ελληνικής κοινότητας των Σερρών πραγματοποιήθηκαν γυμναστικοί σχολικοί αγώνες. Ο ανταποκριτής της *Νέας Αλήθειας* περιέγραφε ενθουσιασμένος:

«Επιτυχής καθ' όλα εκτέλεσις του πλουσίου των εφειτεινών αγώνων προγράμματος, κατέστησεν αυτούς αληθή απόλαυσιν και οι πάντες απεκομίσαμεν τας αρίστας των εντυπώσεων. Αι Σουηδικαί ασκήσεις των μαθητών του Γυμνασίου προ παντός λίαν επιτυχώς και ευρύθμως εκτελεσθείσαι υπό το πρόσταγμα του Γυμναστού κ. Κ. Ντίκου, ως και αι ελεύθεραι σωματικαί ασκήσεις των μικρών μαθητών της Σχολής Καμενίκης υπό την Διεύθυνσιν του Γυμναστού της Σχολής ταύτης κ. Ντίγκα, προσείλκυσαν ευμενή απάντων την προσοχήν και απεσπίασαντο παρατεταμένα των θεατών τα χειροκροτήματα».

Σύμφωνα με το ανταποκριτή της *Μακεδονίας*, εκείνοι που προξενούσαν «ενθουσιασμόν άπειρον» ήταν οι μικροί μαθητές του σχολείου των Καμινικίων: «Υπό τα προστάγματα του νεαρωτάτου, αλλ' ευέλπιδος και ρέκτου, διδασκάλου των κ. Κωνσταντίνου Δίγκα, εκτελούν, ακριβώς ως αυτόματα, τας ελευθέρας ασκήσεις των, εις ευθυτάτας γραμμάς, εις εντελώς ταυτοχρόνους κινήσεις και αναγκάζουν τους θεατάς να εκσπούν εις παρατεταμένα χειροκροτήματα, με τα γραφικά των συμπλέγματα».

Νικητές αναδείχθηκαν οι:

Δρόμος ταχύτητας 100 μ.

1. Φωκάς Αθανασιάδης
2. Γ. Χρήστου

Άλμα απλούν μετά φόρας

1. Χρ. Χρηστίδης: 4 μ. 5 εκ.
2. Ανάστ. Πόρναλης: 4 μ.

Ασκήσεις εφαιτηρίου εις δεύτερον Δρόμος ολυμπιακού Σταδίου 192 μ.
1. Θ. Μ. Βαβαλέκας: 5 μ. 60 εκ. 1. Γ. Χρήστου
2. Αλέξ. Καπετανόπουλος

Άλμα εις ύψος μετά φόρας
1. Στέφανος Μιχαήλ: 1 μ. 60 εκ.
2. Εμμανουήλ Χατζηεμμανουήλ

Δρόμος αντοχής 400 μ.
1. Γεώργ. Χρήστου: 1 μ. 30 εκ.
2. Γ. Ιωάννου: 1 μ. 33 εκ.

Άλμα τριπλούν
1. Θεόδ. Μ. Βαβαλέκας: 9μ. 60 εκ.
2. Ν. Σκόρδας: 8μ. 40 εκ.

Δρόμος μετ' εμποδίων 110 μ.
1. Ν. Θεοδορίδης
2. Κ. Μάρτζιος

Ασκήσεις εφαιτηρίου εις πρώτον
1. Κ. Μάρτζιος: 3 μ. 10 εκ.
2. Εμμ. Παπαεμμανουήλ

Δρόμος αντοχής 400 μ.
1. Κωνστ. Τσαλίκης
2. Περ. Ν. Γούλας

Δρόμος αντοχής 5 χλμ. από Δερβέσιανη (Οινούσσα)
1. Αλέξ. Σωτηρόπουλος
2. Νικ. Καγιάνος

Άλμα επί κοντώ
1. Στέφανος Μιχαήλ: 2 μ. 60 εκ.
2. Γ. Χρυσάφης

Διεγκυστίδα
Νικήτρια η ομάδα Αθανασίου

Σκυταλοδρομία μετ' εμποδίων 600 μ.
Νικήτρια η ομάδα Λέων. Οικονομίδου

Άλμα τριπλούν
1. Νικ. Θεοδορίδης: 12 μ. 08 εκ.
2. Στ. Στιβαρός: 11 μ. 65 εκ.

Δρόμος αντοχής 1500 μ.
1. Κωνστ. Τρυγούσης
2. Εμμ. Χατζηεμμανουήλ

Σφαιροβολία: 1. Στ. Στιβαρός επίδοση 12 μ. 15 εκ.
2. Στέφ. Μιχαήλ επίδοση 11 μ. 80 εκ.

-- Το ίδιο διήμερο πραγματοποιήθηκαν γυμναστικοί αγώνες και στην τοποθεσία Τσάι της κωμόπολης Κάτω Τζουμαγιά με τη συμμετοχή άνω των 300 μαθητών από την Κάτω Τζουμαγιά και τα χωριά Μπαρακλή (Βαλτερό), Νεβόλιανη (Βαμβακιά) και Κουμλί (Αμμουδιά). Την επιμέλεια των αγώνων είχε ο γυμναστής Αλέξανδρος Πέννας, ενώ ως εκπρόσωπος της ελλανοδίκου επιτροπής τη λήξη των αγώνων κήρυξε ο γιατρός Δ. Πάζης.

Νικητές αναδείχθηκαν οι:

Άλμα υπέρ το εφαιτήριον μετά δρόμου **Άλμα απλούν μετά φόρας**
1. Χρήστος Α. Παπαχρήστου: 5.86 μ. 1. Χρήστος Α. Παπαχρήστου: 4.31 μ.
2. Ιωάννης Ν. Ταγιάς: 5.80 μ. 2. Πέτρος Δ. Τάνη: 4.25 μ.

Άλμα εις μήκος επί κοντώ **Άλμα τριπλούν μετά φόρας**
1. Τηλέμαχος Φάκας: 5.15 μ. 1. Πέτρος Δ. Τάνη: 8.94 μ.
2. Χρήστος Α. Παπαχρήστου: 5.12 μ. 2. Χρήστος Α. Παπαχρήστου: 8.92 μ.

Ακοντιοβολία: Νικητής ο Θωμάς Δ. Παράσχου από το Κουμλί με 24.30 μ.

Άλμα εις ύψος επί κοντώ

1. Γεώργιος Δ. Τοπάτσης: 2.10 μ.

2. Βέλκος Π. Κωνσταντίνου: 2.10 μ.

Άλμα εις ύψος (χωρίς κοντάρι)

Νικητής ο Βέλκος Π.Κωνσταντίνου, πήδηξε σε ύψος 1μ. και 48 εκατοστά.

Δρόμος αντοχής μαθητών

(αφετηρία το χωριό Μπαρακλή)

1. Αθανάσιος Ηλία Πάσχου: χρόνος 16 ½

2. Ιωάννης Ταγιάς: χρόνος 20 ½

Δρόμος αντοχής εξωτερικών

(αφετηρία το χωριό Κουμλί)

1. Νικόλαος Κωνσταντίνου: χρ. 18 ½

2. Δημήτριος Αντωνίου: χρόνος 20 ½

* Ο νικητής ήταν από το Μπαρακλή. * Και οι δύο αθλητές από το Κουμλί.

ΠΡΟΣΩΠΑ

- Ευεργέτες

-- Στις 5/18 Φεβρουαρίου στον μητροπολιτικό ναό των Σερρών χοροστατούντος του μητροπολίτη Αποστόλου τελέστηκε μνημόσυνο υπέρ αναπαύσεως της ψυχής του Σερραίου γιατρού Βασίλειου Αποστολίδη, ο οποίος, όσο ζούσε, εργαζόταν στην Αίγυπτο. Μάλιστα ο Αποστολίδης είχε θυμηθεί την ιδιαίτερη πατρίδα του στη διαθήκη του, όπως είδαμε και στην καταγραφή των γεγονότων του 1911, καταλείποντας σημαντικό ποσό στην ελληνική κοινότητα των Σερρών.

Αντιγράφω από τη *Νέα Αλήθεια* της 12.02: «[Ο Αποστολίδης] Φιλοτίμως και μετά ζήλου εργασθείς, απέκτησε κοινωνούς και τα φιλανθρωπικά και εκπαιδευτικά καθιδρύματα των ομοδόξων συμπολιτών του. Διά κωδικέλλου δηλ. εκληροδότησε εις τα ειρημένα καθιδρύματα τριακοσίας αγγλικάς λίρας. Η ημετέρα Κοινότης λαβούσα επίσημον γνώσιν της τοιαύτης διαθέσεως του αιιδίμου Βασιλείου Αποστολίδου, ιατρού, ου μόνον ανέγραψε το σεβαστόν αυτού όνομα μεταξύ των ευεργετών αυτής, αλλά και ετέλεσε πάνδημον μνημόσυνον, ευζαμένη, όπως ο Πανάγαθος Θεός την μεν ψυχήν του μεταστάντος Βασιλείου τάξη εν σκηναίς δικαίων, εκ των πολλών δε φιλογενών και πλουσίων τέκνων της πατρίδος αναδείξη και άλλους μιμητάς του αγαθού αυτού παραδείγματος προς δόξαν και μείζονα εις παν ευγενές και φιλανθρωπικόν έργον επίδοσιν του ευσεβούς ημών έθνους».

-- Πιθανόν στις 19 Φεβρουαρίου/3 Μαρτίου στον μητροπολιτικό ναό τελέστηκε αρχιερατικό μνημόσυνο υπέρ της Αναστασίας Κατσιούπη, αποφοίτου του Αρσακείου και δασκάλας στη Χίο επί 25 χρόνια, η οποία είχε κληροδοτήσει στην

ελληνική κοινότητα των Σερρών 750 εικοσάφραγκα.

Ορισμένα σημεία από την ομιλία του μητροπολίτη Σερρών Αποστόλου:

«Κατά τους λόγους του Σωτήρος ημών πολλοί εκ των πλουσίων εχάρισαν εις το έθνος και χαρίζουσιν εκ του περισσέματός, η δε αιίδιμος Αναστασία Κατσιούπη προσέφερεν εκ του υστερήματος. Εκείνοι χαρίζουσιν χρυσόν και άργυρον, αύτη δε εχάρισεν εις το έθνος της την καρδιάν της, το αίμα της. Ναι το αίμα της, διότι τα 750 εικοσάφραγκα, τα οποία εχάρισεν εις το Νοσοκομείον μας και εις την Γρηγοριάδα είνε ζυμομένα με πολλές διδασκαλικάς στερήσεις και θλίψεις και δάκρυα και τόσας άλλας κακουχίας.

Φαντάζομαι τον αγνόν προς την πατρίδα έρωτα της Αναστασίας και ευλαβούμαι. Αλλαχού κυριαρχούσιν άλλοι έρωτες, άλλα αισθήματα, εν τη καρδιά όμως της Αναστασίας εις μόνον έρωσ μύχιος ενεθρονίσθη και τον οποίον εκείνη

πεφροντισμένως επί τοσαύτα έτη έκρουπτεν από τα όμματα των ανθρώπων, ο έρωτος προς το Νοσοκομείον και προς τα Σχολεία της πατρίδος της.

Ω! πόσον ευγενές και υψηλόν ιδανικόν! Πολλοί των Σερραίων ελησμόνησαν ίσως την διδασκάλισσαν Αναστασίαν Κατσιούπη, εκείνης όμως το μόνον όνειρον ήτο η αγοπητή της πατρίς, ήτις την εβουκάλιζεν εν τη ξενιτεία και την παρηγόρει εν ταις ασθeneίαις και εν ταις θλίψεσιν αυτής. Αλλά σήμερα μετά την αποκάλυψιν της ευγενείας της ψυχής της μακαρίτιδος πάντες οι φιλογενείς Σερραίοι μεθ' υπερηφανίας θα φέρωσι το σεβαστόν αυτής όνομα, όπερ και ανέγραψαν ήδη εν τω Καταλόγω των ευεργετών αυτών».

-- Στις 22 Απριλίου/5 Μαΐου τελέστηκε πάνδημο μνημόσυνο υπέρ αναπαύσεως της ψυχής της Άννας Θεοδώρου Δούμπα, της γνωστής οικογένειας που πολλές φορές είχε ευεργετήσει οικονομικά την ελληνική κοινότητα των Σερρών. Με αφορμή τον πρόσφατο θάνατο της Άννας, τα παιδιά της, Νικόλαος και Κωνσταντίνος, έστειλαν 5000 φράγκα στο ελληνικό νοσοκομείο των Σερρών.

-- Η *Νέα Αλήθεια* της 03.07 δημοσίευσε την «έκφραση ευγνωμοσύνης» του διοικητικού συμβουλίου της Φιλοπτώχου Αδελφότητας «Αρωγή» στον αποθανόντα

Δημήτριο Ζακατσάλκο, ο οποίος είχε δωρίσει στην αδελφότητα δύο τουρκικές λίρες, καθώς και σε ανώνυμο δωρητή που είχε προσφέρει πέντε λίρες.

-- Στο φύλλο της 20.07 ο ανταποκριτής της ίδιας εφημερίδας στις Σέρρες αναφέρθηκε στη σημαντική φιλανθρωπική δραστηριότητα του Συλλόγου των Δεσποινίδων με τα όποια οικονομικά μέσα αυτός διέθετε.

Τον προηγούμενο χειμώνα ο ειρημένος σύλλογος είχε συνδράμει οικονομικά το Οικοτροφείο των Σερρών με 10 λίρες, ενώ αποφάσισε να διαθέσει τα περισσεύματα (περίπου 100 λίρες) στην αγορά κλινών και άλλων επίπλων για το νέο, υπό κατασκευή κτίριο του Οικοτροφείου. Επιπλέον, για τον ίδιο σκοπό εξέδωσε λαχείο στις αρχές Ιουλίου και προγραμματίζε το ανέβασμα μιας ευεργετικής θεατρικής παράστασης (σε συνεργασία με τον ελληνικό θίασο που βρισκόταν εκείνο το διάστημα στην πόλη των Σερρών) με τη διάθεση των εισπράξεων πάντα υπέρ του Οικοτροφείου.

-- Ακριβώς μία εβδομάδα μετά, η εφημερίδα *Μακεδονία* φιλοξένησε ένα ευχαριστήριο προς τη Φιλόπτωχη Αδελφότητα των Κυριών («Εμμέλεια»):

«Η Αδελφότης αυτή, βελτιωθείσης εκπαισθητώς της οικονομικής καταστάσεώς της και εγγραφέντων εσχάτως πλείστον νέων μελών, βαίνει πλέον με νέαν δύναμιν, νέαν ζωήν και ώθησιν γιγαντιαίους βήμασι προς την εκπλήρωσιν του τόσον ευγενούς και υψηλού σκοπού της. Ως ενδεικτικόν δε της ευρωστίας της Αδελφότητος πρέπει να θεωρηθή και το ότι προ τινων μόλις ετών προέβη εις εξηκοντάλιρον αμοιβήν υπέρ της ανεγειρομένης αστικής Σχολής.

Η δε ίδρυσις οικοτροφείου των θηλέων είνε το τέρμα εις το οποίον κατατείνει ο ευγενής αγών τον οποίον αγωνίζεται η εν λόγω Αδελφότης, προς διευκόλυνσιν δε του σκοπού τούτου, εκτός άλλων ενεργειών, διοργανώνει ήδη έκτακτον μουσικήν συναυλίαν εν τη οποία θα παράσχωσι την ευγενή αυτών σύμπραξιν Κυρίαί, Δεσποινίδες και τινες ευγενώς προσφερθέντες Κύριοι».

Πιθανότατα επρόκειτο για τη συναυλία που μάλλον λανθασμένα η εφημερίδα *Μακεδονία* απέδιδε στους σχεδιασμούς της φιλοπτώχου αδελφότητας των δεσποινίδων (και εδώ που τα λέμε σήμερα, εκατό και πλέον χρόνια μετά, η διάκριση σε δεσποινίδες και κυρίες μοιάζει αδιάφορη), στην οποία θα τραγουδούσε η Σερραία απόφοιτος του Ωδείου Αθηνών, Ελένη Βλάχου.

-- Στις 20.08 η *Νέα Αλήθεια* δημοσίευσε επιστολή από την Κάτω Τζουμαγιά, που γνωστοποιούσε την προσφορά του από τριακονταετίας εγκατεστημένου στο Βελιγράδι, αλλά με καταγωγή από τη σερραϊκή κωμόπολη, Κώστα Γιάννιτς, ο οποίος πρόσφερε το ποσό των 10 τουρκικών λιρών υπέρ των σχολείων της. Ως ένδειξη ευγνωμοσύνης γι' αυτήν την προσφορά η εφορεία των εκπαιδευτηρίων της Κάτω Τζουμαγιάς ζήτησε από το δωρητή να έστειλε φωτογραφία του ίδιου και της συζύγου του, προκειμένου να κοσμούσε την αίθουσα των σχολείων της κωμόπολης.

- Ιατρικές υποθέσεις

-- Ένα ενδιαφέρον ευχαριστήριο σημείωμα φιλοξένησε στις σελίδες της η εφημερίδα *Μακεδονία* στις 11.01.1912. Ο Βασίλειος Ι. Μασσής από το χωριό Κούτσιος (σήμερα Ευκαρπία) είχε δύο λόγους για να ευχαριστήσει δημόσια τον γιατρό Κ. Γιαννούδη: Ο Γιαννούδης είχε θεραπεύσει τη μητέρα του, Γαρουφαλιά, η οποία έπασχε από δερματικό νόσημα επί δεκαετία, αλλά και τη γυναίκαδελφή του, Μαρία Μήτσιου, η οποία τα τελευταία τρία χρόνια δεν μπορούσε καν να σηκωθεί από το κρεβάτι και τελικά «*διά της μικροσκοπικής εξέτασεως και των θαυματουργών ενέσεων όχι μόνον εκ βεβαίου θανάτου έσωσεν, αλλά και εντελώς υγιά αυτήν κατέστησεν*».

-- Στις 18/31 Ιανουαρίου ο Κάρολος Αλεξανδρίδης, ο οποίος τον Σεπτέμβριο του 1911 είχε επιστρέψει από οκταετείς άκρως επιτυχημένες σπουδές στα πανεπιστήμια του Μονάχου και της Λειψίας, έδωσε εξετάσεις ενώπιον του Ιατροσυνηδριού στην Κωνσταντινούπολη και απέκτησε άδεια εξάσκησης επαγγέλματος.

- Υποθέσεις αυστηρά προσωπικές

-- Πολλές ευχές ή αγγελίες για αρραβώνες και γάμους είχαμε στις θεσσαλονικιώτικες εφημερίδες το πρώτο εννιάμηνο του 1912.

«Ο γλυκός του αρραβώνος δακτύλιος ήνωσεν εν Σέρραις δύο νεαράς υπάρξεις, τον κάλλιστον νέον Κωνστ. Δημητρίου, ράπτην, μετά της σεμνής νοικοκυροπούλας Ευαγγελής Στεργίου Τεκέ. Το ευαρμόστω ζεύγει ευχόμεθα ταχείαν την στέψιν», διαβάζουμε στη Μακεδονία στις 11.01.1912.

Στις 31 Μαρτίου/13 Απριλίου αρραβωνιάστηκαν στις Σέρρες ο Ιωάννης Αθ. Χατζηαγγέλου και η Άννα Χατζηνικολάου.

Στις 15/28 Απριλίου παντρεύτηκαν στο Ροδολίβος ο Ιωάννης Δ. Στάμκος (πρόκριτος της κωμόπολης) και η Αννέτα Θ. Τέγουτζικ.

Στη *Νέα Αλήθεια* της 26.04 διαβάζουμε ευχετήριο σημείωμα του διευθυντή της σχολής Καρλικοβας, Ι. Π. Σταμπούλη, με αφορμή τους αρραβώνες του Περικλή Παπίτσα και της Ευθαλίας Γ. Αραβαντινού στις Σέρρες.

Στις 29 Απριλίου/12 Μαΐου τέλεσαν τους γάμους τους οι Θεόδωρος Φ. Μαρβακίδης και Νίνα Χρ. Βαβάσκου.

Στις 10/23 Μαΐου αρραβωνιάστηκαν ο Χρυσόστομος Εμμ. Ζλάτκου και η Αμαλία Ιωάννου Θεολόγου.

«Την παρελθούσαν εβδομάδα εν στενώ οικογενειακώ κύκλω αντήλλαξαν τον γλυκόν του αρραβώνος δακτύλιον δύο νεαράι υπάρξεις, ο εκ των καλλίστων νέων της κωμοπόλεως Ροδολείβους και υπάλληλος της Κυβερνήσεως κ. Γούσιος Άγγ. Βασιλειάδης μετά της σεμνοπρεπεστάτης και διά πολλών χαρίτων κεκοσμημένης δεσποινίδος Χαρικλείας Χ' Κωνσταντίνου. Τοις ευαρμόστω μνηστευθείσιν εύχομαι ολοψύχως ταχείαν την στέψιν», διαβάζουμε στη *Νέα Αλήθεια* της 23.09.1912.

-- Έχουμε ξαναδεί σε παλιότερες χρονιές αγγελία του εκκλησιαστικού δικαστηρίου της Ιεράς Μητροπόλεως Σερρών για την έκδοση διαζυγίου, όταν ο ένας εκ των συζύγων ήταν αγνώστου διαμονής. Το 1912 βλέπουμε ακόμη τρεις. Μάλιστα στη μία, εκδιδόμενη από την Ιερά Μητρόπολη Μελενίκου, ως αγνώστου διαμονής εμφανίζεται -κάτι σπάνιο για εκείνη την εποχή- η γυναίκα:

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΜΕΛΕΝΙΚΟΥ

Πνευματικὸν Δικαστήριον

Προσκαλεῖται ἡ Βασιλικὴ Εὐαγγελικῆς Α. Γκιουζέλου διδασκάλισσα τὸ ἐπιγράμμα, ὑπήκοος Ὀθωμανὶς ὁρμηγὴν ἐκ τῆς πόλεως Σερρών, νῦν δ' ἀγνώστου διαμονῆς, ὅπως τὴν πρώτην Δευτέραν μετὰ παρέλευσιν τριάκοντα καὶ μίᾳς ἡμερῶν ἀπὸ τῆς πρώτης δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας κλήσεως ἐμφανισθῆ ἑνώπιον τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μελενίκου αὐτοπροσώπως ἢ δι' ἀντιπροσώπου διωρισμένου νομίμως ὡς ἐπαγομένη ὑπὸ τοῦ συζύγου αὐτῆς Δημητρίου Ν. Μουραφτσή ἐπὶ διαζεύξει. Ἐν ἐναντία περιπτώσει δικασθῆσεται ἐρήμην.

Ἡ παροῦσα κλήσις δημοσιευθήσεται τρεῖς κατὰ συνέχειαν διὰ τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐκδιδομένης ἐφημερίδος «Μακεδονία».

Ἐν Δεμίρ Ἰσαρίφ τῇ 26 Ἰουλ. 1912

Ὁ Πρόεδρος

† Ὁ Μελενίκου ΚΩΝ)ΤΙΝΟΣ

Ὁ Γραμματεὺς
Γ. ΣΤΙΒΑΡΟΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ

ΤΗΣ Ι. ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΣΕΡΡΩΝ

Προσκαλεῖται ὁ Δημήτριος Ἰωάννης Μαντάρης, καπνεργάτης, ὑπήκοος Ὀθωμανός, ἐκ τῆς ἐνορίας Κάτω Καμενίκης, νῦν δὲ ἀγνώστου διαμονῆς, ὅπως τὴν πρώτην Τρίτην καὶ ὥραν 8ην τῆς ἡμέρας τουρκιστὶ μετὰ παρέλευσιν τριάκοντα καὶ μίᾳς ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας κλήσεως ἐμφανισθῆ ἑνώπιον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σερρών αὐτοπροσώπως ἢ διὰ πληρέξουσίου ἐπιτρόπου ὡς ἐναγόμενος ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἐλισάβετ Ἰωάννου ἐκ τῆς αὐτῆς ἐνορίας τῆς Κάτω Καμενίκης ἐπὶ διαζεύξει. Ἐν ἐναντία περιπτώσει ἢ ὑπόθεσις δικασθῆσεται ἐρήμην.

Ἡ παροῦσα κλήσις δημοσιευθήσεται τρεῖς κατὰ συνέχειαν διὰ τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐκδιδομένης ἐφημερίδος «Νέα Ἀλήθεια».

Ἐν Σέρραις τῇ 4 Ἰουλίου 1912

Ὁ Πρόεδρος

† Σερρών ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ

Ὁ Γραμματεὺς
Ἀθανάσιος Τέγου

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ
ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΣΕΡΡΩΝ

Προσκαλεῖται ὁ Ἰωάννης Δημητρίου καπνεργάτης ἐκ τῆς ἐνταῦθα ἐνορίας τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ ὑπήκοος Ὀθωμανός, νῦν δὲ ἀγνώστου διαμονῆς, ὅπως τὴν πρώτην Τρίτην καὶ ὥραν 8ην τουρκιστὶ μετὰ παρέλευσιν τριάκοντα καὶ μίᾳς ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας κλήσεως ἐμφανισθῆ ἑνώπιον τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σερρών αὐτοπροσώπως ἢ δι' ἀντιπροσώπου, ὡς ἐναγόμενος ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ Μαρίας Λαζάρου, κατοικοῦ τῆς ἐνταῦθα ἐνορίας τῶν Ἀγ. Ἀναργύρων τὰ οἰκιακὰ ἐπαγγελλομένης καὶ ὑπηκόου Ὀθωμανῆς ἐπὶ διαζεύξει ἐν ἐναντία περιπτώσει ἢ κατ' αὐτοῦ ἀγωγή δικασθῆσεται ἐρήμην.

Ἡ παροῦσα κλήσις δημοσιευθήσεται τρεῖς κατὰ συνέχειαν διὰ τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐκδιδομένης ἐφημερίδος «Μακεδονία».

Ὅτι ἀκριβὲς ἀντίγραφον

Ἐν Σέρραις τῇ 15 Μαρτίου 1912

Ὁ Πρόεδρος

† ὁ Σερρών ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ

Ὁ Γραμματεὺς
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΤΕΓΟΣ

- Υποθέσεις αυστηρά εμπορικές

-- Διαβάζουμε στη *Νέα Αλήθεια* της 26.08.1912: «Αφίκετο εις την πόλιν μας ο διευθυντής του εν Σέρραις Μεγάλου ξενοδοχείου «Γκραντ – Οτέλ» προς αγοράν νέων πολυτελών και καινούργων επίπλων διά το ξενοδοχείον του εις το οποίον θα εγκατασταθή και ο λαμπρότατος δι' ασετυλίνης φωτισμός».

-- Ονόματα άλλων Σερραίων που επισκέφθηκαν τη Θεσσαλονίκη μέσα στη χρονιά: Γ. Αυξεντιάδης (με τελικό προορισμό την Αθήνα για τελειοποίηση των σπουδών του), Γεώργιος Ιωαννίδης (διευθυντής του κομμωτηρίου και μυροπωλείου «Αφροδίτη»), Κ. Δεσποτίδης (γιατρός), Γουσιάδης (δικηγόρος), Ιω. Ολύμπιος (φαρμακοποιός), Ηλίας Φαρατζή (δικηγόρος), Κ. Λύκος (διευθυντής του ξενοδοχείου «Ιμπέριαλ»), Φιλοκτήμων Κάρσος (τυπογράφος και χαρτοπώλης), Δ. Τσολακίδης (πάρεδρος του εμποροδικείου Σερρών), Πανσανίας Τσιατσιαπάς (διευθυντής του υποκαταστήματος της Τράπεζας Αθηνών), Σεραφεΐμ Πλάτσκος (δερματέμπορος), Νίκος Βεζιάλας (μεγαλέμπορος στην Κάτω Τζουμαγιά).

ΣΕΡΡΑΪΚΕΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ

ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΕΙΟΝ
ΧΡΗΣΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΕΝ ΣΕΡΡΑΙΣ ὁδὸς Κουλοῦκ'

Εὐρίσκονται ἐν αὐτῷ ἅπαντα τὰ εἶδη τῆς Ζαχαροπλαστικῆς

Μπομπόνια, Κουφέτα ἐτάργυρα, Κουφέτα Γαλλίας κ. τ. λ. Φρούτα Κομπόστα καὶ Φρούτα χρυσταλλωμένα, Ἀνανάδες, Σοκολάτα Νέστλε, Τόμπλερ, Καγιέ. Μπισκότα τῶν καλυτέρων εὐρωπ. ἐργοστασίων. Τσάϊα Ρωσικὰ εἰς πακέτα.

Ἡδύποτα τῶν καλυτέρων εὐρωπ. ἐργοστασίων

Βενεδικτίνη, Κακάο, Ἀμέρ Πικόν, Βέρμουτ, Φερνέτ Βράνκα, Σιαοτρέζ, Ντουβοά κ.τ.λ. Κονιάκ Γαλλικὰ καὶ Ἑλληνικὰ. Μαρτέλ, Καμπᾶ, Μεταξᾶ. Πισὸρ-μπράου, Σπάτεν-μπράου κ.τ.λ.

Οἶνοπνεύματα Σάμου καὶ Σαρᾶντα Ἑκκλησιῶν.

ΜΗ ΣΑΣ ΑΠΑΤΟΥΝ !!

ΤΟ ΑΡΩΜΑΤΙΚΟΝ ΠΟΤΟΝ

“ΟΛΥΜΠΙΑΣ,,

ΤΩΝ Κ. Κ. Π. ΚΑΙ Ι. ΚΑΡΑΜΠΕΛΙΑ

ΕΝ ΣΕΡΡΑΙΣ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1855

Έδρα Εὐρυπύλου Εἰς τὴν Λιευθη ἔκθεσιν Ἀθηνῶν 1093
» » Ναυτικὴν » Βορδῶ 1097

**Ἀνελύθη ἐπιστημονικῶς καὶ ἐνεκρίθη ὑπὸ τῶν ἐν Κων-
σταντινουπόλει διασήμων χημικῶν ἰατρῶν κ. κ. Κ. Συγγροῦ
καὶ Μ. Τζελαλιάν**

Ὅς τὸ πλέον εὐάρεστον καὶ κάλλιστον στομαχικὸν ποτὸν

ΤΑ ΔΥΟ ΒΡΑΒΕΙΑ

**Ἡ χημικὴ ἀνάλυσις — Ἐὰ ἀσφαλῆστατα γνωρίσματα τοῦ ποτοῦ
Ἀνεβίβασαν τὴν κατανάλωσιν τοῦ παρελθόντος ἔτους
εἰς 5,000 κιβώτια**

Σημ. Παρακαλοῦνται οἱ πολυπληθεῖς καταναλωταὶ νὰ προσέχουν εἰς τὰς
παραποιήσεις καὶ ἰδίως εἰς τὴν ἐτικέταν τῆς φιάλης ἢ ὅποια πρέπει νὰ φέρῃ τὸ
παρὰ τῆ Σ. Κυβερνήσει κατατεθὲν σῆμα καὶ τὴν ὑπογραφήν τῶν κατασκευαστῶν
Π. καὶ Ι. Καραμπελιά.

ΑΡΩΜΑΤΙΚΟΝ ΠΟΤΟΝ

“ΔΑΦΝΗ,,

Γ. Χ' ΧΡΙΣΤΑΚΗ

ΕΝ ΣΕΡΡΑΙΣ

Συνιστάμενον ἐκ τῶν πρωτίστων
ἀρωματικῶν φυτῶν, εἶνε τὸ μόνον ἀνώ-
τερον παντὸς ὁμοίου του. Ἀπλῆ δοκιμὴ
δύναται γὰ πείσῃ ἕνα ἕκαστον. Ἀπο-
φεύγετε τὰς παραποιήσεις.

ΣΕΡΡΑΪΚΗ ΖΩΗ - ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Α.) Από τις 4 έως τις 7 Ιουλίου 1912 πραγματοποιήθηκε με μεγάλη επιτυχία η δεύτερη *εμποροπανήγυρη της Κάτω Τζουμαγιάς*.

«Από 20 και επέκενα ίσως ετών, η πόλις μας δεν είδε φιλοξενουμένους παρ' αυτή τόσους εμπόρους όσους κατά την διάρκειαν της τριήμερου αυτής εμπορικής πανηγύρεως, η οποία δικαίως υπό των πολλών εχαρακτηρίσθη ως η αφετηρία νέας κατευθύνσεως της καθόλου εμπορικής μας κινήσεως» σχολίαζε ο συνεργάτης της εφημερίδας *Νέα Αλήθεια*, κατά την εκτίμηση του οποίου η παρακμή του εμπορείου της Κάτω Τζουμαγιάς τις προηγούμενες τρεις δεκαετίες οφειλόταν στο γεγονός ότι «*διά των σιδηροδρόμων, τηλεγραφείων και ταχυδρομείων διηνοίγησαν νέοι ορίζοντες εμπορικής δράσεως εις τον εμπορικόν κόσμον*».

ΜΕΓΑΛΗ
ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΠΑΝΗΓΥΡΙΣ
ΕΝ ΚΑΤΩ ΔΖΙΟΥΜΑΓΙΑ

Φέρεται εις γνώσιν του εμπορικού κόσμου, ότι η επιτυχία υπό της οποίας εστέφη η πέρυσσι καθιερωθείσα, ύψηλή Κυβερνητική άδεια, εμπορική πανήγυρις της ήμετέρας πόλεως, διαρκούσα από της 4ης μέχρι της 8ης Ιουλίου, μάς ενισχύει τας ελπίδας, ότι και εφέτος θά διεξαχθῆ ζωηρά και ἐν εὐρύτερα κλίματι. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐνταῦθα ὑπάρχουσι, ταχυδρομείον, τηλεγραφείον, ἀσφάλεια, συγκοινωνία εὐκολωτάτη ὅσον ἀφορᾷ τὴν μετακόμισιν τῶν ἐμπορευμάτων, εἰς τοὺς μίαν περίπου ὥραν ἀπέχοντας σταθμοὺς Δεμῆρ Ἰσάκ και Πρόσνικ, τῆς Γραμμῆς Θεσσαλονίκης Δεδὲ Ἀγάτς, φθάνει τις μέχρι τοῦ σημείου νὰ πιστεύσῃ ὅτι δὲν θὰ θελήσῃ οὐδεὶς νὰ τῷ διαφύγῃ ἡ μοναδικὴ εὐκαιρία τοῦ προσπορισμοῦ ἢ τῆς ἐκποιήσεως οἰωνδῆποτε ἐμπορευμάτων εἰς τιμὰς ἀπιστεύτως ἱκανοποιητικὰς.

Κάτω Δζιουμαγιᾶ τῆ 4 Ἰουλίου 1912
Ἐκ τοῦ γραφείου τοῦ Δημαρχείου

Το πιο ενδιαφέρον σημείο της ανταπόκρισής του, όπως δημοσιεύτηκε στη *Νέα Αλήθεια* στις 19.07.1912, αφορούσε τα συμπεράσματά του από τις δύο πρώτες εμποροπανηγύρεις: «*πέρυσσι, μολονότι η πανήγυρίς μας ευρίσκετο εν τη γεννήσει αυτής αντεπροσωπεύθη κατά τους μετριωτέρους υπολογισμούς υπό του ποσού των 10.000 λιρών εις αγοραπωλησίας κυρίως ζώων. Η εφέτος όμως παρατηρηθείσα ζωηροτάτη κινήσις, ιδίως κατά τας δύο τελευταίας ημέρας, επετέλεσεν αληθῆ θρίαμβον και πρωτοφανές γεγονός εις τα χρονικά της μέχρι τούδε εμπορικής κινήσεως της πόλεώς μας*».

Ειδικότερα, στην εμποροπανήγυρη του 1912 «εγένοντο 10,000 λιρών αγοραπωλησία ίππων, όνων, αροτήρων, ημιόνων. 20,000 λιρών αγοραπωλησία αγοπροβάτων, χοίρων... 5,000 λιρών αγοραπωλησία διαφόρων άλλων ειδών. Λαμβανομένου υπ' όψιν ότι ένεκα του πρωτοφανούς της πανηγύρεώς μας, πλείστοι ενδιαφερόμενοι έμποροι δεν έλαβον γνώσιν και επομένως απέσχον αυτής και ότι οι προσελθόντες εφέτος αποτελούν την πρωτοπορεία των εμπόρων, οίτινες εις το μέλλον θα προσέρχονται εις αυτήν, καταλήγει τις εις το ευχάριστον συμπέρασμα ότι η το δεύτερον εφέτος διεξαχθείσα εμπορική πανήγυρις Κάτω Δζουμαγιάς θα καταστή εις το μέλλον ονομαστή λόγω της καλής ποιότητας και ευθυνίας των προϊόντων μας και των λοιπών ευκολιών της διαμετακομίσεως αυτών εις τους μίαν περίπου ώραν απέχοντας σταθμούς Δεμίρ Ισάρ ή Πρόσνικ».

Β.) Και στην πόλη των Σερρών, τι; Ποιες ήταν οι **θερινές διασκεδάσεις των Σερραίων** το τελευταίο καλοκαίρι υπό οθωμανική κυριαρχία; Η απάντηση στα δύο δημοσιεύματα που ακολουθούν: το πρώτο («ΠΩΣ ΠΡΟΟΔΕΥΟΥΝ ΟΙ ΣΕΡΡΑΙΟΙ») από τη *Μακεδονία* της 12.07 και το δεύτερο («ΣΕΡΡΑΪΚΑΙ ΘΕΡΙΝΑΙ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΙ») από τη *Νέα Αλήθεια* της 10.08.1912:

ΠΩΣ ΠΡΟΟΔΕΥΟΥΝ ΟΙ ΣΕΡΡΑΙΟΙ

Είναι περιττόν να ειπωμεν ότι αι έξοχα των Σερρών είναι όνομασταί. Ο Μπέη Μπαχτσές, τὰ Κιόσκια, ὁ Ἅγιος Ἰωάννης κ. κ. ἄλλα μέρη είναι ἀπὸ τὰ φυσικά ἐνεῖνα τοπεῖα, τὰ ὁποῖα δὲ ἀπαντᾷ κανεὶς εἰς ὅλα τὰ μέρη.

Οἱ δὲ Σερραῖοι γνωρίζοντες τὴν ἀξίαν τῶν ἐξοχῶν τῶν ὅταν ἔχουν κайρὸν καὶ πὰ τοῦ κατὰ τὰς ἐορτὰς μεταβαίνουν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα καὶ διαρκούντ η δύο τρεῖς ὥρας ἐν ἀνέσει, λησμονοῦντες ἐκ' ὀλίγον τοὺς κόπους, τοὺς ἀποίους καταβάλλουν ὅπως καὶ

εἰς ἄλλα μέρη, εἰς τὴν καθημερινὸν ἀγῶνα τοῦ βίου.

Καὶ τὰ ἐξοχικὰ ὅμως καφενεῖα τῶν Σερρῶν παρουσιάζουν κάτι τὸ πρωτότυπον εἰς τὸ εἶδος τῶν.

Ἐνα δὲ ἀπὸ τὰ ὠραιότερα ἐξοχικὰ καφενεῖα εἶναι καὶ τὸ ὀνομαστὸν καφενεῖον τοῦ Χρήστου, τὸ ρέκτου ἐκείνου ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ὀμαλ-γουμένως γνωρίζει τὸ μυστικὸν τὰ εὐχαριστῆ ὄλους τοὺς πελάτας του.

Ἀτὸ δύο ἐβδομάδων μάλιστα ἔκαμε καὶ ἐγκατάστασιν κινηματογράφου. Εἰς τοῦτο τὸν ἱβρήθησεν καὶ μία πολὺ προοδευτικὴ ἐταιρεία ὁμογενῶν, εἰ ὁποῖοι ἀπεφάσισαν πρῶτοι τὰ ἐγκαινιάσωσιν ἐν Σέρραις τὸ νέον τοῦτο εἶδος τῆς διασκεδάσεως.

ΣΕΡΡΑΪ ΚΑΙ ΘΕΡΙΝΑΙ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΙ

Τὸ χθεσινὸν κονσέρτον ὑπῆρξεν ἡ μοναδικὴ θερινὴ ψυχαγωγία μας. Λιότι ἐὰν ἐξαιρέση τις τὸν λαμπρὸν τῆς πόλεως μας κινηματογράφον, ὅστις ὁμῶς καὶ πάλιν μεθ' ὅλην τὴν τελειότητα, ἐπειδὴ δὲν συνοδεύεται καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα θερινὰ θεάματα καταντᾶ μονότονος, αἱ Σέρραι στεροῦνται ἐντελῶς θερινῶν τέρψεων. Καὶ εἶνε ἀπορίας ἄξιον, πῶς συμβαίνει, ὥστε πόλις, ἣτις φημίζεται διὰ τὰς ἐξόχους φυσικὰς κολλονάς της καὶ τὸ ζωηρόν της ἐμπόριον, νὰ καθυστερῇ εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο καὶ νὰ καθίσταται τόπος ὀχληρὸς θερινῆς διαμονῆς.

Μὴ θέλοντες ὁμῶς σήμερον νὰ θίξωμεν τὰ βαρύτερα αἷτια μιᾶς τοιαύτης ἀσυμβιβάστου πρὸς τὸν νεώτερον πολιτισμὸν καταστάσεως, περιοριζόμεθα εἰς τὴν χθεσινὴν μουσικὴν συναυλίαν, ἣτις ὑπῆρξεν ὄντως εὐεργετικὴ ὄσας εἰς τὸ θερινὸν κάλυμ, ὅπερ μᾶς περιβάλλει ἐπιμόνως.

Χάρις λοιπὸν εἰς τὰς ἀόκνους ἐνεργείας τόσον τῆς κυρίας προέδρου Μαίρης Μαρούλη, ὅσον καὶ τοῦ λοιποῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ λαμπροῦ τῆς πόλεως μας συλλόγου τῶν Κυριῶν ἢ «Ἐμμελία», ὡς καὶ εἰς τὴν αὐθόρμητον καὶ ἀξιέπαινον συμμετοχὴν ἐρασιτεχνῶν, χθὲς ἐδόθη ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ θεάτρου «Ὀρφεὺς» μουσικὴ συναυλία, κατὰ τὴν ὁποίαν ἠδυνήθημεν νὰ ἐξυπνήσωμεν ὀλίγον ἀπὸ τὴν θερινὴν νάρκην καὶ ἐπὶ τρεῖς ὄλας ὥρας νὰ ἀπολαύσωμεν τῆς θείας μουσικῆς, τῆς μόνης δυναμένης νὰ εὐφράνη καὶ νὰ ἀνακουφίσῃ τὰς ἀνθρωπίνους ψυχὰς καθ' ὄλας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους.

Κατ' αὐτὴν παρίσταντο οὐ μόνον ὁ πρῶν δῆμαρχος τῆς πόλεως μας κ. Ἀκὴλ βέης, οἱ πρόξενοι Αὐστρίας, Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας, οἱ διευθυνταὶ τῶν Τραπεζῶν, οἱ καθηγηταὶ τῶν Σχολείων ἀλλὰ καὶ ὅλη ἡ ἐπίλεκτος μερὶς τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας Σερρῶν ὡς καὶ τῆς Ἰσραηλιτικῆς τοιαύτης.

Καὶ ἦτο ἀληθῶς ἔξοχον πανόραμα νὰ βλέπη τις εἰς τὸ ἄπλετον ἠλεκτρικὸν φῶς τῆς αἰθούσης τὸν πλοῦτον καὶ τὸ

ὥραϊον νὰ ὀργιάζωσι κυριολεκτικῶς εἰς ἀμφιέσεις καὶ εἰς μορφάς.

Καὶ ἐν πρώτοις αἱ νεαραὶ δεσποινίδες Ζερβουδάκη εἶνε ἄξια θερμοῶν συγχαρητηρίων καὶ πολλῶν ἐπαίνων, διότι οὐ μόνον διὰ τῆς συμμετοχῆς τῶν εἰς τὴν συναυλίαν ἐγένοντο ἡ βίασις τῆς ὅλης ἐπιτυχίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἐκλεκτῶν μουσικῶν τεμαχίων, τὰ ὅποια ἔπαιξαν εἰς τὸ πιάνο μετὰ σπανίας εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν τέχνης, κατεγοήτευσαν τοὺς πάντας.

Ὡσαύτως καὶ ἡ μανδολινάτα ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἱατροῦ κ. Καρατζᾶ ὑπερήρξεν εἰς ὅλους.

Ἐκεῖνο ὁμῶς τὸ ὅποῖον ἔεργησεν ἀνεξαιρέτως ὅλους καὶ πρὸς στιγμὴν μᾶς ἐβαυκάλισε μὲ ὀλίγον εὐρωπαϊσμὸν ἦτο τὸ ἄσμα τῆς νεαρᾶς καλλιτέχνιδος δεσποινίδος Ἑλένης Βλάχου. Μαθήτρια οὖσα τοῦ ἐν Ἀθήναις Ὁδείου τῆς κ. Λόττνερ καὶ παραθερίζουσα ἐφέτος πλησίον τῶν γονέων της χάριν τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ τοῦ συλλόγου καὶ τῆς συναυλίας παρακληθεῖσα ἐπέδειξεν εἰς τὸ πολυπληθὲς ἀκροατήριον τὸ σπάνιον τάλαντον τῆς φωνῆς της, ὅπερ τόσον λαμπρὸν προοιωνίζεται εἰς αὐτὴν μέλλον.

Μάλιστα τὸ τελευταῖον ἄσμα τῆς ἢ «Καλὴ νύκτα» μετὰ τοσοῦτου πάθους καὶ γλυκύτητος ἐψάλη, ὥστε πάντες ἀπεχώρησαν ἀπὸ τὴν ὥραϊαν συναυλίαν κατενθουσιασμένοι.

Καὶ εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι διεορμηθέντες τὴν θέλησιν ὅλων ἐκφράζοντες σήμερον δημοσίᾳ τὰς ἀπείρους εὐχαριστίας μας, τόσον εἰς τοὺς ἐρασιτέχνας, ὅσον καὶ εἰς τὸν λαμπρὸν σύλλογον τῆς πόλεως μας, ὅστις τοιαύτην ἀπόλαυσιν παρέσχεν ὑμῖν.

Καὶ εἶνε ἀξιέπαινοι αἱ κυρίαὶ τοῦ συλλόγου, αἵτινες μὲ τόσον ἐπαγωγὸν τρόπον συλλέγουσι τὰ χρήματα χάριν τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ, τὸν ὅποιον ἐλιδιώκουσιν.

Ἡμεῖς τολμῶμεν μόνον νὰ παρακαλέσωμεν αὐτὰς καὶ μάλιστα τὴν κυρίαν Πρόεδρον, ἐὰν εἶνε δυνατόν, νὰ ἐπαυαλάβωσι τὴν ψυχαγωγίαν ταύτην.

Σέρραι 6 [VIII] 912.

Δ. Α. Δ.

ΟΙ ΣΕΡΡΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΕΡΡΑΙΟΙ ΤΟ 1912 (ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ)